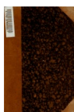
Engelbrekt Engelbrektsson.

Historisk Roman

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk i två delar och fem avdelningar av **Carl Georg Starbäck** (1828-1885) med illustrationer av **Jenny Nyström** (1854-1946) har digitaliserats i november 2010 av University of Toronto och anpassats till Projekt Runeberg i januari 2015 av Ralph E.

 Detta verk kan läsas såsom en upplagen bok i färg på Internet Archive.

ill. J. N.[=Jenny Nyström]

FÖRSTA AFDELNINGEN.

I DALARNE.

I.

På Höganloftsbron.

Det var helt tidigt en morgon i medlet af Maj månad år 1433. Solen gungade ännu öfver bergen i öster, så att klockan kunde vara något öfver fyra. Dagen lofvade att blifva vacker. Intet moln var synligt på himlen, sjön *Håfran* låg spegelblänk och den späda grönskan glittrade mellan daggpärlorna allt vackrare ju högre solen hann stiga på fästet.

På *Borganäs* slott, som låg vid södra spetsen af den nämnda sjön på en holme, just där Dalälfven flyter ut ur densamma, var allt tyst och stilla, och väktaren i porttornet hade ännu ej med sitt horn gifvit tecken till dagens inbrott.I den halfskymning, som åstadkoms af det höga tornet, kunde man dock höra steg, men så smygande, så tysta, som om den tidiga morgonvandraren fruktat att låta dem höras. Det var en yngling. Oroligt blickade han åt alla sidor, under det han försiktigt gled utefter tornmuren.

Från det höga gråstenstornet gick en ringmur rundt omkring i en vid krets, och inom denna voro de öfriga slottsbyggnaderna belägna. Tornet var uppfördt till ansenlig höjd på holmens södra sida, emedan marken där var lägst, och sålunda ett anfall på slottet — om det någon gång komme i fråga — med största sannolikhet af framgång skulle göras där. Åt väster och norr bestod befästningen endast af den nämnda ringmuren, innanför hvilken befunno sig de för slottsfolket nödiga byggnaderna. Österut från tornet sträckte sig en större byggnad, försedd med fönster och kring hvars loft gick en utbyggd bro, den så kallade höganloftsbron, hvilande på utspringande stockar ur den starka timmerväggen, samt täckt med en fortsättning af det sluttande spåntaket, som

här uppbars af smäckra stolpar. Ofta var en sådan höganloftsbro inklädd med bräder och försedd med små vindögon, men här var den öppen, endast försedd med ett utskuret räcke nedtill, och emedan den låg åt norr, hade man därifrån den härligaste utsikt öfver sjön med dess många vikar, öfver de löfklädda stränderna och den mörka furuskogen längst bort i bakgrunden. Denna byggnad beboddes af slottsherren. Något inom hörnet af den motsatta östra gafveln reste sig porttornet, som skulle försvara vindbron och tillgången till slottet från den sidan, där sundet mellan holmen och land var smalast.

Just som den smygande ynglingen hunnit lämna tornet och ämnade vika af åt vänster mellan ringmuren och den närmast belägna byggnaden, som tycktes vara stallet, lät han ännu en gång blicken öfverfara det stora gårdsrummet, liksom ville han rätt öfvertyga sig om, att han förblifvit obemärkt. Men då stannade han plötsligt, liksom fastnaglad på stället. Hans blickar voro fästade på loftsbron.Där syntes ofvanom broräcket ansiktet och öfre delen af en bedjande kvinna. Ansiktet var ovanligt fagert, ehuru det svarta håret och de mörka ögonen tycktes antyda, att bedjerskan icke var af nordisk härkomst.

Den innerliga andakten i detta ansikte, friden och lugnet, som tycktes omsväfva det, utöfvade en lugnande verkan på ynglingen där nere i den kyliga tornskuggan. Hans blick blef sansad, han tycktes tveka, om han skulle fortsätta sin gång. Plötsligen sprang han tillbaka utefter tornet och hufvudbyggnaden, och inom några ögonblick hade han tillryggalagt den långa smala trappan, som ledde upp till loftsbron, där han stannade. Synbarligen hade han velat iakttaga all möjlig försiktighet, men trätrappan var icke så tystlåten som den stenlagda gården. Hon skvallrade om hans steg, så lätta de än voro.

Flickan flög upp ur sin bön och ville ila bort. Ett utrop af förskräckelse var på väg att undslippa hennes läppar. Men en blick på störaren kom henne att stanna, och det vemod, som bredde sig öfver hennes vackra anlete, var liksom ett återsken af det elände hon hade framför sig.

Ynglingen var storväxt men till ytterlighet mager, och en dödlig blekhet färgade hans ansikte, hvars drag därigenom blefvo ännu mera fula. Ty naturen hade i detta afseende på det mest styfmoderliga sätt utrustat denne gosse. Han var klädd i en grå vadmalströja, så sliten, att hon syntes endast genom ett underverk hänga ihop. Några trasor voro hopknutna omkring lifvet och hängde utefter benen, men fötterna voro bara. Med bönfallande åtbörder och tårade ögon stod han nu framför den förskräckta flickan, som dock ögonblickligen fann, att hon här hade en olycklig för sig, som behöfde tröst och hjälp.

»Guds moder beskydde er, för att ni ej flydde den arme gossen», halfhviskade ynglingen. »Hjälp mig, ty ni kan det nog. Far ligger där nere i tornet, mor är sjuk af sorg och bekymmer, och i dag skola fogdens knektar släpa henne till dagsverke här på slottet. Hon skall dö därunder, om icke ...Lofva mig, att ni lägger ett godt ord för henne hos fogden ... lofva mig det, och jag skall bedja Guds moder och alla helgon välsigna er ...»

»Hvad heter du ...?»

»Jag heter Erik och min far Lars Olsson i Nible, det vill säga», tillade han med ett eget leende, det var hans gård en gång, innan ...»

»Tala ut, min vän», uppmuntrade honom den vackra flickan, »din far har förlorat sin gård?»

Gossen nickade betydelsefullt, och en kufvad hämndlust afspeglade sig i hans drag.

»Fogden har tagit gården», svarade han, »far var en bland de förmögnaste bönderna här omkring slottet, och hans ägor gränsade intill slottets, och därför skulle han mista gård och grund ... men det är en lång historia; nu är det blott en dödssjuk kvinna och en utsvulten pojke kvar af hela härligheten ... Säg, säg, vill ni hjälpa den dödssjuka kvinnan?»

I detsamma ljöd en genomträngande ton från vakttornet vid porten. Det var signalen för slottsfolket att stiga upp och rusta sig till dagens förestående sysslor och göromål. Det började också genast att blifva lifligt i de många byggnaderna på gården, dörrar slogos upp, steg hördes, och en och annan småsven sprang åt stallbyggnaden.

Den bleke gossen på loftsvalen flög till vid ljudet, som om han träffats af ett slag, men hans ögon blixtrade af

kraft och beslutsamhet.

Han tycktes blott vänta på svaret för att våga någon djärf handling, som nu mera ensamt kunde rädda honom från att bli kastad i tornet.

Svaret dröjde icke heller.

»Ja, ja, lita på mig, jag skall bedja fogden ...»

Löftet hann ej uttalas, förrän en befallande stämma nerifrån gården hördes utropa:

»Vid den helige Stefan! där står en krontjuf och talar vid stolts jungfrun ... hören hit, karlar, tagen den rackaren!»Och i samma ögonblick rusade tvenne knektar uppför trappan till loftsbron.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] De sågo den trasige gossen liggande på knä framför stolts jungfrun. (Sid. 9.)

När dessa hunnit så långt upp, att de kunde se längs utefter bron, sågo de den trasige gossen liggande på knäframför stolts jungfrun, såsom den myndiga stämman där nere kallade henne. Men ögonblickligen kastade sig gossen upp från sin ödmjuka ställning och försvann vid byggnadens hörn. Knektarne skyndade fram och förbi flickan, som dock hade själsnärvaro nog att söka uppehålla dem genom att tilltala dem. De svarade icke därpå, utan ilade bron framåt och veko om vid hörnet, där gossen försvunnit. Den unga flickan följde efter dem i den högsta själsspänning. Ty det led intet tvifvel, att de båda männen skulle gripa den olycklige.

Loftsbron fortsattes på denna sidan af byggnaden ända till det motsatta hörnet, där den slutade midt för ringmuren, hvars torfklädda vägg syntes på något afstånd.

När den upprörda flickan hunnit om hörnet, såg hon de båda karlarne i fullt språng störta fram genom svalgången, och på själfva broräcket stod hennes skyddsling, den bleke gossen. Men ögonblicket därefter var gossen åter försvunnen, och grofva eder från de på sitt byte bedragna knektarne öfvertygade henne, att ännu var ej allt hopp ute.

Ropande till folket nere på gården att skynda efter flyktingen, ilade karlarne tillbaka. Men flickan skyndade fram till broändan, där nyss den arme flyktingen stått. Mellan det ställe, där hon nu befann sig, och muren var ett afstånd af ungefär halfannan famn. Men muren, som sluttade utför, var här klädd med torf, såsom den öfver hufvud var rundt omkring, där icke inskärningar voro för skottgluggarna. Dock sänkte sig marken här mellan muren och byggnaden så betydligt, att djupet mellan denna gafvel och muren var en gång till så stort, som vid byggnadens andra gafvel. Huset hvilade därför här på en hög gråstensmur, då däremot andra hälften hvilade på själfva klippan. För att underlätta gången utefter muren var här en trappa murad.

Gossen hade vågat ett språng öfver denna afgrund, och de nämnda omständigheterna voro på samma gång, som de fordrade mera än vanligt både mod och djärfhet att öfvervinna, äfven gynnande för fortsättningen af flykten i följd afsvårigheten att här komma upp på muren, hvars torfbeklädda sluttning hvilade på en lodrät gråstensmur, liksom huset midt emot.

Blek af förskräckelse blickade flickan öfver broräcket och afgrunden. På sluttningen af muren låg den arme ynglingen framstupa i en hoplutad ställning. Helt visst hade han ej fått fotfäste eller hans krafter svikit honom vid det djärfva luftsprånget.

»Heliga jungfru, han är förlorad», utropade flickan och höjde sina armar mot himlen!

Hennes rop öfverröstades dock af ett annat nere från gården mellan huset och muren. Hon såg ditåt, och hennes fasa ökades, när hon fick se mannen, som befallt gossens gripande, åtföljd af en hop knektar, skynda fram.

Men liksom väckt af ropen, började gossen röra på sig, och innan hans förföljare hunnit utför trappan, var han på benen igen.

»En stege», ropade åter den myndiga stämman, och ett par af knektarne ilade bort.

Flyktingen var dock nu på krönet af muren, som åt yttersidan stupade brant ner mot vallgrafven.

»Stanna!» hördes då den befallande stämman, »rör dig ej, om du vill behålla lifvet. Tag sikte på honom, Björn, och håll pilen till ögat!»

Och skytten spände sin båge och lade pilen på.

»Skjut, skjut», hördes åter stämman, »vill den varulfven ej stanna här med lifvet, skola vi åtminstone kasta hans lik till sällskap åt fadern i tornet.»

Efter all sannolikhet var det att antaga, att flyktingen skulle styra kosan åt vänster utefter muren, för att möjligen uppnå den punkt, där han kommit öfver under natten. Också tog han ett steg i den riktningen, men i samma ögonblick, som befallningen att skjuta gafs, vände han tvärt om och ilade med en otrolig vighet och själsnärvaro utefter murens krön de få stegen fram emot tornet vid borgporten. Här sköt tornet ut något utom muren med ett skarpt hörn. Till följd af ynglingens plötsliga vändning flög pilen förbi hans ryggutan att skada. Han kastade sig ner och omfattade det utskjutande hörnet med armarna och de krökta knäna. I det samma hördes åter ljudet af bågen, som spändes.

Men i samma ögonblick var också gossen försvunnen.

Ett rop af harm och vrede frampressades af den befallande stämman där nere.

Men från höganloftsbron framhviskades en varm bön till den heliga jungfrun, som så skenbarligen skänkt den olycklige sin hjälp.

En stund därefter kunde man långt bort i fjärran se en liten båt ila öfver den spegelblanka sjön. Den försvann dock snart bakom en af de utskjutande uddarne på sjöns vänstra sida.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

II.

Minnet från Jätturvallsgrottan.

Lätt om hjärtat men ännu darrande efter den häftiga själsspänningen, gick den sköna flickan framåt loftsbron mot en af de dörrar, som ledde till byggnadens inre. Just som hon lade handen på dörrlåset, kom någon med brådskande steg trappan uppför.

»En god morgon bella Agnes! Andra taflor borde dock edra sköna ögon skåda än dessa fördömda bönder och deras trasiga ungar ...»

Det var mannen med den myndiga stämman där nere på slottsgården, *Johan Wale*, som med dessa ord hälsade den unga flickan. Johan Wale var borghöfding på Borganäs under *Jösse Eriksson*, som var konungens fogde öfver allt Västmanland och Dalarne och hade sitt säte på Västerås slott. Underfogden på Borganäs var en helt ung man, och hans mörka hy och svarta, glänsande ögon tillkännagåfvo alltför tydligt, att han var en utländing. Han var till börden italienare, men hade tidigt kommit till Danmark och därifrån till Sverige, där hans smidiga och inställsamma väsen gjort honom till en synnerlig gunstling hos den mäktige fogden på Västerås.

Hans morgonhälsning tycktes dock icke vara välkommen. Tvärt om visade sig i Agnes' anlete en omisskännelig förbittring, vare sig nu att det var till följd af den grymhet, som hon sett honom färdig att utöfva, eller emedan hon åtminstone önskade förblifva ostörd efter den tilldragelse, hvartill hon varit vittne. Med ett lätt drag af ovilja besvarade hon hans hälsning och försvann därefter bakom dörren, utan att lämna honom tid att fortsätta det samtal, som han synbart velat anknyta.

Den unga flickan, som tagit den fattige ynglingen i sitt beskydd, var dotter till grefve *Hans af Ewersten* och *Nowgarten*, en tysk herre, som för försträckningar till kronanägde Gripsholms slott och län i pant, äfvensom Oppenstens slott i Västergötland med Kinda och Mo härad. Han hade ock en längre tid varit bosatt i Sverige och

befann sig nu på en resa uppåt Dalarne, där konungen gifvit honom anvisning på vissa skeppund koppar från Falu grufva i afbetalning på en senare fordran.

Han hade blott ett enda barn, Agnes, en rask och liflig, kanske något bortskämd flicka, men sådan hon nu var, så var hon sin fars ögonsten, och mången svensk herreman ur de förnämsta släkterna hade trådt dansen henne till behag på Gripsholms slott. Hon var af en ovanlig skönhet, och därjämte glödde i hennes stora, mörka ögon något så barnafromt och hjärtegodt, att hon väl kunde sätta hjärtan i brand. Ännu hade dock ingen vunnit detta hjärta. Hon lekte och fröjdade sig som ett barn åt dansen och åt tornerspelen, lika mycket som åt sagorna och sångerna om förtrollade prinsar och prinsessor, hon grät öfver olyckan och jublade öfver lyckan, men hennes känslor hade ännu icke fästat sig vid någon viss, som för henne utgjorde det godas och det rättas kämpe, hvars motgång och medgång, strider och segrar hon ville dela som sina egna.

När dörren väl var stängd bakom henne och hon befann sig i det rum, hvilket hon fått sig anvisadt som sitt under vistelsen på Borganäs, tog hon ett djupt andetag, som om hon sluppit ifrån någon rätt svår olycka.

Rummet var lågt, men tämligen stort, ehuru de grofva takbjälkarne och de små fönstren med sina runda, blyinfattade rutor, hvilka sutto högt under taket, gjorde det tungt och dystert. Väggarna voro behängda med tapeter af flandriskt kläde, utsydda med blomrankor och vapensköldar. Till höger om dörren, ett par alnar från densamma, stod ett stort, långt fram i rummet utspringande ekskåp, och bortom detta, i ena hörnet, stod midt under ett af de små fönstren en bönpall, öfverhöljd med ett rikt broderadt täcke af rödt flöjel eller sammet. Ofvanom den lilla bönpallen var på väggen upphängd en liten bild af jungfru Maria. Den var af purt silfver,men manteln och glorian kring jungfruns och det heliga barnets hufvuden voro förgyllda. Det var ett konstrikt arbete och hade sedan långliga tider tillbaka tillhört grefve Hans' släkt. Hans dotter hängde med en svärmisk lidelse fast vid denna helgedom och kunde aldrig skilja sig från densamma. Därför måste den äfven följa med henne öfverallt, där hon befann sig.

På den vägg, som bildade vinkel mot denna, stod en stor, med mörka sparlakan omgifven säng, och i hörnet bortom denna, midt emot den stora spiseln, som fyllde det motsatta hörnet, fanns en mindre dörr, som ledde till ett angränsande rum. Längs väggen mellan denna dörr och spiseln gick en smal, väggfast bänk, och en likadan upptog väggen mellan spiseln och dörren till loftsbron.

Till följd af de små fönstren spreds en ofullkomlig dager i rummet, som för öfrigt upplystes af det under helgonbilden brinnande vaxljuset. Som bönpallen stod inklämd mellan skåpet och sängen, kunde likväl blott en obetydlig del af rummet därifrån erhålla någon belysning. Golfvet var betäckt af en mjuk matta.

Agnes stannade en stund midt på golfvet med hopknäppta händer och blicken stelt fästad framför sig. Det var, som om något rört sig inom henne, hvilket hon hade svårt att tolka i ord. Men så kastade hon hufvudet tillbaka, och i det hon vände sig åt den sidan af rummet, som belystes från helgonbilden, strålade hennes vackra ögon af en himmelsk kraft. Hon gick fram till bönpallen och föll på knä. Och ju varmare hon bad, desto klarare strålade glorian kring den heliga jungfruns hufvud, och desto tydligare bredde sig friden öfver den vackra bedjerskans anlete. Det var sagdt om denna Mariabild, att den alltid gaf en egendomlig glans ifrån sig, om den bedjandes bön var Guds moder tacknämlig.

Hvad det nu var, som hon nu bad om i den tidiga morgonstunden, om det var om skydd för sin arme skyddsling eller om skydd och hjälp för sig själf, det vet blott den högste fadern i himmelen. Att hon just i det ögonblick,helgonbilden strålade som härligast, var i största behof af skydd, det visste hon icke själf.

Dörren hade sakta öppnat sig och en manlig skugga glidit fram öfver mattan. Det var alldeles tyst i rummet, endast ett och annat ord, som framhviskades af den bedjande flickan, afbröt tystnaden. Ett sådant ord, som uttalades ett par gånger mera tydligt än något annat, var ordet Herman, och det tycktes utöfva en synnerlig verkan på den lyssnande skuggan. Mannen hade hunnit fram till midten af rummet, där ljusflödet från Mariabilden öfvergöt honom med ett klart sken. Det var italienaren Johan Wale.

Hans ögon lyste af en hemsk och giftig glans, där han stannat ett ögonblick och ryckte till vid ljudet af det

framhviskade namnet Herman. Det var, som om han med sina onda ögon velat sluka den sköna, bedjande flickan.

Ögonblickligt blef han dock herre öfver sig själf och tycktes vilja fortsätta sin smygande gång snedt öfver rummet i riktning mot dörren bakom sängen. Men ett ljud från detta håll af rummet, som om någon fattat i dörrklinkan, hejdade hans steg och han drog sig pilsnabbt tillbaka bakom skåpet, där han stannade med handen hvilande på dörrlåset.

Den andra dörren öppnades i detsamma, och lätta steg hördes på mattan. De stannade ungefär på samma ställe, där lyssnaren ögonblicket förut stått.

Dessa steg måtte dock hafva stört den bedjande. En rörelse hördes från bönpallen och ett utrop af på en gång glädje och förskräckelse.

»Hvad är det, som så skrämmer dig, min dotter?» hördes en mild och ljuf stämma fråga.

»Ögonen, dessa ögon, moder ...»

»Hvilka ögon, mitt barn?»

»Dina egna ögon, älskade moder ... jag tyckte, strax jag såg dem, att det var en annan, att det var ...»

»Säg ut, mitt barn, hvems ögon kunna likna mina i så hög grad ...?»

»Ack, det är en egen historia, moder, men jag vill talaJu varmare hon bad, desto klarare strålade glorian kring den heliga jungfruns hufvud. (Sid. 15.)

om den för dig, du som har reda på alla Agnes’ hemligheter. Kom och sätt dig här på pallen framför Guds moder, så skall jag säga dig, hvad som händt mig och hvarför dina ögon ... jo ser du, de skrämde mig icke, men de kommo mig attglömma dig och i stället se en annan, som också har alldeles dina ögon, fast jag först nu kommit att märka den förunderliga likheten ... Se här, sätt dig moder, så skall du få höra!»

Och hon drog fram en liten med blått hyende försedd bänk, som stod utmed sängen, och de båda kvinnorna satte sig i ljusskenet framför Mariabilden.

»Det var härom dagen, när vi voro vid Silfberget där uppe mellan skogarne och bergen ... du minnes, att vi intogo vår middag i en undangömd dal, där den lilla strömmen sorlade så vackert mellan träden. Min far och den gamla patern från Västerås, han som vet så väl reda på, hvar silfret och kopparn ligga i jorden, — de voro inbegripna i ett lifligt samtal, och du minns, att patern därvid talade om den underbara Jätturvallen, där man icke kan se solen på halfva året för det höga berget — Skisseklack kallade han det — på andra sidan sjön. I synnerhet blef jag nyfiken att själf se den märkvärdiga jättekyrkan inuti Jätturvallen ...»

»Väl minnes jag det där, mitt barn, och du förer mig själf till ett ämne, hvarom jag redan i går velat tala med dig, om icke resan och de många människorna, som omgåfvo oss, hindrat mig därifrån. Du försvann strax efter middagen och syntes först, när vi voro färdiga att bryta upp, och då var du blek om kind, som om du varit ute för en riktig fara.»

»Ja, ja, kära moder, jag var det ... och hade ej han varit ...»

»Hvilken, mitt barn?»

»Han med dina ögon ...»

»Vet du ej, hvad han heter?»

»Jo, jag hörde hans namn nämnas, han hette Herman!»

»Herman, Herman, och mina ögon ...»

Det var med en egen betoning i rösten, dessa ord yttrades. Men gamla minnen vakna ofta af den minsta anledning. Måhända var namnet Herman kärt för den gamla sedan långt tillbaka i tiden, dit de nu förde henne åter, liksom ofta en oansenlig nyckel öppnar låset till gammalt skrinlagdt guld.»Ja», återtog Agnes, »dina ögon

framkallade nyss hans bild för mig så tydligt, att hade du icke tilltalat mig, skulle jag trott, att han dolt sig under din grå klädning.»

»Besynnerligt», mumlade den gamla frun, medan en fuktig glans bredde sig öfver hennes ögon, »och denne man lärde du känna där i jättekyrkan ...?»

»Icke lärde jag väl känna honom, jag påminner mig knappast mer än hans ögon ... allt det andra lägger jag till sammans till *ett*, bilden af något raskt, kraftigt och hederligt, alldeles som riddarne i de gamla sagorna ...»

Den okände måtte dock hafva gjort ett djupare intryck på berätterskan, än hon ville erkänna för sig själf. Hon betäckte sitt ansikte med sina händer, som om hon riktigt velat sätta sig in i den händelse, hon stod i begrepp att beskrifva, och hvari denne okände tagit en så hufvudsaklig del.

»Men jag längtar att höra, huru det gick med dig den där märkvärdiga eftermiddagen. Du försvann i riktning åt sjön ...»

»Ja; jag ville åtminstone se på afstånd det märkvärdiga berget, där trollen bott och där så mycken rikedom skall ligga förborgad, och jag gick ned åt sjön. Vid jag stod där och såg mig om efter en båt, för att komma närmare målet för min nyfikenhet, kom en af fogdens knektar och erbjöd sig att anskaffa en båt, om jag ville fara ut på sjön. Jag tackade honom, och det dröjde icke länge, förrän jag befann mig i en liten båt midt på sjön. Och ju närmare jag kom Jätturvallen, dess mera drogs min håg ditåt.

Det var ett högt berg, när man såg det där nerifrån sjön, och det stupade brant ned, och nederst vid sjökanten såg jag trenne hålor bredvid hvarandra. Jag höll stilla med båten, och hjärtat klappade högt, men jag kunde ej motstå begäret att ro framåt, äfven om trollen skulle velat bjuda mig till gästabud där inne. Ser du, jag har ju ingen riddare än, som skulle sörja sin bergtagna brud ...!»

»Så du säger, mitt barn, än din ädle fader och jag ... tror du icke, vi skulle sörja, om du försvunne ifrån oss?»

»Visst tror jag det, älskade moder Ritza», återtog flickan och kysste ömt den gamla frun, »men ser du, i sagan hör man ju aldrig talas om sörjande gamla fruar, utan bara om unga, vackra riddare, som sedan skola lösa förtrollningen och befria den bergtagna, och nu berättar jag för dig en verklig saga, en riktigt verklig saga.»

»Aj, aj, kära barn, jag fruktar du har rätt! Det likar sig till, att du blef förtrollad på Jätturn.»

»Så farligt lärer det väl icke vara, fast jag höll på att blifva där jag var, eller åtminstone försvinna från dig och min fader; men blif ej förskräckt, kära moder, du har ju mig hos dig igen ...»

»Gud och den heliga jungfrun beskydde dig, barn, och förtage allt ondt ifrån dig, men i dessa tider och i detta land, där godtycket är lag, där kan man ej vara nog försiktig; och jag älskar dig, som om du vore mitt eget barn, och kommer det något dig vid, så skulle mitt gamla hjärta brista ... Men fortsätt med din berättelse!»

»Hur det nu var, så rodde jag fram ända intill de tre hålorna. De lågo bredvid hvarandra. De två åt höger voro mindre, och vattnet gick in uti dem, men den tredje åt vänster var större. Här stötte min båt mot öppningens nedre kant, och jag steg ur och gick in i grottan. Hon var stor och rymlig med släta väggar, men golfvet var något lägre än sjön. Jag såg mig omkring, om jag ej skulle få se några smycken af guld och ädelstenar därinne, och jag vet ej, hur det kom sig, men jag har aldrig så tydligt som då kommit att tänka på dina ord, moder, hurusom uppfyllandet af ens plikter också är det skönaste smycke, och på det sättet fann jag ju guld, jag också.

Men som jag stod och tänkte på det där och på människornas begär att samla rikedomar, förmörkades plötsligt grottans öppning. Jag såg dit, och tvenne karlar stodo framför mig. De hade svärtade ansikten och hattarne djupt neddragna, så jag lär aldrig kunna igenkänna dem, om jag också skulle få se dem.Jag skrek till af förskräckelse, men i samma ögonblick kastade de ett tjockt kläde öfver mig och bundo så hårdt om min mun, att jag var nära att kväfvas. Jag märkte, att de buro mig i båten och rodde mig därifrån. Men långt hade de ej hunnit, förrän jag hörde en röst ropa dem an och, då de fortsatte sin rodd, befalla dem stanna. Jag hörde häftiga årslag, något stötte emot den båt, där jag var, en häftig brottning tycktes följa, men den varade ej länge, förrän jag hörde någon störta

i sjön.

Då löstes bindeln omkring mitt hufvud och jag såg mannen med dina ögon, moder. Hans ögon lyste af glädje, när han såg mig oskadad. I hans båt befann sig ett gammalt gråskägg, till hvilket jag hörde honom säga:

»Fort härifrån, för jungfrun till stranden och följ henne, tills hon kommer i säkerhet, jag har ännu något här att skaffa, du träffar mig däruppe i Jätturvallsstngan.»

Mannen svarade något, som jag icke lade märke till, men så mycket förstod jag, att han var hemma på ett ställe, som hette *Hamra*, och att min räddare hette Herman, för gråskägget nämnde honom vid namn.

Och därmed hoppade han, som hette Herman, i den andra båten och rodde med en otrolig snabbhet efter de båda män, som velat bergtaga mig, och hvilkas hufvuden syntes ett stycke bort på sjön.

Mannen, som rodde mig, var gammal och ordkarg, aldrig ett ord fick jag honom att säga. Så fort jag stod på stranden, sade jag honom, att han ej behöfde följa mig längre, men jag såg honom dock på afstånd följa mig, ända tills du mötte mig och vi voro färdiga att bryta upp.»

»Besynnerligt mitt barn, besynnerligt», yttrade den gamla och skakade på hufvudet. »Tydligen finnes här någon, som ... ja, ja lika godt, den heliga jungfrun beskyddar de sina!»

I detsamma hördes någon taga i nyckeln till den yttre dörren, som öppnades.

Fogden, Johan Wale, trädde fram i rummet, djupt bugande för de båda kvinnorna.Den gamla frun fäste en genomborrande blick på den bugande mannen, hvars långa plym sopade golfvet, vid det han med handen förde hatten fram och åter.

»Det var märkeligt, herr Johan», yttrade fru Richissa, »mina tankar föllo just nu på eder.»

»Det gläder mig, ädla fru», svarade fogden och log, under det hans blick var hvass som en dolkspets, »mina tankar dväljas också helst i dessa rum, där hon blommar 'den ädela ros och förgyllande skrin', som de sjunga i visan här i dessa bygder. Det ser då ut, som om våra tankar skulle mötas ...»

Fogden vände sig mot Agnes, men innan han hade hunnit yttra ett ord, afbröts han af fru Richissa.

»Måtte det vara ett godt möte, fogde!» sade hon; och liksom ifrig att göra ett slut på samtalet, tillade hon: »jag förmodar ert ärende gäller anstalterna för vår afresa?»

»Så är det, min fru, och om I tillåten mig, är jag redo att ledsaga er och er skyddsling till den stora loftsalen, där alla redan äro församlade.»

Och de följdes åt genom loftsbron till det stora rummet, som skilde fruntimrnernas rum från fogdens enskilda.

*

III.

I gästabudssalen.

I den stora salen befunno sig vid fruntimmernas inträde tvenne män till sitt yttre helt olika hvarandra.

Den ene hade ett öppet och ädelt ansikte. Hans hållning var stolt; det syntes, att han var van att se andra buga för sig. Men det var det oaktadt något förbindligt och tilldragande i hans väsende. Man tyckte sig kunna förtro sig till den mannen. Det var grefve Hans af Ewersten, pantherre till Gripsholm och Oppensten, Den gamla frun fäste en genomborrande blick på den bugande mannen, hvars långa plym sopade golfvet, vid det han med handen förde hatten fram och åter.

»Det var märkeligt, herr Johan», yttrade fru Richissa, »mina tankar föllo just nu på eder.»

»Det gläder mig, ädla fru», svarade fogden och log, under det hans blick var hvass som en dolkspets, »mina

tankar dväljas också helst i dessa rum, där hon blommar 'den ädela ros och förgyllande skrin', som de sjunga i visan här i dessa bygder. Det ser då ut, som om våra tankar skulle mötas ...»

Fogden vände sig mot Agnes, men innan han hade hunnit yttra ett ord, afbröts han af fru Richissa.

»Måtte det vara ett godt möte, fogde!» sade hon; och liksom ifrig att göra ett slut på samtalet, tillade hon: »jag förmodar ert ärende gäller anstalterna för vår afresa?»

»Så är det, min fru, och om I tillåten mig, är jag redo att ledsaga er och er skyddsling till den stora loftsalen, där alla redan äro församlade.»

Och de följdes åt genom loftsbron till det stora rummet, som skilde fruntimrnernas rum från fogdens enskilda.

*

III.

I gästabudssalen.

I den stora salen befunno sig vid fruntimmernas inträde tvenne män till sitt yttre helt olika hvarandra.

Den ene hade ett öppet och ädelt ansikte. Hans hållning var stolt; det syntes, att han var van att se andra buga för sig. Men det var det oaktadt något förbindligt och tilldragande i hans väsende. Man tyckte sig kunna förtro sig till den mannen. Det var grefve Hans af Ewersten, pantherre till Gripsholm och Oppensten,Ett vänligt leende flög öfver hans anlete, när han fick se sin dotter, som med barnslig frimodighet skyndade fram till honom. Grefven tryckte en kyss på dotterns panna och vände sig därpå till fru Richissa.

»God morgon, min fränka», sade han, »huru befinnen I eder efter gårdagens besvärliga färd?»

»Godt, min frände, jag inandas med förtjusning den friska luften mellan dessa berg.»

»Men något behöfver den ännu rensas», inföll den andre herremannen. »Den är ännu för mycket fylld med orena dunster, jag tycker mig inandas idel uppstudsighet och vrånghet, så fort jag kommer norr om Långheden och öfver älfven vid Brunbäcks färja.»

Det var fogden öfver Västmanland och Dalarne, Jösse Eriksson, som yttrade dessa ord. Hans yttre var på det hela icke obehagligt. Det tycktes vara en välmående herre, som endast ville lefva i ro och äfven låta andra lefva i ro. Det var något mjukt och afrundadt i hans väsen, som gjorde, att man tålde honom rätt väl. Men hans blick var orolig. Hans öga stod aldrig stilla, och de buskiga ögonbrynen där ofvan gåfvo i vissa ögonblick hans anlete ett utseende af lömskhet, som tycktes jäfvas af den välformade, leende munnen.

»Mig synes det däremot», svarade fru Richissa, »som om jag just rätt godt skulle kunna trifvas här; folket ser sorgset men godmodigt ut, och framför allt, jag ser icke här hvad som utgjort min afsky i länderna där söder om Östersjön, jag ser ej här dessa trälansikten, som ...»

»Vid den helige Knut, ädla fru», afbröt henne Jösse Eriksson, »I voren färdig att sätta stål i det järn, som vi haft så mycken möda att göra mjukt. Men kvinnorna sitta och drömma i höganloft, och så lägga de till och taga ifrån, tills de få det efter sitt sinne, och så tro de, att verkligheten skall passa in efter deras drömmerier. Vi fogdar, jag och herr Johan här, vi kunna dock visa er, att allt det guld, som I breden öfver dessa bönder, är edert, och icke deras. Icke sant, herr Johan?»»Till fullo», svarade denne, »jag har färska bevis från denna morgon, och jag har därtill ett fulltroget vittne i jungfru Agnes.»

Och herr Johan omtalade, huru han fått se gossen på loftsbron, och huru han sökt gripa honom.

»Fadren sitter fängslad i tornet», tillade han, »förmodligen har gossen fört något bud till honom, men glömt sig kvar. Det är Lars Olssons son i Nible», upplyste han, då Jösse Erikssons blick frågande hvilade på honom.

»Ah, Guds död, den skurken lefver ännu ... I kunnen se, ädla fru, hvilket uppstudsigt pack vi här hafva att

handskas med!»

»Dessa saker gå långt öfver mitt förstånd att döma om», gentog den fromma frun, »men hvad har då den stackars bonden gjort, eftersom han skall försmäkta här i fogdens torn?»

»Han har velat anklaga konungens fogde inför konungen själf.»

»Om jag icke hört orätt», inföll grefve Hans, »så berättade mig den ärevördige fader Berthel från Västerås, som jag träffade i Husaby, och som tycktes noga känna förhållandena i dessa trakter, att Nible hemman förlidet år lades under slottet här och emot ägarens vilja. Är denne Lars Olsson och ägaren till Nible samme man?»

Fogden bejakade frågan.

»Nå väl», återtog då grefven, »är det därföre han klagade eller ville klaga hos vår nådige herre, konungen, så synes det mig, som ... förlåten mig, fogde, jag vill ej blanda mig i edert görande och låtande, ej heller tvista med eder, som så vänligt varit min värd under färden genom edert fögderi; men det synes mig, som om de utländske herrar, hvilka kommit till välde här i landet, aldrig kunnat glömma det land, som de dock lämnat och utbytt mot detta nya, utan velat ändra allt här efter måtten i sitt gamla hemland, och det förundrar mig mindre, att detta folk ser sorgmodigt ut, som min ädla fränka nyss anmärkte, än att detnågonsin lyckats en främling att en längre tid bibehålla sig här.»

»Och likväl, grefve Hans, sitter jag, Jösse Eriksson, sedan sjutton år såsom fogde öfver allt Västmanland och Dalarne, och, vid mitt ärliga sköldemärke, jag vill se den i synen, som vidare vågar knysta i detta osaliga land. Jag känner dem, dessa styfsinnade bönder, och aldrig, nej aldrig kommer min konungs välde till styrka i detta land, så länge de hålla nacken upprätt. Nej, bort med dem, i eld eller sjö, det gör det samma, men bort skola de, och flytta sedan hit ett par tusen af våra bönder från de danska öarna, som redan vant sig att lyda sina herrar, då skall fred och lugn råda i konung Eriks stora rike, och herremännen i ro kunna jaga i skogen och tömma sina bägare i borgasalen.

Grefven svarade intet härtill, men hans utseende visade tydligt, att han hade sina tankar för sig.

»Så har det blifvit i Norge», fortsatte den ifrige fogden, »jag hörde ofta min svärfader, den stränge riddar Ulf Jonsson på Ervalla, den mäktige Jon Hafthornssons son, omtala, huru godt de hade det där, och huru föga man där behöfde bekymra sig om bonden och hvad han ville eller icke ville. De ädle herrarne här i riket, riksens råd och män, måga se till, huru de skola reda sig, om konung Erik skulle få det infallet att kalla sina fogdar tillbaka och sätta beskedliga svenskar på slotten.»

Medan fogden som bäst var inne i sin utläggning, huru det skulle bli i landet, om icke han och hans likar voro, och om huru det borde vara, hördes en trumpetstöt från vakttornet, och kort därefter inträdde en af fogdens svenner och anmälde, att en ung man, som såg ut som en riddarsven, höll till häst utanför slottsporten och begärde att få tala med fogden. Jösse Eriksson sporde svennen, hvem den främmande var, och svennen svarade:

»Han kommer med bud från Engelbrekt Engelbrektsson vid Kopparberget. Björn bågskytt, som har vakten, säger det vara unge Herman Berman.»»Så låt honom komma in för oss här i salen. Den mannen må man se sig för, innan man trampar honom på tårna.»

Svennen försvann, och några ögonblick därefter inträdde Engelbrekts sändebud.

Det var en ståtlig, ung man, högväxt och skulderbred, men smärt om midjan och med ett uttryck i sitt ansikte, som på en gång var vekt och kraftfullt. Hans uppträdande gjorde ett olika intryck på nästan alla de närvarande.

Jösse Eriksson och hans underfogde sågo honom an, den ene med synbart missnöje, den andre meden blick af det mest kallblodiga hat. Grefve Hans syntes däremot med verkligt välbehag skåda den unge mannen med hans höfviska hållning och frimodiga uppsyn; och grefvens dotter vågade knappt kasta en blick utom randen af sin klädningsfåll, medan rodnaden betäckte hennes panna och kinder. Fru Richissa var dock den, på hvilken mannen tycktes göra det lifligaste intrycket. Hennes vanligen så lugna blick fästes djupt och genomträngande på hans

ungdomligt vackra ansiktsdrag, och ju längre den hvilade därpå, desto oroligare tycktes den blifva. Den gamla frun tryckte till slut med en omärklig rörelse under sin grå kappa handen mot hjärtat, liksom om hon måst anstränga sig för att iakttaga ett skenbart lugn.

Mannen bar en sventjänares drägt, men tyget i hans rock var finare, och spännet i det gula lifbältet af älghud var af rent silfver. Man kunde taga honom för en, som själf ägde gård och grund, för hvilken han ämnade rida som väpnare eller sven af vapen, som det hette, när tiden därtill var inne.

»Ditt namn, ungersven, och hvad ärende medför du?» sporde med en myndig ton Jösse Eriksson, hvars ögonstenar knappt syntes, där de rullade fram och åter under de yfviga ögonbrynen.

»Herman Berman är mitt namn», svarade svennen med en välklingande stämma, »och jag kommer i Engelbrekt Engelbrektssons ärende!»

»Godt, hvad vill den ärlige bergsmannen?»»Han låter hälsa er och bedja om uppskof med domen öfver de fem bönderna från Skedvi. Som I väl veten, ha de svåra åren och de tunga skatterna gjort dem till tiggare från att vara välmående män; de hafva hustrur och barn; om de ryckas bort, skola barnen svälta till döds ... Engelbrekt beder eder låta anstå med domen, tills konungen fått kännedom om saken ...»

»Konungen, och alltid konungen», afbröt honom Jösse Eriksson och slog sin knutna hand i ekbordet framför sig, »skall det då aldrig blifva klart för dessa bönder, att konungen icke är *deras* konung, utan ridderskapets och frälsets, och att de hundarne skola lyda sina herrar och vara deras undersåtar!»

»Det är en främmande lära för oss svenskar», återtog svennen med lugn, »lagen är lika för alla, vi hafva själfva gifvit oss den, och kungen hafva vi valt att lag styrka och frid hålla, så har man sagt mig; och när lagen tillåter hvarje svensk man att gå till kungen, i hvad sak han vill, så lärer väl ingen våga säga nej, när lagen säger ja.»

»Du är väl bevandrad i lagen, ungersven, men konungen står öfver lagen, och jag utför konungens bud! Det förundrar mig för öfrigt, att Engelbrekt blandar sig i denna sak ... han borde känna mig tillräckligt, så många år, som jag setat fogde i Västmanland och Dalarne.»

»Där orätt sker, är det hvarje mans plikt att söka det afvärja, och Engelbrekt liksom dalamännen i allmänhet vilja blott rättvisa. Låt lagen styra, och hvarje klagan skall försvinna ur Sveriges rike.»

»Det är ett djärft tal, du där förer, men kycklingen kacklar, efter som hönan lärt honom ... Man utöder icke nästet genom att plocka bort äggen; det är den gamla fågeln, som skall plockas.»

»Är det Engelbrekt, I där syften på, fogde, så månde *ert* tal vara djärfvare än mitt ...»

»Man säger mig, att stora skaror allmoge strömma till Engelbrekt vid Kopparberget — förer han slikt tal där, somdu inför mina egna öron, så må han taga sig till vara, det är ej stor skillnad mellan bonde och bergsman.»

»Hvad Engelbrekt gör och låter, därom mågen I spörja honom själf. Kommen dock i håg, att Engelbrekt för sköld och hjälm liksom I, och att hans sköldemärke är så godt som edert.»

»Hvad menar du med de orden ...?»

ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Ditt namn, ungersven, och hvad ärende medför du?» (Sid. 26.)

»Att, enligt hvad I själf sägen, han har ginare väg till kungen än bonden!»

»Han aktar då själf draga till kungen och föra de fem böndernas talan?»

»Spörj honom själf därom, fogde; men nu torde det vara på tiden, att I sägen mig, hvad svar jag får medföra från eder.»

Jösse Erikssons ständigt breda mun gaf i dettaögonblick ett uttryck åt hans ansikte, som gjorde dess nedre del öfverensstämmande med dess öfre. Det var vidrigt att se på detta ansikte.

»Hvad de fem männen beträffar», sade han, »så är det vid det här laget väl bestäldt med dem. Du skall själf få se

det, när du drager härifrån, och så kan du bäst återföra mitt svar till Engelbrekt.»

Svennen såg med en frågande min på fogden, och det var som om hans kind bleknat, när han såg dennes vidriga leende och lömska blick. En blixt af vrede ljungade ur hans öga, och han grep ofrivilligt med vänstra banden om fästet till det korta svärd, som hängde i bältet vid sidan.

»För sent?» var det enda, han kunde frampressa öfver sina läppar.

»Som du säger, för sent», var fogdens iskalla svar, »och du kan tillägga den hälsningen från fogden öfver Västmanland och Dalarne, att han gärna såge sig för framtiden befriad från sådana bud, som du i dag medfört från Engelbrekt.»

Därvid vände sig fogden åt andra sidan af rummet.

Svennen tycktes kämpa en svår kamp med sig själf. Det såg ut, som om han velat slunga sin förbannelse öfver den grymme fogden, eller som om han velat störta fram med draget svärd, — men han blef snart herre öfver sig själf.

»Jag skall riktigt framföra er hälsning, fogde ... den lärer icke komma för sent fram!»

Och svennen lämnade den stora salen, åtföljd af fogden Johan Wale.

Under samtalet mellan Jösse Eriksson och Herman hade Agnes närmat sig sin fader, liksom om hon sökt hans skydd för den fasa, som blotta föreställningen om de fem böndernas öde uppväckte i hennes själ. Krampaktigt tryckte hon faderns hand, när hon fick höra att all räddning var omöjlig.

Hennes blick, när hon såg på den stolte ungersvennen, som talade så frimodigt inför den mäktige fogden, var den bästa tolken för det lifliga deltagande, hvarmed hon följde samtalets gång. Hennes kind var än röd som blod, än hvit somsnö, och när den förtviflade budbäraren lämnade rummet, var hennes smärta fullt ut lika stor som hans.

Men en oförklarlig oro bemäktigade sig henne tillika.

»Följ med, fader, följ med», hviskade hon i grefvens öra.

Grefven hade med uppmärksamhet följt alla ord, som växlats, och delade i viss mån sin dotters oro. För att dock icke stöta sig med fogden, men på samma gång få tillfälle att följa sin dotters och sitt eget hjärtas hviskningar, yttrade han:

»Är det fortfarande eder vilja att hedra oss med edert sällskap på vår färd uppåt Kopparberget, Jösse Eriksson? ... det är redan långt lidet på morgonen, vi önska därföre ju förr dess hellre sitta upp.»

ill. J. N.[=Jenny Nyström] Agnes kastade smekande armarna omkring sin moderliga
vän och kysste henne. (Sid. 31)Grefven nalkades, medan han yttrade detta, dörren, och då fogden med en höfvisk bugning bejakat hans fråga, gick han ut, liksom för att rusta sig i ordning till färden.

Agnes kastade smekande armarne omkring sin moderliga vän och kysste henne.

Till utseendet lugn mottog fru Richissa flickans smekningar, men uppmanade henne tillika att se till, det hennes saker ordentligen inlades i sina förvaringsrum för dagens färd. Och Agnes gick att fullgöra den gifna tillsägelsen, hvarvid fogden skyndade att öppna dörren.

Äfven han aflägsnade sig med det samma.

Då knäppte fru Richissa i hop sina händer och bad en varm bön, och en lyssnare skulle därunder hafva hört äfven hennes läppar framhviska namnet Herman.

*

IV.

Hvad svennen såg.

Med raska steg gick Herman Berman utför trappan till loftssvalen, och Johan Wale följde tätt efter. Nere på gården sutto en hop ryttare till häst, väl femtio till antalet. Det var grefvens af Ewersten folk, som redan voro i ordning till afresan. Tvenne ryttare höllo de hästar, som voro bestämda för grefven själf och de båda fruntimren.

När de båda männen kommit ner på gården, togo de vägen snedt öfver densamma och försvunno bakom hörnet af uthusbyggnaderna, som där stodo i en rad.

Johan Wale gick förut. Det var märkligt att se, huru beredvillig han var att visa Engelbrekts budbärare det öde, som drabbat de fem bondemännen. En mängd af fogdens knektar sällade sig äfven till de båda männen, och månget Grefven nalkades, medan han yttrade detta, dörren, och då fogden med en höfvisk bugning bejakat hans fråga, gick han ut, liksom för att rusta sig i ordning till färden.

Agnes kastade smekande armarne omkring sin moderliga vän och kysste henne.

Till utseendet lugn mottog fru Richissa flickans smekningar, men uppmanade henne tillika att se till, det hennes saker ordentligen inlades i sina förvaringsrum för dagens färd. Och Agnes gick att fullgöra den gifna tillsägelsen, hvarvid fogden skyndade att öppna dörren.

Äfven han aflägsnade sig med det samma.

Då knäppte fru Richissa i hop sina händer och bad en varm bön, och en lyssnare skulle därunder hafva hört äfven hennes läppar framhviska namnet Herman.

*

IV.

Hvad svennen såg.

Med raska steg gick Herman Berman utför trappan till loftssvalen, och Johan Wale följde tätt efter. Nere på gården sutto en hop ryttare till häst, väl femtio till antalet. Det var grefvens af Ewersten folk, som redan voro i ordning till afresan. Tvenne ryttare höllo de hästar, som voro bestämda för grefven själf och de båda fruntimren.

När de båda männen kommit ner på gården, togo de vägen snedt öfver densamma och försvunno bakom hörnet af uthusbyggnaderna, som där stodo i en rad.

Johan Wale gick förut. Det var märkligt att se, huru beredvillig han var att visa Engelbrekts budbärare det öde, som drabbat de fem bondemännen. En mängd af fogdens knektar sällade sig äfven till de båda männen, och mångetmustigt smädeord om bönderna flög förbi Hermans öron. Fogden iakttog själf tystnad, men på minspelet i hans ansikte, liksom på de spetsiga blickar, hvarmed han litet emellan betraktade sin följeslagare, syntes det, som om han med nöje hört sina underordnades grofva skämt.

Det fordrades hart nära öfvermänsklig ansträngning för den unge mannen, att förblifva herre öfver sig själf.

Nu stannade fogden framför en liten dörr, och på hans vink gick en af knektarne fram och öppnade den.

En förfärlig stank och rök strömmade de ankommande till mötes från det öppnade rummet.

»Stig in, Herman Berman», yttrade nu fogden och log så hemskt därvid, »stig in och se, hvad Jösse Eriksson låter eder berätta för Engelbrekt.»

Herman lutade sig ner för att se in i rummet, men han drog sig snabbt tillbaka. Det behöfdes blott ett kort ögonblick för att se, hvad som fanns där inne i rummet.

Det var en mindre byggnad, som tycktes ämnad till slottets badstu. På järnkrokar i taket voro upphängda liken af

fem män. Deras kläder voro halfbrända och de nakna kropparna nästan svartbrända, som om de varit utsatta för en sakta stekande eld. Under deras fötter kunde man också se spåren af den eld, som där varit uppgjord.

»Hafven I sett nog», hördes fogden fråga, och då intet svar följde, tillade han, »I kunnen tillika säga de dödas vänner från mig, att de kunna nu när som helst hämta liken och låta jorda dem. Jag hoppas, att man efter denna betan skall finna vägen till kungs allt för het, för att vandra den för ro skull. *Det* kan själaringningen för dessa döda förtälja för de efterlefvande, och då har straffet gjort åsyftad verkan.»

»Vid lefvande Gud, fogde», utropade Herman, knappt i stånd att längre kunna styra sin vrede — »sen till, att icke den själaringningen innehåller lärdomar, viktigare för er än för de arma bönderna! Det är för mycket, för mycket ... jag klagar det inför Gud och hvarje ärlig man», tillade han därefter, »men ett slut måste det blifva på allt detta ...»»I sägen något, ungersven», vidtog fogden, »tagen eder till vara, att ej edert eget slut är närmare än I tron. Mig veterligt har ingen före eder talat så dristiga ord inom Borganäs' slottsmurar.»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Detta är då den hälsning, som den unge mannen skall föra till sin herre från konungens fogde?» (Sid. 35.)»Och jag säger ännu ett, Johan Wale, det, att jag från och med denna dag vill vara på edert argaste, hvar helst jag träffar eder och på hvad sätt jag kan.»

»Det var att tala som riddarelike», genmälde fogden med ett icke otvetydigt hån i rüst och blick, »men för att jag skall kunna egna edra ord någon uppmärksamhet, torden I visa mig ert fädernevapen, min sköld hänger blank där uppe i salen, I kunden själf se den där.»

»Sköldemärke hafver jag icke ...»

»Men er fader ...»

»Min fader — ha fogde, I viljen gifva mig snärjefrågor, men ...»

»Förifra dig icke, ungersven, du kan väl ej begära, att Johan Wale skall byta hugg med förste, bäste landstrykare. Mig tyckes icke någon snärjefråga ligga i mina ord. Sonen ärfver sin fader, hans ära liksom hans skam. Visen mig blott, att I ären jämnbördig med mig, och mitt svärd skall ej dröja i skidan.»

Det låg något så kallt och djäfvulskt retande i fogdens både ord och åthäfvor, att Herman ej längre var sig själf mäktig. För andra gången inom loppet af en kort stund grep hans hand efter svärdfästet. Han kunde ej tänka eller göra sig reda för följderna af hvad ban stod i begrepp att utföra. Han såg i Johan Wale blott den grymme nidingen, som i honom hånade ett helt folks rättmätiga klagorop. Fåfängligheten af en strid här, där ett envig aldrig kunde komma i fråga, men väl ett självförsvar mot de hundrade, hvilka fogden i hvarje ögonblick kunde kasta öfver honom, och fängelse och en måhända näslig död såsom stridens enda frukt, — allt detta var saker, som i detta ögonblick icke lågo inom den djärfve ynglingens synkrets.

Men just som hans hand fattade om svärdfästet, och just som ett den besinningslösa vredens ord sväfvade på hans läppar lade sig en annan hand på hans skuldra, och följande ord uttalades i hans öra:

»Stör ej friden i konungens borg!»

Herman såg åt sidan, och ett par allvarliga men genomgoda ögon mötte hans. Det var grefve Hans af Ewersten. Men hans vänliga blick blef mörk och hotande, när han flyttade den från den uppretade svennen och på Johan Wale.

»Här måste tilldraga sig svåra saker, eftersom I fogde, inom er egen borg kunnen bringa en fredlig budbärare till glömska af sig själf och sin konung?»

»Ädle grefve», svarade den tilltalade, »ynglingen där är lik bönderna här i landet, hvilkas ärende han går. Han vet knappt att skilja på, hvad som höfves undersåten och hvad som är konungens rättighet.»

Medan han talade, närmade han sig dörren till badstugan, och lät den liksom oafsiktligt svänga om på sina gångjärn, så att den föll igen. Huru väl beräknad denna rörelse än var, hade dock grefvens blick redan förekommit fogden. Den instängda röken hade också hunnit skingra sig så mycket, att grefven från den plats, där

han stod, kunde se benen af det närmast dörren hängande liket. Utan att låtsa om fogdens åtgärd att sluta till dörren, gick han fram och ryckte upp den samma, men for häftigt tillbaka, när han såg de fem halfbrända liken.

»Detta är då den hälsning, som den unga mannen skall föra till sin herre från konungens fogde?» frågade han.

Johan Wale böjde jakande sitt hufvud.

»Nå väl, unge man», sade grefven och såg åter med sina goda ögon på Herman, »sitt upp och för till din herre det budskap, som man gifvit dig. Jag förstår nu er harm och er vrede ... Guds död, fogde, jag fruktar, att konungens vår herres regemente skall få mycket att beställa, om slikt länge fortfar.»

Grefven var synbarligen upprörd. Han vände med en viss brådska den bugande fogden ryggen.

»Kom, kom, ungersven, och låt oss skynda härifrån», sade han till Herman och aflägsnade sig uppåt borggården.

Herman följde. När de kommo till den fria platsen framför loftsbron, hade redan största delen af ryttarneförsvunnit. Endast några sutto kvar, och en af dem höll grefvens häst.

Några ögonblick därefter lämnade både grefven och Engelbrekts budbärare Borganäs. Men blickar, giftigare än sagans trollpilar, följde dem, när de redo öfver den nedfällda vindbron.

Johan Wale stod på muren och såg girigt efter de bortridande.

*

V.

Mor Märta.

Grefven och den unge svennen redo tysta vid hvarandras sida, och den förres ryttare följde på några hästlängders afstånd. Vägen till Borganäs krökte sig i flera bukter, och öfver allt möttes ögat af de täckaste taflor öfver sjön och dess vackra stränder.

Så fort de kommit öfver älfven, kunde de på något afstånd se, hvar grefvens dotter och fru Richissa samt den öfriga ryttarskaran i sakta mak redo fram på vägen. De hade på grefvens tillstyrkan ridit förut, åtföljda af Jösse Eriksson. Grefven ansåg sig kunna handla med mera hopp om framgång, i händelse hans mellankomst behöfdes, om han icke besvärades af den myndige öfverfogdens närvaro. Och väl var det en inre tillfredsställelse öfver den goda utgången af denna lyckliga ingifvelse, som nu låg som ett blidt solsken öfver hans allvarliga men ädla ansiktsdrag.

Hvad som sysselsatte den unge Herman Bermans tankar är lätt att inse. Ännu glödde hans kind af harm, ännu hade icke vredeflamman brunnit ut i hans öga. Och det var icke flamman af en ögonblickligt uppbrusande vrede, utan det var det frambrytande tecknet af en under åratal närd hämndlust, som nu slog ut i full låga. Det var den första vårdkasen, som försvunnit. Endast några sutto kvar, och en af dem höll grefvens häst.

Några ögonblick därefter lämnade både grefven och Engelbrekts budbärare Borganäs. Men blickar, giftigare än sagans trollpilar, följde dem, när de redo öfver den nedfällda vindbron.

Johan Wale stod på muren och såg girigt efter de bortridande.

*

V.

Mor Märta.

Grefven och den unge svennen redo tysta vid hvarandras sida, och den förres ryttare följde på några hästlängders

afstånd. Vägen till Borganäs krökte sig i flera bukter, och öfver allt möttes ögat af de täckaste taflor öfver sjön och dess vackra stränder.

Så fort de kommit öfver älfven, kunde de på något afstånd se, hvar grefvens dotter och fru Richissa samt den öfriga ryttarskaran i sakta mak redo fram på vägen. De hade på grefvens tillstyrkan ridit förut, åtföljda af Jösse Eriksson. Grefven ansåg sig kunna handla med mera hopp om framgång, i händelse hans mellankomst behöfdes, om han icke besvärades af den myndige öfverfogdens närvaro. Och väl var det en inre tillfredsställelse öfver den goda utgången af denna lyckliga ingifvelse, som nu låg som ett blidt solsken öfver hans allvarliga men ädla ansiktsdrag.

Hvad som sysselsatte den unge Herman Bermans tankar är lätt att inse. Ännu glödde hans kind af harm, ännu hade icke vredeflamman brunnit ut i hans öga. Och det var icke flamman af en ögonblickligt uppbrusande vrede, utan det var det frambrytande tecknet af en under åratal närd hämndlust, som nu slog ut i full låga. Det var den första vårdkasen, somtändes på bergets topp, tillkännagifvande för vän och ovän, att örlig var för handen. Men det var något utom de allmänna räkenskaperna öfver öfvadt våld och godtycke, — räkenskaper, hvilka, när redogörelsens dag en gång kom, skulle fälla sin man, och hvilka kräfde handling af hvarje rättsinnad svensk man, — det var något utom dem, som kom ynglingens barm att svalla högre och färgade hans kind i blod, det var de hånande slutorden af den fege utländingen: anspelningen på hans fader.

Herman Berman var uppfödd hos Engelbrekt och hade under hela sin uppväxt varit omgifven af den trognaste vård från bergsmannens och dennes hustrus sida. Men han bar ett annat namn, han stod icke ens i något aflägsnare släktskapsförhållande till sina fosterföräldrar, och om sin egen fader och moder kände han intet. Det var ett ämne, som fosterfadern aldrig velat inlåta sig på. »Du är min väns son och han hette Herman Berman liksom du!» — Det var det stående svaret på alla frågor i detta afseende. Och hur det är, så lefver inom hvarje människa ett behof att vara på det klara med lifvets första villkor. Huru godt och varmt det än är omkring henne, så känner hon sig dock mer eller mindre som en vilsen fågel, om hon ej kan med öppen panna och utan att rodna tänka tillbaka på och omnämna sitt upphof.

Fogdens hånfulla utrop, då han sporde efter Hermans fader, framkallade med ens hos ynglingen alla gamla griller, hela hans hjärtas längtan efter visshet i denna sak. Det var den ömtåligaste punkten att röra vid. Knappast hade grefvens mellankomst behöfts för att lägga band på den uppbrusande vreden, om icke dessa ord uttalats af fogden. Det var droppen, som kom den bräddfyllda bägaren att flöda öfver.

Omkring allt detta rörde sig nu ynglingens tankar, där han red vid grefvens sida.

Men snart hade de därunder hunnit upp de framför ridande, och med ett utrop af glädje styrde Agnes sin häst in till sin faders, sedan dock hennes blickar med ett obeskrifligt behag öfverfarit den tyste ungersvennen vid hans sida.Denna hennes blick möttes af ynglingens, och en sådan underbar kraft låg i den samma, att mörkret försvann för ett ögonblick från hans anletsdrag. Egentligen var det nu först, som han rätt skådade detta vackra, talande ansikte, hvilket nu, smekt af den ljumma vårvinden och omgifvet af den mjuka, hermelinsfodrade flöjelshufvan, påminte om lifvets ljufvaste och skönaste sida. Där ute på sjön vid Jätturvallen och i salen på Borganäs hade andra saker upptagit svennens sinne. Här under vägen från borgen, medan hans tankar voro mer än vanligt ryckta ifrån det allmänna onda till hans enskilda, här var han mera tillgänglig för åsynen af den sköna flickan. Hon liknade en underskön blomma midt i vintern; det förekom honom, som om nattens mörker brustit omkring honom och en liten fläck af himlen blickat emot honom ur hennes öga.

»Du dröjde länge, fader», sade hon och såg så innerligt godt på den gamle mannen, »jag var i beråd att rida till baka till borgen!»

»Huru, mitt barn!»

»Se så, inga förebråelser nu. Ser du, fader, jag har någonting på hjärtat, som jag ville bedja fogden om, och jag får ingen ro, förrän det är gjordt ...»

»Nå väl, kära barn, din begäran fordrar väl ej så långa omvägar; känner jag dig rätt, så brukar du gå rakt på saken

...»

»I alla vanliga fall är det, som du säger, men nu ...»

»Nu? — Du gör mig nyfiken, flicka; hvad har nu inträffat, går ej din häst som ett lamm?»

»Ack jo, min Mjölkhvit är den bäste bland gångare ... Nej, nej, om slikt är det nu icke frågan.»

Och hon lutade tankfull sitt hufvud ned mot Mjölkhvits högburna hals.

»Se, där kommer nu den, du önskar tala vid — jag hoppas, att din bön skall lätt och snart beviljas.»

Fogden Jösse Eriksson kom i sporrstreck ridande mot de samtalande. Han hade ridit ett stycke förut. Det låg enviss otålighet i hela hans väsen. Man såg honom ett par gånger hålla inne sin svarta häst och med handen öfver ögonen blicka ut åt vägen, innan han skyndade att åter förena sig med sina gäster.

»I synes vänta någon?» sporde grefven, sedan fogden i sakta mak styrt sin häst till den förres sida.

Fogden svarade undvikande:

»Mina åligganden fordra vaksamhet, och», tillade han med en sidoblick på Herman, hvilken red tätt efter vid sidan af fru Richissa, »djärfheten synes tilltaga med hvarje dag. Detta uppstudsiga folk ger en mer att göra än de holsteinska grefvarne under ett helt fälttåg. Vid de fem såren — jag skall dock ej tröttna i min herres tjänst!»

»Slemma tidningar hafva då inlupit, sedan vi skildes åt?» sporde grefven.

»Sedan några år tillbaka har jag aldrig fått annat än onda tidningar från landet ofvan älfven, grefve! Och nu rör sig något på djupet, som måste kväfvas, innan det sticker upp hufvudet.»

»Om så är, förutsättes det dock, att man når till djupet ... Men jag vill ej inlåta mig vidare på detta ämne, jag har nogsamt funnit att vi båda, I och jag, äro af skilda åsikter härutinnan.»

Grefven ledde därefter samtalet på likgiltiga ämnen. Under tiden hade hans dotter varit en tyst åhörarinna, ehuru hennes blick blef allt mera tankfull, allt efter som hon hörde den grymme fogdens tal. Om hon hörde något af hvad som sedan yttrades mellan de båda herrarne, vilja vi lämna osagdt, men det är föga troligt. Hennes tankar voro hos den bleke gossen, för hvars moder hon lofvat fälla en bön hos fogden, och hon eftersinnade så väl, huru hon på bästa sätt skulle kunna utföra denna sak, som ock, huru det måtte kunna ske i närvaro af den raske svennen, Engelbrekts budbärare. Ty huru det var, så stod alltid han i hennes tankar bakom allt sammans, färdig att utföra en djärf handling för hennes skull, såsom det höfdes en sannskyldig riddare, och skulle honnågonsin anförtro sin sak åt en riddares lansspets, så borde den riddaren bära den stolte ungersvennens drag.

Huru hon hade fått det där klart för sig, det visste hon ej själf, och svennen där — Hennan Berman, hvem var han och hvad var han? Hans utseende, hans hållning, hans höfviska skick, hans rock af engelskt kläde, — allt det där talade till hans förmån; men på denna rock syntes intet, som angaf hans börd, såsom dock brukligt var denna tiden bland högbördade herrar. Han var då säkert utan börd ...

Så där ungefär följde tankarne hvarandra i den unga flickans hufvud, då hon med ens afbröts af ett rop från fru Richissa. Hon vände sig snabbt om och såg den gamla fruns häst alldeles uppskrämd kasta sig åt sidan. Så väl hon som de båda herrarne stannade, och fogden skyndade fram att fatta den bångstyrige hästens betsel. Men långt dessförinnan var denna tygel fattad af en hand, som utan någon synbar ansträngning tvang djuret till lydnad. Det var Herman, som efter den raska handlingen drog sig tillbaka och lämnade rum för fogden.

»I här», sade denne och såg med sina lurande ögon på svennen, men vände sig, plötsligt hejdande sig, till fru Richissa, »vid de fem såren, det kunde hafva blifvit er sista färd, fru Richissa, bråddjupet där är ej att leka med ...»

Grefven och Agnes skyndade till, men fru Richissa lugnade dem med den försäkran, att hon befann sig fullkomligt väl.

»Men hvad kom då åt ert gamla sto, min franka?» sporde grefven. »Den fjollan borde ha hunnit trampa ut

barnskorna nu. Hvad kunde väl så skrämma henne?»

Därpå kunde fru Richissa icke lämna något svar, men hennes bleka ansikte och den besynnerliga blicken tycktes tydligt nog visa, att hon kände orsaken. Denna blick undföll grefven, men Agnes märkte den, och smekande lade hon sin hand på den gamlas sadelknapp och såg henne så innerligt in i ögonen, att hon till slut framlockade ett mildt leende på fru Richissas läppar.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Han var klädd i en svartbrun munkkåpa sådan som dominikanermunkarna brukade. (Sid. 46.)

»Du vet det, moder», hviskade hon.

Den gamla nickade vänligt och sköt flickans hand med mildt våld från sadeln. Men tårarne stodo henne i ögonen, när hon vände sig mot den unge mannen, för att tacka honom.Fogden, som just stod i begrepp att också vända sig till Herman, ehuru väl icke i samma afsikt som fru Richissa, att döma af uttrycket i hans ansikte, drog hastigt sin breda mun till ett föraktligt leende.

»Underlig synes mig seden vara hos eder, fru Richissa», sade han, »om den där handlingen af en simpel sven skulle förtjäna någon tack. Men jag trodde dock, att den gode bergsmannens budbärare skulle vara mera fortfärdig att föra min hälsning till sin herre, än hvad denne sven tyckes vara!»

Utan tvifvel skulle fogdens ord hafva framkallat ett obehagligt uppträde, — det var måhända också något, som han åsyftade, åtminstone för så vidt som det rörde svennen. Men då gjorde grefven min af att ropa fram en af sitt folk för att hålla den skygga hästen, något som dock afböjdes, och härigenom leddes uppmärksamheten från svennen åter på fru Richissa. Dels för att åter gifva henne tid att hämta sig, dels emedan han verkligen ägde sinne för det vackra, hvar helst det uppenbarade sig, lät grefven sin blick öfverfara landskapet, som låg där i vårsolens glans så friskt, så nyutsprucket, som om aldrig en syndig människas fot trampat dess jord. Ett utrop af förtjusning undföll honom, och han såg på sin dotter, som om han väntat sig ett liknande utrop äfven af henne.

Men hans dotter, som också ville begagna sig af tillfället, såg helt tankfull ut, och när hon såg upp på grefven, låg det en bön i hennes blick. Detta påminte honom om hennes ord, när de möttes, och han sade till hälften skämtande, i det han flyttade blicken från henne till fogden:

»Ditt tålamod sättes på hårda prof, min dotter. Det synes till hälften, som om dagen ej vore gynnsam för dig.»

»En färd genom Dalarne, grefve Hans, skall icke och kan icke skänka något behag åt stolts jungfrun, er dotter, jag tror mig hafva gjort er uppmärksam därpå redan förut», yttrade fogden och tillade med ett själfbelåtet leende, »Jösse Eriksson kan icke vara närvarande allestädes ...»

Och likväl», afbröt honom grefven, »lärer det nu varaJösse Eriksson själf, hvarpå frågan beror, så vidt jag förstått min dotter rätt, eller hur Agnes?»

»Det är som I sägen, min far!»

»Jag ber då att få försäkra er, jungfru Agnes, om min beredvillighet att ställa mig själf och mitt hus och mina svenner till ert förfogande. I skolen se, att fogden öfver Västmanland och Dalarne icke alldeles glömt bort ridderlighetens lagar, fast han hela nitton åren varit nödgad att lefva i detta laglösa land.»

»Sen dock till, fogde», inföll grefven, »att I ej lofven mera, än I kunnen hålla!»

»Väl är min makt ringa», blef fogdens svar, »dock trodde jag ej, att eder dotter skulle kunna hafva en begäran till mig så svår, att dess uppfyllande låge utom området för densamma. Talen fritt ut, jungfru Agnes, hvad som ligger eder på hjärtat!»

»Det är en helt ringa ting, som jag vill bedja eder om, stränge herre, det rörer blott en gammal kvinna, som är sjuk, mycket sjuk ...»

»En gammal sjuk kvinna», tog fogden i mycket häftigt, »och hvem är det? Namnet, namnet, stolts jungfru!»

»Namnet känner jag icke, men hon är hustru till den olycklige bonden i tornet, den mannen som ...»

»Ah, jungfru Agnes ... I menen Lars Olsson i Nible, och det är för hans sjuka hustru, I viljen fälla en förbön — ha-ha-ha, I kännen icke detta folk ... hans hustru, som är mycket sjuk ... man är aldrig sjuk här i landet, man tål och uthärdar allt utom att lyda sina herrar, ha-ha-ha. Mor Märta skall nog sköta sitt arbete, det har ingen fara!»

Fogden skrattade riktigt hjärtligt åt Lars Olssons sjuka hustru, och skrattet rullade bort emot bergen och upprepades af ekot. Det lät riktigt hemskt. Fru Richissas häst skalf som ett asplöf därvid, och Agnes kind täflade för ett ögonblick i hvithet med fru Richissas.

Till höger om vägen var ett tätt busksnår, och det var som om den gamla hästen skyggat för detta busksnår. En lätt darrning genomfor fru Richissa, medan hon vände hästen,så att hufvudet riktades från snåret. Nu lade dock ingen märke till denna rörelse, man tog den som en naturlig följd af den grymme fogdens hemska skratt. Hade man sett närmare efter, skulle man dock ha sett mellan grenarne, där snåret var som tjockast, ett par ögon glänsa fram, stora och skarpa som lodjurets, när det vädrar efter rof.

»I skolen, som jag hoppas», fortsatte fogden, »snart få se denna sjuka kvinna, för hvilken I viljen lägga er ut, och då skolen I bäst finna, huru trolöst folket är här i bygden, jag väntar i hvarje stund att möta henne ...»

»I viljen då icke göra något afseende på min begäran, stränge herre?» frågade Agnes.

»Tålamod, stolts jungfru, tålamod ... det är för sjukdomens skull, I begären att den gamla häxan skall skonas, nå väl, I skolen få se, att hon icke är sjuk, och då är jag säker på, att I ej längre skolen bedja för henne.»

»Man har dock sagt mig, att hon var mycket sjuk ... beviljen mig blott det, att I först låten underrätta er om förhållandet, innan I släpen henne till ett arbete, som öfvergår hennes krafter.»

»Underrätta mig ... stolts jungfru, Jösse Erikssons erfarenhet är den bästa kunskaparen ...»

Det var klart för alla, hvilka hörde fogdens svar och ännu mer den myndiga, aflåtande ton, hvarmed det gafs, — det var klart, att han ej skulle lyssna till jungfruns begäran, ehuru han ögonskenligen ville undvika att med orden stöta en så mäktig herre som grefve Hans af Ewersten. På ingen var dock verkan af fogdens svar så märkbar som på den unge svennen, och de känslor, som stormade inom hans bröst, tycktes ifrån honom meddela sig åt hans häst, hvilken med möda lät tygla sig af ryttarens starka arm. Men så väl ryttarens som hans hästs otålighet kunde också tagas som en följd af det uppskof, hvilket vållats af fru Richissa.

Så tycktes grefve Hans uppfatta saken. Jungfru Agnes vågade knappt se upp på den ståtlige ynglingen. Hon liksom kände, att hans blickar hvilade lika mycket på hennesom på fogden. Emellertid var det en behöflig och därför för alla välkommen afledning från det obehag, hvari fogdens svar försatt sällskapet, då ynglingen närmade sig grefven och, i det han vördnadsfullt lyfte på hatten, förklarade sig vilja följa den aftagsväg, hvilken just här ledde från stora landsvägen, emedan den skulle vara genare för honom.

»Jag har hört mycket talas om din herre, den ädle bergsmannen Engelbrekt Engelbrektsson», sade grefven, »och jag hoppas, när jag nu kommer uppåt berget, få själf se och lära känna honom. För emellertid till honom en hälsning från grefve Hans.»

»Och min hälsning», tillade Jösse Eriksson, »lärer jag ej behöfva upprepa; jag menar, du har förnummit den med både ögon och öron.»

»Som I sägen, fogde, jag har förnummit eder hälsning med både ögon och öron, och väl hade varit, om måttet icke fått denna råga.»

Det sköt en blixt af harm och afsky vid dessa ord ur ynglingens ögon. Fogden ville svara på hans dunkla tillmälen, men svennen gaf sin häst sporrarna, och han tycktes flyga utefter den smala sidovägen, tills en krökning af den samma bortskymde honom.

De kvinnliga resenärerna följde med ögonen den raske ryttaren, så länge han var skönjbar, och det är svårt att säga, hvilkenderas blickar, den gamlas eller den ungas, i detta ögonblick voro varmast. Men båda förde samtidigt sina händer tillsammans, och deras läppar hviskade något, sannolikt en bön. Så otroligt det än vid lugnare

besinning skulle hafva förefallit dem, tänkte i detta ögonblick båda på samma sak — mor Märtas räddning genom den raske svennen.

»Jag tror, att han vågar hota, den galne pojken!» utbröt fogden efter några ögonblicks tystnad, hvarunder han blickat omkring sig, liksom granskande sina tolf ryttare, där de höllo på något afstånd vid sidan af grefvens. Därefter tillade han nästan för sig själf, »den vildfågeln känner vingarne växa, men Jösse Eriksson är väl man att stäcka dem!»»Men nu, med eder tillåtelse, herr grefve», återtog han högt, »torde det vara tid att fortsätta färden. Innan sena kvällen lären I ändå ej få se röken från kopparhyttorna på berget.»

Grefven vände sig till fru Richissa, och då hon förklarade sig önska fortsätta resan, bröt man upp i sakta skridt.

De kunde hafva ridit en fem hundra famnar, då buskarne vid sidan af vägen delade sig och en mörk figur kröp upp på vägen. Han var klädd i en svartbrun munkkåpa, sådan som dominikanermunkarne brukade. Kapuschongen var djupt neddragen öfver hufvudet, men ett långt gråsprängdt skägg böljade för vinden framför bröstet.

Han stod länge och såg efter de bortridande, men så aflägsnade äfven han sig åt samma håll som Engelbrekts budbärare.

*

Herman Berman ilade framåt, allt hvad hans häst förmådde springa. Målet för hans häftiga ridt var dock icke uteslutande att framföra den sorgliga underrättelsen om fogdens grymhet. I den öfverretning, hvari hans sinne nu befann sig, hade han, när han hörde, hvarom fråga var, blixtsnabbt fattat det beslut att om möjligt undanrycka fogden det offer, som nu enligt hans egen utsago släpades till Borganäs.

Lars Olssons hustru, mor Märta, bodde efter mannens olycka hos en frände i Hamra, en af de äldsta gårdarne i Hedemora socken, nordost om staden med samma namn. Att träffa henne där, var nu väl en omöjlighet, därtill hade fogdens utskickade för långt försprång; han hade nämligen tidigt på morgonen, när han red genom Hedemora, mött dem, och kunde nu förstå, att deras färd gällde den gamla olyckliga kvinnan i Hamra. Men äfven om detta var en omöjlighet, så borde han dock träffa fogdetjänarne och deras offer, hvilka sannolikt voro flera, innan fogden och hans sällskap hunnit genom Hedemora kyrkoby. Huru han då skulle bete sig, om detta gick efter beräkning, det var något, som han ej gaf sigtid att öfverväga. Han hade blott det klart för sig, att den gamla kvinnan skulle räddas, det måtte nu ske huru som helst.

Mor Märta var icke infödd i Dalarne. Hon var född och uppfödd i samma hem, som en gång var Engelbrekts. Dennes fader hade många gårdar i Västmanland och västra Uppland, af hvilka dock en del gått förlorade i den reduktion, som beslöts på mötet i Nyköping 1396 under drottning Margareta, och på en af dessa gårdar, som hette Uppsala i Siende härad Gården dömdes den 6 Oktober 1399 från »Ængilbractz arfvom» till kronan. , var Märta född. Sin barndom och ungdom tillbringade hon hos denne äldre Engelbrekt och följde sedan med hans son, när denne gifte sig, till Kopparberget eller »berget», såsom det vanligen benämndes.

Här hade hon skött den unge Herman från dennes första uppträdande i Engelbrekts hem, och svennens tidigaste minnen knöto sig omkring denna gamla kvinna fullt ut lika mycket som omkring hans fosterföräldrar.

Därföre betogs ynglingen af en sådan oro, när han af samtalet mellan Agnes och fogden hörde, hvarom fråga var, därföre sprängde han nu fram öfver stock och sten, där det var någon möjlighet att tvärs genom skogen eller öfver fältet förkorta den krokiga byvägen.

Det enda som oroade honom var, om fogdefolkct tagit en annan väg från Hamra och möjligen således begifvit sig tillbaka till Borganäs; ty Hamra låg då, såsom ännu i dag, norr om Håfran. Men var detta händelsen, måste han fortsätta vägen ända fram till Hamra, för att sedan sjöledes kunna förfölja sin fiende. Allt berodde på hans hästs snabbhet, men han kände dennes styrka och uthållighet, och han klappade förtroendefullt djurets skummiga bogar. Han skulle, han *måste* hinna fram i rattan tid, antingen det sedan blef att fullfölja sitt mål öfver sjön, eller att rida tillbaka till stora landsvägen, — han borde äfven i detta senare fall komma före fogden.Med otrolig

hastighet tillryggalades vägen till Hamra. Men ett otvetydigt uttryck af förtrytelse hvilade på ryttarens anlete, när han red fram öfver och mellan de höga slaggvarpen, hvilka lågo vid byn såsom ett minnesmärke af den järntillverkning, som här i äldre tider drifvits. I byn var allt tyst, som om döden ridit fram där, och husen stodo som öde. Hans oroligt forskande blickar spanade förgäfves efter någon, som kunde gifva honom den upplysning, han önskade. Han stannade framför en af de större byggnaderna och lyssnade. Intet ljud. Det var som om byn blifvit förtrollad.

Svennen tycktes eftersinna något, och liksom tvekande vände han sin häst för att åter rida ur byn, då han på väggen af ett hus, något på sidan om det, där han höll, såg skuggan af en människa, men stilla orörlig, som om den dröjt sig kvar, sedan ägaren redan dragit sin kos.

Han red dit, och där stod en man, stel och orörlig, såsom huggen af sten. Det var en gammal man med gråsprängdt hår och skägg, men den kraftfulla byggnaden, de senfulla händerna — allt utvisade, att han ännu hade mannens fulla styrka. Hans öga var fäst vid ett föremål, som låg framför hans fötter. Ryttaren kunde ej se detta genast, men den sorg eller rättare den förtviflan, som stod tecknad i mannens fårade ansikte, lät honom ana något förfärligt, och han steg af hästen och gick fram till mannen.

Denne märkte intet, han var helt och hållet liksom fastkedjad vid föremålet framför honom. Det var en död människokropp. En rysning genomfor Herman vid åsynen af liket. Det var en yngling, som han väl kände, och den gamle mannen var ynglingens fader.

»Bråda ting hafva timat, fader Elof», sade svennen, »sedan vi sist sågo hvarandra på Jätturn!»

Mannen såg upp, och hans torra, brännheta öga hvilade ett ögonblick på talaren. Denne tryckte sakta hans hand och besvarade hans tysta veklagan med en blick, så kraftigt tilltalande och så lifvande, att mannen liksom väcktes ur en djup och tung sömn. *Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Hans öga var fäst vid ett föremål, som låg framför hans fötter. (Sid. 48.)

En tung suck pressade sig fram öfver hans lappar.

»Det var den siste!» sade han.

»Den siste!» upprepade svennen, »den siste af tio, alla lika raska som han!»Det var med en egen betoning, som ordet »siste» upprepades, och mannen tycktes känslig därför. Han såg frågande på svennen.

»Den siste, säger du; en skulle väl dock återstå ... eller är också vägen till kungs en väg till döds, säg, hvad menar du?»

»Käre gubbe, det är som du säger ... att gå till kungs i våra dagar är att gå till döden.»

»De voro dock fem!»

»De voro fem, och nu hafva de alla ingått i det andra ljuset. Vi skola ej återse någon af dem mer.»

En dödlig blekhet bredde sig öfver mannens väderbitna anlete och hans blick förmörkades. Men intet ord kom öfver hans läppar. Hans mått var öfverfyldt, den smärta, han nu led, kunde ej uttalas.

Svennen lämnade honom ostörd några ögonblick, men hvart och ett af dem liksom brände honom.

»Säg mig nu, Elof!» afbröt han tystnaden och pekade på den döde ynglingen, »huru har detta tillgått?»

»Fogdens ryttare», svarade bonden, »kommo tidigt i morse, de skulle hafva foder till fogdens hästar, kvinnfolken skulle draga lassen, gamla Märta, sjuk och eländig som hon var, drogs ur sängen och spändes med hugg och slag för åkdonet, pojken där satte sig emot och ville rycka den sjuka frän knektarne, och då ...»

Svennen störtade efter denna enkla berättelse på knä vid den döde, aftorkade varsamt blodet från hans sönderklufna panna och hviskade några ohörbara ord, i det han riktade blicken mot höjden. Den gamle bonden förstod godt meningen därmed, och detta deltagande mjukade liksom upp honom; han for med afvigsidan af sin senfulla hand öfver ögonen och vände sig bort.

Men svennen lyftade ynglingen från marken, och bar honom in i den närmast stående stugan. Utkommen vände han sig åter till bonden.»Nu, fader Elof, nu skola vi med kraft drifva döden bort från kungsvägen, det är ett arbete, som höfves oss! Men jag vill göra, hvad din son började, jag vill rädda Märta, eller också skall du se mig liksom din siste son ett lik, innan sol rinner i skog. Säg mig nu blott, hvilken väg togo bödelsdrängarne?»

»I det arbetet följer dig Elof, och solen skall ej se honom lefvande längre än dig, så höre mig Gud och Sankt Erik konung!»

»I det stora kungsarbetet, ja ... där, fader Elof skola vi handla som en man, och där behöfvas många flera än vi, men gamla Märta tager jag på min egen del, det är en sak för sig, som ej får kosta tvenne mäns lif. Du skall dock hjälpa mig. Skynda genom skogen väster ut, de våra från Jätturvallsstugan behöfva veta besked både om det ena och det andra. På utsatt tid skall jag vara på tinget hos eder. Men ... hvartåt drog fogdefolket?»

»De togo härifrån vägen norr ut till de närmaste byarne öfver Ifvarshytta och Östraby. Säkert komma de fram åt stora vägen vid Västerby ...»

»Och hvaraf vet du detta?»

»Jag mötte byfolket i skogen här, när jag vandrade hitåt ...»

»Nå väl, laga att Mats Ersson i Västerby får säkert bud att hålla sig färdig ... Jag behöfver honom. Kommer jag ifrån denna ridten med lifvet, så skall han taga hand om den gamla.»

Med dessa ord kastade sig svennen åter i sadeln och var om några ögonblick försvunnen bakom slaggvarpen.

Fader Elof gick med fasta steg i riktning västerut.

*

Emellertid hade grefve Hans med fogden och de båda fruntimren i sakta mak fortsatt sin ridt norr ut. En viss förstämning var rådande sedan skilsmässan från den raskesvennen, men naturligtvis icke för hans skull, åtminstone skulle icke den fagra jungfrun velat tillstå något sådant, där hon red sin Mjölkhvit vid sidan af sin ädla franka, den fromma fru Richissa, hvars häst, sedan man väl kommit ifrån snåret vid vägskälet, gick så lugnt och stilla, som han alltid brukade.

Ryttarne, så väl grefvens som fogdens, höllo sig på afstånd. Och de båda herrarne redo främst. Mod flit saktade stolts jungfrun farten, så att ett tillräckligt mellanrum uppstod mellan de framför ridande och henne, och den i tankar försjunkna fru Richissa, som i det närmaste lät sin häst styra sig själf, kom därför också på ett behörigt afstånd från alla onödiga vittnen, då hennes bäst fann för godt att hålla jämn skridt med Mjölkhvit. De båda fruntimren kunde nu — dock alltid med iakttagande af en viss försiktighet — samtala liksom mellan fyra ögon.

»Moder, är icke detta det landet, hvarom du så mycket talat med mig, och där du varit en gång förr?»

Frågan uttalades helt hviskande, men detta oaktadt ryckte den fromma frun till och såg förskräckt upp på sin unga följeslagerska. Men det låg något så oskuldsfullt och fridsamt i det fagra anletet, att fru Richissas oroliga blick snart återfick sitt vanliga lugn.

»Det var ju med den stränge riddaren Rafn von Barnekow, din fader och min frände, som du då vistades här och just på Borganäs.»

»Jo jo, min dotter ... ack, det var i forna tider!»

»I kung Albrekts var det; jag vet ej, men det har alltid gjort mig ondt om den stackars kungen, säkert ville han själf ej så mycket ondt, som skedde i hans dagar.»

»Säkert icke, min dotter, men han lät det onda ske äfven då, när han kunde förhindra det, och därför har han icke lämnat något godt minne efter sig, hvarken häri landet eller i sitt hertigdöme. Därtill hade han samma svaghet som vår nuvarande konung, han trodde Sverige vara Tyskland, och detta lands bönder ...»»Ja, se det där låter höra sig, fast jag kan det utantill, fromma moder, men nu börjar du med ditt älsklingsämne. Sveriges bönder ... ja,

det är ett präktigt folk, men jag tycker ändå, att ...»

»Nå hvad tycker du, kära barn?»

»Att de äro väl mycket tåliga, och att det väl borde finnas någon bland dem, som kunde sätta sig före att hindra alla de grymheter, som här utöfvas.»

»Var tröst, mitt barn, du skall kanske snart nog få se, att det tålamod, hvaröfver du klagar, är en af detta folks största dygder. En man i spetsen för dem ... ja, ja.»

Den gamla frun blef med ens helt tyst. Därpå tillade hon sakta, som för sig själf:

»Den mannen kunde dock finnas — han kunde finnas.» Och hon knäppte tillsammans sina händer, och samma uttryck af oro och smärta stod åter att läsa i hennes blick.

»Du förskräcker mig, moder», sade Agnes, »din blick blir så orolig, alldeles som nyss, när din häst skyggade ... vi äro ju dock nu långt ifrån det förfärliga busksnåret ... men nu släpper jag dig icke, förrän du säger mig, hvad du såg där ibland de täta buskarne och som så skrämde dig, för jag såg nog, att du var lika mycket, om ej mera uppskrämd, än din häst. Du såg väl aldrig mannen, som kunde blifva höfding för folket här heller?»

»Min dotter», sade fru Richissa och fäste på Agnes en blick, hvari visserligen oron låg kvar, men fullkomligt kufvad under en starkare vilja, »låtom oss lämna detta ämne. Många minnen från min ungdom, både mörka och ljusa, möta mig här, ett blickade mot mig ur busksnåret, det är allt, låt mig behålla det för mig ...»

»Och det minnet, som där blickade mot dig, det framkallade i dina tankar höfdingen — ack, nu har jag det, en riddare med gyllene sporrar och dina färger på hjälmknappen ...»

»Agnes!»

Den unga flickan afbröts midt i sin glada tankegång, och när hon såg på sin fränka, hvilade dennas blick såallvarlig, men tillika så vemodsfull och till hälften bedjande på henne, att hon förstod, att fortsättningen skulle såra henne. Hon tystnade, men så räckte hon handen mot den gamla och lutade sig fram emot henne samt såg henne åter in i ögat.

»Förlåt mig», hviskade hon, »jag skall ej mera spörja om en sak, som plågar dig.

Den gamla nickade vänligt, och så fortsatte de ridten.

Man hade ridit genom Hedemora, en stor by, belägen något väster om Håfran, en half mil från Borganäs. Det var en ort med liflig rörelse, och den enda i hela Dalarne, som hade utseende af stad. Det dröjde icke heller mer än sexton år, så fick den stadsprivilegier och tvenne borgmästare, som hvar sitt år skulle sitta i rätten, som det hette.

När grefven med sitt sällskap red därigenom, var allt tyst och stilla, och man mötte endast en och annan af invånarne, hvars skyndsamma gång dock tydligt tillkännagaf, att vandringen icke var en lustvandring utan gällde arbete.

Det var hufvudsakligen om lördagarne, som här var lifligt, ty då var här liksom torgdag, och en mängd landtfolk, äfven långväga från, besökte då byn, och därför hette det också i 1449 års privilegier, »att de skulle hafva en torgdag och måga alla där fritt köpslaga».

Men den oro, som behärskade fogden, och som han icke kunde, oaktadt allt sitt bemödande, fullkomligt dölja, tilltog under färden genom Hedemora och äfven sedan han kommit ut ur byn. Han såg litet emellan ut öfver bygden. Synbarligen väntade han någon eller något, som dröjde att infinna sig. Grefven låtsade emellertid intet därom, ehuru hans frågor ofta blefvo obesvarade, och vidrörde han närmare det föremål, som tycktes intaga förgrunden i fogdens tankar, svarade denne undvikande.

»Hade vi icke tillryggalagt så kort vägstycke», sade slutligen fogden, »så skulle jag vilja föreslå er, ädle grefve, att vi här läto duka upp något af vår resekost ...»

Grefven afböjde dock fogdens förslag. Det skulle blott gifva anledning till en onödig tidsutdräkt, och därtill var

hanicke benägen. Fogden insåg också det olämpliga i ett dröjsmål här utanför Hedemora, men han tänkte på fruntimmernas välbefinnande, och de voro ovana vid en så mödosam färd. Härpå svarade grefven i sin ordning intet, och så fortgick färden en stund under ömsesidig tystnad.

Emellertid närmade man sig Västerby och den i närheten liggande sjön Viggen. Här stötte en sidoväg, kommande från de öster ut belägna byarne, till stora landsvägen. Genom en uthuggning i skogen kunde man se ett godt stycke öfver denna sidoväg. Fogden höll några ögonblick inne sin häst på detta ställe och lät blicken långsamt spana utefter den nämnda aftagsvägen.

Där syntes dock intet märkligt. Endast vinden, som något tilltagit sedan morgonen, rullade upp några små dammoln, och ett par kråkor flögo tungt emot sjön. Om det nu var dammolnen eller kråkorna, som väckte fogdens belåtenhet, är svårt att säga, men när han vände sig om mot grefven, var hans anlete idel solsken.

»En härlig morgon, riktigt härlig morgon», utropade han.

»Och det märken I nu först, fogde?» sporde grefven.

»Förlåt min tankspriddhet», fortsatte fogden, medan både han och grefven satte hästarne i starkare fart, »förlåt, om jag därigenom på något sätt felat i uppmärksamhet mot min ärade gäst, jag vill ej förneka, att bergsmannens bud och de ord, han lät undfalla sig, emot min vilja dragit min tanke öfver till allvarsammare ämnen, än som rätteligen höfves eder följeslagare. Dock räknar jag på, att en herre med eder erfarenhet skall finna allt detta ursäktligt.»

»Var försäkrad därom!»

Ett utrop af Agnes förmådde både grefven och fogden att vända sig om. De båda fruntimren sutto som förtrollade på vägen och stirrade genom uthuggningen, där kråkorna ögonblicket förut väckt fogdens uppmärksamhet.

Grefven var just färdig att vända om till sin dotters sida, då en af fogdens ryttare i sporrstreck störtade fram till sin herre och utropade:»Svennen, herre!»

Fogden spärrade upp sina ögon, som om han ansett karlen hafva förlorat förståndet. Ryttaren, som insåg att ögonblicken voro dyra, blef därföre icke mångordigare.

»Foran, herre, kommer där nere», sade han, »svennen, som nyss red sin kos, red just nu förbi på vägen där nere.»

»Vid de fem såren, detta liknar sig till att blifva något. Upp karlar, framåt, följen mig!»

Med dessa ord högg fogden sporrarna i sin häst, och åtföljd af sina ryttare störtade han framåt, så tapper och så modig, som om det gällt att hugga in på en farlig fiende.

Grefven såg förvånad på detta plötsliga uppträde, som var honom alldeles oförklarligt. En af hans egna ryttare nalkades honom då. Det var en undersätsig man, men med ett godt och fryntligt utseende, och som hade befälet öfver grefvens beridna följe.

»Riden några steg fram, herr grefve», sade ryttaren, »det torde vara värdt att se, hvad som fogden velat undandraga edra blickar ...»

»Undandraga?» sporde grefven och såg strängt på ryttaren.

»Han sände, strax efter sedan I kommit ut från borgen», förklarade ryttaren, »en af sitt folk att befalla den fora, som skulle fara fram här och sålunda möta eder, att färdas sidovägarne. Det enda ställe, där de behöfde draga stora landsvägen, är denna biten härifrån och till den stora aftagsvägen, som vi sågo strax här bakom oss.»

»Ah!» utropade grefven, och äfven han satte sporrarne i sin häst och ilade framåt det lilla återstående stycket till aftagsvägen.

Hans dotter flög lika hastigt som han framåt, och äfven fru Richissa lät utan svårighet sin häst föra sig till grefvens sida. Några ögonblick därefter höllo de stilla, omgifna af grefvens ryttare, och alla sågo med förvåning och häpnad det skådespel, som visade sig för dem nere på den lilla byvägen.

Landsvägen är här anlagd på en hög ås, som sluttar tämligen tvärbrant. Just när de kommo fram, sågo de fogdenoch hans ryttare i sporrstreck störta utför denna brant och ett stycke framåt på aftagsvägen. Men de sågo ock hvad som vållat fogdens ifver, de sågo den väntade foran, som ryttaren talat om.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] De sågo den djärfve ynglingen som en ljungeld ila öfver gärdena. (Sid. 58.)Fem stora hölass höllo därnere, och framför hvarje lass sågo de några kvinnor, hvilka af trötthet och utmattning tycktes digna till marken. Det, som vållat hela tågets uppehåll, var synbarligen den unge svennen, som de båda fruntimren sågo ila förbi uthuggningen i skogen, strax efter sedan de båda herrarne lämnat stället, en syn, som fogdeknekten i sin ordning omtalade för sin herre.

Han hade skyndat fram till det främsta lasset, med sitt svärd huggit af de linor, hvilka vid det samma fasthöllo en gammal kvinna, och lyftat henne upp på ryggen af sin häst. De knektar, hvilka medföljde föran, hade skyndat fram, men snabbare än de hade ynglingen kastat sig upp i sadeln.

Allt detta hade försiggått, innan grefven och hans ledsagare hunnit blifva vittnen till skådespelet. Just som de kommo fram, sågo de fogden och hans ryttare anstränga sina hästar till det yttersta, för att hinna den djärfve ynglingen, men de sågo också denne som en ljungeld ila öfver gärdena och ängarna nedåt stranden af den ofvan nämnda Viggen.

En trasig och blek halfvuxen gosse syntes hviska några ord till ynglingen i samma ögonblick, som han kastade sig upp i sadeln. Agnes igenkände i gossen sin skyddsling, och hennes hjärta klappade hörbart. Hon fattade krampaktigt sin faders arm, och äfven grefvens anlete talade om den största själsspänning.

»De hinna honom icke!» sade den godmodige ryttaren, som nyss talat till grefven, »men rida vi något bättre fram, kunna vi lättare öfverse stranden och sjön. Allt synes bero på, om där finnes båt vid stranden.»

»Fort, fort Lambrecht», utropade jungfru Agnes, »skynda den raske ungersvennen till ...»

Hon hann ej uttala orden, förr än hon afbröts af sin fader, som gaf henne en sträng blick, medan han gaf en vink att rida framåt till det utvisade stället, där man kunde öfverse stranden och sjön.

Agues kunde knappt återhålla ett utrop af förtviflan.Grefven fattade med mildt tvång hennes hand och höll den sluten i sin.

När de kommo fram, sågo de svennen på sin löddriga häst närma sig stranden, och fogden och hans folk i hack och häl efter honom. Desse hade tydligt vunnit ansenligt. Svennens häst syntes uttröttad. Ändtligen var han vid stranden. Han blickade oroligt omkring sig. Plötsligt försvann han bakom några ekar, men i samma ögonblick var också fogden där.

»Han är förlorad», hviskade Agnes och lutade sig vanmäktigt intill sin fader.

Ett par ögonblick af den pinsammaste spänning förflöto. Grefven tryckte hårdt sin dotters hand, liksom ville han därigenom meddela henne mod och förtröstan.

Plötsligen klarnade hans mörka uppsyn.

»Räddad!» var det enda ord, som undföll hans läppar.

Man såg svennens häst med tom sadel i fyrsprång ila öfver fältet. Ett stycke från stranden visade sig en båt. Den gamla kvinnan låg utsträckt i bakstammen. Båten gled hastigt utåt sjön, drifven som det tycktes af mer än mänskliga krafter. Fogdens ryttare spredo sig utefter stranden. Tydligen ville de anskaffa en båt.

Faran var således icke helt och hållet öfverstånden.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

VI.

I stugan vid Skjulsboklack.

Det var sent om kvällen dagen efter nyss beskrifna tilldragelser. Stormen for hvinande fram utefter älfven och pinade sig in mellan dalsänkningarna och bergskrefvorna, och röt liksom af ilska öfver det motstånd han rönte, innan han hade där samlat sina jättekrafter för att pressa sig fram till den stora slättbygden kring älfven i Tuna, Gustafs och Skedevi socknar. De höga furorna böjde sig suckande i brottkampen med den väldige, och regnet öste ned. Häftigast tjöt stormen mot de höga bergens väggar, där drog också skogen de djupaste suckarne.

Därför kämpades också den vildaste striden vid *Skjulsboklack*, det högsta berget i Hedemora socken. På en smal gångstig, som slingrade sig fram vid foten af berget, vandrade en man, som oaktadt stormen och regnet, icke tycktes göra sig brådtom eller det ringaste påskynda sina steg. Hans gång var fast och säker, och han hade i handen en lång staf, med hvilken han emellanåt röjde sig väg mellan träden. Han följde gångstigen framåt, men dröjde och tycktes ogärna skilja sig från den sidan af berget, där stormen brottades med de höga träden, då stigen förde honom mera åt norr och åt bergets läsida.

Där den tyste vandraren stannat, stötte en annan gångstig till den, hvilken han vandrat fram, och från denna hördes lätta, tassande steg. Mannen tycktes icke lägga märke därtill, antingen han nu var så upptagen af stormens väldiga ringdans, som han dock mera kände än såg, eller hans tankar sysselsattes med ämnen, hvilka gjorde honom känslolös för allt, för naturens raseri lika mycket som för hennes smek. De tassande, man skulle nästan kunna säga ljudlösa stegen voro honom helt nära, då han höjde sin staf och lät den beskrifva en krets öfver sitt hufvud, som om han stått ansikte mot ansikte med sin dödsfiende och velat gifva honom hansbane. Slaget föll också, men det var en gren af en lutande tall, som det drabbade, och fast grenen var armstjock, föll den brakande till marken.

»Aj, aj», hördes då en pipande stämma vid sidan af mannen, »det slaget vore ej godt att råka ut för. Jag känner ej mången med sådan kraft i armen, och som jag vet, är det endast *en*, som brukar roa sig med slikt i sådant vargaväder som nu, och det är gamle Belgsting.

»lla-ha, det är ett riktigt Belgstings-väder i kväll», sade mannen och vände sig åt sidan mot talaren. »Men hör Belgsting rätt, så är det Mårten Skrifvare, som nu stött på honom. Och minst väntade jag att träffa dig på denna stig i kväll, Mårten.»

»Icke heller jag dig, fader Belgsting!»

»Det var ett ondt möte, det sista oss emellan. Det var ett väder som i dag, och inom följande morgon hade Plogen sväljt Belgstings gård med allt hvad däruti var. Det är tio år sedan dess, men du ser att jag har godt minne, Mårten.»

»Men fast skyfallet sköljde bort din gård, var dock Belgsting alltjämt den rike Belgsting, som skodde sina hästar med silfverskor ...»

»Mårten», röt mannen, och hans väldiga hand föll med sådan tyngd på den bredvidstående, att denne segnade till marken. »Mårten, tala ej ett ord om den saken. Det är för alltid förbi med den rike Belgsting!»

»Lägg band på ditt sinne, Belgsting», återtog den pipande stämman, »krossa icke den hand, som bjuds dig till räddning».

»Du Mårten, du skulle hjälpa Belgsting till hvad han fordom var, när han gick och gällde som den rikaste bergsknapen i hela Dalarne och Västmanland. Ha-ha-ha, du är skämtsam, Mårten!»

»Skrattar bäst, som skrattar sist, Belgsting. Du tror mig icke, det gamla grollet mellan dig och min fader gör dig misstrogen mot hans son, men däruti har du orätt. Jag vet väl blott till en del, huru det gått dig, och gissar till resten. Fogden har tagit från dig hvad skyfloden lämnade öfrigt, ochgrafven där vid Hillen, där min fader ligger, utan att någon känner stället, så vida icke du vill säga det, Belgsting ... se så, håll din hand stilla och låt mig tala till punkt, jag vet, att du anklagades för mord och dömdes, och fogden tog din rikedom och du själf har vandrat

fredlös omkring.»

»Tig, orm», röt mannen och fattade den andre om halsen, »tig eller jag kastar dig under mina fötter och trampar hjärnan ur dig, så att det en gång må bli slut på den där sagan ...»

»Stilla, stilla, Belgsting», afbröt honom den pipande rösten och sökte göra sig riktigt smekande, »du finner väl, att min död ej skulle göra saken bättre, och finner du det, så bör du lika lätt finna, att jag möjligen kan blifva dig till gagn, om jag får lefva. Som jag säger dig, jag vill godtgöra allt, du skall blifva rik och mäktig igen, och det kan du lätt blifva, blott du blir en fri man igen och kan handla och vandla i öppen dager som förr ...»

»Och slikt kan Mårten Skrifvare gifva mig?»

»Det kan han!»

»Hm ... jag må säga, att underliga saker har jag hört, och underliga saker har jag upplefvat, men detta öfvergår allt annat. Nå Mårten, intet för intet, naturligtvis, hvad vinner du själf på denna saken?»

»Intet för intet, som du säger, Belgsting, du skall själf gifva mig lönen!»

»Och huru?!»

»Du skall utvisa mig stället, där du hade din bästa silfvergrufva.»

»Åh, du förstår godt att sätta pris på din vara, Mårten. Och hvad skulle då återstå för mig själf, har du tänkt på det också?»

»Du återfår de andra grufvorna.»

»Du säger något, Mårten, som tål att tänka på.»

»Betänk dig dock ej för länge, Belgsting, tiderna äro ostadiga, vinden kan vända sig två gånger på samma dag.»

»Är det sant, som du säger, Mårten, så vill jag hafvakungens bref på frihet och säkerhet för min person och på ägendomen, som jag återfår.»

»Och detta bref skall du få.»

Det förflöt en stund, så svarade Belgsting med sin djupa stämma:

»Jag vill besinna mig tills i morgon kväll, möjligen skall du då få mitt svar.»

»Af dig själf?»

»Af mig själf.»

»Och hvar?»

»Vid Skedevi kyrka. De rökta gässen skola då begrafvas; torde hända att Belgsting vill vara med om grafölet ...»

»De rökta gässen?» frågade Mårten.

»Känner du icke historien om de fem bönderna, som ville ga till kungs och klaga sin nöd, men som fogden vred halsen af lika flinkt, som om de varit gäss, och som han sedan hängde upp att röka i sin badstu. Han gjorde sig ett godt mål den gången, bara inte benen fastna honom i halsen. Som sagdt, vid begrafningen skall du få mitt svar, men du skall då äfven lemna mig permebrefvet.»

Så blef det åter en stund tyst, och de fortsatte vandringen, tills de på föga afstånd fingo se ett ljus lysa mellan träden. De befunno sig nu fullkomligt på läsidan om berget. Belgsting stannade plötsligt och stötte med den långa stafven i marken.

»En ting ännu lyster mig att spörja dig om, Mårten», sade han, »hvar kommer du från och hvart gäller din färd?»

»Är ej stigen min lika väl som din», svarade Mårten. »Många har jag sett vandra denna natt åt Skjulsboklack, men jag har icke frågat någon, hvarifrån han kommit eller hvart han ämnade sig.»

»En hvar har sin sed, och jag vill nu veta både det ena och det andra. Ofärden kom öfver mig snar den gången, jag sist mötte dig. Nu lägger jag dig två villkor före», och härvid fattade han med säker hand om Mårtens arm, »antingenger du mig godt besked på mina spörsmål, eller ock är du min fånge, så länge sol är gömd i skog!»

»Kommer nu ditt onda sinne på dig igen, Belgsting? Jag kan dock godt göra reda för mig. Jag kommer från

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Tig, orm», röt mannen och fattade den andre om halsen. (Sid. 62.)kungen. På min väg öfver hyttorna och gårdarne väster om Barken fick jag reda på ett och annat, och bland annat det, att jag här på Skjulsboklack skulle kunna träffa dig. Jag hade lycka med mig, och det gäller ditt väl lika mycket som mitt, menar jag, att jag nu så fort som möjligt må träffa fogden.»

Orden, som framsades utan tecken till räddhåga, tycktes lugna Belgsting. Han släppte sitt tag.

»Således i morgon kväll vid Skedevi kyrka», upprepade den lille mannen. »Sedan jag nu fått mitt ärende uträttadt, är det intet skäl för mig att längre vandra denna stigen.»

»Rätt så ja, Mårten Skrifvare», gentog Belgsting, »vi se hvarandra åter vid kyrkan. Skulle det ske förr», tillade han långsamt och med en dof röst, läggande en egen betoning på hvarje ord, »kunde det komma att båta dig föga.»

Ljuset, som lyste mellan träden, kom ifrån en liten stuga. Det var matt, men plötsligt tilltog det för några ögonblick i styrka, och man hörde en dörr knarra på sina gångjärn. Naturligtvis var det, då denna öppnades, som ljusskenet obehindradt och därföre klarare strömmade ut och belyste föremålen, som stodo i dess väg. Några strålar träffade äfven de båda männen. Den ene, den som kallats Belgsting, var en stor jätteskepnad, den andre, Mårten Skrifvare, var en liten spenslig man och stod något framåtlutad. Han afbildade troget den ödmjuke tjänaren inför sin herre. Belgsting stod med ryggen mot ljuset, Mårtens ansikte däremot belystes helt och hållet. Och det var, som om en elektrisk stöt träffat den härskarelike Belgsting, när hans blick träffades af uttrycket i Mårtens ansikte. Det log, men leendet var vidrigt och hemskt att skåda.

Ögonblicket därefter var allt åter mörkt. Mårten Skrifvare aflägsnade sig åt samma håll, hvarifrån han kommit. Belgsting stod en stund stilla, och hans skarpa öra tycktes vilja urskilja ljudet af den bortgåendes steg, långt efter sedan det var omöjligt. Ännu en gång upplystes trädstammarneomkring honom af ljusskenet från stugan, och detta ryckte honom upp ur hans tankevärld.

Han tillryggalade de få stegen, som skilde honom från stugan, slog upp dörren och steg in, djupt böjande sin jättelika kropp, för att komma in genom den låga dörröppningen.

Stugan var liten, men en väldig torrvedsbrasa flammade på den låga spiselhärden och upplyste hvarje vrå, med undantag af de delar, som lågo närmast spiseln. På bänken, som väggfast gick utefter den ena långväggen, satt en bonde i mörkgrå långrock, sådan som bönderna i södra delen af Dalarne då brukade. Han steg upp, när den väldige mannen trädde öfver tröskeln, och helsade: »Guds fred!»

»Gud signe!» svarade den inträdande och såg sig om i rummet.

På en bänk i hörnet vid spisen var tillredd en bädd, och där låg en gammal kvinna, som dock nu hade satt sig upp och med sammanknäppta händer blickade framför sig. Vid hennes fötter satt en half vuxen gosse. Båda sågo upp på den inträdande, och gossen reste sig liksom bonden.

Mannen, som var föremål för dessa vördnadsbetygelser, tycktes, att döma af hans yttre, i alla afseenden vara dem värd. Hans hållning var både stolt och ädel, och han bar sitt hufvud med lugn värdighet. Hans anletsdrag voro regelbundna, men uttrycket var hårdt och nästan vildt, när de stora, djupblå ögonen sköto blixtar under sina buskiga bryn.

Nu var hans öga mildt, och ett drag liksom af vemod spred sig öfver hans anlete, när han nalkades den gamla kvinnan.

»Det var ett karlatag, mor Märta», sade han, »Gud signe den raske svennen. Han är af Engelbrekts folk.»

»Guds moder och S:t Erik beskydde honom», genmälte gumman.

»Jag tänkte, vi skulle hafva honom här vid det här laget. Det vore väl godt att höra ett ord från Engelbrekt, innan vi gripa verket an.»

»Och du Elof i Hamre», fortsatte han, »du kan snarttaga gamle Belgsting i hand, vi äro som tvenne ekar i dalen utan grenar och utan löf, men fogden skrattar i sitt skägg på Borganäs. Hvar äro nu kungens bref och hans nådiga löften? Tager det för ingen misstanke, står det i kungens eget bref, då han ej kunde bekräfta våra privilegier, efter som han då icke hade några af riksens råd hos sig, — tager det ej för någon misstanke, vi hafva dock tillsagt vår fogde, att han skall låta eder njuta allan eder frihet, efter som I haden det i vår nådiga frus och moders drottning Margaretas dagar, och brefvet skrefs i Kalmar, det var året efter drottningens död, 1413 på dagen måndagen näst efter 3:e söndagen Oculi i fastan.Dominica Oculi, 3:e söndagen i fastan, inföll det året den 10 mars, och kungabrefvet är skrifvet den 11. Belgsting har godt minne, och en af de tolf satt jag då i rätten, såsom konung Albrekt föreskref för Norbergs bergslag 1368. Men det är som det är. Lag och rätt sitta nu i spjutstångs ända.»

Härvid skakade mannen sin staf och hans ögon gnistrade.

»Räkenskapsdagen skall nog komma, lell», sade bonden lugnt och allvarligt, »björnen rasar vildast, när han fruktar jägarens lod.»

»Och hvad fruktar Jösse Eriksson, fruktar han dig, Elof? Din sven hänger som en rökt gås i hans badstuga och din yngste, den raske gossen, som — jag må väl säga det — vunnit mitt hjärta mer än mången, han har också dragit sin kos, rifven af ulfven där från Borganäs ... ja, gråt du, Märta, pojken var värd en ärlig kvinnas tårar. Nej, Elof, dig lär han föga fråga efter, och jag Belgsting ... ha-ha-ha, den rike Belgsting, han är en fredlös, en biltog man.»

»Men domen är olaglig, och fast du måste dölja dig undan för fogden, så finnes dock icke den man i Dalom, som aktar den biltoge Belgsting mindre än den rike. Det har du väl sett, och föga lärer jag känna sinnelaget hos männen, som nu samlas hit till Skjulsboklack i natt, om icke Belgsting blir väld till våran höfvidsman.Den väldige mannen tryckte vid dessa ord krampaktigt stafven i sin hand, och en ljungeldsblick sköt fram ur hans mörka öga.

»Belgsting, Dalarnes höfvidsman», eftersade han långsamt den lugne bondens ord.

»Sådant går talet här söder ut», fortsatte bonden, »du är bergsknape och af gammalt frälse, du är man att föra oss an i striden ... Icke vet jag, hvad männen från Siljanssocknarna säga därtill, men nog känna de dig lika godt som vi här nere.»

»Än Engelbrekt då?» frågade Belgsting och såg skarpt på bonden.

»Engelbrekt lärer väl icke säga nej till vårt val», fortsatte denne, »han är mäkta ansedd, men han har aldrig uppträdt bland oss, och knappast lär han dock i anseende kunna förliknas med dig, Belgsting.»

Den stolte mannen lät vid dessa ord sitt hufvud sjunka. Hans ögon blickade oaflåtligt på glöden i den till hälften nerbrunna brasan, medan hans vänstra hand omfattade pålyxan, som satt instucken inom den breda lädergördeln om hans lif.

Tystnaden, som nu inträdde, afbröts af dörrens öppnande. En ung man visade sig där, men den breda skuggan af mannen, som stod framför spisen, gjorde, att man icke genast kunde urskilja hans anletsdrag. Knappt hade han dock tagit ett par steg fram på golfvet, förrän både bonden och den sjuka utropade:

»Herman!»

»Guds fred, godt folk», svarade denne, i det han slog sin våta hatt mot handen, »ett vargaväder ute, men stränge herrar ha stackot regemente. Vinden har vändt sig och kommer nu nordan från, så att innan midnatt ha vi vackert väder. Hur mår I, gammalmor, efter nappataget i går? Mats Ersson har sökt en trygg stuga åt er.»

»Guds moder vare lofvad!» genmälde kvinnan, med mig går det väl an, och bättre är det nu, sedan jag ser eder

friskoch fri. Tro mig dock, många krokar lära nu läggas för Herman Berman, så långt fånglinorna räcka från Borganäs' torn!»

»Låt dem läggas, moder, mitt svärd och min goda häst må väl veta att fria mig, och snart hoppas jag, att vi också skola en gång få sätta hårdt mot hårdt, och då ve öfver detta ormanäste! Tack, Erik, du skötte min häst som en hel karl i går, och vore jag riddare, skulle du bli min sven, så sant jag heter Herman.»

Gossens ögon brunno af en egen glans vid dessa ord, och hans fula ansikte blef riktigt vackert. Han stod upp och fattade den unge mannens hand.

»Du har haft ditt lif ospardt för mor», sade han, »så vill jag ock hafva mitt för dig, jag må nu vara din riddarsven eller icke.»

»Så säger Elof ock», vidtog bonden i långrocken, i det han gick fram och slog den unge mannen på axeln, »ett godt och ärligt tack och ett redligt handtag, när så behöfves, det är den gärningen värd, som du utförde i går, Herman. Jag träffade Mats Ersson själf, och lyckan var med dig och honom, så att han kom fram i rättan tid. Hade fogden sett honom, när han red fram, allt hvad hans häst förmådde springa, så hade han väl knappast låtit leda sig ur spåret, därför att du vände stafven åt öster. Fogden och hans ryttare redo söder ut igen vid middagstiden, och var då fogden så grym, att männen, som mötte honom, ej kunde se mer än hvitögat på honom.»

»Och de andra kvinnorna», sporde Herman, »kunde de rädda sig?»

»Nej, de fingo nog draga lassen till bys, och fingo många slängar därtill ...»

»De voro dock unga!»

»Men fogden skulle alltid hitta dem, och då blefve den sista villan värre än den första. Gammalmor här skall ha svårt att gömma sig så väl, att icke fogden finner *henne*.»

»Så fort du får krafter nog därtill, moder», sade Hermanoch vände sig till kvinnan, »skall du komma till Engelbrekt, han skall sedan draga försorg om dig.»

Allt medan detta yttrades, hade jätten vid spisen stått tyst, med hufvudet lutadt mot bröstet, som om han varit främmande för allt utom sig själf. Nu vände han sig om, hans stolta hufvud lyftes, och en lugn, klar blick hvilade på Herman.

»Mig synes», sade han, »som om snacket nu kunde hafva en ända. Viktigare saker äro nu för handen. Du för bud med dig från Engelbrekt, sven?»

»Både ja och nej! Dock låter han hälsa dig, Belgsting! Han skulle gärna hafva talat ett ord eller par med dig själf.»

»Har han ej glömt att sjunga den visan än? På denna sidan grafven lära vi knappast råka hvarandra, det borde han veta, ty han känner väl den rike Belgsting, och så sant jag lefver och hoppas på Guds nåd i himmelrik, med min vilja sker det icke, att Belgsting och Engelbrekt mötas.»

»Du borde dock glömma det, som ej mera kan ändras, Belgsting», sade Herman, »det arbete, som stundar, fordrar ej blott kraftiga män, men enighet.»

»Glömma ... hvad talar din tunga, sven — glömma, säger du ... jag kunde så gärna glömma att andas ...»

Mannens ögon sprutade eld, och han stötte med häftighet den järnskodda stafven mot stugans golf.

»Jag var en gång rik och mäktig och lycklig», fortsatte han, medan elden så småningom försvann ur hans öga, och ett leende både bittert och vemodigt spred sig kring hans läppar, »rikare bergsman satt ej mellan Skinsberg och Tunaberg, och lyckan log emot mig ur min Kerstins öga. Och nu sven ... nu?»

»Jag och vi alla vörda din sorg, Belgsting», vidtog Herman, »och tro mig, Engelbrekt är din vän lika mycket och mera kanske än fordom.»

»Min rikedom», fortfor den upprörde mannen, utan att lyssna till Hermans ord, »hälften sänkte Herren i djupet, hälften tog fogden; och min dotter, min Kerstin ... hon ärsom död för denna världen, och det är Engelbrekts verk ... Ha-ha, och den mannen vill tala med mig, han är min vän ... du kan hälsa honom tillbaka, sven, att Belgsting är den samme, som när han sista gången skildes från honom, kvällen innan skyfloden kom.»

»Och nu», fortfor han efter ett ögonblicks uppehåll, hvarunder hans väldiga hand trycktes mot pannan, liksom ville han med våld betvinga de oroliga tankarne därinom, »nu röra vi ej mera vid det som varit. Viktigare ting mana oss nu. Säg mig din fosterfaders mening, sven, så vidt du vet den, om vårt möte i natt.»

»Stunden är icke inne, säger han.»

Lugn och orörlig stod den nyss upprörde mannen. Han lutade liksom eftertänksam sitt hufvud mot den på stafven hvilande handen. Så länge han förblef i denna ställning, voro alla tysta i stugan, men allas ögon voro riktade på honom. Hvilket intryck de få orden gjort på honom, kunde icke någon sluta till af hans uppsyn. Ej en muskel rörde sig i det stolta anletet. Så förflöto några ögonblick, hvarpå mannens läppar sakta började röra sig.

»Hvad väntar då Engelbrekt på?» frågade han med samma lugn.

»Vi skola tala med kungen först, menar han ...»

Svennens svar var kort, och hans stämma förrådde icke samma lugn eller rättare iskyla, som mannens framför honom. Hans ögon återspeglade en besynnerlig blandning af stridiga känslor. Man kunde där läsa både välvilja och tillgifvenhet, till och med vördnad, men också ovilja och harm. Plötsligt växlade de lifliga dragen uttryck, och ett djupt vemod spred sig öfver dem.

Klara, silfverklingande toner hördes på något afstånd, och de kommo allt närmare. Alla lyssnade, äfven den till utseendet känslolöse Belgstings anlete lifvades af ett besynnerligt minspel. En blixt af sorg, som om en pilsudd vridits om i hans hjärta, glimmade under hans sammandragna panna, men lika omärkligt som hastigt förbyttes uttrycket till vrede,och den satt där huggen i sten på hans panna och under hans ögonbryn.

Den sjungande var nu så nära, att man kunde höra orden i hennes sång. Det var en visa »om jungfrun och bergskungen».

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Den stolte mannen lät vid dessa ord sitt hufvud sjunka. (Sid. 68.)

Och alfven tog fram det guldhornet röd. Skönaste löfven, de bära väl mig. »Härur skall du dricka både vin och mjöd!» Ty hon bär en löndelig ånger.

En djup suck banade sig med möda fram ur Belgstings bröst, och det såg ut, som branden i hans öga bleknat.Herman fattade hans hand, och Belgsting lät det ske, men plötsligt slungade han handen ifrån sig och halfhviskade i ynglingens öra:

»Gosse, när såg du Belgsting bäfva för sitt öde!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] En kvinna visade sig i dörröppningen. (Sid. 74.)Men sången fortfor:

Den första dryck, hon ur hornet tog, Hon glömde bort himmel, hon glömde bort jord. Den andra dryck, hon ur hornet tog, Hon glömde bort månen, hon glömde bort sol.

Nu tog en hand i dörrvredet. Den sjungande stod i begrepp att öppna dörren. Och liksom om hon anat, hvilka som voro där inne, blefvo tonerna så skära och rörande, att själfve den mörke och dystre Belgsting måste gömma sitt hufvud i handen.

Den tredje dryck, hon ur hornet tog, Skönaste löfven, de bära väl mig! Hon glömde bort fader, hon glömde bort mor. Ty hon bär en löndelig ånger.

Härunder öppnades dörren, och en kvinna visade sig i dörröppningen. Hon tycktes icke se någon i rummet. Hennes ögon voro alldeles uttryckslösa och stelt stirrande framåt. Hon var ej mera ung, men hennes ansikte utvisade en förgången ovanlig skönhet. Det ljusa håret föll i fria lockar omkring hennes hals, och hon hade om

hufvudet en krans af enris. En vid kappa omslöt henne, men den lät hon falla, när hon steg in i stugan, och visade då hela skönheten af sin smärta och höga figur. Hon var klädd i en svart kjortel, kantad med rödt och silfver, och om lifvet hade hon en likaledes svart tröja med silfverbroderier.

När den sista tonen var sjungen, tycktes en gnista lif upplysa de stora ögonen, hvilka liksom af en magnetisk kraft riktades på den förkrossade mannen vid spiseln.

Den vansinniga uppgaf då ett genomträngande skri och sjönk medvetslös till golfvet.

Herman skyndade att upplyfta henne, men Belgsting sköt honom åt sidan, och med en varsamhet, som gränsade till ömhet och som man knappast skulle tilltrott den starke, järnhårde mannen, tog han henne på sina armar och bar hennefram till bädden, där den gamla kvinnan hvilade. Denna reste sig upp, och liksom läste hon tankarne i den arme mannens inre, sade hon:

»Jag är stark nog, det har ingen fara.»

Sakta lade Belgsting sin börda på den gamlas bädd och lät ett ögonblick sin hand hvila på den afsvimmades hufvud, medan han lutade sig ned öfver henne, liksom ville hans skarpa öga genomtränga hjärnans skål och utransaka det ondas innersta rot.

Därefter vände han sig till gumman, lade handen på hennes skuldra och sade:

»Se till Belgstings dotter, moder, och bed en bön för henne!»

Hans stämma var vek, nästan rörd, när han uttalade denna bön, men plötsligt vände han sig om.

»Engelbrekt, Engelbrekt», hviskade hans läppar.

Så gick han till spiselvrån, där han ställt sin långa staf, fattade den och gick utan att säga ett ord ut genom stugudörrn.

Tyst följde honom gamle Elof, men Herman stod kvar, liksom fastläst vid golfvet. Han kunde på länge icke slita sin blick från den dödsbleka kvinnan med kransen af enbarr öfver sina sköna lockar.

»Skall då aldrig denna gåta lösas», utropade han och tillade efter något uppehåll, »och likväl går jag med mitt lif i borgen för min fosterfader!»

Hvarken han eller gumman, som ägnade sin omvårdnad åt den sjuka, hade märkt, att dörren öppnats och att en lång högväxt dominikanermunk inträdt i stugan. Munken hade hufvan neddragen öfver hufvudet, så att man såg ej stort mer än ett par stora, blixtrande ögon och ett yfvigt, gråsprängdt skägg, som böljade ned öfver bröstet. Han hade hört svennens utrop och han fattade hans hand och tryckte den, i det han sade:

»Riktigt, min son! Renare flyter ej guldet ur smältdegeln, än Engelbrekt står ren inför Gud och människor. Ärdet Guds vilja, skall gåtan nog lösas här en gång, och hvarom icke, så skall det ske där uppe!»

Munken pekade mot höjden.

»Men nu är det tid att handla», sade han sedan, »männen äro samlade. Skynda, min son, och tänk på din fosterfaders vilja. Måhända skall du se mig ibland eder, men först må jag se om henne där.»

* *Ill. J.N.[=Jenny Nyström]*

VII.

Sammankomsten.

Regnet hade upphört, och molnen drogo hastigt öfver himlahvalfvet, jagade af en häftig nordanvind. Månen kastade sitt silfver öfver skogen, och i furornas mörka grönska glindrade regndropparne som millioner små stjärnor. Med raska steg tillryggalade Herman stigen, som från den lilla stugan förde till stället för böndernas

sammankomst.Det låg djupt in i täta skogen, och allt som han kom det närmare, såg han på en öppen plats bakom trädstammarne en samling af väl hundrade bönder. De bildade en stor krets, som upplystes inåt af en mängd torrvedsbloss. De flesta af bönderna voro från den närmast liggande orten, men äfven många från mer aflägsna socknar syntes. Man igenkände dem genast på deras hvita pelsrockar och på deras hattar med spetsiga kullar.

En allmän tystnad rådde, när Herman kom fram till bonderingen, och han såg Belgsting träda åt sidan, hvaraf han slöt att bergsmannen talat till bönderna. Detta bekräftades också, då en morakarl trädde fram och började tala.

»Stor rikedom på ord», sade han, »hafva vi bönder icke, men du skall hafva tack, Belgsting, som kallat oss tillsammans. Ofärden är öfver oss, och fogdens armar växa med åren. Länge hörde vi omkring Siljan endast ryktet tala om nöden och våldet här nere, och vi tänkte, att det gällde rike man blott. Men de sista åren hafva fogdens armar nätt äfven till våra magra tegar, och mången bonde, som förut satt på eget hemman, måste nu svälta till döds eller tigga sitt bröd. Vi hafva lagt råd om saken och äfven talat med männen i grannsocknarna, och äro vi så sinnade, att vi ej längre vilja tåla olag och frid, utan gå vi hellre man ur huse. Så tänka vi i Mora.»

»Så tycka vi ock i Leksand och Rättvik», hördes ett par bönder vid sidan om morakarlen yttra, sedan denne tystnat och trädt tillbaka i ringen.

Då steg en gammal man fram. Hans hjässa var kal, men yfviga silfverhvita lockar föllo från tinningarne kring hans axlar, och blick och åthäfvor utvisade ännu både kraft och rörlighet.

»Ärlige män af Dala», sade han, »vi behöfva ej mycket orda om hvad vi ständigt hafva för ögonen. Få äro de, som kunna minnas lika långt tillbaka i tiden som jag och jämföra, huru det fordom var i våra bygder med hvad som nu blifvit skick och sed där. Jag minnes väl från minbarndom den ädle och gode herren, konung Magnus, när han satt på Husaby kungsgård eller på Norberg, och de rätter han gaf både åt kopparbergsmännen och silfver- och järnbergsmännen, och ofta hörde jag min fader tala om tiderna dessförinnan under den stränge kung Magnus Ladulås och den ädle marsken Torkel Knutsson, och alla minnas vi väl konung Albrekt och drottning Margareta, men aldrig, äfven då när skatten från bergsmannen gick till utländsk man, rådde godtycket så som i våra dagar. Här finnes icke en bland oss här, som icke lidit olag under konung Erik och hans fogdar.»

»Långt borta är kungen», fortfor gubben, sedan han låtit blicken öfverfara männens allvarliga anleten. »Han har knappast varit i sitt rike, sedan fru Margareta dog. Och vilja vi bönder söka honom med våra käromål, så antingen finna vi honom icke, eller få vi umgälla vår utfärd med fängelse och lif och gods, eller ock drifva de höge herrarne och kungens fogdar gäck med vårt lidande. Landet ligger öde stora sträckorna, skatterna tagas ut efter godtycke. En oxe tages för 12 öre, fast han i städerna gäller 4 mark, en ko för 6 öre, fast hon eljest kostar 2 mark. Men fogdarne gå fria, hur mycket vi än klaga, och därför ha de blifvit ju längre, ju värre. Nu har fogden öfver Västmanland och Dalarne upphängt fem män i rök och stekt dem till döds.»

Ett sorl af vrede gick vid denna gubbens skildring genom männens ring. Det var, som det enkla uttalandet i ord af deras nöd och elände låtit dem se sakerna i en belysning, kraftigare och mera bevisande, än hvad den tysta tanken, buren och sammanpressad i hjärtats djup, någonsin kunnat åstadkomma.

Men gubben fortfor:

»Då så är, så är mitt råd, att vi nu genast se oss ut en man, som vill föra oss an, och med honom viljom vi gå man ur buse.»

»Ja, ja, vi vilja utse en höfvidsman», ropade männen.

»Är då eder tanke den samma som min, så behöfva vi ej länge söka efter mannen. Jag menar, att vi behöfva en man, som kan föra oss an med hand och svärd lika väl som med tungan, och mig synes ingen därtill bättre passa, än den rike bergsknapen från Norrbärke. Honom känna vi alla, och han känner oss. Han skall icke hvila, förrän lag och rätt åter råda i vara bygder.»

»Ja, ja», ropade bönderna, »Belgsting är vår man, han och ingen annan!»

Gubben såg åt sidan, där den väldige bergsknapen stod, lutad mot sin långa staf. Skenet från ett af blossen tätt invid upplyste hans höga gestalt och de stolta, regelbundna dragen i hans anlete. Han stod stilla, och hans öga hvilade på marken. Säkert betänkte han sig på hvad han skulle svara. När den gamle bonden nämnde honom och bönderna utropade hans namn, hade han ryckt till och hans öga hade flammat upp. Men ögonblicket därefter var han försjunken i sig själf och ögat flammade ej mera. Kände han sig smickrad af männens hyllning? — Fåfänga ligger som ringslagen orm omkring människans hjärta.

Hans orörlighet och tystnad varade längre, än som var förenadt med männens väntan. Allas ögon sågo undrande på jätteskepnaden, och så tyst var det, att man kunnat höra sin egen andedräkt.

Då hördes från motsatta ändan af männens krets en djup kraftig stämma afbryta tystnaden.

»Skall en biltog man, öfver hvilkens hufvud blodskuld hvilar, blifva höfding öfver frie män?»

Ringen öppnade sig åt det håll, hvarifrån rösten höides, och man såg en högrest svartbroder stå där med händerna korslagda öfver bröstet. Ett doft rytande liksom björnens, när han hotas i sitt ide, besvarade den djärfve munkens fråga. Utan tvifvel ansågo de församlade männen både den och mannen, som uttalat den, för obehöriga på detta ställe. En af bönderna fattade munkens arm, för att föra honom in i ringen, men med en kraft, som väl ingen tilltrodde honom, skötdenne den närgångna bonden åt sidan, och gick med stadig gång och högburet hufvud midt in i böndernas krets.

Tätt efter munken följde en liten man med slingrande gång. Han var insvept i en grå kappa, men när han stannade vid sidan af munken, lät han kappan falla. Han var

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Belgsting blifver icke eder höfding.» (Sid. 84.)klädd i svart flöjel oeh hade om midjan ett svart läderbälte tillspändt med ett silfverspänne. På hufvudet bar han mössa eller barett af samma tyg som tröjan. Han vinkade med handen, att han äskade ljud, och sedan det blifvit ljudstilla, började han med en släpig och pipande stämma:

»Jag är Mårten Svensson, son af den Gods-Sven, som fanns död i Belgstings grufva. Många bland eder, ärlige bergsmän och bönder af Dala, känna mig nog sedan fordom, liksom jag minnes eder, fast jag på de senare åren sällan varit bland eder.»

Efter denna inledning redogjorde han för sin ankomst med ungefär samma ord, som han talat därom till Belgsting på vägen till samlingsplatsen, men tillade rörande sitt uppträdande här:

»Jag skildes vid den ädle bergsknapen för en stund sedan och aktade i ett ärende, som han väl känner, draga till fogden på Borganäs, men så rann den tanken på mig, eftersom jag visste af ert möte i natt, och att de fleste männen ville hafva Belgsting till höfvidsman, att min närvaro kunde vara honom nyttig, och nu finner jag väl, att jag icke bedragit mig. Blott det vill jag nu säga, att i den sak, som kastas Belgsting före, är jag rätter målsägande, och jag förklarar här inför Gud och eder, att Belgsting icke är min faders baneman. Jag kan väl icke bevisa det, men jag kan lämna kungens lösebref, och så är han fri från den skuld, som skall skilja honom och eder.»

Med en triumferande min såg han sig omkring i ringen, liksom väntade han ett bifallssorl. Det uteblef icke heller. Bönderna återtogo sitt rop, att Belgsting skulle blifva deras höfvidsman. Blott trenne af de församlade tycktes vara af motsatt mening, den högväxte svartbrodern och Herman Berman, som ställt sig vid dennes sida, samt föremålet för meningsskiljaktigheten, den föreslagne höfdingen själf.

Den lille svartkläddes ord tycktes på den sist nämnde utöfva en alldeles egendomlig verkan. Den förvåning, som hans första uppträdande väckte, öfvergick snart till ett uttryckaf otvetydigt förakt, och under mannens hopdragna ögonbryn samlade sig ett moln, hvarur man hvarje ögonblick kunde vänta att se en ljungeld frambryta.

Sedan sorlet och böndernas rop tystnat, steg den ståtlige mannen från den plats, han dittills intagit, och det blef åter ljudstilla, endast afbruten af ett och annat bloss, som sprakade till. Alla lyssnade med spänd uppmärksamhet på hvad mannen skulle säga, en hvar kände inom sig, att en viktig stund var inne, och att bergsmannens ord skulle blifva afgörande.

»Redlige dalamän, hjärtans käre bröder och vänner», började han med en mäktig stämma, som dock var märkbart darrande, men som just därför gaf den rätta färgen åt hans ord, emedan den så bjärt bröt af emot hans kraftiga hållning och stolta skick, »voro vi tio år tillbaka i tiden, sutte jag som den rike bergsmannen på mitt hemman vid Plogans strand, då skullen I ej funnit mig tveka i svaret på edert tal. Men de tio åren hafva förändrat mycket, och Belgsting är ej mera hvad han fordom var. Först vill jag nu säga det, och läggen märke till mina ord, Mårten Skrifvare far med osanning, då han säger, att jag icke är hans faders baneman. Jag är det, han föll för denna min hand och störtade ned i min grufva ...»

Här stannade bergsmannen i sitt tal, som om han behöft samla sina tankar.

»Funnes lag och rätt i våra bygder», fortfor han sedan, »så vore jag väl därför icke en fredlös man, icke heller är jag det annorledes än inför fogden och hans anhang. Men såsom det nu är, lefver jag dock med mitt folk en stigmans lif, och förer jag ock stigmannens vapen endast mot landets och lagens fiender, så må det väl mildra domen en gång öfver Belgstings minne, men höfvidsman för Dalarnes frie män, det kan icke en stigman blifva. Haf tack, fromme fader», härvid vände han sig till munken, på hvars gråa skägg man kunde se något fuktigt glänsa vid skenet från blossen, »haf tack för det ord, du sade till männen. Det var ettoförskräckt ord, som det höfves en man, och därför skall du vara utan fruktan, ty Belgsting lofvar dig sitt skydd bland desse män. Men äfven ditt ord förutan, så hade icke Belgsting blifvit dalamännens höfvidsman. Hören det nu, män af Dala både nordan och sunnan ifrån, Belgsting blifver icke eder höfding.»

Både undran och missnöje stodo att läsa på männens anleten vid dessa ord. De sågo på hvarandra liksom tveksamma, huru de skulle tyda bergsmannens tal, men denne fortfor:

»Hören mig tillika, då jag säger eder, hvem som skall föra eder an. Känner jag rätt, huru här står till i landet, så är det ej blott våra bygder, som pocka och klaga, allt Sveriges land tynges af samma börda, och därför, hvar helst frihetsblosset tändes, så blir det en brand öfver allt riket. Det blir ett stort och härligt värf att föra svenske män fram till ett sådant arbete, men därtill fordras en man, som är ren från hvarje fläck, en man, som känner i botten land och folk och äfven den fiende, som han har att bekämpa. En sådan man finnes i Dalarnes bygder, det är — den ädle Engelbrekt Engelbrektsson på Kopparberget. Han skall blifva eder höfvidsman!»

Det var, som om mannen betänkt sig något, innan han uttalade Engelbrekts namn. Men det kunde också vara, för att liksom uttala det med mera eftertryck. Dock undvek hans blick att träffa munkens och Hermans.

»Och är det nu min vilja», så slutade han, »att I här på stället utsen de män, hvilka skola på allmogens af Dala vägnar gå till Engelbrekt och säga honom det beslut, som fattats.»

Därmed bröt mannen sig plötsligt ut ur ringen, som om han öfverväldigats af någon inre rörelse, hvilken han ej kunde dölja, men icke heller ville gifva till skådespel för männen. Desse stodo för en stund handfallna, utan att komma sig före med något. Ingen tänkte heller på att följa den bortgående, som försvann mellan trädstammarne. Böndernas kretsupplöste sig i en mängd hopar, och man öfverlade samtalsvis med hvarandra.

Sedan detta fortgått en stund, framträdde den gamle, som föreslagit Belgstings val, och äskade ljud. Kretsen slöt sig åter omkring honom, och alla lyssnade till hvad han hade att säga.

»Föga lärer det vara att hoppas», sade han, »att Belgsting ändrar sitt beslut, och det råd, han gaf oss, synes vara godt. Engelbrekt Engelbrektsson har godt namn om sig bland männen, fast han hittills gjort föga buller af sig. Dock säga siljansmännen, att socknarna där norr ut hafva stort förtroende till honom. Min tanke är dessutom den, att vi kunna fullt förtro oss till den mannen, som vunnit Belgstings pris. Är det därför min tanke, att vi böra följa hans råd. Vi skiljas nu åt, och om söndag kunna socknemännen lägga råd samman, hvar i sin stad. Om Ersmässodagen i nästa vecka må vi träffas på Kopparberget och föra vårt ärende fram till Engelbrekt.»

Alla de närvarande instämde i den gamle bergsmannens ord, och därmed slutade sammankomsten. Blossen släcktes. Bönderna och bergsmännen lämnade så småningom stället och aflägsnade sig åt olika håll. Till slut stodo endast munken och Herman kvar.

»Fromme fader», sade den senare, »känner du rätt denne man, som bönderna kalla Belgsting?»

»Ja, från denna natt, min son!» svarade munken entonigt och högtidligt.

»Du känner då ej, hvad som vållat hans vrede mot Engelbrekt. I detta ögonblick kan jag icke värja mig från den frågan: hvem af dem har orätt?»

»Belgsting», ljöd munkens svar, så bestämdt, som om han känt orsaken till de båda männens missämja i grund.

»Du vet då ...?» sporde Herman.

»Nej, men jag känner Engelbrekt, och det är nog!»

»Gud och S:t Erik», tillade han sedan, »vare med dem båda. De äro ädle män, så väl den ene som den andre.Lyckligt det land, som äger sådana män att uppvisa. Svåraste striden kämpar det stolta sinnet, men en sådan seger, som Belgsting här i kväll vann öfver sig själf, är sitt pris värd. Engelbrekt har rätt häruti, som i mycket annat. Tag med dig till honom en hälsning från Pater Johannes.»

Med dessa ord aflägsnade sig äfven munken.

*

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

VIII.

Begrafningen.

Den lille mannen, Mårten skrifvare, som så plötsligt uppträdt i böndernas församling att tala till förmån för den biltoge bergsmannen, hade föga svårighet att undandraga sig uppmärksamheten, så upptagne som alla voro af tanken pådet viktiga höfvidsmannavalet. Måhända hade det eljest varit vanskligt nog för honom att sticka sig undan, helst som hans anlete ej kunde fullkomligt utplåna ett visst drag af illslug segerglädje. Stödd mot en trädstam afhörde han sedan, hvad som vidare förehades, och när bönderna skilde sig åt, var han en bland de förste, som letade sig en väg ned från berget.

Åt det håll, som han smög sig, gingo samtidigt några af bönderna, och de som, att döma af ljudet när de stego utför, kommo efter honom, voro ett betydligt stycke bakom, när han mellan ett par höga granar trädde ut på den månbelysta skogsstigen. Här ilade han framåt med vingsnabba steg, tills han kom till det ställe, där han bundit sin häst, och när han väl satt i sadeln, var han utom all fara att påtrugas ett ovälkommet sällskap.

Tidigt om morgonen stannade han framför Borganäs’ vindbro, och en kort stund därefter fördes han af en knekt uppför trappan till höganloftsbron och till en dörr, som knekten öppnade för honom och åter stängde.

Han befann sig i den stora loftssalen, och framför honom satt vid det breda ekbordet fogden öfver Västmanland och Dalarne.

Fogden såg strängt på den bugande mannen, som tycktes vara van vid hans sätt att behandla underordnade. Utan att fogden sade ett ord, utvisade hans min tydligt det samma, som om han frågat: »hvad nytt medför du?» Och den lille svartklädde skyndade med ett listigt leende att svara:

»Goda nyheter, herre!»

»Låt höra!» stod det att läsa i fogdens min.

»Jag kommer från en viktig sammankomst. Bönderna skola utse en höfding, och sedan skall det kosta blodiga pannor och bleka kinder.»

»Guds död», utropade fogden, »hvad menar du, klerk?»

»Den fara är till två tredjedelar öfvervunnen, som man känner på förhand», genmälde skrifvaren eller klerken,

som fogden kallade honom. »En farlig man skall sofva i torneti natt, så visst som jag heter Mårten, och höfdingsvalet lärer ni själf bäst kunna göra om intet.»

Mårten omtalade därefter, hvad han under den förflutna natten varit vittne till, så väl mötet med Belgsting, som utgången af böndernas sammankomst. Fogden gjorde stora ögon och hans panna mulnade. Så långt hade han väl ej trott, att de föraktade bönderna skulle gå.

»De skola välja höfding», frammumlade han, »det vilja vi se. Eriksmässodagen ... låt se, Mårten», skrek han till, och den lille mannen bugade sig ödmjukare än vanligt.

»Begrafningen af de döda hundarne sker i kväll?»

»Som ni säger, herre.»

»Och du skall där träffa Belgsting?»

Skrifvaren bugade sig och utvecklade i korthet, huru han hoppades sätta sin plan i verket.

»Godt», afbröt honom fogden, sedan han fått ett par invändningar besvarade och gjort ett par tillägg till sin förtrognes utkast, »godt, sedan mannen väl är i mina ryttares händer, så begifver du dig till Kopparberget. Skaffa mig alla upplysningar, du kan få, om Engelbrekt och tillika en lämplig plats, där jag osedd, om så behöfves, kan vara vittne till uppträdet, då dessa bönder skola välja sig en höfvidsman. Ha-ha, det lyster mig att fira Eriksmässan på Kopparberget en gång, det skall blifva en lustig visa om dalaböndernas höfdingaval!»

Därefter blef mycket taladt om så väl aftonens väntade fångst som om fogdens förestående ridt till Kopparberget.

Fram på eftermiddagen lämnade en skara ryttare Borganäs och drog vägen fram norr ut genom Hedemora. Bland dem var ock Mårten Skrifvare.

*

Men något innan ryttarno redo ut från borgen, skred ett annat tåg långsamt fram genom borgporten och öfver vindbron samt landsvägen fram. Det var ett tåg af tysta män,hvilka buro, sex och sex, hvar sin likkista. Fem sådana följde efter hvarandra. Utom bärarne följde ingen det sorgliga tåget, och under den första halfmilen var det lika ensligt omkring det samma.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Det var ett tåg af tysta män, hvilka buro, sex och sex, hvar sin likkista. (Sid. 89.)

Först när de kommit genom Hedemora, började folk strömma till från alla vägar och stigar, så att samlingen till slut blef helt talrik. När tåget skred in på Skedevi kyrkogård, fylldes denna helt och hållet af män, kvinnor och barn. Trängseln blef så stor, att klockaren med vigvattenskålen och församlingens pastor, den ärevördige mäster Petrus, hade svårt att bana sig väg.

Intet störde dock för öfrigt stundens högtid. Hvarje ansikte, som blef synligt, allt efter som tåget skred framåt, bar prägeln af en tung, dyster sorg, i ett och annat till och med gränsande till förtviflan, men icke en, som brusade upp för ögonblicket, för att lika hastigt försvinna, utan en, som var liksom utmejslad drag för drag, frukten af långa års lidanden. Själfva barnen tycktes fatta, att något ovanligt var på färde, och de, som buros på sina mödrars armar, gömde skyggtsina hufvuden under deras hvita hufvudkläden. Ofvan om dem alla summo doft och högtidligt klockornas toner, de enda som här bestodos.

Det var redan sent, när tåget nalkades kyrkan. De två milen från Borganäs hade varit långa. Men aftonen var ovanligt vacker. Stjärnorna började att tindra på den mörkblå himmelen, medan en ljum vårvind for fram öfver ängden, smekte sakta den åldrige prästens hvita lockar och fläktade liksom frid öfver alla dessa, som sörjde. På något afstånd hördes Dalälfvens mäktiga brus, där han i okufvadt majestät flöt fram förbi kyrkan.

Nu skred tåget in genom kyrkodörren och fortsatte sakta sin väg fram till koret, där de fem kistorna nedsattes, den ena invid den andra. Omkring dem tändes vaxljus. Kyrkan var alldeles öfverfylld med folk, men alla iakttogo

samma högtidliga tystnad som på kyrkogården, och när klockorna upphörde att ringa, kunde man för ett ögonblick tagit hela samlingen för en fantasmagori, en gudstjänst af de döda, en sådan som enligt våra gamla sägner af dem firas vid midnattstid, och skuggorna bredde sig så tunga under hvalfven i den lilla kyrkan, och molnen från prästens rökelsekar stego i så underliga former upp omkring de fem kistorna, att allt sammans antog färg af något öfvernaturligt.

Midt härunder sväfvade begrafningsformeln fram öfver den åldrige prästens läppar. Orden uttalades af en stämma, som själf var rörd, och den åstadkom en mäktig verkan på den andäktigt bidande menigheten. Att falla i striden, att falla af ålderdom eller någon annan plötslig olyckshändelse — det verkar väl sorg i efterlefvandes sinnen, men man tröstar sig dock. Sådan är lifvets gång, människan måste en gång dö. Men att, som dessa fem, hvilkas likbegängelse här firades, ryckas bort från föräldrar, från hustrur och barn; ryckas bort i sin lefnads sommar, men icke af ett oblidt öde i stridens vimmel, icke till följd af naturens kraf, utan stadde i lagligt värf, genom maktmissbruk af lagens vårdare — det var något upprörande, något som trängde djupt ned i hvarjehjärta och ropade med tordönsstämma: upp att afskudda, att nedgöra godtycket! Ingen fanns i detta ögonblick i Skedevi kyrka, som icke kände sig djupt gripen. Det var, som om genom ett trollslag lagens vårdare sjunkit ned från sin tron och visat sig i all sin nakenhet som en blott och bar människa, men en människa belastad med skuld och brott. Godtycket är lagens motsats, och äfven maktens mest pompösa emblemer kunna ej på längden uppbära det. Det falska, sminket må för öfrigt vara aldrig så väl anbringadt, faller till stoft, sanningen segrar — det är en grundlag, som ej dikterats af någon människa, vare sig med påfve-tiar eller kejsarkrona, utan för hvarje människa af Gud själf.

Här i den tysta landskyrkan föll i denna stund en sådan utsminkad och utpyntad storhet. Inför det höga och heliga, vid randen af den sinnliga världen, framstod mera lefvande än förr den slående sanningen, att konungens man, lagens upprätthållare var en lefvande lögn. Det var, som om Borganäs' murar ramlat i sär, som om svärd och sköld och pansarskjorta ryckts ifrån den myndige fogden, och som om han stått där utan huld och skygd; — utan skygd därför, att han stod där som den falske lärjungen, hvilken förrådde sin herre, och mästare. Och förrädare är en hvar, som sviker sin herre, och konungens män äro lagens män, — och det var lagen, som konungens fogde svikit.

En suck, en enda, men från många hundrade hjärtan, steg upp och pressades mot tempelhvalfvet. Det var de förtrycktes, de lagvroknes tysta dom öfver lagbrytaren Jösse Eriksson.

Då började inom altarringen den silfverhårige uppstämma mässan, och de heliga orden knöto tillsammans männens och kvinnornas hjärtan i brinnande bön till fädrens Gud om hjälp och skygd och kraft för den dag, som stundade. Att det var en stridens dag — det bebådade uttrycket i hvarje ansikte.

Och äfven där ute på kyrkogården, där hufvud stod vid hufvud under trädens skugga, äfven där spredo sig medosynliga vingslag de heliga orden och skänkte liksom helgd åt hjärtats tysta tankar. Den tanke, det beslut, som lefver kvar i hjärtat och liksom gror sig fast där inför altaret, inför Herrens anlete, den tanken och det beslutet äro icke af ondo. De gälla en rättmätig sak — människans allra heligaste. Knappast har någonsin en latinsk mässa fått sådana ord, som de, hvilka i denna stund inbrändes i hjärtat hos hvarje man och hvarje kvinna, vare sig inom templet med dess vigda ljus eller utom det under den blå himlen med stjärneblossen. Farans öfverhängande närhet hade fått en väldig tolk i de fem kistorna, de döde talade här ett språk, som förstods af alla, och i ett nu stod bakom allt ett mål, stort och högt och gemensamt för alla — fosterlandet. Och här timade i självfva verket intet nytt. Martyrernas blod framlockade de härligaste skördar. Förföljaren väpnade tusende mot sig för hvarje offer, som föll för hans grymhet.

Bland alla de ansikten, som här från gränsskillnaden mellan lifvet och döden blickade en oviss framtid till mötes, var det i synnerhet tvenne, hvilka lifligt uttryckte växlingarna mellan vreden vid första åsynen af de fem offren och det manliga beslutet af självuppoffring för ett högt och ädelt mål, allt efter som kyrkosången och mässan söfde de stormande lidelserna till ro. Det ena af dessa ansikten befann sig inuti kyrkan, dock något på sidan om koret, i en fördjupning invid en pelare. Det var ett lifligt, uttrycksfullt anlete med öppna och ädla drag. Det andra

syntes längst bort på kyrkogården, nära muren invid porten, och hade ej några matta strålar från ljusen i kyrkan trängt fram till stället, där det visade sig, hade det i skymningen knappast kunnat skiljas från den mörka muren. Den, som sett dessa båda ansikten vid sidan af hvarandra, skulle haft svårt att vid första anblicken säga, hvilket som var mest tilltalande. Kraft och mod och beslutsamhet talade ur båda; må hända voro till och med själfva anletsdragen hos det senare, det som syntes vid kyrkogårdsmuren, mera regelbundna, fast det nu befann sig i en ofördelaktig dager. Men det låg något mörkt,något dystert utbredt öfver dem, och därutinnan skilde sig detta anlete från det förra.

Detta tycktes också arbeta med någon stor och tung sorg, men blicken var lugn och djup och talade om klarhet och fasthet i viljan samt en förtröstan på ett högre bistånd, som icke sviktade. Det drog betraktaren, med eller mot hans vilja, med sig. Vid prästens fromma bön, när den heliga mässan började, kunde man liksom se, huru mörkret vek bort från denna lugna och klara, men skarpa blick, och huru den strålade af det vissaste hopp.

Plötsligt började ansiktet därute vid kyrkogårdsmuren förflytta sig framåt. Det tillhörde en högväxt man, ty det blickade öfver allas hufvuden. Liksom dragen af osynliga krafter, närmade sig mannen allt mera kyrkodörren. Det var just som prästen för altaret började mässan.

Mannen for med sin hand öfver ögonen. Måhända var ljusskenet, som här rikare strömmade ut ur templet, för starkt för hans ögon. Efter en stund togs handen bort, och mannens blick såg rakt in i kyrkan. Den fästes där på ett visst föremål; det var det ansiktet med de ädla dragen där framme invid koret. Och mannens blick hårdnade till och glödde, som om andens hela kraft samlats där i detta ögonblick. Men mässans heliga ord summo så sakteliga fram genom tempelhvalfvet, och de nådde äfven den storväxte mannen med den vilda blicken, och åter skymdes denna bort af handen.

Så stod han några korta ögonblick, då han vände sig åt sidan, som om någon där tilltalat honom. En man hade också nalkats honom och stod nu vid hans sida samt vidrörde sakta hans arm. Det var en liten karl, insvept i en vid kappa. Jätten såg på honom med en blick, som utvisade att hans tankar befunno sig på ett helt annat ställe, och det dröjde en stund, innan fullt medvetande om det, som tilldrog sig invid honom, återvände dit. Då drog sig ett svagt leende öfver de allvarsamma dragen.

Den lille gjorde en rörelse åt sidan. Jätten nickade, och de försvunno på sidan om kyrkan.Med lätta steg gick den lille utför höjden, där kyrkan stod, och nalkades ett litet enstaka hus, som låg helt nära stranden af älfven. Här stannade han, men då han såg jätten följa sig, öppnade han dörren och gick in. På spisen i stugan lågo några glöd, och den lille skyndade sig att kasta ett par vedträn därpå och blåsa upp lågan, så att rummet blef ljust.

»Är du ensam, Mårten?» sporde jätten.

»Och hvarför skulle jag icke det vara?» blef svaret.

»Stäng dörren då!»

Därmed satte sig jätten på bänken och lutade hufvudet i sin hand, liksom han ännu varit snärd i de tankar, ur hvilka han väcktes framför kyrkodörrarna.

Den lilles blick for oroligt omkring rummet och stannade med ett uttryck af förvåning på mannen. Han tycktes draga i betänkande att störa den tyste och ordkarge jätten. Slutligen sade han:

»I kommen i håg, Belgsting, edert löfte!»

Jätten såg upp, och åter drog det där leendet öfver hans anlete.

»Hvar helst du kastar slagrutan bland bergen mellan Vessman och Barken, skall du finna silfvermalm, det hörde jag ofta min far säga», fortsatte den lille, »och en gång träffade jag honom invid Skredbergsgrufvan, det var icke långt före den vandringen åt samma håll, som blef hans sista.»

»Riktigt, Mårten, han hade en god slagruta, Gods-Sven, den narrade honom bara för långt, det trollskeppet förvillade honom, så han glömde mitt och ditt, och så ...»

»Och så», ifyllde Mårten, »kom han att träffa Belgsting ...»

»Kom han?» Jätten spände sina ögon i den lille skrifvaren, så att denne helt skygg tog ett steg till baka. »Du vet dock väl, efter du var honom behjälplig, att han mången god dag gått mina vägar, och att han mången natt lyssnat efter ljudet af mina steg. Ser du, Mårten, de där vägarne voro onda allt ifrån början. Gods-Sven kom ej att råka Belgsting,utan han sökte honom genom natt och dag, och när vi ändtligen träffades, var hans arm svagare än min ... Men det där vet du lika väl som jag. Hej, pojke, och nu vill du veta hvad din far aldrig fick veta, och därför vill du gifva mig kungens fribref. Du har det i fickan ... ja, det är bra. Den här gången kunde man riktigt lita på dig, Mårten, du var trogen som guld, men så väntar du också att få en silfvergrufva ...»

Skrifvaren drog upp ett pergamentsbref ur fickan, uppvecklade det och visade kungens namnteckning och vidhängande vaxsigill.

»Allt är i sin ordning», sade han och närmade sig Belgsting, »jag har hållit ord och nu väntar jag blott på, att du håller ditt, så lämnar jag dig brefvet.»

»Vägen till Belgstings grufva?»

»Ja, vägen till Belgstings grufva!»

»Och du tror, att du hittar henne därmed att du hör mig beskrifva vägen!»

»Det tror jag.»

»Men det tror icke jag. Vi skola följas åt dit ... Kom, natten är ljus, och du har en god häst; kom, vi begifva oss genast på väg. I morgon skall du se Belgstings grufva, jag kan också bättre se kungens bref och få det uppläst för mig ...»

»Uppläst?» sporde skrifvaren med den mest oskyldiga min i världen.

»Uppläst, ja! — Icke lärer du vilja, att jag skall tro dig, Mårten ... Du kan ju tala emot ditt bättre vett, det hörde vi här om natten till fyllest.»

Skrifvaren skiftade färg, och hans blick for åter orolig omkring rummet. Slutligen vände han sig mot dörren, som om han velat slå upp ett gapskratt eller ropa till någon därutanför. Men hvad det nu var, så stannade det på hans läppar.

Ett par årslag hördes på älfven strax utanför stugan, och en sträf, bruten röst sjöng:Det var herr Tofve Slätt, han skulle till sängen gå, det var liten Magdil, hon vaktade fast däruppå.

I stället för det vanliga omkvädet till denna visa utropade rösten: »Tag dig till vara Belgsting!» och började omedelbart därefter en ny vers.

Det var liten Magdil, tager honom i sin lock, så skär hon hans hufvud af allt vid den sängjestock.

Men nu sjöng rösten det vanliga omkvädet:

Gud råder än så väl, För lifvet råder liten Magdil.

Belgsting höll under sången sina ögon skarpt på skrifvaren. När sången slutade, reste han sig upp.

»Du är blek, Mårten», sade han, »du darrar som en kvinna, som stolts Magdil där i visan, när hon anklagades för trolöshet och hon svor, att hon var oskyldig. Din faders vägar voro onda, han sålde sin själ åt den lede djäfvulen, — du, Mårten, har valt fogden till din slagruta, som om den skulle vara bättre än den andra. Se till, att du ej ändar på samma sätt som din fader!»

»Jag och fogden! ... Yrar du Belgsting? Så sant jag vill vinna din silfvergrufva, jag har intet att skaffa med fogden eller hans knektar.»

Skrifvaren uttalade orden snabbt och med en röst, som så småningom tilltog i styrka, så att de sista orden mera skrekos fram. Omedelbart därpå hördes ljud af vapen utanför stugan, dörren slogs upp och en fullt rustad ryttare

steg öfver tröskeln. Tätt efter honom följde en annan, och bakom honom syntes en tredje.

»I konungens namn, tagen denne man till fånga», ropade den lille snabbtungade skrifvaren och försvann bakom ryttarne.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* »I konungens namn, tagen denne man till fånga.» Sid. 96.

Men i samma ögonblick träffades den främste ryttaren af ett så krossande slag midt i ansiktet, att han föll baklänges, och den andre, som samtidigt lyftat sitt svärd till ett hugg, fick en stöt af jättens järnskodda staf emot bröstet, så att hanraglade mot väggen. Blixtsnabbt kastade sig den jättelike Belgsting med hela sin kraft mot den tredje, som ännu befann sig i dörröppningen.

Äfven utanför hördes samtidigt hugg skiftas och män falla. Ljudet af en galopperande häst öfverröstade af en djup stämma, som ropade mot Belgsting:

»Jag kom i en god stund, den siste ulfven red bort efter flera, men de skola komma för sent.»

De båda ryttarne i stugudörren så godt som krossades under tyngden af Belgsting, som ordentligt kastat sig öfver dem.

»Tack Elof», sade han, »din hand! Frukta ej, att några flera skola våga sig hit. Allt folket där uppe skulle rifva hvarje fogdeknekt i stycken.»

Och med ett leende, som tydde lika mycket på förakt som medlidande, gingo de båda männen upp för höjden till kyrkan.

Här var mässan slut. Äfven de döde voro redan utburna och nedsänkta i sina grafvar, och de sista männen och kvinnorna, som öfvervarit högtidligheten, gingo just genom kyrkoporten, när Belgsting och Elof skredo där förbi.

»Det lyster mig att träda in i Guds hus, Elof», sade den förre, »min själ tränger till en stunds ro.»

Elof svarade intet till en början, utan de följdes åt in på kyrkogården, men då denna var så godt som folktom, stötte han bergsmannen i sidan.

»Torde hända, när nu folket dragit sin kos, att den lille och knektarne komma hit tillbaka», sade han.

»Nå väl då», svarade bergsmannen, jag säger då som S:t Erik kungen: »är det Herrens vilja, så får jag då höra mässan på ett bättre ställe. Kan dock hända, att vi slå oss igenom knektehopen, vore den aldrig så stor.»

Därmed fortsatte de sin vandring öfver kyrkogården fram emot kyrkan.

Belgsting steg med en viss betänksamhet öfver tröskeln till templet. Han ställde sin järnskodda staf nere vid dörren och skred långsamt inåt kyrkan. Elof stannade utanför.Det rådde halfskymning i kyrkan. Vaxljusen, som brunnit kring de döda under begrafningsakten, voro släckta. Endast från ett par ställen spred sig ett matt sken från de ljus, hvilka brunno framför någon helgonbild. Ett sådant befann sig strax till höger om koret alldeles på den plats, där hufvudet med de ädla ansiktsdragen, som gjorde ett så egendomligt intryck på Belgsting, syntes under begrafningsceremonien, och som måhända just därför visade sig så ljust och nästan förklaradt. Framför helgonbilden var en liten upphöjning, på hvilken sannolikt mannen stått för att kunna se ut öfver kyrkan och folket.

Intet ljud hördes nu, allt var tyst och stilla, och sinnet stämdes ofrivilligt till andakt. Det var som om en skugga af de frommas böner hvilat öfver templet, som om en himmelens ängel stått där och fläktat frid och försoning öfver världen.

Sakta fortsatte bergsmannen sin gång framåt koret, men det var så dunkelt, att hans höga kämpaskepnad tog sig ut som en skugga bland de andra skuggorna, hvilka bildades af pelarne och de flämtande ljusen. Framkommen till koret, dröjde han ett ögonblick. Vid altaret tycktes en man hafva knäfallit, men det var så mörkt där i koret, att det också kunde vara en förtätad skugga från den framspringande muren. Bergsmannen var också så upptagen af de tankar, som nu dvaldes inom honom, att han icke vidare lade märke därtill, utan vek af åt höger till helgonbilden, framför hvilken ljuset brann.

Här föll han på knä och försjönk i bön. Hans läppar rörde sig sakta, och ord, som ej kunde förnimmas af människoöra, halkade öfver dem. Men snart blefvo orden hörbara, hans stämma började uttala dem halfhögt.

»Knappast kan den biltoge mannen nalkas dig, Herre, med sådana ord, som din höghet kräfver», hördes hans darrande stämma halfhviska, »och icke äger jag nu mera det, hvarmed jag kan köpa en mässa eller par af de fromma bröderna för min själ, men här, framför det altare, som minmoders fromhet upprest, här må det finnas plats för hennes fridlöse son, och härifrån må hans simpla ord finna en väg till din tron.»

Han såg upp på helgonbilden. Det var den heliga jungfrun med Jesusbarnet på sin arm. Kring bådas hufvuden hade konstnären anbringat en förgylld gloria, som återkastade skenet från den flämtande ljuslågan. Ett eget uttryck gafs härigenom åt bilden. Guds moder tycktes blicka ned på den bedjande och böja sitt blida ansikte emot honom.

»Moder, moder», fortsatte den bedjande, »lägg din hand på min hjässa och känn, hur den bränner. Och likväl finnes icke på min tillryggalagda väg en handling, hvarifrån du behöfver vända bort dina ögon ... Engelbrekt, ha ... hvar kom den tanken ifrån just nu? Skulle där den vrå ligga i min lefnads fordom, hvarifrån mörkret fallit öfver mig? ... Nej, nej ... Han var det, som lade orden på min tunga och göt grymheten i min själ, han var det, icke jag, som talade de hårda orden ... Ve, ve öfver...»

Meningen hann ej fullbordas. En man hade lutat sig ned och hviskat ett ord i den bedjandes öra, och han for hastigt åt sidan, som slagen af åskan. Den drömmande blicken fick plötsligen ett uttryck af bestörtning, men snart tycktes detta försvinna och lämna rum för någonting liknande det, då hans öga för en stund sedan träffade det ljusa ansiktet framför Mariabilden.

Mannen, som stod framför honom, var liten till växten, men axelbred och tydligen af stor kroppslig styrka, han också. Han var klädd i tröja af brunt kläde och bar omkring lifvet en lädergördel med silfverspänne samt på fötterna höga stöflar af brunt läder. Ett drag af vemod hvilade öfver hans anlete, när han reste sig upp och betraktade den knäböjande mannen framför sig.

»Engelbrekt!» utropade denne och det gnistrade i hans öga, och hans regelbundna anletsdrag förhårdnade, som om de med ens blifvit till brons.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* »Moder, moder», fortsatte den bedjande. (Sid. 100.)

Men lugnt och klart var det öga, som blickade emot hans, och vemodet vek icke från det ljusa anletet.

»Ja väl», svarade mannen, »vi träffas här framför det altare, som din moder en gång lät uppföra, och här, därfriden är vigd vid stenen, här räcker dig Engelbrekt sin hand. Har jag gjort dig orätt, väl an, låt oss afgöra saken som män; har jag det icke, så räck mig din hand och låt det gamla vara glömdt, jag svär dig vid din moders minne och vid vår barndom, jag svär dig som en man af ära och tro, jag har aldrig tänkt eller talat något, som kunnat lända dig till skada ...»

Den mörke mannen stirrade på talaren, som om han ännu knappast trodde sina ögon. Hans öra uppfångade väl ljudet af de uttalade orden, men hans själ tycktes ej hafva fattat meningen.

»Engelbrekt!» utropade han ännu en gång och reste sig upp i hela sin längd, och hans öga var lika stelt och hans anletsdrag lika hårda. Han drog sig tillbaka och lyfte handen, liksom han velat afvärja någon hotande drömsyn.

»Erik, Erik, du är bråd att döma, och din barndomsvän dömer du ohördan ... Säg mig dock, hvad vill du väl, att jag skall göra? Du har med hårdhet visat mig tillbaka, när jag velat tilltala dig, du har skickat mina bref orörda tillbaka, och nu ... kunna då ej mina ord hinna till din själ?»

Det vemodsfulla draget skiftade i sorg, medan mannen uttalade dessa ord och allt efter som han fann, att de lika litet som de förra utöfvade någon inverkan på den, han riktade dem till.

Jätteskepnaden skred allt mer och mer tillbaka. Till slut kunde han knappast skönjas, blott hans tunga steg hördes ljuda mot stengolfvet, och de tycktes öka hastigheten, när de nalkades kyrkodörren.

Men belyst från Mariabilden stod den kortväxte mannen kvar. Han lade sina armar i kors öfver bröstet, och hans

hufvud sänkte sig sorgmodigt, liksom tyngdt af bittra tankar. I kyrkan blef det allt skummare. En kylig vind drog in genom den öppna dörren och släckte ett af de få ljusen. Det tycktes dock icke bekymra mannen. Det ämne, som sysselsatte hans tankar, upptog honom helt och hållet.Då hördes raska steg trampa stengolfvet. De kommo närmare, och en ung stämma frågade:

»Är du där, fader?»

Frågan fick dock upprepas ännu en gång, men då vaknade mannen ur sina tunga tankar och såg upp.

»Ja, ja, min son, och vi rida genast härifrån. Kom, låt oss skynda!»

*

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

IX.

Säters kungsgård.

Fram på natten redo tvenne män, insvepta i kappa, uppför Bispberget. Det är ett berg beläget omkring ¼ mil från då varande Säters kungsgård, nu staden af samma namn. Bispberget är ett högt berg med flera mindre afsatser eller kullar, hvilka kallas »Gregers» eller »Bispbergs klackar», ochrikt på en förträfflig järnmalm, som bröts här långt tillbaka i tiden. Sitt namn har det erhållit däraf, att biskopen i Västerås under medeltiden ägde en del däraf. Att de andlige i allmänhet mycket vinnlagt sig om bergsbruket, därom vittna en mängd hyttor och grufvor, som däraf erhållit sina namn. Naturligtvis innehade de också många sådana ägendomar. Kanikehyttan här i närheten af Bispberg har sålunda sannolikt fått sitt namn af kanikerna eller domkapitelsmän i Västerås, hvilka ägt henne. Nu är hon en by, till namnet lik alla vid vattendrag här i trakten belägna byar, hvilka ännu bibehålla benämningen hyttor och tyda på, att äfven i längst förglömda tider ett lifligt bergsbruk här varit rådande.

De båda ryttarne redo tysta vid hvarandras sida. När de kommo upp på berget och sågo det vackra månbelysta landskapet utbreda sig, stannade de.

»Rida vi fram till Säter i natt?» frågade den ene.

»Jag menade, vi skulle taga till härberge hos Kettil här på berget», svarade den andre, och därefter iakttogo båda åter tystnad.

Efter en stund satte de hästarne i gång och redo ett kort stycke väg till en enstaka gård, hvars byggnad dock utvisade, att den tillhörde en förmögen man. De hade just stigit af sina hästar och stodo i begrepp att leda dem till en särskildt liggande byggnad, som genom de i närheten befintliga körredskapen tillkännagaf sin egenskap af stall, då de stannade och lyssnade. Ljud af steg nådde deras öron. De kommo allt närmare, och snart sågo de en man i månskenet vika af inåt gården.

Mannen studsade, när han fick sikte på de båda afsuttne ryttarne, men gick med stadiga steg fram till dem.

»Vid S:t Erik», sade han, när han kom närmare, »jag trodde här vara fogdegästning på färde. Guds fred, Engelbrekt, är du ute så tids på dygnet. För in hästarne i stallet, Herman, vi gå in förut.»

Därvid tryckte han den resandes hand, och de gingo båda uppåt gården till boningshuset.Detta var uppfördt på det vanliga sättet med loft och loftsval och höganloftsbro och hade en ovanligt vacker belägenhet. När de båda männen inkommit i stugan, lade gårdsägaren, hvars namn var Kettil, ved på spisen och gjorde upp eld samt framtog därefter ur det väggfasta furuskåpet en mugg öl, som han satte framför gästen, sedan han druckit honom till.

»Drick, Engelbrekt», sade han, »och lägg bekymren å sido för en stund.» (Sid. 105.)

»Drick, Engelbrekt», sade han, »och lägg bekymren å sido för en stund. Jag kommer från Säters kungsgård»,

tillade han. »Där är storfrämmande. En tysker herre, som de kalla grefve, kom dit i förgår med stort följe. Han ämnar sig åt Kopparberget och talade mycket om dig.»

Kettil var en gladlynt man med en frisk och hurtig uppsyn.

»Jag vet om den tyske grefven», svarade gästen, »och är nu stadd på färd till honom.»

»Kunde jag förstå honom rätt», inföll Kettil, »så aktar han lägga sig till något bergsbruk här uppe. Han sporde noga om trakten här omkring, och en bergskunnig munk från Yästerås var hos honom.»

»Grefven sitter i Sveriges rikes råd och skall stå i stor gunst hos kungen, såsom det blifvit mig berättadt. Han har också stora förläningar. Dock stode det ej så illa till i landet, om hvarje utländsk man vore så till sinnes som denne grefve.»

»Mig synes», genmälte Kettil, med ens belt allvarsam, »som om vi nu som bäst höllo på och sjöngo sista versen. Gud bättre . . . hur länge menar du, Engelbrekt, att slikt skall räcka?»

»Så länge Gud vill, Kettil, han väger med jämnan vikt!»

»Men bela Dalarne brinner som en smältgrop; antingen blir här i bygderna ett regemente på stigmans vis, eller också blifva vi trälar alla, jag sade det, Engelbrekt.»

»Väl ser det så ut, men Gud gör väl nåd sent omsider!»

Nu inträdde Herman. Såsom seden var, satte han sig belt tyst vid bordet såsom blott åhörare till det samtal, som de äldre männen förde. Men Kettil gick till skåpet och framtog ytterligare en bägare öl, som han satte framför svennen.

»Jag har sagt det förr, och jag säger det än, Engelbrekt», fortsatte han därpå, »hårdare nöd, än som vi nu lida, kan ej komma öfver oss, ocli du, Engelbrekt, är mannen, som skall stå oss bi. Skär upp en budkafle . . . innan ett halft mån-livarf skall bela dalallmogen hafva rest sig, och vi drifva denne blodsman Jösse Eriksson för alltid från Dalarne och från Sveriges rike . . .»

»Du ser icke långt framför dig, Kettil», afbröt Engelbrekt den ifrige talaren, »när du talar sådana ord. Vi hafva dock gifvit konung Erik vår ed, ocli han är en mäktig herre, som råder öfver trenne riken.»

»Måtte ban så visst råda öfver tio konungariken och ännu ett», inföll den hetlefrade Kettil, »sanningen är dock mäktigare än han, och för sanning och rätt vilja vi lefva

och dö. Nu kräla vi oss fram, och utländingon suger musten inlandet, och vågar någon öppna sin mun om lag och gammal god sedvänja, så sättes han i fängelse eller pinas till döds . . .»

»Ja, ja, du säger det, Kettil, här står illa till . . .!»

»Begrofvo de icke nu i kväll i Skedevi de fem männen, som fogden låtit röka ihjäl, fem dråplige män, af hvilka hvar och en uppvägde fem sådana som Jösse Eriksson i de dygder, som pryda män. Har Gud låtit oss födas hit till lekdockor för ärelüsa lagbrytare . . . tusen gånger hellre dö än lida slika gäster.»

Kettil gick några slag upp och ned i rummet, som om han behöft denna ansträngning för att lugna sig. Detta gjorde också åsyftad verkan. Så upprörd han än var af talet, vände ban sig dock med ett hjärtegödt leende till sina gäster och sade:

»Den fördömde fogden kommer mig att glömma allt. I kunnen väl behöfva hvila!»

»Och du själf med, Kettil! Men ett vill jag säga dig, medan vi äro på kapitlet om kungen och hans fogdar. Först måste hvarje lagligt medel försökas, innan vi taga oss rätt med våld.»

Därmed togo männen god natt af hvarandra och gingo till hvila.

Följande dagen var bönsöndag. Solen gick upp på en fullkomligt molnfri himmel och belyste det vackra landskapet västerut från Bispberget. Ungefär en fjärdedels mil därifrån låg den gamla Säters kungsgård invid sjön Ljustern och den därifrån åt nordvästlig riktning mot Dalälfven flytande lilla strömmen. Yid denna lågo några hyttor, uppförda för smältandet af den malm, som kom på kronans andel i Bispberg.

Trakten omkring kungsgården var ovanligt vacker, synnerligast genom den undersköna dalen, som härifrån i östlig riktning sträcker sig inemot en fjärdedels mil, hvarpå den gör en tvär vinkel mot norr. Mellan Stora Tuna och Säter finuas flera 'sådana djupa dalar, hvilka anses hafva uppkom-(38

mit till följd af jordmånens beskaffenhet. Den består nämligen af fin sand, som flyter undan för minsta vattenflod och därför lätt utskäres till många famnars djup. Sådana utskärningar eller »mjälgor» — som de kallas — få ett vackert utseende, när de omgifvas af träd och delvis betäckas af gräs. I storlek och skönhet kan dock ingen mäta sig med dalen här vid Säter. Den är om somrarna betäckt af den yppigaste grönska, och under löfträdens lummiga hvalf slingrar sig fram en liten bäck midt igenom dalen.

Nu låg den där i sin friska och nyutspruckna dräkt, liksom väckt till ny sommardag af vårsolens kyss, och genomvärmd af den, morgnande sig efter sin långa vintersömn i furuskogens famn. En ljum vindfläkt for prasslande fram mellan de späda bladen och kom hängbjörkens vidjor att gunga fram och åter, medan den lilla bäcken sjöng sin entoniga sång och hundra små fåglar kvittrade i trädens kronor om kärlek och frid. Säkert var det en nyck af naturen, när hon kastade denna dal in bland nordens fjäll och mörka skogar — ett lekfullt och skämtande barn midt ibland ärliga och allvarsamma kämpar. Men så är det, allvar och lek ligga ofta sida vid sida i den själlösa naturen lika väl som i människolifvet.

Liksom beställda för denna tafla af solljus och vår, vandrade tvenne unga flickor fram genom dalen. Båda voro vackra, men deras skönhet var af olika slag. Den ena var mörk, den andra ljus, men ett visst svärmiskt vemod log ur bådas anleten, måhända liksom något mera hem vändt hos det ena, det med de ljusa lockarne. Båda tycktes vara vid den ålder, då flickan, mognad till kvinna, med en viss förvåning blickar omkring sig i världen och ser saker och per- . söner belt annorlunda än någonsin förr. Må hända låg däruti förklaringen öfver den svärmiska blicken i detta mörka öga, för hvilket den eljest tycktes vara främmande. Dock kunde den också vara en följd af innehållet i den andras tal, hvartill hon uppmärksamt lyssnade.

»Jo, jo, det går underligt till här i världen», sade den blåögda, medan hon bröt en kvist af en hängbjörk, vid honSÄTERS KUNGSGÅRD.

gick förbi, »en kan ofta trå efter det, som är till ens skada, och ofta gå förbi sin lycka och trampa henne under fötterna. Så gjorde icke Signa lilla, som tjänte i konungens gård.»

»Hur gick det med henne då?» sporde mörkögat.

»Jo det var en gång en stolts jungfru, som hette Signa lilla, ja de sjunga en visa om henne också, men jag kan bara litet af henne . . .»

»Det är bra, Karin, men du får ej så där afbryta meningen, berätta eller sjung, som du vill, bara jag får höra, hur det gick!»

»Jo, det var en gång en stolts jungfru på konungens gård, och hon tjänte där i åtta år, men så gick hon en vacker dag ut i lunden, och där mötte henne en lindorm så stor. Och lindormen såg på henne så bedjande vackert, att Signa lilla blef underlig till mods, och så rann han före genom skogen och Signa lilla gick efter. När de då hade gått en stund, kommo de till ett ställe, där en häst stod sadlad och en blå flöjelskappa var kastad öfver länden. Lindormen bad med ögonen så vackert, och Signa lilla förstod honom och hade ej hjärta att göra honom emot, utan satte sig upp i sadeln. Och Signa lilla red och lindormen rann, tills de kommo litet bättre fram, men när som de kommo till borgaled, så stod hennes fader där, och han frågade: »Signa lilla, hvi vill du följa den lindorm så

stor?» — men Signa lilla svarade: »Käre min fader, låt mig ha min gån g, detta var mig så spådt allt i min barndom». Och Signa lilla red och lindormen rann, och så foro de den vägen fram. Så kommo de fram emot kvällen till en blomstergrön äng, och då ville lindormen, att de skulle stanna och hvila öfver natten. Signa lilla gjorde som lindormen bad, men nog var hon ängslig i sinn, för hennes tårar de runnö och sina händer hon vred. Till slut lade hon sig necl och somnade, och lindormen lade sig vid hennes sida.

»Och hon vaknade aldrig mer?» sporde häftigt den mörkögda.(38

Berätterskan log, och med sin svärmiska blick fäst på den mjuka grönskan framför sig, sjöng hon:

Näf Signa lilla vaknade och kringom sig såg, Så var det en konungason på hennes arm låg, Alltiug var förändradt och allting var godt,

Och de lekte! Bägge så vaknade de i sitt slott. Och de lekte både nätter och dagar.

»Den sagan tyckte jag om, Karin; kan du någon mera, som icke slutar med soi'g och död, så berätta för mig eller sjung, om du vill, men berätta hellre, för när du sjunger, blir du så trolsk, att jag blir rädd för dig.»

Och så var det. Berätterskan var så inne i sitt ämne och tycktes själf vara så öfvertygad om både möjligheten och sanningen af allt hvad hon berättade, att hennes berättelse ryckte hennes åhörare ofrivilligt med sig. Men när hon sjöng, fick hennes vackra ansikte ett så obeskrifligt behag, på samma gång som hon tycktes blifva hänryckt och liksom se framför sig det, som visan skildrade, och själfva melodien med sina veka, vemodiga tonfall smekte och liksom förtrollade örat, så att man väl kunde säga, att sångerskan såg trolsk ut.

Hon log och slog blygsamt ned ögonen för det beröm, hon fick.

»Jo, kan jag så», sade hon, »jag kan en om en bondedotter, som hette Rosa lilla.»

»Som blef lycklig . . .?»

»Ja, visst blef hon lycklig . . .»

»Berätta, berätta då!»

»Det var en gång en bondedotter, som hette Rosa lilla», började Karin och log ännu en gång, men nu åt sin åhörares ifver, »som var så fager, att fagrare mö fanns icke i sju konungariken, och konungens son blef kär i henne och ville trolofva sig med henne, men Rosa lilla sade: »huru skall detta låta sig ske, för jag är fattig och I ären rik, och I ägen städer och I ägen slott, men jag är blott ett fattigt bondebarn!» Men konungasonen älskade henne så högt, attSÄTERS KUNGSGÅRD.

111

lian gaf henne sin tro. Men kungen fick veta om deras kärlek, och så skickade han konungasonen ut i främmande land. Och skeppet gick åter och det gick fram; och alltid så frågade lian efter Eosa lillas namn. Fick han så veta, att kungen, hans fader, ville tvinga Rosa lilla en riddare till man, och riddaren lät sitt bröllop tillreda, och bruden hon lät sig nya kläder skära, men konungasonen sade, att han var nöjd, bara han fick veta, när bröllopet skulle stå. Det fick han då veta, och då lät han skeppet gå åt land. Men när han kom i land, fick han höra, att riddaren skulle fira sitt bröllop den samma dagen, och lian såg vaxljusen brinna i bröllopshuset. Då skickade han en sven med ett hemligt bud till bruden. Hon var just klädd med krona och krans, och hon sade till sina brudpigor: »nu lyster 111ig åt rosendelunden gå!» och därmed gick hon ut genom dörren. Men knappt var hon utkommen, så tog hon vägen åt sjöstrand.»

Nu gjorde berätterskan ett uppehåll i berättelsen.

»Du har väl icke narrat mig, Karin?» frågade mörkögat med alla tecken till den mest spända uppmärksamhet. »Brudtärnorna sprungo efter henne, hon greps vid stranden . . .?»

»Bida litet, stolts jungfru, resten vill jag sjunga!»

Och med sin underbart rena och välljudande röst började flickan:

Bruden hou sig öfver skeppsbron sprang, Med all iira och dygd!

Hon stauna' inte, förr hon kom i hertigens famn. I finnen väl både rosor och liljor.

»Och Herre Gud välsigne dig min lilla fästeman,

Och det, jag har lofvat dig, jag väl hålla kan!»

»Och Herre Gud välsigne dig, min lilla fiistemö,

För dig har jag seglat kring så mången grön ö!»

»Det kunde jag tro, och så ville jag hafva det. Den raske konungasonen vann sin brud. Men brudfolket? . . . fick man ej reda på, att bruden flytt till sjöstranden, förföljde fnan henne icke?»*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Liksom beställda fur denna tafla af solljus och vår, vandrade
tvenne unga flickor fram genom dalen. (Sid. 108.)

»Jo, hennes tärnor sökte henne i rosendelund, och sedan kommo de ned till stranden, de också. Men då hade konungasonens fartyg redan lagt från strand och hissat segol.»SÄTERS KUNGSGÅRD.

Det hördes steg bakom de båda flickorna, och Karin vände sig om och såg fram genom dalen. Men hon kunde icke se långt, till följd af de många träden. Den mörkögda var däremot så upptagen af tankarne på Rosa lilla, a-tt hon hvarken hört stegen eller såg sig om.

»Nå, de kommo till stranden, och riddaren kom med sina svenner, och konungen lät sätta skepp i sjön . . .?»

»Nej, nej! Tärnorna kommo och bruden stocl i bakstammen ocli hälsade dem. Här skolen I få höra.» Och hon började att sjunga:

»Och hälsa I alla min kiira far och mor;

I bedjen dem intet sörja, utan ge sig god ro!»

i-Oeh hälsa I alla min käre fäisteman;

Bed honom icke sörja utan ta' sig en ann'!»

Bruden hon somna i hertigens famn, Med all ära och dygd!

Hon vakna inte, förr hon kom i annat land.

I finnen väl både rosor och liljor.

»Och det är då verkligen sant, att bondedottern blef konungasonens brud?»

»Sant?» utbrast sångerskan, liksom på det högsta förnärmad af en sådan fråga.

»Ja, ja, jag kan väl förstå, att det är sant, fast det icke skulle gå för sig i mitt hemland, men jag ser nog, att bonden här är något belt annat än där ute. Förunderliga folk, som likväl kau tåla och lida så mycket!»

Nu vände sig åter Karin om, nu hördes ljudet af stegen åter och mycket tydligare. Nu såg sig också den främmande jungfrun tillbaka. Längst bort i dalen sågo de då en half-vuxen gosse komma springande i riktning åt dem till. Han var klädd i grå vadmalströja och svart hatt med spetsig kull. Han vinkade med handen, när han såg de båda flickorna vända sig om.

»Kan se, att jag hörde rätt», sade Karin, under det de gingo gossen till mötes, »jag hörde nyss ljudet af stegen, fast

jag oj kunde se någon. Det är säkert bud från grefven, er fader . . .»

»Ali nej, då skulle det vara någon af hans svenner . . . aek nej, nu ser jag hvem det är.»

Ynglingen stod nu framför dem. Det var Erik, den fule Erik, mor Märtas son, men nu iklädd nya och bela kläder, hvilka i någon mån bidrogo att förändra hans utseende. Han tog af sig hatten och strök svetten ur pannan, medan ban andades ut.

»Du, Erik», utbrast den mörka flickan, i hvilken läsaren säkert igenkänt Agnes, »det fägnar mig att få se dig, så kan jag få höra slutet på den verkliga saga, som rör mig själf. Ack, du skulle dikta en visa därom, Karin . . .»

»Haf tack, mycken god tack, stolts jungfru», sade härvid Erik, »för att I skicka1 den ungersvennen till hjälp . . .»

»Skickade, säger du, jag . . .»

»Jag har hört det af honom själf, och jag talade om för honom, att I lofvaden tala vid fogden, och då blef han så glad och sade . . .»

»Hvad sade ban, Erik?» afbröt Agnes med mycken ifver.

»Stolts jungfrun är from och ädelboren, sade ban.»

»Än din moder?» afbröt åter grefvedottern, liksom om hon varit rädd att höra vidare af hvad ungersvennen talat om henne, »din moder, hon räddades?»

»Ja, tack vare eder och den raske Herman Bernian. Nu sitter hon i ro hos Engelbrekt liär på Kopparberget, och dit, lärer fogden väl knappast våga sticka sin hand efter henne. Men nu gäller det ungersvennens lif, stolts jungfru . . .»

»Hans lif?» frågade Agnes och blef så blek om kind, som den hvita kragen, hon bar om sin hals.

»Ja, och 1 måsten rädda honom», svarade gossen med mycken bestämdhet.

»Säg för Guds skull, huru hänger allt detta ihop. Jag skall rädda honom, säger du . . .?»

»Jo, se vi kommo till Kopparberget i går i dagningen, för så fort mor fått hvila ut hos Mats Ersson, så begåfvo viSÄTERS KUNGSGÅRD.

oss på väg. Ocli när det så led fram på dagen, så redo Engelbrekt och Herman ut, för de skulle vara vid Skedvi kyrka i går kväll. Men mor hade med sig en sjuk bergsmansdotter, och hon, bergsmansdottern, bad mig gå med bud till sin fader. Det var i går på eftermiddagen, jag gaf mig på väg. Jag-rodde öfver Tisken och Eunn till Yika, men när jag kom dit och gick i land, var det redan mörkt, och jag tog in till prästgården, där jag fick lägga mig på logen.»

»Du tyckes icke hafva gjort dig så brådtom, Erik, som då det gällde din moder», sade Agnes, och det låg till hälften en förebråelse i både ord och blick.

»Förstår jag eder rätt, stolts jungfru, så viljen I nu klaga mig an för det, som jag ej kan råda bot på. Låt mig blott tala om det alltsammans; det är nödvändigt, att I kännen det från början och till slut. Som jag sade, jag lade mig på prästens loge, och det dröjde ej länge, förrän jag somnade. Men vid midnattstid vaknade jag af ett starkt buller. Hästtramp och ljudet af många röster hördes på gården och i stallet. Det var fogdens ryttare, som voro på väg till Kopparberget. Jag hörde prästfar själf, den fromme herr Ragvalder, tala till dem. Han undrade på, att de drogo in hos honom, och då svarade en röst, som jag kände — det var Mårten Skrifvares — att blott ban och den köpmannen, som ban hade med sig, finge härberge i prästgården, så skulle rvttarne draga ut i byn. Mäster Ragvalder blef då nöjd, och jag hörde ryttarne draga sina färde, och det blef allt tyst igen. Nu låg stallet invid logen, och jag hörde tydligt, huru tvenne hästar leddes in genom stalldörren. En liten stund därefter hörde jag smygande steg utmed logdörren och en röst, som halfhviskade: »har du förstått mig, Lydert Rosenbrygge?»

»Yar det köpmannens namn?» frågade Agnes orolig.

»Ja, jag kan ej tro annat», svarade gossen.

»Heliga jungfru, då är belt visst stor fara å färde», utbrast Agnes, »jag har ofta hört min fader nämna detta namn och alltid i sammanhang med någon ogärning! Hvad hörde du då mera, Erik?»

»Köpmannen svarade, att lian trodde sig hafva förstått meningen och tillade på skämt, att skrifvaren var lika försiktig nu, som på den tiden, de arbetade tillsammans i Lübeck, efter som ban valde denna plats för ett så viktigt samtal. Men därtill sade Mårten Skrifvare, att för de få ord, som de behöfde tala, var platsen här bättre, ty prästen vore en riktig bondevän, och där inne hade väggarna öron. Hör nu på, du är gilles-broder, och S:t örjans gille sammanträder i morgon kväll, både Engelbrekt och Herman äro gillesbröder och komma att infinna sig där; det skall då blifva en lätt sak för dig att vinna den unges förtroende; och så . . .»

»Och så?»

»Ja, ban sade intet mera, men jag hörde ett väldigt hugg som af en hvass knif i logväggen, och så sade skrifvaren: »just så är min mening. Yid korset, fogdens ryttare äro för klena maskor i det garn, som behöfves för dessa fjällfiskar. Jag trodde mig hafva en af dem i mitt våld i denna kväll, men ban ryckte garnet isär, som om knektarne varit blånor. Det är därför, som jag tror, att det är rätt så godt att . . .» Skrifvaren sade icke heller nu ut hvad ban menade, men köpmannen tillade: »Godt, jag förstår — ban skall falla som en oxe!» »Men», tillade han, »är herr Johan att lita på, skall ban hålla sitt löfte att betala den dryga summan?»

»Ja», svarade skrifvaren, »du kan tryggt förlita dig därpå. Han hoppas vinna en guldgrufva på svennen. Köpmannen frågade då, huru det skulle gå till, och skrifvaren sade, att svennen stod honom i vägen hos hans hjärtans kär . . .»

»Och hvem skulle väl vilja vara den fege herr Johans hjärtans kär?» frågade Agnes med en viss förtrytelse.

»Nog sade skrifvaren ett namn», genmälde gossen och såg misstroget på grefvedottern, »men . . .»

»Låt höra?» frågade Agnes.

»Han nämnde edert namn, stolts jungfru!»

»Mitt namn . . .!»

Berättelsen i allmänhet, men synnerligast den sista upplysningen utöfvade på grefvedottern ett egendomligt inflytande.

Det fina ansiktet var marmorhvitt och lika orörligt som stenen, men i de sköna ögonen blixtrade det af det fullaste lif. Den fagra Karin knäppte sakta ihop sina händer, som om hon med en bön velat besvärja det onda. Hon kände väl både Engelbrekt och den, hvars lif nu stod på spel.

»Sedan hörde jag dem gå öfver gården upp till präst-bvggningen, och jag smög mig sakta efter och steg dristigt in till mäster Ragvalder. Han gick upp och ned i sin kammare och gjorde stora ögon åt mig. Men jag berättade för honom hvad jag hört och bad honom om en god häst till Skedvi kyrka. Och häst fick jag, den enda mäster Ragvalder ägde, men icke var ban göder. När jag kom till Skedvi, lågo alla i sin djupaste sömn, men klockaren sade mig, att de jag sökte, dragit hitåt redan i går kväll. Jag lät det gå allt hvad mäster Ragvalders häst förmådde springa, och kom hit för en half timme sedan. Min ridt var dock förgäfves. De äro icke heller här. Då rann det mig i hågen, att jungfru Agnes väl skulle vilja hjälpa mig, och jag bad att få eder till tals. Man sade mig, att I gått hit ned i dalen, och så sprang jag hitåt . . .»

»Tack, Erik! Men här äro goda råd dyra.»

»Nu är det så, att jag måste skynda att träffa jungfru Kerstins fader», fortsatte Erik, »men Gud skall veta, att jag

helst ville draga tillbaka till berget och hjälpa ett stycke, där det bäst behöfdes . . .»

»Gör det, Erik; det kan väl ej jungfrun misstycka», tillstyrkte Agnes.

»Ack nej . . . hon är sjuk, och jag lofvade henne så säkert; hon skulle få ett anfall igen af sin onde ande, nej, jag måste uträtta hennes ärende . . .»

»Nå väl då, så skall jag tala med ungersvennen.»

Gossen stod stilla och strök håret bakom örat, medan han synbart öfverlade något med sig själf.

»Att tala med ungersvennen», svarade ban, »skall måhända båta minst. Efter som det synes mig, vore bäst att tala med Engelbrekt. Han är den ende, som här kan hjälpa,(38

och det skulle jag ha gjort. De ga listigt till väga, och listen hugger man ej hufvudet af med ett vanligt svärd, huru godt det än biter.»

»Du är klok och skarpsinnig, mer än man kunde vänta af dina år», sade Agnes och såg förvånad på gossen. »Lita på mig, jag skall göra allt för att rädda den ädle Herman Berman.»

»Är lyckan god, så torde jag vara tillbaka till morgon kväll, och då skall jag hafva handräckning med mig.»

Därmed skildes de åt.

De båda flickorna vände genast om till kungsgården. Men vinden prasslade lika lekfull i hängbjörkens krona, och bäcken sorlade vid hans fot, och alla småfåglar sjöngo så vackert, som om de velat sjunga bort sorgen och harmen och fruktan ur de fagra anleten, hvilka nu mera hvarken bådo öga eller öra för dem och deras undersköna dal.

Vid Säters kungsgård fanns denna tid ingen kyrka. Kungsgården låg i Tuna socken, och som det var långt till sockenkyrkan, var ett kapell uppfördt ett litet stycke norr om Säter, dit kungsgårdens och kringliggande traktens befolkning plägade begifva sig för att af höra mässan. Detta kapell hette Dalby kapell.

Hit hade äfven Engelbrekt och hans fosterson begifvit sig, och först när gudstjänsten var slut, redo de till kungsgården.

Grefve Hans befann sig i stora loftssalen, när Engelbrekt och Herman kommo upp för loftsbron och stego in. Grefven tycktes med en viss förvåning betrakta den lille mannen, som ban hört så mycket talas om, och hvars utseende han belt visst föreställt sig helt annorlunda. En viss högdragenhet kunde också spåras i hans anlete och hållning, som om han därigenom velat göra intryck på den lille bergsmannen. Hans dräkt var öfverensstämmande med den värdighet, som tillkomhonom såsom den förste bland riksens råd i Sverige. Hans lifrock var af guldbroderad flöjel, och där ofvanpå hängde en hermelinsfodrad kappa, också af flöjel; men om halsen hängde den gyllene riddarkedjan, och likaså bar ban såsom riddare sporrar af guld. Hans sköldemärke var med lysande färger utsydt på kappan. Yid hans sida stod den bergskunnige västeråsmunken.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Grefven tycktes med en viss förvåning betrakta den lille mannen. (Sid. 118.)

Om det verkligen var med beräkning, som grefve Hans iklädt sig denna präktiga och dyrbara dräkt, eller om det var för bönsöndagens skull, eller om det rent af var för att hedra den väntade gästen, så tycktes ståten på Engelbrekt förlora all verkan. Han gick rakt fram till grefven med lugna, fasta steg, och hans klara blick liksom göt sig öfver grefvens hela person. Själf var han klädd i samma enkla dräkt som dagen(38

förut, och knappast skulle någon annan bättre passat till hans allvarliga väsen.

Den gamle munken, som en tid varit kansler eller skrifvare hos riksdrotsen Karl Ulfsson (Sparre) till Tofta och därföre kände till, hurudan seden var hos de höga herrarne, gjorde här en småsvens tjänst och anmälde

Engelbrekt.

»Jag önskar eder välkommen, Engelbrekt Engelbrektsson», sade då grefven och räckte Engelbrekt sin hand.

»Tack, ädle herre», svarade Engelbrekt, »dock tyckes det mig lika sig bättre, att jag beder eder vara välkommen till våra bygder. Det är nu länge sedan någon af de allra högste herrarne i Sveriges rike, om hvilka Dalalagen talar, satte sin fot norr om älfven.»

Denna hälsning, hvarigenom den enkle mannen, oaktadt • sitt rättframma och till och med något sträfva väsen, tydligt lät förstå, att ban visste uppskatta högheten hos den, som han hälsade, gjorde ett högst fördelaktigt intryck på grefve Hans.

»Yäl sitter jag i konungens råd», svarade han, »och i följd af min börd intager jag där det främsta rummet, men likväl befinner jag mig icke här nu i denna egenskap, utan helt och hållet i mina enskilda ärenden.»

»Hvad den enskilde mannen hör och ser, grefve Hans, det ser väl dock äfven rådsherren?»

Det kunde grefven icke bestrida.

»Och hvad han sett och hört», fortsatte Engelbrekt, »det må han kunna intyga, när så kräfves, och så bära sitt riddare-namn med äran. Jag är glad öfver att möta eder, grefve Hans, och må därföre mitt välkommen vara berättigadt, ty genom mig talar hvarje man i Dalarnes bygder.

»Jag vet, jag vet», svarade grefven, »nöden är stor här i landet . . .»

»Och dock är det, som I sett, ädle herre, eller det som kommit till edra öron, blott en ringa del af hvad vi känna och veta, som under långa år ständigt haft det under ögonen. Så grymt far man icke fram i fiendeland som konungens fog-SÄTERS KUNGSGÅRD.

dar här i landet, och fortgår det länge, skall hvarken hund eller hane höras i dessa hvgder, och då rnå konungen se till, hvar ban skall taga skatten ifrån.»

»Så långt är det väl dock ännu icke kommet!»

»Tillräckligt långt, synes mig, då folket är drifvet hart nära förtviflan. Självfva binden vänder sig i detta ögonblick till motvärn.»

»I talen så varmt om det där, Engelbrekt Engelbrektsson, som om det vore eder egen sak; men så vidt jag vet, har ni suttit orubbad med undantag af de gårdar, som gingo ifrån eder enligt Nyköpings herremötes beslut, och slikt har drabbat litet hvar af herrarne i Sveriges land.»

»Det var konungens och kronans rätt, och däröfver klagar ingen svensk man. Mitt arf efter min fader förminskades därigenom något litet, men det är sådant, som kan genom omtanke och idogbet hjälpas. Se, det kan icke den förlust, som drabbar landet genom det laglösa regementet. Jag har suttit i ro ... ja, det är sant, om någon kan eller om någon har rättighet att sitta i ro, när lag brytes och frid våldföres. Handen, och märk väl: det är konungens hand! — handen är redan lyft äfven mot bergfrälset, mången bergsknape har redan fått gå från gård och grund utan laga skäl och med en orättvis dom. Ingen sitter säker; hvilken dag som helst kan äfven jag anklagas för ett brott, som jag aldrig tänkt begå, och dömas därefter.»

Grefvens blick mulnade vid dessa ord.

»Jag kan ej neka till», sade han, »att här uppe i dessa bygder icke allt är, som det borde vara, men hvad det öfriga frälset beträffar, vet jag mig icke hafva hört något missnöje öfver kränkning af bestående lag och gammal god sedvänja.»

»Då är antingen jag illa upplyst om saken eller också I själf, ädle herre», svarade Engelbrekt med ett leende, »eller också äro de gode männen af frälset vida medgörligare nu, än hvad de fordom varit. Eller kunnen I väl på fullt allvar tro, ädle herre? att den gode herren Greger Magnusson(38

af Eka, som nu i kriget råkade i fångenskap, det var 1427 på högsommaren, om jag minnes rätt, och sedan jämte många andra fick sitta fången i Lübeck, tills ban själf förmådde med egna medel utlösa sig; nu lär han vara hemma på sin gård igen, såsom det är mig sagdt; — kunnen I nu tro, ädle herre, att denne Greger Magnusson förgätit, hvad han äger rätt enligt Sveriges lag att fordra?»

»Nej, det tror jag visst icke, men jag är öfvertygad, att ban, så väl som hvarje annan god svensk man och konungens undersåte, skall finna omöjligheten för konungen under dessa tider att fullgöra lagens kraf, äfvensom att, när bättre tider en gång komma, full ersättning skall lämnas både för lösesumman ur fångenskapen och förlusterna i kriget, såsom lagen bjuder, att konungen skall göra.»

»Och huru skall det ske?» sporde Engelbrekt, medan åter samma leende krusade lians läppar.

»Med penningar eller med län af kronan», svarade grefven.

»Skall då Danmark eller Norge betala det svenska frälset», återtog Engelbrekt, »ty här i Sverige lär icke den summan kunna upptagas, och hvad länen beträffar, så . . .»

»Jag vet, hvad I viljen säga ... de skola gifvas åt infödda svenska män, såsom lagen säger i konungabalken, men sen 1, därutinnan måste lagen ändras, hvarje konungens trogne man är att betrakta som infödd i hans rike . . .»

»Länge torde det dröja, innan lagen kommer att få den lydelsen», genmälte Engelbrekt, »men I sen dock, att sådan lagen nu är, så är han bruten; så dömer i denna stund hela Sveriges rike. Det kan väl vara, att en och annan, som Greger Magnusson, sluter sitt missnöje inom sig, men här kunna vi icke räkna en och en, utan i tiotal. Två hundra svenskar togos till fånga 1420, då de skulle — också mot lagen — föra kronouppbörden ur riket till konungen; de sitta alla ännu i Wismars fängelse — och nu förliden sommar blef den tappre riddaren Broder Svensson efter en manlig strid och stor förlust af folk förd fången till Lubeck medSÄTERS KUNGSGÅRD.

260 man. Som I sen, ädle herre, bland alla dessa torde det bli svårt att nedtysta missnöjet, helst som .. .»

»Tala fritt ut, Engelbrekt Engelbrektsson, jag är väl också till hälften utländing, men jag älskar dock höra ett fritt och manligt ord, och framför allt vill jag lära känna det onda i grunden. Missnöjet skulle stärkas, säden I .. .»

»Däraf», återtog Engelbrekt, »att hela kriget är en olaglighet .. .»

»Där faren I dock alldeles vill, Engelbrekt! Än unions-brefvet då? Skall icke det ena riket i kärlek och endräkt bispringa det andra, och nu gäller det Danmark . . .»

»Och nästa gång?»

»En annan gång kan det ju gälla Sverige.»

»Hvad den saken beträffar, så synes den mig helt annorlunda. Sen I, grefve Hans, den man är oklok, som jagar efter ett byte, hvilket ban icke kan nå. Yåra fäder hade en stor jaktmark, den sträckte sig så långt, som hafvets vågor gå, men det är länge sedan dess. Nu hafva vi upphört att jaga, vi äro nöjda med den del, Herren gifvit oss här på våra berg och i våra skogar.»

»Skulle då icke en utländsk fiende kunna hota Sverige?»

»Säg själf, ädle herre . . . hvarifrån skulle han väl komma? Med Norge hafva vi på det hela taget haft god sämja alltsedan konung Inges tid. Öster ifrån har jag aldrig hört talas om någon fara, annat än den, som gällt grannen från Sverige själft. Hittills har det endast varit Danmark, som vållat Sverige men, och det nu senast under kung Valdemar Atterdag. Nu skola vi dock hafva fred med Danmark . . . hvarifrån skulle då faran komma öfver oss? Nej, ädle herre, saken är den, att Danmark självt har de farligaste grannarne, hotas ständigt af krigets olyckor, och därför behöfver det både Sverige och Norge, men Sverige behöfver icke Danmark. Detta insåg Margareta Yaldemarsdotter, och däraf kom hennes arbete för den kärliga förbindelsen rikena emellan, — ty tills denna dag

är denna förbindelse ingenting mer eller mindre än ett svagt minne af drottningens sträfvande, liksom dröm-] 3t)

men linnes kvar ännu länge, sedan mannen vaknat till sitt dagsarbete.»

»Unionen», utbröt grefve Hans, »hvad sägen I nu, Engelbrekt, det är ju en handling, beseglad af drottningen och konung Erik samt de förnämste herrar och män från alla tre rikena!»

»Jag vill blott spörja eder om ett, ädle herre», återtog Engelbrekt, »hafven I själf sett den där handlingen?»

»Det spörsmålet förvånar mig; jag skulle le däråt, om jag ej af edra ord redan funnit, huru väl I hafven följt med de riksviktigaste händelserna. Kunnen I ett ögonblick tvifla på tillvaron af denna urkund?»

»Jag icke blott tviflar, grefve Hans, jag vet, att den icke finnes, och I, ädle herre, hafven aldrig sett den.»

»Vid mitt svärd, Engelbrekt, I synes i denna sak veta mera än jag!o

»En skrift finnes väl, som belt hastigt uppsattes och som drottningen med knapp nöd kunde få några underskrifter under, men denna skrift är nu alldeles okäncl för folken i de tre förbundna rikena. Och de svenske herrar, som voro närvarande vid konungens kröning, lämnade Kalmar stad, så fort drottningen väckte fråga om föreningen. I, fromme fader», Engelbrekt vände sig härvid till munken, »I, som på den tiden följden med gamle herr Karl Ulfsson och förden hans signet, I dragen eder det nog till minnes.»

»Jo, jo», svarade munken, »den ädle bergsmannen har rätt! Utom min herre, den gamle drotsen, och ärkebiskop Henrik af Uppsala samt den vörcluge herren, biskop Knut i Linköping, voro då kvar blott fem svenske riddare, och hvad ville det säga mot de många, som voro med vid kröningen! Inalles funnos blott 17 herrar kvar, och flera namn kunde drottningen icke få under den viktiga handlingen. Jag minnes ännu, huru min gamle herre, salig drotsen, Gud hans själ nåde, skakade på hufvudet, när han fick höra drottningen komma fram med frågan om den eviga föreningen mellan

rikena. De voro få, hvilka som salig drotsen kunde fatta drottningens stora tanke; men han hade i sin ungdom varit utomlands och kände till de stora rikena söder ut och fann därför, att mycket vore att vinna för de tre rikena i norden af en sådan närmare förening.»

»Den stränge drotsen, herr Karl till Tofta, hade liksom de öfrige herrarne den gången sin tanke för sig», inföll Engelbrekt.

»Naturligtvis», yttrade grefve Hans, utan att rätt uppfatta meningen med Engelbrekts ord. »Men det förvånar mig högeligen, hvad I där berätten. Inalles blott 17 namn under en handling, som rör alla tre rikena . . .!»

»Redan strax efter kröningen», återtog munken, »började herrarne lämna staden, och det fordrades bela den stora drottningens snille och klokhet, att kunna hålla herremötet vid makt. Det sattes till och med i fråga, om den nvkrönte konungen var rätt kommen till Sveriges krona, och när man slutligen efter fyra veckor kom därtill, att ett bevis uppsattes om konung Eriks val och kröning till konung i de tre rikena ... då funnos icke mera än några och 60 herrar kvar, och under den påföljande veckan drog också största delen af dessa bort, så att blott de 17 voro kvar. Min salig herre var med bland dessa 17, och jag minnes ännu, när ban skildes vid drottningen, huru bon vänligt klappade honom på axeln och sade med sitt vanliga egendomliga leende: »det skall dock gå, herr Karl af Tofta!» liksom om hon därmed velat låta honom förstå, att hon för denna motgångs skull ej gaf sin sak förlorad!»

»Och det har också lyckats henne», inföll grefven lifligt.

»Det har icke lyckats, grefve Hans», tog Engelbrekt till orda, »och tro mig, det skall aldrig lyckas. När bondehären sist låg för Stockholm, för att befria den ädle herren konung Magnus Eriksson, så berättades det om en väldig bågskytt, som lofvat att skjuta spiran af tornet Kärnan. Drottningen vann under bela sin tid intet mera,

hon fick herrarne på sin sida, de voro tornspiran, hennes klokhet bågen, men något] 3t)

mera vann hon icke, ty tornet Kärnan det är Sveriges allmoge ...»

»Sveriges allmoge füljde väl med herrarne och riket...?»

»Nej, nej . . . Sveriges allmoge visste intet af hvad som försiggick i Kalmar och tillfrågades aldrig . . . Och laglig konung i Sverige blef icke konung Erik förrän vid Mora stenar 139C, ty herrarnes val i-Skara St. Barnabas dag* samma år gjorde honom icke till laglig konung.»

Grefven gjorde stora ögon, och äfven den gamle patern lade med en viss häpnad sina händer i kors öfver bröstet.

»Det förvånar eder, stränge herre», fortsatte Engelbrekt, »men sådan är saken i verkligheten. Herrarne hafva handlat och vandlat med Sveriges rike, som om det varit deras ägen-dom, men de hafva därvid glömt det viktigaste, och det är Sveriges allmoge.»

»Och I viljen då, att denna allmoge skall deltaga i så viktiga ärenden som förhandlingarna på herreniötena, deltaga i konungaval . . .?»

»Icke jag, utan lagen, Sveriges rikes lag vill det, grefve Hans.»

Nu uppslogs dörren till ett angränsande rum, och en af grefvens svenner stannade på sidan om dörren, i det ban tillkännagaf, att middagen var i ordning. Grefven lät genast sin allvarsamma min fara och inbjöd med en vänlig åtbörd och lika vänliga ord bergsmannen att med honom dela resekosten. Äfven Herman, som under herrarnes samtal stått tvst vid ett af fönstren, inbegreps i grefvens bjudning.

I rummet, där middagen intogs, befunno sig fru Richissa oc.il Agnes. Munken läste en bön, och därefter tog man plats vid bordet. Stämningen var dock i allmänhet allvarsam, och oaktadt grefven sökte göra allt, för att få ett lifvadt samtal i gång, ville det icke lyckas. Hans dotter, som eljest brukade så väl förstå honom, var nästan mera förstämd än någon af de andra, och en gång, när grefven länge hade betraktat henne,

* Deu 11 Juni.

tyckte ban sig liksom se tårar i hennes ögon. Det var tydligt, att det kostade henne mycken ansträngning att bibehålla väldet öfver sig själf. Detta gjorde emellertid äfven grefven å sin sida tankspridd.

Engelbrekt tycktes helt och hållet lefva i en annan värld, så fåordig var ban. Den enda, som var sig alldeles lik, var fru Eichissa, och med den finkänslighet, som utmärkte henne, sökte hon bispringa sin frände, grefven, i hans bemödanden att bekämpa den nedtyngda sinnesstämningen. Grefven märkte det och nickade vänligt åt sin fränka. Det var dock svårt att finna ett ämne, som icke närmare eller fjärmare berörde den allmänna nöden, något som hon just sökte undvika, emedan man därigenom med ens skulle hafva kommit midt upp i det, som borde undflys.

Hon började därför tala om Kopparberget, men gjorde därvid sådana frågor, som endast den kunde göra, hvilken varit på stället, och hon vände sig därvid ofta till den unge mannen. Detta innebar dock något, som stred emot vedertaget bruk på de stores gårdar, liksom redan det, att svennen fick plats vid den förnäme mannens bord, var en oformlighet. Men svennen svarade så höfviskt, att det tyck tes förnöja icke blott Richissa utan äfven grefven, hvilken med välbehag lät sin blick hvila på honom. Häraf väcktes äfven Engelbrekts deltagande, och han såg på den förnäma fru med största välvilja.

»Man har sagt mig», sade fru Richissa slutligen, »att vid Kopparberget skall vara en fristad för fredlöse män. Förhåller det sig så?»

»Enligt konung Magnus Erikssons privilegier», svarade Engelbrekt, »äger den biltoge mannen frihet till lif och ägen-dom, men ban skall dock försona målsäganden med böter, efter som lagen stadgar.»

»Gäller det för hvarje biltog man ?» frågade åter fru Richissa, och emot hennes vilja darrade hennes röst, dock helt omärkligt. Det behöfdes dock endast denna fina skiftning i ljudet för att väcka Engelbrekts uppmärksamhet, och hans lugna djupa blick hvilade forskande på fru Richissa.] 3t)

»Den som mördat, en förrädare eller uppenbar tjuf», svarade ban, »får icke njuta denna frid. »Den sådant hafver gjort», heter det i kungabrefvet, »skall när eder ej denna nåd njuta».

»Finnes för närvarande någon sådan olycklig på berget?» fortfor fru Richissa att fråga, och själfva hennes bemödande att synas likgiltig väckte mer än behöflig uppmärksamhet för henne.

»Sådana finnas alltid, fromma fru», svarade Engelbrekt, »och nu måhända flera än fordom.»

»Det finnes en vallpiga här på kungsgården», gentog fru Richissa, liksom ville bon skynda från de vidare upplysningar, hvilka hon kunde erhålla, »och hon är född där vid berget; hon omtalar besynnerliga historier om männen där uppe. Så har hon talat om en man, som heter Björn på Yarggården, ban skall hafva en björn, som är tam som en hund.»

»Ja det äger sin riktighet, den mannen känner jag väl. ..»

»Det var en märklig konst», inföll grefven, »att tvinga björnar med järnkedjor, det kan jag tänka mig, men att tämja dem till hundar, det väcker min förvåning.»

»Konst eller icke», gentog Engelbrekt, »så är björnen tam som en hund och följer sin herre öfverallt. Man säger ock, att björnen skall hafva en synnerlig förkärlek för en viss färg, nämligen blått, ocli den, som är klädd i blått, kan med visshet räkna på hans beskydd.»

»Då är han ju som född till din riddare», skämtade grefven och kastade ögat på sin dotter, som bar en ljusblå klädning, broderad med silfver. »Har mannen själf tämt sin björn, eller har han därtill användt någon annan?» Grefven vände sig härvid åter till Engelbrekt.

»Han har fått både björnen och konsten att styra honom af en man, som i grunden kan båda delarne ...»

»Och hvad heter den mannen?» frågade fru Richissa åter med samma bemödande att synas likgiltig, som hade en ny forskande blick från Engelbrekt till följd.

»Det är en biltog man», svarade Engelbrekt, »om hvilkenjag inte känner mer än det, att han kan med blicken eller andra medel, hvilka äro hans hemlighet, leda och behärska äfven det vildaste djur.»

En lätt darrning märktes vid dessa ord på fru Richissas hand, när bon skulle föra en bägare vin till sina läppar. Den var dock så omärklig, att intet öga utom Engelbrekts varsnade den.

Yidare blef föga taladt vid bordet. Blott det, att Engelbrekt skulle ligga öfver natten på kungsgården, för att påföljande dag vara grefven följaktig till Kopparberget.

En stuncl efter, sedan man stigit upp från bordet, recl Herman Berman ensam ut från kungsgården och tog vägen norr ut åt Torsång till.

*

X.

Ersmässodagen.

Den 18:de Maj var inne, denna öfver bela Sverige helig-hållna dag till minne af konung Erik den helige och hans död i TJppsala. Mycken liflighet rådde på Kopparberget, så väl uppe vid grufvan som i köpingen, hvilken låg öster ut i dalen där nedanför, norr om sjön Tisken. Från alla håll såg man tidigt på morgonen folk vandra fram på

stigarne i riktning mot grufvan och köpingen, som man redan på denna tid någon gång finner bära namnet Falun.

Det är svårt att göra sig något begrepp om, huru liär såg ut i dessa tider. Af namnen på de västra delarne af den nuvarande staden Falun kan man sluta till, att denna del varit tidigt bebyggd. Där nu stadsdelen gamla Herrgården ligger, fanns vid denna tid en gård med tillhörande hytta, som hette Bores hyttegård. Den söder härom belägna stads*

delen Älfsborg synes också med sitt namn antyda gamla tider för sin uppkomst. En å, som flyter i sydlig riktning från sjön A*arpan och sammanbinder denna sjö med Tisken, skiljer dessa stadsdelar från den östra, som ligger omkring den s. k. »yttre åsen», en sandås, hvilken anses vara en nordlig fortsättning af den vid Hedemora.

Midt emot Bores hyttgård, något öster om åsen, låg ett kapell, hvaraf kapellsbackeu vid Sundbornsvägen ännu bibehåller namnet. Nära härintill hade bergsmännen vid denna tid börjat lägga grunden till den nu så kallade »gamla» eller Maria Magdalena kyrka. Yid gammelberget väster om grufvan låg ett annat kapell, måhända äldre än det förra, att döma af namnet på det berg, hvarvid det var beläget.

Förbi detta senare färdades den, som kom väster ifrån, mellan Gammelberget och drottning Margaretas dike. Detta var gräfdt och således ett slags kanalarbete, som ledde vattnet från den med sjön Vällan förbundna Gammelbergsdammen ned till grufvan, att där begagnas som driftvatten vid hyttorna. Innan detta dike gräfdes, flöt vattnet rakt ned till Falu- eller Östanfors-ån.

Af den fullkomliga bristen på tillförlitliga källor för denna tid är det alldeles omöjligt att säga, hvar Engelbrekts hus var beläget. »På Kopparberget bodde denna tiden en man, som hette Engelbrekt Engelbrektsson», se där den enkla begynnelsen till hans saga från en tid, som så fäste sig vid hvad ban uträttade, att alla biomständigheter bortföllo, såsom allt för obetydliga att minnas. Engelbrektssagan har blifvit för vårt nationella lif, hvad anden är för kroppen. Liksom vid människoandens skilsmässa från kroppen allt det förgängliga faller till jorden utan att ens märkas, utan att en tanke offras därpå, så har man i afseende på Engelbrekt glömt allt utom det stora och härliga, som fäster sig vid hans namn.

Bland folket, som Ersmässodagen 1433 befann sig här, såg man dräkter från alla Dalarnes socknar blandade med bergsmän och köpstadsmän, som kommit hit för handelns skull.

Lifligast var folkvimlet omkring de båda kapellen, där man ville afhöra mässan till Sankt Eriks ära.

Yid det östra kapellet i närbeten af den påbegynta kyrkobyggnaden stodo tvenne män inbegripna i ett samtal. Deras anleten buro samma prägel, som låg uttryckt på nästan hvarje mans ocli kvinnas, nämligen djup och tung sorg; dock stod den liksom tydligare att läsa på böndernas än på bergsmännens anletsdrag. Men midt i detta töcken, som ville skymma bort blicken, tindrade ett viss något, som talade om vrede och om hämndlust.

De tvenne männen voro en morakarl och en bergsman. Bakom den senare låg en ovanligt stor hund, som dock vid närmare påseende visade sig vara en björn. Han låg med nosen nedhukad mellan framtassarna.

»I sägen något, Gunnar Larsson», sade bergsmannen, i det ban trädde båda händerna inom läderbältet, som omslöt hans lif. »I sägen något, som påminner mig om kyrkobygget här.»

»Kyrkobygget?» frågade morakarlen och såg förvånad på bergsmannen.

»Ja, hafven I då icke hört, huru bergsmännen här utsågo platsen för kyrkan?»

»Nej, Björn Bergsman, det hafver jag icke!»

»De drogo icke ens om saken, somlige ville hafva den på andra sidan ån, andra vid Gammelberget, och då kommo vi öfverens om att låta viga en byggningssten och lägga den med ett klöf på en häst samt att bygga

kyrkan, där hästen stannade och lade sig ned.»

»Hm», sade morakarlen. »Du menar då, att Belgsting gjort oss samma tjänst, som hästen eder?»

»Det menar jag! Belgsting känner jag föga mer än till namnet, från den tid ban red med silfverskodd häst, men visst är, att enligt min tanke den litsle mannen här på Kårberget är den rätte, ban och ingen annan! Godvulen synes mig dock denne Belgsting vara. Det säges, att han och Engelbrekt hafva en gås oplockad med hvarandra.»»Men tror du, att Engelbrekt hbär vill åtaga sig vår sak och föra oss an. Vi Siljans män känna honom väl, bättre till och med än männen där nere från de södra socknarna, och vi sätta nu vår tröst till honom, men om icke heller han tager sig af oss . . .»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] De tvenne männen voro en morakarl och en bergsman. (Sid. 131.)

»Då kan endast ett underverk rädda oss, Gunnar Larsson!» svarade Björn Bergsman.

Samtalet afbröts af en yngre dalkarl, som kom springande från Åsen upp emot kyrkbacken. Han stannade invid de båda männen, hvilka händelsevis kommit att blifva stående ytterst i samlingen.ERSMÄSSODAG EK.

»Nu kom Engelbrekt», sade den nykomne andfådd. »Han hade stort följe med sig. Det är en tysk herre, säga de.»

»Han for åt Skedvi att öfvervara begrafningen af de fem bönderna, som fogden rökte ihjäl», upplyste bergsmannen. »Nu kommer ban från Säters kungsgård, där han i går gästade den förnäme herren, som är en af rådet och står högt i konungens gunst.»

Nu ringde klockorna i de båda kapellen, och folket strömmade på båda ställena in för att afliüra mässan. Efter mässans slut skulle Engelbrekt mottaga böndernas utskickade. Det beskedet hade ban lämnat, då ban fick underrättelse om, att bönderna i sitt bekymmer ville vända sig till honom om råd och hjälp.

Och snart hördes hymnerna till helgonkonungens ära uppstiga mot himlen. Och var det nu stundens vikt, eller var det därför, att hvarje sjungande kände det inom sig — men knappast har någonsin en Eriksmässa sjungits med en sådan andakt. Nu, nu om någonsin, behöfdes det, att den tillbedde konungen såg till sitt folk och vid Guds tron manade godt för detsamma. Ej blott Gunnar Larsson, utan mången annan af allmogen tänkte och bad detsamma som han: gör Engelbrekt redobogen, eller också måste du komma själf till oss från din himmel som vår räddningsman.

Just som folkhopen trängde sig in i kyrkan, kommo tvenne män gående därifrån nedåt åsen till. Båda voro insvepta i kappor och gingo med djupt i ansiktet neddragna hattar, antingen emedan det så var deras vana, eller därför att de icke ville vara kända. Den ene tycktes vara en välmående man, den andre af en fin och spenslig kroppsbyggnad.

När de kommit in emot åsen, togo de af åt vänster och följde utefter den, ungefär där nu Trossgatan löper fram. Så kommo de, i det de så småningom drogo sig upp på åsen, till några små byggnader, hvilka där voro uppförda för upplag af köpmannavaror. Bland dessa byggnader försvunno de. Men ingen af dem märkte dock, att de följdes på afstånd af en lång svartbrüdramunk, som, när han sett dem försvinna] 3t)

bland köpmansbodarna, tog en omväg och skyndade med stora steg att komma öfver bron till västra stranden och de byggnader, som här lågo ett stycke upp från ån.

Så gick en stund. Nu började det åter ringa i klockorna. Mässan var slut, och folket började komma ut ur kapellen. Alla togo riktning åt åsen till. Största antalet kom väster ifrån, från kapellet vid Gammelberget. De gingo öfver en bro och kommo så till en stor fri plats mellan ån och åsen.

Öfver denna bro kommo, bland de sista, tvenne män vandrande. Den ene undersätsig, den andre högväxt och smärt, och så fort man från samlingsplatsen fick sikte på dem, hördes en hviskning gcnomsorla de församlade.

Det var Engelbrekt, och där han gick fram veko skarorna vördnadsfullt åt sidan, lämnande honom fri väg uppåt åsen.

Han stannade midt för hus-klungan på sluttningen af åsen. Yid hans sida, något bakom honom, stod Herman Berman. Bönderna och bergsmännen slöto en vid halfkrets omkring honom, så att kretsens båda flyglar stödde sig mot åsen. Men just som Engelbrekt gick upp för åsen, och medan folksamlingen slöt sig tillsammans i den vida kretsen, syntes tvenne män på något afstånd från hvarandra komma frän västra sidan af ån och likaledes gå öfver bron samt sluta sig till de församlade. Den ene af dessa var insvept i kappa och hade öfre delen af ansiktet skymd af den neddragna hattens brätten, den andre var svartbrödramunken.

När så allt var tyst, framträdde en gammal man med silfverhvita lockar, densamme som var närvarande vid mötet på Skjulsbok lack, ocli ban gick också uppför sluttningen ett stycke ocb stannade midt för Engelbrekt.

»Som du vet, Engelbrekt, liksom vi alla», började den gamle, »råda nu sedan långliga tider tillbaka utländske män öfver Sverige och styra land och fästen, så att det kan ej värre i riket stå än nu, och svenske män hafva sådan nöd, att ile hellre vilja dö än längre tåla slika gäster. De gjuta ut sin svett ocb blod, men lida våld ocb stort armod, och nu är det så långt kommet, att ingen kan råda bot därpå,ERSMÄSSODAG EK.

om ej Gud i himmelrik hjälper oss den orätt nedstörta. Men det tro vi han skall göra, så fullt och fast som han hjälpte Israels folk mot Farao, och mera ledo ej de, än svenske män nu hafva försökt. Guld och silfver, det föres allt bort, lag och rätt älskas ej stort, men rof och våldsverk öfvas. Måugen, som fordom ägt gård och grund, är nu en arm man. Ung och gammal och än det barn i vaggan ligger må väl gråta all denna vånda.»

Ett högljudt sorl gick genom folksamlingen. En hvar kände harmen och vreden brinna i sitt hjärta öfver alla de lidanden, som de förflutna åren hopat öfver dem. Det var ett öppet sår, hvars blotta vidrörande var farligt; — att öppet ocli skonlöst lägga i dagen det onda, det var att vrida om mordvapnet i det gapande såret.

»Med hvarje år», fortfor den gamle, »bar det onda tilltagit, och allt sedan konung Erik kom till makten, veta vi knappt, om en konuug finnes i Sveriges land. De osjäliga djuren i villande skog hafva dock en kula eller en klyfta till skydd och huld, vi hafva intet. Och därför hafva vi stämt tillsammans och lagt råd om hvad som nu vore att göra, och vi äro alla af en tanke — att göra ett hastigt slut på all denua vånda, skola vi ock dö därvid. Men vi behöfva ett hufvud, en man, som för oss an, och nu hafva vi, hvar och en med sina socknemän, beslutat att välja dig, Engelbrekt, till vår höfvitsmän, så vidt som det är din vilja, och din tanke är den samma som vår. Har jag talat rätt, så gifven eder mening till känna!»

Härmed vände ban sig till de åhörande bönderna och bergsmännen, och ett stormande bifallsrop följde på hans ord.

Engelbrekt hade uppmärksamt åhört mannens tal. Dock utvisade de sammandragna ögonbrynen, att det var något, som misshagade honom. När mannen slutat tala och de sista ropen dött bort, tog ban ett par steg fram och lät sin blick öfverfara folkhopen, och det blef så tyst, som om hvar och en i denna stund afbidat svaret på lifvets viktigaste fråga.

»Fullväl känner jag den nöd, som uu i fem och tjugu] 3t)

åx- tryckt våra bygder», så började Engelbrekt med en klar ocli välljudande stämma, som trängde till hvarje öra och lät hans ord återljuda i hvarje hjärta, »och väl vill jag som hvarje redlig svensk man våga bals och hand för att slita den snara, som är bunden om Sveriges män, och frälsa mitt fädernesland. Fritt var Sveriges folk i fordomtima, och fria som fädren vilja vi förblifva. Men fåvitsk synes mig den man vara, som vill råda bot på det onda genom ett annat ondt. Lagen är bruten, och friden hålles icke i Sveriges land, det veta vi alla, men visst är det, att det, som brutet är, icke blifver belt genom ett nytt brott, och brott är det, 0111 mannen lyfter sin hand mot den konung, som ban svurit trohet. Nu är det dock så, att nöden står som ett hemskt troll och klappar på hvarje

dörr, och fängelse och död grinar mot en, hvart man vänder sig för att klaga sitt onda. Dock är det min tro, att kungen icke vet, hvad folket lider, och att, om ban visste det, ban skulle bruka sin makt, efter som lagen och hans konungaed säger, och hämma det onda och bättra hvad som förr brast. Det är en olycka, att konungen icke är en svensk man och att ban icke känner Sveriges folk, icke heller har någon vid sin sida, som kan säga honom hvad lag och rätt är och upplifva hos honom minnet af hans löften och eder, när ban togs till konung på Mora äng. Men innan konungen har sagt sin mening, innan vi hafva hört af hans egen mun, att vi icke hafva någon hjälp när honom att vänta, innan dess får ingen hand gripa till svärdet. Eller hvad skullen I väl säga, I bergsmän och bönder, 0111 edra landbor, när de trodde sig lida olag af eder, i stället att gå till tings och låta lagen döma, genast togo till spjutståiigen.»

Engelbrekt tystnade, och männen stodo och sågo på honom, som om do hade väntat, att ban skulle fortsätta. Dock-syntes icke någon ovilja eller något missnöje med hvad den lille mannen där på sluttningen af åsen hade yttrat, äfven om det icke fullt öfverensstämde med hvad hvar och en väntat. Så förflöto några ögonblick. Under tiden hade den högväxte munken bakom den vida halfkretsen närmat sig åsen, ochERSMÄSSODAG EK.

framkommen till de män, som här stodo ytterst, hviskade han något, i örat på en af bönderna. Denne, en svärdsjöbonde med långt skägg, gick framåt ett stycke, som om ban ämnat sig fram till Engelbrekt. Men Herman Berman kom honom till mötes, och sedan bonden yttrat ett par ord till honom, följdes de åt tillbaka till den plats, som bonden lämnat.

Här stod munken, och ban förde betydelsefullt handen mot munnen till tecken af försiktighet. Herman förstod honom och följde honom stillatigande ett stycke på sidan. När de sålunda kommo att vända ryggarne mot folksamlingen, stannade munken och räckte svennen en pappersremsa, hvarpå några få ord stodo skrifna. .

»Till Engelbrekt!» hviskade munken.

Därefter nalkades de åter samlingen. Munken intog sin förra plats, och Herman gick fram mot Engelbrekt.

Ingen hade ännu kommit sig för att svara på hvad Engelbrekt yttrat. Alla tycktes noga vilja öfverväga hans ord. Tillfället var därför gynnsamt, och Herman lämnade Engelbrekt munkens pappersremsa. Engelbrekt läste den, och en mörk sky drog öfver hans ansikte.

På papperet stodo dessa ord:

»Fogden är i huset bakom dig!»

»Från fader Johannes!» hviskade Herman. Engelbrekt sammantryckte papperet i handen, och när han såg upp stod en morakarl färdig att tilltala honom.

»Sant är det, som du säger, Engelbrekt», sade ban, »en bör icke hugga af den hand, som man vill trycka till för-soniug. Och jag tror detsamma som du, att kungen icke vet, huru mycket ondt hans fogdar vålla. Men vägen till kungen är nu mera så lång, att fara är, det ingen hinner fram. Du vet nog lika väl som vi, att mången man börjat vandra den vägen, och se vi granneligen efter, så vetta alla spåren bort, men inga hemåt igen. Huru länge vill du då. att vi skola bida, eller säg oss den man, som kan åtaga sig att fara till kungen och framföra vår klagan? Se, därför har det synts oss, som om vi nu gått så långt, vi kunna komma, och det] 3t)

nästa steget skall föra oss till lif eller död. Sådan är min tanke, doek vet jag icke, om den delas af flera.»

Och åter blef det ett väldigt ropande, som tydligt tillkännagaf, att mannen uttalat den allmänna meningen. Engelbrekt hastade icke att afbryta ropen, men när de upphörde, och allas blickar å nyo voro riktade på honom, då vinkade han med handen, att ban åter ville tala till dem.

»Ärligt var det ordet», sade ban, »och som det höfves en man. Men jag säger eder tillbaka min mening lika fritt ut: kungen måste höra våra klagomål och svara på dem, innan vi gripa till spjut och yxa. Han skall själf uttala

domen öfver sig, hvilketdera han vill, antingen regera Sverige, som lagen säger, eller tvinga oss att gripa till vapen. Yår sak är helig, tv den är rättvis! Men icke skola vi själfva göra den ed, vi en gång svurit, till mened. Nu ligger den som ett heligt altarkläde inför Herrans anlete, och hans änglar stå där omkring . . . icke skola vi själfva draga den ut ur helgedomen och göra den till en matta, hvarpå vår grymme fogde må kunna ställa sig och ropa ut öfver all världen: de äro upprorsmän och rånsmän! — Beskickningen till konungen är svår, sägen I, och ännu har ingen återkommit af dem, som vågat vandra den vägen ... Nå väl, I män af Dala, jag vill åtaga mig detta värf, jag vill begifva mig till konung Erik och framföra edert ärende. Kommer icke heller jag tillbaka, då är tiden till handling inne. Men kommer jag, så för jag med mig till eder antingen ett godt budskap från kungen . .. eller också en höfvitsmän åt eder. Där hafven I min mening, gören nu, som I viljen och Gud gifver oder i hågen, mon vid det, som jag nu sagt oder, vill jag stå fast, så sant mig Gud hjälpe och Sankt Erik konung.»

Dessa ord gjorde ett djupt intryck på alla. De förstodo nu, att den lille mannen ville detsamma som do, men ville det på ett sätt, som vältrade all blodskuld öfver från deras hufvuden på konungens, eller på deras, som stodo omkring konungen och hindrade honom att se de tårar, som flöto, och det blod, som göts, emot Guds och människors lag och hans

egen konungaed. Men ej blott orden, själfva det sätt, hvarpå de framfördes, talarens djupa, malmklara stämma, hans enkla, flärdlösa hållning och den öppna, manliga blicken, allt förenade sig att fängsla åhörarne. Den litsle mannen syntes förändra gestalt, under det ban talade, eller rättare: man såg blott hans uttrycksfulla ansikte och fäste sig så vid de ord, det uttalade, att man för öfrigt glömde den yttre människan. Och på det bela var det, som ban sade, i själfva verket detsamma som alla velat, ehuru nödens gränslösa djup tvingat dem att tro sig redan vara hunna till den gräns, där det blir mannens plikt att möta våld med våld. De hade redan beträdt den väg, som Engelbrekt utpekade, och de trodde ej, att någon ville våga ett språng öfver det vida svalg, som öppnade sig på densamma.

Men där stod han, mannen, som för deras skull ville bjuda faran spetsen, där stod han med det milda manliga leendet och erbjöd sig att utföra hvad ingen annan ville åtaga sig. Och vägde man allt med jämnan vikt, så fann man lätt, att både den fara vara större och den ära mindre, som väntade den ensamme sakföraren, än den fara och ära, som skulle följa höfvitsmannen för allt Dalarnes män. Engelbrekts anbud att själf draga till kungen, — det var något, som med ens drog alla hjärtan med sig.

Därför följde ett stormande bifallsrop på Engelbrekts ord.

»Yi viljom som du, Engelbrekt», hördes männen ropa från alla sidor.

»Hafven då fullgod tack, redlige män af Dala!» återtog Engelbrekt. »Hvad vi nu hafva beslutat, det är sådant, att vi kunna svara därför inför Gud och Sankt Erik, och skulle så ske, hvilket Gud förbjude, att vi tvingas gripa till vapen, då måste Gud själf och alla hans helgon vara med oss! Därför skola vi vara vid godt mod. Så fort min häst förmår springa, och så fort som vinden förmår föra ett segel, vill jag tillryggalägga vägen till kung Erik och från honom hit tillbaka. Men till dess, eller tills I på annat sätt fån höra af mig, skall allt vara lugnt och stilla i våra bygder. Svärjen mig det!»] 3t)

Ocli männen svuro, som Engelbrekt ville, och därmed upplöstes församlingen.

Men Engelbrekt stod tankfull och följde med ögonen den böljande mängden. Det såg ut, som om ban haft svårt att skilja ögonen från dessa dystra, bleka anleten, hvilka läto böja sig under lagen, fast svärdsudden hölls emot hjärtat, färdig att stöta till. Det ligger också något stort och härligt i den lära, som dessa bondemän väl icke kunde uttala i ord, men desto bättre och kraftigare i handling, den att manligt bida, att fördraga och försaka — den att sin

. . . lefnads bleknande fröjd och storhet kasta kungligt leende bort och dö.

Men snart nalkades den upplösta skaran Engelbrekt, först en och en, och sedan i större hopar. Trängseln blef stor omkring honom. Alla ville tacka honom, trycka hans hand och bedja honom trygga sig vid deras svurna eder, måhända ock varna honom i afseende på fogden. Det var med knapp nöd, som ban kunde få tillfälle att säga några ord i örat på Herman, hvarpå man såg denne oförmärkt draga sig ur hopen och taga vägen nedåt bron.

Det dröjde en god stund, innan Engelbrekt kunde lämna platsen. När han slutligen var stadd på vandringen till sitt hem och hade kommit öfver bron, kom emot honom den mannen, hvilken samtidigt med munken inträffat vid mötesplatsen och öfvervarit sammanträdet. Mannen räckte Engelbrekt sin hand.

»Hvad, I här, ädle herre?» utropade Engelbrekt, i det ban mottog och tryckte den framräckta handen.

»Tack, ädle man! Alldeles så skulle äfven jag hafva handlat!»

Engelbrekt log, under det han fortsatte sin gång, åtföljd af grefve Hans, ty det var ban.

»Men då jag räcker eder min hand, Engelbrekt Engelbrektsson», fortsatte grefven, »sker det icke blott som en yttring af aktning för hvad jag här sett och hört, utan jag er-ERSMÄSSODAG EK.

bjuder eder därmed min vänskap för all framtid. Måhända kan den tid komma, då jag kan visa eder denna min vänskap i annat än ord.»

»Därför skolen I hafva hjärtlig tack! Den tiden torde inträffa, förrän någon anar det, om jag rätt känner saker och personer.»

Grefven nickade ett tyst medgifvande till Engelbrekts förmodan.

»Tillåten I mig nu fråga, sade han därefter, »när I ämnen anträda eder farliga färd till konungen? Gud bättre, men icke tror jag, att fogden tänker lägga händerna i kors, när han får veta er färd. Gifve Gud att jag bedroge mig, men det fordras både klokhet och lycka att hinna edert mål.»

»Jag är icke blind för faran», genmälde Engelbrekt, »och hvad klokheten bjuder, vill jag icke lämna å sido, men min sak är en helig sak och den står i Guds hand.»

»Och när dragen I bort?»

»Innan nästa sol går upp, hoppas jag vara ett godt stycke på väg!»

»Och I resen ensam?»

»Måhända tager jag svennen med.»

Under detta samtal hade de båda männen hunnit Engelbrekts hem. Ditåt hade en mängd af allmogen och äfven en och annan bergsman dragit sig. Men bland denna folksamling syntes helt nära porten till Engelbrekts gård en helt liten och spenslig man, insvept i en vid kappa och med djupt i ansiktet neddragen hatt. Han tycktes stå helt likgiltig och betrakta gården och de på platsen framför vandrande människorna.

Mannen hade dock något i hela sin hållning, som redan på afstånd väckte Engelbrekts uppmärksamhet. Han tog icke sitt skarpa öga ifrån honom, allt medan han dock med manligt lugn vandrade framåt. Herman Berman syntes ett ögonblick i porten och såg ut at den vägen, som ledde där förbi, och Engelbrekt märkte, huru svennen ryckte till, när hans blick träffade den spenslige mannen. Genast därefter försvann] 3t)

svennen inåt gården, men så kom en dräng, ledande ett par hästar ut genom porten. Det var ett par ståtliga djur, ocli de voro få, som icke visste, att det var de båda, som Engelbrekt och Herman begagnade, då det gällde längre färder. Inifrån gården hördes Herman ropa till drängen:

»Sköt väl om djuren, Per, så att de stå sig godt. 1 morgon eftermiddag draga vi åstad!»

»Var trygg, herre, dem skall intet fela», hördes drängen svara, »är Ola smeds hemma bara, så har det ingen nöd.»

Drängen syntes därpå i sakta mak leda hästarne nedåt ån, för att vattna dem. Svennens uppmaning hördes mycket godt af både Engelbrekt och grefven, som under tiden kommit allt närmare. Plötsligt stannade Engelbrekt.

»Hvad är på färde?» frågade grefven och såg belt förundrad på bergsmannen.

Frågan blef obesvarad, men Engelbrekt vände sig sakta om åt det håll, hvarifrån de kommit. Grefven följde hans blick och fick nu sikte på den lille spenslige mannen, som aflägsnade sig nedåt ån och tycktes påskynda sina steg i samma mån, som han aflägsnade sig från den folkuppfyllda platsen framför Engelbrekts gård.

»Ah», sade grefven och vinkade till sig en af sina ryttare, densamme som lämnade honom den viktiga upplysningen vid Yästerby, och som nu befann sig belt nära. »Du ser mannen där nere, som bar så brådt att hinna bron . . .»

Ryttaren nickade.

»Det är Mårten Skrifvare», svarade han, »jag kände honom genast, oaktadt förklädnaden. Han är fogdens högra hand.»

»Följ efter honom», återtog grefven, »och skaffa 111ig säkra underrättelser 0111 hans ärende och hvad ban ville här invid porten! Det anade mig», fortsatte ban, sedan ryttaren aflägsnade sig, »jag tyckte väl, att jag sett förr den där smygande figuren.»

Engelbrekt, som under tiden icke släppt den förklädde ur sikte, vände sig nu om.ERSMÄSSOTIAOEN.

»Låt oss skynda!» yttrade grefven.

Ocli så fortsatte de sin gång. Yid porten mötte de en morakarl, som redan satt till häst och tycktes vara i begrepp att begifva sig på hemvägen. Bakpå hästryggen hade ban dock mera packning, än som tycktes behöflig för honom.

»Så tida, Spjut-Lars?» sporde Engelbrekt, just som karlen red förbi.

»Yägen är lång», svarade bonden, »och jag har nödigt att komma snart hem.»

»Da tager vägen åt Gagnef?» frågade Engelbrekt vidare, då ban såg bonden vända sin häst åt motsatt håll mot det, som drängen tagit med hästarne, och hvilken väg i nordlig riktning också ledde uppåt Siljan och Mora.

»Jag har köpegods med mig åt kaniken i Leksand», genmälte bonden och aflägsnade sig.

Kyrkoherdarne i Leksand och Stora Tuna hade en högre värdighet än sockenprästerna i de öfriga dalsocknarna under medeltiden. De voro medlemmar af domkapitlet i Västerås och kallades därför kaniker.

Just som Engelbrekt nu gick in på gården, kom en man med ett förbindligt leende mot honom. Han befann sig belt nära, så att ban utan tvifvel sett och hört Engelbrekt tala med bonden. Mannen var klädd som en hanseatisk köpman, och hans främmande uttal, när ban sedan vände sig till Engelbrekt, bekräftade också denna förmodan.

»Mitt namn är Lyder t Rosenbrygge, köpman från Lübeck», sade ban, »jag har åtskilligt af värde att bjuda eder, men jag kan väl förstå, att tiden för köpslagan ej nu är lämplig, och som jag hör, att det icke blir någon färd af förrän i morgon, så är det god tid.

»Välkommen, köpman Lydert», hälsade Engelbrekt, »tiden är, söm I själf sägen, nu olämplig för köpslagan.»

Därmed skildes de åt. Men äfven grefve Hans lämnade Engelbrekt. Han bebodde Boresgården, som var en slags fogdegård, när särskild fogde var förordnad för Kopparberget. Denna gård låg längre norr ut, och i riktning mot densammaaflägsnade sig grefven. Han syntes dock snart ändra kosa och slå in på en stig, som ledde nedåt ån.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Grefven fick nu sikte på den lille spenslige mannen, som aflägsnade
sig nedät Sn. (Sid. 142.)

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

XI.

I Engelbrekts hem.

Engelbrekts hem skilde sig icke i något från hvarje annan bergsmans. I dagligstugan eller det rum, där han först inträdde, gick på sedvanligt vis en väggfast bänk omkring rummet, i hvars ena ända ett stort bord stod framför bänken med tvärsidan framför ett ställe på bänken, som med sina framspringande sidokarmar tydligt visade, att det var högsätet, husbondens vanliga plats. Denna del af rummet var till vänster om ingångsdörren; till höger i hörnet snedt emot stod spisen, och vid sidan om den spinnrock vid spinnrock, tillhörande husmodern och hennes tärnor, hvilka där sutto om kvällarna och spunno, medan de blygsamt lyssnade till husbonden på andra sidan, hvilken, omgifven af slöjdande

svenner ocli drängar, talade oin män, som fordom lefvat och utfört storverk i Sveriges land.

Nu var det vid middagstiden, och bordet stod dukadt och väntade på husbonden och det öfriga husfolket. Men vid Engelbrekts inträde fanns ingen i rummet mer än hans hustru. Hon satt framme vid bordet med de sammanknäppta händerna hvilande därpå och hufvudet nedlutadt mot dem. Hon var försänkt i bön; ty händerna höllo radbandet omslutet. Helt visst hade underrättelsen om hvad som tilldragit sig på förmiddagen redan hunnit henne och öfverväldigat henne. Dörrens öppnande störde henne icke.

Engelbrekt blef stående tyst vid dörrtröskeln, ocli i hans allvarliga blick tändes en flamma af outsäglig kärlek, man kunde nästan säga andakt. Äfven ban knäppte tillsammans sina händer och bad.

Så lyfte hustrun upp sitt hufvud och fick syn på mannen. Hon reste sig upp och gick emot honom. Det var ett mildt och vackert kvinnoanlete med ett par innerligt fromma ögon. Hon var måhända något blekare än vanligt, men det kunde också vara en följd af den mörka dräkten ocb den tätt efter ansiktet slutande hufvan. Engelbrekt slöt henne intill sig och fattade hennes hand.

»Tack!» sade han, »du beder för mig . . . du vet då redan, att jag skall draga bort?»

Hustrun böjde sakta sitt hufvud, och ett par heta tårar föllo på mannens hand.

»Hvad som är människan förelagdt, hustru», sado ban, »det kan hon icke undgå, men Herren råder öfver ödet.»

Därmed sköt han henne sakta ifrån sig och, fattande hennes båda händer, såg han henne djupt i ögat.

»Inga tårar, kvinna», tillade han, »Engelbrekts hustru får icke gråta! Är det så Guds vilja, träffas vi nog åter, hvarom icke, så mötas vi i himmelrike.»

Hustrun vinkade vänligt, och en egen, innerlig kraft brann i hennes öga.

I det samma inträdde Herman.t

»Nu menar jag, allt skall vara redo», sade han och stannade vördsamt framför Engelbrekt.

»Och fogdens spejare?» frågade Engelbrekt.

»Du såg honom då . .. ?»

»Jag såg en, men knappast var han den ende? Är du viss på, Herman, att denne icke spejat ut dig?»

»En kan icke veta, hvar ormen allt kryper fram», genmälte Herman, »men knappt tror jag, att fogden skall få veta

timmen för vår affärd genom det, som hans kunskapare sett och hört här på din gård, fader. Per träffade jag på hemvägen och sade honom, hur det var, och att han skulle med våra hästar rida norr ut och på en omväg möta oss vid Ornäs. Det anade mig, att alla våra steg på det nogaste skulle bevakas, och därför lät jag Per draga bort med hästarna osadlade. Just som han var färdig, föll det mig in att kasta en blick utåt vägen, och jag hade icke bedragit mig. Jag såg och igenkände Mårten Skrifvare, som I, fader, sagt mig vara fogdens kreatur. Därför ropade jag åt drängen, att vi skulle fara i morgon. Sadeltyget skickade jag med gamle Spjut-Jon-Björnssons söner. De voro här båda i stugan, när jag trädde in, och sedan jag underrättat dem om hvad som var att göra, voro de genast färdiga. Gunnar red först å stad. Han hade din sadel med sig. Lars, som du mötte, förde min med sig bakom sig på hästryggen. Jag menade, att båten borde hafva minsta bördan, om den skall gå med riktig fart.»

»Må fogden så känna timmen eller icke», sade Engelbrekt, sedan ban en kort stund iakttagit tystnad. »I Guds namn, så gifva vi oss af från S:t Örjans gille. Allt hvad som göras kan, är gjordt. Du skall hafva tack, Herman!»

»Och hvem vill du ha till roddare öfver sjön?» sporde svennen.

»Gamle Ulf skall ro oss till Yika!»

»Men det behöfves starka armar, fader. Yinden har tagit till, det artar sig till storm åt natten, om det håller i.»

»Yar lugn, min son, gamle Ulf har armar för två.»

Nu började husets hjon inkomma i stugan. Drängar och] 3t)

grofarbetare och tärnor inträdde den ena efter den andra. Sist kom en gammal man med isgrått bår och skägg och ett par små grågnistrande ögon. Det var gamle Ulf. Hans stora muskelstarka kropp och hans kraftfulla åtbörder och rörelser utvisade dock, att ännu mycken styrka bodde under den nötta hamnen. Han såg sig tyst omkring, utan att aflägsna sig långt från dörren.

Emellertid inbars maten. Husbonden knäppte af sig bältet, hvarvid svärdet hängde i en silfverkedja — det var nämligen enligt privilegierna tillåtet för bergsmännen att gå beväpnade — och hängde upp det på en krok i väggen vid sidan af spisen, och Herman följde hans exempel. Därpå gick Engelbrekt fram till ändan af bordet, läste en bön, och så satte han sig i högsätet. Vid hans ena sida satt hans hustru, vid den andra Herman, och så tjänare och tärnor på ömse sidor. Alla iakttogo tystnad, alla voro i tankarna sysselsatta med husbondens afresa och hvad som däraf skulle följa.

När middagsmåltiden var slutad och alla reste sig upp för att gå, vinkade Engelbrekt åt gamle Ulf att stanna. Det väckte ingen uppmärksamhet. Ulf var en gammal trotjänare, som åtnjöt sin husbondes högsta förtroende, och det hände ofta, att ban stannade kvar efter de andra, för att tala enskildt med husbondfolket.

»Jag har ett stycke arbete åt dig, Ulf», sade Engelbrekt, * sedan alla voro utgångna och endast hans hustru och Herman stodo kvar i stugan, »men det är ett styft arbete, som fordrar bådo en duktig arm och ett klokt hufvud. Har du kvar något af din gamla styrka i armen, Ulf ... V»

Det lyste en strimma af stolthet och glädje under do grå ögonbrynen.

»Du kan tryggt lita på mig, Engelbrekt, nu som förr!» svarade han. »Hm, det vore en evig skam för mina grå hår, om någon af pojkarne skulle få hjälpa dig, när du begynner det bästa arbetet i ditt lif.»

»Nå väl, gamle vän, när gillet är slut i kväll, vilja vi begifva oss af. Du har båten i ordning nere vid sjön, mendet får bli din sak att komma dit, utan att råka ut för onödiga vittnen med onda ögon. Ser du, fogden är här, han vet hvad som i dag förehafts, han hörde det själf; det gäller nu först att undvika ett möte med honom eller dem han utskickat.»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Gamle Ulf. (Sid. 148.)

»Godt, det där skall ske . . . Men redan i kväll? De säga alla, att du ej skulle draga åstad förrän i morgon?»

»Det är sagdt för fogdens skull . . .»

»Jag förstår . . . och den visan skall sjungas, ända tills fogden och hans ryttare fått lång näsa, jag förstår.»

»Därmed gick den gamle tjänaren. Det var ännu några timmar, innan gillesbröderna samlades, och Engelbrekt ville] 3t)

begagna dem för att gå upp åt grufvan ocli där se om sina arbetare .samt, om möjligt, träffa pater Johannes, munken, hvilken han med förvåning såg uteblifva från hans hem, ehuru ban nyss återkommit till orten.

Han gick, men återkom efter ett par timmar och frågade då med en viss oro, om patern icke synts till. Då han fick ett nekande svar, var han i begrepp att gå ut, men i detsamma öppnades dörren bakom honom och grefve Hans visade sig på dörrtröskeln.

»Jag tänkte skicka bud efter eder», sade ban, »men jag fruktade att väcka uppseende och gick därför själf till eder. Jag har nyheter med mig, som icke synas mig så alldeles oviktiga.»

»Och de gälla mig?» sporde Engelbrekt.

»Eder och eder resa ...»

»Det synes då, som I rätt snart blifvit i tillfälle att visa mig eder vänskap, grefve Hans.»

»I kunnen vara lugn, Engelbrekt, för fogden; ban anar icke, att I begifven eder af förrän i morgon eftermiddag, men till dess har ban vidtagit alla möjliga mått och steg, för att få eder i sitt våld. Den största försiktighet är därför nödig; den minsta vink, han skulle få om, att I lämnat berget före morgon middag, tiodubblar faran för eder. Från och med i morgon middag vimlar vägen här emellan och Borganäs af ryttare, alla med befallning att taga eder död eller lefvande.»

»Större fara skulle dock drabba fogden, om han finge framgång i detta sitt företag, än om ban läte mig rida min väg fram i ro. Men han har nu en gång fått i sitt hufvud, att ban kan behandla Sveriges allmoge, hur han vill. Den Herren vill aga, honom slår han med blindhet. Men huru veten I allt detta, grefve?»

»I sågen den spenslige mannen vid er port, när vi kommo från sammanträdet i middags...?»

»Ja väl!»

»Det var en af fogdens utskickade. . .»t

»Det visste jag ... jag kände honom!»

»Men så visste I icke, att köpstadsmanuen, som mötte eder i porten, också var en sådan?»

»Lydert Rosenbrygge?»

»Så hette han, menar jag . .. Hans namn är mig af gammalt okärt.»

Grefve Hans fick ett ntseende, som om han ogärna uttalat detta namn och påmint sig den, som har det.

»Jag hade då rätt», inföll Engelbrekt, »och ingen af dessa har dock lyckats öfverlista min Herman.»

»Ingendera!»

»Och huru veten I allt detta?»

»En af mina ryttare, en pålitlig och trogen sven, stod bland det andra folket, just som vi fingo se den spenslige skrifvaren. Jag befallde honom följa denne, och ban gjorde det. Lyckan gynnade honom. Just som skrifvaren försvann i ett af husen där uppe på åsen, mötte ban en annan köpman, också från Lübeck, och som står i släktförbindelse till honom. Denne hade kommit hit i går och slagit upp sina varor. Enligt konung Magnus Erikssons privilegier är det ju endast onsdagar och lördagar, som sådant kram här får säljas . . . ? Nå väl, denne

bad nu min sven följa sig till hans varubod.»

»Och fogden ... ?»

»Det ville sig så väl, att fogden befann sig i den andra liibeckarens bod, och denna låg vägg om vägg med den förra. Köpmannen, som redan förut visste, hvilken mäktig man ban hade till granne, gaf en vink åt min sven att vara tyst, och så fick ban höra, huru skrifvaren omtalade hvad han hört och sett, och att fogden därmed blef ganska belåten.»

»Men Lyder t?»

»Också ban infann sig en kort stund därefter och bekräftade hvad skrifvaren sagt; så väl eder raska svens befallning till drängen, som edert eget spörjsmål till bonden och dennes svar anfördes, för att bekräfta deras utsago om tiden, då I skullen anträda eder färd.»] 3t)

»Dessa båda voro då de enda, som eder sven såg elle^ hörde nalkas fogden?»

»Icke då!»

»Han har då förnyat sitt besök hos krämaren?»

»Jag sände honom . . . Jag har inbjudit fogden med allt hans folk till mig i kväll på fogdegården . . . Där hoppas jag, att ban skall för detta dygn åtminstone lämna eder i fred.»

»I viljen mig väl, grefve Hans-, och så som det nu är, så blir icke blott jag, utan alla dalamän eder tack skyldig därför . ..»

»När då min sven», afbröt grefven, »kom in till fogden, var där en munk af Sankt Dominici orden .. .»

»En svartbroder?» utropade Engelbrekt med någon ifver.

»Ja, en dominikaner ... ban var ovanligt lång, sade min sven.»

»Johannes, nej . . . omöjligt, omöjligt», framsade Engelbrekt, dock mera för sig själf, än såsom svar på grefvens utsago.

»Skullen 1 hafva anledning att fatta några misstankar till mannen?» sporde denne.

»Nej, nej . . . jag vill ej ens veta hvad eder sven hörde, om ban hörde något af deras samtal.»

»Föga var det också», genmälte grefven, »fogden såg blott mycket glad ut och tackade vänligt den långe munken.»

Engelbrekts panna fårades och han tryckte handen emot ögonen, men ögonblicket därefter var det, som om han alldeles kastat bort all oro, och den rörelse handen gjorde, när den åter togs från ansiktet, utmärkte snarare ovilja öfver att han kunnat tvifla eller fatta någon skymt af misstanke mot den, som ban betecknat med namnet Johannes.»

»Nu är således vägen öppen och fri för eder, Engelbrekt, tills i morgon middag», sade grefven uppmuntrande, »och härmed bjuder jag eder ett hjärtligt farväl ... I tagen vägen öfver Stockholm?»

»Jag menar det!»

»Jag köpte för litet sedan en gård där nedanför slottet. ..t

viljen I taga in där, så betrakta gården, som den vore eder, så länge I ären i Stockholm!»

»Tack, tack, grefve Hans», inföll Engelbrekt och tryckte med värme grefvens hand, »men i Stockholm tager jag in hos min gamle vän Henrik Klensmed. Gud välsigne eder, grefve . Hans, för all eder välvilja; I ären den förste tysk, som jag hört vilja en svensk man väl.»

Grefven log och sade, i det ban fattade Engelbrekts hand:

lGud vare med eder, ädle man, på eder viktiga färd, ocli måtte han öppna kungens öron och bjärta för edert tal. Jag hade velat, att kung Erik varit här i dag . . .!»

Så gick grefven, och Engelbrekt var ensam i rummet. Han gick några slag upp och ned. Det började blifva skumt därinne, dagern kunde knappt intränga genom de små fönsterrutorna, det enda, som tydde på rikedom i detta rum. Ty i allmänhet begagnades denna tid born eller skinn i stället för glas i fönstren. Det var endast på slotten samt hos de för-mögne herremännen, som en sådan lyx som glasrutor bestods. Därutanför hördes stormen suckande fara fram utefter Östan-forsån nedåt sjön.

Efter en stund inträdde Herman.

»Har du sett patern?» frågade Engelbrekt och stannade plötsligt i sin vandring.

Svennen bejakade frågan.

»Och hvar . . . ?» frågade åter Engelbrekt med en illa dold oro.

»Jag liar sett honom gå besynnerliga vägar i dag», svarade svennen.

»Hvad menar du?»

»För en stund sedan såg jag honom gå in till fogden där uppe på åsen. Han var en god stund därinne. Jag ville bida honom, när han gick därifrån, men så kom den tyske krämaren och bad mig följa sig till gillestugan, där ban hoppades att vi skulle sammanträffa i kväll. Han hade ej varit bär på Kårberget förr . . .»

»Än patern, Herman?»] 3t)

»Jag kunde ej längre kvardröja, det hade kunnat väcka misstankar. Jag måste följa Lvdert Krämare!»

»Och sedan har du ej sett till honom?»

»Jo, just nu, som jag var stadd på hemvägen!»

»Och hvad sade han då . . .?»

»Intet!»

»Intet ... jag förstår dig ej!»

»Just som jag vandrade utefter strömmen på denna sidan förbi fogdegården, mötte jag en stor skara ryttare, de voro väl sina femtio man. Jag steg åt sidan, för att lämna dem väg. Det var ingen mer och ingen mindre än fogden själf, och ban red in på fogdegården ...»

»Men patern var väl ej med bland dem?»

»Nej, men jag mötte honom strax efteråt, och när jag hälsade på honom, svarade ban intet, och då jag frågade, om ban ämnade sig till fogdegården, nickade ban blott. Jag sade då till honom, att det var fogden, som red framför honom, och att ban ridit in på fogdegården, men han sade icke heller då något, utan blott nickade.»

Engelbrekt tycktes sluka hvarje svennens ord, och sedan försjönk han i tankar. Det tycktes arbeta inom honom, och tankarne tycktes tynga honom, ty pannan lade sig i djupa fåror och den vänstra handen tryckte häftigt svärdfästet. Härunder öppnades en sidodörr, och hans hustru inträdde. Hennes ansikte bar tecken af tårar, och man såg lätt, att hon bemödade sig att antaga ett raskt och modfullt utseende, när hon nalkades sin man.

»Stunden nalkas», sade hon och lade sin hand på Engelbrekts, hvilken ban stödde mot bordet, »kommer du hit åter från gillet, eller begifver du dig därifrån på resan?»

»Jag tänkte det», svarade Engelbrekt uppfarande och fattade sin hustrus hand, »jag tänkte komma hit tillbaka, men nu gör jag det icke, vi taga från gillet vägen till sjön . . . Har Ulf gått?»

»Ja, det har ban!»

Engelbrekt tycktes knappast uppfatta svaret. Han stodoch vägde sin hustrus hand i sin, men den andra for gång efter annan utför hans skägg.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Jag tänkte det», svarade Engelbrekt och fattade sin hustrus hand. (Sid. 154.)

»Du har då intet att säga mig, Engelbrekt», sporde hustrun.

»Ack, hustru, hustru», utbröt Engelbrekt åter, liksom vaknande ur den tankevärld, där han hölls fången, »denna dag har så upptagit mig, att jag knappt fått tala ett ord med dig, och likväl vet ingen, när vi härnäst få säga ett ord till hvarandra ... Så, så, gråt icke ... Jag kommer nog helbrägda tillbaka, början lofvar godt, vi skola förtrösta på Gud ...»Den allvarlige mannen söndertryckte ett par tårar, och hustrun lutade sitt hufvud mot hans bröst. Men Engelbrekt upplyfte hennes hufvud och kysste henne.

»Mod nu, hustru ... du skall se om hus och hem, och behöfver du ett godt råd, så vänd dig till...»

Han hejdade sig plötsligt. Ett namn höll på att halka öfver hans läppar, ett namn, som var hemmastadt där, efter hvad det tycktes, i viktiga ögonblick. Men nu dröjde han att uttala det, och hans öga såg utåt rummet, som om det velat sönderdela mörkret och finna ljus. Det dröjde dock icke länge, förrän han fortsatte.

»Och behöfver du ett godt råd, så vänd dig till Pater Johannes. Säg honom, att Engelbrekt en gång i sitt lif misstrott honom, men bed honom förlåta det. Jag anförtror dig och hus och hem i hans vård. Och nu farväl, hustru, Gud och alla helgon beskydde dig!»

Han kysste åter sin hustru. Därpå ryckte han till sig hatten, tryckte den på hufvudet och skyndade ut, åtföljd af Herman.

**Ill. J. N.[=Jenny Nyström]*

XII.

S:t Örjans gillestuga.

De båda männen gingo med snabba steg nedåt bron, och sedan de kommit på andra sidan strömmen, togo de af åt vänster, drogo sig upp åt åsen, ett godt stycke på sidan om köpmansbodarna ocb fortsatte därpå i riktning mot det lilla kapellet. Stormen hade tilltagit i styrka, och det började regna. De sågo på afstånd ljusen lysa från fogdegården, och när de hunnit fram emot kapellet, lyste äfven gillestugan ett vänligt välkommen emot dem. Den låg på sidan om kapellet, sträckande sin lilla tornspira mot höjden, och tog sig ut som ett litet barn vid sidan af sin äldre syster, såsom hvilken väl det åldriga kapellet kunde anses.

Denna sammanställning får ej blott betraktas som en yttre och tillfällig, utan det var verkligen ett inre och väsentligt] 3t)

samband mellan kyrkan och gillena i allmänhet. Båda voro fridens hem och värn, kyrkan på en mera upphöjd plats, gillestugan mera ställd liksom midt i människovimlet. Kyrkan var det stora hälleberget med korset planteradt därpå, gillestugan liksom den yttersta förgården till fridens helgedom, en flyttbar skärm mot våld och brott, ett utanverk, men hel-gadt genom något helgons namn.

Men gillena afsågo ej blott det skydd och den hjälp, som behöfdes mot yttre våld och störande ingrepp i handtverkaren eller köpmannens näring och värf, utan äfven den, som kräfdes mot sjukdom och fattigdom, och detta senare var sannolikt deras äldre och ursprungliga syfte. De voro för sin tid af stor betydelse. De arbetade kristendomen i händerna, utbredande frid och försonlighet öfver do vilda, brusande lidelserna, förmildrande sederna och lyftande sinnena uppåt, ständigt framhållande ett högre såsom människans yttersta mål.

Det gille, som fanns här vid Kopparberget, var helgad t till Sankt Örjan eller Göran. Det styrdes, liksom gillena i allmänhet, af en ålderman och stolbröder, hvilka voro 12 till antalet, och hade sina egna stadgar eller sitt så kallade skrå. Af detta S:t Örjans gilles stadgar finnes ännu en del i behåll, och de visa bäst af allt tonen och skaplynuet inom gillet. Gillesbröderna skulle sämjas med hvarandra och alltid först söka förlikas inför åldermannen, innan de gingo till domstol. »Om åldermannen och de 12, som gillet förestå, ej kunde på gillesstämman med rätt och vänskap förlika de tvistande, då fingo de vända sig annorstädes, men likvisst först sedan de därtill erhållit åldermannens lof. Den, som utan åldermannens lof stämde sin gillesbroder till häradsting eller inför konung och riksens råd, han gjorde sig skyldig till dryga böter och kunde i vissa fall uteslutas ur gillet utan hopp att komma där in igen. Likaså den, som, efter att hafva varit två gånger kallad till rätta inför åldermannen, icke ville godt-göra sin gillesbroder. En sådan skulle stämmas inför konungs dom, och» — heter det — »gånge af gillet och hete aldrigs:t ör.tans gillestuga.

gillesbroder eller gillessyster, förty ban skamligen försmådde sin svurna ed till gillets rätt.»

Samma straff öfvergick äfven den gillesbroder eller syster — ty äfven kvinnor kunde upptagas som medlemmar i dessa stiftelser — som ej skyndade sin broder eller syster till hjälp, när denna af någon »illa handterades».

Ett bevis för inflytandet af dessa gillen på själfva sederna och tillika ett intyg på dessas råhet lämna de bötesbestäm-melser i S:t Örjans gillesstadgar, hvilka afse att förekomma sådant, som t. ex. att kasta sitt vatten i gillesstugan, på väggen eller i någon gillesbroders kläder. Ännu högre böter måste den erlägga, som i vredesmod kastade af sig sina kläder eller blott strök upp sina armar — en för våra seder jämförelsevis mindre förseelse. Äfven sådant omtalas, som att slå och hårdraga kvinnorna vid själfva gillesbordet.

Yanligen stodo en mängd fattiga utanför gillesdörren, för att afbida den stund, då gillets gärdesmän utkommo och skänkte dem öl att dricka ur born eller kannor. Gärdesmän voro de, som besörjde om gillesstämma med mat och öl och i öfrigt allt, hvad som erfordrades. Äliggandet att vara gärdesman gick i tur, och den måste erlägga böter, som vägrade, när honom var tillsagdt.

När Engelbrekt och Herman kommo fram till trappan, som ledde upp till förstugan, sågo de vid sidan af densamma, nere vid stenfoten, liksom tvenne eldkol lysa emot sig och bakom dessa en mörk massa, som dock knappast kunde urskiljas från marken.

»Jag trodde, vi skulle vara de första», sade därvid Herman, »men Björn Bergsman synes redan vara här.»

De inträdde därpå i gillessalen, där också mycket riktigt den nämnde bergsmannen kom emot dem. Gärdesmännen hade nyss slutat sitt arbete, hvartill äfven hörde salens ordnande och prydande med kläde och grönt samt bordets dukande. Yäggarne voro behängda med rödt kläde, och där ofvanpå voro fästade granriskvistar och nyutsprucket björklöf i stora sirater. Längs salens längd gick det stora gillesbordet, hvarpå] 3t)

stora stop och horn samt en och annan silfverkanna stodo uppställda i prydlig ordning. Här och där låg äfven ett handkläde. Vid öfversta ändan af bordet stod en större stol. Det var åldermannens plats. Han valdes för året. Närmast honom på ömse sidor om bordet stodo mindre stolar för de tolf, som jämte åldermannen utgjorde gillets styrelse och därför kallades stolbröder. Sedan sträckte sig långa bänkar på ömse sidor om bordet.

Ett stycke från den motsatta bordsändan nedåt dörren till gick ett skrank tvärs öfver rummet, och på väggen i den del af salen, som låg mellan detta skrank och dörren, sutto en mängd krokar inslagna. Gillesbröderna upphängde nämligen här sina vapen, innan de fingo träda inom skranket.

»Sedan S:t Eriks minne blifvit drucket!» hviskade Engelbrekt i Hermans öra, medan de spände af sig svärden och hängde upp dem på väggen.

Svennen gjorde ett tecken, att han förstått meningen, och så gingo de jämte Björn från Varggården genom

skranket fram till gillesbordet. I detsamma kommo en mängd gillesbröder och systrar, och bland dem åldermannen och stolbröderna. Också de togo af sig sina vapen, och väggarne fylldes af yxor och svärd och långknifvar, samt ett slags kortare svärd eller så kallade »daggarc» (daggerar). Det dröjdo icke länge, förrän salen var fylld af folk. Åldermannen och stolbröderna intogo sina platser och så de öfriga, alltefter som de infunno sig.

En bland de sist komne var den tyske köpmannen Ly-dert Rosenbryggo, som med det mest förbindliga leende hälsade på Engelbrekt och sedan oförmärkt nalkades Herman, hvilken hade sin plats vid nedre ändan af bordet. Denne hade sina ögon mest fästade på Engelbrekt och lädo därför icke ens märke till, att den främmande krämaren tog plats vid hans sida.

Nu hördes åldermannen ringa, och alla tystnade. Det var stor plikt på att, störa tystnaden i salen, sedan åldermannen äskat ljud.s:t ör.tans gillestuga.

Åldermannen var en gammal man, men med goda och milda anletsdrag. Hans stämma var något svag, men kunde godt höras öfver hela rummet.

»Jesu Kristi frid och misskund», sade han, »vare med allom brödrom och systrom, som detta brödraskap på riddar Sankt Örjans gille vilja hålla och styrka och döma med sämja ock kärlek, hvartill annan inbördes. Gudi till lof och heder!»

Därmed var gillet öppnadt, och åldermannen utnämnde nu fvra af bröderna att gå ned i källaren och afprofva det öl, som för aftonen skulle förtäras, och som var anskaffadt dels af gärdesmännen, dels i böter för begångna förseelser.

De fyra bröderna gingo, och under tiden började bröderna och systrarna samtala med hvarandra. Men denna afton behöfdes knappast några böter, för att hålla sinnesstämningen inom vederbörliga gränser. Ämnet för allas tankar, och sålunda ämnet för allas tal var dagens viktiga tilldragelse, och litet emellan kastades blickarna på den lille mannen, som satt där så lugn och frimodig, fast han hade den farliga färden för sig.

Knappast ägde dock någon vid bela bordet en så uppmärksam och förekommande granne som Herman Eerman. Väl såg han något förvånad ut och till och med oangenämt öfverraskad, när köpmannen först vände sig till honom, men detta uttryck försvann snart, och han tycktes med en viss välvilja höra mannen tala. Mannen var mycket bevandrad i sin fädernestads historia och förstod så mästerligt att berätta om dess framfarna öden och de strider, den haft att utkämpa med de kringboende furstarna och herrarna, att han lika mycket därigenom som genom berättelsernas innehåll i och för sig helt och hållet fängslade sina åhörare.

Hermans ridderliga sinne omfattade med värme de fri-hetsälskande stadsboarnes sak, och den framgång, som krönt deras många strider och umbäranden af alla slag, innebar något förtrollande, som äfven bredde sin slöja öfver berättaren själf. Måhända stundade tider af strid för frihet och fosterland äfven här i Sverige. Däruti låg en viss likhet mellan

det stora riket och deri ensamma staden, och i känslan däraf såg Herman i Lvdert Rosenbrygge ej blott en gillesbroder, utan vida mera; — han såg i honom en man, som bättre än någon förstod att uppfatta en glödande frihetskärlek.

»Du kan känna dig stolt, Lydert Rosenbrygge», sade Herman, »att tillhöra en stael med en sådan forntid och en släkt med sådana minnen som din.»

»Jag är det ock», svarade Lydert med en viss blygsamhet, som dock blottade mera än den fördolde, »men I mån tro mig eller ej, jag sätter lika högt, att jag genom mina handelsresor blifvit satt i tillfälle att lära känna edert

fädernesland.»

»Och hvarför det, köpman Lydert?»

»Tron I då, att jag ej förstår uppfatta, hvad som nu rör sig på djupet af hvarje svensk mans hjärta, och är det ej någonting, som jag väl bör känna till? Bågen spännes mot förtryckaren, svärdet slipas . . .»

Längre hann icke köpmannen. De fyra bröderna uppkommo från källaren, och nu fylldes hornen och kannorna och bägarna, och åldermannen ringde. Detta försiggick med mycken högtidlighet. Gärdesmännen gingo omkring med gillesbloss och handkläde, ty den första minnesskålen skulle nu drickas. Denna dracks för »vår Herres minne, vår Friis minne och riddar Sankt Örjans minne» och kallades »högsta minne».

Såsom föreskrifvet var, blottades alla hufvuden, och både systrar och bröder reste sig upp och sjöngo. Fél emot dessa föreskrifter i skrået voro belagda med böter, liksom om någon under drickandet spillde något eller tappade dryckeskärlet.

När sången var slutad och skålen tömd, satte sig åter brödraskapet, och här och där började åter samtalet knyta sig mellan enskilda medlemmar. Mellan Lydert Rosenbrygge och Herman var detta företrädesvis fallet.

»Veten 1», sade den förre, »när jag i förmiddags hörde den ädle bergsmannen tala till folket, påminte det mig lifligt om hvad jag hört berättas många gånger om min egen fader,s:t ör.tans gillestuga.

när han å min fädernestads vägnar talade till eder gamle kung Albrekt.»

»Kung Albrekt . . .»

»Ja, sedan ban, efter att hafva förlorat sin svenska krona, som hertig af Mecklenburg kommit i strid med vår stad. Min fader satt då i senaten och var en bland de utskickade till konungen, för att förmå honom nedstämma sina obilliga fordringar.»

»Och det lyckades?»

»Fullkomligt!»

»Måtte då den likhet, du funnit mellan din fader och Engelbrekt, äfven komma att visa sig i framgången af dennes värf!»

»Det skola vi hoppas, och hvarom icke . . . här finnas ju män, och ej endast kvinnor i Sveriges land. Hvad är det då att frukta . . . kung Erik är väl ej mer än en människa; vill ban ej hålla de eder, ban svurit, så . . .»

Köpmannen gjorde en uttrycksfull åtbörd med högra handen.

»I detta fall», fortsatte ban, »som måhända torde komma att inträffa, tv jag känner kung Erik, jag . . . Yiljen I mottaga ett förtroende af mig, Herman Berman?»

Herman såg förundrad på köpmannen, som, obesväradt och utau att afbida hans svar, fortsatte:

»Jag har en kista goda vapen med mig . . . jag hade ämnat sälja dem, men af aktning för eder frände, Engelbrekt Engelbrektsson, och af erkänsla för det nöje, som edert sällskap i afton skänkt mig, vill jag lämna denna kista åt eder med full frihet att använda den, när så påfordras. Missförstå mig ej — han slog härvid blygsamt ned sina ögon — jag har haft mycken vinst i edert land. Den lilla kistan . . . Men kom, skall jag visa eder den!»

Herman visste ej hvad ban skulle tänka eller tro. Det låg något så uppriktigt och förtroendefullt i> mannens bela väsen, och dessutom hade det varit ohöfviskt att afslå det frikostiga anbudet, som härflöt af en så vacker och ädel be-] 3t)

vekelsegrund. Men oaktadt allt detta, som talade till förmån för köpmannen, var det något, som kom Herman att liksom skygga tillbaka för honom. Det var, som om man icke riktigt kunde se honom i ögonen.

»Det dröjer ännu», fortfor Lydert, medan Herman tycktes besinna sig, »det dröjer ännu, innan det skänkes i till nästa minnesskål. Yi kunna godt hinna vara här tillbaka innan dess. Se, jag fruktade för fogden, och därför skaffade jag åldermannens och. stolbrödernas tillåtelse att sätta kistan på gillesgården ... I måsten se den . . .»

Med dessa ord reste sig köpmannen upp och gick ned mot skranket. Herman tvekade, men så reste äfven ban sig och följde.

Utkomna i förstugan, mötte de en af gärdesmännen, som kom nerifrån källaren.

»Hafven I något att uträtta, bröder», sade denne, »så skynden eder, ty länge dröjer det ej, förrän det skänkes i till Helga kors och Sankt Eriks minne och Sankt Olofs.»

»Yi äro åter långt dessförinnan», svarade köpmannen och fattade Hermans hand.

Gärdesmannen försvann in i gillesalen, och de båda männen skyndade tvärs öfver förstugan till en dörr, som därifrån ledde inåt gärdesgården.

Yid de gingo förbi dörren utåt kapellbacken, var det, som om någon bultat därpå. Herman stannade ocli ville öppna dörren, men köpmannen drog honom med sig.

»Det är stormen, som rycker på dörren», sade han, »låt oss icke onödigt förspilla tiden!»

Herman fann detta belt antagligt, och snart stodo de nere på gården. Det hade nyss upphört att regna, men stormen hade vuxit till orkan. Molnen jagade hvarandra i vild fart öfver himlen, och mellan dem lyste månen. Med snabba steg gingo männen öfver gården, köpmannen förut och Herman tätt efter.

När de kommit längst ner, där det höga brädplanket, som omgaf gårdstomten, bildade en stark skugga, stannade köpmannen.s:t ör.tans gillestuga.

»Här står hon», sade han.

Herman såg något ligga på marken och lutade sig ned, för att närmare taga kännedom om detsamma.

I samma ögonblick hördes ett gällt skri, som af en kvinna, uppe från gillestugan.

Herman vände sig ditåt och såg en ung, blåklädd tlicka och vid hennes sida en björn.

Men just som ban ville resa sig upp, träffades ban bakifrån af ett dolksting.

Handen, som förde mordvapnet, tycktes dock hafva darrat. Måhända tycktes samma skrik och samma syn träffat äfven honom och kommit honom att förfela sitt mål.

Ett gräsligt brummande, ett klagoskri, liksom af en människa, som höll på att mördas, och blandadt med detta ljudet af sången inifrån gillesalen — var det sista, som Herman förmådde uppfatta. Han hade en oredig föreställning om, att det var sången, som följde på Sankt Eriks minnesskål, och ban tyckte sig se Engelbrekt resa sig från gillesbordet, men så blef det med ens natt omkring honom. Han sjönk till marken och förlorade medvetandet.

I fogdegården gick det under tiden lustigt till. Väl var fogden till en början något tungsint, men grefven tycktes uppbjuda all sin förmåga att skingra de moln, som fördyst-rade gästen, och det lyckades öfver förväntan väl. I själfva verket var det mindre på någon fara för sig, som fogden grundade, men fastmera därpå, om han skulle öppet begagna sig af sin makt och gripa den djärfve man, som till trots för honom vågade erbjuda sig som hans anklagare inför konungen, eller om ban skulle göra det hemligt. Han hade visserligen redan fattat sitt beslut, innan ban infann sig hos grefve Hans, men det är ofta så, när man har tvenne utvägar att välja, att man går liksom i valet och kvalet, äfven sedan man bestämt sig, ända till dess att all återvändo är omöjlig.] 3t)

Här vid bägarens klang och grefvens angenäma sällskap gick det ganska lätt för fogden att sätta sig in uti

förhållandena och stanna vid sitt en gång fattade beslut, det nämligen att så mycket sig göra lät undvika all offentlighet vid den förföljelse, som ban måste anställa mot sin förföljare.

Och grefvens svenner fyllde bågarne med godt vin, och grefven log så vänligt, och fogden fann sig så väl, att. han hade varit riktigt vacker denna kväll, om icke den där lurande blicken, som dock alltid fanns kvar, påmint om ormen, hvilken väcker afsky äfven då, när han ringlar sig af vällust i solljuset.

Just som fogden var som bäst i tagen att inför grefven uppdaga välsignelsen af sin styrelse i denna aflägsna del af hans konungs riken, hördes ett ovanligt buller utanför rummet och ljudet af en röst, som med en befallande ton bjöd att föra någon inför fogden. Omedelbart därpå öppnades dörren, och tvenne af fogdens ryttare inträdde, förande mellan sig en lång dominikanermunk.

De stannade nere vid dörren, men bakom dem framträdde Mårten Skrifvare.

»Förlåten, stränge herrar», sade han, »att vi störa friden, men konungens tjänst går framför allt, och denne man . . .»

Skrifvaren hann ej fullborda sin mening, förrän fogden sprang upp och gick häftigt öfver rummet ned mot dörren, där munken stod med korslagda annar mellan ryttarna. Fogden såg munken under ögonen ända in i den neddragna hufvan.

»Ha-ha-ha», skrattade han därefter, »hvad vill det säga, hvarför kommer du nu inför mig på detta sätt, ärevördige fader?»

Munken pekade på Mårten.

»Hur hänger det i hop?» frågade fogden denne.

»Jag såg patern», svarade Mårten, »nere vid dörren till svenstugan, när dörren en gång öppnades, och ban syntes mig hastigt vilja draga sig tillbaka. Då gaf jag en vink åt männen här, hvilka genast jämte mig lämnade dryckesstäm-man och skyndade ut. Jag hörde då steg här på trappan, och jag ilade upp. Det var riktigt den ärevördige patern.s:t ör.tans gillestuga. 167

På alla mina frågor har han dock icke velat lämna något svar, och då lät jag föra honom inför eder.»

»Godt klerk», genmälte fogden, »men lugna dig, denna gången far du vill. Lämna patern här hos oss och tag ryttarna med dig i borgstugan igen.»

Mårten bugade sig, och de båda ryttarna försvunno genom dörren.

»I hafven intet för öfrigt att befalla?» frågade den ödmjuke Mårten.

»Nej, nej . . , det är bra som det är», svarade fogden.

»Om en timme då?»

Fogden nickade bifallande, och därmed gick ock sä Mårten.

»Och nu, ärevördige pater», sade därpå fogden till denne, »kunnen I väl lossa er tungas band? En god vän är alltid välkommen, därför frågar jag ej om edert ärende nu!»

»Jag ville ännu en gång träffa eder», svarade munkn, »och förvissa mig om, huruvida I verkligen vi||en lölja mitt råd. Faran lurar, där I minst anen henm\ uch ert förakt oroade mig.»

»Horden I, hvad klerken där sade, innan han gick, uch hvad jag svarade honom?»

»Jag hörde det!»

»Nä väl, Mårten klerk är mitt sändebud till kunnen, och om en . timme sitter han till häst.»

»Ar det så», svarade munken, »då har jag intet att säga eder vidare.»

Fogdens blick tycktes vilja genomtränga munken, där ban stod med armarna korslagda, lugn och orörlig som en

bronsstaty. Äfven på grefve Hans tycktes munken göra ett ovanligt intryck. Han hade rest sig upp och tagit ett steg fram, som om ban velat gå emot munken, men hade plötsligen hejdat sig och satt sig igen. Dock hvilade hans hufvud, liksom tyngdt af tankar, mot hans hand. Men när fogdens ord 0111 ett bud till kungen nådde hans öra, reste han sig åter upp.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Fogden såg munken under ögonen ända in i den neddragna hufvan. (Sid. 166.)

»Hörde jag rätt, fogde», utropade han, »ämnen 1 redan denna natt skicka ett bud till kungen?»

»Ja väl», svarade denne och vände sig mot grefven, »kan det förundra eder?»

»Visst icke, fogde, tiderna äro sådana, att jag tänker ofta nog bud går mellan eder och vår nådige herre, konungen. Men just denna natt . . .»

»Det är patern här, som kommit mig att tänka därpå. Han kom till mig i dag på eftermiddagen för att tala med mig om dagens märkliga tilldragelse. Men I kunnen så godt själf . . . hvad, den ärevördige patern är försvunnen . . .!»

Så var det. Munken hade, så fort fogden vände sig om mot grefven, sakta öppnat dörren och försvunnit.s:t ör.tans gillestuga.

»Nå ja», fortsatte fogden, »han föreföll inig besynnerlig i tal och svar, men mig ledde han på en god väg, och därför må han nu få hafva sina besynnerligheter för sig.»

»Han ledde eder på god väg?» sporde grefven.

Fogden redogjorde för hvad som tilldragit sig. Patern hade sagt, att ett våldsamt förhindrande af Engelbrekts resa skulle båta föga. Mera och bättre skulle det verka att skicka en pålitlig man i förväg till konungen och förbereda honom på hvad som komma skulle.

»Yäl var det min afsikt, den ärevördige paterns råd förutan, men det, som ban upplyste mig om, påskyndade mitt beslut.»

»Munken talade om edert förakt för faran, och det oroade honom . . .»

»Ja, ja, så är det, jag föraktar dessa eländiga bönder och allt hvad som kan komma från dem, och jag skrattade åt den stackars predikarebrodern, som tog saken så hett. Men han skådade dock ett stycke längre än jag, han lefver bland folket och känner det . . .»

»Och därför beslöten I att genast, om en timme tj^ckte jag mig höra, sända ett ilbud till kungen?»

»Ni hörde rätt, ädle grefve, om en timme rider ett säkert bud från mig till kungen!»

»Alltid vaken, alltid lycklig!» sade därvid grefven och höjde sin bägare, ehuru fogden, om han rätt sett efter, skulle hafva märkt en viss oro i sin värds ögon.

Fogden tömde med ett själfförnöjdt leende sin bägare i botten. Grefven blott läppjade på sin, men tillsade, liksom om ban nu först kommit att tänka därpå, en af de uppassande svennerna, att tillsäga fru Kichissa och jungfru Agnes att infinna sig i salen och med sin närvaro glädja den ärade gästen. Svennen gick, men kom efter en kort stund tillbaka med det besked, att stolts jungfrun icke mådde rätt väl och att fru Kichissa icke kunde lämna henne.

Grefven steg genast upp för att skynda ut och bad fogden ursäkta det ofrivilliga försvinnandet. Därmed gick ban. I korridoren utanför mötte ban Ruprecbt och vinkade honom] 3t)

att följa sig, hvarpå båda gingo till den dörr, som ledde in till fruntimmernas rum. Dessa bebodde tvenne rum. I det yttre befann sig ingen. Men så fort grefven inträdde, öppnades dörren till det inre rummet, och fru Richissa

utträdde.

Hon var blek och upprörd, men grefven tycktes icke lägga märke därtill.

»Låt mig bedja eder, min ädla fränka», sade ban kort och bestämdt, som om det legat mycken vikt på, att hans ord snabbt uppfattades och lika snabbt sattes i verket, »låt mig bedja eder skynda in till fogden, medan jag för några ögonblick nödgas lämna honom.»

Fru Richissa nickade vänligt och försvann.

»Ruprecht», sade då grefven, »du vet, hvar S:t ürjans gillehus är beläget?»

»Ja!»

»Skynda dit. och laga att du får träffa Engelbrekt samt lämna detta bref från mig!»

Grefven satte sig på en liten bänk vid sidan af ett ljus, som belyste en liten madonnabild af silfver. Madonnans blick tycktes hvila på honom, men han märkte det icke, ej heller att bönpallen var fuktig af tårar. Han framtog ott stycke papper och skref därpå några rader, sammanlade brefvet och öfverlämnade det åt den trogne tjänaren.

»Se här», sade han, »det är af yttersta vikt, att Engelbrekt får detta bref så skyndsamt som möjligt. Men var försiktig, väck ingen onödig uppmärksamhet. Passa på, när Engelbrekt gått ut ur gillehuset. Yar framför allt försiktig, när du aflägsnar dig härifrån gården.»

Svennen nickade förtroendefullt och skyndade ut. Grefven blef en stund sittande på bänken, men lians tankar voro helt och hållet upptagna af konungen och fogden och den, som han nyss tillskrifvit.

»Det är dock af vikt», mumlade han sakta för sig själf, »att konungen får veta sanningen!»

Därpå reste han sig upp och gick tillbaka till den stora salen, där fogden som bäst höll på att öfvertyga fru Richissas:t ör.tans gillestuga.

171

om förträffligheten af de danska öarna, där herremannen kunde lefva och fröjda sig, utan att ständigt påminnas om lagen och åter lagen af rättslösa bönder.

Knappt hade grefven stängt dörren efter sig, förrän hans dotter störtade ut ur det inre rummet. Hon var klädd i samma himmelsblå klädning som dagen förut på Säters kungsgård, men denua var också det enda, som var sig likt. Ofvanpå denna hängde löst kastad öfver axlarna en vid kappa, liksom för att svepa i sorgedok den ljusa gestalten. Agnes befann sig i ett tillstånd af den mest pinsamma oro. Hennes kinder flammade, och hennes pulsar slogo, som om hon kämpat med en häftig feber. Ögonen brunno af en egen glans. De hade gråtit bittra och häftiga tårar, men nu voro de torra, och fasthet och beslutsamhet stodo att läsa så väl i dem som i hvarje drag af det bildsköna anletet.

Hon stannade en stund framför madonnabilden, kastade sig ned på bönpallen, ocli hennes läppar framhviskade en bön om kraft oeh hjälp af den heliga jungfrun.

Vi påminna oss den föregående dagens morgon i Sätersdalen och den förfärliga underrättelse, Agnes där erhöll. När hon då sade sig vilja rädda ungersvennen, anade hon visst icke, hvilka svårigheter som skulle uppresa sig emot henne för utförandet af denna enkla handling. Det gällde nämligen blott att tala till Engelbrekt om saken. Och Engelbrekt kom, och hon träffade honom; men det var som om rösten stockat sig i hennes bröst, hvar gång hon var färdig att öppna sin mun och tilltala honom.

Människohjärtat är sig alltid likt, det må klappa under vadmalet eller under sammeten; nu i dag liksom för århundraden sedan, alltid äro dess grunddrag desamma. De enkla, ursprungliga böjelserna, sorg och glädje, hat och kärlek, hämnd och afund och vänskap, de förblifva sig lika i alla tider. De utgöra enheten i mångfalden, den genomgående färgtonen i de olika tidernas skiftande färgspel. Melodien kan blifva olika, men tonerna, som bilda den, löpa alla i samma skala, uppåt eller nedåt. Ännu drömmer ynglingen] 3t)

helst om strider och ära, om ock både striden och äran är en annan än fordom. Men flickans dröm, hennes hjärtas heligaste bön är en fridens och försoningens bön; lion är ännu som fordom, den borna fridsjungfrun. Och för henne såsom sådan är intet förändradt. Lika tyst, lika omärkligt som fordom uppspirar kärleken i hennes hjärta och vecklar ut sina skära blomblad mot himlen. Men ingen är mera nu än förr invigd i det heliga mysterium, då första gången vid stjärnornas sken ett namn utandas öfver blommans kalk, vigande flickan från barn till kvinna och, lyftande lifvets slöja, utbreder för hennes spanande blick oanade rymder, där morgondaggen ligger kvar, men där töcknen vika och idel solljus råder och värme och frid.

Agnes älskade Herman Berman. Hon visste det knappt själf, eller hon sökte undfly sig själf, men hur det var, i hennes hjärta var redan namnet Herman inbrändt, och faran, döden, som hotade ungersvennen, gjorde det med ens klart för henne, att denne Herman betydde mer för henne än allt annat i världen. Se, därför var hon sig knappt mäktig vid bordet i Säters höganloftssal, därför kunde hon icke tala till Engelbrekt och varna honom för hans väns fara. Huru kunde hon väl visa någon oro, någon fruktan för ynglingens skull? Det hade ju varit detsamma, som att rent ut säga: Jag älskar honom, han måste räddas. Nej, Engelbrekt kunde hon icke tala vid, och hon såg nästan med välbehag, att intet tillfälle därtill yppades, ehuru därunder å andra sidan hennes ängslan och oro tilltogo med hvarje ögonblick, som flydde obegagnadt.

Och det var verkligen så. Engelbrekt var så upptagen af hennes fader, att det skulle hafva väckt dubbelt allas förundran, om hon stört de båda männen med berättelsen om en fara, som de måhända, när allt kom omkring, skulle betraktat som obestyrkt, efter som de icke kände sagesmannen så väl som hon. Så gick söndagen, och måndagen kom. Hon hade nu fattat det beslut, att icke vända sig till Engelbrekt, utan till sin fader, och en stund gladde hon sig rätt hjärtligt,s:t ör.tans gillestuga.

att nu hafva funnit rätta vägen för ungersvennens räddning. Då stack åter hennes kärlek upp sitt hufvud, denna kärlek, som måste döljas som en helgedom för hela världen. Nej, nej, icke kunde hon omtala den för sin rike, ansedde fader. Han var ädel och god, men aldrig, aldrig skulle en så obetydlig yngling, som Herman Berman, inför hans ögon vara värdig hans dotter. Nej, nej! Icke heller var det möjligt under dagens lopp att få rå om fadern så lång stund, som behöfdes för att kunna, utan att på något sätt röja sig, meddela hvad som var nödvändigt.

Och likväl måste ynglingen räddas!

Redan var skymningen inne. Hon kunde från fogde-gården se, huru ljusen och facklorna tändes i byggnaden där bredvid kapellet uppe på höjden på motsatta sidan af strömmen, och där låg gillehuset, som man sagt henne. Hennes oro steg till sin höjd, och ingen, ingen, som hon kunde anförtro sig till, ingen, som kunde rädda den modige, den djärfve ynglingen, han som så oegennyttigt var färdig att offra sitt lif för hvarje lidande man eller kvinna, han som räddat henne själf från en fara, kanske förfärligare än döden. Ty hon anade nu, att bortrüfvandet ur Jätturvallsgrottan stod i sammanhang mod fogden Johan Yales tal om sin hjärtans kär, hos hvilken Herman höll på att uttränga honom.

Hon kastade sig på knä framför den heliga jungfrun, hon genomfuktade sammetshyendet med sina tårar — men madonnan steg ej ned från sin plats,, hennes hjärta var hårdt som metallen, hvaraf hennes bild var förfärdigad.

Då genomlyste en blixt hennes själ. »Jag vill rädda honom själf!» stod med ens för henne, såsom det enda, men på samma gång det bästa medlet. Och tårarnes flöden upphörde, fast ögat brann i låga och hjärtat slog feberhett.

Hon gick in i det inre rummet, där fru Richissa befann sig. För henne var det klart, att något ovanligt var på färde, men alla hennes frågor blefvo obesvarade.

»Det är intet, alls intet, fromma moder», svarade Agnes, »min häst har skyggat liksom din där vid busksnåret, och] 3t)

Guds moder vet, om jag kan fa makt med honom, det iir allt. Fråga mig icke mera, jag kan icke besvara dina frågor.»

Och därmed föll hon den gamla frun om halsen och kysste henne.

Det var nu, som grefven hördes inträda i det yttre rummet. Fru Richissa gick ut; snart hörde hon äfven sin fader aflägsna sig, och hastigt kastade hon öfver sig en vid kappa med vidhängande hufva och skyndade ut.

Ännu en gång kastade hon sig ned för Mariabilden. När hon reste sig upp, genombäfvades hon af en helig rysning. Hon sträckte sig upp och kysste bilden. Därpå kastade hon öfver sig hufvan, insvepte sig i kappan och öppnade dörren.

Den långa gången var tom. Hon såg sig om åt alla sidor, och så ilade hon lätt som en skugga fram förbi de många dörrarna och utför trappan. Framför dörren till borgstugan hörde hon svennerna skämta och högljudt skratta. Hon skyndade där förbi.

Snart stod hon nero på gården. Där stodo längst bort fogdens hästar, och det var, som om någon sysslat där nere vid dem.

»Ett djäfvulsväder för den, som skall ut i natt», hördo hon en stämma säga, och hon igenkände Ruprechts röst.

»Fogden får väl betala ridten», hördes en annan svara. »Detta är bästa gångaren i fogdens stall!»

Mer uppfångade hon icke. Stormen hven och slet sönder den täta molnmassan, så att en och annan blek strimma af månen började glänsa öfver den våta marken. Men Agnes var känslolös för allt, och hennes krafter tycktes tilltaga med hvart steg, hon aflägsnade sig från fogdegården.

Så kom hon öfver bron och ilade stigen fram till det lilla kapellet och gillehuset, som låg där bredvid.

Hon steg uppför trappan, men hon märkte icke de båda eldkolen, som glödde vid stenfoten och som Engelbrekt och Herman varsnat. Hon klappade sakta på dörren. Ingen hörde henne. Skulle hon öppna dörren och stiga in och kalla uts:t ör.tans gillestuga.

Herman, eller skulle hon afbida ett gynnsamt ögonblick? Hennes oro steg till förtviflan, då hon i detsamma hörde steg innanför och röster, som talade.

Det var Hermans röst. Det hörde hennes hjärta mer än hennes öra.

Månljuset, som föll på denna sida om huset, belyste helt och hållet den späda kvinnoskepnaden, som stod där döf för stormen, hvilken slet i hennes kappa och liksom ville lyfta denna sorgedräkt bort från hennes skuldror. I detsamma började eldkolen röra sig invid stenfoten och flytta sig framåt, och efter dem följde en lurfvig, oredig massa. Det var björnen, på hvilken den blåklädda jungfrun utöfvade ett omedvetet inflytande. Han steg uppför trappan och strök liksom smekande sitt hufvud mot den blåa kjolen.

Men stegen där innanför dörren aflägsnade sig, och ljudet af talande röster försvann.

Då fattade Agnes med förtviflans kraft i den tunga dörren, som gick upp. Hon ilade in i förstugan, hon tog samma väg, som hon hört af ljudet, att de samtalande männen tagit. Och så kom hon ut på trappan, som ledde nedåt gården, och vid hennes sida stod björnen.

Längst ner på gården, där skuggan föll starkast, hörde hon då tvenne röster tala, och åter igenkände hon Hermans röst.

I detsamma såg hon något glänsa i slagskuggan där nère, och hon skrek till och skyndade utför trappan.

En man kom emot henne. Hans ansikte var leende, men blekt.

»Hvad söker du, syster?» frågade ban med en kall, isande stämma.

»Jag såg två män gå utför gården», svarade Agnes, »hvar är den ene?»

»Befall då din själ i Guds hand, ty mera får du ej se i denna världen!»

Och med dessa ord fattade den bleke mannen i jungfrun.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Invid planket ett annat lik, vid hvilket en blåklädd jungfru knäböjde.
(Sid. 177.)

Knappt hade dock hans hand vidrört henne, förrän björnen med ett slag af sin väldiga ram slog honom till marken. Mannen förlorade dock icke sin själsnärvaro. En förtviflads:t ör.tans gillestuga.

177

strid började. Den bleke mattade gång på gång åt björnens hjärta, men alltid förgäfves. Till slut träffade björnens ram honom i ansiktet. Ett förfärligt vrålande följde därpå, och den bleke mördaren utandades sin sista suck.

Då tystnade sången därinne i gillessalen, steg hördes på trappan, de försvunno åter, men omedelbart därpå upplystes gården af bloss och fylldes af folk.

Det var bröderna och systrarna, som från gillessalen skyndade ut att se, hvem som störde gillets och högtidens frid.

Den syn, som mötte deras ögon, är lättare att tänka sig än att beskrifva. Först det söndersargade liket af den främmande köpmannen, vid hvars sida björnen låg och slickade sina sår. Och där bakom invid planket ett annat lik, vid hvilket en blåklädd jungfru knäböjde.

Engelbrekt var en bland de främsta. Han gick fram till den knäböjande jungfrun och såg vid skenet af ett bloss på den döde.

»Herman!» utropade ban, och en tung, bjärtslitande suck steg upp ur hans barm.

»Herman Berman!» upprepades af alla de kringstående.

»Hvem är mördaren?» hördes åldermannens veka stämma strax bakom.

Engelbrekt såg sig omkring och hans blick stannade på dolken, som den döde köpmannen ännu höll i sin hand.

»Denne har mordvapnet i sin hand», svarade han, »svennen där är obeväpnad.»

»Så har då», fortsatte åldermannen, »vår lybske broder brutit mot konungens edsöre, ej blott såsom den där burit blanka vapen, utan fast mera burit blodig hand på sin gillesbroder, och ligge han därför, som vårt heliga skrå bjuder, ogilld. Fören den döda kroppen bort ur ärliga mäns och kvinnors åsyn.»

Och fyra af bröderna togo köpmannens lik och buro det ut genom en bakport, som från gården ledde uppåt det invid belägna berget.

Engelbrekt Engelbrektsson. I. 12] 3t)

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Engelbrekt hade därunder åter nalkats svennen. Den blå-klädda jungfrun hade rifvit af honom tröjan och lagt en hopviken duk öfver såret samt fastbundit den med sitt blåa skärp. Engelbrekt lutade sig ned och tog ett steg tillbaka, när ban igenkände grefvedottern.

Ett vemodigt leende log flyktigt ur hans allvarliga anlete mot flickan. Det var, som om han velat säga, att alla bemödanden voro förgäfves.

Men Agnes såg på honom och hviskade knappt hörbart:

»Han lefver!»

Engelbrekt lyfte varsamt upp svennen, hvilken låg med ansiktet mot jorden, och lade örat intill hans mun.

»Ärlige bröder och systrar», sade ban därpå, fullkomligt herre öfver sig och därför äfven i stånd att vaka öfver den flicka, hvars kärlek till Herman han anade, men hvars rykte skulle varit förloradt, om hon igenkänts här, »min fosterson är icke död. Mördarens hand har förfelat sitt mål. Rika Belgstings dotter har skrämt honom. Läten därför icke denna sorgliga händelse längre störa eder. Guds helgonaminne väntar. Låten det iskänkas och låten festen få sitt gilla slut. Jag kan nog draga försorg 0111 eder sårade broder.»

Alla tyckte detta vara väl taladt. Alla visste äfven, att den biltoge bergsmannens dotter blifvit förd till Engelbrekts hus, så att förklaringen, att hon, den svagsinta Kerstin, kommit till gillcsgården och genom sitt uppträdande skrämt mördaren, föreföll belt naturlig.

Åldermannen och stolbröderna gingo därför upp åt gården, och bröderna och systrarna följde, och slutligen var den stora gården tom, och Engelbrekt stod ensam vid den mördade och grefvens dotter.

Endast en af bröderna bådo stannat. Det var Björn i Yarggården.

»Jag förstår dig, Engelbrekt», sade han och fattade Engelbrekts hand, »ty jag känner Belgstings dotter; men hvad du och jag veta, vet ingen mera, låt mig därför hjälpa dig. Din Herman är också mig kär, och vid Sankt Örjan, hade icke minbjörn slagit den falske brodern ihjäl, så skulle Björn själf gjort det.

Engelbrekt tryckte hans hand. Därpå togo de den sårade i sina armar ocb buro honom ut ur gillesgården, och Agnes följde, måhända mera medvetslös än björnen, som gick bredvid henne tätt efter sin herre.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

ANDRA AFDELNINGEN.

VÄGEN TILL KUNGS.

I.

En natt på Ornäs.

Ungefär 5 fjärdedels mil från Falun ligger en gammal frälsegård, hvars namn har en egen klang för hvarje svensks öra och liksom för honom åter till förra tider, då hans folk isin ungdomskrafts rika fullhet bröt sig en väg till ljus och frihet. Det är *Ornäs.*

Gården har ett vackert läge med utsikt öfver den stora sjön Runn och en sydvästlig fjärd af denna, som kallas Öjesjön. Den ligger högländt, på en liten halfö, som skjuter ut i den nämnda Öjesjön, och är sålunda på tvenne sidor omgifven af vatten. Åt norr utbreda sig sköna, löfklädda dalar, och i nordost höjer sig Orberget, hvaraf gården skall hafva fått sitt senare namn. Man vill nämligen veta, att gården ursprungligen hetat Bergsnäs, och att Arendt Persson, han som ville förråda Gustaf Eriksson Vasa, varit den, som förändrat namnet. Dock har man ett gammalt intyg i en lagmansdom, som förmäler, att en Ilian af Ornäs bevittnat ett köp å Aspabodom år 1268, hvaraf sålunda synes, att namnet Ornäs är tre århundraden äldre än den nämnde Arendt Persson.

Gustaf Vasa har gjort namnet Ornäs till ett historiskt namn. Men Ornäs äger dessutom i och för sig en egenskap, som skänker det betydelse. Gårdens forna hufvudbyggnad står där nämligen alldeles i samma skick som på Gustafs dagar, då Arendt Persson genom sitt giftermål med Barbro Stigsdotter blef ägare till gården, och den lämnar oss därför med sitt omgifvande landskap, om vi så få säga, ett stycke lefvande verklighet från lifvet och skicket i norden, sådant det var för mer än fyra hundra år sedan. De grofva, ohuggna timmerstockarna, som bilda byggnadens väggar, den längs med huset löpande höganloftsbron, som här är betäckt och försedd med små fönstergluggar eller vindögon, den utbyggda, likaledes betäckta svängtrappan, som ungefär midt på husets östra

långsida leder upp till loftsbron, rummen därinne, där man ser de nakna timmerväggarna, öfver hvilka vid högtidliga tillfällen, tapeterna hängdes — allt är sådant, som det var fordom. Det är genom enskilde mäns kärlek, som detta uråldriga minnesmärke — och det är ett sådant, ej blott för Dalarne, utan för hela Sveriges land — det är genom enskilde mäns omsorger och kostnader, som detta minne kunnat bevaras till våra tider. För hundra år sedan var huset nära] 3t)

att förfalla af bristande vård, då Ornäs' dåvarande ägare, en kamrer Jakob Brandberg, iståndsatte det med en kostnad af 12,000 daler kopparmynt, en ofantlig summa, jämförd med hvad konung Fredrik samtidigt anslog för samma ändamål.*

Huru långt tillbaka i tiden Ornäsbyggnadens ålder går, kan man emellertid icke med fullkomlig visshet bestämma. l)ock kan man, utan att fela, antaga, att de timmerstockar, hvilka ännu befinna sig i dessa väggar, icke i Engelbrekts dagar stodo på roten, som det heter, äfven om man icke vill gå så långt, som till 1397, hvilket årtal finnes inristadt i en af dem.

På denna tid, eller om våren 1433, satt Hans Djäkn som ägare af Ornäs med dess kopparhyttor ocb underlydande hemman. Han uppgifves oriktigt hafva tillhört en utländsk släkt, som under konung Albrekt inkommit i Sverige. Hans släkt tillbör nämligen Finland, där den var både rik och ansedd. Tvenne bröder af denna släkt bodde vid denna tid här i trakten, den nämnde Hans på Ornäs ocb Greger på Grängs-hammar i Tuna socken.

Hans på Ornäs ägde äfven Jönshyttan i (nuvarande) Säters socken, ocli kallades vanligen Hans på Jönshyttan.

Det var en kraftfull och fosterlandsälskande man, denne Hans på Jönshyttan, och om vi icke sett till honom vid något föregående tillfälle, då fråga varit om att råda bot på allt det onda, som landet led af alla dessa utländska fogdar, så var det därför, att han varit borta från sitt hem på en resa ned ät Tiveden, där han hade vänner och där ban var i begrepp att köpa jord.

Ersmässodagen, sent om kvällen red ban in på sin gård Ornäs. Han hade en främmande man med sig. Båda voro ordkarge, och när de kommo in i stugan och Hans' hustru välkomnande gick emot sin man och gästen, såg hon granne-ligen, att allt icke var, som det skulle. Båda männen blickade dystert, nästan vildt framför sig, och Hans besvarade knappt

• År 1711 1,583 daler IG öre kopparmynt, och 1753 20 daler silfver-mynt af Tliors&ngs sockens behällne kronodagsverken.

hustruns vänliga hälsning. Man var i allmänhet den tiden icke så noga med de yttre formerna, man såg mera till sakernas inre väsen. Yar hjärtat godt, så fick allt annat vara som det kunde. Men var hjärtat ondt, då kunde intet sirligt tal, inga fina och mjuka låter eller, soni vi säga, konventionella former, göra den man eller kvinna, inom hvars bröst det klappade, gärna sedd eller tåld. Däraf följde en viss yttre sträfhet och enkelhet, både till hvardags och helgdags, men därunder bodde fromhet och kraft och mannatro. Utan tvifvel skulle det icke skada, om vår tid ägde litet mera af den hjärtats fromhet, hvarpå den gångna var så rik.

Kort efter männens inträde i rummet kom en ljuslockig gosse inspringande; han kunde vara omkring tio år. Den stränge husbondens ansikte ljusnade viel åsynen af gossen, som raskt sprang emot honom. Han lade sin hand på det lockiga hufvudet och sade:

»Gud signe dig pojke; kan du skjuta lärkan i flykten än?»

»Icke skall det töfva länge, det lofvar jag», svarade gossen.

»Skynda dig då, Stig, Sverige behöfver män med styfva armar och godt sikte!»

Den främmande, som följt med Hans, fattade gossen under hakan och betraktade honom länge tigande. Den lille Stig såg modigt främlingen i ögat.

»År det ende sonen», frågade gästen.

»Den ende, som lefver», svarade värden.

»Och du ser mig ut», fortsatte gästen, halft på skämt, halft på allvar till gossen, »att kunna bryta en lans med tiden . ..»

»Det vill jag ock», svarade gossen, »så sant jag heter Stig Hansson.»

»Håll ord, gosse», inföll fadern, »de tiderna låta icke vänta på sig, som vilja pröfva svärden. Så sant mig Gud hjälpe, Peder Ulfsson», han vände sig härvid till den främmande, »så sant mig Gud hjälpe, jag hade god lust att redan denna natt börja leken . . .»

»Du sade det, Hans, jag är färdig, när du vill. Det är] 3t)

en skam för män att låta behandla sig som oskäliga djur. Doek synes det mig vara god tid i morgon arla, oeh du lärer väl behöfva tid att rusta dina svenner.»

»Rätt så, i morgon arla draga vi åstad . .. Här måste handlas med kraft, vill fogden dansa, nog skola vi spela upp en låt för honom, så att han ej glömmer oss i brådkastet.»

Herren till Ornäs strök hastigt sina händer mot hvarandra och vandrade oroligt upp och ned i rummet.

Därunder öppnades dörren, och en främmande sven inträdde. Hans stannade i sin vandring midt för svennen och borrade sina ögon i honom.

»Med förlof, Gud signe», sade svennen och strök af sig den runda hatten.

»Hvem är du, sven, och hvad är ditt ärende?» dundrade Hans emot honom.

»Jag kom hit i eftermiddags från Kårberget», svarade drängen. »Jag har ridit i förväg med hästar åt Engelbrekt Engelbrektsson och hans sven Hennan Berman.»

»Godt, sköt väl om dem och spara ej på fodret, dräng! Ännu finnes väl en kappe hafra eller par för min vän Engelbrekts hästar. Se dig ock själf till godo! — Hvarthän ämnar sig din herre?»

»Du kommer långväga från», genmälte drängen, »som ej vet hvad männen veta litet hvar i bygderna redan, att Engelbrekt skall draga till kungen och klaga på fogden.»

»Till kungen!» utropade båda de innevarande männen på en gång.

»Det beslutet fattades i dag på förmiddagen», upplyste drängen, »men det är så, att fogden vill gillra vägen för honom, och därför så . . .»

»Gud fördöme den stund, som fogden vågar lyfta sin hand mot den redlige mannen. Så sant. jag heter Hans Djäkn och vill föra mitt sköldemärke med äran, den blodsmannen skall ej höra hanen gala längre än Engelbrekt. Men säg oss allt hvad du vet om detta ärende. Jag kommer från en lång-resa och har nu en rund tid varit hemifrån. Sätt dig, sven . . . hustru, skänk i en mugg öl åt svennen här!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Den där munken har setat på hästrygg förr, så munk han är.» (Sid. 187.)

Och männen satte sig, och svennen började berätta allt hvad han visste om de sista tilldragelserna, om de femmännen, som fogden upphängt i rök, om de blodiga utpressningarna ur allmogens hem af allt hvad de ägde, som var af något värde, samt huru bönderna därför samlat sig där och hvar i socknarna och beslutat välja sig en höfvidsman. Tillika anförde ban utförligt utgången af förmiddagens sammankomst och hvad Engelbrekt sagt, och att de församlade männen funnit det godt.

De innevarande lyssnade uppmärksamt till drängens tal, men de båda männen tycktes endast med möda kunna betvinga den storm, som allt mer och mer syntes sammandraga sig under deras ögonbryn. När drängen upphörde att tala, blef det helt tyst i rummet, liksom ett ögonblicks kväfvande lugn merendels föregår ovädrets utbrytande.

Men mycket folk var den aftonen ute på färdvägar och stigar. Just som Ornäsherren skulle öppna sin mun, hördes häftiga steg ute i förstugan, och omedelbart därpå rycktes dörren upp, men så våldsamt, som om det gällt lifvet för den inträdande.

Det- var en lång, bredaxlad dominikanemiuuk. Hans skarpa ögon öfverföra snabbt de innevarande och stannade på Engelbrekts sven, som å sin sida väl tycktes känna munken.

»Guds frid, Hans Djäkn!» sade denne, »min häst har störtat här utanför, och jag ämnade bedja dig om en annan, men jag menar nu, att jag ej behöfver det. Du Per är här med tvenne för Engelbrekts räkning, jag tar den ene af dem.»

Drängen såg bestört på munken, men kunde ej säga något.

»Hvad står då på», sporde Hans Djäkn, »är den onde för dörren, fromme fader, efter som I riden, så att hästarna störta under eder. Gäller det en ärlig dust, så räkna på mig och äfven på Peder Ulfsson här, från Vermland, vi vilja båda följa dig!»

»Tack, tack redlige män», svarade munken, »min ridt gäller mera, än jag nu kan säga och hvad tio hästar äro värda. Säg blott, åt Engelbrekt, när han kommer i morgon, att jag tagit hans ena häst, och lämna honom en af dina i stället. Måhända möter jag honom sedermera och kan återlämna hästen. Guds frid vare med eder!»

Därmed lämnade munken rummet och skyndade ut på gården. Men han följdes af de innevarande männen, hvilka hade svårt att för sig förklara denna ilfärd af munken, som redan var en gammal man och väl icke var van att sitta på hästryggen. Utkomna på gården sågo de emellertid munken leda ut den ena af de omtalade hästarna och med en vighet och styrka, som iugen kunnat tilltro honom, kasta sig upp i sadeln. Ögonblicket därefter var han försvunnen, och man hörde ljudet af den snabba hästens bofslag aflägsna sig nedåt landsvägen.

»Den där munken har setat på hästrygg förr, så munk ban är», sade Hans därvid, »men vill du som jag, Peder Ulfsson, så vandra vi nedåt vägen. Blodet brinner i min kropp, jag kan ej gå till hvila!»

»Och vårt morgonarbete?» sporde Peder Ulfsson.

»Bedrager jag mig ej», genmälde Hans, »så jagas i natt en jakt, som gäller mer än vårt tilltänkta morgonarbete. Dock vill jag tillsäga mina huskarlar att göra sig redo, sedan skall Engelbrekt, när ban kommer i morgon, få afgöra saken.

Hans Djäkn gick därpå till svennestugan, som låg i en särskild byggnad, öppnade dörren och tillsade de innevarande mänuen om sin vilja, hvarpå ban och gästen fortsatte vägen nedåt landsvägen, som ett stycke nedom Ornäs ledde till Torsång. På något afstånd följde Engelbrekts dräng. Stormen drog fram i vildt raseri öfver trakten, men månen glänste klar från himmelen.

Nedkomna till landsvägen, togo de af åt vänster. De hade dock icke gått långt, förrän ljudet af hästhofvar åter nådde deras öron. De stannade och lyssnade. Ljudet kom norr ifrån och tilltog i styrka. Således var det en ryttare, som nalkades, och vinden låg på från norr och förde ljudet med sig.

»Mer än en synes denna natt rida söder ut, från Kårberget», sade Peder Ulfsson.

»Men har denne, som nu är i antågande, samma mål som munken», inföll Hans Djäkn, »så liknar det sig till, att han kommer något sent.»

»Han synes icke göra sig väl så brådt som munken», svarade Peder Ulfsson, »dock tyckes han rida raskare än den, som blott vill skynda hem undan stormen.»

»Yore det ock så, som I sägen», inföll drängen, »att den ryttaren som nalkas, ville samma väg som fader

Johannes, och visste ban, att denne voro före honom, så skulle han likväl aldrig hinna honom. Fader Johannes tog Herman Ber-mans häst, och likare springare än Brand finnes icke i något stall i Dalarne, om han så finnes i Sveriges rike.»

»Godt och väl med hästen, dräng, men kan fader Johannes också hålla ut en ridt, sådan som han nu tycktes hafva i sinnet?» frågade Ornäsherren.

»Därom vet jag intet att säga», genmälte drängen, »men så mycket är visst, att viktiga saker hafva timat, sedan jag red från Kårberget, eftersom fader Johannes rider själf och icke skickat någon annan i sitt ärende.»

Härunder fortsatte männen sin väg i sydlig riktning åt Torsångs kyrka till. Men ryttaren, som hördes komma norr ifrån, nalkades allt mer, och snart hördes ljudet af hans häst så nära, att de tu stannade för att invänta honom och låta honom rida förbi.

Och ryttaren kom. Han red en stor och stark häst, men själf var han liten och spenslig till växten. När ban var midtför de tre fotvandrarne, af hvilka Hans Djäkn och Peder Ulfsson stodo på ena sidan om vägen och Engelbrekts dräng på den andra, stannade ban sin häst.

»Guds fred, gode män!» hälsade han med en mild stämma.

»Gud signe!» svarade männen.

»Här ligger en störtad häst vid vägen ett stycke härifrån», vidtog åter ryttaren, »kännen I den ryttaren som haft så brådt i natt, eller hafven I måhända sett honom?»

»Vi komma från min gård, här invid», svarade Hans Djäkn, »och hafva ej sett hvad du talar om.»

»Är du då Hans Djäkn till Jönshytta?» sporde ryttaren.

»Ja väl, det är mitt namn! Du är då ingen främling bär i trakten?»

Ryttaren dröjde, och hans lifliga öga flög hastigt från den ene till den andre af männen vid landsvägskanten.

»Trakten här», svarade ryttaren, »känner jag väl och männen äfven, kände jag kreaturen lika godt, vore det väl. Bedrog jag mig ej, så tyckte jag mig dock hafva sett hästen där borta i Engelbrekts stall på Kårberget. Mannen, som ridit den, har då icke tagit in hos eder på Ornäs?»

»Det finnes flera gårdar i trakten än min», genmälte Hans Djäkn, »och bar hästen störtat, så lärer väl ej ryttaren göra stor skada. Ur mitt stall har ingen häst gått ut, sedan jag kom hem i natt.»

Dessa ord tycktes göra till fyllest. Den spenslige ryttaren gaf sin häst sporrarne och försvann, i riktning söder ut. De tre männen fortsatte i sakta mak sin väg.

»Det var då den andre», sade Peder Ulfsson.

»Och en af rätta slaget», genmälte Hans.

»Du kände honom då?»

»Det var en af fogdefolket, jag menar ban heter Mårten.»

Yidare blef ej taladt mellan männen, utan de fortsatte, stillatigande, sin gång fram emot Torsångs kyrka, ungefär en half mils väg. Här stodo, vid sidan om hvarandra, några stora, tvåhjuliga kärror, fullastade med grytor, kittlar, stop, kannor och andra bohagsting af alla möjliga slag. Från en stuga i närheten lyste eld genom vindögat, och skenet åter-strålade matt från ett och annat kopparkärl, som på skuggsidan stack upp bland de öfriga sakerna. Den motsatta sidan af kärrorna belystes af det klara månljuset. Inne från den upplysta stugan hördes muntra skämtsånger, då och då afbrutna af ett rått och vildt skratt.

Men på sidan om vägen helt nära stugan, syntes några dunkla gestalter, till hälften undanskymda af trädens öfverhängande grenar, och hade ej stormen brusat fram så häftigt och älfvens dån varit så starkt, så skulle man

trott sig höra tunga hjärtslitande suckar från skuggorna där invid vägen. Nu kunde man anse de hemska ljuden åstadkomna af stormen och älfven gemensamt, liksom ville de vid det åldriga24(5

templets fot klaga jordelifvets klagan till allförbarmaren där uppe, efter som människotunga teg.

»De odjuren tyckas dock hafva gifvit de arma människorna tak öfver hufvudet för natten», sade Peder Ulfsson, dystert betraktande den lilla stugan.

Ett genomträngande, vildt skri, som af en människa i de förfärligaste kval, genomskar luften och bildade ett otvetydigt svar på Peder Ulfssons uttalade förmodan.

De skyndade fram alla tre i riktning mot träden, hvarunder skuggorna rörde sig och hvarifrån suckarna kommo. Hans Djäkn var den förste, som hann fram, och hans blod ville stelna i ådrorna, när han böjde undan grenarna och fick sikte på hvad som rörde sig därunder.

En skara kvinnor omgåfvo en blek och aftärd skepnad, som höll ett nyfödt dödt barn i sina armar och meden blick, hvilken intet ord kan beskrifva, lyfte det mot höjden.

För Hans Djäkn och I'eder Ulfsson, hvilka nyss dragit här fram, var det med ens klart hvad som bär tilldragit sig. Kvinnorna skulle i stället för dragare draga kärrorna til! fogdenästet. Dragarne hade tagits i mät redan förut; hvad som här fanns på kärrorna, var det sista af något värde, som funnits att taga i en mängd fattiga hem, hvilkas kvinnor tvungits att göra tjänst som dragare, liksom för hölassen, dem grefve Hans såg, när han drog norr ut från Hedemora. Men hvad som här ökade grymheten var den omständigheten, att bland dessa kvinnor funnos flera, som voro hafvande.

En bland dessa, hvars krafter voro mer än de andras medtagna, hade här, under trädens skugga, medan stormen hven som vildast och älfvens böljor liksom skummade af raseri, samt vid skränet af de lustiga rösterna från den upplysta stugan, framfödt ett barn, som dock var dödfödt.

Det var hennes klagoskri, som midt igenom stormen trängt fram till männen. Men det var ej blott hennes rop som klagade, bela hennes gestalt med det döda barnet på de upplyftado armarna var liksom ett förstelnadt klagorop till rättvisans herre. Själfva de hårda männen rördes vidEN NÄTT PÅ ORNÄS.

denna åsyn, och tårar glimmade i deras skägg, när de vände sig bort.

Peder Ulfsson drog hastigt sitt svärd och ville störta fram mot stugan. Men Hans fattade honom vid handen.

»Nej, nej», sade ban, »vänta Peder, jag vet nu ett bättre råd. Yi taga kvinnorna med oss och föra dem hem till mig, jag vill sedan se den man, som vågar taga dem därifrån, så länge Hans Djäkn förmår föra ett svärd. Låt rånsfolket skämta därinne hos ölkonan. Så mycket bättre, om de ej veta, hvart deras fångar tagit vägen; det kunde skänka dem en behöflig extra förplägning efteråt.»

De arma kvinnorna hade lyssnat till mannens ord, och de hade alla rest sig upp.

»I hafven förstått mig», sade han, »följen mig till min gård. Där väntar eder en varm stuga . . . låten mig svara för följderna. Men intet buller, en och en, här utefter landsvägsdiket . . . skynden.»

Äfven den stackars modern till det nyfödda barnet hade förstått de välmenande männen. Hon ville resa sig upp, men hon förmådde det icke, utan föll tillbaka på marken.

»Tag henne på dina armar, sven», sade då Hans ocli vinkade åt drängen, »jag skall taga barnet, och jag vill vara sista man på denna färden.»

Och allt- gick som Hans Djäkn ville. Drängen gick först, med den afsvimmade kvinnan, så de andra, en och en, och sist gingo Hans och Peder Ulfsson. Alla voro tysta, och stormens dån och älfvens brus gjorde det dessutom omöjligt att höra ljudet af de vandrandes fjät, äfven när fötterna trampade hårdare mark.

Ungefär en timme därefter sutto de stackars förfrusna och uthungrade kvinnorna i ett rum på Ornäs framför en flammande brasa, och Ornäsherren och hans hustru gingo omkring och delade ut mat och öl.

»Nu kunna vi sofva med ro», sade mannen sedan, när han och hustrun befunno sig i sitt sofrum, »hvad som nu än må följa härpå.»*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Hela hennes gestalt med det döda barnet på de upplyftade armarna var liksom ett förstelnadt klagorop. (Sid. 190.)

Huru det var, så rådde dock stürre oro i hustruns sinne, än som hon ville låta påskina för sin man. Också låg hon vaken, långt efter sedan mannen fallit i sömn, och det varEN* NATT PÅ ORNÄS.

som om hans lugna och jämna andetag snarare ökat än minskat hennes bekymmer. Först långt efter midnatt föll hon i en orolig slummer, och där i drömmen lefde hon om igen de sista timmarnas oro.

lien drömmens skuggspel skiftade snart i andra former. Hennes man och hans gäst och de många kvinnorna bleknade bort, och hon tyckte sig se en främmande man stå lutad mot sitt svärd och betrakta hennes son, den lille Stig, hvilken log i sömnen. Mannens anlete kunde hon ej rätt se, men det utstrålade ett sken därifrån, som gjorde hela hans åsyn blid och fager. Plötsligt lyfte mannen upp sin vänstra hand, och däruti höll ban något skrifvet; hon kunde ej urskilja skriften, men det glänste som guld i handen. Mannen lade den andra handen, liksom välsignande, på Stigs hufvud.

Så upplöste sig den bilden och öfvergick omärkligt i en ny, men alltid såg hon mannens båda händer, den ena, hvarur det alltjämt lyste, som om en stjärna legat där, den andra pekande åt dörren till ett rum, som dock var fjärran från det, hvari hennes son låg och sof. Hon följde riktningen af mannens finger, och så var hon inue i det utvisade rummet. Det var loftskammaren i husets norra gafvel. Hon och hennes man hade där sina helgdagskläder förvarade. Det begagnades stundom till gästrum, hvarför där stod en säng utmed ena väggen.

Då tyckte hon sig se handen med stjärnan läggas i sängen, medan den andra handen liksom vinkade åt den sofvande Stig. Men i stället för handen tyckte hon sig se en yngling i sängen, och stjärnan brann vid hans hjärta. Ett svart moln uppsteg i detsamma och lade sig öfver ynglingen med stjärnan, så att blott en smal strimma af ljus vid molnets kanter utvisade, att stjärnan ännu brann, och därunder vinkade den andra handen allt häftigare.

Sonen tycktes därvid vilja resa sig upp ur sin bädd, men hon såg, till sin förvåning, att ban redan var en gammal man, fast ännu barnets leende hvilade på hans läppar. En förfärlig oro betog henne, och allt tätare blef molnet öfver

stjärnan, och allt häftigare vinkade handen. Slutligen öppnades dörren, hvarigenom hennes son skulle inträda.

Det var dock ej han som kom, utan en kvinna, men denna kvinna bar Stigs ansiktsdrag, och den drömmande sade, liksom till sig själf: »det är Stigs dotter». Emellertid såg bon kvinnan, som lion kallade Stigs dotter, skynda fram till sängen, molnet vek undan för henne, och hon fattade stjärnan i sin hand samt skyndade ut.

Där ute var det mörk, kolsvart natt, men en kraftig hand kastade stjärnan mot himlen, så att hon strålade ut öfver allt Sveriges land. Men själf tyckte hon sig sitta på ett moln ocli se neder öfver Ornäs och allt Dalarne och allt Sverige, och vid hennes sida stod hennes man och framför dem begge den mannen, som hon sett vid sonens hufvudgärd. Från molnet sågo de alla tre ynglingen med den kraftiga armen, som förmådde skingra det nattliga mörkret öfver Sveriges land, och hon hörde sin man säga till den andra: »Du började, Engelbrekt; ban där har fullbordat!»

Så upplöste sig drömbilden åter, endast stjärnan, som hon sett i Engelbrekts hand och vid ynglingens hjärta, fortfor att stråla, ehuru den aflägsnade sig allt mera, på samma gång som ljudet af hennes mans röst, när ban tilltalade Engelbrekt, fortfor att tona i hennes öra, tills slutligen af alltsammans endast detta ljud återstod

förnimbart för hennes själ.

Men det tilltog i styrka, det uppblandades med andra röster och med vapenslammer, och så vaknade lion.

Hon satte sig upp i sängen. Det var ljus morgon. Men drömmen stod lefvande för hennes inre åskådning, och liksom en fortsättning på densamma, hörde hon samma högljudda rop ock rasslet af svärdsklingor, som korsades mot hvarandra.

Hennes man hade stigit upp långt före henne, och en hemsk aning genombäfvade henne. Hon störtade upp, kastade på sig kläderna och skyndade ut på loftsbron. Här såg hon genom ett af de små vindögonen ned på gården, där en förfärlig syn mötte hennes öga.

Väl tio knektar, som hon på deras röda och gröna klädebonad igenkände vara fogdens, omgåfvo hennes man och gästen, som denne haft med sig föregående afton. Svärden voro dragna och huggen föllo tätt, men ännu stodo de två oöfvervunna.

Hon uppgaf ett förtviflans rop och skyndade ned på gården.

»Till svennestugan, kvinna!» ropade då hennes man emot henne, »de hundarna hafva tillbommat dörren!»

Hastigt som tanken ilade hon öfver gården till svennestugan och lyckades, efter någon ansträngning, få upp dörren. Men därinne fann hon männen bundna, och innan hon hunnit lösa dem, förgick ytterligare en stund.

När hon kom ut på gården, såg hon dock ännu svärdshuggen skiftas, men tillika tvenne män komma springande från sjösidan fram mot de stridande.

Engelbrekt!» utropade hon och sammanknäppte sina händer, medan en stråle af glädje upplyste hennes ögon.

Engelbrekt — ty det var ban — var åtföljd af en storväxt, groflemmad karl, med isgrått bår och skägg. Denne svängde i handen en väldig träklubba, och innan hon själf med sitt folk hunnit fram, var striden så godt som slutad. Tre af knektarna hade fallit sanslösa till marken för ett slag af isbjörnens klubba, två för hennes mans och Peder Ulfssons svärd, fyra flydde åt skilda håll, men uppfångades af hennes folk.

Den återstående af fogdefolket, en stor, groflemmad karl äfven han, stod framför Engelbrekt och stred ännu. Han tycktes vara de öfrigas anförare, att döma af silfverkedjan, som han bar om sin hals, och svärdet skötte han med sådan skicklighet, att Engelbrekt själf, som dock var känd för sin färdighet i att handtera vapen, tycktes behöfva uppbjuda all sin konst för att undvika de mördande huggen. Synbart bemödade han sig att göra sin motståndare oskadlig, utan att behöfva tillfoga honom något dödligt sår. Men detta tycktes reta fogdetjänaren, och hans hugg föllo allt tätare.

Då flög en blixt fram från de stridande, och fogdetjänaren stod vapenlös. Hans svärd låg ett stycke på sidan och glimmade i gräset mot den uppgående solen.

Engelbrekt stack sitt svärd i skidan och vände sig därpå mot Hans Djäkn, hvilken kom honom till mötes.

»Det var en het otta», sade han och tryckte Ornäsherrens hand, »fogdens knektar synas ej vara bland dina vänner, Hans Djäkn .. . Hämta ditt svärd, karl», han vände sig härvid till mannen, som han afväpnat, hvilken stod med korslagda armar och betraktade honom, »hämta ditt svärd, du för det som en karl, men bättre vore, om det sparades till bättre strider. Här stå fredliga män, som anfallits af en öfvertalig tiendo, och denne fiende bär hans färger, som är fogde öfver Västmanland och Dalarne. Säg sven, hvad vill du med denna strid?»

»Fogdens befallning!» svarade svennen, »vi förde kungens skatt till Borganäs, då våra dragare togos ifrån oss af männen här på Ornäs. Jag har fordrat dem ut, och då de ej lämnats, har jag velat taga dem med våld, det är min rätt i fogdens namn.»

Engelbrekts blick mulnade vid dessa ord, och han såg frågande på Hans Djäkn. Denne vinkade åt honom att följa

sig, och båda gingo till den byggnad, där kvinnorna fått sitt hviloläger anvisadt öfver natten. Det dröjde några ögonblick, innan de återkommo. Hans Djäkn hade under tiden i korthet redogjort för allt, som tilldragit sig, och han talade ännu, när de åter nalkades främlingen på gården.

>Och nu, vän Engelbrekt», sade han, just som de stannade, »nu vet du allt, nu må du råda!»

Engelbrekt stod tyst ett par sekunder, hvarunder det mörka molnet så småningom vek bort från hans anlete.

»Jag skulle hafva handlat som du, Hans Djäkn», sade han därpå, »och jag är viss, att du nu vill handla som jag, efter som du öfverlåter åt mig att här råda. Låt föra fram dina dragare, lika många som kärrorna äro där vid kyrkan!»

Alla sågo förvånade på Engelbrekt, inen Ornäsherren gaf ett tecken åt sitt folk, och snart såg man hästarna framföras ur stallet. De leddes fram till platsen, där Engelbrekt stod.

»Nu skall du höra mitt ord och alla deras, som här äro samlade», sade denne därefter, vändande sig till fogdesvennen,

som var prydd mecl silfverkedjan, »och detta vårt ord skall du framföra till fogden. De arma kvinnorna, som dessa goda män, Hans Djäkn ocli Peder Ulfsson, räddat undan en ond bråddöd, de skola i Guds namn från Ornäs återvända till sina hem, och kungens skatt med dem, fast forslad af dessa Hans Djäkns dragare. Ty dem, som I kallen så, de äro människor, och kungens skatt, den kalla vi för röfvadt gods, och om annorlunda förhåller sig, så skall det med ärliga mäns ed på tinget blifva bevisadt, som lagen säger. Till dess går jag, Engelbrekt Engelbrektsson, i borgen för både dragare och skatt.»

»Och jag äfven», tillade efter hvarandra Hans Djäkn och Peder Ulfsson, och ett sorl af tillfredsställelse genomlopp alla de närvarande.

»Ser du, sven», återtog Engelbrekt, »där har du vårt ord till fogden; drag nu dina färde.»

Svennen vände sig för att gå. Det var en ståtlig gestalt, och hans anletsdrag voro behagliga, men i hans öga låg något bakslugt och ondt, som väckte misstro och afsky. Engelbrekt såg skarpt på mannen. Det såg ut, som 0111 han forskat bland sina minnen, hvar ban förut sett detta ansikte. Plötsligt klarnade hans blick, och han gick fram till svennen, hvilken nu stod omgifven af de andra knektarna.

»Magnus!» sade Engelbrekt och fattade silfverkedjan, vid hvilken hängde ett litet smycke af guld, »Magnus . .. hur långt vill du rasa i blindhet? Mycket är brutet, men ännu icke allt . . .»

Svennen såg upp på Engelbrekt med en blick, hvari bestörtning och vrede stredo om väldet. Men innan Engelbrekt hunnit afsluta meningen, ryckte han sig lös ocli störtade som ett vildt djur bort ifrån gården, åtföljd så småningom af de andra knektarna.

Ett drag af smärta stod att läsa i Engelbrekts ansikte, när ban med blicken följde den bortilande, och stod kvar där ännu, när ban följde Hans Djäkn in i dagligstugan. Nu fick han fullständigt reda på allt, som timat alltsedan Ornäs-herrens hemkomst: de båda ryttarna, som haft så brådtom

söder ut; de stackars kvinnorna, som under stormen och nattkylan fått en tillflykt på gården, och slutligen, huru Ornäs-herren väckts af bullret, då fogdek nek tame kommo och återfordrade de olyckliga.

Engelbrekt å sin sida yttrade ingen förvåning öfver munkens uppträdande och borttagandet af Hermans häst.

»Han torde veta mer än jag om denna färden», var det enda, han sade, redogörande tillika såsom svar på männens spörsmål, hvarför han kom ensam, huru sorgligt Eriksmässo-dagen slutat för honom enskildt. »Nu må fader Johannes», så slutade ban, »rida den hästen allt. hem till Kårberget igen. Mången god dag kommer att gå, innan min raske Herman behöfver honom, om det ens någonsin kommer att ske.»

Harm och vrede lågade ur allas blickar vid berättelsen om S:t Örjansgillet, och Hans Djäkn slog den knutna näfven i ekbordet, så att de framsatta tallrikarna för morgon värden hoppade. Icke ens den lille Stig, som i detsamma visade sig i dörren, kunde med sitt leende locka bort stormmolnet från faderns panna. Engelbrekts blick ljusnade vid åsynen af den friske och starkt byggde gossen. Han lyfte upp honom och kysste honom, lade därpå sin hand på det lockiga hufvudet och pekade med den andra liksom åt helgdagsrummet i norra gafveln.

Modern knäppte därvid ihop sina händer. Sannolikt tänkte hon på sin dröm. Dock kunde det ock vara en följd af den hemska gärningen, som hon nyss hört omtalas. Så uppfattades också hennes rörelse af Engelbrekt, som därför ville leda hennes tankar på ett gladare ämne.

»Det var där uppe, jag såg honom sist», sade ban, »det var midsommaren förlidet år. Och I hafven heder af min gudson. Pass på, Stig, att du blir stark som din fader och from och god som din moder. Då kan du uträtta något för Sveriges land med tiden.»

Gossen tog en manhaftig hållning på sig och såg Engelbrekt stint i ögonen, och Engelbrekt log, i det ban klappade det lockiga hufvudet. Därpå reste ban sig upp och nalkades Hans för att säga farväl och bryta upp.

»Du drager icke ned åt Lödöse, Engelbrekt?» frågade Hans Djäkn. Man kunde nämligen såväl därifrån som från Stockholm gå med köpmansfartyg till Köpenhamn.

»Nej, min led går åt Stockholm.»

»Skada det, du kunde eljes få något mera att bära på till kungs. Jag red förbi Agneholms slott på hemvägen från Västergötland och kan föra färska hälsningar från konungens fogde Otto Thorbjörnsson Stut.D

»Såå, du talade med honom?»

»Nej, nej, vid vår Herres fem sår, jag talade ej med honom, men jag hörde dess mera talas om honom, och det lilla jag såg bekräftade till fullo, hvad som sades. Han ger icke vår fogde mycket efter i grymhet. Det är bara litet omväxling.»

Den redlige Hans Djäkn tycktes blifva upprörd vid blotta omnämnandet af livad ban sett. Hans röst darrade och hans hand ryckte krampaktigt i svärdfästet.

»Känner du till Plågan i Gullspångsälfven, Engelbrekt, säg, känner du till henne?» utropade ban, och hans ögon sprutade eld och lågor, som om han varit färdig att draga svärdet mot sin vän. »Ser du, jag känner henne, jag, jag har sett henne.»

»Det är ett par stenar i Gullspångsälfven, som kallas så», upplyste Peder Ulfsson, hvilken själf hade svårt att behärska sin hariu vid nämnandet af detta namn.

»Jag liar mycket hört talas om Otto Torbjörnsson och hans grymheter», inföll Engelbrekt, »men aldrig af åsyna vittnen. Tala därför, jag lyssnar gärna till ett ord af eder, ty I hafven själf ve sett, hvad I berätten.»

»Jag red där förbi, det var i lördags», återtog Hans Djäkn, »solen höll på att dala, när jag kom till slottet, och i hennes sken såg jag på stenen tvenne nakna hopbundna människor. De voro redan döda, och några skrikande korpar flaxade omkring stenen. Det var en fader med sin son, som velat detsamma, som du nu vill, Engelbrekt; de hade ämnat sig till kungen för att klaga.»

Det var med en våldsam ansträngning, som den starkemannen förmått i lugn framsäga dessa ord, men liksom för att taga skadan igen öfverväldigas han därpå af sina känslor så, att han måste föra handen öfver ögonen, och en suck, som nästan liknade en snyftning, pressades fram ur hans bröst.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Gubben stod lutad mot en sten och tycktes invänta sin husbonde. (Sid. 201).

»Den gamle bonden», tillade han därefter, »var min faders granne oeh vän, och sonen var min vän, och jag var

skyldig honom mitt lif, ty han har en gång räddat mitt, och nu lågo de där båda, ett rof för vilddjuren. Ye, ve öfver dessa utländska fogdar!»

»Amen!» sade Engelbrekt och fattade vännens hand. »Men tro mig, Hans Djäkn, deras dagar äro räknade, vare sig, att en Gullspångsplåga ligger i min väg eller icke . . . deras dagar äro räknade.»

En stund därefter satt Engelbrekt till bäst och red bort från Ornäs. Just som ban red upp på landsvägen, mötte ban gamle Ulf med den väldiga klubban. Gubben stod lutad mot en sten och tycktes invänta sin husbonde.

»Du vill då icke hafva gamlen med, Engelbrekt?» sporde han, när Engelbrekt stannade framför honom.

»Nej, vän Ulf, du skall se efter hus och hem, du och fader Johannes!»

»Du har dock sett, att gubbens armar icke styfnat, både på sjön i natt och här emot garparna! Din fader och jag voro som bröder, och om det kommer något dig vid, och jag ej är med, huru skall jag då möta din fader en gång .. .»

»Yore det ock så, Ulf, hvad mera? . .. jag är ju före dig hos min fader . . .»

»Farväl då», sade gubben och lade klubban på sin axel, »och Gud välsigne dig, Engelbrekt!»

Engelbrekt tryckte vänligt den gamles hand. Därpå red ban hastigt upp på vägen och försvann ur den gamles åsyn. Gubben stod kvar och såg på busken, bakom hvilken husbonden försvann, liksom väntade ban att få se den kära gestalten åter skymta fram där bakom. Han kunde ju ångra sig, ban kunde ju komma och vinka med handen, och då ville Ulf vara till hands.

Men solen steg allt högre på himmelen, och Engelbrekt kom icke.

**Ill. J. N.[=Jenny Nyström]*

II.

Skuggryttarna.

Det var lätt begripligt, att efter uppträdet på Ornäs faran för Engelbrekt blef vida större, än som annars varit fallet. Knektarna skulle naturligtvis, så fort de anlände till Borganäs, medföra underrättelsen om, att ban redan anträdt sin färd; och var den spenslige ryttaren, som Hans Djäkn och Peder Ulfsson träffade på sin nattvandring, verkligen Mårten Skrifvare, så var det också alldeles gifvet, att hans förföljare skulle mycket tidigare börja sin sysselsättning, än som fogden beräknat och grefve Hans uppgifvit.

Det kunde visserligen vara-en annan, men för alla händelser var försiktighet här nödig. Engelbrekt beslöt därför att ändra sin ursprungliga resplan, så till vida som han, i stället för att rida öfver Säter och Hedemora nedåt Borganäs, tog vägen öster ut åt Husby och vidare genom Garpenbergs och Hy socknar nedåt Möklinta och Sala. Vägen var lång och svår och mångenstädes obanad, ty det ligger många år-århundraden mellan vår tids jämna landsvägar och den tidens oftast endast för fotgängare och ryttare afsedda stigar. Långa sträckorna gick vägen genom skog, och det var endast genom pålitliga vägvisare, som icke tiden onödigt förspilldes. Detta gällde dock förnämligast Garpenbergs socken, genom hvars norra del han färdades. Ju närmare han sedan åter nalkades älfven, desto mera bebyggd blef orten. Garpenbergs koppargrufvor gå ända upp till hedenhös i ålder, men skola hafva fått sitt namn af de garpar — såsom tyskarna under medeltiden hos oss kallades — hvilka bearbetade dem för västeråsbiskopen Israel Erlandsson Engels räkning. Denne biskop, som dog år 1332 och sålunda tillhör folkungatiden, underhöll vid sitt hof en mängd tyskar och var en bland de förste, som begynte bryta malm här i trakten och upptaga grufvor. Sedermera ägdes de af uppsalakaniken och kyrkoherden i Tuna, Nils Michaelsson, hvilken domkapitlet mot både drottning Margaretas och konung Eriks vilja valde till biskop 1396.

Men som nämndt är, gick Engelbrekts väg längre norr ut genom denna socken, och det var först när han kom nedåt By kyrka och Dalälfven, som han lämnade de stora skogarnas enslighet och högtidliga tystnad. By kyrka är

en af de äldsta i dessa trakter, såsom dess gråstensmurar antyda. En bonde från Fullsta — där en af denna tidens mäktige herrar, Åke Johansson (Svarte Skåning) ägde en del jordegendom — rodde honom öfver älfven, där denna utfaller i den stora Bysjön och där nu färjan går öfver vid Södernäs. Sedan han väl kommit in i Möklinta, var färden jämförelsevis mycket lättare. Vägen gick här utefter den långa sandås, som, börjande strax söder om Bysjön, fortsätter oafbrutet i sydvästlig riktning ända ned till Fläckebo socken och därifrån i sydostlig och sydlig ända ned till Mälaren strax öster om Västerås.

Likväl hade det hunnit blifva afton, när Engelbrekt ur Möklinta red in i Sala socken. Hans häst, som var ett starkt och uthålligt kreatur, äfven om han icke kunde i dessa egenskaper mäta sig med Herman Bermans, började blifva trött, och det fördröjde något det återstående af den väglängd, somEngelbrekt för dagen ville tillryggalägga. Det var half skymning, när han red förbi Skatslätten och nalkades Broddbo.

Här korsades då liksom nu den väg, på hvilken Engelbrekt red fram och som fortsätter utefter den nämnda åsen ända ned till Västerås, af en annan, som ifrån Dalarne öfver Brunbäcks färja går i sydostlig riktning ned till Sala. Här var tät skog på ömse sidor, så att från det håll, som Engelbrekt kom, landskapet bildade ett perspektiv, i hvars bakgrund den sistnämnda vägen strök fram vid Broddbyn.

Engelbrekt väcktes ur sina tankar, just som han nalkades detta vägamot, af dånande hofslag. Ljudet tillkännagaf, att hästen var försatt i det häftigaste språng. Också såg Engelbrekt snart en ryttare i ilande fart spränga fram på vägen, som ledde till Sala. Och omedelbart därefter syntes åter en ryttare, om möjligt i ännu starkare fart, ila fram i samma riktning. Synen visade sig och försvann, så godt som i samma ögonblick. Dock tyckte sig Engelbrekt urskilja så mycket, att den förste ryttaren var en liten spenslig man, den förföljande däremot storväxt, nästan jättelik. Hvad som dock mest förundrade honom var, att den häst, som jätten red, på ett hår liknade Herman Bermans häst.

Både ryttaren och hästen antogo dock i skymningen så skugglika former, att man lätt kunnat taga alltsammans för en lek af inbillningen, om icke ljudet af de bortilande hästfötterna tillkännagifva, att det var en ren verklighet. Engelbrekt ryckte ett ögonblick in sin häst. Synen af de båda ryttarna kom så oväntad, och allt var så oförklarligt, att han ej rätt visste hvad han här borde företaga. Där kunde komma flera ryttare, det kunde vara fogdens utskickade, han kunde med ens se sin färd afbruten; i stället för en förföljd och en förföljare, såsom han först tänkte sig saken, kunde båda vara förföljare och han själf den förföljde. Men hastigheten...? Om det verkligen var utsända från fogden, i hvilken händelse otvifvelaktigt flera ryttare snart borde visa sig — så hade de skenbarligen af någon god vän blifvit ledda ur spåret.

Men ingen tredje ryttare syntes till, icke ens ett ljudhördes från det håll, hvarifrån de båda skugg-ryttarna kommit. Blott en enslig trast hördes slå på något afstånd. Å andra sidan hördes ljudet af de försvunnas hästhofvar allt mattare och mattare.

Då satte Engelbrekt sporrarna i sin häst och sträckte af in på den korsande vägen åt samma håll som skuggorna. Och det var som om hans häst förstått, att något viktigt nu var på färde. Det ädla djuret tycktes med ens hafva återvunnit all sin kraft. Huru snabbt skuggorna ilade undan, dröjde det knappt en kvarts timme, förrän Engelbrekt af ljudet hörde, att han nalkades dem. Och så gick det hela milen framåt, då plötsligt ljudet af de galopperande hästhofvarna upphörde.

Här låg *Väsby* gamla kungsgård, där den stränge, men folkkäre folkungakonungen Magnus Ladulås ofta brukade hålla hof med sina riddare och svenner. Vid gården framflöt en liten bäck, kommande från Järndammen och Helgonmossen, ett par små sjöar belägna norr ut. Karl IX och hans son, den store Gustaf Adolf, skola i sin tid hafva låtit uppgräfva denna bäck för att få vatten i de grafvar, hvilka skulle omgifva den af dem påbegynta slottsbyggnaden.

Om de båda ryttare, som här försvunno, voro en lefvande bild af det laglösa tillstånd, hvarunder landet nu suckade, så påminte så mycket lifligare den gamle folkungens gård, där den låg i skymningen midt bland ängar och gärden, om en försvunnen tid af kraft och lagbunden ro. Det var därför icke heller underligt, om de nattliga

fridstörarna just här hade dragit sig fridens bud till minnes. Så var dock icke förhållandet.

Engelbrekt fick snart se, när han kom in mot kungsgården, nere på ängen där framför, både den ene och andre af dem, han sett skymta förbi sig vid Broddby. Det var dock svårt att fullt tydligt urskilja hvad som tilldrog sig där nere. Jätteskuggan, ryttaren, som red Hermans häst, hade hunnit ända inpå den första ryttaren. Någon strid tycktes förefalla, dock icke med blanka vapen. De båda skuggorna24(5

bildade tillsammans för några ögonblick en stor boll, som rullade fram öfver ängen. Engelbrekt ilade fram på den ifrån Väsby mot Sala kyrka ledande vägen. Han ville hinna upp ocli genskjuta dessa nattliga kämpar.

Men bollen rullade undan med en tilltagande hastighet, ett svagt rop hördes, och så var allt försvunnet och liksom bortblåst från ängen.

Ett ögonblick öfverlade Engelbrekt med sig själf, om han ytterligare skulle förfölja dessa undanilande skuggor. Men dels nödvändigheten att skaffa hvila åt sin uttröttade bäst, som efter den sista milens stormridt var mycket medtagen, dels de tankar af högre art, som uppfyllde honom, förmådde honom att afstå från detta beslut.

Han red fram mot den gamla kyrkan och till sockenprästen, där ban fick husrum och hvila öfver natten både för sig och sin bäst.

Följande morgon tidigt satt Engelbrekt åter till häst och fortsatte sin väg söderut. Han hade en lång väg för sig och ville vara i Stockholm till kvällen. Naturligtvis utgjorde de båda ryttarna sedan föregående aftonen föremålet för hans tankar, och ban genomgick för sig själf alla möjligheter för och emot den åsikt, han först fattat, att den ene af dem skulle vara en fogdens tjänare. När allt kom omkring, kunde det belt enkelt vara någon tilldragelse ur det laglösa lif, som äfven i dessa trakter lefdes; ty brott och mord och rån hörde i dessa tider så godt som till ordningen för dagen. Huru det nu än var, så måste han rida vägen fram, och allt längre ban red, desto mer försvann ur hans själ hvarje tanke på Jösse Eriksson och den fara, som från honom eller hans utskickade hotade. Vägen låg så ljus framför honom i morgonsolen, ocb vårliga vidar fläktade så ljuft omkring hans kinder; allt utom honom hade ett sådant uttryck af frid, att det äfven födde af sig frid inom hans hjärta.Det var som om en morgon grytt äfven inom honom, och i dess ljus såg han den väg, som var honom förelagd till kungen och hvad som däraf borde följa. Hoppet log därvid emot honom lika ljust, som himlen var blå och molnfri, och en röst inom honom hviskade om framgång och ett godt slut på hans svåra värf. Tankarna skiftade dock allt efter som dagen framskred, och det närvarande onda strök som en stormvind bort både sol, ljus och blommor ur hans morgondröm.

Solen hade ungefär beskrifvit hälften af sin båge, när Engelbrekt stannade för att rasta och fodra sin häst. Han befann sig vid ett trevägamot, och ban ledde sin häst något på sidan om vägen in blancl träden, där han äfven själf slog sig ned på en sten. Han hade icke suttit där så synnerligt länge, förrän ban fick höra ljudet af en galopperande häst, och vid han reste sig upp, fick ban kort därpå se en hvitgrå häst med tom sadel komma framsprängande i fullt sken på vägen, som kom öster ifrån och bildade mot den, på hvilken Engelbrekt kommit, en spetsig vinkel.

Det var ett ögonblicks verk för Engelbrekt att springa fram och hejda den skenande hästen.

Några ögonblick därefter syntes en ung herresven, klädd i karmosinröd flöjel med rika guldbroderier, komma springande samma väg som hästen, synbarligen i akt och mening att inhämta denna. Ett otvetydigt drag af glädje lyste ur ynglingens anlete, som af det häftiga språnget blifvit skar-lakansrödt. Han fattade med en viss häftighet hästens betsel och tycktes knappast gifva sig tid att tacka mannen, som besparat honom all ytterligare möda.

»Hvem rider denna häst?» frågade Engelbrekt leende, i det han lämnade tygeln åt svennen.

»Det är hans nådes, biskopen af Strängnäs häst», svarade ynglingen vårdslöst, strykande med handen ett par tag öfver det rikt broderade sadeltäcket, som kommit i olag.

»Och hvarifrån kommer hans nåde?» frågade Engelbrekt ytterligare.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Det var ett ögonblicks verk för Engelbrekt att springa fram
och hejda den skenande hästen.

»Från Arnö!» var ynglingens korta svar.

Den rikt klädde biskopssvennen tycktes icke fästa mycket afseende vid den enkle mannen, som stod framför honom, och han skulle säkert icke ens hafva besvarat dennes frågor, om han icke genom den gjorda tjänsten varit liksom stämd till hans fördel. Hans anletsdrag voro öppna och ädla, men det låg i detta ögonblick en öfverlägsenhet utbredd öfver dem, som gaf åt bela hans väsende ett utseende af utmaning och förtog till och med det uttryck af godsinthet, som tycktes vara det naturliga för hans anlete.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] I detsamma blef biskopen med sitt följe synlig. (Sid. 211.)

Till hans ursäkt må dock lända, att Engelbrekt stod där alldeles ensam, och det var nu något, som icke berättigade honom till de hedersbetygelser, hvilka hvarje herresven villigt ägnade herremannen. Den tidens rike och mäktige herrar

redo aldrig ut utan att vara åtföljda af ett betydligt antal svenner, stundom flera hundra och alla beväpnade i blanka rustningar. Den ensamme mannen måste därför af biskops-svennen betraktas som en mycket obetydlig person.

Just som ban stod i begrepp att aflägsna sig med hästen, såg han på Engelbrekt, och det intryck, dennes ansikte gjorde på honom, måtte hafva varit gynnsamt, ty ban nickade åt honom och sade:

»Jag heter Nils Bosson, behöfven I mig någon gång, så skall jag ej glömma eder!»

Engelbrekt log åt ynglingens stolta hälsning och såg honom snart därefter försvinna med hästen i/en krökning af den smala vägen. Själf gick ban åter till sin häst, öfvervägande om han borde sitta upp och fortsätta sin färd, eller om ban skulle invänta biskopen.

Han kände väl till biskop Tomas Simonsson i Strängnäs, liksom han i allmänhet var mer eller mindre underrättad om sina förnämsta samtida, och de store herrarna, till hvilka biskoparna hörde, intogo för dessa tider en så viktig plats i samhället, att en man, hvilken som Engelbrekt i allmänhet följt med sin tids tilldragelser, icke kunde vara i okunnighet om dem.

Biskop Tomas var en man, som stod högt i konungens nåd. Han hade till och med af denne blifvit föreslagen till ärkebiskop i Uppsala efter Johan Håkansson, som aflidit på en visitationsresa i början af år 1432. Kanikerna i Uppsala eller domkapitelsledamöterna hade dock förekommit konungen och valt sin domprost Olof Larsson till ärkebiskop, hvilken omedelbarligen därpå begifvit sig till Rom och där blifvit af påfven invigd i sitt ämbete den 18 maj 1432.

Allt detta visste Engelbrekt. Han hade också hört, att konungen i sitt missnöje med Uppsala domkapitel ville till ärkebiskop utse en biskop Arnold Clementsson från Bergen i Norge. Men huru denna fråga sedan utvecklat sig, visste ban icke. Och då han därjämte icke var blind för frågans stora betydelse, i synnerhet som utgången af densamma måste

vara af mycken vikt för den ställning, det högre prästerskapet för framtiden skalle komma att intaga i förhållande till konungen, så bestämde detta honom att afbida biskopens ankomst och icke lämna obegagnadt det tillfälle, som här själf-mant erbjöd sig, att möjligen få kasta en blick in i den prelatensiska världen, och det på nära håll.

Han behöfde icke vänta länge, förrän ban bakom träden vid krökningen af vägen hörde sorlet af biskopens följe, som, att döma af ljudet, var synnerligen stort. Engelbrekt steg genast till häst och red upp på vägen.

I detsamma blef biskopen ffied sitt följe synlig. Han själf red främst, åtföljd på ömse sidor af tvenne andlige herrar, domprosten och ärkedjäknen från Uppsala. Bakom dessa tre syntes ännu en andlig herre, som Engelbrekt

tog för biskopens kansler. Yid dennes sida red den biskoplige stallaren och så biskopens hirdsvenner eller pager samt därefter de biskoplige ryttarna. Biskop Tomas var redan en till åren kommen man, men hans eldiga ögon och de lifliga rörelserna, där han satt på sin stolta gångare, den hvitgrå hästen, som hans sven Nils Bosson nyss inhämtat, gjorde att man tog honom för mycket yngre, än ban verkligen var.

De båda herrarna på ömse sidor om biskopen, herr Peder Nilsson, domprosten, och herr Peder Hemmingsson, ärkedjäknen, voro af ansenligare kroppslängd än biskopen, men tycktes däremot sakna mycket af dennes intagande väsende. De voro till sin uppsyn allvarsamma. Man såg tydligt, att bekymmer af ovanlig art tyngde på dem.

Engelbrekt red rakt fram mot biskopen och hälsade vördnadsfullt och höfviskt på honom och de beledsagande herrarna, och ett uttryck af öfverraskning stod därvid tydligt att läsa i så väl biskopens som de öfrigas anleten. De hade utan tvifvel tänkt sig mannen sådan, som Nils Bosson tänkte sig honom, en simpel sventjänare från någon herregård i grannskapet, på sin höjd en gårdsfogde. Men här visade sig en man, som i hållning och åthäfvor tedde sig fullkomligt som en deras jämlike.24(5

engelbrekt engelbrektsson.

Detta hade till följd, att biskopens hälsning blef en belt. annan, än som tillämnats. Öfverraskningen försvann snart, och en innerlig välvilja lyste ur hans lifliga ögon.

»Jag står i tacksamhetsskuld till eder», sade han, »djuret här är mig kärt, är en gåfva af vår nådige herre, konungen, och tål icke gärna någon annan ryttare än mig.»

»Måttlig sak att tacka för, nådig herre», genmälte Engelbrekt, »er raske sven hade godt gjort det där mig förutan.»

»Det menade ban just icke själf», återtog biskopen och fortsatte med mycken liflighet, »sen I, det skall vara en af de där egyptiska dagarna i dag, då man icke bör företaga sig något. Min gamle stallare här ville också, att jag skulle uppskjuta resan tills i morgon, eller hur, gamle vän!» biskopen vände sig härmed med ett. vänligt leende till den bakom ridande gamle herren, hvilken med en allvarsam min nickade åt biskopen. »Hvad, skulle det ej vara nog, Björn Erlandsson, med hvad som timat?»

Biskopen skrattade hjärtligt åt sin gamle skrockfulle stallmästare, och hans munterhet smittade af sig, så att äfven de allvarsamma Uppsalakanikerna drogo på smilbandet.

»Det väntade jag väl minst, vördige herre», inföll Engelbrekt, »att få höra någon af edert följe våga tala 0111 de egyptiska dagarna. Minnes jag rätt, så var det på ett kyrkomöto i Arboga för tjugo år sedan, som Svea rikes biskopar och prästerskap förbjödo såväl dessa egyptiska dagar som hvarje annat hemlighetsfullt sätt att utranska tillkommando ting, släcka eld, döfva svärd o. s. v.»

»I hafven rätt», genmälte biskopen, »men sen I, de gamla vanorna hänga i, och det ligger intet ondt däri, när det blott skänker oss ett godt skratt. Det onda försvinner icke ur världen i vår tid, det lefver vid sidan af det goda, ofta i en skönare dräkt än det. Lyckligt, 0111 vi på det stora skördefältet blott hinna så pass långt, att vi kunna skilja den goda blomman från den onda.»

»Jag skulle vilja begagna mig af det förbjudna onda», gcntog Engelbrekt, »i afseende på helt viktiga ting.»skuggryttakna.

213

»Och hvarpå då?» frågade biskopen ocb såg på talaren.

»På Sveriges rike!»

»Hvad skulle då de egyptiska dagarna hafva med Sveriges rike att skaffa?»

»Mig synes det», svarade Engelbrekt, »som om en sådan egyptisk dag runnit upp för vårt land och lagt det i ett

sådant mörker, att här hvarken synes domens staf eller kräkla.»

»Syften I där på drotsen, så kunnen I hafva rätt», svarade biskopen, »efter som vi icke haft någon sådan i landet, allt sedan Bo Jonsson dog, och det är snart femtio år sedan; men hvad I talen om kräklan, så menen I väl svärdet, men marsk hafva vi dock haft ännu under konung Erik, fast vi nu icke hafva någon.»

»Och detta nu blir redan en rund tid det», tillade Engelbrekt. »I misstagen eder dock, vördige herre, om I menen, att jag undantager kräklan från det mörker, som råder, i väsentlig mån just i följd af bristen på de höga ämbetsmän, om hvilka I hafven talat.»

»Men biskopsstolarna hafva dock icke stått tomma®, tog biskopen i något hett.

»Icke alla, det är sant, men en och annan . .. Eller var kanske Sveriges rikes ärkebiskop att träffa i hans slott, Biskops-Arnö, hvarifrån I nu kommen?»

»Det talet synes mig vara riktigt», inföll här domprosten Peder Nilsson, som till en början icke mycket fäst afseende vid den honom obekante mannen, men som så småningom blifvit intagen af hans lugna och om mycken kännedom af de offentliga sakerna vittnande tal. »Detta synes mig vara riktigt taladt! En bekymrens och sorgernas, ja väl en egyptisk dag har inbrutit öfver vår heliga kyrka! Dock icke af brist, utan tvärt om af öfverflöd!»

»Af öfverflöd!» upprepade Engelbrekt, men tillade genast, »det är då sant, hvad ryktet säger, att konungen vill hit-skicka biskop Arnold?»

»Gud bättre, allt för sant!» svarade domprosten.214

»Mycket mäktig månde konung Erik tycka sig vara», fortsatte därpå Engelbrekt, »som vågar trotsa själfve den helige fadern i Rom.»

»An Sveriges biskopar och prelater», utbröt härvid ärkedjäknen Peder Hemmingsson, »menen I faran att trotsa dem vara ingen!»

»Domkapitlet skulle alltså icke vilja mottaga konungens man .. .?»

»Domkapitlet har gjort sitt val och därvid skall det stånda, må så tio kungabref komma.»

Det märktes tydligt, att förbittringen var stor hos prelaterna, och utan tvifvel voro de öfriga kapitelsmännen af samma tanke som dessa deras främste män. Engelbrekt log i sitt sinne åt den hetlefrade herrens förbittring, och han hade på tungan att framdraga föredömet af ärkebiskop Jöns Gerkesson, en dansk man, som endast genom konung Eriks myndighet blef ärkebiskop 1408 och oaktadt alla de skändligheter, som ban utöfvade, innehade ärkebiskopsstolen ända till 1421. Det var nu nästan alldeles lika som då; domkapitlet hade äfven då valt sin domprost, men gaf vika för konungen, som lyckats vinna påfvens stadfästelse för sin man. Motståndet var dock nu segare, måhända mycket därför, att Olof Larsson var en kraftfullare man än Jöns Gerkessons motståndare.

»Huru det nu är», vidtog p]ngelbrekt, för att afleda samtalet från detta pinsamma ämne, »så står det illa till i Sveriges land, hvar helst man kastar blicken. Största olyckan synes mig dock vara den, att det. är, som om vi ingen konung hade. Sedan 1414 har knappt något räfsteting blifvit hållet, och kungen själf hafva vi så sällan sett till, att vi lätt kunde alldeles glömma bort honom. Längre upp än till Vadstena har ban icke kommit, allt sedan drottning Margareta dog, Gud hennes själ nåde; och mig veterligt har han icke sedan dess varit mer än fyra gånger i Sverige, sista gången 1430 i februari strax efter drottning Filippas död, Gud unne hennes själ en evig ro, och då hade nio år förflu-SKUGC.RYTTARNA.

tit, sedan hans näst föregående besök. Kan dock vara, att allt detta onda bärflyter af kriget.»

»I tagen ordet ur munnen på mig», inföll bär mycket ifrigt biskop Tomas. »Det är det olyckliga kriget, som vållat

både det ena och det andra. Nu bar dock kungen fått fred med hansestäderna, och han håller som bäst på att underhandla med grefve Adolf af Holstein, så vi skola hoppas på en snar och lycklig ända. Låtom oss därför icke vidare tala illa om kungen, utan afbida hvad Herren oss tillskickar.»

Under det talet sålunda fortgick, bade man fortsatt ridten och hunnit ungefär midt för Kalmar kyrka. Härifrån hördes redan på långt håll slamret af vapen och en mängd hästfötter, som trampade marken. När man kom fram till ett ställe, där en sidoväg mynnade ut till stora landsvägen, såg man en mängd riddare i blanka harnesk och svajande fjäderbuskar, åtföljda af en stor skara ryttare.

»Ser jag rätt», sade biskopen därvid och vände sig om till svennen, som gifvit Engelbrekt det stolta löftet om framtida erkännsamhet, »så rider din fader där nere, Nils Bosson! Du äger mitt tillstånd att rida honom till mötes. Troligen hafva vi samma mål för vår färd, och då månde vi sedan rida tillsammans.

Den raske ynglingen lät ej säga sig detta tvenne gånger, utan sprängde af som en blixt mot riddarne. En af dem red emot gossen och följde honom sedan fram till biskopen. Natt och Dags-vapnet var i lysande färger måladt på hans sköld. När ban kom in emot biskopen, hälsade han höfviskt.

»Väl mött, riddar Bo», hälsade honom biskopen tillbaka. »Jag bar längtat efter att träffa eder.»

»Bäst mött, när man möter sin son, vördige fader», svarade riddaren, »helst om I finnen honom vara eder till behag.»

»Väl med den saken, riddar Bo Stensson. Gossen brås på sin moder, den ädla fru Karin Sture, Guds välsignelse följe både henne och eder!»

»Tack, vördige fader! I ämnen eder till Skälnora, efter som jag hörde min son säga, och där skolen I träffa fru Ka-

rin. Vi äro stadde på väg dit och komma från Ekholmen, där vi gästat Sten Turesson.»

De andra riddarna kommo nu fram till biskopen och hälsade honom och de andliga herrarna från Uppsala lika hüfviskt som riddar Bo. De voro storväxta, ståtliga gestalter, men det låg i de flestas uppsyn något öfvermodigt och hårdt trotsigt, som gjorde ett mindre godt intryck på Engelbrekt. Det var i synnerhet fallet med en af dem, hvilken liksom riddar Bo bar Natt och Dags-vapnet. Utom dessa båda bar ännu en samma vapen. Vid sidan af honom red en, hvars sköld var prydd med Bjelke vapnet. Det var således Sten Turesson från Ekholmen. 1 sällskap med de stolta riddarna befann sig äfven en ung man i svarta kläder. Han red en vild häst, som han dock tycktes utan mycken svårighet styra. Men just "denna omständighet väckte uppmärksamheten på honom.

»Vi hafva godt sällskap åt eder, biskop Tomas», sade en af riddarne med Natt och Dags-vapnet, »vi hafva med oss mäster Jöns Bengtsson här, som har blifvit en boklärd man och säkert tänker taga kräklan af eder, vore ban ej så ung, som ban är.»

Riddaren skrattade åt sitt skämt, som ban fann rätt lustigt, men ur den unge svartklädde mannens mörka öga sköt en blixt, som säkert kommit den muntre riddarens lustighet att försvinna, om han gifvit akt därpå.

»Han är nyss återkommen från Paris», fortsatte den glade riddaren, »där han blifvit mäster och fått något annat besynnerligt namn, bela släkten till mycken ära och glädje, och gamle Krister Nilsson icke minst.»

»Decretorum baccalaureus», sade biskopen och räckte vänligt välkomnande sin hand mot den bleke mannen. »Det gläder mitt gamla hjärta att se och lära känna hvarje man, som gör den svenska kyrkan heder. Synnerligt länge lärer icke Tomas Simonsson stå de yngre männen i vägen. Välkommen, välkommen, herr Jöns Bengtsson!»

»Måtte den tiden vara långt borta!» svarade den svartklädde, bugande sig med mycken värdighet.

»Hvarifrån kommen I senast?» sporde biskopen.

»Jag gick öfver från Lübeck . . .»

»I träffaden dä icke konungen?»

»Nej, det var min mening att draga öfver Seland, men jag uppehöll mig för länge hos de högvördige fäderna i Basel...»

»Ah ... I hafven varit där . .. och I kunnen berätta om vår käre broders, Nils Ragwaldssons tal?»

»Det kan jag, fromme herre. Jag var till och med närvarande äfven då, när mötet öppnades. De mäktige herrarne och furstarne häpnade af förvåning öfver så mycken lärdom, och ingen kunde vederlägga honom. De måste medgifva, att han såsom fullmäktig för det land, hvarifrån göterna utgått, var berättigad till främsta platsen, efter som denna skulle bestämmas efter den ordning, hvarefter de särskilda folken blifvit kristna.»

Biskopen gnuggade händerna af förtjusning vid denna berättelse.

»Nå, mäster Jöns», sporde ban, »ingen vederlade honom.»

»Nej, men hans tal väckte ovilja hos många, och biskop Alfons från Kartagena i Spanien uppsteg och sade, att de göter, som utvandrat, voro vida utmärktare, än de som stannat hemma.»

»Och hur slutade striden?»

»Tår landsman, biskop Nils, måste nöja sig med det anseende för lärdom, som hans tal förskaffade honom, ty platserna vid mötet rådde ban icke« förändra . . .»

»Skall icke vår värd, Karl Knutsson på Skälnora, få vänta allt för länge på sina gäster», inföll nu riddaren med det trotsiga leendet, »så synes det mig, som det vore på tiden att fortsätta färden.»

Allesammans funno denna anmärkning riktig, och man satte sig i rörelse. Riddarna lämnade vördnadsfullt rum för biskopen, som sålunda kom att öppna tåget, omgifven på ena sidan af den lustige riddaren med det trotsiga anletet och på24(5

den andra af den med Bjelkevapnet. Efter dem slöto sig de andra, undan för undan.

Ingen hade lagt märke till Engelbrekt, och den, hvars blick händelsevis kom att stanna på honom, tog honom för någon bland biskopens följe. Han kom att rida vid sidan af ärkedjäknen från Uppsala, herr Peder Hemmingsson. Denne, som med ens blifvit mycket språksam, lämnade Engelbrekt en mängd underrättelser om de särskilda medlemmarna af sällskapet och hvart de ämnade sig. Tiden gick fort undan, och man märkte icke, huru långt vägstycke man tillryggalagt, förrän man red ned vid Stäket. Ordningen bland de ridande var fortfarande densamma, när de redo tipp på motsatta stranden.

»Den unge och rike Karl Knutsson af Bondesläkten har bjudit på barnsöl», sade den vänlige ärkedjäknen därunder till Engelbrekt, »herr Sten Turesson, som rider där till höger 0111 biskopen, är herr Karls styffader.»

»Det är en son till den ädle Ture Bengtsson, som på sin tid och efter sin broder Stens och herr Karl Ulfssons död var den främste mannen i rådet, så länge ban lefde?» sporde Engelbrekt.

»Alldeles», svarade ärkedjäknen, »och som sedan ägde den gamle drotsens dotter Margareta till husfru. Fru Margareta är död, men hennes barn med herr Sten lefva. Det är en dotter och en son, båda ännu belt unga. Den andre herren med samma sköldemärke, ban som rider här fram för oss på den svarta hästen vid sidan af herr Jöns Bengtsson, det är herr Ture Turesson, nred hvars syster, Brita, Karl Knutsson är gift. Befryndade med hvarandra äro de för öfrigt alla, dessa herrar, kors och tvärs. Den unge herr Jöns här är också i släkt med Karl Knutsson. Den förres morfar och den senares farmor äro syskon ocli barn af Nils Kjellsson, som förde en Väse i sitt

sköldemärke, liksom sonen herr Krister efter honom.»

»Herr Jöns för då en oxpanna i sitt sköldemärke?»*

* Oxenstjernornas vapenmärke.SKUGC.RYTTARNA.

»Det gör han! Och riddaren, som nu talar så högljudt där till vänster om biskopen, är också en svåger till Karl Knutsson. Det är herr Nils Stensson, som är gift med Margareta Knutsdotter. Men tyst, riddaren tyckes hafva något högst märkligt att berätta, efter alla lyssna så noga till hans tal.»

Uppmaningen behöfdes dock icke. Engelbrekt var idel öra, ännu medan prelaten talade, och riddarens ord hade en så kraftig verkan på honom, att han liksom omärkligt drogs framåt. Han red nämligen 'helt nära vägkanten, och så upptagna voro alla af hvad riddaren berättade, att de ej märkte, huru han så småningom red förbi dem.

»De jaga dem», hördes riddar Nils Stensson afsluta en mening, »som vi jaga smådjur i skogen.» Och han skrattade därvid, så att det skallade i skogen, och äfven de andra herrarna skrattade. Blott biskopen och riddar Sten Turesson tycktes ogilla munterheten och således äfven hvad som föranledt densamma. Knappt hade dock skrattsalfvan upphört, förrän den lustige riddaren åter tog ordet.

»Och fogdarna hafva enligt min tanke rätt. Hvad klaga bönderna öfver, hvarför skrika de. . . nej, skär hufvudet af tuppen, så gal han icke, och förr blir det icke ro i Sveriges land, än dessa bönder lärt sig ära och akta sina konungar och herrar. Fogdarna äro just nu som bäst i farten att tysta munnen på dem. Må de hållas! Säkert är, att den, som lider minst, skriker mest. I skullen se den ädle Otto Torbjörnsson på Agneholm. Han gör pinan kort. Jag kommer just nu från den trakten. Jag har varit hos vår frände Magnus Filipsson på Säckestad. Där i trakten voro bönderna stortaliga såsom de merendels pläga vara, när de icke få sin vilja fram. Fogden lät dem hållas, men så hotade de att klaga hos kungen, och då förde han dem ut på ett par stenar i Gullspångsälfven utanför slottet, och där lät han dem klaga af hjärtans lust. Den värste af skrikhalsarna förde han i min närvaro ut på stenarna eller pinan, som bönderna kalla den. Argare bof har jag icke sett än den bonden, och likadan24(5 engelbrekt engelbrektsson.

var hans son. Fogden förhörde dem, men ej ett ord kom öfver deras läppar. När jag red hit uppåt, lågo de ännu kvar där på pinan.»

»Det går för långt, det går för långt», afbröt Sten Turesson, men biskopen lät sitt hufvud sjunka ned mot bröstet.

»Men de tiga», genmälte riddar Nils, »de skrika icke mera.»

»Nej, de tiga icke, de skrika himmelshögt!» hördes en djup och manlig stämma yttra alldeles vid sidan af riddar Nils.

Denne ryckte in sin häst och stirrade på mannen vid sin sida som om denne med ens stigit upp ur jorden. De öfriga herrarna stannade också. Hvad som var förvåning hos dem, var dock harm bos riddar Nils Stensson. Hans kind bleknade af vrede, ju närmare ban fick den lille, obetydlige mannen i ögonsikte, som vågat afbryta honom.

Men riddarens vrede tycktes icke göra det minsta intryck på den lille mannen. Hans blixtrande öga öfverför och liksom behärskade hela samlingen, medan ovilja och harm tände en flammande brand på hans kind.

»Så som I där hafven talat, Nils Stensson», sade han med en af djup rörelse darrande röst, »så tänkte jag aldrig, att någon svensk riddersman skulle tala; icke heller trodde jag, att slikt tal skulle tålas bland Sveriges stormän. De utländske fogdarna jaga, sägen 1; ja väl, de jaga, men på förbjuden mark; och kommen väl i håg, stränge herrar, i Sveriges land finnas inga trälar. Den gamle mannen där, som I omtalen, riddar Nils, ban talar väl icke mera, det är sant, men hvarje redlig man i Sveriges rike talar i hans ställe. Tron mig, den förbjudna högdjursjakten kan blifva farlig för jägarna själfva.

Medan Engelbrekt talade, och sedan den första förvåningen öfver hans uppträdande lagt sig, hade de känslor, som svallado inom riddar Nils, liksom smittat af sig. Man såg på flera af riddarnes anleten ett uttryck midt

emellan hån och trots, som drog öfver i vrede. Riddarne hade äfven förändrat plats, så att de slöto en halfkrets omkring Engelbrekt.sk !'<»<"» ryttarn a.

221

Just som denne tystnade, hviskade Ture Turesson (Bjelke) något i örat på riddar Nils, doek så pass högt, att det väl kunde höras af dem, som stodo närmast, och således äfven af Engelbrekt själf.

»Ett slag af flatsidan tuktar väl bäst den där mannen!»

Det var den största skymf för en man att få ett slag af svärdets flatsida. ' Ett hånleende drog öfver Nils Stenssons anletsdrag och han nickade liksom bifallande, medan ban vände sig till biskop Tomas och yttrade föraktfullt:

»Hvad är det mannen där snackar om?»

Ture Turesson (Bjelke) var redan i begrepp att draga sitt svärd, och utföra sin föresats, då hans frände, Sten Turesson (Bjelke) fattade honom i armen och hejdade honom.

Intet af allt detta hade undfallit Engelbrekt. Ett ögonblick flammade det till i lians uttrycksfulla anlete, som om ban ej mera varit mäktig sig själf, men snart återvände den lugna kraften i hans blick, och när han åter talade, darrade " icke hans stämma mera.

»Förhasten eder icke», sade lian, »mitt svärd har god egg och kan väl aftvå en skymf. Men sådan tyckes mig tiden nu vara, när friborne män släpas till en grym död mot lag och rätt, att hvarje redlig man har en gemensam skymf att aftvå, innan ban får tänka på sin enskilda. För öfrigt torde de halfva liljorna i min sköld vara lika gamla, som edra ättemärken, ädle herrar, fast min sköld aldrig blänkt i konungens sal. Måhända är det också därför, som jag bättre än I minnens den tid, då männen ur de gamla ätterna voro folkets börne målsmän och visste, att hvarje bonde var en friboren man lika god som någon af dem, fast han ej förmådde rida till ting eller hafva med sig väpnadt följe, såsom de. Men en finnes, som minnes allt detta bättre än jag, och det är lagen ... Så länge han lefver, lärer bonden tala och handla fritt i Sveriges land. Många äro de, som sökt döda lagen, ären I bland dem, ädle herrar och gode män, då äro vi fiender, i annat fall icke. Jag vill dock tro det bästa om eder, och därmed faren väl!»24(5

engelbrekt engelbrektsson.

Engelbrekt vände sin häst och red sakta vägen fram. Det blef alldeles tyst i kretsen. Ture Turesson hviskade ej mera och själfve Nils Stensson såg tankfull ut. Det var som om en osynlig baud hållit dem tillbaka. De riddare, som tillslöto vägen für Engelbrekt, öppnade kretsen, så att ban obehindradt kunde rida fram.

Och så länge ban kunde synas, fortsatte den lille mannen med de breda skuldrorna ocli de blixtrande ögonen sin ridt fot för fot. Man såg honom blott lägga armarna i kors öfver bröstet och luta hufvudet något framåt, och riddarne, som öppnat kretsen för honom, tyckte sig hafva hört liksom en suck, just som ban red förbi dem.

»Nej, nej, gode herrar och fränder», utbröt plötsligt riddar Nils, »jag tror den gode mannen förhäxat oss alla, och vi hade dock eder midt ibland oss, fromme fader!»

Härvid uppgaf han sitt vanliga skratt, ehuru en hvar, som ville lägga märke därtill, dock lätt kunde finna, att det var framtvingadt. Biskop Tomas sade intet. Han tycktes helt och hållet försjunken i sig själf. Slutligen rätade ban upp sig och sade:

»Tiden lider och vi hafva en god timmes väg till Skälnora, låtom oss fortsätta.»

Och hela skaran drog å stad, tagande af på en sidoväg åt vänster, och man kunde snart höra, huru sinnesstämningen så småningom återtog sin liflighet och munterhet.

Men ännu dröjde kvar på vägen biskopssvenuen, och ännu när de sista ryttarna försvunnit bakom träden på sidovägen, satt ban där, med blicken vänd åt det håll, där den lille ensamme mannen försvunnit, fast denne långt före detta upphört att vara synlig. Plötsligt sporrade han sin häst och sprängde af i samma riktning. Några

ögonblick därefter var ban vid mannens sida.

Engelbrekt stannade, när ban hörde ljudet af den annalkande, och ban såg förundrad gossen stiga af hästen och till fots närma sig. Gossens panna var fri och öppen och hans kind brann blodröd.»Jag har begått ett fel mot eder», sade han, »jag vill afbedja det. Glöm det om ni kan, hvarom icke, så straffa mig!»

»Och hvad har då förmått dig till detta tal, Nils Bosson?» frågade Engelbrekt, medan hans blick som ett solsken hvilade på den rodnande ynglingen.

»Edert tal och tanken på min moders ord, som jag kände igen i edra. Väl ären I icke så mäktig en herre, som de riddare, hvilka I lämnat, men hvarje man i Sverige är friboren. Jag glömde det, när jag först såg eder. Men I skolen nu säga mig, hvem I ären.»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Tack, käre gosse», sade Engelbrekt och räckte sin hand mot Nils. (Sid. 224.)

»Tack, käre gosse», sade Engelbrekt ocli räckte sin hand mot Nils, som fattade den och med en strålande bliek, fuktig af tårar, såg upp till honom, »du kan ej förstå, huru ljufliga dina ord äro för mig. Ditt straff må blifva, att du hälsar din moder från Engelbrekt Engelbrektsson och tackar lienne för den stund af glädje, hennes lärdomar till dig nu beredt mig.»

»Vore jag nu i de åren, att jag finge föra svärd och sköld, så följde jag eder, om I villen taga mig med eder», sade ynglingen lifligt, »ty så mycket kan jag förstå, att den väg, som I vandren, är visserligen ärans väg.»

»Den vägen står alltid öppen, Nils Bosson, för hvarje man! Uch jag är viss på, att fru Karin Stures son aldrig skall vandra någon annan.»

»Så visst som mina böner höras af Gud och S:t Erik konung», genmälte ynglingen och slog sig för sitt bröst, »blifve denna hand förtorkad, den stund den drager svärdet annat än för Sveriges allmoge.»

»Gud välsigne dig, gosse», sade Engelbrekt rörd, »visst blir du en man med tiden, därest du får lefva!»

Därmed släppte han ynglingens hand, och hans öga följde med välbehag de raska och kraftfulla rörelserna, då ynglingen kastade sig upp i sadeln.

Ett moln af damm utvisade ögonblicket därefter den väg ynglingen tagit.

Men Engelbrekt fortsatte sin väg, och nu blickade han liksom lättare och friare omkring sig. Det var som ban sade: ynglingens ord voro musik för hans öron. Det var en solstråle i det mörker som omgaf honom.

*

III.

Brand.

Först sent om kvällen red Engelbrekt öfver broarna, som förenade Norrmalm med staden Stockholm. Denna stad, redan då ansedd som den förnämsta i riket, bar ännu märke efter den svåra eldsvåda, som öfvergått den vid påsktiden 1419. Men naturligtvis visade sig detta förhållande endast i afseende på de enskilda husen och de afbrända tomter, som ännu ej hunnit bebyggas inne i staden. Portarna, tornen och slottet voro i fullgodt skick, likaså de många offentliga byggnaderna, rådhuset, gillehusen och klostren.

Mon hvarken Norrmalm eller staden kunna nu mera förliknas med det Stockholm, söm mottog Engelbrekt om kvällen den 20 maj 1433. Det nu så ståtliga Norrmalm med sina palatslika byggnader var då blott en sandås, som närmast staden var alldeles trädlös. Yägen gick ett stycke upp på åsen, och till höger om densamma (från norr räknadt) låg Klara kloster, där nu kyrkan af samma namn är belägen. Från stranden, där nu Gustaf Adolfs torg utbreder sin fyrkant, ledde då liksom nu en bro öfver till Helgeandsholmen, vid hvars strand en port, den så kallade »yttre norra port», med trenne torn ledde in på holmen. På södra sidan var denna likaledes mecl en bro

förbunden med den egentliga staden. Här mötte åter en port med torn, som kallades »norra inre port».

Det var den härligaste vårafton, och därför var en mängd folk från staden i rörelse på vägen, rika och fattiga om hvarandra, då såsom nu. Den rike och myndige krämaren, hvilken med ett visst själfbehag lät blicken följa strömmen, där man ett stycke bortåt, allt ifrån slottsbryggan strax nedanför slottsmuren, kunde se masterna af några få skepp, hvilka nyss kommit från Lubeck eller andra hansestäder, och vid hans sida den mindre lyckligt lottade handtverkaren, alla graderna

utför. Äfven Engelbrekts blick drogs at redden till, dar bland de få skeppen väl ett skulle föra honom till hans mål.

Men vägen sänkte sig snart, och ju närmare han kom stadsporten, desto mindre kunde han se af hamnen. Innanför inre porten låg till vänster ett högt torn, som kallades Lejontornet, och strax till vänster om detsamma utbredde omkring tornet Kärnan eller Tre Kronor slottet sin mörka massa. Midt framför honom sträckte sig en tämligen stor öppen plats fram emot storkyrkan eller »bykyrkan», som den kallades. Denna ligger på samma sandås, där Birger Jarl byggde den första borgen, och Yästerlånggatan visar ännu sträckningen af den gamla stadsmuren, som redan på denna tid började öfverbyggas och erhålla hvälfda genomgångar till den stadsdel, som under tidernas lopp rest sig utanför muren och kallades för sitt läge »västanmur». Till höger upptogs den öppna platsen af en mängd träbodar, bakom hvilka det s. k. Herr Bengts torn reste sig på stadsmuren högst, och i rad söderut Lilla tornet, Dragetornet och Kornhamnstornet, af hvilka allt mindre delar syntes, ju längre bort de voro belägna.

Engelbrekt red tvärt öfver den öppna platsen, vikande af uppåt höjden fram emot kyrkan, så att ban kom in på torget framför rådhuset. Här öppnade sig en gata mot söder, där det härskade så godt som natt, till följd af de omgifvande husen, synnerligast i närheten af det nybyggda dominikaner-eller svartbrödraklostret, efter hvilket gatan fått sitt namn »Svartmangatan», som den ännu bär. Engelbrekt red in på denna gata och böjde därifrån in på Kinhästegatan (den nuvarande Kinstugatan), samt kom så in på Själagårdsgatan (nu Skärgårdsgatan).

På denna gata låg Henriks Klensmeds hus. Det jämte ett par angränsande hus var af sten och stod därför kvar efter branden, ehuru dess iståndsättande kostat Henrik Klensmed sina dryga fyrkar. De tre husen, hvilka med sina gaflar sprungo högt öfver de omgifvande trähusen, voro lätta att urskilja, och Engelbrekt behöfde därför icke fråga sig fram.BRAND.

Huset stod där som i forna dagar, blickande mecl sina små fönster liksom med förvåning ned på uppkomlingarna, byggnaderna från i går.

Henrik Smed mottog med öppna armar sin gäst. Det var en man med ett lifligt och godmodigt utseende. Han hade nyss med sin husfru kommit hem från en lustvandring åt lvlara kloster till och liöll just på att hemskicka en liten gosse, som därunder varit honom följaktig, när Engelbrekt trädde in. Naturligtvis åstadkoms därigenom ett afbrott i hvad som föregick, och gossen stannade kvar. Det blef så fråga om plats för Engelbrekts häst, som tycktes skänka Henrik ett skäligt hufvudbry, ty han hade legt ut sitt stall dagarna förut. Då steg gossen fram.

»Föga är det värdt att grunda på den saken, fader Henrik», sade han, »i min farbroders gård här bredvid finnes plats för hästen.»

»Spring då öfver till grannen Gellink, Kort, och spörj honom till, om min gäst får sätta in sin häst där.»

Gossen sprang och var om några ögonblick åter.

»Jo», sade han, och tycktes själf vara mycket glad öfver den nyhet han medförde, »där är plats för hästen, och jag skall föra honom dit!»

»Tack, tack, min gosse», yttrade Engelbrekt, hvad heter du?»

»Kort Rogge», svarade gossen mycket bestämdt.

»Och din farbror heter Gellink?» sporde åter Engelbrekt.

»Gellink är gift med hans faster», upplyste åter smeden, »Gellinkarne äro två och rå om stenhuset här bredvid mitt. Kort här är en rask och förståndig pojke, men mera fallen, som det synes mig, för pennan än för släggan eller svärdet. Också går han redan i skolan, och skall väl bli klerk med tiden. Han sade ju så, den lärde herren, som kom från Lübeck och bodde hos din far, nu för litet sedan?»

»I menen herr Jöns Bengtsson?» frågade gossen och tillade, då smeden med en vänlig nick besvarade frågan, »ja, han sade det, och ban tillstyrkte min far att låta mig fortsätta.»På denna gata låg Henrik Klensmeds lins. (Sid. 226.)

»Då lärer du väl behöfva hjälp med hästen, kan jag tänka, Kort», sade Engelbrekt leende oeh tog gossen vid handen samt aflägsnade sig.

Någon stund därefter låg Engelbrekt i sin omsorgsfulltBRAND.

bäddade säng i ett af de öfversta rummen, och njöt en behöflig hvila.

Men kort efter midnatt dånade broarna öfver Norrström mellan Norrmalm och staden under en väldig ryttarskara. Den tog genaste vägen till slottet.

Det kunde vara en halftimme därefter, så såg torn vak ten vid bron en ensam ryttare komma framsprängande på vägen utför sandåsen och öfver broarna med en häftighet, som om fienden varit i hack och häl efter. Det väckte vaktens uppmärksamhet, ocli knektarna skyndade ned i porthvalfvet med antända bloss för att bättre se, hvem den vilde ryttaren var.

Denne stannade i porthvalfvet och tycktes ingalunda ogärna se sig omgifven af knektarna. Han var klädd i en dräkt, som var till ena hälften röd, till den andra grön, och om halsen bar ban en silfverkedja, vid hvilken något var fästadt, som var instucket mellan ett par häktor i tröjan.

»Är fogden på slottet», frågade han.

»Han kom för en halftimme sedan åter från Skälnora», svarade anföraren för brovakten.

»Füren mig då genast till honom, jag har underrättelser till honom af stor vikt», yttrade ryttaren med mycken brådska, som om ban med själfva ordens hastiga uttalanden velat visa nödvändigheten af skyndsamhet.

»Ser jag rätt», sporde anföraren, »så är du en af Jösse Erikssons folk?»

»Ja, och jag för bud och bref med mig från underfogden på Borganäs Johan Wale till herr Hans Kröpelin!»

Ryttaren framtog brefvet under sin tröja och visade fogdens stora vaxsigill. Under tiden hade en af vakten gjort sig redo att följa ryttaren, och det dröjde ej länge, förrän de befunno sig utanför slottsporten. Här dröjde det ännu en stund, innan portarna öppnades; och därefter fick ryttaren ytterligare vänta både länge och väl, innan han fick komma upp i det så kallade Adelshuset eller den byggnad inom slottsmuren, som begagnades af konungen när han vistades där, men som nu beboddes af fogden och riksrådet Hans Kröpelin.24(5

När han slutligen, åtföljd af en annan knekt, förts öfver borggården till denna byggnad, mottogs han där af en kertil-sven, som förde honom genom långa gångar och uppför tvenne trappor till ott tämligen stort rum, där svennen tände ett par vaxljus, som stodo i silfverstakar på ett med rödt kläde öfvertäckt bord.

En stund därefter öppnades en sidodörr, och en man, klädd i svart flöjel, inträdde i rummet. Hans hår var redan grånadt, men föll i yfviga lockar omkring en hög panna, hvarunder lyste ett par ögon fulla af godhet och mildhet.

Det var fogden på Stockholms slott. Han gick fram till bordet, där vaxljusen brunno. Ryttaren, som stannat vid dörren, bugade sig ödmjukt för den svartklädde och framlämnade därpå brefvet, som han hade innanför tröjan.

»Du kommer från Borganäs?» sporde herr Hans, läggande brefvet obrutet ifrån sig på bordet.

»Jag red därifrån i går eftermiddag», svarade ryttaren, »och har icke hvilat sedan dess, ty budskapet där innehåller viktiga saker.»

»Känner du något om dem?»

»Nej, men jag kan sluta därtill af fogdens ord, då ban skickade mig. Det lär vara fråga om uppror . . .»

»Uppror!» afbröt honom fogden med en blick, som uttryckte både misstro och ovilja.

»Jag kom tidigt i förgår morgon till Borganäs i fogdens ärende», fortsatte ryttaren »och då hade under föregående natten ditkommit ett bud från Jösse Eriksson från Kopparberget, att vi skulle vid middagstiden draga ut på alla stigar omkring Borganäs för att fånga upprorsmakaren.»

»Och det skulle vara . . .?» frågade fogden.

»Engelbrekt Engelbrektsson!»

»Engelbrekt Engelbrektsson», upprepade fogden långsamt för sig själf, under det ryttaren fortfor:

»Jag hade dock träffat honom på morgonen samma dag vid Ornäs . . . ban röfvade där ifrån fogden konungens skatt,BRAND.

231

och när jag omtalade det på Borganäs, fingo vi draga ut genast.»

»Men Engelbrekt Engelbrektsson undkom er?»

»Yi fingo honom icke, och budët, som fogden skickat från Kopparberget och som kommit om natten, red då sina färde, det var vid middagstiden i förgår. Ända tills i går middag höllo vi alla vägar söderut besatta, men då på eftermiddagen drogo vi till borgen igen, och jag fick genast sitta upp.»

Under tiden bröt fogden brefvet, och när ryttaren slutat sin berättelse, genomläste ban det. Det bekräftade ryttarens berättelse och innehöll dessutom en begäran, att Hans Kröpelin skulle låta fängsla upprorsmannen, om ban, som det var att förutse, skulle vilja från Stockholm draga till Danmark. Fogdens milda drag fördystrades vid genomläsandet af brefvet. Han tycktes öfverlägga med sig själf hvad han borde göra, ty han stod länge tyst med brefvet i handen och blicken orörligt fästad framför sig.

»Känner du Engelbrekt?» frågade ban slutligen.

»Ja!»

»Nå väl, finnes ban i staden, så skaffa mig reda på hans bostad. Men», tillade ban, och hans öga hvilade med en fasthet, som man ej skulle väntat att finna i detta milda anlete, »märk väl, jag vill ej veta något mera.»

Ryttaren bugade sig åter, och fogden på Stockholms slott försvann i sitt sofgemak. Samme kertilsven som fört ryttaren upp, kom därpå och släckte vaxljusen samt följde ryttaren ner.

Tidigt påföljande morgon satt Engelbrekt hos Henrik-Smed i rummet innanför dennes verkstad, hvarifrån man hörde blåsbälgens pustande och flitiga hammarslag. Samtalet vände sig om Stockholms borgare i första rummet, men äfven om köpstäderna och köpstadsmännen i allmänhet. Äfven de hade mycket att klaga öfver, ehuru de genom sin särskilda styrelse*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Ryttaren stannade i porthvalfvet och tycktes ingalunda ogärna se sig
omgifven af knektarna. (Sid. 229.)

och rättskipning icke voro blottställda för det olidliga fogdeförtrycket, som plågade landtbefolkningen. Men de utomordentliga gärderna och den hämmade handeln samt förökade tullafgifter — allt en följd af det olyckliga

kriget, somkonungen nu fört i nära trettio år — detta föranledde mycket missnöje hos städerna i allmänhet.

Däraf kom det sig också, att så få skepp syntes på hamnen. Engelbrekt, som betrodde smeden sin afsikt att draga till Köpenhamn, nämnde dock intet om anledningen till denna resa, men uttalade sin farhåga att finna ett fartyg, som kunde föra honom öfver Östersjön.

»Det tror jag dock», yttrade Henrik Smed, »skall låta sig göra. Grannen här, Gellink, skall i dagarna sända ett skepp till Lubeck, och hörde jag icke miste, så gällde seglatsen äfven Köpenhamn. Det är gråverk från ärkestiftet, som ban tillhandlat si?. Vi kunna rätt så gärna förs̈t som sist

O O

gå öfver till tysken och spörja honom, så få vi bästa besked.»

Hartlev Gellink eller "YVestfalare, som han också kallades, emedan han härstammade från Westfalen, var sysselsatt i sin packhusbod, när Henrik och Engelbrekt inträdde. Det var en liten lättrörlig herre, som hade mycket att bestyra med inpackningen af dyrbara skinn af både mård och hermelin, flere timber. Största delen bestod dock af annat pälsverk, såsom björn-, varg- och räfskinn. Äfven älghudar funnos till stort antal i köpmannens magasin.

På smedens spörsmål svarade den vänlige mannen, att fartyget i fråga väl skulle gå till Köpenhamn, men att han icke kunde bestämma dagen, då det skulle lägga ut till sjös. Sedan ban tillika lämnat uppgift på, hvar fartyget låg och hvad skepparen hette, togo de båda männen afsked, och köpmannen ägnade sig med fordubblad ifver åt sina göromål.

Utkomna på gatan, visade smeden Engelbrekt närmaste vägen, för att genom en af de så kallade vattenportarna komma ner till hamnen och skeppsbryggan, hvarpå ban begaf sig hein. Engelbrekt vände sig om och gick åt den utvisade gränden, som snart öppnade sig för honom, trång och krokig. Just som han vek af nedåt denna, kastade ban en blick tillbaka på Själagårdsgatan och såg då en lång, välväxt man, som tilldrog sig hans uppmärksamhet. En mängd folk, som vandrade gatan fram, gjorde det dock svårt att fåmannen riktigt i sikte, men Engelbrekt tyckte sig se, att ban var klädd i rödt och grönt.

Det kunde dock vara ett misstag, och ban fäste sig icke vidare därvid, ville ej heller genom att dröja för länge på samma plats fästa uppmärksamheten på sig, utan fortsatte sin vandring genom gränden. Denna bildade en långrund krökning, och när han hunnit halfva gränden, just där den buktande husraden skulle bortskymma grändmynnet till Själagårdsgatan, vände han sig 0111 — och den välväxte mannen visade sig åter för honom, samtalande med en liten gosse, i hvilken Engelbrekt igenkände den lille Kort Rogge.

Åsynen af mannen i denna dräkt, som så tydligt tillkännagaf, att Jösse Eriksson sträckte sin hand efter honom, väckte hos Engelbrekt både oro och bekymmer. Han fortsatte dock sin gång gränden i ända och ut genom porten samt förbi de få husen, som här voro byggda utanför muren och bildade den stadsdel, som kallades östanmur, samt kom snart till det fartyget, som ban sökte. Skepparen Didrik Gös, en fet, undersätsig sjöbuss, kom just roende till land, då Engelbrekt inträffade vid brokanten.

Skepparen, så tvär och rättfram som han var, behagade Engelbrekt, och de följdes åt utefter skeppsbron, samt kommo snart i ett lifligt samtal, hvarunder Didrik Gös uppdukade den ena historien efter den andra om vitalianerna eller de sjöröfvare, som allt sedan konung Albrekts dagar huserat i de nordiska farvattnen. Han hade ett outtömligt förråd af denna vara, men synnerligast hade ban mycket att säga om Bartholomeus Voeth, hvars sjöröfvarebragder under det pågående kriget försatt bela norden i häpnad.

Härunder förgick tiden, och de skildes först, när stadens klockor slogo tolf.

Sent på eftermiddagen, inemot kvällen, kom skepparen in till smedens och sade, att afresan nog skulle bli, förrän som köpmannen menat.

»Jag sade köpman Gellink», yttrade han, »att jag vill lägga ut, så fort vinden blir gynnsam, livarså han har

balar om bord eller ej. Och han tyckte det vara riktigt taladt, så I kunnen vänta bud hvilken stund och timme som helst.»

Medan skepparen ännu var kvar, kom en sven från slottet. Han var klädd i brunt och svart, så att halfva kroppen var svart, den andra hälften brun, alldeles som Jösse Erikssons knektar, fast dessa buro röda och gröna färger. På tröjan var Kröpelinska vapnet broderadt. De innevarande sågo förvånade på svennen, mest doc-k Henrik Smed själf. Det var synbarligen något högst ovanligt att se en fogdesven i hans hem.

»Bor Henrik Smed här?» frågade svennen.

»Jo, gör han så», genmälte smeden, »och hvad vill så fin en herresven hos honom?»

»Här skall bo en bergsman från Dalarne vid namn Engelbrekt Engelbrektsson!»

»Det äger också sin riktighet.»

»Det är alltså till mig, du är sänd?» frågade Engelbrekt, med uppmärksamhet betraktande svennen.

»Fogden på Stockholms slott, herr Hans Kröpelin, sänder en vänlig hälsning till eder med begäran, att I måtten besöka honom på slottet!»

Det dröjde en stund, innan Engelbrekt svarade, men så sade ban kort och bestämdt:

»Hälsa din herre, att jag skall komma.»

»Det var min herres önskan, om det så var lägligt för eder, att I skullen följa mig till slottet.»

Svennens tal och bela beteende var så olikt herresven-nernas i allmänhet och i synnerhet deras, hvilka man haft tillfälle att se hos fogden öfver Västmanland och Dalarne, att Engelbrekt med ett visst välbehag betraktade ynglingen. Tillika innebar hälsningen från fogden mera en vänlig inbjudning än en befallning, så att Engelbrekt beslöt sig att följa svennen.

»Kommer jag ej tillbaka», sade ban sakta till Henrik Smed, som häftigt afbröt honom*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]*
»Bor Henrik Smed här?» frågade svennen. (Sid 235.)

»Kommer du ej tillbaka, hvem eller hvad skulle kunna hindra det . . .?»

»Konungens fogde . . . kanske gör jag honom orätt, men om så skulle ske, så skicka ett ilbud till Kopparberget och berätta allt för fader Johannes. Guds fred så länge!»

Engelbrekt gick, åtföljd af svennen, medan Henrik Smed förundrad skakade sitt hufvud.

Det var ej på den tiden så svårt som nu att hålla eller taga reda på främlingar, hvilka kommo till hufvudstaden, åtminstone när inga större högtidligheter eller herremöten ditdrogo större samlingar af folk. Därför kunde också JösseBRAND.

Erikssons sven af den beskrifning, som brovakten lämnade, igenkänna, att den ban sökte var ibland dem, som föregående dagen ridit in till Stockholm. Yakten hade äfven, dock alldeles händelsevis, sett honom rida framåt kyrkan, hvaraf man kunde sluta, att ban styrt kosan inåt staden. Borganäs-knekten kom på detta sätt till torget vid rådstugan — det var tidigt på morgonen -— och här ville hans lycka, att en af rådstjänarna mötte honom, som likaledes föregående afton sett mannen taga af inåt Svartmangatan och i honom granne-ligen märkt en främling.

Sålunda kom detv~sig, att Engelbrekt kunde se honom, då han gick nedåt hamnen. Svennen hade också i samma ögonblick fått ögat på Engelbrekt och skyndat fram till gränden, vid hvars hörn han stannade, för att ytterligare följa sitt rof och få reda på hans bostad. Just som ban då skulle gå ned i gränden, fick ban sikte på den lille Kort Rogge, som nyfiket stod och betraktade både honom och Eugelbrekt, hvilken fortsatte sin gång framåt i gränden. Detta gaf svennen anledning att fråga gossen om mannen, som de sågo i gränden, och till sin förvåning och

glädje fick ban af gossen alla de upplysningar, han behöfde.

Han skyndade genast upp på slottet, mon fogden hade ridit ut och skulle ej komma åter förrän efter middagen. Detta tycktes förvåna mannen, som väl hade väntat mera ifver hos fogden, rörande så viktiga ärenden som dessa, hvilka han mer än väl visste, att det af honom öfverlämnade brefvet innehöll. Emellertid måste han vänta, och ett par timmar efter middagen först fick han berätta för fogden hvad han upptäckt rörande Engelbrekt.

Till hans ökade förvåning sågs dock intet mått och steg vidtagas att upphämta den farliga mannen till slottet, men han tänkte inom sig, att fogden ville gå tillväga med mycken försiktighet och därför afbida natten. Med en viktig och hemlighetsfull min gick ban omkring bland knektarna i borgstugan, inväntande hvad som komma skulle.

Han fick då se emot aftonen den så länge väntade komma24(5

till slottet. Men äfven nu kunde han icke fatta stockholmsfogdens sätt att behandla denna sak. Den farlige mannen ledsagades nästan med vördnad af kertilsvennerna upp till adelshuset. Borganässvennen väckte dock härvid själf uppmärksamheten på sig. Tv just som Engelbrekt skulle gå förbi honom och synbarligen höll sitt öga fäst på honom, störtade " han åt sidan bakom de öfriga svennerna på borgen, som om han ej kunnat eller vågat uthärda denna blick. Det var en rörelse af samma art, som vi sågo på Ornäs, och som där framkallades af namnet Magnus, som Engelbrekt uttalade. Kanske glödde där i djupet af hans hjärta någon fläck, som ej tålde vidröras — ett svagt minne från en gången lyckligare tid, som ännu ej hunnit betäckas af det mörker, hvilket i öfrigt gjorde honom hård och oåtkomlig för hvarje rörelse af mildare art, liksom violen sprider vällukt i aftonrodnadens döende sken, långt efter sedan alla andra blommor slumrat in i nattens mörker.

»Var det kanske fadern till den flicka, du först narrade?» frågade en af svennerna, sedan Engelbrekt försvunnit uppför trappan till adelshuset.

»Vid den helige Nepomuk», yttrade en annan med tvsk brytning, »sedan dess har han väl så många flickhjärtan i hjärtepungen, att det första nog ej skulle bringa honom ur fattningen.»

»Hej, gosse, hvad kom då åt dig?» ropade en tredje, »kände du den lille mannen, som såg på dig?»

Svennen, som var föremål för alla dessa utrop och spörjs-mål, tycktes för ett ögonblick hafva svårt att blifva fullkomligt herre öfver sig, men snart förvred ett fräckt leende hans ansikte och ban afvisade alla vidare förfrågningar med ott lustigt, ehuru visserligen något grofkurnigt skämt.

Men där uppe i det stora rummet, där bordet stod med silfverljusstakarna, och där svennen natten förut afläinnat Johan Wales bref till Hans Kröpelin, där stodo Engelbrekt och denne gent emot hvarandra.

Båda voro sin tids kanske ädlaste män, endast med denBRAND.

skillnad, att fogden var en konungens tjänare, Engelbrekt däremot hade själf gjort sig till folkets. År det en sanning, att besläktade själar lätt finna hvarandra, så var det fallet här, ty så öppet och förtroendefullt låg blick i blick, och man kunde nästan säga, att det blott var orden, som voro fientliga mot hvarandra, något som åter var en lätt förklarlig följd af deras olika ställning, då den ene var en konungens man. Deras blickar talade ett språk för sig, deras ord ett annat. De förra erkände deras likställighet, de senare skiftade en stund skarpa hugg.

»Det är fråga om uppror i Dalarne», sade Hans Kröpelin, roeli I ären upprorsmannen, så är det mig sagdt!»

»Uppror kan det blifva», genmälte Engelbrekt, »det beror på . . .»

»Uppror? I erkännen då...»

»Jag erkänner, att konungen kan framtvinga uppror, om ej . . .»

»Engelbrekt Engelbrektsson, hvad sägen I där. . . veten I icke, att jag är konungens man, satt att bevaka hans rättigheter i mitt län af hans rike, liksom de öfriga fogdarna i sina län!»

»Jag ser i eder en man i konungens stad och ställe, och just därför säger jag, att uppror kan blifva, att det kan ti il slut framtvingas . . . Upprorsman, I kallen mig så .. . ja väl, konungen skall själf afgöra den saken, ty hvad jag säger eder nu, det ämnar jag säga inför konungen själf.»

»Men det är en djärf anklagelse, som I där kasten konungen i ansiktet.»

»Anklagelse eller icke, så är konungen den ende, som här kan hjälpa, och djärft må ordet vara, blott det är sant.»

»Sanningen skall dock bevisas.»

»Den skall det ock!»

»Och hvarmed?»

»Med mitt lif!»

Den ridderlige fogden på Stockholms slott lade vid dessa ord sina armar i kors öfver bröstet, och de milda ögonen24(5 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

blickade med uttryck af sorg ned på mattan framför honom. Det var tydligt, att han erkände inom sig, det något stort ondt måtte ligga bakom den anklagelsen, hvilken den lille mannen ville bekräfta med sitt lif.

»Veten 1», sade ban sedan, »att bud och bref kommit från fogden i Dalarne med begäran, att jag skulle gripa och utlämna eder till honom?»

Engelbrekt svarade icke på denna fråga, utan fogden upprepade den.

»Det skolen I dock icke göra», yttrade ban långsamt och med en talande blick på fogden.

»Och hvarför icke?»

»Emedan Hans Kröpelin är en man af ära!»

»Välan, Engelbrekt Engelbrektsson», genmälte fogden, »jag tror 111ig hafva förstått eder, och är det verkligen, som man säger, fråga om uppror där uppe i Dalarne, så torde, som 1 sägen, kungen själf vara den bäste hjälparen. Dragen därför med Gudi eder färde, Engelbrekt, jag hoppas det bästa af eder förhandling med konungen.»

Något vidare blef icke afhandladt på slottet. Engelbrekt skyndade till sin bostad.

Här mötte honom den underrättelsen, att skepparen tidigt påföljande morgon ville hissa segel. Vinden hade sprungit om, och man var ifrigt sysselsatt att inlasta de sista varupackorna från köpman Gellink. Så fort detta var gjordt, skulle ankaret lättas.

Alla yttre omständigheter tycktes sålunda dittills varit gynnsamma för Engelbrekt, och med förhoppningsfullt hjärta tog ban följande morgon afsked af sin vän Henrik Smed, som följde honom ned till Skeppsbron.

Det var ännu blott halfdager, när de båda männen lämnade smedens hus. Vid de gingo förbi Hartlev Gellinks, sågo de en sadlad häst stå bunden där utanför vid en märla i trappan. Till en början fäste Engelbrekt sig icke därvid, men när han kom inpå hästen, stannade han och tycktes undersöka den. Han strök med handen öfver länden och strökbort skummet kring hans bringa. Hästen gaf med ett kort gnäggande till känna, att han icke var känslolös för denna vänlighet.

»Det är Brand!» sade Engelbrekt, »det är Hermans häst!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Det är Brand!» sade Engelbrekt. »Det är Hermans häst!» (Sid. 241.)»Du känner honom?» frågade smeden.

»Ja väl, om jag så kände ryttaren också som ridit honom hit.»

»Vore icke alla luckor och portar så väl tillbommade hos min granne», genmälte smeden, »så vore det en lätt sak att få reda därpå. Viljen I, skall jag dock höra efter.»

»Nej, nej . . . jag har dock ingen tid att förspilla, och Brand här lärer icke vara på orätt väg, hvem så har ridit

honom.»

Därmed gingo de båda männen samma väg som Engelbrekt dagen förut och befunno sig snart nere vid hamnen.

En kort stund därefter var Engelbrekt ombord hos Didrik Gös, och Henrik Smed såg fartyget glida utför redden.

*

IV.

I Köpenhamn.

En skara ryttare red på löddriga springare fram emot slottet i den gamla biskopsstaden Köpenhamn, som först drottning Margaretas fader, den glade Valdemar Atterdag, lyckats förvärfva åt kronan, om ock blott för en viss tid. Den var nämligen anlagd af en gammal biskop Absalon och genom testamente gifven åt Roskilds biskopsstol. Men hvarken Margareta eller hennes efterträdare, konung Erik af Pomern, hade velat återlämna staden åt biskopsstolen.

Ryttarskaran stannade framför slottet, och det visade sig snart, att det blott var en förtrupp för ett mera lysande sällskap, hvilket kort därpå också red fram emot slottet. Det senare var utstyrdt med en mängd saker, som tydligt utvisade, att det kom från jakten. Det utgjordes af en mängd herrar i kostbara kläder, broderade med silfver och guld, ochI KÖPENHAMN.

de flesta buro tunga riddartedjor af guld ocli gyllene sporrar. Jakthorn af silfver hängde om hvars och ens hals. Tåget slutade med jaktbytet, som var lastadt på trenne hästar.

Främst red en lång, högväxt man, hvars hållning och låter tillkännagåfvo den högt uppsatte. Stolthet och liärsk-lystnad stodo att läsa på hans panna, men äfven lättsinne och njutningsbegär. I hans blick låg visserligen något som talade om makt och höghet, men där låg äfven något fräckt och hårdt och hjärtlöst. Man skulle i vissa ögonblick varit färdig att taga honom för en slaf, som styrt ut sig med den frie mannens kännetecken, begagnande sig af dem för att göra sig dennes rättigheter till godo. Det var icke en inneboende storhets majestät, som öfver allt och alltid gör sig gällande, utan en yttre och liksom tillfälligt tillkommen. En konungaborg, som var ämnad att väcka vördnad och aktning, men hvars herre icke var hemma.

Det var Erik af Pomern, konungen öfver Sverige, Norge och Danmark.

Vid hans ena sida red en ung riddare med mörka, blixtrande ögon. Det var herr Otto Poywisch, sonen af konungens förklarade gunstling, herr Bengt Pogwisch, som aflidit året förut (1432). Den unge riddarens moder hette Ida Königsmark till Gladsax och kallades vanligen fru Ida till Gladsax. Han tycktes i mycket vara en afbild af konungen, något som äfven bidrog att gifva styrka åt det gängse talet, att ett innerligare förhållande, än som var tillåtligt,. ägt rum mellan konungen och fru Ida.

På den andra sidan 0111 konungen red en äldre herre. Det var en dansk riddare, som hette Erik Krummedik, och ban var den ende danske riddaren i konungens sällskap. De öfriga utgjordes af pomerska herrar.

En allmän belåtenhet tycktes vara rådande, och konungen själf var vid det bästa lynne i världen. Han skämtade och log mot den unge herr Otto, som om ban för dagen kastat alla regeringsbekymmer öfver bord, och de andra herrarna logo, så ofta konungen log. Endast herr Erik Krummedik24(5

tycktes icke alltid så noga följa med tankegången i konungens tal, så att lians utseende ofta svor emot do öfriga herrarnas. Konungen själf lade dock icke märke därtill.

»På Åland finnes dock icke sådan jaktmark, som I sett i ilag», sade konungen till Otto Pogwiscli.

»Nej, nej», svarade den unge herren, »men där jagar icke heller en konung!»

»Hvem vet», inföll konungen, »den dag torde väl komina.»

»Lycklig vore då den slottsherre, som finge mottaga eders nåde på Kastelholm!» ,

»Jag vill dock icke mottagas af någon annan än eder, Otto Pogwiscli.»

»Eders nåde!» utropade herr Otto, tydligt ansträngande sig för att behärska ett allt för ohejdadt utbrott af den glädje, som ban erfor. »Eders nåde, jag förstår ej rätt, 0111 jag vågar taga edert ord för fullt allvar.»

»I)et kunnen I visserligen, Otto! I skolen hafva Kastelholms slott och län, I och ingen annan! Eller hvad sägen 1 därtill, gamle Erik Krummedik?»

Den gamle riddaren for upp som ur en dröm. Hans blick hvilade frågande på konungen.

»Ha-ha», skrattade denne, »I drömmen 0111 forna dagar, herr Erik, och därför glommen 1 bela världen. Jag har gifvit Otto Pogwiscli här Kastelholms län, hvad sägen I därtill?»

»Eders nåde», svarade riddaren, »gör i sin sak, som honom hugfälles. Men efter som I frågen mig, så vill jag säga, att en rund tid synes mig hafva förflutit, kanske allt för rund, sedan I hågkom någon af de svenske herrarna med land och län.»

»Och hvad så?» sporde konungen och kastade hufvudet tillbaka. »Gifver jag då ej slott och län åt. hvem mig godt tyckes, är Sveriges rike mitt, eller är det de svenske herrarnas?»

»Nådige herre», genmälte den danske riddaren, »det är långt ifrån mig att vilja göra någon insägelse mot eder makt och myndighet . . .»I KÖPENHAMN.

245

»Jag förstår, I tanken på eder dotter, fru Margareta», afbröt konungen, »den unga frun behöfde något att hålla modet uppe med bredvid sin åldrande herre, men den saken kan hjälpas, när vi en gång komma till Sverige.»

Det var denne konungs vana att icke lägga några band på sig, och allra minst då det var fråga om skämt. Det blef ofta groft och rörde sig helst om slippriga ämnen. Och vågade någon i sådana stunder motsäga honom, förlorade han helt och hållet väldet öfver sig själf. Af den gamle riddarens allvarsamma min, som utvisade, att ban alldeles icke var nöjd med konungens sätt att tyda hans yttrande, kunde man vänta ett svar, som otvifvelaktigt bragt konungen ur sin jämvikt och sålunda äfven förstört nöjet för den öfriga delen af aftonen. Och på slottet väntades det förnäma jaktsällskapet af ett präktigt gästabud med dans.

De omgifvande herrarna voro därför ifriga att afleda uppmärksamheten på något annat ämne, och händelsen kom dem till hjälp, i en mörk ryttare, som höll ett stycke framför dem, liksom ville ban invänta dem.

»Hvem är den mörke ryttaren där?» sporde grefve Witz-lau en af de bakom konungen ridande herrarna.

Allas blickar riktades härvid på riddaren, som märkte det och red fram emot konungen.

»Han bär ett tjurhufvud till sköldmärke», sade därunder en annan af herrarne.

»Vid Guds död, jag menar att det är Broder Svensson», utropade en tredje.

»Broder Svensson», eftersade konungen, men hans stämma ljöd klanglös, och man kunde icke säga, om åsynen af riddaren skänkte honom glädje eller ovilja.

Emellertid var man kommen ända inpå riddaren med tjurhufvudet. Denne hälsade vördsamt på konungen, men hans uppsyn var mörk, mörkare än färgen på hans harnesk. Hos honom väckte mötet synbarligen icke några glada känslor.

»Yicl de fem såren, riddare», utbröt konungen, »är det I själf, eller är det eder vålnad?»24(5

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Och konungens följe hörde med oro, huru hans stämma darrade, såsom fallet brukade vara, när ban blef vred. Men konungen log dock, när ban talade, så att det berodde på riddarens svar, om aftonens fröjder skulle försvinna eller icke.

»Jag själf, nådige herre, Broder Svensson till Asslöf!» svarade riddaren, men hans panna var så mörk och hans ögon flammade.

»Gud bättre, Broder Svensson, ni ser så mörk ut, som om det vore fråga om en dust med svärd och udd», fortfor konungen att skämta, ehuru hans tal var hastigare. »Hafven 1 lärt nva seder där nere hos de tjocke krämarne i Lubeck, så för Guds skull för dem icke med eder hit.»

»Jag kommer», återtog riddaren, »för att muntligen få höra edert svar!...»

Konungen såg ett ögonblick på riddaren med en blick full af vrede. Därpå gaf han sin häst sporrarna och red upp mot slottet, åtföljd af den lysande herreskaran.

En mängd svenner stodo färdiga att emottaga konungens och de öfriga herrarnas hästar. Men det var knappt möjligt för någon att följa konungen, så hastigt kastade han sig ur sadeln och sprang upp för slottstrapporna. När herrarna kommo upp i slottets stora sal, sågo de konungen sluta till dörren till ett närgränsande rum, och där invid, nedsjunken på bänken, som om hon blifvit ditkastad med våld, en underskön kvinnogestalt, som smälte i tårar.

Mon riddaren satt kvar där nere på sin häst med ögonen stelt fästa framför sig. Där ban satt, kunde han se hela framsidan af slottet, och huru fönstren glänste mot afton-rodnaden. Dock tycktes allt detta vara af intet värde för riddaren. Icke ens när skenet från fönstren förändrade färg och liksom kom inifrån, förkunnande att vaxljusen tändes i de kungliga gemaken och att gästabudet började, icke ens dä skänkte riddaren någon större uppmärksamhet däråt.

Säkert hade ban ganska länge suttit så, om icke en man närmat sig honom och uttalat hans namn.

Det var en liten, men starkt byggd man, hvars dräkt skulle hafva kommit en att taga honom för en ganska obetydlig person, om ieke svärdet vid hans sida och hans hållning gifvit honom ett utseende, som ställde honom högt öfver mängden af människor.

Riddaren såg upp, när han hörde sitt namn uttalas, och hans öga stirrade på den lille mannen, som om han icke trodde sig hafva hört rätt.

»Ödet för oss tillsammans, ädle herre», sade mannen, »I kännen mig icke, men jag hörde edert namn uttalas af konungen, och . . .»

»Kännen I då mig?» sporde riddaren.

»Hvem känner icke den tappre riddaren, som stred så modigt vid Bornholm förliden sommar.»

»Ha!» utropade riddaren och slog med handen mot sadelknappen, som om minnet af striden bidragit att öka hans vrede.

»Bedrager jag mig icke», fortsatte den lille mannen, »så gissar jag lätt, hvarför I ären här, och då finnes det en likhet mellan oss utom i landsmanskapet.»

»Hvem ären I då?» sporde riddaren.

»Engelbrekt Engelbrektsson från Kopparberget i Dalarne.»

»Och hvad viljen I här?»

»Lösa dalallmogen ur fängelse!»

»Ah!» utropade riddaren, »I hafven rätt, Engelbrekt, och efter ödet så märkeligt fört oss tillsammans, så följen mig till mitt härberge. Jag har mycket att spörja om fränder och vänner, och i morgon måste jag draga hädan igen.»

Engelbrekt biföll, och de följdes åt till härberget, där de snart befunno sig på tu man hand i ett litet rum. Den dystre riddaren blef här meddelsam, och Engelbrekt fick reda på mycket, som hittills varit honom obekant om konungen och hans närmaste omgifning. Naturligtvis kom man snart in på kapitlet om kriget med grefvarna af Holstein och Hansestäderna, och Engelbrekt fick höra striden vid Bornholm berättas af den frejdade riddaren själf.24(5

»Med mina skepp», sade riddaren, »förenade sig Erik Krummedik med några, hvilka han utrustat.»

»Det var då icke konungen?» sporde Engelbrekt. »Nej, nej, jag var herre på min flotta, och herr tøiik på sin, men konungen hade försett oss med lifsmedel och krigs-

Nedsj unken |iå bänken, en underskön kvinnogestalt, som smälte i tårar.

(Sid. 216.)

förnödenheter. Jag hade till en början framgång. Jag seglade ett godt stycke före den gamle herren, och stötte på fyra köpmansfartyg, som kommo från Riga. .Jag tog tre af dem, det fjärde undkom till Lübeck, som jag sedan fick veta. By-tet af de tre var rikt och sporrade mina män till nya strider. Då följdes vi åter ut, gamle herr Erik och jag, och lade oss under Bornholm ...»

»Herr Erik Krummedik», afbröt Engelbrekt, »jag menar ban liar fränder hos oss uppe i Sverige?»

»Ja väl, hans dotter är gift med den gamle Krister Nilsson af Vasasläkten.»

»Och den gamle herren älskar att ligga till sjös och skifta svärdshugg. . .»

»Kännen I herr Erik?»

»Jag kom denna morgon hit till staden med en lybsk skeppare och är föga bekant med dessa utländska män. Mig tyckes dessutom, vi hafva nog af dem clar hemma.»

»Ja, ja, Engelbrekt Engelbrektsson, däri hafven I rätt, och när skall väl en bättre dag uppgå för vårt fädernesland?»

»Den frågan borde jag hellre ställa till eder.»

»Huru menen I?»

»Det ären I, herrar och gode män, som bragt all denna olycka öfver Sveriges rike!»

Det blixtrade i riddarens mörkblå öga, och ban såg skarpt på Engelbrekt, men så föll blicken, och riddaren gaf med en svag rörelse på hufvudet till känna, att han medgaf sanningen af Engelbrekts ord.

»Men fortsätt, ädle herre», upprepade Engelbrekt, »jag kan väl förstå eder berättelse, äfven om jag icke sett herr Erik Krummedik.»

»Det var eljest den gamle herren, som red till höger 0111 konungen, och I kunnen då själf döma, om så gammal en man kan föra raska svenner i strid. Också drog han sig tillbaka, så fort fienden nalkades. Det kom fyra holkar från Lübeck, som skulle försvara en stor handelsflotta. Den gamle herren påstod, att fienden var för stark att angripas, och så seglade han sin väg. För mig ensam var det omöjligt att angripa hela flottan, utan jag lät henne segla förbi, men alldeles, helskinnad ville jag heller icke släppa henne, utan anföll de sista skeppen.»

»Och detta var cle stora lybska krigsskeppen, hvilkas besättningar gömt sig under däck, tills I och edert folk kommit 0111 bord, då de lyckades öfvermanna eder. Det där kän-24(5

ner jag, det har min lybske skeppare berättat mig, liksom om eder fångenskap. Men huru I kommit hit, det är något, som Didrik Gös ej hade. pä sina papper.»

»Jag är här på mitt hedersord att återvända i fångenskapen inom viss tid, sa vida ej mitt ärende hos konungen lyckas.»

i Och det ser mörkt .ut.. .?»

»An vill jag dock eu gång spörja honom till.»

»Och om han vänder eder ryggen lika snöpligt som denna kväll?

»Nå väl . . .»

»Så återvänden 1 till Ltibeck och till fängelset?»

»Hvem tagen I mig för?» skrek riddaren till vid denna fråga och sprang upp. Men Engelbrekt lade sin hand på hans arm och såg på honom med denna honom egna blick, som både kunde -tända och stilla storm.

»Jag håller eder för en ärlig svensk man, för hvilken äran gäller högre än lifvet. Så är det ock med dem, som jag vill lösa ur en näslig fångenskap. Måtte mitt ärende lyckas bättre än edert, riddare! Tv sä mycket tror jag mig kunna säga, att hvar så 1 själf och edra fränder icke lösa eder ut med fullvikfiga silfvermarker, icke lärer konungen göra det.»

Engelbrekt tryckte riddarens hand och aflägsnade sig.

Det. var en obeskrifligt vacker afton, en af de första dagarna i juni. Allt var tyst ocli ljumma fläktar från sundet flögo öfver Absalons stad, liksom hälsande från Lund, från ärkebiskopsstaden, ocb hviskande om gångna tider af storhet och ära, då Yaldemarerna sträckte sin spira öfver Östersjöns sydkust, och då fred och sämja och broderskap rådde mellan Sveriges och Danmarks besläktade folk utan något föreningsbref, utan några svurna eder.

Ännu var väl ej dansken hatad inom Sverige, men tyskarne voro det, och hjälpte dansken att förtrycka folket mot lag och rätt, så det var klart, att man snart nog skulle komma att omfatta honom med samma känslor och hänföra honomI KÖPENHAMN.

251

lika väl som tyskar ocb italienare till begreppet utländingar, hvilka icke enligt lagen kunde hafva något att säga eller råda i Sveriges land. Otvifvelaktigt var det drottning Margaretas tanke att så småningom sammansmälta nordens trenne folk, men hennes fosterson förstod icke, k mule icke fatta de framtidstankar, som inrymts i den stora hädangångnas hjärta. Han betraktade helt enkelt allt med samma ögon som de tyska småfurstarna betraktade sina länder. Han hade fått ett större fält för sina småaktiga sträfvanden, det var allt, och där ett hinder mötte honom, sparkade han undan det, om det lät sig undansparkas. Men också grodde i konung Eriks spår fröet till det nationalhat, som sedan i så riklig mån närdes och vattnades af de följande unionskonungarna, att nu tre hundra år efter unionens upplösning väl trädets stam är afhuggen, men knappast mera.

Något formligt beslut, någon skrifven handling, som för evärdliga tider skulle gälla om de tre rikenas förening, fanns väl icke, men i verkligheten var föreningstanken så till vida genomförd, som en konung härskade öfver alla tre rikena, och med klokhet och snille skulle måhända ur denna verklighet kunnat uppväxa ett treenigt folk, och man hade under tidernas lopp glömt icke blott frånvaron af ett gemensamt fattadt och skriftligen uppsatt och besegladt beslut, utan äfven att de tre folken egentligen aldrig i frågan blifvit hörda. Men som förhållandena nu blefvo, när konungen var nog obetänksam ocb oklok, ej blott att missbruka sin makt, utan rent af att bryta mot beståndande lag, som ban svurit att hålla, så framkallade ban missnöje ocb bat först mot sig själf och sedan mot det storverk, som han var skickad att vårda och omhägna.

, Konungen skulle lag styrka och frid hålla. Det var hans första, men tillika hans högsta och vackraste bestämmelse. Men ban uppfyllde den icke, och det stod att utröna, om det skedde af glömska och okunnighet, eller om han med vett ocb vilja bröt mot lagen och förtrampade folkets heligaste rättigheter.24(5

Så där ungefär runnö tankarna inom Engelbrekt, där han gick fram genom staden i den sena timmen, ocli ju mor han öfverlämnade sig åt dessa tankar, desto oroligare blef han, såsom fallet vanligen är med människan, då någon viktig stund nalkas; och morgondagen bar visserligen en sådan stund i sitt sköte.

Utan att ban lade märke därtill, förde honom hans vandring fram emot slottet. Där voro tlera människor i rörelse ännu, och en mängd folk vandrade framför de upplysta slotts-fönstren, hvarifrån man kunde se, huru de höga herrarna och jungfrurna rörde sig i dans och lek där uppe hos konungen.

Engelbrekt aflägsnade sig med sin oro och sina förhoppningar från den stojande folkhopen och drog sig åt sidan 0111 slottet till ett träd vuxet ställe, där han ostörd kunde öfverlämna sig åt sina tankar och liksom se och höra, huru »nornorna virkade sin väf».

Och för honom var det en egen sammanställning af taflor; det muntra och lustiga lifvet där uppe i konungens borg och nöden och eländet där uppe bland hans hemlands berg och dalar. Medan det som bäst dansades och lektes där uppe, saknade tusen af hans arma landsmän lifvets nödvändigaste villkor. Och de voro i saknad däraf, icke som en följd af egna fel, utan som en följd af det mest upprörande godtycke. Se, därför var faran stor, och störst för honom och dem, som dansade där uppe. Lifvet bland nordens fjällar är en sträng herre, men han tvingar dock icke till uppror. Blomma efter blomma kan plockas bort af stormens il, och frost och snö kunna förstöra dou knappa grödan, och människors förhoppningar kunna förtvina — men allt detta eggar blott till nya ansträngningar. Himmelens herre kan näpsa stormen och mildra kölden, och fröjd och glädje kunna spira upp igen. Det manliga sinnet böjer sig under Herrans band.

Men under godtycket böjer sig mannen icke.

Dalamännen, till sin natur godmodiga och vana vid umbäranden och försakelser af alla slag, tålde i det längsta det onda, som den utländske kungen och hans fogdar påfördeI

dem. De betalade sin skatt så långt de kunde, men när denna skatt på ett lagvidrigt sätt bestämdes och på ett ännu lag-vidrigare sätt nttogs, då förgick dem tålamodet. Då sågo de, att hvad de hållit som kärast, deras frihet, blott var ett tomt ord. Och ej nog därmed, deras rättigheter såsom människor kränktes. Det. var ej blott deras fäderneärfda gård och grund, som togs ifrån dem, utan de behandlades som rättslösa djur.

Morgondagen skulle nu afgöra, om friden skulle återvända till Sveriges folk, eller icke. Konungen skulle själf afgöra saken, och i hans svar låg tillika ett tillkännagifvande, om han ställde sig utom eller inom lagen. I det förra fallet kunde man knappast förutse hvad som skulle följa. Blott det var klart, att det skulle blifva strid på lif och död. T.v den människa, som är drifven till det vttersta, strider så. Hon måste segra eller dö. '

Tonerna af en stormande dansmusik trängde fram från kungssalen. De åstadkommo ett matt leende på Engelbrekts läppar, men ett leende, som är sorgens broder. Det var, som om ban sett båda dessa motsatta taflor icke sida vid sida, utan den ena ofvanom den andra. Han såg den ystra munterheten hos konungen liksom hvila på suckar och tårar och blod. Marken var undergräfd under hans fötter. Han och hans riddare dansade liksom på sin egen graf — eller det berodde på konungen själf, om så skulle blifva.

En häftig ordväxling på något afstånd och ljudet liksom af tvenne svärd, som dragits, väckte Engelbrekt ur hans tankar.

»I skolen taga tillbaka edert ord, Otto Pogwisch», utropade en häftig stämma, »eller också skall jag med svärdet i hand bevisa eder osannfärdigheten af edra utlåtanden om jungfru Brita!»

»Jag visste icke», hördes Otto Pogwisch svara, »att I togen eder så nära af eder brorsdotter. Knappast skulle hennes trolofvade, herr Erengisle Nilsson, tagit mina ord så hett. Men jungfrun är fager och I ären ung, herr Erik Axelsson!»24(5

»Erik Axelsson vore en niding, om denna skymf skulle uttalas en gång till.»

Och så klungo svärden mot hvarandra.

Engelbrekt skyndade fram till platsen, men när han kom dit, var saken redan afgjord. l)en ene af de tvistande låg blödande i gräset. Den andre stack sitt svärd i skidan. Men i ocli med detsamma var också hans vrede glömd, och ban såg i den fallne icke mera skändarcn af hans och lians brorsdotters ära, utan blott och bart människan, som behöfde hjälp. Och ban lutade sig ned öfver den fallne.

Svärdet hade träffat invid hjärtat, och blodet strömmade häftigt. Det var Otto Pogwisch. Erik Axelsson slet af sig silkesskärpet, som han bar om lifvet, och sökte därmed förbinda den sårade, men reste sig snart upp och såg sig omkring, liksom ban sökt efter hjälp. Då föllo hans ögon på Engelbrekt.

»Hjälp mig», sade ban halfhögt, »vi måste bära riddaren upp på slottet. Frukta icke, jag känner alla gångar där, och ingen bör se oss, men riddaren här behöfver hjälp af kunnigare hand än min, och en sådan tinnes endast på slottet.»

Engelbrekt betänkte sig icke länge, utan gjorde som riddaren bad. Denne tog en lång omväg, där skuggan föll mörkast, och kom sålunda genom en bakport in i slottet. Här följde han en lång smal gång, som slutade vid en lika smal vindeltrappa. Uppkomna för denna, befunno de sig i ett hvälfdt rum, där en lampa med ett vaxljus hängde i taket. Intet fönster fanns, men icke mindre än tre dörrar. Den ena af dessa öppnade riddaren, och de inträdde i ett litet rum, som att döma af bohaget därinne, tycktes vara upplåtet åt någon af hofvets tärnor.

»Detta är min brorsdotters rum», sade riddaren, »ehuru det väl ej länge skall förblifva det, om jag får råda och jag så kommer i tal med min broder, herr Olof. Yänta mig nu här, jag måste tala vid jungfru Brita och anskaffa konungens läkare, jag är här strax åter.»

Innan Engelbrekt hann säga ett ord, var den unge mannen försvunnen, och där befann sig Engelbrekt ensam i konun-I KÖPENHAMN. 259

gens borg viel sidan af den sårade, hvars lifsdag hvilket ögonblick som helst kunde vara utrunnen. Det var en ställning, som genom sin nödvändiga och på samma gång så farliga hemlighetsfullhet var alldeles främmande för en man med ett så öppet sinnelag som Engelbrekt.

Aldrig i sitt lif hade han begått en handling, hvars följder han behöft frukta. Men här greps han af en oro, som var pinsam, mest därför att ban knappast ansåg sig hafva rättighet att blottställa sig för någon fara, som kunde rycka honom ifrån sitt högre mål och uppfyllandet af det kall, som han frivilligt åtagit sig för sina lidande landsmän. Rummet låg väl i en aflägsen del af slottet, och dess egenskap att vara ett af hoftärnornas enskilda rum borde väl i någon mån skydda; men tanken på blotta möjligheten af, att konungen kunde komma, var tillräcklig att öka hans oro till det högsta.

Ocli liksom för att med ens förverkliga denna fruktan, hördes plötsligt konungens röst strax utanför dörren.

»Se här, ärkebiskop Arnold», sade han, »här kunna vi tala alldeles ostörda! Stigen på, jag längtar att höra, hvad I hafven att sägar mig.»

En dörr öppnades med detsamma och tillslöts. Engelbrekt ville sjunka genom golfvet. Han förde handen mot ögonen och vågade ej se upp. Men han hörde konungens röst fortsätta.

»Detta är Cecilias bönkammare, vi äro alldeles för oss själfva; tala därför, ärkebiskop!»

»Brefvet innehåller kort och godt», hördes ärkebiskopen svara, »att Olof domprost vågat anfalla eder

konungsliga värdighet och sagt inför påfven och den heliga stolen, att I ären blott en väld konung och icke en arfkonung!»

De båda talande befunno sig i rummet bredvid det, där Engelbrekt var innesluten med Otto Pogwisch. Faran var till en del öfverstålidén. Det gällde, att allt förblef tyst, tills konungen aflägsnat sig med sin förtrogne. Men om riddaren vaknade ur sin dvala? Denna fruktan var dock onödig. Konungen tycktes hafva råkat i den häftigaste sinnesrörelse.24(5 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

]>cn ene af de tvistande lftg blödande i grilset. (Sid. 254.)

Han liördes med hastiga steg gå fram och åter i rummet där bredvid.

»Hm!» utbrast ban. »Och den mannen vågar trotsa mig! Det har ej behöfts något Sjöborg i det goda riket Sverige,I KÖPENHAMN.

257

men jag skall skapa ett. Borgholms slottstorn skall domprost Olof få till ärkebiskopssäte, och där skall ban blifva sittande, så länge jag bär Sveriges krona.»

»Emellertid befinner sig domprosten långt utom området för eder makt», hördes ärkebiskopens röst, »och påfven och prelaterna i Basel synas icke vilja gå eder önskan till mötes.»

»Må de så göra hvad dem godt tyckes, I ären den af mig erkände ärkebiskopen i Uppsala och därmed punkt!»

»Gud och hans helgon vare med eder, nådige herre och konung! Min tacksamhet för eder nåd skall icke känna några gränser.»

»Jag vet det, jag vet det . . . hufvudsaken är, att I troget stån mig bi mot de styfnackade svenske herrarne. Det torde väl en gång kunna bli fråga om detsamma för mig som för mina företrädare, Magnus Eriksson och Albrekt . . .»

»I kunnen i detta stycke fullt räkna på mig!»

»Nej, Olof domprost, väl gjorde du en lång krok, när du drog ut, men längre måste du dock göra den, när du drager hem, om du skall undgå mig och det straff, som väntar dig. Ha, om jag så hade dig här nu, fördömde svartrock, jag skulle lära dig inse skillnaden mellan valkonung och arf-konung!»

Och åter hördes konungen häftigt gå upp och neder och slå med sin knutna näfve i stolar och bord.

»Vågade jag framkomma med ett förslag», började därunder ärkebiskopen, men afbröts tvärt af konungen.

»Förslag . .. edra förslag duga till intet, I krypande kaniker, nej hade jag min gamle vän Bengt Pogwisch bär, han kunde gifva mig ett godt råd.»

»Icke äger jag den salige riddarens klokhet och snille, Gud hans själ nåde!» genmälte biskopen, »dock tror jag mitt råd vara sådant, att det icke skall misshaga eder, liksom jag är viss på, att det skall leda till ett önskligt slut på den långa striden.»

»Nå, låt höra!»

»I skolen redan i morgon sända bud och bref till några

Engelbrekt Engelbrektsson. I. 1724(5

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

af de prelater i Sverige och Danmark, som I kunnen mest räkna på, och kalla dem hit till eder i Köpenhamn, och här skola de uppsätta en offentlig vederläggning af domprost Olofs tal där ute hos påfven och kardinalerna . . ,i>

»Ah .. . det förslaget synes mig vardt att tänka på», afbröt konungen.

»Enligt min underdåniga tanke», återtog ärkebiskopen, »skall knappast mer behöfvas för att domprost Olofskall

förlora sin sak .. .»

»Och hvilka skulle biskoparne vara?»

»Ärkebiskop Petrus i Lund . . .»

»Godt, de danske ligger det mindre vikt uppå! Hvilka af de svenske viljen 1 hitkalla . . .?»

»Jag har tänkt mig», yttrade biskopen, långsamt uppräknande namnen, »biskop Tomas i Strängnäs. Han är eder af gammalt tillgifven. Vidare biskop Sigge i Skara och biskop Nils i Vexiö. Den förre är en from och medgörlig man, och •len senare är nödvändig genoin det stora anseende, ban vunnit på kyrkomötet i Basel.»

»Godt, ärkebiskop Arnold», hördes konungen med tydlig belåtenhet yttra, »den saken hafven I tänkt ut förut. Sätten upp kallelsebrefven. Jag skall i morgon underteckna dem, så kunna vi snart nog hafva saken klar.»

Därefter blef det tyst i rummet. Dörren öppnades och tillslöts, och stegen hördes i det af taklampan upplysta rummet, hvarpå de bortdogo, "sedan den yttre dörren till detta blifvit stängd.

Engelbrekt drog ett djupt andetag. Men han hade knappt hunnit hämta sig från den själsspänning, hvari han befunnit sig, förr än åter steg af tvenne personer hördes, och de nalkades jungfru Britas rum.

Det var Erik Axelsson och konungens läkare, fader Martinus. Den senare bar ett litet silfverbeslaget skrin under armen. De hade sett konungen försvinna åt detta håll och hade icke vågat begifva sig dit, förrän de sett konungen återkomma, hvilket de förstodo, att de ej skulle behöfva vänta länge på,

då dansen som bäst ännu pågick, och konungen själf alltid brukade vara den outtröttligaste.

Läkaren var en gammal man med ett vördnadsbjudande utseende. När han gick förbi Engelbrekt, studsade han, som om ban känt honom, men skyndade utan uppehåll fram till den sårade. Medan han med omsorg undersökte denne och, öppnande sitt skrin, framtog därur en salva samt skötte om den sårade, vände sig Erik Axelsson till Engelbrekt.

»Tack, ädle man», sade han och fattade Engelbrekts baud, »jag kan väl tänka, att 1 hafven haft en svår stund, medan kungen var eder så nära, men rummen på andra sidan äro upptagna alla, och ban, som jag, sökte ensligheten. Prelaten, som var med honom, är eller skall blifva ärkebiskop i Uppsala.»

Läkaren hade nu undersökt såret.

»Det är farligt», sade hart, »men icke dödligt. Jag tror till och med, att I kunnen utföra eder afsikt och föra riddaren öfver sundet till eder gård Näs. I morgon skall jag vara där hos honom.»

Medan ban talade, fäste ban åter blicken på Engelbrekt. Denne tycktes å sin sida äfvenledes vilja igenkänna den vördnadsbjudande gubben.

»Kälfvesten!» sade slutligen Engelbrekt.

»Där har jag det», utbrast gubben, »där sågo vi hvarandra sist! Ack ja, nu är hon gången till det andra lifvet, den goda drottningen, och nu sjunga munkarna där borta i Vadstena för hennes själaro. Frid var med henne! . . . och måtte Herren icke låta skilsmässan från henne blifva allt för lång för hennes gamle tjänare!»

»Jag minnes väl edert namn», tillade ban efter ett kort uppehåll, hvarunder han liksom tycktes samla sina tankar, »I ären Engelbrekt Engelbrektsson, och drottningen talade ändå med eder om, att bon ville draga uppåt Dalarne, för att se denna del af sitt lifgeding. Det var en lycka för eder, unge Erik Axelsson», ban vände sig därvid till denne, »att I träffaden denne mannen.»

En sakta knackning hördes på dörren, och när den öppnades, steg en ung flicka in. Det var jungfru Brita Olofsdotter.

»Nu Ur allt i ordning», yttrade hon brådskande och halfhögt, »edra svenner vänta bär utanför. Skola de komina . . .?»

»Ja, ja», svarade herr Erik lika brådt, och ett par män trädde in, togo varsamt den ännu i dvala försänkte riddaren och buro honom ut.

Erik Axelsson och jungfru Brita försvunno med detsamma. Endast drottningens läkare och Engelbrekt stodo kvar.

Men äfven de aflägsnade sig snart, och gubben följde Engelbrekt ned genom slottsträdgården. Här under den ljusblåsommarhimmeln tycktes minnena strömma öfver den gamle, framkallade af mannen, som en gång mött honom vid Ivälfve-sten, och ban öfverlämnade sig åt dem med samma begärlighet, som arkens invånare åt hoppet att snart få beträda en grönskande jord.

»Det var vid jultiden för tre år sedan», sade han, och det hördes på själfva hans röst att ban njöt af att återkalla dessa minnen, »det var vid jultiden, som drottningen drog till Sverige. Nils Erengislesson på Ulfåsa låg sjuk, och drottningen begaf sig dit från Vadstena, fast hon redan var sjuk och jag afstyrkte henne från denna färd, liksom ock priorin-nan, den fromma syster Bengta Gunnarsdotter, gjorde det, men våra böner hjälpte icke. Jag följde drottningen till herr Nils, där talades mycket om Vadstena-klostrets stiftarinna, den heliga fru Brita, och om huru hon ofta plägade vandra till fots från Ulfåsa till Vadstena, då hon brukade hvila vid Kälfvestens kyrka, och så fick den fromma drottningen den tanken, att också hon borde vandra den långa vägen till fots midt i smällkalla vintern. Och allt gick så fort, det var, som om hon anat sin förestående död och velat skynda undan med allt. — Jag såg henne bedja tillsammans med fru Märta, herr Nilses husfru, och jag lämnade sakta rummet och gick in till den sjuke herr Nils, och när jag kom ut, var drottningen försvunnen. Ingen hade sett henne, ingen visste,I KÖPENHAMN.

hvilken väg hon tagit. Fru Märta visste det väl, men hon hade heligt lofvat att tiga. Jag vet ej, hur det gick till, men det slog mig som en blixt för hufvudet, att min fromma drottning velat vandra S:t Britas väg till Yadstena åter, till fots, ensam, midt i vintern, en pilgrimsfärd, lika farlig, men . .. men kanske mycket uppriktigare än den, som han där uppe, hennes herre, företog till den heliga grafven. Jag begaf mig på väg att söka henne, och [där vid Kälfvesten, vid källan, som bär S:t Britas namn, där låg hon på knä och bad, min stackars sjuka drottning, som aldrig tänkt en ohelig tanke! och jag var som förtrollad: om det gällt mitt lif, så hade jag ej velat störa henne i bönen. Men så reste hon sig upp och sjönk åter ned, reste sig ännu en gång och tog ett steg framåt och föll afdånad till marken.»

Då var det, som I kom till stället, liksom skickad af S:t Brita själf, och tillsammans förde vi den dödssjuka drottningen till klostret igen. Minnens I systrarnas tårar och den fromma syster Bengtas klagan? Ja, ja, frommare syster har icke knäfallit inom S:t Britas klostermurar än vår drottning, som nu är salig hos Gud i himmelen.»

Gubben lutade sitt hufvud mot handen, som om han öfverväldigats af sitt minne.

»Väl minnes jag allt detta», inföll Engelbrekt, »och aldrig skall jag eller kan jag glömma den dagen, då drottning Filippa tackade mig och bad mig hälsa männen där uppe bland Dalarnes berg. Aldrig har jag sett ett ansikte, som så uttryckt lidande och ödmjukhet på en gång, som hennes gjorde det. Men då var den ädla drottningen bättre; det var dagen därefter. Icke var det väl af den vandringen, som hon tog sin ohälsa?»

»Nej, nej, visserligen icke, så vidt jag förstår det. Det onda hade djupare rötter än så. Men min konst räckte icke till. Herren saknade en af sina änglar där uppe, därför tillät han ingen dödlig att böta det onda, hvaraf drottningen led.»

»Man har talat hårda ord om konungen . ..»24(5

»Icke ett ord mera, Engelbrekt Engelbrektsson», gubben blef med ens helt allvarlig, »vid drottningens minne, icke ett ord mera! Hör hennes egna ord af min mun! Det var natten till heliga tre konungar*, som jag kallades in till den döende drottningen. »Krigets olyckor» — sade hon — »har gjort folkets sinne vrångt mot konungen, och, såsom det plägar vara, tillskrifver man honom allt. Kanske skall äfven min död skyllas på honom. Men I, som veten min dödsorsak, 1 skolen säga högt inför världen, att jag dog af kroppslig sjukdom. Konungen är af ett hårdt sinne, men menar icke så illa, som det synes. I veten det väl, som såg honom bedja om min förlåtelse, sedan han talat vredens ord efter olyckan vid Stralsund. Hälsen konungen, min herre, och sägen honom, att Filippas sista tanke och sista bön var för hans väl!» — Ett par timmar därefter förkunnade nunnornas sång från klosterkyrkan sin kungliga systers död.»

Engelbrekt ville icke störa den gamle mannens fromma tanke med några invändningar. Denne sammanknäppte sina händer och tillslöt ögonen medan hans läppar sakta fram-hviskade en bön. Därefter tog ban åter till orda:

»I kunnen tro mig, Engelbrekt, hvad konung Erik har brutit, i detta bröt han ej. Han älskar Cecilia ... ja, drottningen älskade henne ock, det var den bland hennes hoftär-nor, som hon höll kärast . . . Kanske sörjde hon hein ligen däröfver, men världen såg ej denna sorg, och icke heller konung Erik. Nu är mig dock denna kärlek en styggelse, och jag längtar att skiljas hädan. Konung P>ik dansar och leker, och hvarje steg för honom allt längre bort från drottning Filippas minne. Fader Martin går här snart som ett spöke från fordom, glädjens rosor vissna, där han visar sig.»

»Men hvarför stannen I då här på ett ställe, där så mycket måste förbittra edra dagar?»

»Drottningen bad mig! Och själfva smärtan gör mitt hjärta godt . . . hon är ock en dufva, som kommer med ett olivblad

* Den 6 januari 1430.

till den sörjande och längtande anden, och Cecilia frambesvärjer henne, hvar gång hon lyfter Filippas spira.»

Men sommarnattens skuggor lade sig allt djupare kring konung Eriks borg, och ljusen började slockna i hans gemak. Då skildes de båda männen åt.

V.

Hos konungen.

Det var om morgonen dagen därpå. Solen steg upp på den klaraste himmel, och lärkorna hördes sjunga på afstånd utanför staden. Engelbrekt stod redo att anträda sin vandring till konungen och hade just spänt om sig svärdet, då steg hördes utanför rummet. När dörren öppnades, steg fader Martin in.

»G-uds frid, Engelbrekt!» sade ban och slog upp en vid kappa, hvari han insvept sig, »jag står på resande fot, skall öfver till Skåne att se om den unge slagskämpen sedan i går, men dessförinnan måste jag tala vid eder.»

»Kan jag vara eder till någon tjänst, så talen fritt ut.»

»Tvärt om, jag tror mig kunna göra eder en tjänst. — 1 kommen hit i något ärende till kungen?»

»I sägen det!»

»Lydén då mitt råd och vänden eder till jungfru Cecilia!»

»Fader Martin», utbrast Engelbrekt, och en rodnad spelade öfver hans manliga drag, »hvad gifven I mig där för ett råd — !»

»En väns råd», svarade gubben leende, »jag menar, att en hvar, som har något att kära hos konungen, vill vinna sin sak, och viljen I det, så talen icke med konungen först, utan med jungfru Cecilia.»

»Det är då icke skämt, som I talen ... ?»

»Nej, nej, det är mitt fulla allvar!»

»Och det är den fromme tillbedjaren af drottning Filippas minne, det är den mannen, hvars sorg framkallas, hvar gång han ser Cecilia härska i sin forna drottnings stad, det är den mannen, som råder mig att kyssa frillohanden, innan jag talar med konungen —?»

»Det är den mannen, det är jag, fader Martin!»

»Så hören då mitt svar, fromme fader ...»

»Först skolen I få höra de bevekelsegrunder, som förmått gamle Martin att gifva eder detta råd. I kunnen tro, det smärtar mig mera än eder ... Jungfru Cecilia känner hvad som tilldrog sig i natt i jungfru Britas kammare, det kan gälla lif och frihet för eder. När konungen saknade den unge riddaren i dansen, blef han genast misslynt, och Cecilias skarpa öga upptäckte, att jungfru Britas kind bleknade därvid. Nät-allt var slut där uppe, följde hon denna senare till hennes rum, och där såg hon blod i sängen. Jungfrun föll på knä och grät, och då hon icke vågade bekänna sanningen, sade hon, att hon sett en främmande man bära den sårade riddaren in i sitt rum. Svennen, som visat mig till er bostad, hörde allt, han var ock den, som skaffade jungfrun reda på hvem främlingen var.»

Engelbrekt hörde uppmärksamt på den gamle mannens ord, och väl drogo sig därunder hans ögonbryn tillsammans, men i öfrigt kunde man ej i hans anlete se något tecken till oro eller fruktan.

»Hafven tack, gamle man», sade han, »I hafven velat visa mig vänskap, men I öfverdrifven saken.»

»Ack, I kännen icke konung Erik och hans hof; fly, fly, medan tider är, följen mig öfver till Skåne, och tagen Erik Axelsson med eder tillbaka. Han skall icke tveka att säga eder fri. Men att nu, att denna dag gå upp till konungen, det vore att blindt offra edert lif, så vida I icke viljen dessförinnan vända eder till jungfru Cecilia.»

»Nämn icke vidarp denna kvinna, fader Martin, vid sidan

af den sak, för hvilken jag är hitkommen. Må konungen taga mitt lif, det är af intet värde, om jag icke vinner min sak. Och denna min sak är så helig, att den går framåt mig förutan. Jag är blott ett verktyg i hans hand, som håller all världens riken och kronor, och just därför skall jag aldrig — kan det icke heller — bedja om människohjälp därutinnan och allra minst en kvinnas.»

»Men om I aldrig fån konungen till tals?»

»Hvad mera? ... då är konungen slagen med blindhet och ställer sig själf under Guds dom. Nej, nej, fader Martin, I hafven menat ärligt med mig, och därför skolen I hafva tack. Men min vandring till kungen får icke störas af en jungfrus räddhåga eller fruktan för egen fara.»

Den gamle läkaren såg med ett uttryck af sorg på mannen framför honom, men midt därunder tände sig i hans blick en flamma af aktning, ja, man kunde säga beundran.

»Helt visst är det stora och viktiga saker, som fört dig hit, min son, efter som du är redo att offra allt för dem. Tag icke gamle Martins välmening illa och tro, att i ditt ställe skulle han hafva handlat på samma sätt! Hvad helst som nu må hända, innan aftonen skall Erik Axelsson vara här.»

Därmed gick den gamle, och Engelbrekt redde sig att gå upp till konung Erik.

Hans bärberge låg i motsatta ändan af staden. När ban skilts vid den gamle, följde han denne en stund med ögonen och såg honom taga af åt en gata, som ledde ned till stranden. Men knappt hade den gamles gestalt försvunnit, förrän gatan på ömse sidor om Engelbrekt började fyllas af folk. Inifrån staden såg han en stor, präktig, grönmålad karm komma körande. Den var prydd med kunglig krona och tillhörde sålunda hofvet. I karmen satt ett ungt fruntimmer af mer än vanlig skönhet. Hennes anletsdrag föreföllo bekanta, men tiden och

stället tilläto icke Engelbrekt att reda de minnen, som af dem framkallades. Från det motsatta hållet kom en riddare med sitt följe, och Engelbrekt tyckte sig igenkänna samma sköldemärke, som han sett broderadt på

Erik Axelssons baldräkt. Det var således en af de inånga Axelssönerna och tydligen en af de äldre.

Ungefär midt för Engelbrekt möttes karmen och ryttarskaran, och den ståtlige riddaren hälsade med mycken vördnad på det vackra fruntimret i karmen, men fortsatte raskt sin ridt gatan framåt. Engelbrekt, som måste vika åt sidan för den stora trängsel, som uppstod på den smala gatan, när ryttarna skulle förbi karmen, ville just fortsätta sin väg, då han fick se den sköna okändas ögon hvila på sig med ett uttryck så bedjande, att han nalkades karmen.

»I ären Engelbrekt Engelbrektsson», sporde hon, och rösten var lika mild, som hennes öga var vackert. Utan att afbida något svar, räckte hon honom ett hopviket papper.

Alltsammans var ett ögonblicks verk, och när vagnen rullade bort, och Engelbrekt stod där med det lilla hopvikna papperet i handen, visste han knappt själf, huru allt hade tillgått. Han uppvecklade papperet och läste följande i hast nedskrifna rader:

»Viljen I föra en ångrande dotters hälsning till hennes fader, så följen den sven, som vid ingången till riddarsalen hviskar Cecilias namn i edert öra.»

»Cecilia!» utbrast Pmgelbrekt och förde med ett uttryck af djup sorg handen mot pannan.

Han stod en stund tvekande, om han skulle följa efter vagnen och återlämna papperet, till tecken att han ej ville hörsamma hennes kallelse. Men så vek det tunga molnet bort, och det där vemodsfulla leendet infann sig åter kring hans välformade läppar. Han stoppade papperet hos sig och gick gatan framåt i riktning mot slottet.

Så synnerligt långt hade ban ej hunnit, förrän han såg samma ryttarskara, som nyss ridit förbi karmen, hålla stilla på gatan. Den stolte riddaren tycktes spörja sina svenner om något, som i högsta grad väckte hans vrede. Hans kinder voro blodröda, och hans ögon sprutade eld.

»Var denna kvinna konungens frilla?» sporde ban med en röst, som darrade af förtrytelse.

»Det känner hvarje man och kvinna här i staden», svarade en af svennerna.

»Så straffe mig Gud och alla helgon, om jag ej aftvår den skymfen, att jag blottat mitt hufvud för en sköka, Cecilia, Cecilia», utropade han, och det låg till hälften smärta i hans röst.

Därpå vände hela ryttarskaran och sprängde af utför gatan samma väg, som den kommit.

Engelbrekt såg sig om, men sannolikt hade karmen med Cecilia redan hunnit lämna staden. Engelbrekt fortsatte sin väg till slottet. Emot hans vilja rörde sig hans tankar omkring det, som timat under de senaste timmarne, och Cecilias bild dök litet emellan upp, som en hafsfru, lockande riddaren i hans lifs heligaste stund. Det fordrades till en början hela hans viljekraft att slita sig ifrån allt detta, som mött honom de timmar, han vistats i närheten af konungens person. Men ju närmare han kom mot slottet, desto snabbare sjönko dessa bilder undan, liksom nattens skuggor fly vid morgonväkten, då stridens timme slår.

Framför slottet vimlade det af svenner och riddare. Konungen väntade sändebud från städerna Lubeck och Hamburg och ville mottaga dem i all konungslig glans. Den 1 maj hade ett fredsmöte hållits i Svendborg, men det hade icke ledt till önskligt slut, utan ett nytt blifvit utsatt till pingsten följande året 1434. De fullmäktige från de ofvan nämnda städerna, som för enskilda angelägenheter uppehållit sig i Köpenhamn, skulle denna dag taga afsked af konungen.

Engelbrekt fäste dock föga uppmärksamhet vid alla dessa hofmän af olika grader. De voro på den tiden i intet afseende bättre än i våra dagar. Högdragenheten, inbilskheten, föraktet ... de där sakerna synas nu vara väsentliga

tillhörigheter till allt, hvad underordnade tjänare heter. Att därför en till utseendet så obetydlig man som Engelbrekt icke skulle väcka något uppseende hos hofmännen, var alldeles tydligt. Yäl väckte ban deras nyfikenhet, men denna höll på att blifva24(5

ganska besvärlig och hade genom sin närgångenhet kunnat hafva ledsamma följder.

Yid en afsatts i trappan stodo några af konungens drabanter och småsvenner, och ehuru de tydligt sågo Engelbrekt komma, gjorde de ingen min af att vilja lämna plats för honom. Tvärt om hördes redan tämligen högt ett och annat yttrande, syftande på hansestäderna och deras många beskedliga handtlangare, såsom en af hvilka de tycktes vilja taga Engelbrekt, förlåtligt nog af hans allvarsamma klädsel si litande till, att ban ej hade tillträde till konungen jämte de hanseatiska sändebuden, utan att ban skulle afbida deras ankomst.

Att belt enkelt upplysa de öfvermodiga svennerna 0111 deras misstag hade båtat föga, då de sannolikt icke skulle hafva satt någon tro till Engelbrekts ord. Denne sade därför med en ton, som mer än riddardräkten tillkännagaf, att ban ej var van att dagtinga med underordnade:

»Gifven rum, svenner!»

Den befallande stämman tycktes slå bela skaran med häpnad, och hon delade sig för att lämna trappan fri. Men med ljudet af den myndiga rösten försvann äfven verkan af densamma. Ett par af de längsta svennerna intogo åter sin förra plats, och ett trotsigt hånlöje spelade i deras smilande drag.

»1 talen ur myndig ton», yttrade den ene belt vårdslöst, »I torden behöfva den lilla upplysningen, att endast riddare kunna befalla öfver konungens svenner.»

En mörk flamma ljungade fram ur Engelbrekts öga, och ban lyfte redan handen att skjuta den stolte svennen åt sidan, då en mörk riddarskepnad, kommande trappan utför, visade sig bakom svennerna.

»Hvem djärfves neka en svensk riddare tillträde till konungen?» hördes riddaren fråga.

Svennerna sprungo åt sidan, som 0111 de varit maskiner, hvilka blifvit satta i rörelse genom tryckningen af en hemlig fjäder.

Utan att bevärdiga dem med en blick, fortsatte Engel-

Ett trotsigt liånlöje spelade i deras smilande drag. (Sid. 268.)

brekt sin väg, och svennerna sågo med förvåning, huru han, som till sitt yttre så föga liknade en riddare eller ens en »riddares like», fattade riddarens hand ocli förtroligt frågade honom:24(5

»Hafven I redan fått edert ärende uträttadt hos konungen, riddar Broder Svensson?»

Riddaren gjorde en jakande åtbörd med hufvudet, men hans blick var mörk och hotande.

»Eder väg går till . . .?»

»Till Lubeck», var riddarens dystra, men innehållsrika svar.

Det gjorde ett obehagligt intryck på Engelbrekt. Att just här, liksom på tröskeln till konungens rum, mötas af en underrättelse, som också innebar ett lagbrott från konungens sida, det var något, som, om det icke var eller borde varit alldeles oväntadt, dock nödvändigt måste bidraga att väcka oro och bekymmer hos Engelbrekt. Frälsemännen hade nämligen enligt landslag rätt, icke blott att af konungen fordra ersättning för hästar och vapen, som de förlorat i kriget, utan äfven att af honom blifva utlösta, om de råkat i fångenskap. 1 den penningeförlägenhet, hvari konungen efter ett så långvarigt krig befann sig, kunde det väl förklaras, att han ej med ens kunde utlösa alla de svenska frälsemän, som råkat i fångenskap; men likväl stodo honom inånga medel

till buds utom penningar, om han hade velat begagna sig af dem.

Och Broder Svenssons dystra uppsyn tydde på mera än en blott och bar vägran. Där måste ha fallit hårda ord mellan honom och konungen. Engelbrekt gjorde icke mera någon fråga, han förstod allt af de två orden: till Lübeck, och under inflytandet af den beklämning, som dessa ord utöfvade på honom, inträdde han i salen, där konungens drabanter stodo.

Han anmälde sig till företräde hos konungen, och en af riddarne, som befunno sig i rummet, försvann genom en dörr till ett angränsande rum, men kort därefter öppnades åter samma dörr, och riddaren visade sig på dörrtröskeln, vinkande åt Engelbrekt, hvilken ögonblicket därefter inträdde i det rum, där konungen befann sig.

Det var ett stort rum med ovanligt höga spetsbågsfönster. 1 ändan af salen stod under en tronhimmel konungens stol,HOS KONUNGEN.

271

till hvilken några trappsteg ledde upp. Yid sidan af konungens stol, ehuru något bakom, befann sig en annan, som var bestämd för konungens syskonbarn, hertig Bogislaus af Pomern, hvilken för tillfället befann sig hos konungen. Så väl fotställningen som trappan och golfvet voro i denna del af salen täckta med rödt kläde och väggarna voro behängda med dyrbara, virkade tapeter.

Konungen och hertigen, äfvensom en mängd herrar, bland hvilka voro många, som Engelbrekt igenkände sedan föregående aftonen, uppfyllde denna del af rummet. Konungen tycktes hafva mycket att säga hertig Bogislaus, och de öfriga herrarne fortsatte ett lifligt samtal, sedan de med en flyktig blick-granskat den inträdande lille mannen. Blott den gamle Erik Krummediks öga blickade allvarligt den inträdande till mötes.

Allt detta gjorde dock intet intryck på Engelbrekt. Med den frie mannens medfödda värdighet i hållning och skick gick han fram mot konungen och hälsade. Denne tycktes till en början knappast fästa någon uppmärksamhet vid honom; men allt som ban kom närmare, afstannade samtalets ifver, och konungen kastade nådigst en blick på den bugande mannen. En ton af likgiltighet låg dock ännu i blicken, och ett drag kring munnen tycktes gifva till känna, att ban fann hela tillställningen odräglig och önskade snart blifva befriad från alltsamman, men först af allt från det, som den okände mannen kunde hafva att andraga.

»I kommen långt norr ifrån, Engelbrekt Engelbrektsson, hvad viljen I?» sporde konungen med en i ögonen fallande vårdslöshet, medan han med vänstra handen satte svärdet till rätta.

»I sägen det, nådige herre, och Gud och Sankt Erik konung gifve, att I villen med tålamod höra det ärende, hvarför jag dragit hit neder ... I veten det väl, att glada budskap komma sist till konungens gård, nöden och eländet trängas i hans portar, för att inför honom utgjuta sin klagan. Det är också mitt ärende till eder. Jag kommer från folket där norr om Dalälfven som dess sändingebud.»24(5

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Medan Engelbrekt talade, tystnade så småningom de kringstående herrarnes tal och allas blickar fästes på honom. Det var, som om i själfva hans stämmas klang legat något tilldragande. Hans uppträdande liknade en af dessa forntidens barder, hvilka kommit att sjunga sin sång på en melodi, som man långt för detta hunnit glömma, men vid hvars tonfall dagens meningslösa sorl tystnar.

I enkla, men kraftiga drag skildrade Engelbrekt lifvet där uppe i den aflägsna vrån af konung Eriks riken, där ständigt hårda mannapröfvande strider måste kämpas mot en oblid natur, men där tillika ett kraftfullt släkte växte, som kunde fördraga allt, hunger och fattigdom, utan att knota, utan att klaga, manligt böjande sig under Guds mäktiga hand.

Allt detta var dock ett intet mot den nöd och det elände, som nu rådde bland detta folk. Engelbrekt skildrade därefter lika frimodigt, hvaruti denna nöd bestod, och omtalade, huru godtyckligt konungens fogdar gingo till väga.

»Detta folk, herre konung», så fortsatte han och afslutade sitt tal, »som kan bära den tyngsta nöd utan att klaga, som kan lida outsägligt in i bleka döden för den, som kommer det till mötes i kärlek och tro, detta folk har blott en enda skatt, som det icke låter taga ifrån sig — och det är lagen. Lagen är för bonden en källa med friskt vatten, hvarur ban dricker sig till lif och hälsa. Men denna källa får icke grumlas, hon måste afspegla i sin klara våg Guds himmel, hans stränga rättfärdighet. Nu är källan upprörd ända till botten, bonden kan ej mera dricka ur henne, och det är eder fogde, det är Jösse Eriksson, som begått detta nidingsdåd. De fattiga män af Dala bedja eder därför, herre konung, för Guds skull, att I skiljen dem från Jösse Eriksson.»

Liksom när mörkret hvilar öfver vattnet och morgonrodnaden uppstiger, hvarje liten våg så småningom träffas af hennes strålar och en stund glittrar i ljus, så var det ock här med konungen och hans herrar. Hvarje öga återspeglade en liten del af det ljus, som den lille, djärfve mannen vågat kasta öfver förhållandena på samhällets djup. Men det

I dörren viinde han sig om och kastade iinnu en blick på konungen. (Sid. 275.)

var blott ett ögonblick; hos de flesta skiftade snart uttrycket i andra färger, liksom, när solen rinner upp, icke alla vågor synas återstråla hennes glans, utan blott jämförelsevis en smal väg ligger kastad öfver hafvet. Blott några få af herrarna

tycktes rätt hafva fattat betydelsen af Engelbrekts ord, och de blickade med deltagande, ja, man kunde säga välmening, emot honom.

Konungen stod med korslagda armar, hufvudet något framlutadt, och hans blick hvilade på mattan, endast någon gång lyftande sig upp, liksom för att flyktigt läsa i den lille mannens allvarliga anlete, hvars öga ofrånvändt hvilade på honom.

En kort stund förflöt, sedan Engelbrekt tystnat, och alla afbidade hvad konungen skullo säga. På lians anlete kunde ingen se hvad intryck mannen gjort.

»1 både klagen och anklagen, Engelbrekt Engelbrektsson», afbröt konungen plötsligt tystnaden.

»Ja, herre konung», var Engelbrekts frimodiga svar, »och jag lägger det till, att förr gå dalamännen från deras arf och eget, förr vilja de lida döden, än de längre tåla sådan nöd som nu.»

Vid dessa ord skiftade konungen färg och hans små, svarta ögon gnistrade.

»Således också hot. . .?» sporde ban.

»Så vidt som sanningen kan bådo anklaga och hota, så är det, som 1 sägen, herre konung. Ty få de icke hjälp i sin nöd, skola de tvingas att hjälpa sig själfva, så kommer ofelbart det att blifva verklighet, som nu blott är hot och anklagelse eller klagan. Besinncn det, nådige herre, att 1 ären satt till lagens högste vårdare, och tänken uppå de eder, 1 svuren på Mora äng, då vi hyllade eder till vår konung!»

»Kan du så ock bevisa din anklagelse . ..»

»Herre», svarade Engelbrekt, och hans manliga stämma darrade af rörelse, »för sanningen af hvad jag här inför eder talat vill jag våga mitt lif. Sätten mig i torn och järn och låten Jösse Eriksson komma hit, att vi båda må stå till rätta. Är min klagan sann, må då lagens vrede drabba honom; befinnes det. åter, att jag har falskligen klagat inför min herre och konung, må då detsamma öfvergå mig!»

Alla sågo med förvåning och häpnad på mannen, som vågade tala sådana ord. Konungen tycktes öfverlägga med sig själf. Slutligen sade han:

»Du för ett djärft språk, min gode man!» — Och därefter tillade han, »riksens råd skall undersöka eder sak, låten eder därmed nöja. Dragen försorg om, att skrifvelsen till rådet uppsättes», konungen sade detta till en af riddarne, hvarpå han åter vände sig till Engelbrekt, »du kan på eftermiddagen hämta brefvet hos kansleren!»

Det glänste till i Engelbrekts öga, som om en solstråle tittat in i hans hjärta, men konungen stod där så kall och stel, och hans anletsdrag voro så hårda, att solstrålen åter skygg Hög sin kos.

I detsamma öppnades dörrarna i ändan af salen, och en riddare anmälde de lybske sändebuden. Konungen och hertigen gingo uppför trapporna till tronen, och det blef med ens mycken rörelse i salen.

Engelbrekt vek åt sidan och nalkades dörren, under det ban såg de lybske herrarna inträda.

I dörren vände han sig om och kastade ännu en blick på konungen.

Han satt nu på tronen med krona och spira, och vid hans sida hertig Bogislaus. Men samma högdragna likgiltighet låg utbredd öfver konungens marmorstela anlete, och hertigen satt och nickade hemlighetsfullt åt en af de på sidan stående riddarne.

Synen tycktes på Engelbrekt göra en egendomlig verkan, och det vemodsfulla leendet lekte åter på hans läppar. Hans blick utvisade gauska tydligt, att ban i mannen på konungatronen icke såg en konung. Säkert är det också, att konungatronen och spiran icke göra hvarje man till konung.

I det yttre rummet stodo drabanterna på ömse sidor om dörren samtalande med hvarandra, och längre bort vid ett af fönstren några riddare. Alla tycktes vara lifligt upptagna af samtalet, och af de många blickar, som riktades på Engel-24(5

brekt, när ban kom ut ur tronsalen, kunde man lätt sluta till, att ban själf var i icke ringa grad samtalets föremål.

Utan att dock bekymra sig hvarken om deras tal eller deras blickar gick Engelbrekt mot dörren, som ledde till trappan. Han var allt för mycket upptagen af tankarna på sitt viktiga värf och den gynnsamma början det rönt, för att hafva ögon för något af det, som tilldrog sig utom honom. Han märkte därför icke heller, att just som han gått förbi drabanterna, en sven steg fram bakom dem och följde efter honom till dörren, som ban öppnade och stängde, sedan de båda utkommit.

»Cecilia!» sade har svennen halfhögt till Engelbrekt.

Denne såg upp, men svennen afbidade ej någon fråga, utan vinkade blott med handen och gick förut utför trappan. Engelbrekt stannade ett ögonblick, men fattade raskt sitt beslut ocb följde svennen. Vägen gick öfver slottsplanen åt baksidan af slottet. Här öppnade svennen en liten undanskymd dörr. Den ledde in till ett mindre rum, hvarest en äldre kvinna befann sig och liksom väntade Engelbrekt. Det var ett vackert ansikte med ädla drag, fast något liksom kastade en skugga öfver dem. De djupa fårorna talade om sorg och mycken bedröfvelse, om ock ögats lugn tycktes förlägga detta onda till en redan förfluten tid.

»Den heliga jungfrun vare lofvad!» utbrast den gamla med rörelse, när hon fick syn på Engelbrekt, »mitt hjärta bedrog mig icke, jag skulle hafva känt Engelbrekt bland tusen!»

»Hvem ären I då, gamla kvinna, som känner mig här i konungens gård?» sporde Engelbrekt.

»I kunnen icke känna mig», genmälte den gamla, »I minnens måhända icke från eder barndom en, som stundom deltog i edra lekar. Jag kallades eljest då Kerstin ...»

»Kerstin», utropade Engelbrekt, och en mörk sky skuggade lians panna, »jag minnes eder väl, ack . . . mycket, mycket är annorlunda nu mot fordom!»

»Ja, ja, Engelbrekt, intet är sig likt af hvad som fordom var, och min arme broder . . . Det ser lit, som om Herren velat

tömma sin vredes skålar öfver vår släkt. Där finnes ingen, ingen, som är rätt lycklig . . . Ocli ler glädjen någon

gång, så midt i blomman som bjudes ligger masken fördold. O Gud . . . ditt straff är hårdt», hon sammanknäppte sina händer och blickade mot golfvet med en stel blick, hvarpå hon sakta tillade, »men du är en rättfärdig Gud!»

»Ondt och godt följas åt», yttrade Engelbrekt, »de äro dag och natt i lifvet och nödvändiga båda . . . däri hafven I rätt, för somliga är natten längre, för andra dagen. Men sägen mig nu, var det du, Kerstin, som kallade mig bit, eller var det .. .?»

»Ack, det var både jag och min broders dotter, Cecilia, det arma barnet som jag aldrig kunnat lämna, hvarken när faderns grymma nyck ville sätta henne i Yadstena kloster eller sedan, när bon följde salig drottningen, Gud hennes själ nåde, hit neder ... I kunnen väl förstå, att vi längta höra ett ord där hemifrån. Jag mötte eder i går, när I gingen upp från hamnen; jag kom från kyrkan . . . Jag kände eder genast igen, men jag ville icke tro mina ögon. Först när jag fått återkalla i mitt minne de forna tider, då blef jag fast öfvertygad i mitt sinne, och när sedan händelsen timade med den lede Otto Pogwisch i natt, och vi fingo höra, att en främling varit i jungfru Britas rum, så anade det mig genast, att det icke var någon annan än du Engelbrekt, och jag sade det till min brorsdotter.»

»Och på hennes begäran är jag nu kommen . .. Men huru kunde hon väl känna mig?»

»Menar du icke, att gamla Kerstin kan beskrifva en man sådan som du, så att hvem som helst kan känna igen dig. Vi fingo tidigt i morse reda på din bostad, det var gamle fader Martini sven, som tog reda på den, och min brorsdotter var på väg att söka dig, då du mötte henne och den förfärliga händelsen timade . . .»

»Förfärliga händelsen, hvad menen I, hvad har timat?»

»Och I kännen det icke . . . Det var kort efter sedan min stackars Cecilia lämnat er, som herr Olof Axelsson, jungfru24(5

Britas fader, kom ridande med sina svenner efter hennes karm, lät kasta omkull denna och ryckte henne själf ut på landsvägen samt gaf henne tre slag med flatsidan af sitt svärd . . .»

»Ären I förryckt, Kerstin, hvad vill det säga? .. . Djärf-ves någon så behandla en kvinna så godt som inför konungens ögon, sannerligen då måste det vara illa beställdt med konung Eriks regemente!»

»I talen rätt, Engelbrekt, och som en hederlig man, men ... men ...»

»Hvad hafven I då att invända?»

»Jag vet ej rätt, hur jag skall säga . . . alla kvinnor äro icke utsatta för sådana våldsamheter, men Cecilia», den gamla kvinnan brast härvid i gråt, »ack ja, nog vet jag, att sorgen är tung!»

»Men jag såg själf den stränge riddaren blotta sitt hufvud och hälsa på eder brorsdotter, Kerstin, jag kan därför ej förklara, huru detta kunde komma så hastigt uppå.»

»Helt enkelt därför, att herr Olof aldrig vetat det förhållande, hvari Cecilia nu mera står till konungen. Hans svenner skrattade åt hans höfviska hälsning på en kvinna, som hvar man visste vara konungens frilla, och detta retade honom: »Hälsa konung Erik», sade han till henne, »att denna hans kärlek kan kosta honom land och rike!» Stackars, stackars Cecilia, ingen mer än jag känner hvad din kärlek kostat dig...! Det är dock sant, hvad han sjunger, den helige sångaren:

Ljufva synder skola bittert gäldas: alltid följer men på vällust.

Engelbrekt fattade deltagande den sorgsna kvinnans band.

»I ären hårdt pröfvad här i tiden, Kerstin», sade han, »men Herren agar den han älskar. Vi skola förtrösta på honom. Cecilia är straffvärd, och bäst vore, om hon ville slå denna kärlek ur hågen. Ännu är tid att vända för ett rentiios konungen.

sinne och en kraftfull vilja. Se, Kerstin, jag vill taga eder med mig, både du och Cecilia skola finna skydd under mitt tak . . .b

»Nej, nej», afbröt den gamla, medan ett par tårar skymde hennes blick, »slikt lärer aldrig hända. Cecilia älskar kungen, hon offrar för honom allt, och den smälek, hon i denna dag fått lida, skall fästa henne ännu mera vid honom.»

»Och konungen?»

»Han älskar äfven henne, och kanske hade hon, om hon så velat lyda mitt råd, nu varit konung Eriks drottning.»

»Så månde du med skäl sörja, Kerstin . . . Att en människa felar, det kan jag lätt fatta och förlåter gärna, men att hon icke vill ångra och bättra sitt fel, det förstår jag ej. Dock väl med den saken, Cecilia har bedt mig komma för att mottaga en hälsning till hennes far. Icke är jag rätte mannen därtill, ty Erik och jag hafva icke på månget år talat ett ord med hvarandra, och när det sist skedde, ville han icke lyssna till mig, utan vek bort, som om ban sett ett ondt spöke. Dock vill jag taga hennes hälsning med mig, måhända skall den dagen komma, att jag kan framföra den.»

»Tack Engelbrekt, du är dock den samme som fordom, du drager dig ej tillbaka för synderskan! Men hvad är det för tal, du låter mig höra om min broder och dig. Yäl vet jag, att han ej mera är en rik man, att han till och med är biltog och lär lefva som stigman där uppe i skogarna, men hvad vållar osämjan mellan eder, därom vet jag intet...!»

»Det är också en kärlekshistoria», svarade Engelbrekt, i det ett leende, fullt af vemod och deltagande, hvilade på hans läppar. »Hans andra dotter, din namne, Kerstin, var på väg att gå samma öde till mötes, som Cecilia. Hon räddades väl, men . . .»

»Tala, tala, Engelbrekt, mitt hjärta skälfver af fasa!»

»Kerstin förlorade sitt förstånd och Engelbrekt sin barndomsvän.»

»Arme, arme Erik», snyftade Kerstin, i det hon betäckto sitt vackra ansikte med sina händer.24(5

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»Gråt icke, Kerstin, tro mig säkert, en gång skall allt blifva klart. Herren prüfvar, men ban krossar icke.»

»Herren är rättfärdig», återtog Kerstin, »och sant lärer det väl vara, att fädernas missgärningar straffas in på tredje och fjärde led.»

»Ocb hvad menar du väl därmed?»

»Jag tänker på hvad min moder en gång sade, att hennes svärfader flyttat från Lübeck till Sverige med en förbannelse öfver sitt hufvud, ocb att min fader gärna velat offra allt för att lyfta bördan bort ocb få de förfärliga orden återtagna, men att han kommit till den förolämpades lnis, just som denne drog sin sista suck. Allt gick dock min fader väl i händer, ocb Guds solsken tycktes hvila öfver bela hans lif, men lians barn och barnbarn . . . Min broder köpte för dryga silfvermarker kyrkans och den helige faderns lösebref från den dödes förbannelse, men . . . Den korsfäste ocb alla heliga martyrer stå oss bi hos den rättfärdige Guden där uppe, som tagit solen bort och låtit sin straffdom gå i fullbordan med mörker och onda dagar!»

»Amen!» yttrade Engelbrekt och hopknäppte andäktigt sina händer. »Dock lärer väl han där uppe vilja något belt annat än ett dyrköpt papper, om där också tinnas tio påfvars sigill under.»

»Och hvad, Engelbrekt?» utropade Kerstin med en helig förskräckelse målad i sitt ansikte öfver det djärfva tvifvel på påfvens och kyrkans makt, som låg uttryckt i Engelbrekts ord.

»Ett rent hjärta, Kerstin!» var hans svar. Men liksom brådskade ban att komma ifrån detta ämne, tillade ban omedelbart därpå: »Endast så har en gjord gärning återvändo, och därför upprepar jag mitt råd, följen mig hem, du och Cecilia, lämnen denna konungaborg med dess otillåtna kärlek, där blott bittra stunder vänta såsom gäld för stundens njutning. Kom Kerstin, kom ... vi vilja gemensamt arbeta på försoningen mellan mig och Erik, och Cecilia skall vinna fördubblad styrka af sin seger öfver sig själf.»HOS KONUNGEN.

»Slå upp, flicka , afbröt henne Engelbrekt med stränghet. (Sid. 283.)

Kerstin tycktes tveka. Hennes öga klarnade upp, som när ett moln viker undan och låter solljuset falla på den undangömda blomman, men det varade blott en stund, så kom det sorgbundna draget åter.

»Jag kan ej skilja mig från Cecilia», sade hon med en stämma som darrade af rörelse, »och Cecilia skall aldrig, hören I det, Engelbrekt, aldrig lämna konung Erik. Det har hon i arf från fader och farfader, att hennes vilja är oföränderlig, och ofta synes hon mig i själfva sin förnedring kunglig. Gud och den heliga jungfrun förlåte henne för hennes kärleks skull. Men tiden skyndar», tillade hon, »och ögonblicken äro dyrbara, viljen I, när en gång I kommen till tals med min broder, föra en hälsning till honom från mig och Cecilia . . .?»

»Ja, ja, det vill jag, men tänken I väl, att den hälsningen skall gifva honom någon glädje. I hans ögon är dock alltid Cecilia i dubbelt afseende brottslig, hon har lämnat klostret utan sin faders samtycke och emot hans vilja . . .»

»Men hon var aldrig klostervigd, något löfte band henne icke!»

»Yäl det, Kerstin, men Erik skall aldrig glömma, att hans vilja gäckats.»

Dörren till det angränsande rummet, som under bela tiden stått på glänt och än öppnats något mera, än åter slutits till, alldeles som om någon stått där, ehuru icke de samtalande, åtminstone icke Engelbrekt, hvilken stått med ryggen vänd mot denna dörr, märkt det — denna dörr öppnades nu belt, och en bildskön kvinna störtade in och kastade sig för Engelbrekts fötter.

Det var Cecilia. Hon hade genast från början velat skynda fram till mannen, som var hennes faders barndomsvän, men en oförklarlig ångest hade hållit henne tillbaka, och hon hade varit ett tyst vittne till de ord, som växlats mellan de båda samtalande. Hon befann sig i det mest upprörda tillstånd. Ej blott skymfen, som bon lidit på morgonen, utan äfven de ord, hon här hört uttalas, hade i hög grad uppskakat henne.

Engelbrekt ville upplyfta henne, men hon afböjde det, och med en af tårar afbruten röst sade hon, i det hon lindade sina armar om hans knän:

»Icke är Cecilia värdig att stå vid Engelbrekts sida, nej,

nej, här vid dina fötter, du som en gång var min faders vän, här vill jag bedja dig, om du kan det, utverka ett försonligt ord af min fader.»

»Stå upp, flicka», afbröt henne Engelbrekt med stränghet, »endast inför Gud knäböjer en friboren kvinna. Gud är din domare, icke jag, och hvad jag förmår, det vill jag af uppriktigt hjärta göra.»

Därmed upplyfte han den knäböjande, som smälte i tårar.

»Det är mildheten i din stränghet, Engelbrekt», fortsatte hon, »som förkrossar mig. Jag har hört allt hvad I hafven sagt, och jag erkänner mig brottslig, men det är som I hafven hört min faders syster säga, jag kan icke lämna kungen. Yäl kan jag icke efterträda den saliga drottningen, men jag kan dock som hon hviska frid och mildhet i hans sinne. Se där är min lefnads mål, och styfmorsblomman, som fadern kastade bort att begrafvas i den tysta klostercellen, skall välsignas af tusenden. Min fader vet icke själf, att ban har mig att tacka för det kungabref, som lyftat fågelfriheten från hans hufvud.»

»Arma, förvillade barn, du smeker ditt hjärta med inbillade dygder . . . Din fader är ännu samme biltoge man, som han varit, allt sedan . . .»

»Min fader .. . hvad sägen I, är ban icke löst från domen? Än kungens bref, har det då intet att betyda . . .»

»Något konungabref om den saken känner ingen till i Dalarne.»

»O Gud . . . ban har då bedragit mig! Och han lofvade dock mig så heligt att lämna brefvet i min faders händer . . .»

»Det var en liten spenslig man», förklarade Kerstin, »han talade så mildt och vänligt och var så nöjd med sin färd hit till kungen. Han var skrifvare hos fogden på Yästerås, Jösse Eriksson.»

»Ah, Mårten Skrifvare!»

»Så hette ban», inföll Cecilia, »och han skulle ej framlämnat konungens bref?»

»Känner jag den lille skrifvaren rätt, så lären I få vänta

på brefvets framlämnande, ocb dessutom tror du väl, att din stolte fader, Cecilia, skall taga af nåd hvad ban vill hafva med full rätt?»

»Det var icke jag, utan konungen som gaf honom hans ära åter ...»

»Äran, barn, gifves ej af någon människa, hon är ingen nådegåfva, hon förvärfvas af mannen själf, och en gång mistad, är det endast lagen, som kan återskänka henne, icke konungen. Och nu, Cecilia, skall du själf besvara min fråga, om du vill följa mig åter till din fader ocb din syster; tro mig, det är den enda vägen till försoning och förlåtelse.»

»I lofven dock att tala till min fader om mig?»

»Det hafver jag lofvat . . .! Men du svarar mig icke på mitt spörsmål?»

»Har du sett musselskalen, som pryda pilgrimernas rockar, när de återvända från det heliga landet? Jag är en sådan liten pilgrimsmussla, som blifvit fäst på konung Eriks mantel; icke vet jag, om det någonsin funnits inom mig något af den äkta pärla, som pilgrimens mussla omslutit, men jag beder natt och dag Guds moder därom, och kanske, fast världen blott ser det tomma skalet, är jag numera den enda, som kan leda konungens sinne i den riktningen, som . .. som salig drottningen ville. Se där hafven I mitt svar, Engelbrekt! Ingen annan än döden kan sprätta musslan från konungens mantel.»

Hon gömde vid dessa ord sitt hufvud vid Kerstins bröst och snyftade konvulsiviskt. Därpå försvann hon hastigt ur rummet.

Äfven Kerstin kunde med möda återhålla sina tårar, när hon såg ilen sorg, som afmålade sig på Engelbrekts manliga anlete, och när hon räckte honom handen till afsked.

Engelbrekts ord hade dock gjort ett. djupt intryck på Cecilias sinne. Hon var tyst och tankfull under de följande dagarna, och en afton, då de stodo vid ett af slottsfönstren

och skådade ut öfver sundet, där en mängd segel syntes, sade hon till och med till Kerstin:

»Kanske ändock, moder, hade lian rätt, min faders vän . . . jag bedrager mig själf, till och nied de medel, jag vill använda i det godas tjänst, bedraga mig . . .»

»Så synes det ock mig, mitt barn», genmälte därvid Kerstin, »och nu längtar jag mera än någonsin dit upp igen. Det kunde dock hända, att du och jag kunde ställa till rätta hvad som är i olag mellan Engelbrekt och din fader .. .»

Några ögonblick förflöto, hvarunder Cecilia tryckte den gamlas hand i sin. Därpå sade hon med en glänsande blick: »Jag måste ännu en gång tala med Engelbrekt!» Det var dock för sent. Hvad det än var, som rörde sig på djupet i Cecilias hjärta och kom henne att vackla i sitt beslut, så kom hon ej vidare till tals med Engelbrekt.

Ett af de skepp, hvilkas hvita segel glänste mot aftonsolen, förde Engelbrekt 0111 bord. Svennen återkom med

det bud, att han samma dag anträdt återfärden.290

Yl.

Svartebrodern.

I Dalarne afbidade man med spänd väntan Engelbrekts återkomst. Missnöjet tilltog allt mera, men också utländingarnes grymhet. Fogdarne logo i stolt självkänsla af sin makt och trodde sig fullkomligt säkra. Och likväl behöfdes det blott en ringa ansträngning från de förtrycktes sida för att slita de nesliga banden och göra slut på förtrycket. Lejonet låg stilla i sin kula och fördrog tålmodigt sina band. Men förtryckaren misstog sig om orsaken. Han tog det som fruktan för hans makt, hvad som i självva verket icke var annat än en okufvelig känsla af lagens helgd.

Dock låg det bat i hvarje blick, en utmaning till strid på lif och död — om detta sista försök att vinna rätt skulle misslyckas, om Engelbrekt skulle kojnma hem utan att hafva vunnit sitt mål, — eller ock om ban aldrig mera skulle återkomma. Detta sista fruktade man, en och annan tog det till och med för gifvet, och därför for handen så kvickt till knifven i läderbältet, så ofta fogden eller någon af hans knektar syntes till, därför blixtrade bat Och hämnd fram ur ögat. Så skiftar Siljans djupblå öga i mörker efter en dag af hetta, och fastän ytan ännu är lugn, kan man se af fradgan vid stranden, huru hon liksom ryter i förkänslan af striden, hvars utbrott det uppstigande åskmolnet snart framkallar. Sådan var sinnesstämningen hos alla dalamännen.

Men fromma böner stego morgon och afton ur do betrycktes hjärtan till Gud och Sankt Erik och alla helgon för Engelbrekts väl.

Lifligast braun dock oron för bonom hos dem, som närmare kände honom, och såsom naturligt var i hans eget hem. Hans fromma hustru skötte på vanligt sätt om hus och hem, men den drömmande blicken och det bleka anletet och fåordigheten talade tillräckligt för den ängslan och fruktan hon bar i sitt bjärta, ökade af sista aftonens uppträde på gillestugans gård.

På aftonen dagen därefter hade fader Johannes kommit hem. Han hade fattat hennes hand och sett henne så godt och fast in i ögat och sagt:

»Var tröst, kvinna, med Guds och Sankt Eriks hjälp skall fogdens armar denna gången vara för korta!»

Och hon hade framfört Engelbrekts hälsning, och fader Johannes hade därvid vemodsfullt nickat emot henne. Men likväl var det, som om hon ej hyst riktigt samma förtroende till honom som förut, fast hon ej nändes låta honom märka något sådant. Den brådska hvarmed munken den ödesdigra kvällen hade kommit till gården, sedan Engelbrekt och Herman begifvit sig till gillestugan, den hemlighetsfullhet, hvarmed ban gått till väga för att uttaga en häst ur stallet — allt detta var något, som i hennes tanke anklagade mannen. Det stred emot den öppenhet och rättframhet, som hon varit van att finna hos honom, och som alltid och i allt skulle iakttagas i Engelbrekts hus.

Allt som dagarna gingo, förbleknade dock dessa anklagelser, när hon såg den kraft och det allvar, hvarmed munken sökte uppfylla hennes frånvarande mans vilja och sköta hans arbete, och i synnerhet när hon märkte, huru ömt han åtog sig den sårade fostersonen.

Pater Johannes var en mångkunnig man, men framför allt var ban skicklig i konsten att läka sår, och ban visade prof därpå vid skötseln af Herman. När efter några dagar munken en gång kom in i dagligstugan, där husfrun satt vid sin spinnrock, som vanligt med tankarna långt borta i fjärran, drogs hon med ens ifrån det osynliga till det synliga och

»Fröjda dig, matmoder", sade han, »gossen skall lefva». (Sid. 288.)

närvarande, — sa strålade fader Johannes ögon hennes till mötes.

»Fröjda dig, matmoder®, sade han, »gossen skall lefva. Det var en hedning, den lübeekaren, att träffa djupt, menSVART EBRODEKN.

tack vare Björn i Varggården, handen darrade och klingan kom litet på sidan om målet. Snart skall Herman vara karl igen, lita på mig, matmoder.»

»Gud och den heliga jungfrun vare lofvad!» utbrast den tilltalade, och hennes ögon fällde tårar af hopp och glädje, som utöfvade ett gynnsamt inflytande på hennes sinnesstämning.

En som i hög grad bidragit till den lyckliga utgången och det snara tillfrisknandet var Belgstings dotter, den olyck-

»Jag skall säga hvem som räddat ditt lif, Herman.» (Sid. 291.)

liga Kerstin. Hon hade från sin kammare i löftet sett tåget, när de buro hem den dödligt sårade svennen, och hon hade äfven på afstånd sett den blåklädda jungfrun. Med en hos svagsinta tämligen vanlig skarpsinnighet hade hon lämnat sitt rum och på afstånd följt den nattliga vandrerskan, och hon hade sett henne försvinna i fogdegården.

Följande dagen kom Erik till berget, och ban medförde de hälsningar från Belgsting, att Kerstin finge vara där hon var, tills bud komme från fadern. Men underrättelsen gjorde

föga intryck på Kerstin. Det var nu något annat, som helt och hållet fyllde hennes själ, och Erik, hvars sorg öfver olyckan med Herman gränsade till förtviflan, blef henne en välkommen hjälpare för utförandet af de planer, hvilka upprunnit hos henne, snart sagdt utan att hon själf visste det. Genom Erik fick hon veta hvem som bodde i fogdegården, och med ens såg hon, hvad ingen annan såg, att grefvens af Ewersten dotter älskade Engelbrekts fosterson.

Det var, som om en stråle af ljus återvändt i hennes stela blick, när hon fick denna underrättelse. Hon hopknäppte sina händer, och en suck stal sig fram öfver hennes läppar, hvilka framhviskade namnet Magnus. Men så slocknade åter ljuset i den smäktande blicken, och hon började sjunga, men så sakta, så darrande, som om vansinnets ande blott nalkades henne på afstånd:

Och älfven tog fram det guldhomet löd, skönaste lofven de biira väl mig: »härur skall du dricka både vin och mjöd!» ty hon bär en löndelig änger.

Sången blef allt mattare och orden allt otydligare, till slut hördes blott hviskningar.

En stund därefter inträdde hon i rummet, där den sjuke Herman låg. Där satte hon sig vid ändan af sängen, och som hennes vansinne i allmänhet var af en stilla art, utom när något allt för häftigt upprörde henne, var det ingen, som bortvisade henne från den plats hon intagit.

Och där blef hon sittande, och hennes stora ögon följde med uppmärksamhet, man kunde nästan säga deltagande, hvarje rörelse af den sjuke, och när pater Johannes fram emot aftonen inträdde "i rummet och gjorde nya anordningar, antog hennes anlete ett uttryck, som man skulle kunnat taga för glädje, hade icke hvar man vetat, att det var Belgstings tokiga Kerstin.

Pater Johannes kunde ibland stryka hennes rika lockar, hvilka alltid hängde fritt omkring hennes hufvud, och saktasvart ebrodeKn.

klappa henne på den bleka, infallna kinden, och då kysste Kerstin paterns hand, under det hon pekade på den sjuke och sedan tryckte handen hårdt mot sitt hjärta. Munkens öga fördystrades därvid, men han sade intet.

När Herman hade kommit sig så mycket, att han kunde redigt tänka öfver hvad som timat, ehuru ban ännu var strängt förbjuden att tala, smög sig Kerstin sakta fram till hans hufvudgärd och hviskade i hans öra:

»Jag skall säga hvem som räddat ditt lif, Herman!»

Herman såg åt sidan, och hans blick hvilade frågande på Kerstin, som leende besvarade den.

»Du har uttalat ett namn, Herman», fortsatte hon, »både jag och patern hafva hört det. Se så, rodna icke Herman, Kerstin vet mera, än du och någon tror ... Agnes har räddat ditt lif, ty hon älskar dig.»

Med en häftighet, som kanske skulle hafva föranledt ett förbud för Kerstin att vidare besöka den sjuke, om någon sett det, fattade Herman Kerstins hand, och hon log så godt därvid, som om hon vetat, att lion öppnade dörren till en himmel.

»Kärleken skall hjälpa patern att böta dig», sade hon, »se, därför må du veta, att jag såg grefvens dotter följa på afstånd dem, som buro dig hem Ersmässodagen om natten . . . det var hon, ty jag följde henne sedan på afstånd, när hon smög sig bort till fogdegården, och där bo ju nu grefven och hans dotter. Sedan har hon gråtit och sörjt öfver dig, det vet jag ock; men se, hennes tårar äro som regnet om våren, de skola framkalla blommor, ack . . . ack, andra tårar falla, som stormen pressar ur den skälfvande blomman och som nattfrosten kyler till is, hu . ..»

Den sköna kvinnogestalten skakade häftigt, men det var, som om en inre kraft upprätthållit henne. Hon log så mildt, och hennes ögon voro fulla af tårar.

»Agnes!» hviskade Herman knappast hörbart.

»Tyst, tyst, lycklige Herman . . . natten stundar, och nu skall du sofva godt och drömma ljusa drömmar, där solen ler202 engelbrekt engelbrektsson.

på sommargrön äng . . . Tyst, tyst och hör, trasten sjunger i skogen, han är fri, han är lycklig, och vinden för hans sång öfver ängen, och alla små blommor böja sina kalkar och inandas frid och vällust. Där svärjes eder om evig tro, där lägges hand i hand ... men trasten sjunger och solen ler, det är lifvets visa, ungersven . . .»

Så talade hon länge, och hennes stämma var ljuf och mild och smekte så underligt sjuklingens öra. Han kunde väl föga sätta tro till den svagsintas tal, men det gjorde honom godt att höra det, och han tyckte sig vilja minnas från den olyckliga natten en ljusblå kvinnogestalt, i hvilken han älskade att igenkänna Agnes. Och var det så, då låg det sanning i Kerstins ord, och därvid stannade ban i sin tankegång.

Liten emellan trädde andra bilder för hans öga, han såg Engelbrekt, och ban förebrådde sig, att ban kunde inrymma i sitt hjärta något, som drog honom ifrån den vördade fosterfadern, men så smögo sig de förtrollande orden från Kerstins läppar åter till hans öra, och med dem steg den ljufva bilden af henne, som han en gång räddat, af henne, som räddat honom, i ett skärt ljus upp för hans själ, undanskymmande allt annat. Det var som om ödet själft låtit honom föra denna Belgstings dotter till hans fosterfaders hus, för att hon skulle mana fram ur hans hjärtas djupaste vrå en bild, som han knappast vågat tänka på, och som ban skulle hafva slitit ur sitt hjärta, hade det så kostat hans lif, om han märkt, att hans kraft genom den veknat eller hans vilja fürslüats att följa Engelbrekt på den bana, som förestod honom.

Men nu låg ban dömd till overksambet, nu hade han tillräcklig tid att blicka omkring sig i sitt hjärtas inre. Det var, som om tvenne offerlågor brunnit där, och ban tyckte, att de förenade sig till en, och ban kände sig liksom stärkt däraf, en känsla af samlad kraft genomströmmade honom, och ban tillslöt sina ögon, medan hans läppar uttalade namnen: Engelbrekt och Agnes.

Det var dagen därpå, som pater Johannes hade blifvit så belåten med hans hälsotillstånd.svart ebrodeKn.

293

»Mod, Herman», sade ban, »det går framåt med stora steg».

Det var en vacker junidag, halfannan vecka därefter.

Herman satt påklädd i sängen. Han var blek och matt, men krafterna återkommo med hvarje dag, och snart skulle ban åter få komma i rörelse. Det hade pater Johannes lofvat. Och detta löfte var den bästa balsam för Herman; ban smålog, där ban satt i sängen, när ban tänkte på, att han åter skulle få bestiga sin kära Brand och ila bort, sin fosterfader till mötes.

Då öppnades dörren, och Erik kom inspringande. Han hade synbarligen ansträngt sig för att komma fort.

»Yiktiga nyheter månde du nu medföra, Erik», sade därvid Herman och såg leende på den andtrutne gossen.

»Fogden kommer», svarade Erik.

»Fogden . . . hvilkendera?»

Fogden på Borganäs, Johan AVale; ban har väl tjugu svenner med sig, och han red, så dammet stod som en sky omkring.»

Ett drag af ovilja flög öfver Hermans ansikte, och ban såg på sitt svärd, som hängde på väggen midt emot. Erik märkte det och nedtog svärdet från väggen samt gaf det åt Herman, hvilken mottog det och liksom profvade, om kraften återvändt i hans arm.

»Ännu icke», sade ban sorgset.

»Men snart», inföll Erik, i hvars öga flammade en eld, som ban ej kunde dölja.

»Snart», nickade Herman och återlämnade svärdet, som Erik åter upphängde på väggen.

Ordet upprepades af en djup stämma vid dörren. Det var pater Johannes, som åsett kraftmätningen.

»Men för tidigt», tillade han i det ban gick fram och satte sig på en bänk vid sängen, »för tidigt kan ofta blifva detsamma som aldrig, kom ihåg det, min son. Om några dagar . . . Brand gnäggar i spiltan, han älskar lika litet som du att vara i stillhet; men tålamod. Du vet redan, jag ser det på dig, min son, att Johan AVale kommit till berget.294 engelbrekt engelbrektsson.

Hvad han vill, det må han själf veta . . . Måhända skall han följa grefve Hans, ty där rustas i fogdegården till afresa.»

Herman skiftade färg vid dessa ord, oeh det undföll icke paterns skarpa öga. Så mycket som Herman under denna tid sysselsatte sig med tankarna på Agnes, och så ofta som han genomgått allt hvad som tilldragit sig rörande Agnes ända från den stund, då han första gången såg henne i båten på Jätturn, kunde han icke skilja sig från den tanken, att fogdens ankomst icke blott stod i samband med grefvens afresa, utan att den stod i alldeles eget samband med densamma.

Munkens blick följde uppmärksamt hvarje växling i Hermans uttrycksfulla ansikte.

»Jag äger krafter nog», utbröt denne plötsligt och reste sig upp, »jag vill till häst i morgon dag!»

»Bråda beslut äro sällan goda, Herman», inföll patern, hvars öga dock fortfarande med välbehag följde svennens rörelser. »Eget förefaller det mig ock, att grefvens afresa skall fresta dig att spilla ditt unga lif, då du väl vet, att det kan offras för något vida högre . . . Lita på mig, här vänta oss bistra tider, då Sveriges land kan behöfva en stark arm och ett modigt hjärta. Se Engelbrekt, din fosterfader, väntar att finna dig på din plats, son, när stridsluren kallar . . .»

»I viljen väl ej, fader Johannes, att medan jag väntar därpå, jag skall låta huggormen lefva, om jag kan med min fot trampa sönder hans giftiga hufvud.»

»Du talar till hälften i gåtor, son», genmälte munken, »lyckligtvis har jag nyckeln till dem. Johan Wale eller huggormen, om du hellre vill kalla honom så, skall ej nå det byte, du syftar på. Grefve Hans är förberedd . . .»

»Han skall ej nå sitt bvte», upprepade Herman, »veten I då så visst, hvilket högdjur det är, ban jagar?»

»Jag vet det . . .»

»Så sägen det då fritt ut, om jag skall tro eder.»

»Tror du, Herman, att äfventyret på Jätturn är en hemlighet för mig?» sporde munken. »Jag vet, att du där räddade grefvens dotter, om icke från döden så från något, somsvartebrodern.

295

är värre än döden. Men vet du då säkert, att det verkligen var fogden på Borganäs, som utskickat karlarna?»

»Yisshet bar jag icke, men misstanken är nog . .. jag anklagar icke fogden, jag vill blott rädda grefvens dotter, om något skulle hända . . .»

»Tar då lugn, min son, ty hvad som i det afseendet kan göras är gjordt. Grefve Hans rider med stort följe, och ban skall icke lämna sin dotter från sin sida.

»Ringa är faran midt på ljusa dagen, och på vägen . . . men för den, som har onda anslag, äro nattens timmar de bästa, och hans vägar kunna oftast icke finnas, förrän olyckan är skedd.»

»Äfven för detta är sörjdt, stolts jungfrun går aldrig ut utan att vara följd af säker betäckning, och nattvandringar lärer hon väl icke företaga sig . . .»

Munkens öga hvilade härvid med en viss skärpa på Herman, som icke kunde dölja, huru djupt ban berördes af paterns både ord och blick. Dock låg det äfven värme i denna blick. Det var icke en främlings, utan en väns. Och liksom för att visa den orolige ungersvennen, huru nära hans tillfrisknande låg honom om hjärtat, sade ban i det han vände sig till Erik, som satt på bänken vid dörren:

»Försiktighet är dock alltid en god regel! Du, Erik, är en flink gosse, och det kan icke vara ur vägen att hålla ett säkert öga på fogden och hvad han tager sig till. Du kan åtaga dig den saken, menar jag!»

Gossen flög upp, som om det gällt lifvet.

»Säkert kan jag det, fader Johannes, och I skolen få säkra tidender; det kunnen I räkna på.»

»Yar dock ej för närgången, gosse», varnade patern, »din fader sitter ännu i tornet, och fogden har icke glömt den smälek, han led, då du undkom från Borganäs.»

»Hvad den saken angår», genmälte Erik, i det han nalkades dörren, »så är jag dock nu i Engelbrekts tjänst . . . Hvad betyder dessutom mitt lif, om jag därmed kan vara Herman och dig till någon nytta.»296

engelbrekt engelbrektsson.

»Gud vare med dig, gosse!» sade därtill fader Johannes, och Herman nickade vänligt till afsked.

Sedan Èrik aflägsnat sig, fattade munken Hermans hand. Det var, som om han velat känna honom på pulsen, men han fortfor att kvarhålla den, och Herman fäste på honom en frågande blick.

»Hvad tänken I, fader?» sporde han.

»På dig och Agnes!» svarade munken lugnt och allvarsamt.

»Mig och Agnes!» utropade Herman, förrådande sig både genom uppsyn och röst, »I ställen där tvenne namn tillsammans, som ...»

»Som svårligen kunna nämnas tillsammans», ifyllde munken, »ja, så är det, son, och just därför tänker jag på eder båda.»

»1 skolen hafva mycken tack därför», vidtog Herman med en flammande blick, »men betänken tillika, fromme fader, att jag dock råder själf öfver mina tankar och handlingar.»

Orden tycktes göra ett djupt intryck på munken. Hans mörka ansikte böjde sig ned och ban tillslöt ögonen, medan läpparna hårdt sammanpressades. Säkert framkallade ungersvennens ord en strid inom honom, som ban måste anstränga sig för att betvinga. När han efter ett par ögonblick åter slog upp ögonen, var dock blicken lugn

som vanligt.

»Du säger det, son», sade ban, »jag har ingen rätt öfver dig, men jag håller dig kär mer än andra, och jag känner världen . . . Jag ville gärna se Engelbrekts fosterson lycklig, se därför tänker jag på dig mera, än jag kanske har rätt till. Förlåt fader Johannes det, Herman, för hans välmenings skull.»

»Käre fader», återtog Herman, »så mente jag väl icke... mitt sinne är häftigt. I hafven dock rätt att tala till mig äfven i detta ärende, I som ären Engelbrekts vän och som näst Gud räddat mitt lif.»

»Jag och björnen, ja!» log munken. »Men skämtet har sin tid, jag har något af vikt att säga dig . .. du må tagaRichissa störtade fram mot munken i bönfallande ställning. (Sid. 300.)

clct, huru du vill, men klok är den, som lyder en god väns råd . . .»

»Tala, fader, jag hör dig . . .!»

»Jag vill tala om för dig en historia från min ungdom. Den liknar i någon mån din egen historia, fast den, som jag

vill berätta, är fullt afslutad, då din är blott påbegynt. Jag hade i min ungdom en vän; det var en rask och duktig sven, bondeson liksom jag, och på långt håll släkt med Engelbrekt. Yi uppväxte tillsammans, vi tre, och den ene hade ingen hemlighet för den andre, fast min vän och jag voro hela femton år äldre än Engelbrekt. Hans fader och moder dogo tidigt,3 1 2

och diirfür uppfostrades han hos Engelbrekts fader, så att han var Engelbrekts fosterbror. Allt var för oss gemensamt, våra lekar liksom våra öfningar, till hvilka äfven hörde den sällsynta konsten att skrifva och läsa. Men Engelbrekts fader hade en gammal munk i sitt hus, och den gamle mannen ville visa sin tacksamhet på något sätt, och så lärde han oss kler-kernas konst, ty äfven jag fick vara med därom. Så långt, ser du, är din och min väns historia hvarandra lika. Du är också fosterson i en Engelbrekts hus, och en munk har lärt dig klerkdom.»

»Som I sägen, fader, så långt är det min egen historia, fast jag varit ensam och I voren tre.»

»Historien är ock densamma för en del af det följande. Det var på den oroliga tiden, då do svenske herrarna afsatte konung Albrekt och tillkallade Margareta. Här uppe i Dalarne brukade då vistas en af konung Albrekts män, en förnäm herre, som hade en underskön dotter. Namnen göra intet till saken, de måste förblifva min hemlighet. Mén min vän lågade snart af kärlek till den förnäma jungfrun, och hvad som var underligare, hon besvarade hans kärlek. Do trolofvade sig med hvarandra, och min vän, som icke kunde begripa någon skillnad mellan sig och den förnäme herren, annat än den som låg i den senares större rikedom, anhöll hos honom om hans dotters hand. Den förnäme herrn afvisade friaren med förakt.»

Herman spratt till. Berättelsen tycktes fängsla honom helt och hållet. Han kunde icke hålla tillbaka ett utrop af harm.

»Just i de dagarna», fortsatte munken, »skulle den förnäme herrn draga bort till sitt hemland, efter som det var slut med konung Albrekts regemente och han satt fången nere i Skåne. Då lyckades det min vän att öfvertala stolts jungfrun att öfvergifva sin fader och följa honom till Norge. Engelbrekt afrådde, men jag tillstyrkte och jag erbjöd min hjälp. Allt gick bra; i en aflägsen kyrka uppe i fjällen förrättades vigseln, och när riddaren dragit sina färde, kom min vän åter och tillträdde sin gård och lefde några år lyck-SVARTEBRODEKN.

ligt med sin hustru. Men snart kom ofärden öfver dem. — En afton, när min vän kom hem från tinget, var hans hustru försvunnen . . .»

Munken gjorde ett uppehåll i berättelsen. Hans blick sväfvade drömmande öfver föremålen framför honom. Man

kunde trott honom se vännen framför sig, om hvilken han talade. Hans ansikte var blekt, och det ryckte i kindmusklerna, som om de velat gäcka mannens självbehärskningskonst.

»Minnet smärtar dig, fader», sade Herman därvid och fattade munkens ena hand med båda sina, »låtom oss lämna detta ämne.»

»Nej, nej . . . jag vill tala till punkt. Grefvedottern var försvunnen, och hvarje spaning efter henne var fåfäng. Barnet, en gosse, var]ämnadt åt den sörjande fadern . . . från gården hade hon endast tagit med sig en uug häst, som hon fått af sin man . . .»

Åter gjorde munken ett uppehåll. Upprepandet af dessa minnen tycktes vara svårare, än han ville tillstå.

»Såg han aldrig sedan sin rymda hustru?» sporde Herman.

»Jo, han såg henne ... i konungens gård vid en annans sida och med ett annat namn ... Se där har du min väns historia. Göken kan lägga sitt ägg i ett sparfbo, men sparfven kan aldrig leka med örnens ungar.

»Därmed kunnen I dock icke sluta eder väns historia», sade Herman. »Mig synes, att han bort tala med den mannen, vid hvars sida han fann sin hustru . . .»

»Han gjorde det», genmälte munken med en djup, ihålig stämma, »och hans sinne rann till, så att han blef en mördare ... Efter den dagen var han sig ej mera lik . . . Han tillbragte dagar och nätter under sorg och botöfningar, tills ...»

»Tills döden befriade honom .. .»

»Ja, du säger det, — tills döden befriade honom . . .»

»Och nu fruktar du, fader, att något liknande skall blifva min lott, om jag skulle vinna grefvedottern . . .?»

»Bondesonens lycka blommar sällan under herremannens tak .. .»3 1 2

»Bondeson . . . Vet du då, att jag är bondeson?» frågade Herman i den högsta spänning.

Munken reste sig upp och vände sig bort. Också lian befann sig i ett tillstånd af häftig inre strid.

»Säg, o säg», fortsatte Herman och sprang upp ur sängen, »kände du min fader? . . . "Vid den evige Gudens förbarmande nåd, jag besvär dig, munk . . . säg mig, hvem var min fader . . .?»

Det var dock icke af ödet beskärdt, att ungersvennen den gången skulle få sin fråga besvarad. Dörren öppnades, och den fromma husmodern inträdde, åtföljd af fru Richissa.

De stannade på tröskeln. Engelbrekts hustru log vid åsynen af Hermans kraftiga rörelser, men fru Richissa tycktes med belt andra känslor betrakta så väl honom som munken. Hon bleknade och darrade, och hennes läppar öppnade sig, som om hon ville uppgifva ett rop, fast rösten vägrade att göra tjänst.

Äfven munken blef med ens förändrad. Herman, som hade omfattat hans händer, kände, huru de ryckte till, och när han såg upp i det mörka ögat, såg han där en flamma så hemsk, så förtärande, att han släppte händerna och tog ett steg tillbaka. Han hade icke märkt, att dörren öppnades, och först när ban vände sig om, såg ban de båda kvinnorna.

Hans första tanke vid åsynen af fru Richissa var Agnes, och ban kunde ej hindra, att ban kände något inom sig, som gjorde honom glad, huru bjärt det än svor emot det uttryck af smärta, som stod måladt i fru Richissas anlete.

Ögonblicket därefter såg han fru Richissa störta fram emot munken i en bönfallande ställning. Men munken stod där hög och stel. Han utsträckte handen med en afböjande åtbörd, och han sade så kallt, att blodet isades i åhörarnes ådror:

»I glömmen eder, ädla fru . . .»

Därpå drog ban hufvan öfver sitt anlete och nalkades dörren.

»Nej, nej», ropade fru Richissa efter honom, »jag glömmer ej . . .»

Och munken vände sig om och sade med en ännu hårdare stämma:

»Men jag har glömt allt, fru Richissa!» Därefter lämnade han rummet.

VII.

Löftet.

Fram på förmiddagen hade, såsom Erik berättade, Johan Wale ankommit till Kopparberget. Han red in på fogdegården och lät genast anmäla sig för grefve Hans, som han sade sig vara kommen att ledsaga på dennes färd söderut. Det skedde ej blott på Jösse Erikssons befallning, sade han, utan det var äfven för honom själf en kär plikt att få följa sin forne herre och visa honom ett ringa prof på sin tillgifvenhet.

Johan AVale hade strax han kom till Sverige stått i grefvens tjänst och till en början åtnjutit hans stora gunst. Detta hade styrkt honom i hans högt flygande framtidsplaner, och ban ville begagna grefvens anseende för att grundlägga sitt eget. Ett medel därför var grefvens sköna dotter. Om han verkligen älskade henne, är svårt att säga, men det är knappast troligt. För honom gällde det i första rummet att förvärfva gods och guld, han var en utländsk äfventyrare liksom alla dessa andra, hvilka på dessa tider sökte göra sin lycka i Sverige. Den rike grefvens dotter var då ett godt byte, och sannolikt var detta hans första tanke vid åsynen af den unga flickan. Men på henne gjorde han icke något godt intryck, det blef honom snart tydligt, och i samma mån, som målets vinnande försvårades, retades hans begär att uppnå det.

Slutligen en vacker dag friade ban ordentligen hos grefven till hans dotter, men denne lät honom tydligt nog för-

stå, att dottern till en grefve af Ewersten och No w gar ton stod för högt för en man af Johan Wales villkor. Från den dagen var Johan Walo en afsvuren fiende till grefve Hans, och han svor en dyr ed att, kosta hvad det ville, äga den stolte mannens dotter.

Han lämnade grefvens tjänst och kom till fogden öfver Västmanland och Halarne, hvars förtroende och tillgifvenhet han snart lyckades vinna, och så blef han fogde på Borganäs. Som sådan fick han höra talas om grefvens resa åt Halarne och att han hade sin dotter med sig, och genast upprann hos honom tanken att sätta sin länge närda plan i verket. Försöket misslyckades dock, och stolts jungfruns utflykt på Jätturn tände i hennes själ den första Särleken. Johan Wale hade själf hört det, och medan flickans hjärta brann i bön till den heliga jungfrun framför hennes bild i loftsrummet på Borganäs, svängde svartsjukans mörka ande sin fackla i fogdens hjärta, och där tecknades dödsdomen för ett nytt offer af hans lidelse.

He händelser, som därpå följde, gåfvo honom fullt upp att göra med andra ärenden, och så länge grefven dröjde i Dalarne, var det ännu tid att åter upprepa det misslyckade försöket mot hans dotter.

Nu var tiden inne för grefvens affärd. Nu var också tiden inne för Johan att utföra sin plan. Ty ett tillfälle sådant som detta erbjöd sig icke när som helst. För ögonblicket var också till utseendet allt lugnt och stilla i landet Det syntes, som om alla omständigheter voro gynnsamma för herr Johan.

Ett fint leende krusade grefvens läpp, när fogden framförde sitt ärende för honom, llan tackade dock, till utseendet mycket vänligt, för fogdens ridderliga omtänksamhet.

Men leendet återspeglades i fogdens svarta öga, som glimmade till så hemskt, att själfva grefve Hans ryste till därvid, och leendet stelnade på hans läpp. Så fort fogden lämnat honom, lät han kalla sin förtrogne liuprecht, och hade ett hemligt samtal med honom. Man anmärkte ock, att flera

svenner än vanligt tjänstgjorde som vakt den dagen, men det hade ju sin naturliga förklaringsgrund dels i den förestående resan, dels i fogdens ankomst, som man ville hedra.

Fogden försvann i sitt rum, sedan han hälsat på grefven. Där var före honom i rummet en lång, välväxt sven, som bar en silfverkedja om halsen och för öfrigt i hela sitt beteende ådagalade, att han var van vid mycken frihet inför sin herre. Han såg med ett till hälften föraktligt leende på den inträdande fogden, hvars bleka sammanbitna läppar och mörka blick tydligt visade, huru det sjöd inom honom.

»Nu lärer det bli allvar af!» sade svennen leende.

»Skall du då hafva bättre lycka med dig denna gången?» sporde fogden utan att bevärdiga svennen med en blick.

»Han ligger ju sjuk, tack vare den stymparen till tysk, som gjorde sin sak så väl», genmälte svennen, »den gången gjorden I ett sämre val, fogde.»

Fogden nickade och svennen fortsatte:

»Nog är hon fager, den ädla jungfrun, och nog har hon godt om friare, men kommer icke den fyrbente besten henne till hjälp, och är det ej trolleri med i spelet, så månde denna gången vårt uppsåt krönas med framgång, så vidt jag ännu bär namnet Magnus.»

»Det var dock icke den enda gången, du misslyckades på giljarefärd för annor mans räkning», sade fogden och såg upp på svennen.

»Den enda gången!» mumlade svennen.

»An bispen då?»

»Biskopen ... ja, ja, det är en sak. Men I ären icke biskop, fogde.»

»Nå väl, vi må ej skämta, det måste lyckas, Magnus . . . det måste lyckas.»

»I hafven då allting klappadt och klart . . . rulla upp väfven, fogde, så jag må höra, huru I hafven lagt edra garn!»

»Någon ändring i det redan öfverenskomna är icke af nöden. Den enstaka byggnaden på vägen till Engelbrekts gård ligger förträffligt till. Där skall du hafva det bästa304

bakhåll i världen. Saken gäller att få fågeln ur buren, men jag tror mig hafva funnit en lockmat, som hon ej skall kunna motstå.»

Fogden satte sig till bordet, där skriftyg fanns, och nedskref några rader på ett papper, som han omsorgsfullt sam-manvek.

»Se liär», sade han, »detta bref måste lämnas till jungfru Agnes. Men frågan är att få en lämplig budbärare.»

»Budbärare?» sporde svennen, hvars förslagna hufvud dock icke hunnit fatta den plan, som fogden nil hade uppgjort.

»Det måste vara en, som väcker förtroende, och helst en af Engelbrekts eget folk.»

»Den saken skall väl låta reda sig.»

»I det fallet är segern vår, Magnus . . .»

»Allt är då klart, jag tager jungfrun .. . meiiD, svennen stannade plötsligt i sin påbörjade mening.

»Men .. .»

»Om den fvrbente eller någon annan skulle hafva något ogjordt ute i kväll.»

»Stöt ned», sade Johan Wale och gjorde en liknande rörelse med högra armen.

»Ett villebråd, som detta, jagar ingen jägare utan hundar .. .»

»Jag förstår dig, men hvar vill du finna de män, som här gjorde hundarnes tjänst, utan att vår hemlighot yppades?»

»Det är knuten, fogde, — de äro svåra att finna, men de måste finnas. Det ligger en ölstuga mellan fogdegården och den stuga, I hafven utsett åt mig. Där låta vi några af de våra uppehålla sig i kväll. Björn bågskytt, han som ändå varit med om samma lek en gång förr och som är en pålitlig karl, han kan vara med i ölstugan och hålla ett öga på vägen. I förstån mig, fogde?»

Fogden nickade.

»Det blifve så», sade han, »men laga nu framför allt, att brefvet kommer till sin ägarinna! Därpå hänger allt det andra!»LÖFTET.

Fogden satte sig till bordet, där skriftyg fanns. (Sid. 304.)

Svennen tog brefvet och lämnade fogden. Denne förblef dock icke länge ensam, förrän dörren öppnades och svennen åter inträdde. Han bar på armen en duk och höll i handen ett par grofva skor, sådana som bönderna brukade bära.

Fogden såg förvånad på honom, men han sade blott:

»Budbäraren, fogde; här äro fötterna, I skolen hafva den öfriga klädnaden, sedan vi voro här sist.»

»Du har rätt, Magnus, det hade jag glömt, dräkten hänger där i skåpet.»

Svennen tog fram ur det antydda skåpet en lång röck, grå till färgen och försedd med broderier af röd och hvit tråd på axlarna och vid knäppena samt en därtill hörande rund hatt med spetsig kulle. Snart hade han kastat på sig rocken och stod inom några ögonblick som en reslig dalkarl inför fogden. Duken, som han burit på armen, band ban om sitt hufvud, så att endast högra ögat syntes.

»Nu månde jag kunna trotsa själfve Engelbrekt», sade han, i det han lämnade rummet.

Några ögonblick därefter vandrade den förklädde svennen framför Engelbrekts port. Hans steg voro långsamma och dröjande, när han gick förbi porten, och ban kastade en blick inåt gården, som om han sökt någon där. Han fortsatte dock sin vandring, men vände efter en stund och tillryggalade samma väg tillbaka.

Äfven nu kastade lian en blick inåt gården, men den var fortfarande tom. Han gick då in och bort åt stallet, där han ställde sig vid dörren. Här hade han icke stått länge, förrän han fick se munken komma utifrån och gå in i huset. Denne märkte honom icke, och en stund därefter såg ban Erik komma inifrån huset och skynda ut genom porten. Gossen stannade en stund, när han fick se bonden vid stalldörren, men denne stod så lugn och trygg, som om han icke sett något.

I detsamma kommo också några af Engelbrekts grufsven-ner in genom porten, och detta tycktes bestämma gossen att lämna bonden åt sig själf. När ban väl försvunnit ut genom porten, gick den länge bonden fram öfver gården till en af drängarne.

»Jag är stadd på vandring ned åt Borganäs», sade han med en stämma, som tillkännagaf lidande. »Jag skall klaga för fogden öfver hans svenner . . . men nu är jag trött ochLÖFTET.

ville bedja om hii rberge. Jag ämnade mig upp på skullen, då 1 kommo.»

»Härberge kan du väl få», svarade grufsvennen medlidsamt, »men söker du fogden på Borganäs, så lär ban vara här på berget nu, efter hvad de säga.»

»Hm!» genmälte bonden, »du spar mig mycken både möda och tid.»

Bonden satte sig därpå utmed stalldörren på en brädhög, som låg där bredvid, och ingen af grufvesvennerna lade vidare märke till honom.

Men den förklädde grundade endast på, hvem af dem, som han hittills träffat af Engelbrekts folk, skulle bli den bästa att öfverlämna fogdens bref. Slutligen gick ett ljus upp för honom. Erik vore den yppersta af alla. Honom kände stolts jungfrun, och honom kunde hon ej misstro, minst at' allt skulle hon taga honom såsom budbärare för Johan AVale.

Knappt hade han denna tanke klar för sig, förrän ban reste sig och lämnade med långsamma steg gården. Det gällde nu att finna reda på Erik. Han såg sig om åt alla sidor, när han kommit utanför porten, men för drängarnas skull på gården, om någon af dem såge efter honom, kunde han icke slå in på någon annan väg, än i riktning åt fogdegården, efter som han sagt sig söka fogden och denne nil befann sig ilar.

Han vandrade därför vägen framåt fogdegården till, och uppkommen på en höjd, såg han till sin glädje den han sökte, liksom hau själf stadd på vandring åt samma gård. Svennen påskyndade nu sina steg och strax utanför fogdegården upphann ban Erik.

»Det var länge sedan jag var här på berget», sade ban till gossen, »men bedrager jag mig icke, så är detta fogdegården.»

Erik bejakade frågan, men ban kastade en misstrogen blick på bonden.

»De säga, att fogden på Borganäs skall ha dragit in här i dag, må undra, om så är!»KNOiKLBKEKT ENGELBREKTSSON.

»Jo, det hafver han. Söken I honom, så behöfvcn I icke gå längre. Men hvad viljen I fogden?»

»Jag vill klaga på hans svenner.»

»Och det tänk en I skall gagna eder . . .?»

»Hvarom icke, så klagar jag för Engelbrekt, och han skall hjälpa mig till rätt . . . Jag kommer från hans gård och har talat med hans fosterson . . . Han rådde mig att gå till fogden först, och sade, att ban nu var här på gården jämte en tysk grefve och dennes dotter.d

Bonden uppdukade därefter en lång historia om de olyckor, som drabbat honom, och huru han nu stod färdig att få gå från gård och grund. Sista gången fogdens svenner voro på gården, hade han mött våld med våld och därvid förlorat sitt ena öga, hvarför han nu gick så ombunden.

Berättelsen lät icke otrolig, sådant hörde nu till ordningen för dagen, och Erik själf, som hade en liflig erfarenhet af fogdens godtyckliga grymhet, rördes till hjärtligt deltagande för den stackars bonden, helst när denne med rörd stämma började tala om sin son, som kunde vara ungefär vid Eriks ålder och som fogdesvennerna fört med sig bort. Allt detta ville han nu klaga för fogden, om rätt stod att vinna hos denne.

Under tiden hade de hunnit fogdegården och gingo in genom den stora ekporten, där flera bådo af fogdens och grefvens folk stodo stödda mot sina hillebarder. Bonden såg sig

förskräckt omkring och sporde med ödmjuk röst en af sven-

%

nerna, om fogden var att träffa, och hvar man skulle söka honom. Svennen gaf ett öfvermodigt svar, men tillsade bonden att följa sig.

Denne gick långsamt efter, och Erik följde honom.

De stannade framför ena ändan af huset, där vindeltrappan förde upp till loftssvalen. Svennen sprang upp för trappan och bonden stod kvar där nero med Erik.

»Det rinner mig något i hugen, gosse», sade då bonden och lade sin hand på gossens skuldra, »känner du

Engelbrekts fosterson?»

»Om jag känner Herman Berman», utropade Erik med en ton, som innehöll det bästa svaret.

»Godt, då kan du uträtta, hvad han bad mig om . . .»

»Och hvad var det», sporde gossen med mycken ifver.

»Jo», svarade bonden och halfhviskade, »han gaf mig ett bref till den tyske grefvens dotter . . . han ville icke, att någon skulle veta af, att han sände det, och jag lofvade framlämna det. Nu hade jag tänkt söka jungfrun först, men som det

nu har gått, lärer det kunna inträffa, att det går med mig som med så många andra, att jag aldrig mer får skåda solens ljus. I det fallet, ser du, vore ungersvennens bref i orätt hand eller komme i orätt hand ... Se, nu tänkte jag, att du skulle kunna framlämna brefvet, ty du kan nog tiga med en sak, och det tänker jag, att från Herman Berman kan intet annat än godt komma.»

Väl föreföll det Erik i förstone något underligt, att Herman valt den obekante bonden till budbärare. Men så tänkte han på, huru instängd svennen satt på sin kammare och

huru svårt det var för honom att finna ett bud i slika ärenden, när icke ban själf var till hands, och brefvet stod utan tvifvel i gemenskap med hvad han hört Herman och fader Johannes yttra till hvarandra.

Han sade därför raskt:

»Gif hit, jag skall framlämna brefvet!»

»Men var försiktig, gosse», återtog bonden i det ban lämnade brefvet, »ingen får se det utom stolts jungfrun, och om hon frågar, hvem som gifvit dig det, skall du säga, att du fått det af Herman själf...»

Bonden tvärtystnade i sitt tal och stirrade med sitt ena öga bort åt andra ändan af den stora byggnaden.

Där visade sig för ett ögonblick på trappan en hög, smärt kvinnogestalt med ljusa, rika lockar fladdrande fritt omkring hufvudet. Hon var svartklädd, men hennes dräkt var prydd med rika silfverbroderier.

Erik såg förvånad på bonden och vände sig om för att se, hvad som så med ens kunnat försätta honom i ett tillstånd af den högsta förskräckelse. Men han såg intet, och när ban åter fäste sin blick på bonden, hade denne återvunnit herraväldet öfver sig.

I detsamma kom svennen ned från fogden och tillsade bonden att följa sig.

De försvunno uppför trappan och Erik stod där med brefvet i fickan.

Erik nalkades den andra gafveln af byggnaden, där han gick in genom en mindre dörr, som ledde till ett yttre rum, hvarifrån en inbyggd trappa förde upp till löftet och den del af byggnaden, där fruntimren hade sina rum. Uppkommen för trappan öppnade han åter en dörr och stod snart framför ingången till ett inre rum, hvarifrån ban hörde röster af samtalande.

Han kände mycket väl igen, hvilka de båda talande voro: den ena var grefvens dotter, den andra Kerstin.

»Herman är sjuk», hörde han den senare säga. »Tanken eder, stolts jungfru, att 1 aldrig mera tingen se eller (ala med

•

honom i denna världen, skullen I väl då kunna vägra denna hans begäran? Faran är ringa för eder, om I följen mig, men stor, om I vägren. Edert samvete skall därför klaga eder an en dag .. . ja, ja, jag ser det, I viljen höra min bön . . . Herman skall se eder.»

För Erik, som allt sedan han lämnat bonden, grundat på, hvad Herman kunnat hafva att skrifva till stolts jungfrun, och som kommit så brådt på, blef nu allt klart. Herman ville varna grefvedottern och hade därför bedt henne komma till sig. Därför hade han först skickat Kerstin, men misstroende hennes förmåga att uträtta det viktiga

ärendet, hade han skrifvit brefvet och lämnat det åt bonden, och Erik blef riktigt innerligt glad, att han varit till hands att få brefvet af bonden och öfverlämna det till dess ägarinna.

Just som han lade handen på dörrlåset, hörde han Kerstin tillägga:

»Se, jag vill följa dig, icke ett hår skall röras på ditt hufvud, och jag lämnar dig icke, förrän vi äro här åter...»

Häftiga steg, som i detsamma hördes från rummet utanför, till hvilket var en ingång från loftssvalen, hindrade Erik att liöra mera. Men det var tillika af vikt, att ingen er-tappade honom på denna hans beskickning, och därför måste han se sig om efter ett gömställe. Detta erbjöd sig också lätt nog. Dörren till ett stort ekskåp stod oläst. Han ryckte upp den och kröp in under den nedersta hyllan, som befann sig tämligen högt från golfvet, hvarpå han drog till dörren.

Det var grefve Hans, som kom att söka sin dotter. Han dröjde ej länge därinne, och Erik hörde, när grefven aflägsnat sig, att Kerstin ännu var kvar. Han ville då lämna skåpet, men i detsamma öppnades åter yttre dörren, och fru Ricbissa inträdde. Hon tycktes vara ytterst upprörd. Hon dröjde länge framför ett af fönstren, och Erik trodde sig höra henne sucka och gråta.

Därunder öppnades åter en dörr. Det var grefvens dotter och Kerstin, som kommo ut från det inre rummet.3 1 2 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»Jag kommer igen i afton», sade Kerstin, men han hörde icke grefvedottern säga något.

När dörren tillslutits efter Kerstin, nalkades grefvedottern fru Richissa, som dock ej tycktes vara hugad att redogöra för sin sorg.

Slutligen inkommo ett par tjänare, hvilka tycktes sysselsatta med inpackning af saker, och det syntes aldrig vilja taga slut.

Det var redan långt lidet på eftermiddagen, och Kerstin skulle väl snart återvända.

Då ändtligen aflägsnade sig tjänarne ur rummet, och det blef alldeles tyst där inne.

Nu lämnade Erik sitt gömställe och gick fram till dörren, som han öppnade.

Jungfru Agnes satt vid fönstret med handen under kind, och, som Erik tyckte, hade hon fällt tårar.

»Från Herman Berman», sade han halfhögt och lade brefvet framför henne på fönsterbänken.

Agnes såg med förvåning och oro på gossen, och hennes hand darrade, så att hon knappast kunde fatta det lilla brefvet.

»Det var allt sant hvad som Kerstin sade», fortsatte Erik, menande sig med sina ord böra styrka den oroliga flickan i hennes beslut.

»Kerstin! Huru vet du, hvad hon har sagt?» frågade Agnes.

Erik omtalade nu, huru han kommit upp, och huru han blifvit uppehållen samt hvarför han gömt sig.

»Läsen I brefvet», tillade han med en öfvertalande ton, »Herman har nog gjort eder så pass mycket, stolts jungfru, att I kunnen villfara denna hans begäran.»

Ett matt leende drog öfver den sköna flickans anlete. Hvad hade icke hon vågat för honom, som räddat hennes lif? Det var mera en lycklig tillfällighet, att man i allmänhet förblifvit i okunnighet om hennes utflykt till gillehuset natten mellan den 18 och 10 maj. I sitt upprörda tillstånd vid don olyckliga tilldragelsen och i förskräckelsen öfver denLÖFTET.

813

opåräknade hjälparen, tänkte hon icke på något annat än Engelbrekts ord, att Herman icke var död, och blottställde sig därigenom för gillesbrödernas och systrarnas blickar. Engelbrekts rådighet räddade henne från att upptäckas. Yäl tyckte mången efteråt, när man i lugn kunde öfverväga allt,

Jungfru Agnes satt vid fönstret ined handen under kind. (Sid. 312.)

att den blåklädda jungfrun, som man sett om natten, dock icke liknade Belgstings dotter, men man fann det å en annan sida så otroligt, att det skulle kunnat vara någon annan, att talet om svennens underbara räddning vägde mellan henne och en ängel från himmelen, som Sankt Örjan skickat till sin gillesbroders hjälp.

I den formen kom talet för fader Johannes öron. Men ban lyckades liksom Kerstin snart finna, hvem den räddande3 1 2

ängeln verkligen var, och däraf kom hans tal till Herman, hvartill han väl kunde hafva sina giltiga skäl, han som med en hel lefnads erfarenhet och med styrkan af en öfvertygelse, som vunnits genom långa års själsarbete i den från världen afstängda klostercellen, han som med denna skatt af vetande kunde öfverblicka personer och förhållanden.

Äfven till grefvedotterns öron hade sägnen om ängeln, som Sankt Örjan skickat, hunnit, och hon tackade i varma böner den heliga jungfrun för denna sägen, välsignande Engelbrekt, som lyckats afvända skenet från henne. Med hvarje dag som kom afbidade hon med oro den minsta underrättelse från Engelbrekts hus, och Kerstin var den, som bragte henne budskap om allt, som tilldrog sig där, utan att hon därför lät förstå, det hon anade hvad som drog stolts Agnes hjärta till bergsmannens anspråkslösa hem. Först denna dag hade hon talat mera oförbehållsamt om ungersvennen och hans kärlek. Hon ville utföra sin plan att sammanföra de älskande, och hon anade icke, hvilken mäktig bundsförvandt, hon därutinnan fick i bådas farligaste fiende.

Och nu stod Erik, ban som velat våga lif och blod för Herman och den ban hade kär, nu stod ban som denne fiendes budbärare, öfverlämnande brefvet i Agnes händer och tillstyrkande henne att följa det råd,, som däri gafs och som han var öfvertygad om var detsamma, som Kerstin gifvit.

Agnes bröt med en känsla, som hon ej kunde förklara, det lilla brefvet. Hennes oro gränsade till ångest, och tårar skymde de sköna ögonen. Brådskande genomläste hon brefvet. Där stod:

»Vid brädden af den graf, hvarur du förgäfves sökt rädda mig, beder jag dig, Agnes, skänka mig ett ögonblicks samtal. Jag besvär dig vid allt hvad du håller heligt, hör min bön!

Herman.»

Agnes sammanpressade brefvet och tryckte det hårdt mot sitt hjärta. Det var något inom henne, som sade, att hon icke borde lyssna till denna begäran, ett ögonblick var hon till och med färdig att tro brefvet vara falskt. Herman varLÖFTET.

icke den, hon trott honom vara, om han skrifvit detta bref. ilen så tänkte hon på, huru nära ban varit döden, huru svag han måtte vara, och huru lätt man då kan glömma världs-lifvets fordringar. Om en vändning i hans tillfrisknande inträdt, som Kerstin kunnat vara okunnig om, men som först i dag visat sig i bela sin hemska verklighet, om han verkligen stod i begrepp att lämna denna världen . . . hon skulle i evighet förebrå sig, att då ej hafva hört hans sista bön.

»I tveken, stolts jungfru?» sporde Erik, som ej kunde förklara huru en så enkel och naturlig begäran som Hermans kunde framkalla en sådan verkan. »Skall jag säga honom, att I icke unnen honom , . .»

»Nej, nej», afbröt honom Agnes, »jag skall komma.»

Med ett uttryck af glädje i sitt fula anlete lämnade Erik rummet. Han ville ila hem till Herman för att lämna honom den glada underrättelsen. Han såg knappast, att ban mötte Kerstin nedanför trappan, och svennerna på gården sprang ban förbi, innan de ens hunnit rätt fästa sina blickar på honom.

Tid porten stod bonden med det ombundna hufvudet. Denne tycktes dock hafva skarpare blick med sitt ena öga,

än alla svennerna tillsammans. Han fattade Erik i armen och drog honom med sig.

»Du skall följa mig till fogden», sade ban, »du skall vittna för mig, att jag varit i Engelbrekts gård.»

Här hjälpte intet motstånd. Handen, som omfattat armen, var kraftig. Erik måste mot sin vilja följa. Bonden drog honom med sig uppför trappan till den dörr, som ledde till fogdens rum. Kort därefter kom bonden ensam åter och försvann genom porten.

Ungefär samtidigt aflägsnade sig också från fogdegården en skara af de svenner, hvilka på förmiddagen anländt med Johan Wale. De togo samma väg som bonden, men de stannade vid en af de stugor, där enligt privilegierna för Kopparberget öl fick säljas.

Obekymrad om dem fortsatte bonden sin gång vägen framåt.3 1 2

Lång stund hade ieke förflutit, sedan den bullrande svenneskaran lämnade gården, så syntes tvenne kvinnor på höganloftsbron. Det var Agnes och Kerstin. De ilade med lätta steg utför trappan och öfver gården samt vandrade i samma riktning som bonden och svennerna.

De gingo tysta vid hvarandras sida, och den ena tycktes stundom sakta sin gång, som om hon tvekat att fortsätta densamma. Men då vände sig den andra om, och så fortsatte de vägen.

Redan hade de hunnit ett godt stycke förbi den stuga, där fogdesvennerna tagit in. Det var en mild och vacker afton. Himlen var så blå och fåglarne sjöngo så vackert; endast bort åt grufvan till reste sig svarta moln, som upptornade sig i vidunderliga former. Det var roströken, som ibland, när vinden låg åt det hållet, kunde öfvertäcka hela den bebyggda sidan af berget och dalen med en tjock dimma, så att man hade svårt att taga sig fram. Nu låg dock vinden åt annat håll, och solen lyste klar och vänlig på vägen till Engelbrekts hem.

Då afbröts stillheten af ett plötsligt buller. De båda vandrande vände sig om. På något afstånd ej långt från den nämnda ölstugan sågo de en mängd af fogdens svenner i fullt handgemäng med några män, hvilka tycktes tillhöra grefvens folk. Fogdesvennerna voro dock så öfverlägsna till antalet, att något motstånd ej gärna kunde komma i fråga. Men en af de besegrade lyckades undkomma och sprang vägen framåt i riktning åt de uppskrämda kvinnorna. Han vinkade med handen, som om han ville säga något.

»Heliga jungfru, det är RuprechtD, utropade Agnes och ville återvända för att möta svennen.

Men några af fogdesvennerna hade redan upphunnit Ru-precht och förde honom mellan sig uppåt ölstugan, dit do andra begifvit sig i förväg.

Där de båda flickorna befunno sig, krökte sig vägen omkring en af dessa stora stenar, som här ligga kringströdda, och emot stenen stödde sig ett litet hus, hvaraf dock endastLÖFTET.

317

De sågo därför icke, huru en lång bonde skymtade fram bakom stenen.

(Sid. 317.)

taket syntes från den sidan af stenen, där Agnes och Kerstin stodo.

De voro båda vända åt det håll, där Ruprecht och sven-nerna visat sig, och därför sågo de icke, huru en lång bondeKNOiKLBKEKT ENGELBREKTSSON.

skymtade fram bakom stenen, liksom väntade han, att bullret af striden skulle upphöra, innan han fortsatte sin väg.

Agnes följde med blicken sin faders1 sven, som fogde-svennerna förde med sig, och hennes oroligt klappande hjärta tillät henne icke att hafva öga eller öra för något annat, då plötsligen ett skrik från Kerstin väckte henne och förmådde henne att kasta blicken tillbaka.

Hon såg då strax bakom sig en reslig bonde, som svängde en stor duk i handen, liksom om han varit färdig att kasta denna öfver henne. Hon sprang hastigt ett par steg tillbaka, och åsynen af mannen, men ännu mera af Kerstin, kom henne att glömma både sin faders sven och sig själf.

Den reslige bonden hade synbarligen blifvit hindrad i sitt uppsåt, hvad nu detta än kunde vara, af något alldeles oförutsedt, men som på honom gjort ett sådant intryck, att han nästan tycktes hafva förlorat medvetandet. En uppenbarelse ur andevärlden skulle knappt kunnat så förstelna lemmar och blick. Och utom all fråga var det åsynen af Kerstin, som utöfvade detta inflytande på honom. Hans ögon voro alldeles fastlästa vid hennes, och hans mun stod vidöppen.

Kerstin å sin sida tycktes till en böljan fästa föga mera afseende på mannen än som var en naturlig följd af don gärning, hon sett honom i begrepp att utföra. Men allt efter som mannens blick hann verka, tändes en flamma i hennes ögon, som gjorde henne förfärlig att åse.

»Mördare», skrek hon med en bjärtslitande röst, »gif mig kedjan!»

Och med en vighet och styrka, som väckte Agnes' förundran i hög grad, störtade hon på den till utseendet liflöse mannen. Men hennes rop väckte denne till lif. Han tryckte handen hårdt mot sitt bröst, som om han velat skydda kedjan, ehuru någon sådan icke syntes där, och med ett utrop flydde han bort öfver den obanade marken mellan slaggvarpen.

Kerstin följde efter, men hennes krafter sveko henne snart. Hon sjönk till marken. Agnes, som under tiden åter-

vunnit väldet öfver sig själf, skyndade till hennes hjälp, och hon hörde lienue upprepa:

»Min kedja . . . gif mig min kedja åter!»

»Du får henne, Kerstin ... du får henne nog», yttrade Agnes, sökande, så godt hon kunde, lugna den stackars flickan, »men låtom oss skynda, här kunna vi icke stanna. Ser du», och hon pekade bort åt fogdegården, »där komma tvenne män, och, om jag icke misstager mig, är den ene af dem, Johan Walo. Kom, kom Kerstin . . . rädda mig, rädda mig, du har lofvat det ...»

Men Kerstin hörde intet. Hennes ögon stirrade vildt och medvetslöst framför sig, och under tiden nalkades de båda männen allt närmare, tydligen påskyndande sina steg.

Agnes såg sig omkring i den största oro. På något afstånd såg hon Engelbrekts gård. Den låg ej längre bort, än att hon kunde hinna den, om hon ansträngde sig. Hon såg åt ott annat håll vägen till strömmen och bron; men att hinna denna var vida omöjligare än att tillryggalägga det återstående vägstycket till Engelbrekts hus. Och nu såg hon tydligt, att den ene af männen verkligen var Johan Wale.

Det fanns icke längre något val. Hon lämnade Kerstin och ilade med vingsnabba steg framåt vägen till Engelbrekts hus. Lyckligtvis undanskymde den stora stenen en god del af det vägstycke, som Agnes hade att tillryggalägga, innan fogden hunnit fram till stugan och Kerstin; och ju närmare hon kom sitt mål, desto tryggare var hon, ty fogden skulle ej våga förfölja henne inför de ögon, hvilka otvifvelaktigt därifrån skulle kunnat bevittna hans gärning.

Engelbrekts gård var på ena sidan omgifven af en inhägnad plats, beväxt af höga lummiga träd. En liten port förde utifrån in i denna inhägnad, och händelsevis stod nu denna port öppen.

Agnes märkte denna tillflykt undan fogdens blickar, som säkert på afstånd följde henne, och alldeles maktlös nedsjönk hon under hvalfvet af en stor hängbjörk.

VIII.

Mötet.

Det är oftast så, att människans bäst anlagda planer — när do äro sådana, att de kunna få namn af ränker — leda ej blott på sidan om det mål, som afsetts, utan stundom till alldeles motsatsen. Hvad Johan "VValé så slugt hade beräknat och anlagt, det hade misslyckats, men i stället inträffade hvad han minst af allt velat tillåta — ett sammanträffande mellan Agnes och Herman Berman.

Denne hade, sedan han blifvit ensam, ej kunnat uthärda den oro, som betagit honom, och under trycket af den overksamhet, hvartill ban var dömd, förstorades allt för hans upprörda inbillning; den fara, som ban inbillade sig hota Agnes, syntes honom oöfvervinnelig, och på samma gång steg lians fruktan till den höjd, att han knappast mera var herre öfver sig själf.

Och ingen fanns, som kunde skingra hans mörka tankar. Fader Johannes hade icke varit synlig, alltsedan uppträdet med fru Richissa, fostermodern sysslade bland sina tärnor i dagligstugan, Erik hördes icke af, och icke ens Kerstin lät se sig. Slutligen fram emot aftonen kunde han icke längre styra sin otålighet. En inre stämma dref honom ut och, trotsande hvarje förbud, gick han ned från löftet och ut bland träden utanför byggnaden, där han satte sig på en sten, hvarifrån man hade en behaglig utsikt öfver den solbelysta dalen, där strömmen sorlande flöt fram till sjön.

Det var en mild och vacker sommarafton, och Herman inandades med välbehag de friska ångorna från gräs och blommor. En svag vindfläkt drog fram norr ifrån och satte trädens kronor i sakta rörelse. Han tyckte sig känna, huru hans krafter växte med hvarje andedrag. Som en följd därafbörjade också hans tankar antaga en ljusare färg och skifta i rosenrödt.

Han såg Engelbrekt inför konungen, hörde honom tala med denna öfvertygelsens värme och kraft, som var honom så

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Det var verkligen Agnes, grefvens af Ewersten dotter. (Sid. 322).

egen, såg konungens vrede, när han hörde sina fogdars laglösa grymheter och folkets nöd, såg honom räcka handen till Engelbrekt och tacka honom. Snart skulle han återvända, snart skulle hans namn med välsignelse nämnas af alla läppar. Och från denna ljusa tafla återglänste ett skimmer af lycka äfven öfver hans eget lif. Väl visste ban ej, huru ban skulle komma till oberoende, men med ungdomens vanliga förmåga att öfverhoppa alla svårigheter, log framtiden emot honom med sitt skönaste leende, och hur det var, så sammanflöt bela drömmen i bilden af en underskön jungfru med mörka lockar och strålande blick.

_ *

Midt under dessa drömmerier nådde ljudet af steg hans öra. De kommo allt närmare, och liksom om hans sköna dröm med ens blifvit verklighet, trädde flickan med de mörka lockarna och den strålande blicken inom inhägnaden.

Men hon var blek, hon andades häftigt, och hon mera nedsjönk än satte sig under hängbjörkens löfhvalf.

Herman visste ej i förstone, hvad han skulle tro om den plötsliga uppenbarelsen. Kanske var det till slut blott en lek af hans inbillning, en synvilla.

Han gick bort till trädet. Nej, det var verkligen Agnes, grefvens af Ewersten dotter, och hennes blick hvilade bedjande på honom, medan en dödlig förskräckelse stod målad i hennes bildsköna anlete.

Allt blodet strömmade till Hermans hjärta. Han stod alldeles stum och hans öga sänktes mot jorden.

Då uppträdde plötsligt en tredje person. Det var fogden Johan Wale. Hans öga blickade så deltagande ned på

jungfrun under trädet, och hans läppar krusades af det blidaste småleende. Men Agnes sprang upp, och hon vände sig bort, villrådig, hvart hon skulle fly.

ögonblickets fara bragte åter Herman till lugn. Han insåg genast, hvarför Agnes sökt sin tillflykt här, och han var genast färdig till hennes försvar.

»Min fostermoder väntar eder där inne, stolts jungfru», sade han, »och eder fader, stolts grefven, lär inom kort varaLÖFTET.

här! Om I tillåten mig, så vill jag följa eder här mellan träden.»

Agnes ilade lätt som en älfva bort utefter den smala stigen mellan träden, och Herman följde henne. Men fogden skyndade också efter. Han fattade Herman i armen.

»Det ser ut», sade han, »som om min ankomst skulle skrämma eder. .. Jag tror mig likväl komma i de bästa ärenden. Jag såg mannen öfverfalla stolts jungfrun, och jag ilade till hennes hjälp. En annan var dock lyckligare än jag . . .»

»Är det grefvens af Ewersten dotter, som I söken, fogde», afbröt honom Herman, »så lär hennes faders hus vara bästa stället att finna henne; är det åter mig, I söken, så hafven I illa valt eder tid . . .»

»Och likväl», återtog fogden, »var det just dig, Herman, som mitt besök gällde.»

Den ton, med hvilken ban talade, var så undfallande och nästan smekande, att Herman såg förundrad på honom, utan att rätt kunna fatta, huru denna ton och dessa höfviska låter kunde stämma öfverens med den Johan Wale, som ban senast träffade på Borganäs, och som ban där utmanade till envig.

Att döma af tonen, var det en bönfallande, som behöfde hjälp.

»Edert ärende gäller mig, sägen I, fogde?» sporde Herman, under dét att förvåning och ovilja stredo om väldet i lians blick.

Det gäller eder, och det gläder mig att se eder hafva återvunnit edra krafter, ty hvad jag har att säga skall pröfva dem .. .»

»Kort och godt, fogde ... hvad hafven I att säga mig?»

»Viktiga saker», genmälde fogden, »men I ären vred på mig, och det smärtar mig . . . dock därom få vi sedan tala. Jag har säkra underrättelser från Köpenhamn och Engelbrekt.»

Hermans öga blixtrade till vid dessa ord och hvilade3 1 2

forskande på fogden, som stod där liksom insvept i vänlighet och försonlighet.

»Tyvärr äro mina underrättelser icke glada®, fortsatte fogden. »Konungen har velat pröfva Engelbrekt och bedt honom stanna, tills hans fogdar kunde komma ner och stå till svars för de anklagelser, han riktat mot dem . . . Stilla, stilla, unge man, och låt mig tala till punkt. I skolen finna, att jag handlar af verklig vänskap för eder och detta folk, som jag tvingas att förtrycka. Engelbrekt svarade nej på konungens begäran, och ban blef kastad i fängelse. Konungens dom har redan kommit till Jösse Eriksson, att Engelbrekt skall utlysas inför alla dalamän och bergsmän och all Sveriges allmoge som en förrädare, den där farit med lögn inför sin konung . . .»

»Slikt tal kunnen I spara eder», afbröt honom Herman, tydligen ansträngande sig för att kunna bibehålla sitt lugn och dölja den förfärliga oro, som rasade inom honom, »det kan dock passa den, som är hvar mans niding!»

»Det ordet förolämpar mig icke, Herman», tog åter fogden till orda, »jag har förolämpat eder, och I hafven rätt att kalla mig så, men jag har djupt ångrat de ord, jag talade till eder, när vi sist träffades på Borganäs, och till ett bevis på min ånger erbjuder jag eder nu all den upprättelse, I kunnen önska.»

Herman blef ännu mera förvånad öfver detta tal, och fogden steg betydligt i värde, liksom hans ord vunno i förtroende. Men å en annan sida var det, som ett vilddjur blifvit inkastadt i lians hjärta.

»I finnen dock, hoppas jag», fortsatte fogden, »att kraft och styrka väl behöfvas, och att goda råd nu äro dyra. Viljen I höra ett af den, som gjort sig förtjänt att af eder erhålla namnet niding, så . . .»

»Tala, tala, fogde, hvad råd gifven 1 mig?» utropade Herman i den yttersta själsspänning.

»Jag råder eder att sitta upp och rida till kungen . .. Under tiden skall jag söka uppehålla kungörandet af kungensLÖFTET.

325

bref. Ocb när I återkommen, då står jag eder redo med udd eller svärd, bvar oeh när I så viljen. Men tiden skyndar, hvarje ögonblick, som flyr, för Engelbrekt närmare döden. . .»

Herman tryckte förtviflad handen mot pannan. Det svindlade för hans ögon, och han var nära att falla, då vänliga armar omslöto honom och en mild stämma uttalade hans namn.

Det var Engelbrekts hustru, som skyndat ut, orolig öfver sin fostersons djärfva olydnad mot fader Johannes' föreskrifter.

När Herman åter slog upp ögonen, var fogden försvunnen. Han hade med ett hemskt leende dragit sig undan, när han såg husmodern sysselsatt att återkalla Herman ur den dvala, hvari denne fallit. En svagare natur än Herman skulle måhända under inflytandet af den allmänna kraftlöshet, hvari han befann sig, knappt hafva kunnat bära en sådan sinnes-skakning som den, hvarför ban nu var ett rof. Måhända var detta också den illfundigè fogdens beräkning, ehuru föremålet för hans onda anslag till hans förvåning redan vunnit mera styrka, än som för hans ändamål var lämpligt. Men oaktadt det öfverväldigande och förkrossande i den underrättelse, fogden lämnat, fanns dock midt därunder något, som varit i stånd att rycka Herman tillbaka från själfva döden, och det var tanken, att Engelbrekt måste räddas.

Därför reste ban sig snart ur sin vanmakt, och med ett leende besvarade ban all den kärlek, som fostermodern ådagalade i sin omvårdnad om honom.

»Yaren lugn, fostermoder», sade han, »det är ingen fara på färde, jag skall snart vara karl igen. I morgon vill jag med Guds och helgonens hjälp stiga till häst. Se ej så förundrad på mig, moder, det är mitt fulla allvar, må så fader Johannes säga hvad han vill.»

Och till fostermoderns både förvåning och glädje reste ban sig upp för att lämna björklunden och gå in.

Därvid föllo hans ögon på Agnes, som stått något åt sidan.3 1 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»Nu är faran öfver», sade han till henne, »och I kunnen vara utan fruktan, ädla jungfru . . . Hafven I låtit sända bud till grefven, eder fader . ..? Säg, moder, hafven I sändt bud?»

Det var med en viss oro, som spörjsmålen gjordes, och fostermodern skyndade att bejaka dem.

Ljud af en mängd hästfötter, som hördes på afstånd, tillkännagaf äfven, att en ryttarskara nalkades, och man kunde långt bort på vägen åt fogdegården se grefven komma ridande, åtföljd af ett par svenner.

»Är det sant, hvad man sagt mig», frågade därunder Herman och såg på Agnes, »är det sant, att eder fader drager bort ifrån berget i morgon?»

»Ja», svarade Agnes.

»Hafven då tack, stolts jungfru, »återtog Herman, men afbröt sig plötsligt, som om ban funnit det besynnerligt, att han haft den högborna jungfrun att tacka för något." Han tänkte nämligen uppå, att hvad Kerstin sagt honom och hvad ban själf trodde sig hafva sett borde vara en hemlighet. Han hjälptes ur sin förlägenhet af Agnes själf.

»I hafven intet att tacka mig för», sade hon, »men jag eder för mycket .. . jag skall aldrig glömma eder raska handling på Jätturn.»

Därmed räckte hon ungersvennen sin hand.

Herman fattade den och såg flickan in i ögat. Detta handslag var liksom ett grepp, hvarigenom den förtrollning häfdes, hvari den härliga flickan hållit honom.

»Jag vore lycklig», sade han, »om den handlingen gjorde eder städse till min gäldenär. Det är dock något inom mig, som säger mig, att jag har eder att tacka för så mycket och mera.»

Han höll fortfarande jungfruns hand i sin, och han kände, hur den darrade. Fostermodern hade skyndat fram till den lilla porten, som hon stängde, medan hon såg grefven rida där förbi fram emot stora gårdsporten. De båda unga stodo därför så godt som ensamma.

»Så har man sagt mig», fortsatte Herman, »att riddarenLÖFTET.

327

strider för Gud, sin konung och sin dam. Yäl är Herman Berman för ringa sven att bära en grefvedotters färger, men det svär jag, och Herren bore min ed, näst Gud i himlen och det land, som sett mig födas, vill jag lefva och dö för eder, jungfru Agnes!»

I detsamma syntes grefve Hans komma gående mellan träden. Han ropade sin dotter vid namn, och Agnes hann ej svara. Men Herman såg dock en tår glimma i hennes öga och kände hennes hand trycka sin.

Kanske var dock alltsammans en inbillning blott.

Följande morgon lämnade grefve Hans med sina fruntimmer Kopparberget.

Äfven fogdens häst stod sadlad och hans svenner väntade. Men fogden själf gick orolig fram och åter i sitt rum. Då och då stannade han och lyssnade, men så fortsatte ban åter sin gång. Hans blick var sträng och hvass, som om ban velat genomtränga rummets väggar, och hvarje hans rörelse var hastig och afsiktslös.

Slutligen hördes steg utanför dörren, och fogden stannade åter.

Det var den långe reslige svennen med silfverkedjan, som inträdde.

»Hàr ban fått drycken?» sporde fogden otålig och utan att afbida, hvad svennen hade att säga.

»Nej», svarade denne, mera mörk och dyster, än han vanligen brukade vara.

»Yid Herrens kors, icke ...»

»Nej!»

»Så säg då hvarför, sven ... du ser ju, att jag brinner af deltagande.»

»Är det af samma slag, som det som finnes i den här flaskan, så var det väl svennen, som skulle brinna, tänker

jag-»Svennen framdrog en liten flaska, som han räckte fogden.

»Du har då icke mera någon lycka med dig», utbröt denne och stampade med foten i golfvet, i det han tog emot flaskan och omsorgsfullt gömde den i en liten läderpung, som han bar inom tröjan.

»Begagna mig mot vanliga människor, fogde», genmälte svennen förtrytsamt, »men i ett land där man begagnar björnen till hund, och där spökena vandra bland de lefvande midt på ljusa dagen, där vill icke jag mera hafva något att göra.»

»Din hjärna måtte blifvit rubbad, Magnus, sedan du kom upp i Dalarne ... Var det då björnen, som skrämde dig i dag?»

»Nej, jag kom för sent ... Ungersvennen steg tidigt på morgonen till häst och drog söder ut.»

Några ögonblick därefter satt också Johan Wale till häst och drog med sina svenner nedåt Borganäs.

*

IX.

Kungabrefvet.

På Tynnelsö slott satt biskop Tomas Simonsson en afton några dagar efter nyss beskrifna händelser. Det hade varit en varm och het dag, och ett mörkt moln steg upp i söder, hotande med oväder till natten. Men biskopen lade icke märke därtill.

Han satt framför sitt skrifbord och lät blicken drömmande fara öfver det vackra landskap, han hade framför sig. Ty fönstret stod öppet, och den sjunkande solen förgyllde med en egen glans trädens toppar och den spegelblanka Mälaren.

Svennen framdrog en liten flaska, som han räckte fogden.

»Du har då icke mera någon lycka med dig», utbröt denne och stampade med foten i golfvet, i det han tog emot flaskan och omsorgsfullt gömde den i en liten läderpung, som han bar inom tröjan.

»Begagna mig mot vanliga människor, fogde», genmälte svennen förtrytsamt, »men i ett land där man begagnar björnen till hund, och där spökena vandra bland de lefvande midt på ljusa dagen, där vill icke jag mera hafva något att göra.»

»Din hjärna måtte blifvit rubbad, Magnus, sedan du kom upp i Dalarne ... Var det då björnen, som skrämde dig i dag?»

»Nej, jag kom för sent ... Ungersvennen steg tidigt på morgonen till häst och drog söder ut.»

Några ögonblick därefter satt också Johan Wale till häst och drog med sina svenner nedåt Borganäs.

*

IX.

Kungabrefvet.

På Tynnelsö slott satt biskop Tomas Simonsson en afton några dagar efter nyss beskrifna händelser. Det hade varit en varm och het dag, och ett mörkt moln steg upp i söder, hotande med oväder till natten. Men biskopen lade icke märke därtill.

Han satt framför sitt skrifbord och lät blicken drömmande fara öfver det vackra landskap, han hade framför sig. Ty fönstret stod öppet, och den sjunkande solen förgyllde med en egen glans trädens toppar och den spegelblanka Mälaren.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Något på sidan om biskopen satt en ung man i prästerlig dräkt och läste
högt ur en pergamentsbok. (Sid. 329.)

Något på sidan om biskopen satt en ung man i prästerlig dräkt och läste högt ur en pergamentsbok.»Det var en härlig tid», sade biskopen, när djäknen gjorde ett uppehåll i sin läsning fästande sina blickar på den förre, liksom för att afbida dennes önskan, om han borde läsa vidare, »det var en härlig tid, då Sankt Erik vandrade här på jorden med biskop Henrik vid sin sida. Gud höre nådigt den helige konungens böner för Sveriges land.»

»Amen!» tillade djäknen, andäktigt sammanknäppande sina händer.

»Och måtte alltid kraft och manligt sinne lefva bland Sveriges män!» forsatte biskopen. »Hur lyder den där versen nu igen? ... Gud hafver Sverige skapat så ...»

Djäknen bläddrade bland pergamentsbladen, tills han fått reda på det af biskopen angifna stället. Därpå uppläste ban:

Gud Fader hafver Sverike skapat sva med berg, skoga, mossa och sjöa. att ville svenske hvarannan tro vara, de torfte för utländskom aldrig fara, och att dem därmed nögde, som Gud dem tillfögde, och bevisa hvarandrom tro och ära, ack, huru sälle måtte de vara! Här var fordom så driftog allmoge, att de med stor här utländes droge och vunno med makt mång riken och land och hade dem länge under sin hand ...

»Ja, så är det», afbröt biskopen läsningen. »Ingen nöd och intet elände skulle råda i vårt sköna, härliga Sverige, om här rådt den endräkt som i forna dagar. Jag vet ej rätt — han tillade detta mera, som om han högt fortsatte sin tankegång, än som det varit hans afsikt att tilltala djäknen — jag vet ej rätt, men något fattas, det är ej som det skulle och borde vara, men hvad ... hvad är det som brister? En konung sitter på Sankt Eriks tron med lagligt konungadöme, och han är omgifven af riddare och biskopar, såsom lagenKUNCtABP.EFVET.

föreskrifver, och bonden sitter på sin gård och plöjer sin jord, och tingen hållas som fordom. Hvar ligger bristen fördold? — Är vår tid sämre eller bättre . . . helt visst bättre, ty förändringar som timat, hafva skett att afhjälpa ett tryckande ondt ... de utländska konungarna, de utländska herrarna, de utländska sederna . .. allt öfvergående, allt tillfälligt. Vi hafva nu haft nära 40 års inre ro, men sådan klagan har knappast förr förnummits från dessa bygder . . .»

Biskopen tystnade och hans blick sväfvade åter drömmande öfver Mälarfjärden, som skiftade allt mörkare och mörkare mot det uppstigande åskmolnet.

Snabba steg hördes i rummet utanför, och Nils Bosson visade sig på tröskeln till biskopens arbetsrum.

»Ett bud från konungen», sade ban med sitt vanliga raska och bestämda sätt att tala.

Biskopen såg upp, men drömmen hängde ännu kvar i hans ögon, och han stirrade länge på sin småsven, innan ban tycktes begripa, att denne hade något att säga honom.

Nils Bosson upprepade därför sina ord. Då reste sig biskopen från sin plats vid skrifbordet.

»Stäng fönstret, Laurentius», sade han, »det börjar draga från sjön, och ban ser ut, som om ban väntade oväder . . . Ett bud från kungen ... låt svennen komma in.»

Några ögonblick därefter inträdde den kunglige budbäraren.

Det var en liten spenslig, svartklädd man med lifliga ögon, ehuru blicken var osäker och ständigt ville byta om föremål. Mannen gjorde ett obehagligt intryck på biskopen.

»Kommer du raka vägen från Köpenhamn, sven?» frågade han, medan han mottog det bref, svennen lämnade, och hvarvid hängde i sin vaxkupa konungens sigill.

»Nej, herr biskop», svarade mannen med en sammetslen röst, — »jag kommer från Hans Kröpelin på Stockholms slott. Han hade fått konungens bref till såväl eder som till de vördige fäderna biskop Sigge i Skara och Nils i Vexiö, och då3 1 2

jag skulle rida här fram, erbjöd jag mig att framlämna konungens bref till eder.»

Biskopen vinkade med handen, och mannen lämnade rummet. Därpå öppnade biskopen konungens bref och läste det. En mörk sky öfverför hans anlete därunder, och han lade med häftighet brefvet ifrån sig på bordet. Detta innehöll en kallelse för biskopen att infinna sig i Köpenhamn till öfverläggning hos konungen »för märkliga sakers skull».

»Märkliga sakers skull», upprepade biskopen för sig själf, medan han gick fram och åter på golfvet, »jag fruktar, konung Erik, att dessa saker blifva märkliga på ett annat sätt, än önskligt vore för dig. Rör frågan den lagligt valde och af hans helighet påfven konfirmerade ärkebiskopen, så lär du föga vinna af Svea rikes biskopar, annat än hvad som redan af Uppsala domkapitel blifvit gifvet.»

Emellertid hade himlen blifvit öfverdragen af moln. Stora regndroppar började falla på fönsterrutorna, och en och annan blixt genomkorsade rymden.

Biskopen gick länge fram och åter i sitt rum och stannade understundom framför fönstrets små, blyinfattade rutor, för att beundra det majestätiska naturskådespelet utanför.

Så förflöt ungefär en timme, och ovädret hade till det mesta gått öfver, då åter småsvennen syntes på dörrtröskeln. Det var dock så skumt i rummet, att biskopen knappast skulle hafva sett honom, om ban icke tilltalat honom.

»Fader», sade ban med ett uttryck i rösten, som förrådde en återhållen glädje, »fader, mannen, om hvilken du så mycket talat med Laurentius, är här . . .»

»Hvilken säger du är här . . .?»

»Engelbrekt Engelbrektsson . . . jag har visat honom till slottshärberget. Han behöfde sköta om sig, eftersom han ridit under det häftigaste ovädret.»

»Låt den ädle mannen komma, sven, låt honom komma, och se väl till, att allt, som kan göras för hans bekvämlighet, blir gjordt!»

Småsvennen skyndade ut med lätta steg, och en stund därefter inträdde Engelbrekt.

»Våren hjärtligt välkommen under biskop Tomas Simonssons tak», sade biskopen och gick Engelbrekt till mötes. »Hvilket lyckligt tillfälle skänker mig nöjet af edert besök?»

»Jag kommer från konungen», svarade Engelbrekt.

»Från konungen?» sporde biskopen och såg förvånad på sin gäst.

»Från konungen», upprepade denne, »och medför bud och bref från honom till riksens råd.»

Han vände sig härvid om. Det lät, som om någon rört sig bakom honom, men hvarken han eller biskopen såg till någon.

»Och hvad gäller det brefvet?» frågade åter biskopen.

»En undersökning af de klagomål, Dalarnes allmoge genom mig framfört inför konungen öfver hans fogde Jösse Eriksson.

Därefter omtalade Engelbrekt sin färd och huru allt utfallit efter hans önskan.

»Jag steg i land i Söderköping», sade han, »efter intet fartyg låg i Köpenhamn, som ämnade sig till Stockholm. Där fanns i staden eder gårdsfogde med några af edra hästar, som ban inköpt för eder räkning, och en af dem har jag begagnat hit till Strängnäs. Se, därför sen I mig här.»

De båda männen samtalade länge med hvarandra, och det var sent, när Engelbrekt af Nils Bosson fördes till sitt sofrum.

Hen när allt var tyst i slottet och endast vindflöjeln på tornet hördes gnissla för vinden, smög sig en mörk skugga genom den långa gång, som ledde till Engelbrekts sofrum.

Dörren öppnades ljudlöst. Där inne var det jämförelsevis ljust, ty månljuset föll på denna sida af slottet. Skuggan gled in i rummet, tyst och försiktigt, färdig att vid hvarje steg framåt taga till flykten.På ett väldigt ekbord

framför fönstret låg ett stort bref med vidhängande sigill.

Skuggan sväfvade fram till bordet och försvann därpå som ett mörkt moln genom dörren.

Men från bordet var kungabrefvet försvunnet.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

TREDJE AFDELNINGEN.

VÄSTERÅS OCH BORGANÄS.

——

I.

Objudna gäster.

Det var åter vår, som detta år kom ovanligt tidigt. Vinterns drifvor smälte och flöto i ystra strömmar mot sjöarna och hafven, medan de bevingade skarorna kommo söder ifrån till sina kära hem i nordens gömda dalar. »Snöskräfvan»Snöripan. höll som bäst på att byta om dräkt, och »furufnatten»Ekorren. kuttrade i björketopp. Solen, som med hvarje dag steg allt högre på himmelen, löste åter naturens alla band; frihetens friska lif väcktes i skog och sjö, på berg och i dal, och milda vårliga vindar hviskade om frid och försoning, under det tusen jublande stämmor högt uppe i skyn uppstämde frihetens och kärlekens lof.

Till denna naturens fröjd bildade stämningen bland Sveriges allmoge den fullkomligaste motsats. En hemsk och hopplös förtviflan blickade ur hvarje öga, framsuckades ur hvarje bröst. Och allt hårdare blef förtrycket, allt grymmare de utländska fogdarnas godtycke. Det var Sankt Göranslegendens första hälft, som lefdes om i verkligheten. Det3 1 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

var draken, som hånande i sin triumf spydde sitt gift öfver landet, och man gjorde sig med fasa den frågan, om Sveriges dödsstund var inne. Hvart man kastade blicken bland Sveriges herrar och gode män, där de sutto på sina slott och gårdar, sökte man förgäfves efter någon, som ville taga sig folkets sak an och göra landets lag och gammal god sedvänja åter gällande och hörd.

Dalkarlarne hade väl rest sig om hösten det föregående året, men de hade åter lagt ned sina vapen, sedan riksehs råd kommit dem till mötes och lofvat medverka för afhjälpan-det af deras nöd. De svuro en dyr ed att icke vidare betala skatten till Jösse Eriksson, och därmed återvände de hem, ocli rådsherrarne drogo glade i hugen sina färde.

Allt syntes sålunda förloradt. Jösse Eriksson hade väl icke vågat sig själf upp i Dalarne, men han satt kvar på sitt fasta slott i Västerås, och likaså de öfriga fogdarna öfver allt i riket. Hvad som skett om hösten 1433 hade blott tjänat att i ännu klarare dager visa hopplösbeten af det elände, hvari Sveriges folk sjunkit, på samma gång som fogdarna blefvo allt säkrare, allt djärfvare, ju lättare det visat sig vara att få makt med äfven en väpnad allmoge.

Bland alla dessa fogdar, hvilka i konungens namn rüf-vade och skörtade Sveriges land, kunde dock ingen mäta sig med fogden öfver Västmanland och Dalarne, ej blott i list och djärfhet, för att. icke säga fräckhet, men företrädesvis i den utsökta grymhet och hårdhet, hvarmed ban förstod att drifva sina godtyckliga befallningar igenom, den smidighet och feghet, hvarmed han förstod att skenbart vika undan, när förhållandena gestaltade sig så, men blott för att, så fort de det minsta gåfvo efter, åter taga det förlorade i besittning, liksom tigern blott sammandrager sina muskler och reder sig till det väldigaste språnget, när han till utseendet spak hukar sig ned.

Tust nu var han i en sådan ställning. Han hade på hösten nödgats taga ett steg tillbaka; nu stod han i begrepp ott skrida framåt igen. Hvad han nödgats höra och tillåtaOBJUDNA GÄSTEK.

på hösten i rådsherrarnas närvaro, hade retat hans fåfänga till det yttersta. Men han förstod att svälja sin vrede och afbida tiden. Nu redde han sig till att låta sin vredes flammor fritt utbryta, nu skulle dessa bönder rätt lära känna honom. Ye, ve öfver dem ocli — Engelbrekt.

Han hade gått mycket försiktigt tillväga. Lejonjägaren retar icke onödigtvis sitt byte. Han hade icke varit med sin fot norr om Dalälfven, och äfven Johan Wale hade hållit sig mycket stilla under hösten och öfver julen. Men frampå nyåret hade Jösse genom Johan Wale och hans svenner sökt indrifva skatten. Det skedde utan att väcka något uppseende och — antingen nu sinnena verkligen voro lugnare, eller man insett omöjligheten att kämpa mot udden — nog af, skatterna inflöto till en del. Det var ett försök att känna sig för, och när det lyckades, drog han icke i betänkande att fortsätta.

Men allt detta var dock endast småsaker mot hvad han nu hade i sinnet. Hans hämnd skulle blifva lysande. Nu ville ban efter påsken draga upp i Dalarna med all sin makt. Han väntade blott på kungens bref, för att anställa en förfärlig hemsökelse däruppe. Och först af alla skulle den djärfve Engelbrekt falla.

Mången gång hade den ädle fogden i sitt rum på slottet i Västerås frossat vid tanken på den stund, då hans ögon skulle se denne mans hufvud falla för bödelssvärdet. Och hans ögon hade lågat därvid, och hans mun hade dragit sig till ett vidrigt leende, medan hvarje gång ett grand lagts till eller tagits bort, för att göra offrets pina så djäfvulskt svår, och hans egen njutning så öfversvinnelig som möjligt. Nu nalkades den så länge och så ihärdigt afbidade stunden, och Jösse Eriksson hade icke sparat på något, icke ens på sina egna fyrkar, för att kunna uppträda med tillräcklig kraft och slå till ett slag, som med ens skulle krossa allt.

Till dessa förberedelser hörde äfven att stå på riktigt god fot med de svenska herrarna, åtminstone de inflytelserikaste bland dem. Ett förträffligt tillfälle erbjöd sig vid midfastan detta år. En bland de äldste i rådet, den gamle riddarenKrister Nilsson (Vasa) ville med anledning af ett barnsöl se sin talrika släkt samlad bos sig på Räfvelstad under påskhelgen, och som en mängd af herrarna skulle draga genom Yästerås, inbjöd fogden.dem till ett gille på slottet. Till och med gamle herr Krister Nilsson själf hade lofvat rida sina fränder till mötes i Yästerås och därvid taga fogdens gästfrihet i anspråk.

Det var fram emot middagen den 8 mars, måndagen efter midfastosöndag. Fogden hade på morgonen gjort sin vanliga rund omkring slottet, för att tillse, det allt var i vederbörligt skick, ej blott för de förnäma herrarnas emottagande, utan äfven i afseende på slottets försvar, i händelse något skulle oförmodadt påkomma. Den största försiktigheten utvecklas alltid af det onda samvetet. Han hade icke på sin vandring haft något att anmärka. Kanonerna eller »kärrebyssorna», som de då kallades, lågo färdigladdade på sina ställningar på vallarna, och hans svenner voro alla på sin post, vare sig i föresatt arbete eller i vaktgöring. Lämningarna efter nattens nöjen i borgstugan hade fogden nu såsom alltid välvisligen blundat för. Han räknade på desto villigare återtjänst af svennerna, när den tiden kom.

Han hade sålunda i tämligen godt lynne återkommit på sitt rum. Här gick ban några slag fram och åter, under det blicken irrade omkring nedom de buskiga ögonbrynen. Säkert genomgick han i tankarna ännu en gång, huru allt borde gå för sig, så väl med afseende på konungen som Engelbrekt och hans bönder. Slutligen stannade han midt för det stora ekbordet vid fönstret, hvarpå en mängd papper och bref voro framlagda. Han fattade ett af brefven, uppvek det liksom i tankarna och började genomläsa det. Säkert hade ban genomläst detsamma många gånger, ty hans läppar tycktes upprepa dess innehåll, ehuru ögonen sågo öfver brefvets kant ut genom fönstret och tycktes följa molnen, hvilka i besynnerliga formationer jagades undan af en skarp nordanvind.

Då öppnades dörren och en äldre kvinna inträdde. Hon bar en mörk klädning och där ofvanpå en med dyrbartpälsverk fodrad kappa, nedom hvilken en stor nyckelknippa hängde ned från den silfverbroderade gördeln. Öfver hufvudet hängde ett hvitt dok, också fodradt med pälsverk. Hennes anletsdrag voro veka, och det

var nästan med en skygg blick, som hon såg upp på fogden, där han stod med brefvet i handen.

Det var fogden Jösse Erikssons hustru, Birgitta Ulfsdotter. Hon tillhörde en mäktig och rik norsk släkt, som inkommit och bosatt sig i Sverige under konung Magnus Erikssons tid. Hennes fader hette Ulf Jonsson och bodde på Ervalla gård i Västmanland, hvilken gård vid denna tid ägdes af hennes broder, Peder Ulfsson.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Fogden såg upp och vände sig med en genomborrande blick på sin hustru. (Sid. 8.)

Sedan fru Birgitta en stund betraktat sin herre och man, frågade hon:

»Hafven I nu betänkt eder, min herre och husbonde?»

Fogden såg upp och vände sig med en genomborrande blick mot sin hustru.

»Blif ej vred på mig, käre man», fortfor fru Brigitta med en mild och nästan klagande stämma, »I veten väl, att ingen vill edert bästa så mycket som jag. I kunnen tro mig och I hafven ju mer än en gång erfarit, att mina förutsägelser icke slå fel.»

»Drömmen är som strömmen, Birgitta», svarade fogden afbrytande.

»Icke alltid, och aldrig när min fader, den stränge riddaren Ulf Jonsson, visar sig för mig. Jag beder dig, käre husbonde, låt af med hvad du har för händer, jag vet det ej till fullo, men de stora tillrustningarna och det myckna folket säga mig tillräckligt, att något allvarsamt är å bane . . .»

»Har du allt redo till våra höga gästers emottagande, Birgitta?» sporde fogden ännu en gång afbrytande sin husfru och bemödande sig att leda heunes tankar i en annan riktning.

Men fru Birgitta lät icke afbryta sig. Hon älskade sin man, och för henne var nu något belt annat hufvudsak än gästabudet.

»Det var förlidet år vid denna tiden», sade hon, »när du redde dig till att rida upp i Dalarne med grefve Hans, som min fader första gången visade sig för mig och bjöd mig afstyra den färden. Du lät dig dock ej afstyras. Andra gången visade han sig för mig, när herrarna af rådet kommo i höstas att hålla undersökning, och du ville förmena dem tillträde på riksens slott. Då lydde du dock min varning, ocli du har ju ej haft skäl att ångra dig. Nu i natt såg jag åter min fader stå vid sängen och peka på dig, under det han bekymmersamt skakade sina hvita lockar. Käre, käre man, låt af med hvad du bar för händer, lyckan växer icke på den mark, som trampas af våldet . . .»

Ett matt leende drog sig öfver fogdens välformade mun, och hans öga blickade mera öppet än vanligt på den blida kvinnan, som talade fridens och försoningens ord till honom. Men det var blott ett ögonblick; sedan rullade blicken lika misstänksam och hårcl under ögonbrynen.

»Jag lydde dig», utbröt ban, »när de ärlige herrarna och gode männen af riksens råd voro här i höstas; ja, ja, det kan synas så, men det var dock något helt annat än dina drömmar, som då bjöd mig foglighet . . .»

»Du har låtit mig förstå det förr en gång», afbröt fru Birgitta, »det var kungens bref, som bergsmannen hemförde till rådet, och som du icke visste, om det verkligen var fram-lämnadt eller icke . . .»

»Ja, det var konungens bref, och vid de fem såren, hade jag haft min skrifvares bref i handom, då . . . vid vår herres trä, jag hade ej släppt en af de goda herrarna in på konungens slott. Nej, Birgitta, du skall en gång få se, hvilken makt en konungens fogde äger. Så sant jag bär mitt sköldemärke med äran, den styfsinte bergsmannen och hela hans hus skola vittna om Jösse Erikssons hämnd.»

»Och jag säger dig, min herre och husbonde», genmälde husfrun, »jag säger dig, att just därigenom skall du

frammana straffet öfver ditt eget hufvud. Den unge mannen, som fördes hit från Gripsholm och som nu försmäktar därnere i tornet, man har sagt mig, att ban är Engelbrekts fosterson ... Är det så, käre man ... gif honom friheten åter, det är det första villkoret för att afvända olyckan från dig och mig, och sedan .. .»

»Och sedan?» sporde fogden med förvåning, då hans husfru tvekade att fullborda meningen.

»Sedan skall du räcka Engelbrekt handen och säga: jag vill godtgöra hvad jag brutit.»

Fogdens blick uttryckte den högsta grad af undran vid dessa hans milda hustrus ord, men snart därefter låg där ett vildt hån i hans skumma öga, och så antog hans anlete ett uttryck af den högsta vrede.3 1 2

»Du är ifrån förståndet, Birgitta», utbröt ban, »frigifna den tånge mannen .. . vet du då icke, att det var ban, som ryckte brefvet ur min skrifvares hand, detta bref, som, om jag ägt det, skulle hafva besparat både mig och min herre konungen månget bekymmer .. . Frigifva honom, så hör min ed, Birgitta, förr skall detta slott med allt hvad däruti är sjunka i jorden, än denne Herman Berman skall slippa ur tornet, så hjälpe mig Gud och alla helgon.»

Fru Birgittas anlete blef ännu blekare vid dessa ord, och hon sammanknäppte ångestfullt sina händer.

»Se där», sade fogden och räckte henne brefvet, som han ännu höll i handen, »läs, hustru, och säg sedan, om fången förtjänar försköning.»

Husfrun tog mekaniskt emot det framräckta brefvet, som var från Mårten Skrifvare. Det var af följande lydelse, som vi meddela efter nu brukligt skrifsätt och med förbigående af de vanliga ordalagen i början och slutet.

»'Befriad ur mitt långvariga fängelse i Stockholm, ville min och eder lycka, att jag fick underrättelse om bergsmannens återkomst från konungen och att han ämnade sig först till vördig fader, biskop Tomas på Tynnelsö. Jag begaf mig därför dit och lyckades verkligen bekomma det bref, som ban förde med sig från konungen till riksens råd, samt begaf mig skyndsamt öfver till Strängnäs, hvarifrån jag med säkert bud ville sända eder brefvet och sålunda tillintetgöra hela frukten af bergsmannens resa. Då öfverfölls jag om natten af en rånare, som förföljde mig bort åt Gripsholm, där ban rammade mig, och jag, för att ej brefvet skulle falla i hans händer, nödgades kasta det ifrån mig ned i sjön, som var invid platsen, där vi befunno oss. Jag står färdig att gå om bord och skrifver detta i största hast. Hvad konungens bref beträffar, lärer det dock knappast komma i rådets händer, ty stranden, där jag öfverfölls, var så godt som öde. Skrifvet i Söderköping etc.'»

Brefvet var icke sådant, att det lugnade fru Birgitta, tvärt om darrade hennes hand, när hon lade det ifrån sig på

bordet, och hennes ögon voro fuktiga af tårar. Hennes man misstog sig dock alldeles på arten af denna rörelse, som han ansåg vara harm och vrede öfver förlusten af det viktiga brefvet, äfvensom öfver den med anledning däraf följande ovissheten. Under inflytandet af denna föreställning räckte han henne ett annat bref, skrifvet på hösten i Köpenhamn, också af Mårten Skrifvare.

Detta lydde så:

»'Här har varit mycket att göra och många svårigheter att öfvervinna. Hans nåde konungen var länge icke alt få till tals, och när det slutligen lyckades, afvisade han mig med snäfva ord. Jungfru Cecilia, som förra gången, jag var här i edra ärenden, var så villig att tjäna eder sak, är nu alldeles omedgörlig. Jag höll på a-tt förtvifla om eder, men då jag betänkte, att herrarna af rådet där hemma icke kunde företaga något, när de saknade konungens bref, och då jag tillika är förvissad om, att I skolen stå vid edert ord och ihågkomma eder fattiga tjänare med något, hvartill han kan lita sig, så beslöt jag att afbida ett. lägligare tillfälle. Några af de danska herrarna, förnämligast herr Erik Krummedik och den unge Otto Pogwisch samt hans moder fru Ida till Gladsax, hvilken gärna begagnar hvarje tillfälle att visa sig förmå mer än jungfru Cecilia, voro mig till undsättning. Genom deras tal omvändes också så småningom konungens sinne, så att han åtminstone lät mig komma inför sig. Sedan har jag lyckats allt

mer stadfästa hans goda tankar om eder, så att I kunnen vara alldeles lugn. Konungen eder herre, skall alltid stå på edert bästa. Det visade sig, då den belials-mannen Engelbrekt åter kom hit i förliden vecka. Konungen ville icke lämna honom företräde, och då jag, för att yttermera stärka eder sak, lade ett godt ord för bergsmannen, fick han visserligen komma inför konungen, men knappt hade han börjat att orda öfver eder och eder framfärcl i Dalarne, så slog konungen upp med handen och sade: »gå bort och kom aldrig mer för mina ögon!» — I kunnen däraf finna, om jag varit eder till någon tjänst eller icke. Den gudlösa3 1 2

bergsmannen vågade väl hota, just som han vände sig från konungen och lämnade salen, att han ännu en gång skulle återkomma, men sker det, så lärer det väl blifva hans sista färd, så vida icke dessförinnan eder arm rammat honom. I kunnen nu förfara med honom, som eder godt tyckes, ban är i eder hand, och död hund skäller icke mer.:»

Med triumferande min mottog Jösse Eriksson brefvet ur sin hustrus hand, sedan hon genomläst det. Men icke heller detta bref hade på henne utöfvat åsyftad verkan.

»Gud och den helige Olof, mitt fädernerikes skyddspatron», sade hon, »förändre ditt sinne, Jösse Eriksson, medan tider är. Jag är en arm, olycklig kvinna», tillade hon sakta, liksom för sig själf.

Mannen stod där åter färdig att tilltala henne med hårda ord, då ban hindrades af en småsven, som anmälte, att herr Krister Nilsson och herr Karl Knutsson höllo på borggården. Fogden skyndade fram att fatta sin hatt, för att ila sina förnäma gäster till mötes, medan fru Birgitta ångestfullt lutade sitt hufvud mot sina händer och vände sig bort.

»Fort, hustru», skrek därvid mannen till henne, »se till, att allt är i godt skick och att intet fattas. I frustugan skall du visa de förnäma fruarna och jungfruarna ett vänligt och fryntligt ansikte, spar därför dina tårar tills du blir ensam.»

Medan han yttrade detta, hade han spänt om sig sitt svärd och kastat öfver sig en fin zobelbrämad mantel. Han fattade sin hustrus hand, för att ledsaga henne till frustugan, då åter dörren öppnades, och en lång, reslig sven inträdde, förande en gammal man i bondekläder med sig.

»Hvad är det?» sporde fogden med en myndig ton.

»Viktiga nyheter», genmälde svennen, »om jag icke bedrager mig.»

»Är du ej mera viss därpå, så får det stå till med hvad du har att säga.»

»Om icke detta bedrager mig, så äro tidenderna viktigare, än om de höga herrarna få vänta en stund på eder», genmälteOBJUDNA GÄSTEK.

svennen och framtog under sin tröja ett pergamentsbref, hvarvid ett stort sigill hängde, som fogden genast igenkände för konungens.

»Ett bref från konungen!» utropade fogden.

»Ja, och som gått besynnerliga vägar, ty rätteligen skulle det väl hafva framkommit förliden sommar, efter som mannen här säger.

»Hur har du fått brefvet, man?» frågade fogden häftigt.

»Med förlof, nådig fogde, Eskil är mitt namn, och jag är fiskare under Gripsholm . . .»

»Fort, karl, hvar har da fått brefvet . . .!»

»Nådig fogde, jag är fiskare under Gripsholm, och min stuga ligger vid stranden af Mälaren. Jag var ute och vittjade mina garn, det var nu förliden Sankt Hans tid, då det hade varit ett Herrans väder om kvällen . . .»

»Herr Karl Kristersson och fru Ebba», anmälde en småsven i dörren. Fogden blef allt mera otålig. Brefvet lockade honom vida mera än de förnäme herrarna, hvilka nu började anlända, den ene efter den andre.

»Jag såg brefvet», började svennen, som haft fiskaren med sig och som förstod att det för ögonblicket framför allt gällde skyndsamhet, »jag såg brefvet hos mannen här, när vi nu senast redo till Gripsholm i edra ärenden. Jag förstår ej skrifvet, men det anade mig, att brefvet var ett viktigt bref, helst som mannen berättade mig, att tvenne herremän stridt med hvarandra om natten, och att därvid den ene kastat brefvet ifrån sig ned i sjön.»

En stråle af fröjd glimmade i Jösse Eriksson öga, och hur brådt det än var, kunde ban icke låta bli att granska det kungliga sigillet.

»För ned mannen», sade ban darrande till svennen; »när riddarne dragit sina färde, vill jag närmare förhöra honom.»

Han ägnade därpå hela sin uppmärksamhet åt brefvet och gjorde en rörelse med handen för att slita upp inseglet och göra sig förvissad om innehållet, då häftiga steg hördes stanna utanför dörren. Fogden märkte det knappast i sin ifver.3 1 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Men dörren flög upp, och in trädde en högväxt riddare, som med en hållning och en min, hvari låg lika mycken värdighet som nedlåtenhet, gick fram emot fogden.

»Yiktiga bref från vår herre, konungen», sade riddaren när ban fick se brefvet i fogdens händer, »jag kunde förstå, att det var något sådant, som så länge betog gästerna glädjen att få hälsa sin gästfrie värd. Inga dåliga tidender, hoppas jag . . .?»

»Nej, nej, nådig herre, stammade fogden, höfviskt bugande, ehuru ban synnerligen motvilligt nödgades lägga brefvet ifrån sig, »tidenderna äro goda. Det lugnar sig där nere allt mera. Jag stod just nu i begrepp att skynda ned för att välkomna de goda herrar och män, hvilka i dag hedra mig med sitt. besök.»

Riddaren hörde knappast på fogdens undskyllan. Han hade vändt sig till fru Birgitta, som gjorde våld på sig för att dölja sin inre oro.

»Våren välkommen, herr Karl Knutsson», sade hon, »I kommen dock fortare, än vi här kunde förmoda, därföre vågade vi fördjupa oss i de ärenden, som stå i samband mod underrättelserna från Danmark . . .»

»Konungens tjänst går framför allt», genmälde riddaren vänligt, i det ban bjöd fru Birgitta handen och förde henne förbi hennes bugande man och genom gången fram till den stora gästabudssalen.

Smilande följde fogden, och när han riktigt hann öfver-tänka och jämföra uppgifterna i sin skrifvares bref och dem han nyss erhållit, var det honom alldeles klart, att det nyss emottagna brefvet var det som Engelbrekt medfört till rådet, och ban frossade i förkänslan af det medel, lyckan därmed kastat honom i händerna att få sak med den nackstyfve bergsmannen. Nu kunde han öfverbevisa honom om att hafva farit med osanning mellan konungen och riksens råd, nu kunde ingenting mera hindra hans egen triumf och Engelbrekts fall.

Leendet på hans läppar, när ban inträdde efter riddaren och sin husfru i den stora salen, var därför mera naturligt
Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Hur har Du fått brefvet?" frågade fogden häftigt. (Sid. 13.)

än någonsin och gaf åt hans anletsdrag och hela väsen en anstrykning af fryntlighet, som klädde honom väl.

Bland de många riddare, som voro församlade i salen, var den gamle vördnadsbjudande Krister Nilsson denförnämste. Jämte honom befunno sig där hans trenne söner Karl, Johan och Nils samt dessutom Ture Turesson (Bjelke) och Nils Stensson (Natt och Dag). Af fruntimmer följde endast herr Karls fru, Ebba Krummedik, och herr Nils Stenssons fru, Margareta Knutsdotter (Bonde), med sina män. Med den sistnämnda var också en ung skön flicka, Katarina Karlsdotter (Gumsehufvud).

Men var den gamle herr Krister Nilsson ståtlig och vördnadsbjudande genom sina hvita hår, så var riddar Karl

Knutsson utom all fråga den, hvilken först af alla drog uppmärksamheten till sig. Hela hans yttre människa var något ovanligt i alla afseenden. Hans långa välväxta figur, hans högburna hufvud, hans strålande blick, de sköna anletsdragen och därjämte detta förbindliga och tilltalande i hans väsen, som vann hjärtan utan att tvinga dem till sig — ensamt detta var tillräckligt att göra honom framstående och bemärkt. Men därtill kom äfven en för den tiden ovanlig grad af vetande, samladt dels genom studier, dels genom vidsträckta resor; och när han talade, låg det något så tillockande i hans fulltoniga, välklingande stämma, att åhörarnas öron liksom smektes att lyssna till hans ord.

Han förde med höfviska låter fru Birgitta fram till de båda andra fruarna, hvarpå han slöt sig till de öfriga herrarna, hvilka bildade en krets omkring Krister Nilsson och fogden. Denne uppbjöd all sin förmåga att vara behaglig för sina höga gäster och lyckades öfver förväntan väl. Gamle herr Krister log mod sitt vänligaste leende emot honom, och de yngre herrarna gåfvo ljudeligen sitt bifall till känna åt fogdens berättelser, hvilka naturligtvis alla rörde sig om bönderna och hans sätt att behandla dem.

Endast den äldsta af herr Kristers söner, herr Karl, deltog icke i skämtet. Öfver hans ädla ansikte hvilade till och med en skugga af ovilja. Dock var det blott en skugga, han förblef tyst och gjorde intet för att inverka på samtalet och gifva det en annan riktning.

Så småningom ledde den sluga fogden talet in på deOBJUDNA GÄSTEK.

senaste tilldragelserna, oeh ingen af herrarna märkte, huru det gick till, men snart var det fråga om ingenting mer eller mindre, än befogenheten af rådets åtgöranden förliden höst, då undersökningen skedde angående fogdens ämbetsförvaltning.

»Mig synes», vågade fogden säga, »som om I, ädla herrar af rådet, borden något närmare hafva betänkt eder, innan I togen eder den saken före.»

»Närmare betänkt oss?» inföll herr Krister, »jag vet dock icke, huru I kunnen föra slikt tal, Jösse Eriksson. Rådet gick med största varsamhet till väga, och I veten väl själf, huru föga utsikt det var att stilla de uppretade bönderna — dessutom följde rådet konungens bref . . .»

»I säden det, ädla herr Krister Nilsson», vidtog fogden, bugande sig för den gamle herren, »I följden konungens bref, men tillåten mig spörja eder, ären I så viss på, att detta bref verkligen var från konungen . . .?»

»Från konungen?» sporde alla med högsta förvåning, väntande på förklaring på den besynnerliga frågan.

»Hvem lämnade brefvet i rådets händer . . .?» fortfor fogden.

»Fogden på Stockholms slott, herr Hans Kröpelin», gaf Karl Knutsson till svar, »och den, som öfverbringat brefvet till honom från konungen, var själf närvarande. Det var en bergsman från Kopparberget, vid namn Engelbrekt Engelbrektsson, en liten karl med hög uppsyn. — Något tvifvel om den saken, att brefvet verkligen var från konungen, kan icke uppstå.»

»Ädla herrar», sade fogden med ett öfverlägset leende, »I ären därutinnan bedragna, jag vågar bestrida tillvaron af detta bref, ty det som finnes är falskt.»

»Kunnen I bevisa det, fogde», frågade herr Karl Kristersson, »så må den mannen, hvilken vågat föra falska bud från konungen till riksens råd, lida ett svårt straff'.»

»Därtill behöfves blott, att I, ädla herrar, låten undersöka brefvet och dess sigill, om det verkligen är konung Eriks, som hans kansler om händer hafver. T kunnen emeller-3 1 2

tid häraf se, hurudana dessa bönder och bergsmän äro att handskas med. Jag vill nu efter påskhelgen rida upp till Dalarna med all min makt, och i konungens min herres namn skall jag hålla räfst med denne Engelbrekt, som

djärfts göra vår nådige konung och eder, ädla herrar af riksens råd, slikt omak.»

Fogden hann icke längre, förrän dörren öppnades och tvenne äldre herrar inträdde, åtföljde af en yngre, hvilken förde en ung flicka vid handen. Fogden skyndade de inträdande till mötes. Den ena af dessa var klädd i biskoplig dräkt. Det var en mäkta gammal herre, men rörlig för sina år. Det var biskopen i Linköping, Knut Bosson (Natt och Dag), en farbroder till Nils Stensson. Den andre af de båda äldre herrarna var grefve Hans af Ewersten. Bakom honom följde Nils Stenssons brorson, Magnus Bengtsson, en ung herre med en uppsyn, som tycktes tillkännagifva ett obändigt och vildt lynne. Den unga flickan, som ban förde vid handen, var Agnes grefvens af Ewersten dotter.

Alla de närvarande, äfven gamle herr Krister, hälsade vördsamt den inträdande biskopen, som fryntligt besvarade bugningarna, ehuru han därvid med en blick på sin följeslagare, grefven, tycktes gifva till känna, att det samtal ban påbörjat borde fortsättas vid lägligare tillfälle. Det allmänna samtalet kom därefter snart åter i gång, medan fogdens svenner inburo den ena anrättningen efter den andra, hvarmed bordet bokstafligen belastades.

»I kommen icke utan skäl så långt norr ut från edert stift, fromme fader?» sporde härunder herr Krister och vände sig till biskop Knut.

»Det står bedröfligt till inom vår svenska kyrkoprovius», genmälde biskopen, skakande på hufvudet, »efter som vi hafva tvenne hufvuden i stället för ett . . .»

»Det skall dock hafva en ända», menade herr Krister; »vår nådiga herre, konungen, lärer väl till slut i detta ärende få gifva med sig. Som I sägen, det är bedröfligt och svårt att upprätthålla ordning, när den brytes af kyrkans egna män.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* »Där hänger Eder handske, stolts jungfru, gif mig den.» (Sid. 22.)

Sent lärer folket här uppe i Uppsala stift glömma, huru biskop Arnold i höstas, när han kom hit från Danmark, och kanikerna vägrade honom nycklarna till biskopsgården, lät

med våldsam hand inslå dörrarna. I sitt lefverne lärer han likna Johannes Gerkesson ...»

Biskop Knut flammade till vid dessa ord. Det gick om honom det talet, att han stått i ett allt för nära förhållande till den 1412 aflidna abedissan i Vadstena, Ingegerd Knutsdotter, en dotterdotter till Sankt Birgitta. Huru därmed nu var, må biskopen själf svara för. Vid denna tid hade talet i det närmaste hunnit förblekna, men biskopen, som var ömtålig om såväl kyrkans rätt som sitt eget anseende, kände sig alltid obehagligt berörd, när något yttrades, som kunde syfta på denna sak. Ärkebiskop Johannes var känd för sitt otuktiga lefverne; måhända hade biskopen just på hans tid och genom det uppseende, som dennes lefverne väckte, blifvit vid något tillfälle påmind om tilldragelserna i sin ungdom. Om Ingegerd Knutsdotter talades icke godt, hvarken bland klosterfolket eller utom klostret, så drottning Margaretas fostersyster och väninna hon än var. Missnöje öfver ärkebiskop Johannes frammanade i folkets minne allt, som i samma riktning timat, och därvid nämndes abedissan Ingegerds namn, måhända ock biskop Knuts. Därför skvallrade äfven vid detta tillfälle biskopens uppsyn om en misslynthet vid herr Kristers sista ord, som han säkert velat dölja.

Herr Krister märkte det och gaf med ett fint leende samtalet en annan vändning.

»Nu», sade han, »lärer det stå illa till med ärkebiskop Arnold. Han ligger där på Arnö, och jag hafver hört folket säga, att han icke lärer mera kunna vänta att se en hälsans dag. Men bedröfligt är det att höra menige mans tal, att argare bof ej någonsin varit präst. Hans sjukdom lärer vara

ohygglig • •

»Ja, ja», inföll biskopen, »en skamlig sjukdom. Det är dock mindre detta än den heliga kyrkans sak, som förer mig hit. Jag trodde mig här skola träffa min värdige broder, biskop Olof, men han lärer just nu hafva dragit in i Uppsala stift och, som hans folk säger, för att besöka den sjuke ärkebiskopen på Arnö.»

»Nå väl, fromme fader», sade därvid herr Krister, »det synes mig förträffligt, om I nu viljen gästa mig på Räfvel-stad, då I ämnen draga efter biskop Olof. Jag skall sända bud till honom, att han tager in hos mig på återvägen, så kunnen I där bäst samtala om de heliga ärendena. Långt är det icke heller till biskop Tomas i Strängnäs . . .»

»Hafven tack för eder välmening, herr Krister Nilsson! Kommer icke biskop Olof åter innan kvällen, så vill jag i morgon draga å stad, och då lärer jag taga eder på orden.»

Nu var bordet fullsatt med rätter af alla slag, och man redde sig till måltids. Jösse Eriksson hade ingenting sparat, och ban fick särskildt af biskop Knut höra sig prisas som särdeles lycklig att kunna åstadkomma en sådan anrättning, utan att bryta mot kyrkans bud och antagen ordning under fastan.

De yngre herrarna närmade sig frusidan, och snart utspann sig i denna del af salen ett lifligt samtal, hvarvid den ena skrattsalfvan aflöste den andra. Synnerligast utmärkte sig herr Johan Kristersson och herr Nils Stensson, men äfven herr Karl Knutsson blandade sig i det lifliga skämt, som här fördes, och fru Ebba Krummedik ville därvid anmärka, att hans blick helst hvilade på den sköna jungfru Karin Karlsdotter.

Jungfru Karin och Agnes hade sällat sig till hvarandra, men de voro som natt och dag. Den förra var en ljus, nordisk skönhet, hvars stora mörkblå ögon blixtrade af lif och glädje. Agnes skönhet var af en helt annan art, och vid detta tillfälle var det, som om ett genomskinligt sorgdok om-sväfvat henne. Hon log väl åt skämtet, men leendet var tvunget och hennes blick var drömmande. Något viktigt, men som var främmande för världen omkring henne, upptog synbarligen hela hennes själ.

Framför henne stod unge Magnus Bengtsson. Hans öga hvilade med ett uttryck af vällust på henne. Hans mun log, och han var outtömlig i sitt bemödande att behaga den mörkögda tärnan. Men fransen af hennes svarta ögonhår lyftades3 1 2

sällan så högt, att riddaren kunde få skåda in i hennes sköna ögon, och leendet, som krusade hennes läpp, var så matt, att han borde hafva afkylts i sin ifver att behaga, om ban icke haft allvarsamma planer med afseende på henne.

»Nu har jag varit eder man, stolts jungfru, på vägen från Göksholm och hit», sade slutligen herr Magnus, för att framtvinga något bestämdt svar af den tystlåtna flickan, »men I hafven dock icke gifvit mig någon handfästning. Det är dock bruket, att riddaren bär ett tecken af sitt hjärtas dam. . .»

»Edert hjärtas dam, herr Magnus Bengtsson», svarade Agnes och försökte att le, »kan ju vara okunnig om sin utkorelse!»

»Okunnig», sade riddaren med ohöljd förvåning, »huru kunnen I säga sådant, stolts jungfru?»

Nu höjdes Agnes blick upp till den närgångne riddaren, och i den låg tydligare, än om det blifvit uttaladt i ord, hennes hjärtas svar. Magnus Bengtsson, som emellertid icke lade mycket märke till sådant, tog alltsammans som ett vanligt skämt och yttrade i samma ton som förut:

»Där hänger eder handske, stolts jungfru, gif mig den, jag vill bära den som hjälmprydnad på mitt hufvud; I skolen se, huru jag vill svänga min glafven vid nästa ringränning eder till ära.»

Och utan att afbida jungfruns svar fattade han den lilla hermelinsbrämade handsken samt ryckte den af guldhaken, på hvilken den hängde vid den pärlsydda lifgördeln.

Den sköna flickans ögon blixtrade af vrede vid detta tilltag af Magnus Bengtsson. Hon sträckte ut sin hand efter den röfvade handsken, och med en blick och min af en drottning sade hon:

»Att själf taga minnestecknet, det visste jag icke vara riddarsed ...»

»Handsken först och handen sedan, stolts jungfru», svarade riddaren skämtande, ehuru hans blick liksom

skyggade undan för det jungfruliga majestät, som strålade ur de stora mörka ögonen, »nu behåller jag handsken!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Plötsligt slogs dörren upp och en neddammad ryttare visade sig på dörrtröskeln. (Sid. 25.)

Jungfruns bleka kind rodnade af förtrytelse, ocb den fina läppen darrade. Men något ord hann icke vidare uttalas, förr än grefve Hans liksom af en händelse stod vid sin dotters sida.«-• x

XI» AJX> X v I J-IV X OOvii •

»Min vän riddar Magnus», sade ban leende till Magnus, »I gången fram med stormsteg, menar jag . . .»

»Lyckan står dem djärfvom bi, ädle grefve», genmälde Magnus.

»Och hafven I gjort eder till min dotters riddare, Magnus Bengtsson, så är jag säker, att I skolen med svärd och lans visa er värdig att kämpa för henne och hvad hon sätter högt», tillade grefven, till hälften skämtande.

»Förliten eder därpå!» svarade Magnus, i det ban stack den lilla handsken innanför sitt svärdsbälte.

Grefven vände sig härvid om och mötte därvid biskopens leende anlete. Denne vinkade grefven åt sidan bort åt ett af fönstren.

»De unga tyckas passa för hvarandra!» sade han halfhögt.

Grefven svarade intet, utan såg tankfull ut genom slottsfönstret», hvarifrån man hade utsikt öfver en del af staden och platsen framför vindbryggan. En ovanlig rörelse tycktes råda bland befolkningen, och täta hopar af människor stodo på ömse sidor om slottsvägen, blickande emot porten. Medvetslöst hvilade grefvens blick därpå, medan ban lyssnade till biskopens tal. Denne stod vänd inåt rummet och kunde därför icke se hvad som tilldrog sig där nedanför slottsporten.

»Såsom mig synes», fortsatte biskopen, tär det af min brorson riddar Bengt framställda förslaget i allo godt. Vår släkt är en bland de förnämsta i Sveriges rike; I ären ock af gammal stam. Edert sköldemärke vid sidan af vårt skall icke illa kläda borgporten på Göksholm, menar jag, och ståtligare borgfru än er dotter har icke trampat tiljorna i Göksholms riddaresal, det säger jag, Knut Bosson, så visst som jag förer natt och dag i mitt fädernesköldmärke med äran . . .»

En häftig trumpetstöt, hvars ljud återstudsade mot det höga slottet, väckte den tankfulle grefven och kom biskopen att stanna i sitt ordflöde.

Längre in i salen, dit ljudet väl trängde, men där det öfverröstades af det högljudda samtalet, fortforo alla ostörda i njutningen af bordets håfvor eller af samtalet med fruntimmerna.Men plötsligt slogs dörren upp, och en neddammad ryttare, hvars gula stöflar voro alldeles öfverhöljda med smuts, tydande på en häftig ridt utefter vägen, där solen och vårvinden ännu ej hunnit uttorka vinterflödet, visade sig på dörrtröskeln.

Det var Johan Wale.

Det blef alldeles tyst i salen, och alla sågo med förvåning på störaren af glädjen. Jösse Eriksson skyndade fram, men innan han hade fått fram ett ord, sade herr Johan högljudt:

»Engelbrekt med bondehären är i fullt antåg mot Västerås. De rasta en knapp mil härifrån, strax hitom Skultuna. Innan kvällen kunnen I vänta ett anfall på slottet.»

*

II.

Kungabrefvet.

Det blef en uppståndelse i salen vid dessa borganäsfogdens ord. Fruntimmerna drogo sig tillbaka med fru Birgitta till frustugan, medan herrarna slöto en krets omkring de båda fogdarna.

Underrättelsen kom öfver dem som ett åskslag från en klar himmel. Själfva Jösse Eriksson, som ordnat allt så väl för sig, stod där med sin skumma blick irrande villrådigt omkring, liksom sökte han efter ett godt råd. Slutligen afbröt Nils Stensson tystnaden.

»Det bud, I medfören, fogde», sade han, »kommer något brådt uppå; det tyckes, som om slika underrättelser borde hafva kunnat ingå, långt innan bönderna gått öfver älfven.»

Riddarens tanke delades synbarligen af alla de närvarande, och bistra blickar riktades på den försumlige fogden. Men plötsligt slogs dörren upp, och en neddammad ryttare, hvars gula stöflar voro alldeles öfverhöljda med smuts, tydande på en häftig ridt utefter vägen, där solen och vårvinden ännu ej hunnit uttorka vinterflödet, visade sig på dörrtröskeln.

Det var Johan Wale.

Det blef alldeles tyst i salen, och alla sågo med förvåning på störaren af glädjen. Jösse Eriksson skyndade fram, men innan han hade fått fram ett ord, sade herr Johan högljudt:

»Engelbrekt med bondehären är i fullt antåg mot Västerås. De rasta en knapp mil härifrån, strax hitom Skultuna. Innan kvällen kunnen I vänta ett anfall på slottet.»

*

II.

Kungabrefvet.

Det blef en uppståndelse i salen vid dessa borganäsfogdens ord. Fruntimmerna drogo sig tillbaka med fru Birgitta till frustugan, medan herrarna slöto en krets omkring de båda fogdarna.

Underrättelsen kom öfver dem som ett åskslag från en klar himmel. Själfva Jösse Eriksson, som ordnat allt så väl för sig, stod där med sin skumma blick irrande villrådigt omkring, liksom sökte han efter ett godt råd. Slutligen afbröt Nils Stensson tystnaden.

»Det bud, I medfören, fogde», sade han, »kommer något brådt uppå; det tyckes, som om slika underrättelser borde hafva kunnat ingå, långt innan bönderna gått öfver älfven.»

Riddarens tanke delades synbarligen af alla de närvarande, och bistra blickar riktades på den försumlige fogden.r,

Äfven Jösse Eriksson tycktes rufva på något hårdt genmäle till sin underfogde. Denne var dock icke svarslös.

rSant talen I, stränga riddare», sade han, »dock besinnen I icke, att riksens råd bundit händerna på konungens fogdar, och att det är svårt att lita på den gårdvar, hvars mun blifvit tillstoppad. Det kunde väl hafva händt, att intet bud kommit hit till slottet, förrän bönderna stått utanför slottets portar. Alla vägar och stigar, som leda hit nedåt, hafva varit så väl bevakade, att intet bud kunnat komma fram. Att jag kommit igenom, det hafven I den saken att tacka för, att bönderna nu tågat längre söderut och slutit sig till hufvudhären.»

»Yi hafva intet skäl att klaga på eder», tog nu den gamla herr Krister till orda, »I skolen tvärtom hafva tack för eder snabba ridt och eder omtänksamhet, men här synas mig goda råd dyra, och jag skattar som en lycka, att så många af riksens råd äro här närvarande. Viljen I, vördige fader biskop Knut, först säga eder tanke om detta ärende, och huru det synes eder vara bäst och nyttigast att därmed handla.»

Biskopen tog sig god betänketid, innan han svarade. Slutligen sade han:

»Såsom det vill synas, lära dalamännen, hvilka till denna tid lefvat tysta och stilla inom sina berg, vilja införa en

ny sed i Sveriges rike. Det var nu icke längre sedan än i höstas, nu sistleden, så voro de också stadde på tåg hit neder. Den leken tyckes mig vara skäl att göra en snar ända på och näpsa bönderna så, att de förlora lusten för slikt. Dock lärer väl för ögonblicket icke vara sådan styrka att tillgå för riksens herrar och män, att de kunna med ens göra detta böndernas företag om intet. Därför är det min mening, att riksens råd, som här församlade äro, rida ut mot bönderna och söka i godo få dem att återvända. Sedan få vi tid att tänka på, huru vi må betaga dem lusten att vidare på detta sätt tåga ut. öfver Dalälfven och sätta riket och dess öfriga allmoge oro i hufvudet. Är det någon, som har ett bättre råd, så säge ban det ut.»KUNGABREF VET.

»Icke i allo», yttrade då Ture Turesson (Bjelke), »är jag af eder mening, vördige fader biskop Knut. Att vidare underhandla med bönderna, vore att ingifva dem ännu mera högfärd, än hvad de redan äga. Min tanke är den, att vi genast sitta upp oeb i spetsen för det folk, som bär finnes, samt våra egna svenner, draga ut mot bönderna; jag svär det vid mitt goda svärd, de skola snart få mera lust att draga norr ut, än hvad de nu hafva att vinna Yästerås slott. Säg, fogde, hvad tänken I därom?»

De yngre herrarna mottogo med bifall herr Tures ord, och man hörde, huru händerna slogos mot svärdfästena.

Jösse Eriksson tycktes vara ur stånd att besvara den till honom riktade frågan. Hans vänstra hand höll svärdfästet hårdt omfattadt, medan den högra oroligt for öfver skägget, och de hårda ögonen tillkännagåfvo, att han rufvade på något, som ännu icke antagit fullt bestämda former i hans själ. Hans underfogde svarade i hans ställe.

»Enligt de underrättelser, jag kunnat inhämta», sade han, »är bondehären väl 10,000 man stark, och Engelbrekt själf är omgifven af 600 fullt rustade ryttare.»

Denna upplysning tycktes betydligt stäfja modet hos de unga, stridslystna riddarna.

»Sex hundra ryttare?» sporde Karl Knutsson, »huru är det möjligt, att denna fattiga landsända kan uppsätta en sådan styrka?» Hvar har mannen fått de beridna svennerna ifrån?»

»Det är bergfrälset», genmälde fogden.

»Nå väl», utbröt Ture Turesson, »hvad betyda väl dessa 600 bergsknapar mot våra väl öfvade svenner; jag står fast viel min mening, vi skola först slå ned dessa, och sedan få vi nog tid att tala vid bönderna. Hur stor är eder makt bär på slottet, Jösse Eriksson?»

Nu hade fogden hunnit något hämta sig ur den dvala, hvari underrättelsen om bondehärens antågande försatt honom. Riddarens kraftfulla tal att draga ut, för att med våld kufva de upproriska, väckte honom åter till fullt medvetande.r, 2

»Jag skall inom några timmar kunna låta 800 ryttare i blanka harnesk rida norr ut», sade han.

»Se, det låter höra sig», utropade därvid Ture Turesson, »vi hafva väl hundra af våra svenner här samlade. Med 900 svenner åtager jag mig att dansa en dans med den gode bergsmannen, så att han skall blifva yr i hufvudet, om han icke rent af förlorar det. Gifven befallning åt svennerna att sitta upp, fogde, och I, ädle herrar, som viljen följa mig, gören eder redo.»

Riddaren gick redan mot dörren, för att genast sätta sitt beslut i verket, och Nils Stensson och Magnus Bengtsson voro färdiga att följa honom, då gamle herr Krister reste sig upp från bänken, där han tagit plats, och ropade honom tillbaka.

»Håll, riddar Ture», sade ban, »vi må först inhämta de herrars mening, som ännu icke yttrat sig. För min del och sedan jag hört den makt, som bönderna hafva samlat, förenar jag mig i allo med vördig fader biskop Knut. Lugnet må vinnas utan blodsutgjutelse, så vidt möjligt är, men sedan, när bönderna åter äro på andra sidan älfven, då är det min tanke att riksens råd må öfverväga, huru de oroliga må näpsas och slikt buller för framtiden förekommas. Förhåller det sig så, som vår värd för en stund sedan påstod, att Engelbrekt Engelbrektsson farit med osanning

mellan konungen, vår nådige herre, och riksens råd och lämnat ett understucket bref i rådets händer, så behöfves det icke lång tidsutdräkt för att fälla den mannen, och därmed, gode herrar och män, synes mig upproret bäst förlora sitt hufvud. Är det nu därför äfven min mening, att vi samtlige här närvarande af rådet draga ut emot bönderna och söka förmå dem att i godo återvända. Under tiden må det stå till eder, fogde — ban vände sig härefter till Jösse Eriksson — att sammandraga edert folk och sända ilbud till mina hemmavarande svenner att genast sitta upp och rida hit. Delen I min tanke härutinnan, ädle herrar, så beder jag eder att skyndsamlingen gifva äfven edra svenner bud att draga hit till Västerås.KUNGABREF VET.

29

Knappt hade den gamle herren slutat, förrän dörren åter öppnades och en ryttare syntes. Det var en af svennerna på Västerås slott, som fogden Johan Wale träffat stadd på en rundridt till det omkring Yästerås förlagda Jösse Erikssons folk, och som han gifvit .befallning att ofördröjligen rida norr ut och kunskapa om bönderna.

»Bondehären har brutit upp», sade han, ännu andfådd af den häftiga ridten. »Engelbrekt själf med det beridna folket såg jag på Hofdesta äng, en knapp half mil här utanför staden.»

Denna underrättelse bestämde alla att sluta sig till herr Kristers och biskopens mening.

Herrarne reste sig därpå, för att rusta sig till ridten, och några ögonblick därefter såg man svenner i sporrstreck rida från Yästerås slott i alla riktningar utåt bygden.

Snart stodo de båda fogdarne ensamma i den stora salen.

Jösse Eriksson hade nu återvunnit fattningen. Sedan befallningen var. lämnad, att hans svenner skulle hålla sig färdiga, så väl de, som voro på slottet, som de, hvilka befunno sig i den kringliggande trakten, och sedan ilbud blifvit utsända till de närmaste slotten och herregårdarna, började han allt mer och mer kunna öfverskåda sin ställning. Han fann därvid, att på det hela taget intet var för honom förloradt. Herrarne ville detsamma som han, och i hufvudsaken var det ändå alltid han, som skulle fälla Engelbrekt, och sedan var han obestridd herre öfver Västmanland och Dalarna.

Han började till och med känna en viss belåtenhet med den vändning, saken tagit. Blott två ting kunde inträffa: antingen tågade bönderna tillbaka, eller också skulle sannolikt en belägring af slottet inträffa. Men hvilketdera som blef fallet, så skulle han, Jösse Eriksson, vinna därpå. Något tredje kunde han icke tänka sig.r, 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»När tingen I först kunskap om bonderesningen?» sade han plötsligt till Johan Wale, som under bela tiden stått vid samma fönster, där kort förut grefve Hans blickat ut öfver folkhoparna utanför slottsporten.

»För en vecka sedan», svarade han, »allt har gått så tyst till väga. Jag sände genast bud till eder, men, som jag nämnde, svennen återkom med oförrättadt ärende, ingenstädes fanns en genomgång hit ner.»

»Och hvarför hafva de fördömda bönderna nu dragit å stad?»

»Skatten, som I låtit uppbära...!»

»Äro de då ifrån sina sinnen, dessa barkätare? Mena de då, att konungen icke skall hafva någon skatt af denna landsända? Men vänta, Engelbrekt ... du skall vid S:t Knut, få lära dig att vackert blifva hemma, om också icke allt går efter din vilja!»

Han började vid dessa ord vandra upp och ned genom salen med händerna på ryggen. Johan "Wale, som redan flera gånger varit i begrepp att afbryta honom, men först velat af-bida ett rätt gynnsamt tillfälle, lade nu, när Jösse Eriksson under sin vandring kom tätt förbi honom, .sin hand på dennes axel och sade halfhögt:

»Hafven 1 icke själf, fogde, denna gåtas lösning i handom ?»

Fogden såg upp och spände sina ögon i talaren, som om han icke begripit ett ord.

»Det mannen håller kärt», fortsatte Johan AV ale, »det behärskas han af . . .»

Pupillerna i Jösse Erikssons grå ögon drogo sig tillsammans. Hans ansikte fick ett uttryck af bitterhet, under det han tycktes till hälften fatta meningen af sin underfogdes ord, ehuru han älskade att liksom droppe för droppe suga i sig densamma och icke gå miste om det minsta grand. Det var blicken hos en girig, som förlorat en säck guld, men njuter vid berättelsen om sättet att återvinna den.

»Det mannen håller kärt», upprepade han.»Det behärskas han af», ifyllde Johan Wale, »och den, som äger det, behärskar honom genom det.»

»Förstår jag eder rätt, så skall jag äga något, som lät mig behärska . . .»

»Riktigt . . . något eller någon . . .»

»Någon?»

»Som är Engelbrekt kär, och genom hvilken I kunnen behärska honom.»

Jösse Eriksson slog sig för pannan. Det gick med ens upp ett ljus för honom.

»I hafven rätt, Johan Wale», utbröt han och slog med ett utrop af glädje, som liknade ett rytande, händerna tillsammans. »I hafven rätt, Johan Wale, jag äger i mitt våld det band, som skall lägga Engelbrekt för mina fötter. Ha, ha . . . Birgitta, hvad betyda nu dina drömmar!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Han började vid dessa ord gå upp och ned genom salen. (Sid. 30.)

r, 2

Jösse Eriksson nalkades genast dörren och ropade till sig en af svennerna. Men i detsamma anmäldes för honom åtskilligt rörande utförandet af hans tidigare befallning om bela krigsstyrkans utryckande, så att både han själf och hans underfogde måste för en god stund lämna åsido hvad som eljest genast följt på detta samtal. Och det ena följde på det andra så tätt, att fogdarna därunder icke märkte, huru tiden rann dem ur händerna.

Det började redan skymma på, då de åter inträdde i den stora gästabudssalen, där kertilsvennerna under tiden lagt en flammande brasa i den väldiga spiseln.

»De ädle herrarne af rådet», sade Jösse Eriksson, i det han med en åtbörd af otålighet slängde sin hatt på ekbordet midt i sälen, »synas icke göra sig mycket brådt med hvad de för händer hafva . . .»

»Kan ock vara», inföll Johan Wale, »att oförutsedda saker timat och att de kunna tränga till hjälp. Mig synes därför rådligt, om I för öfrigt ären af samma mening som jag, att I genast gripen eder an med hvad I för en stund sedan stod i begrepp att utföra. Torde hända, att på det sättet en betydande vikt skulle i rättan tid kunna läggas i herrarnos och således äfven i eder vågskål, jag menar.. .»

»Sägen ut, Johan "Wale! Skam att tillstå det, men vid de fem såren, jag känner knappt igen mig själf, det är som om hjärnan ville spränga sig ut ur hufvudskålen, så pinas jag af denna ovisshet. Sägen därför ut eder mening, tänken och handlen för mig, Johan Wale!»

»Hafven tack för det förtroende, I nu visen mig, ädle fogde; min enfaldiga mening är, att I låten upphämta mannen ur tornet och låten honom skrifva ett bref till Engelbrekt, att denne gifver vika för herrarne, emedan eljest det kommer att kosta fostersonens unga lif. . . brefvet sänden I sedan med en säker sven till Engelbrekt, men ban måste hafva det snart, och väl hade varit, 0111 det redan vore i hans händer.»

Med ett uttryck af vansinnig glädje störtade Jösse Eriks-

son mot dörren och ropade med tordönsstämma på en af svennerna, hvarpå han skyndade att omfamna den leende Johan Wale. I samma ögonblick stod en beväpnad sven på dörrtröskeln.

»Säg till mäster Jörgen», dundrade Jösse Eriksson mot denne, »att lian genast förer hit upp fången från

Gripsholm.»

»Hit upp i salen», sporde svennen, liksom förvånad öfver, att detta rum skulle blifva vittne till det blifvande förhöret med fången.

»Hit upp i salen», genmälde Jösse Eriksson och vinkade otåligt med handen, hvarpå han, sedan svennen försvunnit, tillade, vändande sig mot Johan AVale, »mig synes detta rum vara mera passande än lönkammaren, ty mannens sinne flyger högt och är hårdt, självva väggarna skola tala till honom om Jösse Erikssons makt och höghet.

En kort stund förflöt, så hördes slammer af hillebarder, som stötte mot stengolfvet därutanför, blandadt med ljudet af tunga släpande kedjor. Men tillika hördes från motsatta ändan af gången, där dörren till frustugan befann sig, ett lijärtslitande rop, som tycktes på herr Johan Wale utöfva ett märkvärdigt inflytande. Hans ögon blixtrade till, och en darr-ning genomfor honom.

Dörren öppnades i detsamma, och tvenne till tänderna beväpnade svenner införde den väntade fången. Men vid dörrens öppnande syntes mot den bakom varande stenmuren tvenne dödsbleka anleten, hvilka dock till det mesta undanskymdes af röken från svennernas facklor. Herr Johan Wale igenkände i det ena fru Birgitta och i det andra Agnes, grefvens af Ewersten dotter.

Dörren stängdes åter, och svennerna befalldes att aflägsna sig, sedan de först på herr Johans befallning anskaffat papper och bläck.

Det var Herman Berman, som nu belastad med kedjor stod inför sina hätskaste och farligaste fiender. Han var knappast igenkänlig, så hade det hårda fängelse, hvari han hållits, förändrat honom. Men hans hufvud var högburet,r, 2

och ur lians ögon flammade en eld, som de båda fogdarna knappast kunde uthärda.

»Jag har låtit hämta eder upp ur tornet», började Jösse Eriksson med myndig ton, »I kunnen nu rädda. ..»

Han fick icke fortsätta längre, förrän Johan "Wale med mycken ifver afbröt honom.

»Förlåten mig, Jösse Eriksson», sade han, »men är detta den ädle Herman Berman?»

Fogden spände sina tindrande ögon i talaren, utan att begripa, hvad ban menade med denna fråga.

»Är det möjligt», fortsatte Johan, »att I hafven kunnat tillåta en sådan behandling af Engelbrekts fosterson . . . Jag förstår dock väl», tillade lian, då han såg, att Jösse Eriksson var färdig att afbryta honom, »jag förstår dock väl, att 1 hafven blifvit förd bakom ljuset, och jag skattar mig lycklig att hafva kommit tillstädes i rättan tid, för att göra en ända på eder fånges lidande. I tron mig icke, Herman, men I skolen finna hos mig samma goda vilja för eder, som då vi sist talades vid i lundén utanför eder fosterfaders hus . . .»

t

Hermans öga flög med ett uttryck af förakt öfver den talande, som han så till vida begrep bättre än den förvånade Jösse Eriksson, att han var viss om, det idel svek bodde under allt hans fagra tal.

»Mycket har timat», fortfor Johan "Wale, »medan I hafven setat i tornet först på Gripsholm och sedan här. Sådant svek kunnen I dock icke tillvita mig, som vederfarits eder af grefve Hans. Jag nämner det blott därför, att I däraf kunnen fatta, hvad jag nu hoppas förmå fogden öfver Västmanland och Dalarna, att göra för oder, det nämligen, att eder fosterfader, som är på väg att falla ett offer för samme herre, måtte kunna räddas genom eder! Engelbrekt är i fara, Herman, och I kunnen rädda honom .. .»

»Talen icke ett ord mera till mig», afbröt Herman den brådskande herr Johan, »det är förspilld möda . .. Jag tror icke på en nidings ord, och hvar mans niding ären I, fogde, och kunnen nu mera icke aftvå eder vanära, ty jag sägerKUNGABREF VET. 35

oder härmed, min klinga skulle skändas, om hon drucko edert blod .. .»

»Fånge!» röt härvid Jösse Eriksson till, men hejdades af Johan, som med en talande blick lade handen på hans arm.

»Jag upprepar hvad jag sist sade eder, I hafven rätt att tilltala mig så, jag vredgas därför icke däröfver och jag hoppas den dag skall komma, då jag kan uppgöra min sak med eder på ett sätt, som I väl icke vänten. Men nu gäller det eder ädle fosterfader, han hotas med neslig död, ungersven, och ett ord af eder kan rädda honom ...»

Fogden uppdukade härvid en historia om huru Engelbrekt råkat i fångenskap och nu hotades med döden, samt att undersökningen nu som bäst påginge inför riksens råd helt nära Västerås slott. Han skulle ofelbart dömas till döden, men det minsta medgifvande från hans sida kunde åtminstone åstadkomma ett uppskof; man vunne tid, och därunder skulle herr Johan själf och äfven Jösse Eriksson rycka honom undan hans förföljare. För att göra fogdarnas deltagande för Engelbrekt troligt afmålade ban i bjärta färger en häftig missämja, som uppstått mellan dem och rådet, en missämja, som alldeles omstämt dem ocli gjort dem till folkets vänner.

»Men hvad som skall ske, måste ske snart. . . Skynden eder därför, Herman, och fatten pennan. I behöfven blott skrifva dessa ord», fogden lade, medan han talade, papperet till rätta och doppade pennan i bläckhornet samt räckte den åt fången, »I behöfven blott skrifva dessa ord: 'gifven vika fosterfader, däraf skall följa allt godt. Tänken på eder Herman!' I finnen väl», tillade ban med ett öfvertygande leende, »att man ej får vara allt för tydlig i sådana saker som denna.»

En stunds tystnad inträdde, hvarunder båda fogdarna med spänd uppmärksamhet följde hvarje rörelse i fångens ädla ansikte. Denne tycktes öfverlägga.

»Nå väl», sade han slutligen, »det kan vara sant, hvad I sägen mig om min fosterfader, hvarom icke, så skadar det icke, att han får en underrättelse från sin försvunne foster-

son . . . Tagen af mig dessa armprydnader, och jag iir färdig att skrifva.»

En glädjeblixt flammade vid dessa ord ur de bägge männens ögon. Jösse Eriksson begrep nu fullkomligt sin underfogdes mening, ocb ban sade till sig själf, att detta var måhända det enda sättet att förmå fången att foga sig efter deras vilja med minsta möjliga tidsförlust. Hjärtat hoppade af fröjd inom honom.

Mäster Jörgen, som var gårdsfogde och hade nycklarna till tornet, äfvensom till fångens kedjor, inkallades, och inom några ögonblick voro järnringarna kring Hermans händer lossade, och han satte sig vid bordet och fattade pennan.

Johan Wale ställde sig tätt intill bordet och gjorde sig redo att upprepa orden, som fången skulle nedskrifva på papperet.

»Onödigt fogde», sade därvid Herman, »jag minnes dem . . .»

»Det är dock nödigt, att just dessa ord nedskrifvas och intet annat.»

»Nå väl, jag skall skrifva alldeles dessa ord, men jag vill skrifva dem utan uppsikt af eder, och dessutom vill jag tillägga något. . .»

»Och hvad . . .»

»Det är min hemlighet, det är nog för eder att veta, det jag icke vill hindra eder räddningsplan.»

»Låtom oss icke förspilla tiden med slikt tal, Herman Berman, hvarje ögonblick är dyrbart. . . Kanske afgöres just nu eder fosterfaders öde. . .»

»Och om så är, då ställer jag det till eder . . . Fritt och utan uppsikt vill jag skrifva, eller också icke. Välj fogde . . .!»

Glädjen försvann ur de båda männens anleten, leendet stelnade på deras läppar, och de utbytte med hvarandra en blick, som de ganska väl förstodo. Ingendera af dem besvarade fångens ord.

»Så måste då de räddande orden blifva oskrifna», sade Herman och reste sig upp. »Se fogde, det är skillnaden mellan den hederlige mannen och en niding, att don förrö tros aldrigKUNGABREF VET.

af den senare. Och föga kännen I Herman Berman, 0111 I ett ögonblick kunnat tro, att han skulle göra något efter eder befallning. Min fosterfaders öde står i Guds hand, likasom mitt eget; ske hans vilja i detta som i allt annat!»

Men det var just emedan borganäsfogden så väl hade genomskådat sin fiende, som ban försökt detta medel att locka honom till att skrifva.

Han ville nämligen vinna tvenne saker, Engelbrekts fall lika väl som Herman Bermans. Det förra hade ban gemensamt med sin öfverfogde, det senare var hans eget. Det förra slant honom vid fångens vägran ur händerna. Det senare var däremot så mycket säkrare. Men för att vinna detta, behöfde han icke själf vara verksam. Fogden Jösse Eriksson skulle förträffligt förstå att drifva denna sak igenom; han (Johan) behöfde blott på sin höjd hjälpa till att skärpa smärtan och tusendubbla kvalen i dödsögonblicket.

Därför lades icke mera herr Johans hand hejdande på Jösse Erikssons, därför föll han ej mera denne i talet.

Men Jösse Eriksson var utom sig af vrede och harm. Hans öga var blodsprängdt, och hans hand darrade.

»Du hånar, fånge», röt ban och han slog sin knutna näfve mot dennes mun, »men vid S:t Knut, du skall icke med lifvet komma ur detta rum, förrän brefvet är skrifvet. Man skulle tro, att du i dina kedjor vore herre här på Västerås slott, så högt spänner du bågen.»

»Herre är den, som icke låter sig af kroppslig smärta betvingas. Eller hvad kan du hota med, fogde, där du står i all din glans med tusendes blod på ditt arma samvete, hvad kan du hota mig med, som icke slutar med döden ... Se här, jag är eder fånge, I hafven mig i edert våld, tagen mitt lif, men min hand skall aldrig skrifva eder till viljes, så länge mitt hjärta slår, måtten I också hugga mig sönder bit för bit.»

»Du sade det själf, eländiga upprorsman, det skall blifva din lott, om du icke fullgör min vilja . .., hand och fot och arm och ben, bit för bit skall du styckas, blott din högra arm och hand skall gömmas till sist, och vägrar du ändå,skall denna hand brännas på en sakta koleld. Har du förstått mig!»

»Lika fullt, som jag hoppas, att I hafven förstått mig!»

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] »Nu fänge, upprepar jag min fråga, vill du foga dig efter min vilja.» (Sid. 39.)

Fogden ropade åt svennerna, som stodo utanför dörren, och de visade sig genast. Äfven mäster Jörgen inträdde, ty han hade stannat där utanför i afbidan på att snart åter få fastläsa järnringarna kring sin fånges händer.

»Yxan, mäster Jörgen, yxan, hvar hafven I den?» ropade fogden emot gårdsfogden, som vid sina tillfällen gjort tjänst som bödel och därför fått den mer ansedda befattningen af gårds- eller borgfogde på slottet. »Här stå märkliga saker före, och du skall visa din gamla konst, Jörgen.»

Mäster Jörgen försvann, men inträdde snart åter, försgdd med en blankslipad stridsyxa, och där han stod vid sidan af sin herre med sitt tofviga hår och sin breda mun samt sina små stripiga ögon, var han liksom ett aftryck af denne.

»Nu, fånge, upprepar jag min fråga, vill du foga dig efter min vilja?»

Med dessa ord, som snarare hvästes fram än uttalades, riktade Jösse Eriksson sin vilddjursblick på Herman.

Denne svarade icke, men hans blick hvilade majestätiskt på den grymme mannen, hvilkens raseri tilltog i ännu högre grad, då han såg offret utan tvekan framlägga sin vänstra hand på bordet, likasom beredd att mottaga hugget. Ej en muskel rördes i hans ansikte, ej en skymt af fruktan visade sig i hans blick, som stadigt hvilade på fogden.

»Hugg till, Jörgen!» framhväste denne.

Jörgen lyftade sin yxa från golfvet, fattade om skaftet med bägge händerna och böjde sig fram, för att samla sina krafter och gifva bättre fart åt hugget. Nu höjdes mordvapnet, nu beskref det en halfcirkel bakåt, ett ögonblick blott och ...»

»Håll, håll», ropade då Johan "Wale plötsligt, »sänk din yxa, Jörgen, här tyckes mig komma något emellan!»

Orden hade knappt hunnit uttalas, förrän dörren öppnades och Ture Turesson (Bjelke) trädde in.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

*r, 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

III. Mötet.

Under en allmän tystnad, som hos de äldre var en naturlig följd af de bekymmer, hvilka den plötsliga underrättelsen om dalallmogens resning vållat, hos de yngre däremot en skyldig gärd af aktning mot de äldre, redo riksens råd ut från slottet och gatan fram förbi kanikehuset eller det nuvarande biskopshuset och domkyrkan. Härifrån hördes orgelns toner, och klockorna ringde i tornet. Just som riddarne redo fram mellan kyrkogården och kanikehuset, mötte de en sakta framskridande procession af kaniker och korpräster, hvilka sjöngo en psalm, medan korgossar gingo framför och svängde med rökelsekar. Det var ett årsmot efter en för hundra år sedan afliden riddare, som firades. Prästerna skulle sjunga och bedja för riddarens och hans efterkommandes själar. För det ändamålet hade riddaren genom testamente gifvit tvenne gårdar och en kvarn till domkyrkan.

Rådsherrarna stannade och gjorde andäktigt korstecknet, medan de läto den högtidliga processionen skrida förbi, hvarpå de åter fortsatte sin färd ut genom stadsporten, allt under iakttagande af samma tystnad. Det var icke så mycket bonderesningen i och för sig, som åstadkom de djupa fårorna i biskop Knuts och herr Kristers stränga anleten, som icke fast mera den omständigheten, att detta buller nu förnyades inom loppet af ett halft år. Att tänka på någon verklig fara för lugnet i riket från allmogen, det kunde icke falla någon herreman in, men förnyandet tydde dock på, att sinnesstämningen hos detta landskaps allmoge var högligen retad, och det kunde blifva fråga om huruvida man så lätt kunde få dem att nedlägga vapen, sedan det visat sig, att rådets förra uppträdande hösten förut icke haft bättre verkan. Fordringarna från allmogens sida måste nu vara större, det kundeLÖFTET.

41

man förutse, och frågan blef därför egentligen den, att icke behöfva göra eftergifterna för stora samt att så skyndsamt som möjligt få saken bilagd, på det att icke smittan måtte sprida sig till öfriga landskap.

Detta blef samtalsämnet mellan biskopen och herr Krister, när de ridit en half fjärdingsväg. Äfven grefve Hans deltog lifligt i detta samtal, ehuru han som utländing var mindre hemmastadd i de svenska förhållandena och snarare med en viss beundran framhöll kraften hos denna allmoge, hvars like ban förgäfves letade efter utom Sveriges landamären. Han var på det bela taget den, som mest fördomsfritt kunde se och bedöma sakerna, mycket bidrog ock hans kännedom om fogdarnas grymma godtycke och hans bekantskap med Engelbrekt att stämma honom fördelaktigt för bönderna, — något hvartill de svenska herrarne lyssnade med en icke obetydlig förundran.

Helt olika var sinnesstämningen i andra ledet af detta riddartåg. Det utgjordes af Ture Turesson och Nils Stensson, som redo på ömse sidor om Karl Knutsson. Af uttrycken i de efter dem ridandes anleten, riddarnes af Vasasläkten Karls, Johans och Nils, kunde man, åtminstone i de två sistnämndes, läsa bifall till hvad bland de nämnda herrarne yttrades. De ställde sig belt och hållet på fogdarnas sida och månget till och med häftigt ord yttrades mot bönderna. Dock voro Ture Turesson och Nils Stensson de, som oförsyntast utforo mot allmogen och

Engelbrekt. Karl Knutsson var mera åhörare, ehuru, när han någon gång yttrade sig, man icke kunde förmärka annat, än att ban var af samma tanke som sina svågrar.

»Nej, så vill jag hafva det», utropade Nils Stensson, som de hafva i kejsarriket och äfven i Frankland och England; där behöfver icke en riddare tänka på någon befallning nedifrån och knappast uppifrån heller, ty på sin borg är ban själf herre och konung; förhåller det sig icke så, kära svåger Karl. ..?»

Karl Knutsson nickade jakande till svågerns fråga.r, 2

i>1 hafven rätt, Nils Stensson», tillfogade Ture Turesson, »herrarne och riddarne utgöra riket, allmogen står nedanför dem och är deras undersåtar; så måste det blifva hos oss, och det hörde jag många gånger eder morfader och namne, svåger Karl, gamle herr Karl Ulfsson till Tofta, hvilken, liksom I, länge vistats i länderna där ute, — jag hörde honom ofta säga, att på herremakt skall landets makt byggas. Jag är af samma tanke som den gamla drotsen ocli lagmannen, och, vid bjälken i mitt sköldemärke, jag vill se den mannen i synen, som skulle vilja föreskrifva mig lagar på Kråkerum, min fäderneärfda gård, vore det så ock konungen öfver Sveriges rike.»

»Det är dock», inföll Karl Knutsson, »en väsentlig skillnad mellan ridderskapet där ute och hos oss. Den tyske herren har sitt län ärftligt, och det kan icke fråntagas honom af kejsaren utan mycken svårighet. Därigenom hafva de där ute mycket större makt än vi här i Sverige. Bönderna betyda intet där ute, och något sådant, som timade här, då bondehären i konung Albrekts dagar tågade mot Stockholm för den fångne Magnus Erikssons befrielse, något sådant kan där ute icke ske.»

»Slott och län», vidtog åter Ture Turesson förbittrad, »I minnen mig på en sak, som väl i denna stund vållar missnöje hos hvarje herreman här i landet mot vår herre konungen. Är jag icke allt för illa underrättad, linnes icke ett slott af något värde numera i svensk mans hand . . .»

»Sådant kan dock ändras», genmälde Nils Stensson. »När nu kriget slutar och konungen kommer hit, få vi väl tillfälle att vinna ändring härutinnan. Af konungen synes mig vara minst att frukta för Sveriges ridderskap, men . . .»

»Någon annan skulle vi då hafva att frukta?» sporde herr Ture förvånad.

»Jag säger icke det, men allmogen kan gifva oss mera att göra, än som vi skulle önska.»

»Det talet likar mig väl att höra», utropade herr Ture skrattande, »eller kanske I hafven andra seder där i Göks-

holmstrakten. Jag tänker, att bonde är som bonde, något bättre än öken, som draga deras årder, men knappast mera. Och dessa ök i vadmal skulle kunna injaga fruktan hos riksens herrar och män. I skämten rätt godt, svåger Nils!»

»Hafven I något att tala på Göksholmssläkten?» hördes en ifrig stämma utropa på sidan om de trenne riddarne, under det Magnus Bengtssons häst trängde sig till den sidan, där Ture Turesson red.

»Ja väl», svarade herr Ture, ännu skrattande, »och I skolen gifva mig rätt, frände Måns!»

»Det vore nog?»

»Eller hysen I någon fruktan att prygla upp en vadmalsrock ?»

»Nej, nej, frände», genmälte Måns Bengtsson, hvars hetta lade sig, när ban såg sin farbroder icke på minsta sätt vredgas öfver svågerns skämt »och därutinnan går jag i god för min farbroder ock!»

»Se där», utropade då plötsligt Nils Stensson och sporrade sin häst, »där hafva vi, om jag icke bedrager mig, öken, som I talen om, svåger Ture!»

»Den ensamme ryttaren där?» sporde Magnus Bengtsson. »Han synes mig hafva belt annat att tänka på än att lyfta sin hand mot Sveriges riddare. Är det någon af bönderna?»

Längst bort vid en krökning af vägen syntes en ensam ryttare komma ridande. Han skred långsamt framåt vägen. Hans häst gick fot för fot, och ban syntes försänkt i djupa tankar. Tyglarna hängde lösa på sadelknappen, och armarna lågo i kors öfver bröstet. Han bar en mörk dräkt och på hufvudet en svart bredskyggig hatt. Ljusbruna kragstöflar betäckte hans fötter.

»Ser jag rätt», fortsatte Nils Stensson, »så är det den lille bergsmannen Engelbrekt Engelbrektsson själf. Upp, ädle herrar, följen mig, vi taga mannen emellan oss här och göra honom till vår fånge, om så behöfves. Sedan skall underhandlingen gå lätt för sig.»

»Jag visste väl, att min kära svåger icke skulle dröjar, 2

att ramma öken», utbrast herr Ture, och utan att lyssna till ropen från de äldre herrarne, sprängde båda svågrarna fram emot den ensamme ryttaren, följda i hack och häl af Magnus Bengtsson.

De hade dock icke märkt, att i samma ögonblick, som de fingo den ensamme ryttaren i sikte, hade strax bakom honom en liten ryttare på en oansenlig häst vändt och pilsnabbt försvunnit.

Ljudet af de galopperande ryttarne väckte Engelbrekt — ty det var verkligen han — ur hans tankar. Han ryckte åt sig tygeln och lät sin häst stanna, fästande ett skarpt öga på de framilande herrarne, hvilka han väl kände. Desse hade inom några ögonblick tillryggalagt vägstycket som skilde dem från den lille bergsmannen.

Framkomne, stannade de på ömse sidor om Engelbrekt.

Denne kastade ögonblickligen sin häst åt sidan, hvarigenom ban fick de trenne herrarne midt framför sig, och med handen om svärdfästet sporde han,- vänd mot Nils Stensson:

»Den ridten vill jag lofva, ädle herr Nils Stensson. Snabbare kunden I icke rida, om I så haden stämt möte med eder bäste vän.»

»Vän eller icke, så ären I nu vår man, Engelbrekt», yttrade riddaren häftigt och trängde inpå den ensamme.

»Därom kunna vi tids nog tala; bättre vore väl nu, om I säden mig i hvad ärende I kommen, ty vännemot tyckes mig icke detta vara. Dragen eder till minnes, stränge riddare, hvad jag sade eder, när vi sist möttes, och tänken icke, att I här kunnen något uträtta med makt.»

»I hafven rätt, Engelbrekt», genmälde riddaren, »vi vilja också endast ledsaga eder till riksen råd, som I sen komma ridande där borta. Märken väl, att de hafva dragit hit ut för eder skull.»

»Då är mig mötet till lycka, jag önskar ingenting hellre, än att komma till tals med riksens råd . . . Jag vill här i lugn afbida deras ankomst.»

»Och slikt tal skola vi tåla?» utbröt Ture Turesson hå-LÖFTET.

nande. »Fort, bergsmari, följen oss, eller vid mitt sköldemärke, det gäller edert lif.»

Riddaren drog sitt svärd och svängde det mot Engelbrekt, hvilken ögonblickligt äfven dragit sitt.

»Må Gud förlåta eder, riddare, om I tvingen mig till någon våldsamhet. . . Ännu är det tid, låten svärden falla, och jag skall glömma eder häftighet, men . . . hören I icke ljudet af hästhofvarna här bakom skogsdungen, några ögonblick blott, och mitt folk är framme, och då, riddare, skall jag knappt kunna skydda edert lif, om I befinnens med draget svärd .. . Ingen skall tro, att herrar af riksens råd komma rännande med svärd i hand för att höra och ransaka i riksens ärenden.»

Riddarne bleknade af vrede vid den lugne mannens ord, hvilkas sanning de ej kunde förneka. Ett mäktigt dån af

trampande hästfötter hördes belt nära. De funno allt för väl, att det rätta ögonblicket gått dem ur händerna, och att det bästa, de kunde göra, var att i lugn låta saken hafva sin gång.

Med en ed stack Ture Turesson svärdet i skidan, och liksom om det skett efter öfverenskommelse, visade sig i det samma vid krökningen af vägen de främste af Engelbrekts ryttare. Den lille ryttaren på den oansenliga hästen, som försvunnit vid riddarens anlopp, red bland de främste, och hastigt som tanken befann ban sig vid Engelbrekts sida, åtföljd af tvenne högväxta, skulderbreda män med långa skägg och bistra blickar, hvilka voro klädda i samma dräkt som Engelbrekt själf. De höllo på ömse sidor om denne, medan det öfriga folket på en vink af honom utbredde sig på ängen nedanför vägen.

»Se så, ädla herrar», sade Engelbrekt med en röst, som mera vittnade om vemod än om något begär att begagna sig af sin öfverlägsenhet, »låtom oss nu rida edra medbröder af riksens råd till mötes! Jag upprepar det, jag kunde icke önska något bättre för mig och mina medhjälpare, än att träffa tillsammans med eder.»r, 2

Längst bort vid en krökning af vägen syntes en ensam ryttare komma ridande. (Sid. 43.)

Därmed satte ban sin bäst i rörelse, åtföljd af de trenne riddarne, hvilka med både förvåning och harm blickade ut öfver ängen, där de sex hundra ryttarna sutto. Efter några ögonblick hade de hunnit den plats, där biskop Knut och Krister Nilsson med de öfriga stannat. De hade icke velat rida längre

fram, när de sågo de mörka leden af bergsmännen och deras svenner komma fram bakom skogen, utan hade först velat af-bida utgången af de trenne medbrödernas öfverdåd.

Vördsamt blottade Engelbrekt och hans följeslagare sina hufvud för herrarne. Men liksom om hans foglighet ingifvit dem mod, antogo så väl biskopen som herr Krister en hotande uppsyn, och den senare sporde mod stränghet:LÖFTET.

Framkomna, stannade de på ömse sidor om Engelbrekt. (Sid.

»I koramen dragande med stor makt ned åt landet, Engelbrekt Engelbrektsson. Hvad är eder mening med allt detta, oeh med hvad rätt dragen I så åstad?»

»Ädla herrar och män af riksens råd», genmälde Engel-r, 2

brekt, »detta spörsmål är till sin mening, om ej till sin ordalydelse detsamma, som I gjorden mig icke långt härifrån för omkring ett halft år sedan, mitt svar är också detsamma. Min och männens af Dala mening är ingen annan än den, att vi vilja lefva med lag och rätt i Sveriges rike. När detta goda beröfvas oss, så vilja vi försvara det, det är vår rätt och plikt, liksom det är hvarje människas plikt att försvara sitt eget lif.»

»I glömmen dock, bergsmän», inföll biskop Knut, »att den bryter lag, som tager sig rätt med våldsam hand. "Vett talar inför domarbordet; men icke svärdet.»

»Sanna äro edra ord, nådige herre, vördige fader biskop», genmälde Engelbrekt. »Yi hafva också bjudit oss med lif och gods att stå till rätta inför lagen, men vi hafva afvisats med hån och förakt. Yi enfaldige bergsmän och bönder hafva då ej vetat bättre råd än att med makt skydda oss själfva; hafven I ett bättre att gifva oss, så sägen oss det, och vi vilja följa det. Ty ingen af oss, det kunnen 1 veta och förstå, ädla herrar och gode män, ingen af oss vill bortkasta lif och egendom eller offra tid för något, som vi kunna vinna i allsköns ro. Sägen oss därför, hvad eder mening är, och. vi vilja alla lyda eder, men märken det väl, det är framför allt fråga om, att lag och rätt och gammal god sedvänja skall råda bland oss. Med dessa följer freden, i annat fall.. .»

Engelbrekt fullbordade icke meningen, utan lät sitt klara öga hvila på biskopen, väntande dennes svar. Men biskopen blef svarslös. Han hade intet att säga till detta tal, intet råd att gifva.

»Förstår jag eder tystnad rätt, nådige herre, återtog då Engelbrekt, »så finnen I, att de fattige män af Dala icke hafva kunnat handla annorlunda, än som de gjort, och jag säger det inför eder liksom inför konungen, 0111 jag ännu en gång kommer till samtals med honom, jag ocli mina medhjälpare alla hafva gripit till svärd och udd för lagen, icke emot lagen, och den ed hafva vi svurit inför Gud och påLÖFTET.

kyrkans helgedomar: inom vår landsända skall hädanefter lag råda och gammal god sedvänja, eller vilja vi sätta lifvet till.»

Gamle herr Krister tog nu till orda.

»Såsom mig synes», sade han, icke utan skärpa i röst och blick, »kan dock aldrig ett tåg utom eder landsgräns, bergsman, med en sådan makt, som den I nu fören med eder, få namn af att upprätthålla lag och rätt. Detta är icke försvar, det är anfall. . . Och det mån I veta, bergsman, att väl så stor styrka som denna kan vår nådige herre konungen och riksens herrar och män uppställa mot eder, om I viljen bida. Men då blir ju strid och blodstörtning och manfall inom riket, det Gud förbjude.»

»Nej, nej, ädla herr Krister», gentog Engelbrekt med värma, »sådant kan icke inträffa. Då skulle Sverige rikes herrar och de ärlige männen af frälset göra gemensam sak med konungens fogdar och lagens vrängare! Nej, slikt är omöjligt, herre! Och ginge edra ord, det Gud af sin nåd förbjude, ginge de i fullbordan, då blefve det strid mellan svenske män, det är sant, men kommen det i håg, stränge herre, att Guds är segern, och Guds sak är lag och rätt, icke olag och orätt. I dragen eder väl till minnes, stränge riddare och ärlige män af riksens råd, när vi sist, nu i höstas sistlidne, stodo här ansikte mot ansikte, att vi män af Dala fogade oss efter eder vilja och drogo hem till våra berg igen. Det talar bäst för, om vi vilja freden eller icke. Men fred äga vi icke och vinna den aldrig, så länge Jösse Eriksson sitter som konungens fogde på Yästerås slott. Se, därför befinna vi oss nu här, och innan denna sak blifvit drifven igenom, vända vi icke hemåt.»

»Men det faller mig dock underligt före», tog nu åter biskop Knut till orda, »det faller mig underligt före, att I hafven dragit ut med sådan makt. Saken står, mig veterligt, på samma punkt, som när I och edra män lofvade och svuro att icke vidare åstadkomma något buller. Denna leken kan stå eder dyrt, Engelbrekt Engelbrektsson, och vid Guds moder det länder riksens råd till föga fromma, om det pår, 2

detta sätt för hvarje halfår skall draga ut, för att stilla en upprorisk allmoge.»

»Detta är äfven min tanke», utbröt med häftighet Turo Turesson och slog med handen på sitt svärd, så att det klingade mot den gyllene sporren på hans fot, »och det skall vara riksens herrar och män till en evig nesa, om vi längre skola tåla slikt tal af en uppblåst bonde. Nej, dragen tillbaka till edra bergshålor och jordkulor och blifven i ro och låten rikets öfriga inbyggare lefva med fred, det är mitt råd, det kunnen I rätta eder efter!»

Det flammade till i Engelbrekts anlete, och de bistre bergsmännen bakom honom ryckte otåligt i sina tyglar. Alla sutto för öfrigt stumma. Det var, som om man till hälften häpnat öfver den djärfve riddarens tal, men också som om man halft om halft skänkt det sitt bifall.

»Icke visste jag», hördes då Engelbrekts välljudande stämma, »när riksens råd kommo mig till mötes, att jag skulle hafva att göra med fåkunniga män. Delen I alle den siste riddarens mening, så är tärningen kastad. I kunnen dock väl förstå, att I hafven män framför eder. De hafva dragit ut på fullt allvar, och tomma ord förmå icke ändra deras beslut. Sägen nu eder mening fort, ädla herrar, innan kväll vilja vi hafva inneslutit Yästerås slott. Jag hör bondehären komma... I mågen tillåta mig föra eder af vägen, att den obehindradt må fortsätta sitt tåg. . .»

Grefve Hans, som hittills hade iakttagit tystnad, dels emedan han hade för sed att icke brådt yttra sin mening, dels måhända äfven emedan han älskade vid detta tillfälle att se, huru långt sakerna kunde å ömse sidor drifvas, besvarade Engelbrekts sista yttrande.

»I ären väl äldst inom riksens råd», sade han, lätt bugande sig för herr Krister, »och eder tillhör platsen framför oss alla, fromme fader biskop, men hafver jag rätt förstått hvad som här blifvit yttradt, så hafva vi kommit liksom på sidan om hufvudsaken. Mig förefaller det, som om riksens råd och den ädle bergsmannen voro i hufvudsaken af sammaLÖFTET.

tanke, vi vilja alla freden. Det är i afseende på villkoren för fredens bibehållande, som våra meningar äro skiljaktiga. Om dessa villkor hafva vi dock minst ordat.»

»Och hvad skulle eder mening vara om dem?» sporde Nils Stensson, bånligt mätande med blickarna grefven från hufvud till fot.

»Åtminstone ingen annan», svarade grefven med lugn värdighet, »än att den öfverensstämmer med riksens råds åtgörande i höstas. Jag drager mig väl till minnes, hurusom då de redlige männen af Dala svuro en dyr ed, att icke vidare erlägga någon skatt till den nuvarande fogden. Därmed läto sig riksens råd nöja, och enligt min och säkert allas eder tanke hoppades vi då, att genom vår nådige herre konungens åtgärd något sådant icke heller mera skulle komma i fråga, ilen samme fogde sitter kvar på slottet, och jag ställer det till eder, medbröder af riksens råd, hurvida vi nu kunna göra om intet den ed, som vi då stillatigande hörde den ädle bergsmannen här och dalamännen svärja. Snarare synes det mig då, som om rådet självt skulle hafva skulden till detta förnyade uttåg från Dalarna, enär intet från rådets sida i detta afseende blifvit gjordt till borttagande af självfva roten till det onda.»

Liksom i vredesmod öfver hvad han hörde grefven yttra, vände herr Ture häftigt om sin häst, ocli innan någon hann tänka därpå, ilade ban i sporrstreck bortåt vägen mot staden. De öfrige herrarne hörde stillatigande på grefven, och de måste för sig självfva erkänna, att det låg sanning i hans ord. ilen deras blickar hvilade med en viss bitterhet på talarens ädla ansikte, och man kunde väl sluta till, att den utländske grefven efter denna dag ej skulle få upplefva många fredliga stunder med de ädla herrarne af rådet. Grefvens blick sökte, när ban slutade sitt tal, Engelbrekts, och där låg i den liksom en fråga, om ban inte infriat sitt löfte från dagarna af deras första bekantskap om våren i Säter och på Kopparberget.

Och Engelbrekts blick besvarade grefvens, och där tändes en flamma af manlig erkänsla för de frimodiga orden.

»1 hafven talat ett ord, grefve Hans», sade Engelbrekt med en stämma, som svårligen kunde dölja hans inre rörelse, »I hafven talat ett ord, som I skolen hafva beröm af, så länge I lefven, och tusen hjärtan skola bedja för edert väl till den allsvåldige fadern där uppe ofvan stjärnorna.»

»I gode herrar och stränge riddare», tillade han efter ett par ögonblicks uppehåll, »I hafven hört det. Skaffen bort den orättfärdige fogden, och fred och lugn skola återvända till dessa bygder, och Dalarnas landsända skall hädanefter som hittills endast låta höra af sig genom järnet och kopparen, som brytes ur dess berg och sprides öfver hela riket.»

»Sådant står icke till oss», vidtog biskop Knut med ifver, »slik makt äger icke rådet, det vore att ingripa i konungens myndighet. I begären för mycket, Engelbrekt!»

»Gjut icke olja på den eld, som är färdig att slockna, fromme fader biskop», genmälde Engelbrekt, »rådet måste äga makt att handla i konungens stad och ställe, då han är frånvarande . . . Det står ju alltid till konungen själf att göra ändring i rådets åtgärder, då ban kommer tillstädes . . .»

Nu hördes ljud af trummor och stridslurar och sorlet af en otalig människomassa, som kom allt närmare. Redan syntes en skog af lansspetsar längst bort på vägen, rödfärgade i den nedgående solens glans. Det var liksom en påminnelse i handling af de hotande orden, som den lille mannen kort förut fällt. Biskopen kastade rådvilla

blickar på herr Krister, och denne satt och tummade på remtyget, hvilket hängde på sadelknappen.

Karl Knutsson, som varit en uppmärksam åhörare af allt hvad som yttrats och noga gifvit akt på så väl alla Engelbrekts åtbörder som på ryttarna nere på vägen — och dessa storväxta gestalter voro väl värda en pröfvande blick af en. som förstod sig på slika saker — flyttade sig nu när-LÖFTET.

53

mare intill de äldre herrarne, ocli i det ban gjorde en höfvisk bugning för dem, sade han:

»För mig, som dock är en bland de yngre i rådet och således snarare bör lyssna till hvad I, käre fader Krister, och I öfrige af visdom och erfarenhet talen, för mig synes det, som den ädle grefvens mening skulle vara den rätta, och så mycket måtte väl riksens herrar och män nu för tiden råda, att de kunna afsätta en orättfärdig fogde. Skulle slikt buller som detta yppa sig, sedan denna orsak till densamma försvunnit, då skulle jag hellre vilja låta hugga mig i stycken, än tillåta sådant hafva framgång . . .»

»Och hvilken menen I, käre son Karl», sporde herr Krister tveksamt, »hvilken menen I, att rådet skulle sätta på Västerås slott i Jösse Erikssons ställe?»

»Den frågan månde den ädle bergsmannen bäst besvara», genmälde Karl.

»Så sägen då eder tanke, Engelbrekt!» uppmanade herr Krister.

»För oss män af Dala gkulle ingen vara så kär som grefve Hans, så vidt han själf vore sinnad att taga sig detta ärende uppå.»

Herrarne blickade på hvarandra och på grefven.

»Och hvad sägen I därtill, grefve Hans?» sporde slutligen herr Krister.

»Är det rådets vilja, så skall jag icke hafva något däremot, tills konungen gifvit sin vilja till känna.»

»Så månde det vara gjordt i en god stund!» sade Engelbrekt och sammanknäppte sina händer öfver sadelknappen. »I tillåten mig, ädle herrar, att ledsaga eder in till staden, där kunna de bref uppsättas, som bekräfta hvad som här blifvit oss emellan aftaladt och beslutadt.»

Därmed var saken afgjord. Herrarne kunde icke invända något mot Engelbrekts förslag, och efter en kort stund, just som skymningen bredde sitt flor öfver skog och dal, och stjär-r, 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

norna började framblänka på fästet, satte sig tåget i rörelse mot staden.

Engelbrekt red vid grefvens af Ewersten sida, ocb efter dem följde de mörka lederna af bergsmännen.

Få Engelbrekts befallning stannade bondebären på platsen.

IV.

Löftet.

Långt dessförinnan hade riddar Ture hunnit staden och slottet. Ännu flammande af vrede, kastade han tyglarna åt en sven, hoppade af sin löddriga hingst och störtade uppför slottstrapporna.

Han inträdde i gästabudssalen just i det ögonblick, då mäster Jörgens yxa var färdig att afhugga den fångne Herman Bermans vänstra hand. Upphetsad som han var af hvad som timat därute, äfvensom af den häftiga ridten, såg han väl, att något ovanligt var före, men Jösse Eriksson skymde bort mäster Jörgens person, som bäst skulle hafva tilltalat honom och förklarat hvad de innevarande voro i färd med.r, 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Hade detta icke varit förhållandet, utan herr Ture fått anledning att spörja hvad som på slottet tilldrog sig, är det

alltför troligt, att ban ifrigare än själfva Jösse Eriksson på-drifvit fullbordandet af ungersvennens grymma mord.

Nu fyllde belt andra saker hans hufvud. Han hade gjort upp för sig att tillsammans med fogden försvara slottet, tills hjälp kunde komma från andra fogdar och konungen kunde eftertryckligt bestraffa alla upproriska i Sveriges rike.

»Ett ord i enrum, fogde», ropade ban därför, »men hvarje ögonblick är dyrbart. Följen mig till eder lönkammare. I kunnen ock följa med, Johan Walo, vi skola göra ett hufvud-verk tillsammans, vi tre, så att ryktet däraf skall gå vida öfver land.

Riddai-ens ord tålde ingen invändning, och så väl Jösse Eriksson som Johan Wale å sin sida voro af lätt begripliga skäl icke så synnerligt angelägna att inför den stränge riddaren, som de ännu ej till fyllest kände, blotta sitt förehafvande.

Jösse Eriksson gaf därför med en vink, som svennerna fullkomligt förstodo, sin vilja till känna rörande fången, hvarpå han aflägsnade sig med riddaren, åtföljd af Johan Wale. Denne vände sig om i dörren, som om ban velat tillsäga något, men riddaren ropade hans namn i detsamma, och äfven han försvann.

»Bäst vore det, menar jag», sade mäster Jörgen, när han blifvit ensam med fången och svennerna, »att föra den fångne herren inom lås och bom ner i tornet, men efter fogden icke sade något, så må ban blifva här så länge. I svaren emellertid mig och fogden för honom, svenner. Jag har också något af vikt att beställa», tillade ban för sig själf, i det ban nalkades dörren, »fastan har hans helighet påfven och hans heliga anhang gjort alltför lång för en fattig syndig människa. Man står icke ut med hälften så mycket, när man har fisk i magen och vatten, förstås ty det hör i hop . . . Nej, ett ärligt stycke kött och en mugg öl, se det skall nu en syndare hafva. Och den konsten har jag lärt mig i stekarehuset till fyllest, att baraLÖFTET.

man kallar det för fisk, så kan man äta så mycket kött, man åstundar. Se saken betyder intet, namnet allt. .. det har nu min vän, köksmästaren, lärt mig utantill.»

Under det ban mumlade detta helt sakta för sig själf, hade ban hunnit dörren och öppnat den. Han stod länge ocli öfvervägde, om ban borde lämna fången eller icke, men till slut stod ölstånkan så lockande för hans inbillning och oset från de många läckerheterna, hvilka vankats till herremiddagen och hvilka alla, ehuru de buro namn af allt möjligt på fisk, dock kittlade luktorganen på ett sätt, som antydde något belt annat — detta blef honom för öfvermäktigt. Han störtade ut och stängde dörren med en fart, som väckte både fångens och hans väktares förvåning.

Men den samvetsgranne mäster Jörgen märkte icke i sin ifver, när han tillslöt dörren, att alldeles invid honom befann sig ett väsen, som otåligt afbidade hans försvinnande. Icke heller kunde lian höra, att en hand strax efter honom fattade dörrlåset. De innevarande hörde det knappast heller.

Endast fången såg med ofrånvänd blick åt dörren, och på det underliga minspelet i hans ansikte märkte svennerna hvilka hade satt sig med ryggarna mot dörren, att något där tilldrog sig.

De vände sig om och sågo en kvinnoskepnad glida in i rummet. Hon var beslöjad; men när hon tagit några steg fram på golfvet, slog hon slöjan tillbaka.

Det var Agnes.

En förfärlig blekhet betäckte de sköna dragen, men det var icke den blekhet, som är rädslans och försagdhetens, utan den som lika ofta betecknar en kraftfull viljas genomkämpade och afslutade strid. Det visade elden ur de stora mörka ögonen, och en mäktig andekraft liksom utströmmade ifrån hela hennes väsen.

Äfven de råa svennerna voro känsliga därför. De reste sig upp från bänken, där de tagit plats på ömse sidor om fången, och sågo på den framskridande sköna flickan med blickar, hvari förvåning och skygghet stredo om väldet.r, 2

»Här finnes ju ingen utgång från salen, mer än denna», sade hon, pekande åt dörren, genom hvilken hon inkommit, och fortsatte utan att afbida något svar, »I kunnen därför lika godt bevaka eder fånge utanför dörren som innanför!»

Svennerna sågo på hvarandra. Den ene, en tysk, som en tid varit i grefvens af Ewersten tjänst, tog mod till sig och sade med ett inställsamt leende:

»Däri hafven I rätt, stolts jungfru, och jag har intet emot att öfverlämna vakten här inne åt eder på en stund. I kunnen däraf se, att Melcher Höknäbb icke glömt sin forne herre och hans dotter, fast man får taga seden, dit man kommer.»

Agnes lämnade en börs med silfvermynt i den bugande svennens hand, när deune jämte kamraten gick förbi henne. När dörren stängdes bakom svennerna, vände hon sig mot fången, som mörk och dyster skådat fram genom salen och sett liksom i en dröm gestalterna röra sig fram och åter.

»Heliga Guds moder, huru se vi hvarandra åter!» afbröt Agnes den tystnad, som inträdt.

Herman svarade icke, men ban tryckte hårdt sin knutna hand mot bröstet, som om ban velat betvinga sitt hjärtas oroliga slag. Men hans blick var mörk, och hans öppna, ädla anletsdrag uttryckte en smärta, som var för djup att kunna döljas.

»Det var S:tHans afton», sade Agnes med en ljuf stämma, som darrade af rörelse, »då jag sist såg eder, ungersven, i min faders trädgård vid Gripsholm. I dragen eder det väl till minnes. Solen höll på att sjunka bakom bergen i väster, då I träffaden mig under den stora lönnen. Många tankar har jag tänkt och många frågor gjort sedan den aftonen, huru och när I skolen komma åter; men aldrig, aldrig trodde jag . . .»

»Dock är det verklighet, stolts jungfru», svarade Herman icke utan bitterhet. »I sen mig åter i de kedjor, som eder fader smidt mig uti. .. Jag minnes väl den kvällen, om hvilken I talen, och det spörsmål, jag gjorde eder. . . ha, jag arme, vansinnige folkets son, hur kunde jag tro, att grefve-LÖFTET.

»Heliga Guds moder, huru se vi hvarandra äter!» afbröt Agnes den tystnad som inträdt. (Sid 58.)

dottern skulle vilja lyssna till mitt hjärtas hviskning om kärlek. Men . . . men, stolts jungfru ... I kunden hafva svarat mig med mindre grymhet.»r, 2

»Herman, Herman!» utropade Agnes vid dessa den fång-nes ord och störtade fram emot honom, sökande fatta hans hand, »har du ett ögonblick kunnat tro, att jag, att grefvens af Ewersten dotter . . . nej, nej, tag tillbaka dina ord, se, jag ber dig därom på mina knän!»

Och hon sjönk, öfvermäktigad af rörelse, ned emot golfvet, förgäfves famnande efter den hand, som för sent räcktes henne. Men ögonblickligt vek det bittra bort ur Hermans anlete, och han böjde sig ned och lyftade upp den gråtande Hickan.

»Förlåt mig, förlåt mig», hviskade han ömt, »men långa nätters förtviflan hafva bränt in i min själ den tron, att. .. Ack, se ej på mig så, jag tror det icke mera! Förlåt mig, jag har kunnat bedraga mig . .. Och frukten icke, stolts jungfru, att jag skall förnya mitt spörsmål. .. Stolthet har jag fått i arf, jag tigger aldrig om min lycka. Han hade rätt, min fosterfaders vän, den fromme patern — bondesonens lycka växer ej på herremannens jord.»

En skugga af den försvunna dysterheten drog åter öfver hans panna.

Agnes frigjorde sig från hans stöd och såg på honom med en blick så full af oro och smärta, att mörkret i hans anlete flyktade.

»Jag förstår eder ej», sade hon, »när jag såg eder komma om aftonen där i slottsträdgården, blek ännu efter edert

knappt läkta sår och den sjukdom, som blef följden af eder oförsiktighet, när min faders svenner förde eder till Gripsholm . . . ack, jag var så glad, när jag åter såg eder lika frisk och stark som den dagen, då edert mäktiga svärd gaf friheten åter åt den stackars gamla kvinnan vid Borganäs! Se, därför log min mun, och därför lekte skämtet på min tunga; det spörsmål, I gjorde mig . . .»

»Tyst, tyst, stolts jungfru, minnen mig icke därpå, I ären född grefvinna, jag är bondeson. I mitt fängelse har jag haft tid att tänka därpå . . . Det är sant, jag älskar eder, men min kärlek skall lefva fången i mitt bröst. I skolenLÖFTET.

vara för mig som en helig dröm, en mild ängel från himlen. Det är mitt löfte, som jag gaf eder fader, som jag gifvit mig själf. Jag skall aldrig upprepa mitt spörsmål . . .b

»Hin fader hade då hört vårt samtal?» frågade Agnes, medan ett svagt leende knappt förmådde skingra tårarna, hvilka fyllde hennes ögon.

»Han hade hört det, och han sade till mig: 'Ungersven, eder fosterfader är en man, som vunnit min aktning och min vänskap, och jag vill hålla allt för honom ospardt, men en klenod äger jag, som jag icke vill ens för hans skull offra, det är min dotter. I älsken henne, men tänken uppå, att hon är född grefvinna, och slå slika tankar ur hågen, yngling!' Det sade han och mera, medan vi gingo gången fram emot slottet. Där fattade han min hand och tillade: 'eder fosterfader är återkommen från konungen, dragen till honom och hälsen kärligt från grefve Hans. I morgon ären I säkert redo att lämna mitt slott. Tänk ej med ovilja på grefve Hans för det han nu sagt eder, låtom oss skiljas och äfven mötas i vänskap!' Så skildes vi. Jag gick åter ned under trädens skugga och tänkte och drömde om igen, hvad jag känt och erfarit, sedan jag första gången såg eder på Jätturns mörka vatten. Då . . .»

En vild låga tändes i yngligens öga, när ban frammanade detta minne, och när han, liksom för att undvika det, tog ett par steg tillbaka, skramlade kedjorna, beledsagande med sitt hemska ljud stormen i hans själ.

»Då\ . . då?» sporde Agnes.

»Då stego eder faders svenner upp ur jorden rundt omkring mig. Jag befann mig under den stora lönnen, där jag skilts ifrån eder, och tätt framför mig just på den plats, där jag några timmar förut såg eder, där ställde sig en mörk skepnad. Det var eder faders fogde, Hartvig Flög . ..»

»Ah, moder Richissa», afbröt Agnes och sammanknäppte sina händer, »I haden rätt, den mannen är en annan Johan Wale!»r, 2

»Han sade mig, att jag skulle lämna mitt svärd, jag var grefvens af Ewersten fånge!»

»Allsmäktige Gud! Det är icke möjligt, nej, nej, Herman, det är icke möjligt?»

»Dessa kedjor ljuga icke», svarade svennen vemodigt, »de tryckte dock tyngie i tornet på eder faders slott än här. Mörka tankar hafva sedan dess haft makt med mig, och därunder har jag äfven tänkt ondt om eder, stolts jungfru. Nu är jag i himmelen igen, min helgonbild står åter ren framför mig . . . ack, ve mig, som någonsin kunnat tro eder om svek . .. Eder fader ...»

»Min fader», vidtog Agnes med fasthet, »min fader skall själf lösa edra kedjor, och tungt skall hans hand falla på den, som vågat förgripa sig på hans gäst. Han är här på slottet, om några ögonblick skolen I vara fri, och sedan ...»

»Är det sant, som I sägen, stolts jungfru, att sveket icke är eder faders, så må Gud i himlen förlåta honom, som kommit mig att förbanna eder faders namn! Och jag tror eder .. . ja, jag tror eder, Agnes' fader kan icke öfva nidingsverk. Om ban kan lösa mina kedjor, det står i Herrans hand, men sägen honom, att Herman Berman skall vara sitt löfte trogen.»

»Yäl taladt, ungersven!» hördes en stämma tätt bakom dem, »det löftet skall jag hjälpa eder att hålla.»

Agnes och Herman vände sig om. Deras blickar mötte Johan Wale.

De hade ej märkt hans inträde, och dörren hade öppnats så tyst, och fogdens steg hade varit så ljudlösa, att hans inträde skulle hafva undgått deras uppmärksamhet, äfven om de varit mindre upptagna af sitt ämne, än de voro. Hade de sett det djäfvulska leende, som krusade fogdens läpp, när han skred fram öfver golfvet, och den förtärande elden i hans öga, så hade fasan och harmen öfver hans uppträdande knappast blifvit större, än den var dessförutan.

»Det tyckes vara mitt öde, att alltid afbryta eder, stolts jungfru, när I hafven något samtal med denne mannen.LÖFTET.

03

"Låten stolts jungfrun gå fri sin väg, eller jag slår eder till döds med edra egna kedjor!» (Sid. 64.)

Men denna gången, hoppas jag skall blifva den sista. I kunnen nu säga farväl åt hvarandra för alltid. I lären icke vidare komma att se dagens ljus, Herman Berman — det är, som I väl veten, edert eget fel . ..»r, 2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Ett slag på skuldran af fångens hand kom fogden att segna ned.

»Gör fort hvad du har att göra, fogde!» sade han. »Hvarken jag eller stolts jungfrun har behof af dina råd!»

Agnes skyndade mot dörren, men fogden ilade efter henne och fattade hennes hand.

»Jag förstår eder mening, stolts Agnes», utropade han lidelsefullt. »I viljen skynda till eder fader. Det är för sent, ban är icke mera på slottet. Han kan icke rädda den fångne, som I hafven så kär. Och ban skall icke heller räddas . .. Jag svär det, så visst som jag är fogde på Borganäs slott.»

»Icke ett ord mera, fogde», afbröt honom Herman, lyftande sina kedjor från golfvet och skyndande fram till fogden, »låten stolts jungfrun gå fri sin väg, eller jag slår eder tills döds med edra egna kedjor!»

Fogden såg med ett uttryck af hån på fången.

»Frukta icke, ädle ungersven, vägen skall nog vara eder hjärtans kära fri», genmälde ban, »jag vill blott ännu säga ett ord, innan vi skiljas, och det ordet må äfven I höra, det kan gifva eder något att tänka på i edert ensliga fängelse. I älsken grefvens af Ewersten dotter, nå väl . . . äfven jag älskar henne. I hafven hittills undflytt mig, Agnes, och I hafven gjort det af vansinnig kärlek till denne bonde. Detta hinder mellan mig och eder skall försvinna. .. Oroa dig icke, Herman, gången här utanför är fylld af mitt folk, en vink blott, och din vrede är vanmäktig . . . tvinga mig icke att inför obehöriga vittnen fullborda min mening! ... I tälten om ett löfte, när jag afbröt eder. Äfven jag har gjort ett löfte, som I skolen höra båda. Innan nästa S:t Hans afton skall grefvens af Ewersten dotter hvila i Johan "Wales famn! Söken ej undfly mig, Agnes . . . mitt löfte skall gå i fullbordan, så visst som jag nu är herre öfver denne mannens lif. Tvingen mig icke att offra ännu mera för vinnande af mitt mål... I kunnen dock aldrig undgå att blifva min!»

Utom sig störtade Herman fram, för att med ett slag afLÖFTET.

G5

sin hand krossa den fräcke nidingen. Men denne sköt Agnes framför sig, och den knutna, kämpastarka handen föll maktlös ned vid den förtviüades sida.

Agnes var mera död än lefvande. Fasan af hvad hon hörde hade gjort henne viljelös. I Johan Wales öga däremot glödde en brand af hemsk fröjd. Han tycktes frossa af de kval, som hans ord framkallade. Rågande måttet af sin grymhet, tillade ban:

»Det mågen I ock veta, Agues, att det är eder kärlek, som dödar Herman Berman, och att eder kärlek också

ensamt förmår rädda honom. Räcken mig er hand, sägen att I viljen blifva min, och Herman Bermans kedjor skola lösas, och han skall vara fri som fågeln!»

Han gjorde ett uppehåll, och det tindrade i hans öga, liksom i ormens, när han leker med sitt rof, innan ban slukar det.

»I skolen få rund betänketid», sade ban, »jag vill vänta edert svar till S:t Hans afton, nu nästkommande. Har jag icke då före middagen fått edert ja och löfte, så ligger på slaget tolf Herman Bermans hufvud mellan hans fötter. Det är mitt löfte, så visst jag nu rider till mitt fasta slott Borganäs.»

»Och nu, tillåten mig ledsaga eder till frustugan, jungfru Agnes, I hafven hållit trogen vakt om den stackars fången!»

Härmed ropade han åt dörren. Svennerna skyndade in och omgåfvo Herman, men fogden lade Agnes arm i sin och förde henne ut.

Herman såg efter dem med en blick, hvari låg den svartaste förtviflan och en outsäglig smärta. Med en djup suck sjönk sedan hans hufvud ned emot bröstet, och han lät utan motstånd den leende mäster Jörgen fastläsa länkarna omkring hans handlofvar.

Just som svennerna voro i begrepp att föra bort den fångne, inträdde åter Johan "VYale, och strax efter honom en lång, välväxt sven, som med en viss skygghet betraktade fången.»Sadla hästarna, Magnus!» sade fogden till svennen. »Fången här taga vi med oss. Vi taga samma omväg tillbaka till Borganäs. Försiktighet är bäst, fastän vi rida med 20 hästar härifrån.

Svennen nickade och försvann med de andra.

Kort därefter inträdde Ture Turesson och Jösse Eriksson. Den senare tycktes gå som i en dröm.

»Ären I färdig att sitta upp, fogde?» sporde riddaren och vände sig till Johan Wale.

»Hästarna vänta mig på borggården, jag rider i detta ögonblick härifrån, stränge riddare!»

»Godt ... och det blir vid hvad vi öfverenskommit. Vi hålla slotten konungen till handa, hvad som ock må inträffa. Våren därom viss, att eder lön skall blifva stor, när räkenskapens dag kommer. Hållen efter bönderna och radens icke att slå dem sönder och samman! Våren vid godt mod!»

Johan Wale lämnade salen, och man hörde kort därefter hässtramp på vindbryggan. Det var borganäsfogden, som lämnade slottet.

»Och nu fogde», utropade riddaren och lade sin hand på Jösse Erikssons skuldra, »gif nu befallning att hissa vindbryggan!»

*

V.

Domen.

Ehuru den mäktige fogden öfver allt Västmanland och Dalarne många gånger under loppet af denna dag ändrat sinne, från öfvermodet hos den på lyckans och maktens höjd stående mannen till oron och harmen hos den, som ser sin välmakts byggnad färdig att ramla, var dock hufvuddraget ihans sinnesstämning en ängslan, som han ej rätt kunde förklara, och hvaraf följde en villrådighet och obeslutsamhet, som förvirrade honom själf. Såväl kungabrefvet som Herman Berman hade liksom gifvit Engelbrekt i hans hand, men glädjen öfver fyndet af det förra försvann vid den plötsliga under- rättelsen om Engelbrekts ankomst, och försöket att genom den senare behärska Engelbrekt strandade mot ynglingens fasta vilja och dödsförakt. Litet emellan dök också upp öfver hans stormande tankars tummelplats hans hustrus varning och hennes dröm, hvarur genast utvecklade sig en hög gestalt med silfverlockar, som med bekymmer skakade sitt hufvud,

Kertilsvennen kom med vinet och kredensade det för de båda herrarne. (Sid. 68.)

Riddarens plötsliga ankomst och de ord af mod och kraft, som han talat, hade åter lifvat fogden, och han var, så länge riddaren och Johan Wale talade och uppgjorde planer, en liflig deltagare i samtalet, men så fort han lämnades åt sig själf, var det som om spänstigheten i hans själ mattats och som han åter sett spöken midt på ljusa dagen. Han hade låtit uppbära vin på lönkammaren, där de tre herrarne öfverlagt, och i djupa drag hade han druckit den ädla saften. Det hade i sin mån bidragit att hålla lifsandarna uppe. Nedkommen i gästabudssalen, gick han oroligt upp och ned i rummet, medan riddar Ture och Johan Wale växlade de sista viktiga överenskommelserna om hvad som nu skulle ske. När sedan riddaren uppmanade honom att gifva befallning om vindbryggans uppdragande, var det som om han icke hört uppmaningen.

Han gick till dörren och tillsade en af kertilsvennerna att bära in vin.

»Dröjen icke för länge, fogde», sade därvid riddaren, »inom hvarje ögonblick kunna vi hafva riksens råd här, och då är det för sent.»

»För sent?« utropade Jösse Eriksson.

»Ja, för sent!» genmälde herr Ture. »Följen I mitt råd, så tillsluta vi slottet och sända bud till herrarne af rådet, att vi ämna försvara konungens vår herres slott, tills han själf kommer tillstädes! Komma herrarne indragande hit på slottet — då finnen I väl fogde, att vi icke kunna draga svärdet mot dem, och då lärer hvarken konungen eller någon annan kunna hålla edert herravälde uppe.»

Fogden satte sig på bänken framför långsidan af bordet. Han stödde händerna mot sina knän, och blicken stirrade på det bonade golfvet framför honom, som om han riktigt djupt begrundat riddarens ord.

Medan han så satt och riddaren harmset stötte sin häl mot golfvet, så att den gyllene riddarsporren klirrade, kom kertilsvennen med vinet och kredensade det för de båda herrarne. Fogden fattade den skummande silfverbägaren.»Efter påsk», sade han, till en början liksom drömmande, men sedermera allt lifligare, »efter påsk skulle jag hafva räfsat den afgrundsbygden där uppe norr om älfven, så att hvarken hund eller hane skulle hafva hörts där, och sedan skulle jag hafva låtit några hundrade selandsbönder draga hit upp ... ja, ja ... Det är min gamla älsklingsplan, och den skall vid den helige Knut föras igenom. Engelbrekt, ha ... vik undan, fördömde bergsman, hvarföre ställer du dig i min väg? ... Jag har 800 svenner färdiga att på min vink rida upp öfver älfven, 800 svenner! Sådan makt har ännu ingen fogde i Sveriges land kommit dragande med ... Och nu är han här, bergsmannen, här framför slottet ... Jösse Eriksson skall ännu en gång vika för honom ... Nej», skrek han till, så att det dånade i den stora salen, »i evighet nej, det skall icke ske!»

Han tömde återstoden af bägaren och störtade upp.

»Hissa vindbryggan, svenner!» skrek han i dörren och vände sig därpå mot riddaren, som förvånad följt hans tal och alla hans rörelser.

»Det är gjordt!» sade han, »och nu är jag mig lik igen. I skolen ej undra på mitt vankelmod, riddar Ture. Jag menar, att en oren ande haft makt med mig, men nu skolen I se! Jag önskade, jag hade den lille bergsmannen här framför mig, det skulle blifva mig och icke honom till fromma!»

En sven störtade in i salen.

»Riksens råd rida öfver vindbron, fogde, och om jag icke sett fel, är Engelbrekt Engelbrektsson med!»

»Engelbrekt!» utropade båda herrarne på en gång.

»Är det sant, hvad en af svennerna sagt, som nyss återkommit till slottet från staden, att gamle herr Krister Nilsson blifvit lämnad som gisslan, så lärer det nog vara den lille bergsmannen.»

»Lycka till, fogde», sade då riddar Ture och svängde sig om på klacken, »mig synes det nu, som om det vore för sent att fullborda vårt aftal!»

Han hade knappt talat ut, så öppnades salsdörren, och herrarne af rådet, med biskop Knut i spetsen, inträdde. Sistgick den lille bergsmannen öfver tröskeln, men däremot saknades gamle herr Krister.

Biskopen tog till orda och redogjorde för den öfverenskommelse, som blifvit träffad med Engelbrekt på allmogens vägnar, och att nu genast de nödiga brefven skulle uppsättas och undertecknas. Under biskopens långa tal undergick Jösse Eriksson en underbar förändring. Hela den osäkerhet, som så tydligt gifvit sig till känna förut, var med ens försvunnen, och i stället uppenbarade sig hos honom en kraft, som dock ögonblickligen slog öfver i vildhet, en beslutsamhet, som gränsade till våld. Hans blodsprängda öga rullade icke längre omkring under ögonbrynen, liksom lurande på rof; detta var funnet, och blicken borrade sig ned i detsamma med förtviflans mod.

»Skall jag uppgifva riksens och min konungslige herres slott?» sporde han, »och nu genast, i denna kväll?»

»Det är riksens råds vilja», svarade biskopen, »och grefve Hans, som skall blifva eder efterträdare, är själf här tillstädes. Märken dock, det är blott tills vidare, tills konungen, vår herre, hunnit undersöka saken ...»

»Och det ären I, Engelbrekt», utbröt fogden mot denne, »det ären I, som kommit detta verket åstad. Det är eder vilja, som föreskrifvit rådet hvad det i denna sak gjort! En man utan ära, en bedragare, färdig till hvilket nidingsdåd som helst ...! Jag anklagar denne mannen, Engelbrekt Engelbrektsson, för bedrägeri, för falskelig handel med konungen och riksens råd.»

Fogden uppbjöd i sista stunden hela sin förmåga för att rädda sig. Tystnad inträdde vid dessa hans ord, och allas ögon riktades på honom själf och på Engelbrekt. Fogden gjorde ett mäktigt intryck på herrarne, där han stod med ena handen på sitt svärdfäste och den andra pekande på Engelbrekt. Denne kastade äfven i förstone en blick af förvåning på fogden, men när han såg, huru upphetsad och sig själf knappt mäktig denne var, hvilade åter det lugna majestätet på hans öppna panna.»Hvarpå stödjen I denna eder anklagelse, Jösse Eriksson?» sporde Engelbrekt med sin klara, välljudande stämma.

»Därpå», genmälde fogden, »att I hafven lämnat i rådets händer ett bref, som I falskeligen gifvit eder ut för att hafva fått ur konungens händer.»

Ett omärkligt löje drog öfver den anklagades manliga anlete.

»Hvad brefvet beträffar, som jag lämnat i rådets händer», sade han, »så mottog jag det i konungens kansli, försedt med konungens eget sigill, som väl ännu lärer hänga därunder, och hvilket således riksens råd lätt kan undersöka. Men icke vet jag, huru I, fogde, kunnat komma på den tanken, att jag skulle hafva förfalskat konungens bref, om det icke äger något sammanhang med ett annat bref, också försedt med konungens insegel, men som stals ifrån mig förliden S:t Hans tid, då jag sof om natten hos vördige fader biskop Tomas på Tynnelsö. Detta brefvet var till en enskild man, ett offer, han också, för edert godtycke, Jösse Eriksson — jag lade det på ekbordet framför fönstret och om morgonen när jag uppstod, var det försvunnet. Det brefvet, som rörde dalamännens klagan, det lämnade icke mitt bröst från det ögonblick, jag mottog det, tills jag lämnade det herr Hans Kröpelin på Stockholms slott i handom.»

Den enkla förklaringen var tillfyllestgörande, och var det någon bland de närvarande, som ännu tvekade i sitt omdöme, så behöfdes blott en blick på fogden, för att han skulle blifva fullkomligt öfvertygad. Jösse Eriksson stod där i ordets egentliga mening som en förkrossad man. Hans runda ansikte var likblekt, och ögonen voro sänkta mot golfvet.

Då närmade sig honom Nils Stensson och hviskade i hans öra:

»Låten det vara nog, fogde, drifven icke eder sak längre! Låt allt bero på konungen. Han ensamt kan återgifva eder Västerås slott!»

Riddarens ord voro liksom en öfversättning af fogdensinnersta tanke. Han gjorde icke vidare något motstånd. Han lät sin anklagelse falla, och Västerås slott öfverlämnades enligt dalallmogens önskan och riksens råds beslut åt grefve Hans af Ewersten.

*

Senare på aftonen satt Engelbrekt i sitt härberge nere i staden. En brasa flammade ur spiseln och spred sitt sken öfver rummet och mannen. Engelbrekt satt och stödde hufvudet mot handen, medan hans blick följde flammornas fantastiska lek, där de flämtande slickade spiselmuren och tycktes hafva så mycket att beställa, innan de dogo bort, för att efterträdas af nya.

Hans anlete var blekt, det såg till och med lidande ut, men det kunde vara en följd af spiselelden, liksom själfva klippan tyckes mjukna, när hon färgas röd i aftonrodnadens brand. Han framtog ett svart krucifix, som han en stund andäktigt betraktade, medan hans läppar framhviskade ord, hvilka icke voro ämnade att höras. Därpå knäppte han sina händer tillsammans omkring det lilla krucifixet och försjönk i bön.

Han märkte icke därunder, huru dörren öppnades och en högväxt munk sakta inträdde. Det var pater Johannes. Han stannade vid dörren, när häri såg Engelbrekt bedja, men när dennes rörelse utvisade, att han slutat sin bön, gick patern fram och lade handen på Engelbrekts skuldra.

»Gud välsigne dig, Engelbrekt», sade han. »Den som börjar i Guds namn, han kan ock med lugnt sinne tänka på slutet!»

»Skulle det då blott vara börjadt?» sporde Engelbrekt och såg vemodigt leende upp på den talande.

»Det är blott börjadt», upprepade denne med fasthet.

»Och hvaraf sägen I det så bestämdt, Johannes?»

»Jag kommer nu från slottet», svarade munken, »herrarne hafva dragit sina färde till Räfvelstad. Fogden drog med fruBirgitta därifrån, just som jag var där. Fru Birgitta skall till sin bror på Ervalla gård, men fogden drager raka vägen till konungen.»

»Detta tyder dock icke med visshet på, att hvad vi gjort skulle få göras om igen.»

»Nej, men fogdens afskedsord till sina svenner.»

»Och huru lydde då de?»

»Jag drager mina färde», sade han, »men det kunnen I förlita eder på, att det skall icke dröja till S:t Hans tider, så är jag här igen, och då skola vi börja den dansen, som jag nu bryggt och bakat för. Jag känner min herre konungen för väl, för att ett ögonblick tvifla på hvad han kommer att göra med detta rådets beslut. Antingen skolen I se mig här eller ock en annan, som blir sju rosor värre än jag ... Och däruti», tillade munken, »har den gode mannen otvifvelaktigt rätt.»

»Han kan hafva rätt», upprepade Engelbrekt eftertänksamt.

»Och därför hade det varit bättre», återtog munken, »om I icke hade mött de ädla herrarne af rådet. De hafva det nu en gång så bra de kunna önska, och därför vilja de bara lappa och lappa, tills det blir bara trasor ända igenom, allt för fredens skull. Men fred och ro få vi icke i Sveriges land, förrän alla dessa utländska fogdar äro borta och hela kräftan blifvit bortskuren med rötterna. Det är herredåd ända igenom, allt sedan de lyckades göra en ända på den ärlige och gode herren konung Magnus’ regemente och draga in den meklenburgske hertigen. Därför skolen I ock se, att I fån dessa goda herrar att göra med, fullt ut lika mycket som med de kungliga fogdarna.»

»Jag är därutinnan alldeles af din tanke, Johannes! ... Och tvingas vi att ännu hålla svärdet draget, välan ... jag är färdig, och de redlige männen af Dala skola icke svikta. Men skola vi ännu en gång däran, så vända vi icke åter, förrän landet är rensadt, och alla dessa fogdenästen jämnade med jorden, från och med Borganäs allt till den danskariksgränsen, så hjälpe oss så visst därtill Gud och S:t Erik konung!»

»Amen!» tillade munken och såg förtröstansfullt Engelbrekt i ögat.

Dörren slogs med detsamma upp, och en halfvuxen gosse stormade in. Det var Erik.

»Gif mig ett halft tjog ryttare, Engelbrekt», sade han, med mycken ifver, »och jag skall våga en lek, som skall

skänka dig glädje!»

»Hvad går åt dig, Erik?» genmälde Engelbrekt småleende. »Vi hafva en felig Fridlyst. Felig dag = stillestånd. dag med riksens fiender, huru kunna vi då storma i väg, som om vi hade fiender på halsen.»

»Herman!» sade Erik, ännu flämtande af den häftiga ridten till härberget.

»Herman, gosse ... hvad har du för tidender om honom?»

»Så vidt jag har mina ögon i behåll, och mina öron duga», svarade Erik, »så såg jag honom rida ut genom södertull med borganäsfogden och väl tjugo ryttare.»

»Herman och Johan Wale?»

»Jag hörde kedjorna skramla om hästen», fortsatte Erik, »och de redo fort undan.»

»Men huru kunde du känna dem?» sporde Engelbrekt tviflande.

»Jag hade bundit min norrbagge vid broräcket utmed ån, för att om möjligt komma in på slottet och se mig om, huru lägenheten kunde vara därinne. Jag hade redan gått öfver vindbron och stod invid porten, då jag hörde en hop ryttare komma inifrån borggården. Jag kastade mig öfver ledstången på bron och klämde mig tätt intill muren. En af slottsfolket kom med en fackla och ställde sig med ryggen mot mig, och bakom honom såg jag alla ryttarna. Jag kände godt igen fogden. Herman satt tätt insvept i en sid kappa, men vinden förde uppslaget för ett ögonblick åt sidan, och då såg jag hans anlete. Bland svennerna såg jag äfven långeHan märkte icke därunder, huru dörren öppnades och en högväxt munk sakta inträdde. (Sid. 72.)

Magnus. Herman red mellan honom och fogden. När de kommit öfver bron, vände fogden plötsligt om och vinkade till sig svennen med facklan. När grefvens af Ewersten dotterrider hit öfver, sade han, så kan du bedja henne från mig att tänka på S:t Hans afton, både den i fjol och den nästkommande. Och därpå försvann han.»

»Fort, låt sadla min häst», ropade Engelbrekt, »jag vill själf sitta upp!»

Han störtade mot dörren, men hejdades af munken, som fattade hans hand.

»Nej, nej, Engelbrekt», sade denne, »lämna detta åt mig och gossen här. Det skulle väcka onödigt uppseende, om I drogen å stad midt i natten ...»

»I skolen råda härutinnan, fader Johannes ... Men sparen icke hästarna, och Gud vare med eder. Du skall hafva tack, Erik. Dina tidender äro guld värda.»

Munken och gossen lämnade rummet, och en stund därefter hörde man ljudet af hästfötter, som aflägsnade sig från gården.

Engelbrekt gick oroligt fram och åter i rummet, försjunken i tankar.

Slutligen stannade han framför den nedbrunna brasan, där endast en och annan ljusblå låga hoppade som andar öfver de falnade kolen.

»Herman!» sade han långsamt, men tystnade åter, och först efter en stund tillade han: »Sankt Hans afton!»

*

VI.

Grefve Hans och hans dotter.

Det var tyst på Västerås slott, och de nyfikna bland stadens invånare, hvilka långt frampå natten gingo omkring på gatorna och fram på den öppna platsen vid åbrädden framför vindbryggan, undrande och spörjande om den förflutnadagens händelser, hörde blott ljudet af vaktens enformiga gång fram och åter på muren. Hvarje ljus i slottet var också släckt, endast från det rum, som hvar man visste, att den grymme fogden själf bebott, endast därifrån lyste ljus, skvallrande om, att dock någon redan var vaken i slottet.

Så var också förhållandet. Grefve Hans satt där uppe, och äfven ban var försjunken i tankar, liksom Engelbrekt där borta i det oansenliga härberget i staden. Hans öga hvilade än på en pergamentsbit, som han höll i handen, än på det med en duk öfverklädda ekbordet, där på morgonen Jösse Eriksson med en sådan tillfredsställelse sett på sina bref och låtit dem läsas af sin husfru. Nu voro dessa bref borta, och den röda bordduken utvisade genom sina veck och sitt oordnade skick, huru brådt den handen haft, som sammanrafsat papperen och brefven. Märken funnos ock, som tydligt talade om den högsta vrede hos den, som lämnade rummet. Bordet var öfverströdt af små pergamentsbitar, som tydligen hade tillhört ett större bref, något som äfven bestyrktes af några bitar af ett vaxinsegel. Men brefvet hade icke blifvit sönderrifven det var sönderhugget, och duken och bordskifvan buro märken af de skarpa huggen.

Den lilla pergamentsbiten, som grefven höll i handen och som var en af de många, hvilka betäckte bordet, innehöll ett namn, som eget nog förblifvit helt orördt af huggen. Där stod: »Erik Belgsting» på den lilla lappen. Det måtte hos grefven hafva framkallat underliga minnen. Han kunde ej slita sig lös därifrån, och medan hans blick stirrade på de svarta bokstäfverna, trängde en djup suck fram öfver hans läppar.

Framför honom på golfvet låg en bit af det stora, sönderhuggna vaxsigillet. Han tog äfven upp den och undersökte hvad som af den ingraverade vapenskölden fanns kvar. Det var en del af konung Eriks vapen, och i kanten stod: Ericus R., det öfriga var borthugget. Alltsammans var naturligtvis det kungabref, som fogden antagit vara konungens bref till riksens råd, och som han kommit i besittningaf, troende sig därigenom kasta en svart anklagelse på sin ädle motståndare. Huggen tydde på ett uppretadt sinne, som ej mera var mäktigt sig självt, och man behöfde ej söka länge för att finna orsakerna. De svikna förhoppningarna, och ännu mera självva besittningen af brefvet, som icke kunnat vinnas utan en handling, ovärdig ett ridderligt sinne, och som i följd af Engelbrekts enkla berättelse kastade öfver innehafvaren en skugga af niding — sådant kunde vara tillräckligt att bringa den höge fogden utom sig. För detta sist nämnda kunde väl fogden hafva försvarat sig, men hvad grefve Hans beträffar, och säkert äfven flera af de vid tillfället närvarande, var och förblef saken genom fogdens eget beteende klar.

Grefven satt länge i sina tankar, och när han reste sig upp och började vandra fram och åter i rummet, var det snarare för att gifva tankarna ännu friare färd, än för att afsluta dem.

Härunder afbröts han af en trumpetstöt från vakttornet, och i den tysta natten uppfångade hans öra tydligt ljudet af en ensam ryttare, som red öfver vindbryggan och in på borggården. Han lyssnade en stund, men fortsatte därpå åter sin vandring, tills stegen af någon, som nalkades rummet, åter kommo honom att stanna. Ett uttryck af innerligt välbehag öfverför hans anlete, när dörren öppnades och den väntade inträdde.

Det var en gammal man med hvita lockar kring en hög och välformad panna. Hans gestalt var hög och reslig liksom grefvens, och i hans öga lyste något bottenärligt och fridsamt, medan mannen med en viss förtrolig vördsamhet hälsade grefven.

»Är du redan här, käre Melcher?» utropade grefven glad, i det han räckte den bugande mannen handen.

»Som I sen, käre grefve», svarade denne, »jag har ridit genom natt och dag, sedan jag fick edert bref, och när jag kom till Gripsholm och Hartvig Flög lämnade mig ytterligare eder befallning att draga till Räfvelstad, så red jag genaste vägen öfver öarna. Vid Enköping träffade jag i eftermiddags en af herr Kristers svenner, som sade mig, att den gamleherren ridit sina gäster till mötes till Västerås, och jag begaf mig då på väg hit.»

»Väl att du kom, käre Melcher Gjordsson!» återtog grefven, »jag behöfver just nu en pålitlig man, just en vän sådan som du, ty dig kan jag förtro mig till.»

»Är du redan här, käre Meleher?» (Sid. 7S.)

Den gamle log så godt vid grefvens ord.

»Skildes vi icke åt i ungdomen, grefve», sade ban, »så vet jag icke, hvarför det skulle ske nu, när vi nalkas lifvets gräns! Jag kunde väl tro, att saker af vikt timade här uppe, eftersom I så enträget befallden mig rida den långa

vägen från Oppensten midt i vintern. Det går ej så lätt, när manhar de sjuttio på nacken, men likvisst har jag hvarken sparat mig själf eller min häst.»

»Tack, tack, käre vän!» nickade grefven vänligt.

»Yid Tortuna kyrka mötte jag de ädla herrarne, som drogo härifrån», fortsatte den gamle, »de togo in hos prästen öfver natten, och jag stannade en stund, eftersom jag trodde mig finna eder bland dem. Eder fann jag icke, men väl något annat, som rörde eder, och det skolen I veta.»

»Och hvad?»

»De ädla herrarne voro mycket förbittrade, äfven gamle herr Krister och i synnerhet biskop Knut. De talade vreda ord öfver en, som hette Engelbrekt, och äfven edert namn sammanbands med den mannens . ..»

»Såå .. . låt höra, Melcher . . . mitt namn och Engelbrekts, säger du?»

»Ja, jag stod vid trappan till kyrkherrehuset, och biskopen och herr Krister hade stannat på trappan, och biskopen slog herr Krister på axeln och sade: »Det skolen I se, herr Krister, att grefve Hans på Västerås slott drager ens med bönderna, Gud bättre, och Engelbrekt. Att hafva måst vika för dem, det ångrar mig, det kan leda till ett bonderegemente, som alltid är sämre än fogdeväldet. Allmogen måste näpsas, och därtill är icke grefve Hans mannen. Riksens råd måste elda åt honom på Västerås slott, att icke konungens räfst må drabba oss själfva.» Så där och mycket mera talade den gamle bispen, och herr Krister nickade litet emellan åt hvad ban sade, så nog kunde jag höra, att de icke voro eder blida till sinnes.»

»De taga mycket fel, de ädla herrarne», vidtog grefven med ett bittert leende, om de tro, att oron i denna landsända kan stillas på annat sätt än genom ett strängt handhafvande af lagen, och det är just att gå allmogens begäran till mötes. Att nämnas vid sidan af Engelbrekt, det vill jag i all min tid räkna för min ära. Men tagen eder till vara, gode herrar, ty hafven I ett annat mål än Engelbrekt för ögonen, så lärer det komma att båta eder illa.»Grefven redogjorde för hvad som hade tilldragit sig under dagens lopp och lämnade en noggrann och fördomsfri beskrifning öfver allt hvad han kände om det olidliga fogdeförtrycket, hvilket enligt hans tanke var den enda orsaken till bela missnöjet.

»Jag har gripits af den högsta beundran för desse män, Melcher, hvilka, tryckte af den största nöd, som en fri man kan lida, det oaktadt gått till väga med ett lugn och en sans, hvaraf säkert icke desse stränge riddare skulle hafva varit mäktige. De hafva gång på gång tiggt konungen om nåd och hjälp i sitt elände, men de hafva blifvit afvisade med hån, och då . . . säg mig, Melcher, hvad skola vi frie män göra i slikt fall? Marken, där godtyckets plogbill gått fram, har med ens hårdnat till och blifvit klippfast — se där, hvad som hittills timat! Skall denna mark nil ytterligare svedas med eld och brand — därtill vill icke grefve Hans låna sin hand, därom kunnen 1 vara visse, gode herrar af rådet, liksom att, om så sker, denna förhårdnade mark skall skjuta upp en klippmur så hög, att bela riket måste böja sig därför.»

»Edra ord glädja mitt gamla bjärta, herre», vidtog Melcher, när grefven tystnade, »men hörde någon af herrarne dem, så skulle de finna sina misstankar bekräftade. Såsom deras ord föllo, skulle de icke haft något emot, om Jösse Eriksson fått behålla Västerås slott och sitt fogdevälde.»

»Därutinnan tänka de i viss mån lika med mig, mon de må icke glömma, att fogden våldfört gällande lag och därtill farit med svek mellan konung och folk, och konungens man får icke nedlåta sig till en simpel stöld för att vinna sitt mål; ban är en af de många länkarna, som binda konungakronan fast vid den eviga lättfärdigheten och måste vara af rent guld: den oädla metallen duger icke. Såsom jag har sett sakerna — jag kan dock såsom främling misstaga mig — behöfves det blott förtroende mellan konung och folk, och konungens tron står klippfast, men genom sådana män som denne Jösse Eriksson och hans likar, hvilka, Gud bättre, deöfriga fogdarna äro, undergräfves och söndersmulas detta förtroende, och då kan intet uppehålla konung Eriks krona. Ekens rot är och blir densamma, men frätes kronan af mask, så vissnar hon bort.»

»Och en annan kommer i stället. . .»

»Du sade det, en annan kommer i stället, och det blir också följden här, om konung Erik icke genomskådar den väfnad, som blifvit lagd för hans ögon.»

»Det tyckes ban dock icke göra, ty belt annorlunda går det nu till än i salig drottning Margaretas tid, Gud hennes själ nåde? Så icke tyckes han hafva mycket kvar af den ädla fruns lärdomar . . .»

»Det olycksaliga kriget har dragit hans tankar och sinne ifrån hans riken», sade grefve Hans, medan han tankfull skrapade tillsammans pergamentsbitarna från bordet, »men han måste väckas till besinning. Melcher, hans ögon måste öppnas. Jag vill själf draga ned till Köpenhamn . . .»

»I viljen själf, käre grefve», utropade den gamle trotjänaren och gjorde stora ögon.

»Ja, ja, jag har länge haft det uppsåtet, och därför, ser du, var det som jag skickade efter dig. Den förflutna dagens händelser hafva påskyndat utförandet af mitt beslut, jag ville redan i morgon sitta upp och draga å stad. Men först må dock min dotter återkomma från Räfvelstad, dit hon följde med jungfru Karin Karlsdotter och fru Ebba Krummedik, likaså vill jag först se min fränka fru Richissa. Om ett par dagar skola de dock vara här, och då, Melcher, lämnar jag min dotter och mina egendomar i dina och fru Richissas händer. Du vill ju skydda dem som fordom?»

Den gamle mannen sade intet. Han lade blott handen på sitt hjärta och böjde hufvudet.

»Nu skall du hvila ut, gamle Melcher, efter din långa ridt, i morgon få vi talas närmare vid.»

Därmed lämnade de båda männen rummet, och kort därefter syntes icke mer något ljusskenur Jösse Erikssons rum på Västerås slott.»Gud och alla helgon beskydde dig, kära barn.» (Sid. 85.)

Tidigt påföljande morgon kom Engelbrekt upp på slottet, för att tala med grefven. Han infördes i den stora salen, där kvällen förut Herman Berman stridt en ojämn strid och där Jösse Erikssons välde krossats. Både grefven och

Engelbrekt voro allvarsamma, och viktiga tankar syntes behärska dem. Någon skymt af segerns öfvermod fanns icke hos den ene, och någon belåtenhet med förökad makt icke hos den andre.

»Jag ville redan hafva varit på väg norr ut, ädle grefve», sade Engelbrekt, »men en sak af vikt, som rör mig enskildt, har tvingat mig att göra eder ett besök, och eftersom jag ser eder, så skolen I först af allt mottaga Engelbrekts tack för det I så manligt hafven hållit edert ord, då vi sist talades vid på Säters kungsgård. Tack, grefve Hans! Knappast hade vi bondemän vunnit vår sak utan våld och manspillan, haden icke I varit och sagt ett sanningens ord. Det ordet skall icke Engelbrekt och ingen bondeman glömma!»

Grefven tryckte med värme Engelbrekts hand.

»Och nu hafven I ett enskildt ärende till mig?» sporde ban med en granskande blick.

»Jag hafver det, och det rörer min fosterson . . .»

»Eder fosterson, den raske ungersvennen!»

Grefven kände icke det hårda öde, som drabbat Herman, och tog därför för gifvet, att Engelbrekt nu kom som böneman för ynglingen till hans dotter. Därför mulnade hans blick, och han vände sig åt sidan, för att undvika att möta Engelbrekts.

»Herman Berman», fortsatte Engelbrekt, utan att vidare fästa sig vid grefvens besynnerliga beteende, »fördes som fånge från Västerås slott i går kväll!»

»Fånge... Herman Berman, eder fosterson!» utropade grefven och förändrade med ens uppsyn, »hvad sägen I, Engelbrekt?»

»Fogden på Borganäs förde honom härifrån fängslad i kedjor. Jag har folk ute på alla stigar att inhämta röfvaren, men om det icke skulle lyckas . . .»

»Om det icke skulle lyckas?» upprepade grefven.

»Så är min begäran till eder, grefve Hans, eftersom I nu ären herre på konungens vägnar öfver Västmanland och Dalarne, att I gifven Johan Wale befallning att utlämna honom till mig vid strängt straff.»Den befallningen skall jag utfärda redan denna dag, och i morgon skall den lämnas skrifven i fogdens händer. Och själf skulle jag vilja uppträda på Borganäs och lösa den raske mannen ur hans kedjor, om icke viktigare saker kallade mig åt annat håll, men jag har satt en pålitlig man till min underfogde här på slottet under min frånvaro, och han skall få befallning att rida dit upp i mitt ställe. Den saken hoppas jag till Gud kunna utreda till edert välbehag, ädle bergsman! Således hafven då äfven I sorg och bekymmer midt under eder glädje, att det stora verket fått en god utgång...»

»Hvilken hafven I då satt till fogde på slottet?» sporde Engelbrekt.

»Gamle Melcher Gjordsson, min fogde från Oppensten», genmälde grefven, »han skall utföra mitt verk, som om jag vore själf närvarande.»

Melcher inträdde i detsamma, och de båda männen hälsade på hvarandra, synbarligen ömsevis belåtna.

Någon stund därefter lämnade Engelbrekt slottet, och frampå förmiddagen red han med sina bergsmän ut ur Västerås.

Under de närmast följande dagarna anlände först fru Richissa från Gripsholm, och så kom äfven Agnes från Räfvelstad.

Omedelbart därpå en vacker förmiddag stod grefvens häst sadlad framför slottstrappan, och hans ryttare sutto färdiga att följa honom.

Snart syntes han själf på trappan, åtföljd af Melcher Gjordsson, och bakom honom stodo fru Richissa och Agnes. Grefven vände sig om på trappan och fattade sin dotters hand.

»När jag nu kommer åter, Agnes», sade han, »vid S:t Hans tider, så skall du vara min raska flicka igen, Gud och alla helgon beskydde dig, kära barn!»

Därmed tryckte han en kyss på hennes panna, tryckte fru Richissas och Melchers händer och steg till häst.

Ljudet af hästhofvarna genljöd doft ur porthvalfvet. Agnes sprang ned för trappan, för att uppfånga sista skymten afsin far. Också grefven vände sig om, just som han red ut ur porten.

En blick, en nick — och så voro far och dotter försvunna för hvarandra.

*

Dagar och veckor gingo, och allt förblef sig likt på Västerås slott. Blott blekheten på Agnes' kind tycktes tilltaga, och därjämte en egendomlig glans i hennes blick. Det var ej mera det lekande, skämtande barnet, det var en mognad kvinna, som redan tidigt fått smaka lifvets bitterhet. Hon hade drömt, hon hade svärmat, hon hade virkat sin framtids duk så ljus och blå och solskensvarm... Ack! han skulle nog komma, ungersvennen, och förnya sin fråga. Och hon log i drömmen ett rosigt leende och hon njöt i fulla drag sitt hjärtas, sin kärleks vår. Ty nu visste hon hvad hon ville veta.

Men så kom han, svennen, hennes hjärtas sven, men sluten i kedjor och med grafvens kyla i sin blick. O! det var mera än det arma hjärtat kunde uthärda. Däraf kom kindens snö, däraf den underliga glansen i hennes öga. Vinterns dok låg kastadt öfver hennes sköna blommor, och aldrig aldrig kunde hon hoppas, att dess makt skulle kunna öfvervinnas. Det öga, hvars värme skulle förmå smälta isen och locka hennes blomvärld till lif, det ögat skulle hon aldrig se... Det fanns stunder af förtviflan under dessa veckor, då den arma flickan önskade, att snart Hermans öde skulle gå i fullbordan, på det att också hon måtte snart hinna sitt mål och få möta honom i en värld, där intet hinder skulle ställa sig emellan henne och hennes kärlek.

Grefven, hennes fader, hade märkt hennes förändring, och han anade väl också orsaken därtill, men han ansåg bäst att låta den saken hvila och låta tiden verka. Han hade före sin afresa haft ett långt samtal med fru Richissa, och om det var till följd däraf, eller om det eljest var något, somband fru Richissas tunga i detta afseende, nog af,

hon tycktes icke alls förstå sin älsklings kväfda suckar eller hennes blyga frågor, så snart de tycktes hafva en viss riktning.

Desto mera talade Karin med sin unga matmoder därom. Karin hade på Agnes begäran följt med från Säters kungsgård och blifvit hennes kammarpiga. Och hennes visor och hennes tal utöfvade en upplifvande verkan på Agnes. Det var skogens friska källa, som porlade på afstånd och lockade den flämtande fågeln till svalka ocli ro. Ännu en fanns det, som såg med sorg den sköna grefvedotterns aftynande. Det var gamle Melcher.

»Jag känner icke igen stolts Agnes», hade han sagt till fru Richissa samma morgon, som han skulle draga upp till Dalarne, för att fullgöra sin herres befallning och hålla undersökning på Borganäs. »Jag känner icke mera igen min ros. Hvem har målat hennes kinder hvita, och hvem har jagat glädjen ur hennes ögon?»

»I frågen mera än som jag kan svara, Melcher», hade fru Richissa svarat med ett mildt leende. Men kanske skolen I själf finna svaret på eder fråga, om I tänken uppå, huru det skulle gå eder, i fall, det Gud förbjude, grefven eder herre skulle ligga i grafven.»

»Hon sörjer, stackars liten, hm .. . jag förstår. Men efter sorg plägar glädje komma...»

»Icke i detta fall!»

»Nu talen I gåtor för mig, fru Richissa.»

»Grefven!» hade fru Richissa svarat med en talande rörelse på hufvudet.

»Det skulle då vara en förbjuden frukt, som hon längtar att smaka; kanske något, som liknar hennes moderliga fränkas historia?»

Fru Richissa hade icke svarat därpå, men hon hade dolt sitt ansikte i sina händer. Melcher Gjordsson hade icke heller frågat mera. Han hade blott sakta klappat den bleka frun på armen och sagt:

»Då måste Herren råda!»Och så hade han ridit uppåt Dalarne.

Det kunde hafva förflutit ett par veckor därefter, så kom en dag Karin inspringande i tornrummet, där Agnes satt och sydde sköna blommor af silfver och guld på violblått flöjel.

Karin såg bestört ut och lade ett hopviket papper på flöjelsduken, just där nålen skulle trädas ner.

»Hvad är det», frågade Agnes.

»Jag fick det nu på morgonen, medan jag höll på att plocka blommor åt eder, stolts jungfru. En herresven lämnade mig det och hviskade i örat på mig: till stolts Agnes! och när jag vände mig om, såg jag honom försvinna bland träden i skogen.

Agnes bröt inseglet och läste:

»Jag bidar edert svar, Agnes. Dagarne rinna undan, och snart hafva vi hunnit den, då mitt löfte skall gå i fullbordan. Dock må jag säga eder det, att hvarje forskning efter ungersvennen är fåfäng. Melcher Gjordsson skall gifva eder bättre besked!»

En dödstystnad inträdde, och Karin såg förskräckt, hvilken verkan brefvet hade på hennes matmoder. Hennes ögon stodo stilla, och bela hennes anlete öfvergöts af en ytterlig hvithet, medan hon krampaktigt tryckte händerna mot sitt hjärta. Så satt hon några ögonblick orörlig som en marmorstod.

Men så flammade det till i hennes ögon, och en rodnad tändes på hennes kind. Hon reste sig upp och fattade tärnans hand.

»Karin!» utropade hon, »jag har funnit det! Lämna mig nu ensam; i afton, när allt är tyst, då vill jag tala med dig.»

När Karin försvunnit, stod ännu länge den bleka flickan försjunken i tankar, men åter flammade det till i de stora ögonen, och hon knäppte bedjande tillsammans sina händer. Ögonblicket därefter låg hon på knä framför

madonnabilden på bönpallen.

Några dagar därefter återvände Melcher Gjordsson till slottet. Om aftonen, sedan han slutat dagens bestyr, satt hanoch hvilade sig framför spiselbrasan i sitt rum, då dörren öppnades och Agnes inträdde.

Den gamle mannen steg upp och gick henne till mötes.

»Kan någon höra oss, fader Melcher?» sade hon med darrande röst. »Jag har viktiga saker att tala med dig om.»

Melcher såg på henne med en kärleksfull blick och bad henne vara lugn. Ingen skulle störa dem. och ingen kunde heller höra dem.

»Jag söker goda råd, Melcher», började då Agnes, »och jag har ingen i hela vida världen, som jag kan vända mig till, utom dig, du som jag haft kär allt sedan jag lekte på ditt knä, som barn.»

»I början så högtidligt, liten Agnes», inföll gubben, i det ban fattade flickans hand och liksom sökte lugna henne genom blotta ljudet af sin röst. »I talen så högtidligt, som om det rörde lif och död.»

»Det är ock så, att det rörer lif och död, gamle Melcher.»

Och hon omtalade oförbehållsamt sin kärleks korta historia från hennes räddning på Jätturn tills om kvällen på slottet, då borganäsfogden uttalade de förfärliga orden, hvilka sedan dess liksom afgrundsfåglar hväst sitt hesa skri i hennes öron.

»Herman måste räddas», så slutade hon, »det finnen I väl, fader Melcher, ban måste räddas . . .»

»Ja, ja, han måste räddas, det är också min herres, eder faders uttryckliga befallning, men . . . men frågan är, huru det skall gå till. Ett vore att fånga Johan själf, men . . .»

»Det är också min tanke . . . fogden skall blifva vår fånge.»

»Och huru menen I att det skall tillgå?» sporde gubben leende, »I besinnen icke, att mannen har räfvens slughet och är oåtkomlig just genom den mannens lif, som ban bar i sina händer.»

»Genom list», svarade Agnes.

»List?»

»Yi bedja honom om ett samtal i mitt namn, vi lofva honom till och med mitt jaord . . . och när han kommer, så

»Hvad är det?» frågade Agnes. (Sid. 88.)

finner han eder och min faders svenner, och I fören honom hit i tornet. I Husaby vill jag stämma möte med honom.»

Gubben strök sig om skägget med handen, och hans ögon stirrade på elden i spiseln.»Godt», sade han efter en stunds tystnad, »eder plan är icke att förkasta, liten Agnes; men . . . sägen mig nu ock, om allt lyckas, hvad viljen I sedan?»

»Sedan Herman är fri och hos sin fosterfader igen», genmälde hon dröjande, »sedan vill jag säga honom mitt sista farväl och ...»

»Nej, nej.. . säg icke ut det där ordet, liten Agnes», afbröt henne gubben orolig. »I skolen icke i klostret in. Men lofven mig tvenne ting, stolts jungfru, lofven mig att, om I kunnen, jaga ynglingens bild ur ert hjärta, och om I icke kunnen det, att I sägen gamle Melcher till, innan I fatten edert sista råd.»

Agnes tryckte med rörelse den gamle trotjänarens hand i sina och försvann.

Gubben stod en stund och såg efter henne, liksom om hon ännu stått där bedjande och förtroendefull inför hans själs öga.

När ban vände sig om mot spiselskenet var hans öga fullt af tårar.

*

VII.

Den flytande holmen.

Döfva, tunga, hotande rykten hade kommit söder ifrån, från konungens gård. Jösse Eriksson hade varit i Köpenhamn och så uppretat konungen, att han hotat skicka en vida grymmare fogde till Dalarne. Grefve Hans hade också varit där, men konungen hade icke velat lyssna till honom, och den förhatlige fogden hade så vunnit konungens öra, att han låtit kasta sin forne gunstling, den ädle grefven, i tornet.

Men liksom när luften är mättad med elektricitet, det behöfves blott en ringa kraft för att frammana blixten, sååfven här. Tiden var fylld af oro, af missnöje, af vrede — gäckade förhoppningars frukt. Det behöfdes icke mer än dessa rykten, för att hvarje man åter skulle vara färdig att draga ut i strid mot godtycke och lagvrängning. Allmogen samlade sig efter gudstjänstens slut på kyrkvallen, och från hvarje socken kommo bud till Engelbrekt med förfrågningar och med underrättelser om hvad som blifvit sagdt, än af den ene, än af den andre.

Det var söndagen näst före midsommardagen. En mängd allmoge hade samlat sig till Kopparberget, där gudstjänsten nyss var slutad. Engelbrekt och en mängd bergsmän och bönder bade anammat nattvarden.

Stilla och allvarligt skredo de höga gestalterna ut ur den lilla kyrkan. På kyrkovallen stannade Engelbrekt, och männen rundt omkring honom. När det blef ljudstilla och allas blickar voro fästa på honom, sade han:

»Så är det sagdt, att de onda tiderna skola återvända öfver våra bygder, och skall detta elände en gång få ett slut, så måste vi draga längre ut från våra bygder än till Västerås slott. Sådan är min tanke, att bela riket måste befrias, innan lag och rätt bland oss kunna bygga och bo. "Vi hafva begynt i Guds namn, jag har gifvit mitt löfte inför Gud vid hans altare, I hafven det ock, jag vet det, men jag vill här inför eder och allt folket upprepa min ed. Jag vill med eder hjälp befria Sveriges land från alla utländska fogdar, och förrän det är gjordt, vill jag icke sticka mitt svärd i skidan, eller ock sätte jag lifvet till, så bore mig allsvåldige Gud och Sankt Erik konung.»

»Det svärje vi ock, så sant oss Gud hjälpe!» upprepade männen rundt omkring honom, och de dragna svärden blixtrade mot solen, och tusen röster ropade ja och amen till Engelbrekts och männens ord, medan klockornas högtidliga toner fyllde rymden.

Sedan talades männen mycket vid under loppet af dagen, om tiden för uppbrottet och om samlingsorten och hvad i öfrigt som var att iakttaga. Men fram emot kvällen hade defleste socknemännen lämnat staden och på skilda vägar dragit hemåt.

Vid kvällsvarden var Engelbrekt ensam med sin hustru och sitt tjänstefolk, men ännu, medan de sutto till bords, inträdde pater Johannes och kort därefter Erik. Den senare hade en mycket viktig uppsyn. Hans kind var röd och svetten droppade från hans panna, men hans eldiga och beslutsamma blick gaf tydligt till känna, att ban icke aktade tröttheten.

När måltiden var slutad och bordsbönen läst, tilltog gossens oro. Tydligen hade ban något på hjärtat, som ban ville meddela husbonden. Denne tycktes dock icke märka det. Han vinkade åt gamle Björn att stanna, och gubben efterkom med sin vanliga stolthet sin husbondes önskan.

»Nu gäller det, Björn», sade Engelbrekt, »och nu vill jag hafva dig med, Björn. Yi komma att draga långa vägar, och Gud vet, om vi någonsin mer skola återse hemmets berg och kopparröken från vår hytta. Du må dock välja själf, gamle vän . . .»

»Välja», utropade den stele mannen med en röst, som med möda gjorde sig hörd för gråten, och med en min, som om han skämts öfver sin oförmåga att betvinga sin rörelse, »välja, husbonde, du vet väl, hvar jag helst vill lägga mitt hufvud, när döden kallar. . . hur kan jag välja?»

»Jag visste det, gamle! Gör dig då redo, vi skola icke mera skiljas åt!»

Stolt som en kung fast tårarna skymde hans blick, vände sig den gamle mannen om och nalkades dörren.

Nu kunde icke Erik styra sig längre. Han tog några steg öfver golfvet rakt fram emot Engelbrekt.

»Nu Engelbrekt!» sade ban, »nu månde jag väl vara viss på min sak!»

Engelbrekt såg ned på gossen, och ett skimmer af tillfredsställelse flög öfver hans anlete.

»Jag har funnit honom, Engelbrekt», fortsatte Erik, »jag har funnit honom och talat med honom. Han väntar mig,och så visst som han räddat min moders lif, så visst skall jag nu rädda hans, eller ock ser du mig nu sista gången, Engelbrekt.»

Både Engelbrekt och munken fattade gossens händer, och han måste utförligt berätta, huru han lyckats^lättra öfver muren på Borganäs åt sjösidan och i nattens tystnad smugit sig intill tornet samt där efter många misslyckade försök slutligen kunnat göra sig bemärkt af Herman.

»Hvad som skall ske», tillade ban, »måste dock ske fort, ty S:t Hans afton lärer eljest blifva hans sista.»

»S:t Hans afton?» sporde Engelbrekt, »du har då fått spaning på, hvad som den dagen skall tima?»

»Ingenting annat, än att den dagens middag en bödel skall hugga hufvudet af din fosterson, fader, om icke dessförinnan något annat timat.»

Det blef åter tyst. Engelbrekt gick med tunga steg upp och ned i rummet, men pater Johannes höll fortfarande gossens hand i sin, och en solskensblick lyste ur hans allvarliga nästan dystra öga. Både Engelbrekt och patern hade så godt som uppgifvit hoppet att kunna rädda den försvunne. Jakten om kvällen från Västerås hade varit fruktlös, likaså den befallning från grefve Hans till Johan "Wale, som Melcher Grjordsson framfört. Denne hade fått det svaret, att han (Johan Wale) icke visste något alls om den förmodade fången, utan vore sannolikt alltsammans en af dessa lögner, som bönderna sammansmidde till tusental för att svärta konungens fogdar. Johan Wale hade till och med lämnat alla nycklar till slottets särskilda dörrar åt Melcher och bedt honom anställa en noggrann undersökning. Men allt hade varit förgäfves.

Allt dystrare och fåordigare hade patern blifvit, och äfven Engelbrekt sörjde i tysthet öfver det öde, som utan tvifvel redan drabbat eller åtminstone inom kort skulle drabba den käre ynglingen. Men den allmänna nöden och det värf, som han påtagit sig för folkets skull, upptog så väl Engelbrekt som hans vän, munken, och därför hade de icke heller kunnat ägna sig åt denna sak så belt och hållet, som hade varit afnöden. Det är äfven så, när något utomordentligt stort och viktigt fyller människans själ, när hon står färdig att själf offra lif och blod för allt, som hon håller heligt och kärt, det är då ofta för henne en underordnad sak, om ett enskildt

»Och huru vill du då gå till väga?» sporde Engelbrekt. (Sid. 96.)

lif spilles. Hon betraktar det liksom sitt eget, endast som ett offer på det gemensamma altaret.

En fanns dock, som icke hade sinne eller tankar för annat än den unge mannens räddning, och det var Erik. Han hade också så till vida haft framgång i sina bemödanden, som hanlyckats finna Hermans fängelse och äfven meddela sig med honom. Som vi veta, kände han af gammalt väl till Borganäs' slott och dess murar och byggnader. Mången natt hade ban som en skugga glidit öfver muren och fram emot det torn, där vi funno honom en vårmorgon för ett år sedan. Då försmäktade hans fader där nere i tornet, nu satt hans moders räddare där nere i samma torn, fastsmidd vid muren alldeles invid hans faders förmultnade lik.

Det låg något högtidligt i den beslutsamhet, som strålade ur gossens öga, där han nu stod med handen sluten i munkens. Den renaste kärlek, den ädlaste själfuppoffring lågade ur denna blick och spred ett förklaringens sken öfver de fula anletsdragen.

»Och du vill våga ditt lif för ungersvennen?» frågade munken med en röst, som darrade af rörelse.

Gossens strålande blick gaf tydligt svar på frågan.

»Men huru skall det ske?» sporde Engelbrekt, stannande i sin vandring framför munken och gossen. »Väl kunde jag före Sankt Hans afton omringa fästet, men . . . föga troligt är det, att därigenom svennens lif skulle räddas!»

»Nej, nej», afbröt Erik lifligt, »nej, så vinna vi icke Herman åter. Fogden skulle blott begagna honom som ett medel att betvinga eder. . .»

»Ja», tillade munken, »det kunde lätt ske, att den pil, som skulle öppna fästets portar för Sveriges befriare, måste gå genom svennens hjärta.»

»Jag har tänkt ut ett råd», tog Erik blygsamt till orda, »men de, som skola utföra det, måste hafva sitt eget lif mindre kärt än svennens. Dock tviflar jag icke på, att de skola finnas, som, lika mycket för din skull, Engelbrekt, som för svennens egen, vilja följa mig på min sista vandring till Borganäs' slott.»

»Och hur vill du gå till väga?» sporde Engelbrekt, i det han satte sig och drog gossen intill sig, så att ban kunde se honom rätt in i de trovärdiga ögonen.

»Mitt råd är helt enkelt det, att öfverraska Borganäsoch taga fogden till fånga och tvinga honom att själf lösa Hermans kedjor . . . med tjugu raska svenner vill jag utföra det verket. Det kan nog vara, att vi spilla våra lif, men de lara föga betyda, och fogden skall se, huru frimodigt en går i döden för den man håller kär.»

Engelbrekt reste sig upp vid dessa gossens ord och lade sin hand på hans hufvud.

»Gud välsigne dig, gosse!» sade han, »och gifve framgång at ditt företag; du skall få din önskan uppfylld. Tjugu raska svenner skall du själf få utvälja bland mitt folk här på gården.»

Jublande af fröjd försvann gossen.

De båda männen sågo länge efter honom, tills Engelbrekt bröt tystnaden med dessa ord:

»Du skall se, Johannes, att han drifver sin sak igenom.»

»Dock vore godt», genmälde munken, »om en större styrka följde honom och vore till hands . . .»

»Nej, nej», afbröt Engelbrekt, »gossen har rätt, vi måste undvika onödigt buller, vi hafva ej tid att offra på en långvarig belägring af slottet. Midsommardagen skall bondehären dyka upp, liksom ur jorden, och fogden skall ej hafva tid att sätta sig till motvärn. Den stora planen får ej rubbas af något . .. Hvad helst som skall ske måste gossen verka ensam. Hermans och hans lif stå i Guds hand liksom våra egna.»

*

Det var sent på aftonen den 22 juni. Dagen hade varit mulen, och frampå kvällen började det regna, och skyarne på himlen voro så svarta och täta, och det var som en höstkväll. Öfver Håfran låg en tung och för ögat ogenomtränglig dimma.

Landtfolket hade redan begifvit sig till hvila, och man såg blott undantagsvis en bonde, som till följd af något arbete nödgats längre än vanligt dröja ute, stänga sin stugudörr, innan han gick till hvila.Det oaktadt syntes på de stigar, hvilka ledde ned till Håfran, några unga bonddrängar vandra fram. De gingo med en viss försiktighet, och den, som gick främst och tycktes leda tåget, stannade litet emellan vid minsta ovanliga ljud. De buro alla stora löfknippor, så att man kunde tagit dem för att hafva på sedvanligt sätt samlat grönt till midsommardagens firande, och på afstånd, synnerligast när de närmade sig sjön och inhöljdes i den därifrån uppstigande dimman, hade man kunnat taga dem för en skogsdunge, som med ens fått rörelseförmåga och flyttat sig framåt, för så vidt som man ens kunde urskilja dem.

Må hända var det också bonddrängarnas beräkning.

Vid stranden lågo fem små båtar, och framför dem stannade löfruskorna, och hvarje bonddräng lade sin knippa ned vid stranden, hvarpå de hjälptes åt att helt och hållet kläda båtarnes frambogar med löfruskorna. De voro till antalet tjugu, så att fyra förenade sig om hvarje båt. Snart voro desse försedde med en tät löfsal i hvarje förstäf, men olika höga. Tvenne af båtarna hade ordentliga träd fastgjorda vid sina framstammar.

En af drängarna hade stannat något på afstånd och öfvervakat det hela. När arbetet var färdigt, nalkades en af de andra och sade halfhögt:

»Du har icke tagit misten i beräkning, Erik, med hjälp af den skola vi komma osedda fram utan S:t Hans-löfvet.»

»Vi hafva god tid», svarade den tilltalade, som icke var någon annan än Erik, »och blåser det upp på sjön och dimman skingrar sig, är det godt att hafva skydd.»

Under tiden samlades de andra drängarna omkring Erik, den ene efter den andre.

»Stunden är inne», sade Erik och vände sig omkring i ringen, »men innan vi lägga ut, skolen I ännu en gång säga mig, om I viljen våga lifvet för Herman Berman.»

Ett enstämmigt ja blef svaret...

»Ännu är det tid att vända», fortfor talaren med ett allvar och en högtidlighet, som om han varit en pröfvad man, »den,som icke vill följa mig, kan ännu draga sig tillbaka... Godt, godt», tillade han, då alla tillkännagåfvo sin lust att våga allt för den käre Hermans räddning, »men läggen på hjärtat hvad jag sagt eder. Intet ord får talas, intet vapen röras utan på min befallning, icke ens till självförsvar. I skolen låta döda eder utan ett ljud af klagan, utan en suck, på det att någon enda af oss må hinna upp till fogden och antingen där dö eller rädda den fångne. Kommen ock i håg de öfverenskomna tecknen, behöfves en särskild tillsägelse, så skall den gå från man till man! Gud och S:t Göran stå oss bi!»

»Gud och S:t Göran stå oss bi!» upprepade alla och tryckte Eriks hand.

Några ögonblick därefter voro båtarna skjutna från strand. Fyra man befunno sig i hvarje, utom i den största, där Erik själf tagit plats. När de hunnit ett stycke från strand och kommit bakom en tämligen hög skogbevuxen holme, gjorde Erik ett tecken, i det han lät höra en kort hvissling, och alla båtarna lade sig sida vid sida, och fastbundos vid hvarandra, så att de tillsammans bildade en flottbrygga, hvars framsida utgjordes af ett ogenomträngligt löfverk. Därigenom att de i midten liggande båtarna voro försedda med höga träd, sluttade löfverket åt ömse sidor och liknade på afstånd en liten holme, som legat och summit på vågorna. På de yttersta båtarna voro också löfruskorna lagda längs med vattenytan, så att framifrån kunde icke ett årblad synas.

Planen var utan tvifvel god. På Borganäs anade man icke, att något allvarsamt förestod från Engelbrekts och allmogens sida, och man var därför icke noga med vakthållningen på murarna. Därpå hade Erik räknat, och därefter hade han uppgjort sin plan. Äfven om fogden själf från något af fönstren i fogdebyggningen eller adelshuset, såsom den förnämsta byggnaden på den tidens slott kallades, sett ut öfver Håfran i den ljusa sommarnatten, skulle han knappast lagt märke till den lilla holmen, eller funnit att den flöt på sjön och flyttade sig framåt. Nu kom därtill dimman till hjälp.Den försiktige Erik lät dock icke däraf förleda sig till något steg, som kunde hafva vållat ett misslyckande. Den flytande holmen rörde sig sakta framåt, och Erik styrde kosan. Ej ett ljud hördes, ej en åra lyftades eller sänktes för hårdt, och så ofta det var möjligt, doldes flottan af utskjutande uddar och små näs i sjön.

Så hade man hunnit till den holme, som låg närmast slottet. Det hade börjat blåsa, och tjockan började lätta på, så att man såg här och där den blå himlen.

Erik lade flottan vid utkanten af holmen åt land till, så att om man från muren eller slottet skulle se den, borde man taga den för en fortsättning af holmen. Ett par ögonblick låg den här alldeles orörlig och i lä för vinden, så att äfven det skarpaste öga icke skulle hafva anat, att den löfrika björkdungen hade dolt ett sådant innehåll. Vinden friskade dock upp allt mera, och dimman drefs i underliga skepnader fram mellan holmen och slottsmuren, som låg på några stenkasts afstånd.

Sannolikt för att begagna sig af den betäckning, som hans tillfälliga bundsförvant ännu kunde lämna, ehuru manteln var sliten och han snart skulle vara fullkomligt försvunnen, gaf Erik ett tecken, och flottan flyttade sig omärkligt framåt så nära sjöstranden som möjligt. Han hoppades alltid ännu, att den lilla löfdungen i den nattliga skymningen ej skulle urskiljas från skogen där bakom.

Måhända skulle han icke heller svikits i detta hopp, om icke vid en bred uthuggning i skogen, hvarifrån man kunde skönja en stor öppen plats åt sidan, vinden liksom fått fördubblad styrka och med ens sopat bort de sista

spåren af den skyddande dimman. Ögonblickligt låg åter flottan orörlig, och starka armar stötte med kraft åror och båtshakar ned emot sjöbottnen, för att hålla flottan stilla mot vinden, hvilken låg från sjösidan.

Slottet med sin mur och sina torn låg som i ett flor framför dem, och man kunde tydligt se, huru en sven gick fram och åter på vallen. Från den yttersta båten till vänsterhördes ett ljud, som om en bågsträng blifvit spänd. Erik såg dit och ett par glödande ögon tycktes afbida en vink af honom för att aflägsna den opåräknade åskådaren. Vid en häftig åtbörd af Eriks hand sjönk dock bågen åter ned i båtens gömmor. I samma ögonblick började flottan vända sig åt sidan. Den skarpa vinden hade fyllt löfseglen, och antingen om den främste af drängarna låtit skrämma sig af synen från muren eller hans armstyrka svikit honom, men hans åra hade gifvit efter och genast fattade vinden i löfverket och hotade att blotta hela företaget.

Ett larmrop hördes från svennen på muren, och Erik såg, huru ett par svenner till blefvo synliga där uppe. Icke ett ögonblick förlorade han dock besinningen. Lätt som en fågel, hoppade han öfver i den yttersta båten, fattade en båtshake, och med en förvånande styrka bragte han detta hörn af flottan att stanna, medan han tecknade åt de öfriga, att omärkligt rikta in henne i det rätta läget.

Knappt var detta gjordt, förrän han såg den första svennen med häftiga åtbörder peka utåt sjön i riktning mot flottan. Erik öfverlade med sig själf, om han skulle bakom båtarna söka komma i land och utefter stranden smyga sig fram till den punkt, där han kunde öfverklättra muren.

Då såg han till sin utomordentliga förvåning, huru den svennen som gifvit larmtecknet, fördes bort från muren, och huru den ene af de båda andra intog hans plats. Med klappande hjärta gaf han ett tecken åt alla att vara fullkomligt orörliga, och huru svårt det än var, lyckades det dock att hålla båtarna stilla.

Den nye svennen gick några slag fram och åter på muren, lade handen öfver ögonen och såg bort emot den lilla flytande holmen, som om äfven han vid närmare eftersinnande funnit något ovanligt i densamma, men så gick han åter några slag fram och åter och satte sig därefter ner på muren.

Ännu töfvade Erik en stund. Men svennen förblef orörlig i sin sittande ställning, och det såg till och med ut, som om hans hufvud sjunkit ned emot bröstet. Då gaf Eriktecknet, och flottan satte sig i rörelse. Ned emot det smala sund som skilde Borganäs från fastlandet, och hvaröfver vindbryggan gick, var ett tämligen starkt strömdrag, hvaraf Erik med mycken klokhet begagnade sig. Här upphörde all rodd, och årorna begagnades endast för att styra rätt kurs.

Allt gick lyckligt och väl, och just som tornklockan på Borganäs förkunnade att den första timmen af S:t Hans' dag var förliden, tog flottan landkänning. Som skuggor stego roddarna upp från sina platser, beväpnade sig med de i ordning liggande vapnen och följde Erik, hvilken smög utefter muren. Vågornas skvalpande mot stranden gjorde det omöjligt för någon inom slottsmuren att höra ljudet af vandrarnes steg.

Nu stannade Erik. En sakta hviskning gick genom hela raden, och alla skuggorna sjönko ned utmed muren. Endast en syntes med en vighet och styrka, som gränsade till det otroliga, glida uppför muren. Det var Erik själf. Med en tjock med många knutar försedd lina klängde han upp för ett utsprång af muren, begagnande sig dels af en och annan fogning, där murbruket lossnat, dels af en och annan inslagen järnspik, märken efter hans forna vandringar öfver samma mur. Han befann sig snart på krönet af muren och kröp utefter den bort till svennen, som ännu satt i samma ställning och fortfarande tycktes sofva.

Erik tycktes hafva beräknat allt. Utan att förlora ett ögonblick, och innan karlen ännu rätt visste, om han drömde eller var vaken, hade Erik fört ett starkt rep under hans knäveck samt omkring hans hals och dragit till så att han omöjligen kunde röra sig. I detsamma karlen vaknade, hviskade Erik i hans öra, att det minsta ljud, som gick öfver hans läppar, skulle kosta honom lifvet. Svennen förblef tyst. Erik fullbordade hans fängslande med att sammanknyta äfven hans armar, stack en kafvel i hans mun och släpade honom ned utför muren, där han lät honom ligga.

Sedan detta var gjordt, gick han åter upp på muren och fram till den tjocka linan, som han fastgjorde medelst enjärnhake vid en stockända, som sprang fram ur muren. En omärklig ryckning på linan hade den följd, att den

ena skuggan efter den andra syntes på muren och försvann, liksom om en väldig orm vältrat sig upp ur Håfrans djup och i tysta bukter öfverstigit muren.

Med en vighet och styrka, som gränsade till det otroliga, syntes Erik glida uppför muren. (Sid. 102.)

Något på sidan om detta ställe låg i ett hörn inom muren en sammanförd hop af stora stenar, sannolikt ämnade att begagnas vid försvaret, om slottet anfölles med stormande hand. Bakom denna stenhög försvunno skuggorna. Allt var tyst inom borgen, blott en och annan gång hördes det hemskarasslet af kedjor liksom nedifrån jorden. Erik ryste till, när detta ljud träffade hans öra, och som en ande gled han utefter muren, uppåt slottsbyggnaderna. Han var lätt beväpnad, ett kort svärd var instucket inom lädergördeln, och på axeln bar han en lång järnstång, försedd med hakar i ömse ändar.

Han hade just hunnit till tornet och ämnade just skrida öfver den öppna gården framemot borgstugan, där antagligen största delen af svennerna låg försänkt i djup sömn, då plötsligen en häftig trumpetstöt hördes utanför borgporten, och efter någon stund besvarades af en annan från porttornet. Erik drog sig tillbaka innerst in i hörnet mellan ett par stora öltunnor och tornväggen, och en dödlig blekhet betäckte hans kind. Det var icke fruktan, det var en djup förtviflan. Han tänkte icke ett ögonblick på att ge sitt företag förloradt, blott därpå, huru han med sin död skulle kunna hämnas sin käre Herman.

Från borgstugan rörde sig emellertid ingen, men utför vindeltrappan kom en sven nedspringande; det var långe Magnus, och kort därefter red en ryttare in på gården. Ryttaren steg af sin häst och följde Magnus uppför vindeltrappan.

*

VIII.

Sankt Hans' afton 1434.

Johan Wale hade med feberaktig oro afbidat inbrytandet af den dag, då han skulle se det viktigaste hindret för vinnandet af sina lidelsers mål falla. Helt och hållet upptagen som han var af sitt hjärtas angelägenheter, hade han invaggat sig i den tro, att tills vidare intet var för honom att frukta från Engelbrekts och allmogens sida, och då tillika allaförhandlingar med dem nu skulle skötas af grefve Hans och hans fogde på Västerås, Melcher Gjordsson, hade detta i sin mån bidragit att göra honom i detta afseende sorglös och efterlåten. Att hålla öfverenskommelsen mellan Jösse Eriksson och riddar Ture Turesson, hade han åtminstone till det yttre slagit ur hågen, och onekligen höll han den i självfva verket bättre eller bevarade han åt sig möjligheten att hålla den genom att icke uppenbart sätta sig emot grefve Hans och sålunda nödgas förr eller senare uppgifva slottet, hvilket icke var i det skick, att det länge kunde hålla sig.

Han gick härutinnan så långt, att han med största beredvillighet gick Melcher Gjordsson till mötes, och lyckades så förträffligt föra den hederlige gubben bakom ljuset, att denne lämnade Borganäs till hälften öfvertygad om, att Herman Berman verkligen icke fanns där.

Med ett afgrundslikt leende gnuggade herr Johan sina händer den aftonen, då Melcher Gjordsson hade lämnat Borganäs. Och mången gång därefter hade han med en blick af djäfvulsk självbelåtenhet betraktat det stora mörka tornet och skrattat åt vanmakten och åt sin lycka.

Han hade flyttat in i de rum, som beboddes af fru Richissa och Agnes, medan de föregående vår några dagar vistades på Borganäs. Här tyckte han sig trifvas bättre än på något annat ställe. Här skådade han så tydligt den bildsköna flickan, som i sin smärta var nästan mera förtrollande, än när han såg henne bedja framför madonnabilden där borta bakom det stora ekskåpet i hörnet af rummet; här såg han äfven tydligare än eljest hela vidden af den lycka, han ägde i sina händer. Och åter riktades blicken åt det håll, där det mörka tornet var beläget, och åter uppsteg det hemska skrattet öfver hans läppar.

Så hade man hunnit till den 22 juni. På aftonen hade fogden låtit sina svenner dricka duktigt om i borgstugan.

Det hörde nämligen till bruket hos dessa utländska lycksökare, hvilka under skepnad af kungliga fogdar pinade det svenska folket, att stå väl med det utskum, hvarmed de fyllde slotten,och detta kunde icke ske på annat sätt än genom att tillfredsställa deras begärelser eller att blunda för dem. Därför hade nu äfven ett borggille blifvit afdrucket i Borganäs' borgstuga om kvällen och långt inpå natten till den dag, som skulle blifva Herman Bermans sista. Johan Wale hade själf deltagit däri och nyss aflägsnat sig från borgstugan upp på sina rum, då ropet från svennen, hvilken gick på vakt kring muren, inträngde i borgstugan.

Larmet och stojet och dryckesvisorna gjorde dock, att endast de, hvilka befunno sig närmast dörren, hörde ropet; och med en viss ovilja lämnade de dryckessalen, för att taga reda på orsaken till väckarropet.

»Ugglor i mossen», ropade svennen från muren till dem, när de kommo upp för gräsvallen.

»Du har för mycket öl i hjärnan, Palne» sade den ene af de utkomne svennerna, »hvad skriker du för, vill du sitta i tornet i natt?»

»Drifva icke onda andar sitt spel», menade Palne tro på, »så är fara på färde, och jag vill skynda till fogden...»

Han pekade utåt vattenbrynet, där vinden dansade om med de hvita dimgestalterna.

»Kunnen I icke se...»

»Hvad skola vi se, annat än holmarne och sjön och vinden, som rensar Håfran från onda dunster?»

»Vore godt», menade den andre svennen, »om en pust ville tumla om i din trånga hufvudskalle, Palne, och rensa den från öldunsterna. Då skulle du icke störa folk i deras målro.»

»Följ stranden där med ögat», återtog Palne, utan att låta sig störas af skämtet, »kunnen I icke se en liten holme, som tyckes flytta sig framåt. Någon sådan finner du icke vid fullt dagsljus.»

Och svennerna ansträngde sig, för att se den utvisade holmen. Men för deras öltyngda blickar flöt den helt och hållet tillsammans med stranden. Äfven Palne såg förvånad att taflan nu var förändrad, och att hvad han sett, ellertrodde sig hafva sett, icke mera var att se. Väl låg där en liten holme, men den kunde tillhöra det framspringande näset från stranden, där uthuggningen började, och där äfven några björkar voro lämnade orörda.

Därunder antog hans ansikte ett förfärligt uttryck af hat och bitterhet och hans ögon gnistrade så hemskt. (Sid. 109.)»Men du skall följa mig till långe Magnus», röt den ene af svennerna och fattade Palne i kragen, »dröj du här en kort stund, Björn, så får väl den, som är i närmast tur, komma och lösa dig ur vakten.»

Därmed lämnade de den nya svennen. Vi veta, huru han ett par gånger sökte öfvertyga sig om det rätta förhållandet med den underliga lilla holmen, men att han snart under inverkan af ölet och den friska nattvinden föll i en djup sömn.

Palne fördes väl till Magnus, men denne var som bäst i taget med sina berättelser, och sträng ordning hörde icke till Borganäs' borglag.

»Palne», dömde Magnus, »du skall dricka oss alla till och sjunga för oss en visa, som alla kunna skratta åt, men för hvarje ord, som icke har slik verkan, skall du hafva ett slag i ansiktet af hvarje man i borgstugan.»

Och den sålunda afkunnade domen började genast gå i verkställighet, men det starka ölet hade också ett ord med i laget. Innan visan var all, hade alla sjunkit under bordet, och äfven Palne. Långe Magnus raglade fram till honom och gaf honom en spark, hvarpå också han lämnade borgstugan, halade sig uppför loftstrappan och försvann i ett rum näst intill fogdens. När tornklockan slog ett, lågo alla på Borganäs i djup sömn med undantag af fången i tornet.

Trumpetstöten väckte dock Magnus, och han skyndade ned på gården. Det var ett bud från Melcher Gjordsson och stolts Agnes, som genast önskade ett samtal med fogden. Magnus tog budbäraren med sig och förde honom upp till fogdens rum.

Johan Wale hade halfrusig hört trumpetstöten och satt sig upp i sängen, där han låg oafklädd. När ljudet af de

ankommande träffade honom, steg han upp och lyckades efter någon möda få eld på en vaxfackla, som satt fästad vid en mässingsring i väggen helt nära spisen. Där ute var det redan ljus dager, men detta rum var, som läsaren påminner sig,genom sina små fönster tämligen dunkelt och mörkt äfven midt på dagen.

När facklan väl blifvit tänd, gick fogden och öppnade, och åter syntes det där hemska leendet på hans läpp, när hans öga träffade de inträdande.

»Du kommer bittida, sven?» sporde han och spände sina ögon i den främmande.

»Viktiga ärenden tillåta sällan val af tid», genmälde svennen, i det han framräckte ett bref till fogden och tillade, »Melcher Gjordsson låter hälsa eder, fogde, och anhåller om säker gisslan, i fall I viljen se grefvens dotter på Borganäs.»

Fogden svarade icke på detta tal. Han hade öppnat brefvet och genomläst det, och därunder antog hans ansikte ett så förfärligt uttryck af hat och bitterhet, och hans ögon gnistrade så hemskt, att den främmande svennen vände sig bort.

Brefvet var af följande innehåll: »Jag har väntat eder här på Husaby nu i mera än tvenne veckor, och bud har gått ofta mellan klostret och Borganäs, men I hafven icke efterkommit min önskan. För att rädda den mannen, hvars lif är mig dyrbarare än mitt eget, vill jag nu till sist komma till eder på Borganäs, blott I gifven mig säker gisslan och låter mig åtföljas af ett visst antal svenner. Svaren mig med budet! Agnes Hansdotter af Ewersten.»

Utan att yttra ett ord, satte sig fogden till bordet och skref följande svar: »Hvad I skrifven i edert bref, stolts Agnes, om att I hafven väntat mig på Husaby etc., så veten, att jag icke hafver funnit något skäl att besöka eder där. Dragen eder ock till minnes, att det ord, som ensamt kan rädda ungersvennen, ännu icke af eder blifvit yttradt. För hvarje ytterligare bemödande af eder att rädda honom, skolen I endast föröka dödens smärtor, utan att I ändock skolen kunna undkomma fullbordandet af mitt löfte. Med edert bud skickar jag intet svar, utan det skolen I erhålla på samma sätt som förut, ty ingen skall kunna bevisa, att jag äger den fångne i mitt våld, och edert ord bevisar därvid intet.»

När fogden skrifvit detta och sammanvikit papperet, restehan sig och vände sig mot svennen med en blick, som lyste likt klingan på en skarpslipad italiensk dolk.

»Du begär gisslan för ett besök af Melcher Gjordsson och grefvens af Ewersten dotter? Du må gifva honom det svaret från mig, att jag icke vet, hvarför gisslan skulle växlas mellan oss för fogdens besök här på slottet, eller för stolts jungfruns. Nu såsom alltid står slottet öppet för dem; jag för min del tränger icke till något samtal med hvarken den ena eller den andra.»

»Och detta svaret skall jag återbringa till min herre?» sporde svennen med tydlig förtrytelse i blick och ton.

»Detta svar skall du föra med dig», upprepade fogden, i det han lämnade det sammanvikta brefvet åt Magnus med en betydelsefull blick, »och dessutom kan du, om det lyster dig, framföra det spörsmålet från mig, hvarföre gamle Melcher ligger så länge på Husaby; mig synes, han borde hafva något att beställa på andra sidan älfven ock!»

Magnus hade under tiden stoppat det lilla brefvet innanför sin tröja, hvarvid ett par länkar af en silfverkedja blottades, men hvilken han omsorgsfullt åter dolde. Därefter nalkades han dörren, men stannade plötsligt och lyssnade. Det lät som om loftsbron knarrat under en vandrares steg där utanför. Han kastade en flyktig blick på fogden och vände sig därpå åter mot dörren, för att nu aflägsna sig.

Då öppnades dörren, och en kraftigt byggd gestalt, fast ännu bara gossen, visade sig på dörrtröskeln.

»Hvem är där?» sporde fogden och slungade en förkrossande blick på den inträdande.

»Torde väl hända, att I nu icke kännen mig», svarade denne, »dock var det en gång, som I gåfven edra svenner befallning att skjuta mig kallt järn genom bröstet. Det var en gång, som jag besökt min fader där borta i tornet; jag har äfven nu besökt honom, fast han nu är bara ett maskfrätt lik...»

»Är du från dina sinnen, pojke?» ropade fogden. »Du skall själf göra din fader sällskap i tornet...»»Det är just därför, jag är hitkommen», genmälde gossen, alldeles förbryllande fogden och äfven de båda andra männen med sitt orubbliga lugn och den hemska beslutsamhet, som talade ur hans blick och hela hans säkra hållning.

»Men äfven den andre behöfver sällskap», fortsatte han, utan att afbida svar, och fängslande fogden och långe Magnus såsom genom ett slags förtrollning, »Herman Berman, fogde, som du håller fängslad, och som du denna dag ämnar mörda...»

»Vansinnige, hvad vågar du säga...?»

»Jag vågar spörja dig, Johan Wale, hvad du skulle säga, om jag förkunnade dig, att din sista stund nu vore kommen...»

»Sparka ut den hunden, Magnus», ropade fogden, »och se till, att han tuktas eftertryckligt. Sedan må han afbida sin tid i tornet, efter som han säger sig åstunda det.»

»Håll, fogde, och du, bödelsdräng, rör dig icke ur fläcken... I ären båda i mitt våld, intet kan rädda eder, din sista timme är inne, Johan Wale, fall ned och bed, om du kan, bed den allsvåldige, om nåd och förlåtelse, du usle lönmördare och kvinnorånare, och du Magnus... du skall göra din herre sällskap.»

Fogden bleknade vid dessa ord, som uttalades med en ton, hvilken icke gaf utrymme för något tvifvel om förmågan att kunna uppfylla dem. Han stod stilla och stirrade med vild förtviflan på ynglingen. Magnus åter, som dragit sig åt sidan, störtade med draget svärd emot den myndige domaren. Men svärdet hade rasslat när det drogs ur skidan, och i samma ögonblick klappade Erik i händerna och dörren flög upp, och en skara väl beväpnade, storväxta och starka bonddrängar syntes där utanför hufvud vid hufvud.

Magnus hejdade sig, och handen med svärdet sjönk ned vid hans sida.

»I kunnen se», fortsatte Erik, »om någon utväg finnes för er att undkomma. Väl trodde jag, att det skulle gått bättre utan så många vittnen, men som I viljen det, så må det ske...»

På en vink af Erik skyndade några handfasta drängarin och omgåfvo fogden och hans sven, vridande svärdet ur den senares hand. Deras händer bakbundos, men drängarna omgåfvo dem icke förty med sina dragna svärd.

»Du är en främmande sven», sade Erik till budbäraren, som med förvåning åsett hvad som tilldragit sig och därvid icke undertryckt den tillfredsställelse, som han synbarligen erfor, »att döma af uttrycket i ditt ansikte, är du snarare vår vän än fiende.»

»Jag är Melcher Gjordssons sven från Västerås», blef svaret, »och är jag icke illa underrättad, så gällde min sändning samma ärende, som du nu tyckes hafva tagit om hand.»

»Väl, du må då stanna, om dig lyster, eller vill du det hellre, så drag dina färde till din herre och säg honom hvad som timat. Och nu skola vi göra pinan kort», Erik vände sig med dessa ord åter till Johan Wale, »du skall nu föra oss till tornet, fogde, och där skall du lösa Herman Bermans kedjor.»

Det blixtrade till i italienarens svarta öga, och det är svårt att säga, om det icke var af glädje. Säkert uppsprang i hans förslagna hufvud någon tanke på räddning, som huru omöjlig den ock för ögonblicket tycktes vara, dock tjänade till att hålla modet uppe. Han hoppades kunna begagna något obevakadt ögonblick. Utan motstånd lät han föra sig ut på loftsbron och utför loftstrappan.

Erik gick förut, och närmast honom fångarne med sin handfasta omgifning och därpå följde de öfriga drängarna och den främmande svennen.

När de kommit framför borgstugan, stannade Erik. Den stora dörren, som ledde utåt, var tillspärrad med en järnstång, hvars ändar voro böjda och instuckna i tvenne starka järnringar, hvilka sutto i muren på ömse sidor om dörren, tydligen för att i dem fästa facklor eller bloss vid högtidliga tillfällen. Allt hade af Erik blifvit på förhand uppmätt och tillredt, och händelsen tycktes äfven hafva velat gynna honom utöfver all beräkning. Framför hvart och ett af de fyra små vindögon, hvilka funnos på borgstugans väggar, stodo fyradrängar med pilen på den

spända bågsträngen. Men ännu var allt tyst inne i salen, en följd af föregående aftons grundliga förplägning.

»Om du har nycklarna till tornet här inne», sade Erik till fogden, »så ropa ut din fångvaktare, att han gifver mig dem!»

Och utan invändning ropade Johan Wale ett namn, som klingade utländskt. Det väckte någon förundran hos både Erik och de öfriga, men det hade blott den följden, att de med ännu större vaksamhet iakttogo fångarnes alla rörelser.

Något svar hördes emellertid ej af därinifrån, hvarföre Erik med fästet af sitt korta svärd dundrade några kraftiga slag på dörren, så att den gaf genljud i hela borgen. Den främmande svennen nalkades därunder Erik och hviskade något i hans öra. Erik vinkade till sig en af drängarna och sade till honom:

»Porttornet!» hvarpå drängen aflägsnade sig, åtföljd af den främmande svennen.

Emellertid började det blifva rörelse i borgstugan, och ett och annat halfrusigt ansikte visade sig framför vindögonen, men drog sig hastigt tillbaka vid åsynen af bågskyttarne. På uppmaning af Erik ropade nu åter fogden det främmande namnet, och några ögonblick därefter hördes en hand inifrån fatta i dörrlåset.

»Kasta ut nycklarna genom vindögat!» ropade Erik. »I ären alla Engelbrekts fångar!»

Ett sorl af vreda röster hördes inifrån rummet, men fogden förnyade åter, på Eriks tillsägelse, befallningen att kasta ut nycklarna genom fönstret. Fångvaktaren liksom de öfriga svennerna där inne tycktes dock icke vilja foga sig efter den gifna befallningen. I stället för nycklarna hördes ett kraftigt anlopp mot dörren, tydligen i akt och mening att spränga den. Försöket misslyckades dock.

»Hören mig, svenner», ropade då Erik genom dörren, om icke nycklarne till tornet och fängelset ögonblickligen utlämnas, såsom fogden har befallt, så skolen I se honomdödas här framför edra ögon, utan att I kunnen röra ett finger till hans räddning.»

Det blef tyst där inne, och det förflöt ytterligare en stund.

Erik började blifva otålig och vände sig mot Johan Wale.

»Du, fogde, skall skaffa oss nycklarna i denna stund, det gäller ditt lif. Tornet skall nedbrytas sten för sten, ingen kedja är så stark att hon ej kan genomsågas, intet kan numera förhindra Hermans räddning. Du kan blott förkorta din egen tid, om du icke nu får makt med dina svenner!»

Och han riktade svärdsudden mot Johan Wales bröst.

Dennes ansikte blef blyfärgadt, men han förnyade sin tillsägelse om nycklarna, och äfven Magnus tillropade de inneslutna svennerna att icke onödigtvis förvärra sin fogdes, hans och deras eget öde.

Då emellertid svennerna ännu dröjde, ropade Erik så högt, att det öfverröstade det åter begynnande sorlet inne i borgstugan.

»Skynda upp i fogdens rum efter den brinnande facklan, vi skola sätta eld på hela borgstugan och reda till en bastu, så att de måga påminna sig de fem männen, hvilka de rökte till döds...»

En af drängarna skyndade att efterkomma tillsägelsen, och detta tycktes hafva bättre verkan. En tung nyckelknippa slungades ut genom ett af fönstren. Med en glädjestrålande blick skyndade Erik att upptaga den.

»Framåt, framåt!» ropade han. »Nu är frihetens timme slagen, och segern är vår.»

Med ett jubelrop stormade hela skaran till tornet. Endast de fyra bågskyttarna stodo kvar med armborsten spända och pilen på sträng.

Nyckeln vreds om i det rostiga låset, och järnporten knarrade på sina hakar. En förfärlig stank slog de inträdande till mötes, men Erik ryckte facklan ur drängens hand och skyndade utför den mörka fuktiga torntrappan, följd af de öfriga, hvilka fortfarande förde fångarna emellan sig.

Där nere var ännu en järndörr. Efter några ögonblick,som åtgingo för att finna den rätta nyckeln, var äfven denna dörr öppnad, och de inträdde i ett mörkt, underjordiskt fängelse, till hvilket ytterligare några trappsteg ledde ned ifrån dörren.

Med ett jubelrop stormade hela skaran till tornet. (Sid. 114.)

Till en början kunde intet urskiljas därinne. En kväfvande likluft fyllde rummet, och tunga kedjor hördes rassla längst bort i ett hörn snedt för dörren. Allt efter som facklan hann skingra den dystra natten, såg man vid ena väggen, ännu med järnkedjor fästadt vid den, ett till hälften ruttnadt lik. Midt emot detta stod utmed väggen skepnaden af en man, hvars rörelse med handen tillkännagaf, att han ännu var vid lif.

Erik kastade facklan ifrån sig och störtade fram emot skepnaden, som öppnade sina armar och slöt honom tätt intill sig.

Ett häftigt buller väckte Erik och fången.

Facklan hade fallit midt för Johan Wale, och denne hade framsträckt foten, för att släcka henne. Men en af drängarna, som genast skyndat fram att upptaga facklan, hade sett fogdens rörelse och gaf honom, i det han upptog facklan, ett slag med handen, så att han tumlade omkull invid det halfruttnade liket.

Slaget var döfvande, Johan Wale låg orörlig vid liket, när Erik och fångens blickar fästes på honom.

»Det är min faders lik», utropade Erik, därvid alldeles utom sig, och störtade fram emot fogden, liksom färdig att gifva honom dråpslaget, där han låg.

Men han hejdade sig plötsligt, och i detsamma började fogden röra på sig. När medvetandet fullt återvände, och han märkte den förfärliga bädd, där han hvilat, sprang han upp, som träffad af ett nytt slag.

»Guds hämnd öfver den grymme mördaren!» sade Erik med högtidlig stämma, under det stora tårar banade sig väg utför hans kinder.

Han föll därefter på knä framför lämningarna efter sin fader och gjorde korstecknet öfver dem och öfver sig. Några ögonblick förflöto, hvarpå han reste sig upp.

»Nu», sade han, vänd till Johan Wale, »nu skall du själf lösa de fångnes kedjor, först min herres, Herman Bermans, och sedan min faders... Han skall hvila i vigd jord, serdu, fogde!... Lös hans hand, vänner, jag skall vaka öfver honom under arbetet!»

Och med draget svärd ställde sig Erik invid fogden, medan repet om dennes händer lossades. Sedan detta var gjordt, kastade Erik till honom nyckelknippan.

»Skynda dig, fogde», sade han, »och tacka den allsmäktige Guden, att jag icke yttermera låter kedja dig fast vid min faders lik, att förruttna tillsammans med det.»

Fogden var likblek och kastade skygga blickar omkring sig, men dessa voro mindre riktade på de dragna svärden, än på en tjock fyrkantig pelare, som stod nära intill det ställe, där Herman befann sig. Han vände sig så, att han hade denna pelare på sidan, och under det han fattade den lilla nyckeln, hvilken hörde till fångens kedjelås, for hans öga allt emellanåt bort till pelaren. De blanka svärden, hvilka glimmade emot honom vid ljuset från facklan, tycktes dock ständigt tvinga honom att draga blicken därifrån.

Synbarligen gick han dock mera betänksamt till väga, än som varit behöfligt. Han fattade fångens ena hand och löste järnringen omkring densamma. Han fattade därpå den andra, men nyckeln tycktes icke här vilja så godt göra tjänst.

Erik höjde sitt svärd, och fogden skälfde till, som om han redan känt klingans kylande bett.

»Töfva icke, fogde», sade Erik, »jag fruktar svek i själfva ditt befrielseverk.»

»Lys hit med facklan», stönade Johan Wale och drog fången med sig fram emot pelaren, hvarvid de blanka svärden veko åt sidan, så att han kom med ryggen inemot pelarens hörn. Han växlade därvid en blick med

Magnus, som omärkligt sökte närma sig sin herre.

Men Erik, hvilkens misstänksamhet ökades af fogdens beteende, fattade honom vid halsen med den vänstra handen, medan den högra höll svärdet färdigt att stöta till.

»Håll säkert öga på långe Magnus», sade han, »och du, fogde, antingen du ser eller ej, ditt lif hänger därpå, om du lyckas!»Ögonblickligt föll den tunga kedjan från Hermans andra hand, och fogden lutade sig ned för att lösa äfven fotbojorna. Erik släppte icke sitt tag, och kraftiga armar hade tvungit Magnus att blifva där han var och uppgifva sitt försök att närma sig fogden.

Efter en stund reste fogden sig upp.

Herman var fri.

»Och nu, Herman!» sade Erik, »nu skall du taga befallningen öfver oss, och först och främst skall du döma öfver den grymme mördaren.»

Det blef alldeles tyst i tornrummet, och alla afbidade med spänd väntan, hvad den befriade skulle säga. Drängen, som höll facklan, lyfte den högt upp, så att dess sken föll på alla de innevarandes anleten.

Herman stod länge med armarna korslagda öfver bröstet och såg på den likbleke fogden.

»Helt annorlunda», sade han, »är vårt möte, än I haden väntat och utlofvat, Johan Wale. Hade I icke gjort det löftet, som I väl minnens, så skulle jag dock låta eder fri att draga bort från Sveriges rike, ty I ären för usel att en ärlig mans hand skulle komma vid eder. Som det nu är, skolen I hållas fängslad, tills Engelbrekt får döma öfver eder! Mig hafven I sökt med svek och mord, men I hafven misslyckats. Den lybske köpmannens hand darrade, och Hartwig Flögs kedjor hafva icke kunnat behålla sitt rof ... men upp härifrån, upp till dager och luft! Där uppe vill jag tacka dig, Erik, och eder alla, som haft lif och blod osparda för Herman Berman.»

Ett förfärligt larm trängde från borggården ned i fängelset, och ännu medan Herman talade, hördes ilande steg skynda torntrappan utför. Det var drängen, som på Eriks tillsägelse begifvit sig till tornet.

Alla sågo förvånade på honom.

»Fort nycklarna till torndörren», ropade han, och en af drängarna ryckte nyckelknippan upp från det fuktiga golfvet och kastade den emot ingången till fängelset. Drängenförsvann tankesnabbt, och under den dödstystnad, som inträdde, hörde man nyckeln vridas om i torndörren och omedelbart därpå mot densamma ett häftigt anstormande utifrån.

Ögonblicket därefter syntes den sistkomne drängen åter med nyckelknippan på trappan vid fängelsedörren.

»De hafva sprängt dörren», sade han, »de fyra äro deras fångar, och huru jag kommit hit att rädda eder, vet jag knappt själf.»

»Och den främmande svennen?» sporde Erik.

»Så fort vi hörde bullret och förnummo hvad som timat, erbjöd han sig att rida uppåt Kopparberget med bud till Engelbrekt, och jag hjälpte honom genom porten, hvarpå jag skyndade hit.»

»Pelaren! Genom den hafva de försvunnit!» (Sid. 120.)

»Engelbrekt med hela bondehären», sade därefter Erik, vänd till Herman, »skall i morgon i alla händelser vara framför slottet; måhända skall svennen kunna påskynda hans ridt, hvarom icke, så gäller det att hålla ut blott denna dagen och natten ...»

»Upp då, svenner», ropade Herman, »och reden eder till att försvara tornet, I hafven dock gjort undan ett godt stycke arbete för Engelbrekt!»

Och själf skyndade han med dessa ord mot fängelsedörren, och de öfriga följde efter.

I torntrappan vände Herman sig om och ropade nedåt:

»Håll säkert öga på fångarna, tills vi fått dem fästade vid muren!»

»Torndörren är stängd», svarades nedifrån.

Men Herman slog sig för pannan och skyndade ned. Fängelsedörren öppnades, han fattade den nu snart utbrunna facklan och störtade in i tornrummet.

Det var tomt.

Liket låg kvar i sina kedjor, och de kedjor, som varit Hermans, hängde vid den stora järnringen i väggen, men intet spår syntes efter de båda fångarna.

Erik hade skyndat ned och befann sig vid Hermans sida.

Hans blick irrade forskande omkring rummet, spanande i hvarje vinkel, om han ej skulle upptäcka de båda fångarna. Men fåfängt. Slutligen såg han frågande på Herman.

Denne stod som förstenad.

»Pelaren!» utropade han.

»Pelaren?» upprepade Erik.

»Genom den hafva de försvunnit! Där är en hemlig gång, jag förvarades där själf några dagar för kort tid sedan. Säkert leder gången till någon förborgad utgång från slottet.

»Undkomna!» hviskade Erik, blek af vrede.

IX.

Borganäs brinner.

Tidigt om morgonen midsommarafton, medan dagen ännu stred om väldet med natten, steg Engelbrekt upp från sin bädd. Han kastade på sig kläderna och skyndade ut i den utanför hans hus belägna lunden.

Ännu var allt tyst; de små fåglarna hade ännu icke lämnat sina bon, endast en frisk vindfläkt flög fram genom trädens bladrika kronor, och hängbjörkarna vaggade sina långa grenar fram och åter, liksom vinkande till sig den tyste mannen, som gick fram under deras gröna hvalf.

Engelbrekts rörelser och den häftighet, hvarmed han tillryggalade den korta men slingrande stigen från sitt hus till grinden, hvilken ledde ut åt vägen, förrådde mycken oro, och den tycktes tilltaga. Kanske var det tanken på det förestående verket, som nu skulle börja, kanske hade han ock under denna natt, mera än han dittills kunnat, haft tankarne på fostersonen och på ynglingen, som vågade allt för hans räddning. Befrielsens verk var dock icke af den art, att det kunde hos den pröfvade mannen åstadkomma någon rubbning eller störande inverka på hans vanor. Fostersonens öde däremot — den varme, självfuppoffrande Hermans — hans bild hade knappast lämnat honom, sedan Erik och de öfriga drogo åstad dagen förut. Och ju mer han tänkte på honom, ju tydligare han såg honom för sig, belastad med kedjor och utsträckande sina händer liksom manande till skyndsam hjälp, desto mer tilltog oron i hans själ. Och när oron sitter i hjärtat, då växa farorna himmelshöga kring orons föremål.

Den starke mannen hade icke kunnat uthärda inne i det kvafva sofrummet; han måste ut under Guds fria himmel. Men äfven där fortforo de tunga tankarna att råda. Han gick fram och åter den smala stigen i alla dess bukter, hanstannade vid grinden och såg ut öfver landskapet där framför bort emot fogdegården, han gick ut på vägen, där han hade en friare öfversikt öfver hela dalen, han lyssnade, om han icke snart skulle höra ljudet af antågande folkhopar.

Men allt förblef tyst, och morgonrodnaden färgade skogens toppar i allt skärare ljus, medan fåglarna började sjunga i trädens kronor och högt uppe i skyn. Snart låg hela bygden med strömmen och bron och de många husen belyst af den klaraste midsommarsol, som lik ett blodrödt eldklot tycktes rulla öfver bergen i öster. Engelbrekt försjönk i åskådande af den underbara förändring som så småningom och snart sagdt omärkligt inträdde, allt efter

som solen rann upp ur skogen. Och liksom skådespelet af ljusets seger tilltalat hans själ, bredde sig ett uttryck af ödmjukhet och förtröstan öfver hans allvarliga och stränga anlete.

Plötsligen väcktes han ur sina drömmar af en galopperande häst. Han gick ett stycke fram på vägen och såg snart en ryttare komma söderifrån. Han satte handen öfver ögat, för att bättre kunna urskilja den ankommande, och med förvåning tyckte han sig i hästen igenkänna Brand.

Ryttaren var pater Johannes. Hans bruna kappa, som fladdrade för vinden under den snabba ridten, gaf på långt håll till känna, hvem han var.

»Brand!» utropade Engelbrekt och gick fram mot munken, som hoppade ur sadeln.

Munken nickade.

»Och huru har han kommit i dina händer, Johannes?»

»Genom en man, som du har mycket att tacka för, Engelbrekt!»

»Och den mannen heter ...?»

»Belgsting!»

»Hm! Väl vet jag, att den mannen dömer mig orätt», genmälde Engelbrekt, »men icke trodde jag, att han det oaktadt, skulle i handling visa sig som min vän.»

»Dock har han gjort dig mera än en väntjänst!»

Ett vemodigt leende drog sig öfver Engelbrekts mun.»Gud välsigne honom för det! — Kanske skola vi ännu en gång räcka hvarandra handen och talas vid som vänner, innan vi mötas där uppe!»

Munken omtalade nu, huru Belgsting uppträdt på mötet i skogen året förut, och huru han genom sitt anseende afstyrt böndernas förhastade beslut.

»Och att du fick ditt ärende så väl uträttadt hos konungen, när du första resan var hos honom, det är ock den mannens verk», tillade han, i det han lade tygeln öfver Brands hals och följde Engelbrekt in genom grinden under träden. Brand hördes snart därefter gnägga inne på gården.

»Du drager dig väl till minnes, Engelbrekt», fortsatte munken, sedan de befunno sig under hängbjörken, där Herman en gång satt i sina drömmar, då Agnes och Johan Wale plötsligt uppenbarade sig för honom, »du drager dig till minnes, hvilka svårigheter som väntade dig, då du drog härifrån första resan förledet år. Jösse Eriksson hade folk ute att fånga dig, och sin skrifvare skickade han samma kväll, som olyckan timade med Herman, att draga till kungen för att förekomma dig. Allt detta fick jag veta, och jag visste ingen annan råd, än att jag kunde finna Belgsting. Jag red härifrån, så fort jag fått visshet om skrifvarens affärd, jag sprängde en häst för dig, på Ornäs fick jag Brand, som jag visste, att Herman icke mer behöfde. Brand förde mig snabbt och säkert till målet för min resa.»

»Och det var Belgsting?»

»Det var han, och knappast hade han fått veta, hvarom fråga var, förrän han var färdig att våga allt för dig och den sak, åt hvilken du vill offra dig. Jag gaf honom Brand, han behöfde ett starkt och uthålligt kreatur, och jag vet väl, hvad Brand går för. Han upphann i närheten af Sala den han förföljde och förde honom, hvilande om dagen, och fortsättande ridten om natten, till Stockholm, där han satte den lille skrifvaren inom lås och bom hos någon af sina vänner...»

»Ah... det var hos Gellink. Jag såg Brand därutanför, samma morgon jag gick till segels!»»Den tyske köpstadsmannen var att lita på, ty såsom han lofvat Belgsting, så höll han ord. Skrifvaren slapp ej lös, förrän säkra underrättelser kommit, att du var återkommen.»

»Men Brand...?» sporde Engelbrekt.

»Brand skulle stå hos köpmannen till din återkomst...»

»Men när jag med biskop Tomas kom till Stockholm, fann jag dock icke någon Brand!»

»Han kom ock åter, förrän jag väntat. Belgsting hade fått säkert bud och skickade honom hit till berget tillbaka, där han bättre kunde behöfvas... Herman red honom sedan, då han drog ut att rädda dig, som han trodde... Nu på min färd nedåt Borganäs återfick jag Brand...»

»Och af hvem?»

»Åter af Belgsting! Han hade funnit honom betande på ängarna helt nära Gripsholm. Hos honom hade han sedan varit, tills han nu fick höra, att jag var på Husaby, då han skickade till mig hingsten med en af sina män.»

»Vid Gripsholm...?» upprepade Engelbrekt eftertänksamt.

»Herman har sannolikt i Stockholm på något sätt fått höra om din återkomst, måhända af köpman Gellink själf, och han har sedan fortsatt ridten till Strängnäs. Huru han där kommit i Jösse Erikssons våld, det förmår jag ej utgissa, kanske skola vi snart höra honom själf förklara det stycket...»

»Gifve Gud, att så skedde... mina tankar ha varit hos honom hela denna morgon...»

»Sådant är fallet med flera än dig, Engelbrekt», afbröt munken med en viss häftighet, som hade en lätt anstrykning af ovilja.

»Någon mera än du själf, Johannes?»

Munken gjorde en jakande åtbörd med hufvudet, medan det mörka draget ännu tydligare framträdde i hans anlete.

»Månne någon, som icke behagar dig?»

»Tidigt denna morgon gick ett bud från MelcherGjordsson, som nu vistas på Husaby, ett bud till Borganäs, att grefvens af Ewersten dotter ville tala med Johan Wale.»

»Och detta misshagar dig, Johannes?»

»Grefvedottern älskar Herman...»

»Agnes!»

Engelbrekts anletsdrag fördystrades, liksom munkens, och deras blickar möttes.

»Har du talat med henne?» sporde den förre.

»Ja!» svarade munken, och det dystra draget blef nästan vildt. Hans djupa öga sprutade lågor.

»Du har träffat någon mera, Johannes!» sade Engelbrekt och fattade munkens hand.

Munken gjorde åter en jakande åtbörd.

»Döm dock mildt, Johannes... tunga sorger hafva tryckt på hennes sinne, därom tala tydligt hennes bleka, men blida anletsdrag. Kanske... kanske...»

»Hvad, Engelbrekt!» utropade munken och omfattade Engelbrekts båda skuldror, seende honom in i ögat, »du tror... du kan tro, att oskyldigt blod färgar mina händer?»

»Lugna dig, Johannes... Herrans vägar skola icke af människan korsas. Kanske skall den dag komma, då ett annat ljus sprider sig öfver din ungdoms sorger...»

En feberfrossa genomskakade den starke mannen, han släppte Engelbrekt och stannade med korslagda armar och ögonen stelt fästa på marken, där de små blommorna skälfde af fröjd vid sommarsolens varma kyss.

Så stod han länge, utan att Engelbrekt ville störa honom.

Men från loftsfönstret i Engelbrekts hus hördes en klangfull stämma sjunga:

Han sålde mig bort, han tog mitt arf; Hvem vet min sorg, utan Gud: Ty må jag ej önska mig komma i graf! Den lefver aldrig till, som jag torde klaga mina sorger.

Och om jag har varit skyldig därtill, Hvem vet min sorg, utan Gud! Så skulle jag inte klagat och gråtit allt still! Den lefver aldrig till, som jag torde klaga mina sorger!Det var ett par strofer ur den bekanta folkvisan »Hilla lillas klagan», och den veka vemodsfulla melodien, liksom orden, gjorde en djup verkan på både Engelbrekt och munken. Det fanns då utom dem i den stilla sommarmorgonen ett sinne, som var tyngdt af djup ocb oläklig sorg, en blomma som skälfde likt systrarna vid munkens fot, på hvilka hans ögon hvilade.

Hans sammanknäppta händer och hans bleka kind tydde på svåra strider, som i detta ögonblick utkämpades i hans inre. När sången tystnade, höjde han sitt hufvud och såg ut öfver det solljusa landskapet.

»Kanske!...» hördes han hviska med darrande läppar.

Tysta lämnade de båda männen trädens skugga och gingo in på gården.

Här började allt blifva lif och rörelse, och andra saker togo snart både Engelbrekt och munken i anspråk.

Hästar framleddes och ryktades, och sadlar och betseltyg fejades, och vapen af alla slag började utbäras ur de särskilda byggnaderna, medan en mängd folk under olika förrättningar fyllde gårdsplatsen.

Engelbrekt och munken stannade vid stugudörren, och den förre ropade till sig en af de närmaste karlarne.

»Om en timme, Ivar», sade han, »skolen I hafva allt i ordning! Skicka folk omkring till bergsmännen att de stöta till, och I skolen rida omkring i bygden och säga, att de draga åstad, så fort de kunna. Vid Hedemora viljom vi invänta de norra socknarnas allmoge...»

»Före kvällen komma dock icke de», inföll munken.

»Som öfverenskommet är», genmälde Engelbrekt, och i det han åter vände sig till drängen, tillade han, »säg bergsmännen att jag skall, när vi sammanträffa, redogöra för vårt tidiga uppbrott.»

Drängen gick bortåt gården, och det dröjde icke många ögonblick, förrän fem väpnade svenner redo ut från Engelbrekts gård åt skilda håll.

»Borganäs?» frågade munken betydelsefullt.»Ja», svarade Engelbrekt. »Mig synes, som om det vore bättre att vara borgen ett par mil närmare; antingen nu den raske ynglingen haft framgång eller ej, torde det tränga till skyndsamhet, och öfverraskningen gå vi endast till en del miste om. För några hundra ryttare lärer Johan Wale icke upplåta sin fasta röfvarekula — det är bondehären, som skall slå hans mod till fots!»

De båda männen gingo därefter in i storstugan, där de funno gamle Björn stående framför husmodern, uppmärksamt lyssnande till hvad hon hade att säga.

»Du ger honom maktbref öfver mig, menar jag, hustru!» sade Engelbrekt skämtande, i det han gick fram och fattade sin hustrus hand.

»Mycket glömmer den, på hvilken allas väl hvilar», svarade den fromma husmodern. »Helst ville jag väl själf, om jag kunde, draga med dig.»

»Vi draga dock ej ut i fiendeland, hustru!»

»Föga bättre dock!» genmälde hon. »Mulna icke, Engelbrekt, du ser ju, att jag är starkare nu, än när du sist drog bort, fast kanske faran nu icke är mindre. Men Engelbrekts hustru får icke tänka på sig, när knappast någon kvinna finnes i dessa bygder, som icke vore färdig att gråta blod.»

»Så älskar jag att höra dig tala, kvinna! Genom dödsporten går man endast en och en, och den tanken bör hvarje man och kvinna göra sig förtrogen med. Ett därtill kan du trygga dig vid, antingen vi träffas mera, eller icke, i denna världen — ingen oren handling skall skugga Engelbrekts minne... Och därmed Gudi befallat, hustru!»

Han vände sig om, hans ögon voro fulla af tårar. Gamle Björn snyftade till, där han stod i spiselvrån och sökte

lägga band på sig, men icke kunde tillbakahålla känslorna, som trängde sig på honom och framkallades af hvarje föremål i rummet. För honom lågo en half människoålders minnen utbredda och liksom samlade i en enda punkt, i det ögonblick som flydde. Han hade växt upp i Engelbrekts hem, och allt, som rörde husbonden, hade växt in i hans själ och blifvit128

för honom hans verkliga lif. Hans kärlek, hans sorger och hans fröjder — de knöto sig alla omkring den lille mannen, som han nu skulle följa och vårda sig om. Icke under därför, om han djupt kände, huru i detta ögonblick gamla, kära band sletos.

Liksom öfverväldigad af minnenas breda ström, störtade ban med stormsteg lit ur rummet.

Men timmen gick, och man hörde svennernas hästar frusta därutanför och skrapa marken med sina hofvar.

»Är det din vilja att nu i denna stund draga åstad?» sporde hustrun, som icke visste annat, än att middagen var bestämd för affärden.

»Herman», genmälde Engelbrekt. »Herman drager mig bort några timmar förrän jag hade ämnat.»

Och ban omtalade i korthet fostersonens olycka -och att kanske, medan de nu talades vid, hans öde afgjordes.

»Du skall snart höra af mig, hustru.. . och blir jag utomgårds öfver vintern, så lärer jag väl draga försorg om, att afståndet minskas oss emellan . ..»

En sven visade sig i dörren, och man såg bortom honom Engelbrekts häst dansa framför trappan.

»I Guds namn, hustru! Hvile hans välsignelse öfver dig och mitt hus!»

Han omfamnade sin hustru och tryckte en kyss på hennes panna.

Några ögonblick därefter red Engelbrekt ut från sin gård, och dominikanermunken red Brand vid hans sida.

Bergsmännen från Kopparberget stötte så småningom till, och allt som han drog vägen fram, kommo flera hopar från de kringliggande bygderna, så att framemot middagen, när de rastade i Hedemora by, voro de omkring tre hundra man.

Engelbrekt och de förnämste af bergsmännen sutto vid middagsbordet hos kyrkoherden, som tillika var kanik i Västerås, då en sven från fogden i Västerås infördes.

Det var Melcher Gjordssons sven, hvilken tidigt på morgonen varit på Borganäs och nu kom med underrättelser omborganäs brinner.

hvad som där timat. En allmän förvåning utbredde sig,-öfver männens skäggiga anleten, när de hörde den djärfhet och raskhet, hvarmed drängarna gått till väga, men när de sedan hörde, huru fogdens svenner brutit sig ut ur borgstugan och stormat emot tornet, då reste de sig upp och ryckte i sina svärd.

Alla voro af den tanke, att man genast borde sitta upp och draga i sporrstreck mot Borganäs.

Äfven Engelbrekt hade rest sig upp, och man kunde se, huru djupt ban träffats af svennens berättelse. Men ban yttrade intet, förrän det allmänna sorlet hade tystnat, hvarunder ban äfven fått tid att göra sig till herre öfver stormen i sitt hjärta.

»Två ting», sade ban därpå, »skola vi bär tänka på: svennernas räddning är det ena: slottet i våra händer är det andra, men af dessa ting är det senare viktigare än det förra. Nu kan det inträffa, att de våra lyckas hålla sig i tornet, tills bondebären är samlad, och då äro de räddade, och fästet är vårt. Kunna de det icke, så må Herren Gud vara dem nådig, men vi, som nu äro samlade här, kunna knappast taga Borganäs med storm. Därför synes det mig, som om vi, för att vinna både det ena och det andra, icke kunna gripa till annan hjälp, än den som ligger i en klok dagtingan. Den ibland oss, som har snabbaste hästen, må därför draga åstad och komma till tals med

fogdeknektarne på Borganäs.»

Alla täflade om att få sitta upp och rida till borgen. Engelbrekt valde en af de yngste, och man hörde snart, huru ban red bort ut åt vägen.

»Men äfven vi», sade därefter Engelbrekt, »skole i detta nu sitta upp och draga ut, på det att icke någon brist må finnas hos mig eller eder, ifall något kan genom dagtingan vinnas.»

Alla sutto snart till häst, och efter en knapp timmes förlopp stannade de i närheten af Borganäs, men bakom skogen, så att de icke kunde ses från borgen. Pater Johannes,130

som fortfarande var med, men hållit sig ett stycke efter de öfriga, kom nu gående fram till Engelbrekt.

»Det har fallit mig så före», sade han, »som om fogden skulle vara i de våras händer på tornet, och om så är, lära de kunna hålla sig godt där inne. Det månde bergsmannen kunna upplysa, när ban kommer tillbaka. Yore det nu så, då synes mig, som om du borde storma fram med bela din styrka, och det skulle göra dem villrådiga där inne på Borganäs och bereda de våra andrum . . .»

Munken talade halfhögt, så att hans ord icke hördes af de öfrige männen, hvilka alla hade sina blickar riktade på borgen och på vägen, om de snart skulle få se den bergsman återkomma, som ridit förut för att inleda en dagtingan. Engelbrekt tycktes noga öfverväga munkens ord.

»Moget månde vi här öfverlägga, Johannes», genmälde han, »ty en oförsiktig handling af oss skulle lätt göra allt om intet och låta fogdesvennerna tvinga oss med de våras lif, och det profvet önskade jag att både du, Johannes, och jag måtte undgå.»

»Det hänger dock på, om de hafva fogden i sitt våld . ..»

»Och det veta vi icke. . .»

Engelbrekt ban ej uttala meningen, förrän munken hastigt vände sig 0111.

»Här komma ryttare efter oss», sade ban, »mig veterligt lämnades dock inga kvar i Hedemora; och de, som skulle stöta till från Norbergs bergslag, komma näppeligen norr ifrån, så vida dina bud hafva träffat dem i rätt tid.»

Medan ban talade började äfven Engelbrekt förnimma ljudet af gallopperande hästar. De voro dock ännu så aflägsnade, att ingen af do öfriga bergsmänuen hade märkt ljudet, och icke ens Engelbrekt själf skulle hafva fäst sig därvid, 0111 icke munkens skarpa öra uppfångat det. Snart kunde man höra, att de ankommande utgjordes af tvenne, och efter några ögonblick syntes längst bort vid en krökning af vägen, mellan ett par glest stående träd, de tvenne ryttarne.

Munken fattade häftigt Engelbrekts hand.borganäs brinner.

i 131

Några fingo befallning att hugga sönder borgporten. (Sid- 134-)

»Det är Johan Wale!» utropade han. »Vid S:t Göran, det är Johan Wale och Magnus!» utropade äfven Engelbrekt.

Engelbrekt såg sig omkring bland de närmaste männen,

Engelbrekt Engelbrektsson. II. 30132

och lians öga stannade på tvenne unga, raska bergsmän, hvilka redo ett par synnerligt lifliga hästar. Han vinkade dem till sig oéh pekade bort emot den punkt, där de båda ryttarne varit synliga.

Dessa voro verkligen Borganäsfogden och långe Magnus. De bade genom den ihåliga pelaren och en därifrån

ledande underjordisk gång lyckats rädda sig och i en aflägsen gård, på norra sidan om Håfran, bemäktigat sig ett par hästar, hvarmed de ville fortsätta sin flykt söder ut. Eriks upplysning om bondehärens antågande hade förmått fogden att uppgifva allt hopp om borgens försvar. Men det var ock hans afsikt att ännu en gång uppträda på Borganäs, för att icke låta sitt byte gå sig ur händerna, utan med sina sveimer

o

åter bemäktiga sig Herman Berman. Åsynen af ryttarskaran slog honom med häpnad. Den gjorde med ens slut på alla hans mörka planer, och det kunde nu bli fråga om, huru han skulle kunna rädda sig själf. Hade han blifvit bemärkt från ryttarskaran, så var det föga utsikt att undkomma.

»Yi skiljas åt, Magnus», hviskade ban, »och lyckas vi, så träffas vi åter på Köpingshus! Tag af åt höger nedåt ängen, jag rider åter vägen tillbaka!»

Detta hade tilldragit sig, medan Engelbrekt vinkade till sig de båda bergsmännen. När han åter vände sig 0111 för att utvisa de båda ryttarne voro dessa försvunna. Han omtalade dock hvad han sett och tillsade de båda männen att om möjligt dithämta fogden, som icke kunde vara långt borta.

De båda ryttarne störtade bort, och man såg snart huru de försvunno utför den västra sluttningen af åsen.

»Är räfven ute i skog och mark», sade Engelbrekt därefter sakta till munken, som ännu stod vid hans sida, »månde jägaren vara herre öfver kulan, men dock skola vi ännu invänta mitt bud.»

Någon stund därefter kom också bergsmannen, som ridit ned till Borganäs.

»Underligt», sade ban, »förefaller mig Borganäs nu. Vindbryggan är väl uppdragen, men ingen sven fanns i porttornet,borganäs brinner.

i 133

som besvarade mitt rop, och när jag lät blåsa i hornet, såg jag väl ett par hufvud titta fram öfver muren, men de flögo bort som rasande människor.»

Mannens ord väckte både bestörtning och vrede. Engelbrekt beslöt att själf rida ned emot vindbryggan och lät hela ryttarskaran draga sig fram om skogsdungen, så att den godt kunde synas från borgen. Dock skulle alla hålla stilla där, tills vidare befallning gåfves.

Åtföljd af några få jämte en hornblåsare red Engelbrekt det korta vägstycket ned till älfven och vindbryggan, som mycket riktigt befanns uppdragen. Han lät genast blåsa i hornet, och detsamma upprepades, som vid den förre bergsmannens därvaro.

Man kunde tydligt inifrån borggården höra sorlet af en mängd röster och rop som af stridande, och männen, som sutto till häst omkring Engelbrekt, sågo frågande på denne.

Han betänkte sig icke länge.

»Riden tillbaka», sade han, »och skaffen mig hit några trädstammar ur skogen, vi måste hafva vindbryggan fälld!»

En ryttare försvann som en hvirfvelvind uppåt vägen, och man hörde snart yxhugg i skogen. Engelbrekt lät under tiden åter blåsa i hornet, men förgäfves. Endast stridsropen därinom tycktes tilltaga i styrka.

Härunder förgick tiden, och det började lida mot aftonen. Himlen var alldeles klar men en stark vind började blåsa från norr.

När trädstammarna blifvit nedförda, lät Engelbrekt uppresa dem mot vindbryggan, och några män försedda, med yxor, klättrade uppför dem samt började hugga upp de stora järnringar, vid hvilka vindbryggans kedjor voro fästade. När till slut allt var i det närmaste färdigt, hoppade männen ned på andra sidan. Endast tvenne fattade om kedjorna, för att gifva de sista huggen.

Yxorna föllo, och med ett väldigt brak sjönk vindbryggan, bildande nu en fri väg för Engelbrekt och de öfriga. De tvenne männen, som hållit sig fast vid kedjorna, hoppade ned.134

»Nu vilja vi väl se, om vi icke skola komma hvarandra närmare!» utropade Engelbrekt, sändande befallning till hela ryttarskaran att skynda ned.

Yid stranden skulle alla sitta af, befallde Engelbrekt.

»Yi måste taga borgen med storm!» sade ban. »Gören eder därför redo!»

Porten var stängd, och medan de nedförda trädstammarna upprestes mot muren å ömse sidor om porttornet, för att begagnas som stegar, fingo några befallning att söka hugga sönder borgporten. Från murarna syntes ingen, så att arbetet tycktes blifva synnerligen lätt.

Då upptornade sig plötsligt ett tjockt svart rökmoln innanför muren. Det ringlade sig i vida kretsar uppåt och åt sidorna, och en af dessa buktade sig omkring muren och insvepte dem som stodo framför porttornet.

»Slottet brinner! — De hafva satt eld på slottet!» ropades från bergsmännens djupa led.

Och väldiga flammor slogo upp ur rökmolnet. Den tjocka rökpelaren hade uppstigit bortom det stora tornet, som utgjorde borgens kärna. Sannolikt hade elden där blifvit anlagd, för att betvinga de i tornet inneslutna. Men vinden, som låg på norr ifrån och tycktes tilltaga i styrka med lågorna, kastade dessa omkring tornväggen öfver till träbyggnaderna strax invid porttornet. Där kunde de, som stodo på något afstånd, se, huru de flögo utefter takåsen, beto sig fast vid den, och ögonblickligen kastades tusen gnistor upp i skyn, medan det sprakade och suckade i de gamla timmerstockarna, som om andeväsen bott i dem och nu löstes ur sina band.

I detsamma visade sig en rad af beväpnade svenner utefter muren. En skur af pilar afsköts, och stora stenar nedrullades mot dem, som voro sysselsatta vid porten.

Mon midt under dånet och braket och midt igenom rökmolnen hördes Engelbrekts starka stämma, uppmuntrande de sina. Och liksom om motståndet fördubblat krafterna, skuro de hvassa yxorna genom ekportarna.

»Det är för sent!» hördes en röst ropa från muren, »Iborganäs brinner.

kunnen icke rädda edra svenner. Röken slår ut genom alla öppningar i tornet!»

Ännu medan rösten talade, föllo de' sista väldiga huggen på borgporten, hvars spillror betäckte stenläggningen i porthvalfvet.

Vid ett träd uppe i strandbacken låg en ensam man på knä och bad. (Sid. 136.)

»Fram, fram vänner», ropade Engelbrekt och störtade in genom hvalfvet.

Och man följde efter man, och hop efter hop, medan männen började försvinna från muren, och vapenklang hördes inifrån borggården.176

Men lågorna slogo tillsammans mot himlen öfver de stridandes hufvuden, och mot de svarta rökmolnen blickade en och annan stjärna från det ljusblå fästet.

Yid ett enstaka träd uppe i strandbacken befann sig en ensam man. Han låg på knä och bad. Men af de sammanknäppta händernas darrning, af det våldsamt arbetande bröstet och af elden i det mörka ögat, när det höjdes mot himlen, kunde man sluta till, att hans bön gällde något för honom mycket kärt och dyrbart. Det var pater Johannes. Och allt efter som vapenskiftet tilltog där nere, och larmet och ropen, blefvo orden, som hans läppar framhviskade, ifrigare, blicken i hans öga varmare, innerligare.

Och medan ban bad, började djupa, dallrande toner simma i rymden.

Det var klockorna i de närmaste kyrkorna, hvilka som vanligt i farans stund kallade folket tillsammans, och hvilkas ljud af vinden fördes långt bort och sålunda hunno äfven den bedjande munken, bebådande, att från alla håll väpnade skaror tågade söderut.

Högtidligt och afmätt följde ljuden, det ena efter det andra. Det var som om en morgonsång stämts upp i rymden af mäktiga, osynliga röster, hvilka buro frid och tröst till det kämpande människohjärtat. Till munken buro de liksom svar på hans böner, de voro liksom frambesvurna af honom — de voro den sinnliga förnimmelsen af andliga härskaror, som skyndade till de förtrycktes och lidandes hjälp.

Med en strålande blick sprang den bedjande munken upp. Han skyndade till en höjd, hvarifrån ban hade en vidsträckt utsikt åt alla håll.

Svaga trumhvirflar hördes i fjärran, och det döfva ljudet af många tusen fötter, som trampade marken.

Längst bort började det glimma i skogsbrynet, som om hvarje trätopp, hvarje buske skjutit fram en blank spjutspets.

Det var bondehären, som kom antågande.

En svag strimma af bländande ljus vid den östra synranden glittrade mot de blanka spjutspetsarna, så att deborganäs brinner.

i 137

tycktes brinna, ocb för hvarje sådan liten låga tändes hopp och förtröstan i mannens öga, och hans hjärta klappade af hänryckning.

Dessa tusen sinom tusen små lågor, glimmande i återskenet från den uppstigande morgonsolen, utgjorde förebilden för en morgongryning för Sveriges land; och liksom för att gifva dem sin rätta betydelse, stod där gent emot dem den brinnande fogdeborgen. Med sina torn, sina dystra fängelser ocb sina tunga minnen om godtycke och förtryck, om kedjor ocb förbannelser, om suckar och kval, liknade det brinnande fästet en mörk andeskepnad, som svepte in sig i en mantel af moln och stod i begrepp att fly bort för ljuset — denna oöfverskådliga här af bländande ljus, som långsamt men oemotståndligt drog fram ur skogen, öfver fältet.

Men som ban stod där, helt och hållet försjunken i åskådningen af den antågande hären, och öfverlämnade sig åt de rosiga framtidsdrömmar, som den framkallade, hörde ban icke, huru stridens gny bakom honom förbyttes till segerrop och jubel.

»Johannes!» hördes då en stämma ropa nedifrån foten af kullen.

Han vände sig om, och se — där kom en massa af svarta gestalter ut ur det brinnande nästet, ocb främst syntes en liten man, som tycktes ila framom de andra, honom till mötes. Tätt vid den lilla mannens sida aftecknade sig på sluttningen af backen mot sommarhimlen en hög och smärt gestalt.

»Engelbrekt.. . Herman!» utropade munken och skyndade emot de annalkande, knappast behärskande den öfversvallande glädjen i sitt hjärta.

På något afstånd syntes Erik, svart och blodig, men med ett drag af lycksalig hänryckning i sitt anlete.

Men Karlavagnens tistelstång visade då, att midsommardagen år 1434 hade inbrutit.\\

FJÄRDE AFDELNINGEN. BEFRIAREN.

l.

Herrarne på Stockholms slott.

»Jag har väntat dig, Bernard!» sade gamle herr Hans Kröpelin, i det han sköt den stora karmstolen tillbaka från sitt arbetsbord och steg upp, »jag har väntat dig redan länge, och dock har jag blott en kort stund att ägna dig. Jag har här uppsatt en berättelse till konungen om de sista tilldragelserna och min dagtingan med Engelbrekt... och

jag väntar i hvarje stund min frände riddar Bengt och hans svärfader, gamle herr Krister Nilsson.»

»Måtte edra krafter stå er bi, och ert tålamod icke förtröttas i dessa orons och förbistringens tider, nådige herre...herrarne på stockholms slott. _

139

Det förundrar mig, att I kunnen hafva någon tanke öfrig för en så obetydlig man som mig.»

Talaren hvars namn var Bernard Osenbrügge, rar en af Hans Kröpelins män och åtnjöt hos honom mycket förtroende samt besatt den för dessa tider tämligen sällsynta gåfvan att kunna skrifva, hvarför ban ofta användes af Kröpelin att uppsätta hans bref och skrifvelser. Riddaren nickade vänligt åt mannen och frågade med en röst, som uttryckte idel välvilja:

»Och du har lyckats i ditt ärende?»

»Nej, nej, nådige herre . . . mina spaningar hafva varit fåfänga. Ingen kan lämna någon upplysning om henne. Från Husaby , drog hon ut jämte gamle Melcher Gjordsson S:t Hans afton. Jag har kunnat följa hennes spår till Borganäs, och af folket i trakten visades mig en höjd i närheten af det nedbrunna fästet, hvarifrån en underskön jungfru åsett den förfärliga branden. Hon skall därvid hafva vridit sina händer och visat alla tecken till en öfverväldigande sorg.»

»Och ingen vet, hvart hon sedan tagit vägen?»

»Nej, alla spår ifrån den nämnda höjden efter henne äro liksom bortblåsta. Hon hade jämte gamle Melcher ridit därifrån, just som trumbvirflarna hördes, och bondehären kom antågande.»

»Och gamle Melcher?»

»Melcher Gjordsson har ingen sett, sedan ban öfverlämnade Yästerås' slott i Engelbrekts händer. Sannolikt vet han allt, och ban har begifvit sig till grefven i Köpenhamn, så .. .»

»Ja, ja, stackars grefve Hans!», vidtog riddaren med en lätt suck. Jag hade gärna visat dig den väntjänst, som du bedt mig om, men hvad är nu att göra ...?»

Riddarens panna lade sig i djupa fåror.

»Yi få dock icke släppa saken ur händerna», tillade ban efter en stund, »äfven om vi för ögonblicket fått trådarna afklippta. Nu har jag annat att göra åt dig, Bernard. Du skall skrifva ut denna berättelse åt mig till konungen. Tiden140

engelbrekt engelbrektsson.

skyndar, sätt dig därför genast ned, och låt dig icke störas af mina gäster, om vi någon stund skulle samtala här inne.»

»Tillåten I mig dessförinnan fråga», började Bernard med en ödmjuk ton, »om 1 hafven haft någon tanke på mina angelägenbeter i Danzig?»

»Jo, det har jag.»

»Och hvad råden I mig till?»

»Du skall sälja din andel i huset, Bernard! — Sedan du slutat skrifvelsen till konungen, skall du skrifva ett bref till borgmästare och råd i Danzig och sända fullmakt till Everd Schilling att försälja din andel i egendomen, och därtill skall du försäkra rådet om ej blott din, utan äfven min tjänstvillighet mot staden och ordensherrarne!»

Bernard bugade sig ocb satte sig till skrifbordet. En stunds tystnad inträdde, hvarunder endast pennan hördes raspa mot papperet, men därpå öppnades dörren af en kertil-sven, som anmälde riddarne Krister Nilsson och Bengt Jönsson samt dennes son, Jöns Bengtsson.

»Färska hälsningar från min son, Krister, och eder dotter, fru Märta!» sade riddar Bengt, i det han hjärtligt

hälsade slottsherren på Stockholms slott.

Sedan de ömsesidiga hälsningarna försiggått, började herr Krister Nilsson:

»Stode allt så väl till i riket som inom vår släkt, så kunde vi motse morgondagen med rolighet. Men här tima ju saker midt för våra ögon, som ingen kunnat drömma om. Här reser sig allmogen och griper till vapen under en man, som ingen hört talas om, och borgar nedbrytas ocb slott tagas, och städer och menigheter falla honom till fota, som om han vore en krönt och krismad konung. Hvem är ban, denne Engelbrekt, som rider sålunda genom Sveriges land?»

Den gamle riddaren blef riktigt het, medan ban talade, ocb slog kraftigt med banden mot svärdfästet.

»Och ridderskapet och frälset föregår med sitt föredöme!» vidtog riddar Bengt. »Yid oxpannan i mitt sköldemärke, jag stod färdig att bjuda den myndige bergsmannen svärd ochherrarne på stockholms slott. _

udd, då hans bref kom till mig från Uppsala. Men då sade man mig, att självfva Upplands lagman, herr Nils Gustafsson (Stjernbåt) slutit sig till upprorsmannen och af honom mottagit Yästerås slott i förläning. Yid Kristi kors, jag föreställde mig dock något annat!»

»Allmogen har tagit svärdet ur roddarnes hand och förer det i deras ställe», inföll den hittills tyste Jöns Bengtsson med ett spänstigt leende. »I hafven icke hört, min far, de tidender, som kommo med ett par svenner från Åland i dag på morgonen?»

»Från Åland?» ropade Hans Kröpelin, och de båda andra herrarne upprepade frågan.

»Ett par svenner kommo därifrån till Salestad, innan vi drogo därifrån på morgonen», svarade den mörke herr Jöns och strök med handen bort ett par damkorn, som fastnat på lians mörka prästerliga dräkt.

»De kommo från Kastelholm och herr Otto Pogwisch.»

»Och Kastelholm.. . säg fort, käre son, hvad du har att berätta!» påskyndade den ifrige riddar Bengt.

»Kastelholm är i allmogens händer...!»

»Men herr Otto, har man sagt mig», inföll Hans Kröpelin, »herr Otto skall ju vara en tapper herre?»

»Möjligen i sin moders, fru Idas ögon, och sannolikt äfven i vår nådige herre konungens,-men naturligtvis icke i böndernas, och knappast i sina egna svenners. De omtalade nästan med hån, huru den unge riddaren gått omkring slottsmuren och talat om, huru han tuktat de ädle herrarne vid konungens hof, med svärd och udd, så att alla där måst falla honom till fota.»

»Om jag icke är illa underrättad», inföll herr Hans leende, »så var det ban, som stred med herr Erik Axelsson i slottsträdgarden och måste bita i gräset och föras öfver till Skåne, där han vistades länge, innan den minnesbetan hann läkas.»

»Mer än den minnesbetan lärer ban väl hafva fått», återtog herr Jöns, »men han är oåtkomlig för sådan lärdom. Han

lärer jämt föra på tungan: 'för tre viker jag icke!' och det skall han ock hafva lugnat sina svenner med, där på Kastel-holm. Men knappast läto bönderna se sig, och knappast hörde ban deras pilar hvina om sina öron, förrän han bad böndernas höfvitsmän unna sig lifvet och öfverlämnade slottet.»

»Och hvem var höfvitsmannen?»

»Han hette Johan Folkesson och lyder under herr Erik Puke.»

»Unge Erik Puke är en tapper riddare och drager alltid svärdet med fröjd», tillade herr Hans, liksom för att stämma herrarne mildare.

»Men ban har gjort gemensam sak med bondehöfdingen!» utropade herr Krister.

»Det hafva vi dock samtlige gjort», genmälde Kröpelin. »Äfven jag fann mig nödsakad att afsluta ett stillestånd med den mäktige mannen. Nu ligger ban för Örebro slott, och, som det har blifvit mig berättadt, har ban med stormande hand tagit förborgen. Det skall icke förundra mig, om fogden måste följa mitt föredöme!»

»I talen, ädle herr Hans Kröpelin», afbröt Krister Nilsson, »I talen, som om I gjorden gemensam sak med desse drafvelsmän!»

»Sakta, herr Krister», gentog slottsherren på Stockholm med värdighet, »jag vill förblifva min herre konungen trogen, så länge hjärtat klappar i mitt bröst. Men hvad som är, det är, och jag erkänner det. Den lille mannen, som I förakten, ban besitter i denna stund en makt som ingen af oss, och vill det så fortgå, så är han innan årets slut den mäktigaste mannen i Sveriges rike.»

»Gud bättre, herr Hans, riksens råd skall väl något betyda!» ropade riddar Bengt.

»Ja väl», svarade slottsherren, »med honom skall rådet betyda allt, emot honom intet!»

»Än konungen?» sporde herr Jöns med samma spetsiga leende.

»Konungen», genmälde herr Hans, »det förhåller sig såherrarne på stockholms slott. _

ock med konungen. Den makt, som i dessa dagar sprungit upp i Sveriges land, och som har sitt uttryck i denne Engelbrekt.. . det är konungen, ädle herrar!»

Herrarne sågo på hvarandra och på herr Hans, som om de icke förstått ett ord af hans tal.

»Konung Erik måste liksom I, ädle herrar», fortsatte riddaren, »böja sig för denna allmoge. Hans makt är icke stor nog att kunna krossa, och därför måste han vika. Det är en väldig bergström, som länge varit stängd genom uppförda dammbyggnader. Nu äro dessa brutna, och strömmen ilar fram i brusande majestät. . . tyvärr, jag måste erkänna det, har man tvingat den jättelika naturkraften att spränga sina band . . . man kan icke säga, att den själf brutit sig fram ...» «

»I talen fortfarande i gåtor, riddare!» utfor herr Bengt.

»Jag hänvisar eder blott, liksom Engelbrekt och hans medhjälpare hafva gjort, till Sveriges lag och gamla sedvänjor — där hafven I den damm, om hvilken jag talar. Denna lag är bruten, konungens, min egen herres fogdar hafva brutit den. Dessa bönder vilja ingenting annat än uppbygga den åter. Sätter konungen sig i spetsen för denna mäktiga vilja, då är han mäktigare än någon konung i kristenheten — och det är min önskan, att han det måtte göra — i annat fall. .. ja, mitt lif är en ringa ting, och det skall icke kunna rädda konung Eriks krona.»

Herrarne åhörde med spänd uppmärksamhet den ädle riddarens ord, och i den tyste, slutne Jöns Bengtssons öga lyste blixt på blixt, ehuru för öfrigt ingen skulle kunnat säga hvad som föregick inom honom. De äldre herrarne däremot visade en tydlig ovilja vid hvad de hörde. De tycktes till och med finna sig bedragna i hvad de väntat sig få höra af konungens fogde.

Det var icke heller någon småsak, som hade tilldragit sig för deras ögon. Med en framgång, som slog alla med häpnad, hade Engelbrekt och hans medhjälpare, såsom han kallade sina bönder, ryckt ut ur sin hembygds dalar och184

berg och vunnit slott och städer och tvungit riksens herrar att följa sig. Från Borganäs hade han ryckt ned mot Köping, hvilket slott, liksom det förra, gick upp i lågor; därifrån hade han tågat till Yästerås, där Melcher Gjordsson godvilligt üfverlämnat slottet åt honom, hvarpå han vändt sig mot Uppsala, talat till dess allmoge och mötts med det mest stormande jubel. Så hade han dragit ned mot Stockholm, där Hans Kröpelin slutit ett stillestånd med honom till den 11 november. Nu befann ban sig framför Örebro, hvars fogde, Matts Kettilberg,

sökte möta honom med våld och försvara sitt slott.

Öfver allt hade hjälten öppet sagt ifrån, hvarför ban och hans dalkarlar lämnat sina hem ocli dragit ut med svärd och båge. »I frågen hvad vi vilja» — hade ban sagt till herrarne af frälset, hvilka ban kallat till sig, medan ban ännu låg vid Yästerås. — »I frågen hvad vi vilja, jag och mina medhjälpare alla! Vi vilja njuta riksens lag och rätt eller ock sätta lifvet till. Nu är det kommet därhän, att saken måste afgöras med svärdet, och den som nu är emot mig och Sveriges allmoge, han är riksens fiende och måste såsom sådan behandlas, hans gods skall sköflas och han själf dräpas, rymmer ban icke af riket bort. Mot oss eller med oss — det är lagen, något mellan de båda finnes icke. Yäljen själfve, gode herrar, hvad I viljen!»

Sådant var hans tal öfverallt, i Uppland liksom i Västmanland, och öfverallt strömmade allmoge till honom, och desto svårare blef herrarnes ställning. Den första känslan hos dem var förvåning och häpnad. Såsom Krister Nilsson sade, de hade icke kunnat drömma om de ting, som nu till-drogo sig. Men så småningom lade sig den första öfverraskningen, häpnaden gick öfver till harm och vrede, och man började frukta för sig själf, när man icke ville låta förmå sig att lyssna till bondehöfdingen. En och annan fanns väl äfven bland de mer framstående herrarne, som insåg rättmätigheten i allmogens handling, som af själ och bjärta trodde på och hänfördes af det storartade, det frimodiga, det mäktiga i dennaherrarne på stockholms slott. _ 145

företeelse, som skenbart bröt friden, men i verkligbeten hade friden till sitt enda mål och därför visade sig i det härliga ljuset af ett befrielseverk. Till dessa hörde den af herrarne nämnde upplandslagmannen och riddaren Nils Gustafsson, liksom den häftige och stridsglade Erik Puke. Dit kom äfven att höra biskop Tomas i Strängnäs. Alla dessa sågo väl icke så klart som Engelbrekt själf, att allt detta, som nu måste ske, var en öfvergående storm, i hvars spår fridens blommor skulle uppspira, en islossning, som måste föregå våren, men de kände mer eller mindre klart, att det, hvaraf de hänfördes, var något stort och härligt, som en ärlig riddare kunde och borde bryta en lans för.

Men sådane män bland de gamla, ättestora och rika släkterna voro få. De allra fleste drogo sig till en början, om möjligt tillbaka, och när de icke kunde det längre, följde de antingen befriaren af tvång, eller ställde de sig öppet emot honom. Man må icke heller undra däröfver. Man må besinna, att desse herremän, där de sutto på sina gårdar och borgar omgifna af gamla minnen, om storhet och makt och af rikedomens kännemärken, voro uppfödda i åsikter, hvilka i grunden stredo mot dem, som nu med Engelbrekt blefvo dagens lösen. Yasa-, Oxenstjärne-, Bonde-, Bjelke, Natt ocb Dag-släkterna — alla dessa voro de förnämsta i Sverige, och deras medlemmar, synnerligast de äldre, hvilka själfva kunde minnas Magnus Erikssons och Albrekts dagar, voro från barndomen invigda i den läran, att makten var deras tillhörighet. Denna lära hade framgått ur de föregående striderna mot konungen, då ban var den ende, hvilken herremakten behöfde frukta, och som också fullkomligt krossades i striden. Nu hade ett nytt skifte i striden inträdt. En makt, som ingen hittills tänkt på, reste sig under deras fötter och uppträdde med en säkerhet, en härskareton, som om den trädt i konungens ställe. Yäl hade de hört klagoropen, men dem voro deras öron vanda vid; de kunde aldrig tro, att i stället för den lilla skrämda fågeln, som klagade i skogens gömsle, därur skulle flvga en örn, hvars vingar skulle öfverskygga riket.186

engelbrekt engelbrektsson.

Donna makt, som med ens reste sig i självuppoffringens hela majestät, utöfvade en tvåfaldig verkan på dessa herrar. Hos somliga väcktes begäret att motarbeta, undergräfva och störta detta hinder, liksom förut konungamakten. Hos andra uppstod och stadfästes allt mera öfvertygelsen om, att hvad de sågo verkligen utgjorde en makt, och att denna makt kunde begagnas af dem, lika väl som af den lille bergsmannen. Till den förra skiftningen hörde de äldre herrarne af rådet, som själfva kunde minnas, huru Karl Ulfsson till Tofta och Bo Jonsson Grip bröto spiran ur Magnus Erikssons hand och lämnade ett halmstrå i konung Albrekts; Krister Nilsson (Vasa), biskop Knut Bosson (Natt och Dag), Oxenstjernorna, herrarne af Natt och Dag-släkten, alla dessa hörde hit. Till den senare får man räkna den rike och mäktige Karl Knutsson (Bonde), kanske äfven Karl Ormsson (Gumsehufvud), en och annan af Bjelke-släkten, i allmänhet de yngre, de som väl hade hört talas om de gångna tidernas glans och maktfullkomlighet och icke ville gifva något efter på dem, men dock icke kunde

vara blinda för det säkra fotfäste de kunde få, om de lyckades vinna den plats, som nu intogs af Engelbrekt Engelbrektsson.

De som bäst kunde bedöma både Engelbrekt och hela den folkrörelse, för hvilken han stod i spetsen, voro de, hvilka antingen genom sin ställning i allmänhet eller genom inneboende högsinthet icke läto sig förvillas af enskilda fördelar, eller rättare stodo på en gång utom förhållandena, men likväl tillräckligt nära, för att kunna se dem fördomsfritt. Sådana voro grefve Hans af Ewersten och äfven fogden på Stockholms slott, rådsherren Hans Kröpelin. Såsom tyskar tillhörde de intetdera riket mera än de öfriga, och den senare synes hafva varit en af sin tids ädlaste män. Ständigt verksam för sin konungs bästa, var ban å en annan sida icke blind för de missförhållanden, hvilka vållat uppresningen. Och tillika åtnjöt kan ett högt och välförtjänt anseende ej blott såsom medlem af riksens råd, utan äfven genom sin släktskap med en af landets rikaste och förnämligaste släkter,herrarne på stockholms slott. _

Oxenstjernorna. Hans dotter Märta var nämligen gift med Bengt Jönsson (Oxenstjerna), hvars första fru, Kristina, var en dotter till Krister Nilsson (Vasa). Med båda de närvarande herrarne var han sålunda befryndad och ansåg sig måhända därför kunna gifva sin tunga friare lopp, än han eljest skulle hafva gjort.

j>I talen om, att lagen blifvit bruten», afbröt herr Krister den långa tystnad, som följt på slottsherrens yttrande, »och att konungens fogdar brutit den . . . Mig synes saken något annorlunda, jag menar, att felet är att söka bos konungen själf, som underlåtit att tillsätta drots och marsk, hvilka kunnat föra regeringen och liandhafva ordningen i hans frånvaro. Han har i det afseendet rätt, denne bondehöfding, att konungen icke hållit riksens råd i den vördnad, som vederbort . ..»

»Det där rättegångsmålet, som kungen lät danska rådet afgöra, det kunnen I aldrig glömma, morfader», inföll Jöns Bengtsson.

»Du har rätt, dotterson, jag kan det icke glömma; ett vädjadt svenskt rättegångsmål skall af Sveriges råd afgöras, på andra villkor blef aldrig Erik af Pommern Sveriges konung. Nu sutto de danske herrarne där och dömde, och blott två svenska biskopar voro närvarande. Det var dock icke därom, jag nu ville tala, jag ville blott med ett fall bland många visa, det äfven vi, herrar af rådet, kunna hafva grundade skäl till klagan . . . men icke hafva vi därför gripit till svärdet för att taga oss rätt. .. Nu är det min tanke, att konungen måste förmås att tillsätta drots och marsk, och därtill skall bondemannen hjälpa oss bättre än vi själfva, men först och sist måste det vara målet för våra sträfvanden att sätta en gräns för just denne bondehöfding . ..»

»Väl taladt, svärfader», tillade Bengt Jönsson, »vi måste stäcka vingarna på den vilde skogsfågeln, och väl mågen I, min frände Hans, förlikna mannen vid en konung. Föga synes mig skilja honom från en sådan. Eftergaf ban icke nu i Uppsala två tredjedelar af skatterna! Sådant kunna

icke ärlige riddare tåla. Ocli då nu riksens herrar och män snart sammanträffa på det beramade mötet i Yadstena, så erbjuder sig självmant ett tillfälle, att denna sak måtte komma till något slut.»

»Men lika grundadt som vårt missnöje är», fortsatte herr Krister, »lika skamlöst är denne Engelbrekts och böndernas uppträdande. De klaga öfver skatterna ... nå väl, vilja de då vara skattfria? Gud och Sankt Erik förbarme sig, men blifva de herrar, såsom deras mening är, så skola de återföra den helige konungens egen tid, då så godt som inga skatter eller pålagor funnos... och därifrån bevare oss milde herre Gud!»

»Amen! morfader», tillade Jöns Bengtsson. »Skulle bönderna komma till regemente, så månde herrarne se sig om efter sina privilegier . . .»

»Därför skola vi gå till väga med samlad kraft, bonderesningen måste krossas, och nu i Yadstena vilja vi väl

finna råd, som äro goda!»

»Om vi icke möjligen dessförinnan hafva fått annat att tänka på», inföll herr Jöns.

»Och hvad, käre son?» sporde riddar Bengt.

»Jag menar, att mötet icke skall stå förrän omkring den IG augusti, och till dess kan mycket tima . . .»

»Hände då hvad som hända vill», utropade riddar Bengt, blossande röd, »men den vill jag se, som skall hindra riksens råd att färdas vägen fram till ett af konungen utlyst möte.»

Gamle herr Krister slungade en mörk blick på dottersonen, men vände sig därpå till Hans Kröpelin.

»Jag hade väntat att finna någon af Göksholmssläkten här, och mågen 1 veta, frände, att vårt ärende var att öfverlägga om, huru vi bäst skulle kunna gå vår herre konungen till banda . . .»

»Herr Bengt Stensson väntar jag hit», genmälde Kröpelin, »liksom hans son, herr Magnus Bengtsson från Göksholm . . .»

»Så kunna vi då tala ott ord tillsammans, medan tid är»,herrarne på stockholms slott.

återtog herr Krister, »innan Engelbrekt fått allt för mycket öfvertaget.»

Bitterheten, med hvilken den gamle mannen talade, gaf tillräckligt till känna hvad som grodde inom honom, och att ban icke skulle väga alltför noga de råd, som skulle läggas mot den fruktade och hatade Engelbrekt. Hans Kröpelin förstod det godt, men ban önskade att leda samtalet in på ett lugnare område, och det lyckades honom äfven i viss mån, tills de väntade herrarne ankommo.

»Nyheter från Örebro», utropade den unge Magnus Bengtsson, knappt gifvande sig tid att hälsa de innevarande. Och desse åter voro lika ifriga att höra, som ban att berätta, så att det visade sig tydligt, att numera allas tankar vände sig omkring den lille mannen.

»Mats Kettilberg har dagtingat», yttrade Magnus helt kort.

Underrättelsen slog alla med häpnad. Örebro slott var ett af de fastaste i riket.

»Mats Kettilberg dagtingat!» utropade alla med en mun.

»Får han icke undsättning från konungen inom sex veckor», tillade Magnus, »så öfverlämnar han slottet i Engelbrekts händer, det är dagtingans villkor.»

»Är då den mannen mera än en människa!» utropade riddar Bengt.

»En djärfhet utan like utmärker honom», tog herr Bengt Stensson (Natt och Dag) till orda, »och fogden på Örebro har betett sig, som om ban förlorat hufvudet. Engelbrekt tog förborgen utan strid, och sedan måste Mats Kettilberg taga de villkor, som bjödos.»

»Och hvart ställer nu den lille mannen sin färd?» sporde herr Krister hånligt.

»Han har gått in i Södermanland», genmälde Bengt Stensson, »och på det I magen veta hvad äfven riksens infödde herrar och män kunna hafva att vänta, så vill jag berätta, att från själfva biskop Tomas i Strängnäs blifvit röfvadt ett skeppund fläsk från Nontuna kyrka.»

»Hvad I sägen, Bengt Stensson, väcker i hög grad min17(3

häpnad», sade nu riddar Bengt Jönsson (Oxenstjerna). »Yid de flesta tillfällen, som jag varit till tals med biskop Tomas, sedan bullret började där uppe i Dalarne, har ban visat sig som den lille mannens vän, och hvad Södermanland beträffar, så hafva ju rekarlarna redan förjagat Hartvig Flög från Gripsholm.»

»Men på Nyköping sitter ännu Albrekt Styke, och knappast lärer han kunna undgå Mats Kettilbergs öde. Det går

dock an, så länge fråga blott är om de främmande fogdarne, men lita därpå, ädle herrar, snart skall ordningen komma äfven till oss!»

»Och därför, riddar Bengt», sade herr Krister med en betydelsefull blick, »därför synes det oss här, som om det vore tid att tala ett ord tillsammans, för att se till, huru vi må kunna lefva med ro i Sveriges rike, helst nu som herremötet snart skall stå i Vadstena . . .»

»Draga bönderna från Nyköping nedåt Östergötland, såsom troligt är», genmälde Bengt Stensson, »så lärer det blifva svårt nog för oss här nordanskogs att komma söder om Kolmården. Min broder Bo befinner sig dock .där nere hos Karl Knutsson på Fågelvik.»

»Talen I också ur den tonen?» mumlade Bengt Jönsson (Oxenstjerna), och bleknade, men tillade högt, »hvad så än må ske, så månde vi af rådet draga ens med hvarandra, och bättre synes mig vara att stämma i bäcken än i ån.»

En kertilsven kom in och hviskade några ord till slottsherren, hvarpå denne vände sig till herrarne med en uppmaning att, innan de skredo till allvarsamma förhandlingar, se sig till godo med en bägare vin.

Herrarne bröto därför upp och lämnade rummet. Endast riddar Bengt Stensson från Göksholm stannade.

»Ett ord, ädle herr Hans», sade ban.

»Jag står till eder tjänst, riddar Bengt!»

Ingen af de båda herrarne märkte, att en liten svartklädd skepnad med mjuka sammetslena steg inträdt i rummet och blifvit stående vid dörren. Det var redan långt lidet påherrarne på stockholms slott. 140

Ingen af de båda herrarne märkte att en liten svartklädd skepnad inträdt i rummet och blifvit ståeDde vid dörren. (Sid. 150.)

eftermiddagen, och ehuru man var midt i högsommaren, var dock dagern i det djupa, mörka rummet så svag, att den lille svarte lätt kunde tagas för en skugga, helst som han17(3

visste så småningom intaga en förträfflig plats i den djupa skuggan bakom den strax vid dörren framspringande stora spiseln.

»Det rörer eder vän, grefve Hans!» började riddar Bengt.

»Och den tilltänkta giftermålsförbindelsen mellan edert hus och grefvens», fortsatte Kröpelin.

»Riktigt .. . men jag vet icke nu, hurusom jag bör betrakta saken, då olyckan så plötsligt drabbat grefve Hans.»

»Den olyckan bör göra eder minst bekymmer, riddar Bengt!» genmälte Kröpelin. »Jag går i god för, att lång tid icke skall förflyta, förrän grefven fått sin frihet åter, men...»

»Hvad, riddar Hans, livad skulle göra eder mera bekymmer?»

»Hans dotter!»

»Stolts Agnes . . . jag förstår eder icke.»

»Grefve Hans har skrifvit mig till och bedt mig taga hans dotter i beskydd under hans frånvaro och låta henne komma till min dotter fru Märta, en begäran, som jag gärna skulle velat efterkomma, men som tyckes vara 111ig förme-nadt...»

»Och hvarför, hvarför, riddar Hans?»

»Emedan grefvens dotter är spårlöst försvunnen.»

»Guds död, hvad sägen I?»

Saken tycktes röra riddaren mycket nära; han riktigt våndades vid den oväntade underrättelsen. Säkert hade han byggt mycket på detta giftermål, mera än hvad han låtit påskina. Den erfarne Hans Kröpelin märkte det ock, men

ban ansåg sig icke för ögonblicket böra blanda sig närmare i frågan, och en oväntad rörelse från spiselvrån fästade också hans uppmärksamhet, så att hans tankar fingo en helt annan riktning.

»Är någon där?» utropade han och närmade sig vrån.

Då steg den lille svartklädde fram och bugade sig ödmjukt.

»Nådige herre», sade han, »jag är en ringa, olycklig man, jag bad kertilsvennen anmäla mig, men ban gjorde det icke, och då jag nödvändigt ville tala vid eder, gick jag in . . .»herrarne på stockholms slott. 140

»Hvem är du, som sålunda djärfves smyga dig in?» sporde slottherrn uppbragt.

»Yar icke sträng, nådige herre», återtog mannen ödmjukt, »jag vågade icke afbryta edert samtal, ädle herrar...! Jag är, det vill säga, jag har varit skrifvare hos fogden Jösse Eriksson på Yästerås.»

Hans Kröpelin betraktade skai'pt den "lille mannen och sökte i sitt minne, hvar han hade sett det ansiktet förut.

»Och hvarför har du lämnat din herre?» sporde därunder riddar Bengt.

»Han behöfver icke min tjänst längre!»

»Du vill då taga tjänst hos fogden på Stockholms slott?»

»Det var min mening att erbjuda min ringa tjänst åt riddar Hans», genmälde mannen.

»Hör du, sven», utbrast plötsligen slottsherren med rynkad panna, »det var du, som vid midsommaren förlidet år förde ett konungens bref från mig till biskop Tomas på Tynnelsö?»

»Det var jag, nådig herre, och jag lämnade det i biskopens egna händer!»

»Ja väl, men när du lämnade slottet, så lämnade du en skugga efter dig, som äfven fallit på biskopen. Den gäst, biskopen då hade, blef bestulen om natten . . . känner du tjufven, sven?»

»Ack, nådige herre, i dessa tider, hvem kan känna allt ondt och alla onda människor? . . . Har jag då, fattige man, äfven på det sättet blifvit svärtad i min frånvaro! Det stycket, som I nu viljen skylla mig för, det skolen I aldrig kunna bevisa.»

»Därom månde vi tala en annan gång, men ett vill jag säga dig: visa dig aldrig mer för mina ögon, så vida ditt lif är dig kärt, och ännu ett, gör snart en återvändo, ty mig synes det, att du vandrat långt på en väg, som icke är god.»

Mannen bugade sig, och det lät, som om han snyftat af rörelse. Men han fann sig dock föranlåten att skyndsamt lämna rummet.17(3

engelbrekt engelbrektsson.

Äfven de båda riddarne begåfvo sig till de öfrige herrarne, så att snart Bernard Osenbriigge befann sig ensam i det stora rummet.

Han hade slutat skrifvelsen till konungen och lagt den å sido. Han hade äfven afslutat skrifvelsen med fullmakten till rådet i Danzig, och ban satt och vägde fram och åter på stolen, liksom om han genomgått med sig själf de märkliga händelser, hvarom de förnäme herrarno talat. Brefvet låg framför honom på bordet, och litet emellan föll hans blick därpå. Slutligen fattade han pennan och skref under sin namnteckning följande:

»Här är en man, som heter Engelbrekt Engelbrektsson, och som är född i Dalarne, där koppar och järn fås. Han har samlat omkring 40- eller 50,000 man och kunde väl få flere, om han ville. Han har uppbränt många slott, städer och byar, och hans här, hvilken kallas dalkarlarne, har kommit till Stockholm alldeles som kättarne till Danzig och slagit läger på ena sidan om staden, så att man varit beredd på ett anfall, hvilket dock Kröpelin förekommit genom att afsluta ett stillestånd med Engelbrekt till den 11 november. Dalkarlarnes mening är att få en egen konung i Sverige och fördrifva Erik ur alla tre rikena. De vilja själfva vara herrar, och de hoppas bringa allt på den punkt, som det varit uti den här i landet mycket firade Erik den heliges tid, då inga skatter, utlagor

eller tullar ännu funnos.»1)

^ Sedan han nedskrifvit dessa rader, steg ban upp och lämnade rummet.

') Brefvet finnes ännu i behåll i stnden Danzigs arkiv och Br märkligt såsom innehållande de första samtida underrättelsenia om Engelbrekt, och det storverk, som han då hade begynt.

II.

Herrarne af Göksholm.

\

Det var den första augusti 1434, som nyss skildrade möte ägt rum på Stockholms slott. Några dagar därefter gick en ensam vandrare fram på vägen, som leder från Nyköping i nordvästlig riktning. Det var en liten oansenlig man, och han tycktes, att döma af hans gång och hållning, vara trött af en lång vandring. Dagen led mot sitt slut, och hans matta öga såg med längtan spiran af ett kapell sticka upp bland trädtopparne på afstånd.

Snart hade han hunnit det lilla kapellet. Det var Yads-17(3

bro kapell. Han såg sig omkring bland de närliggande byggnaderna, hvar han möjligen skulle söka härberge öfver natten, men sannolikt hade han sina skäl att icke därutinnan förhasta sig, ty ban sökte sig helt nära vägen en undangömd plats mellan ett par höga granar.

Allt var stilla, och vinden drog så sakta fram mellan träden, att knappt ett blad rördes. Landskapet var ljufligt att skåda med sina höjder oc-h dalar; men naturens skönhet tycktes icke göra något intryck på den trötte vandraren. Han var belt och hållet upptagen af något ämne, som gjorde honom blind för allt utom honom. Om det var bekymmer, som nedtyngde honom, eller om det var någon mörk plan, som här utarbetades i hans hjärnas celler, hade varit svårt för en ytlig betraktare att afgöra. De hopdragna ögonbrynen, den knutna handen, som litet emellan slogs mot det uppdragna knäet, den mörka elden, som brann i hans öga, tycktes snarare tala för det senare antagandet än det förra.

Från det lilla kapellet afsjöngs en mässa, och ljudet trängde fram till skogen och höjden, där vandraren satt; men de heliga tonerna gjorde på honom lika litet någon verkan som den sköna naturtaflan. Tvärtom tycktes hans öga tindra hvassare, och hans anlete utjämnas, som om ban nu först kommit till ett önskadt mål i sitt själsarbete. Det visar sig under stundom, som det onda sinnets tankar föddes och utvecklades snabbare och säkrare öga mot öga med det sköna och heliga, liksom värmen från samma sol bringar så väl blomman som ormens ägg till mognad. Det är eget, men de heligaste tingen äro vanligen de nödvändigaste villkoren för frambesvärjandet af mörkrets andar, och det af prästen invigda oblatet är ännu, enligt folktron, ett ypperligt inträdeskort till djäfvulens gästabud.

Mannen afbröts i sin tankegång af några ryttare, som kommo ridande framåt vägen. De voro till antalet fyra. Tvenne herremän redo främst och något bakom dem tvenne svenner. De stannade, när de hörde mässan sjungas från kapellet, och blottade sina hufvud samt gjorde korstecknet.

Den dolde vandraren- följde med otålig uppmärksamhet de båda herrarnes alla rörelser, och blixten i hans öga visade, att åsynen af dem rörde honom på det närmaste.

Medan herrarne ännu höllo stilla, hördes ännu en ryttare från ett annat håll närma sig Yadsbro kapell. På herrarnes rörelser såg iakttagaren, att ban var dem helt nära, ehuru han ännu skymdes för hans blickar. Herrarne redo emot den ankommande och kommo därigenom att hålla alldeles nedanför de båda träden, där den oansenlige mannen tagit plats.

»Så sent på kvällen», hördes den sistkomne, hvars svarta dräkt tydligt tillkännagaf, att han tillhörde det andliga ståndet, taga till orda, »menar jag, att I icke viljen draga förbi min faders gård, utan att söka härberge där öfver natten, så vida som I icke hafven ett annat, brådare mål för eder färd.»

»Hafven redelig tack, herr Sigge Ulfsson», svarade den äldre af de båda herrarne, »vi komma från Stockholm och ämna oss nu draga hem till Göksholm.»

»Då hafven I tidender med eder, som min fader, gamle Ulf Bengtsson på Lagmansö, kan tränga till att höra, och I skolen därför hos honom vara dubbelt välkomna!»

Därmed fortsatte herrarne sin ridt på en aftagsväg söderut, och en stund därefter, när skuggorna började blifva långa, och skymningen bredde sitt flor öfver ängarna och fälten, och nattens tystnad lät den lilla strömmen, som flöt förbi kapellet, sorla allt högljuddare mellan sina stränder, steg den spenslige mannen fram ur sitt gömsle och slog in på samma väg som de tre herrarne och deras svenner.

På Lagmansö gård satt då herr Ulf Bengtsson (Sparre), en redan gammal man, af hvars trenne söner den äldste, Fader Ulfsson, var gift med Elin Nilsdotter, Bengt Stenssons systerbarn på fädernet. Den yngste, Sigge Ulfsson, hade ägnat sig åt kyrkan ocb hoppades vid denna tid blifva ärkedjäkne i Strängnäs. Den släkt, till hvilken han hörde, var en af rikets äldsta och mäktigaste, ehuru för denna tid ingen af dess medlemmar intog någon synnerligt framstående plats. Men minnet af riksdrotsen Karl Ulfsson till Tofta spred en17(3

viss glans öfver släkten. Gamle Ulf tillhörde en särskild gren af ätten och var den femte i ordningen från stamfadern, då däremot Karl Ulfsson var den sjette i ordningen från stamfadern och tillhörde en äldre gren, som utgick med hans son, Knut Karlsson, hvilken dog före fadern.

Mycken glädje tillskyndades den gamle herren, där han satt i den stora ensamma salen på sin gård, när de bägge herrarne, åtföljda af sonen, inträdde. Mycket blef frågadt och mycket blef taladt om kvällen, och månget minne från flydda tider drogs fram i dagen och uppställdes såsom förebilden för allt både allmänt och enskildt lif. Helst talade ban dock om sin frände och om drottning Margareta, hvars ifriga anhängare Karl Ulfsson på sistone blef, ehuru hon kraftigare än någon af de konungar, med hvilka hon i sin tid ryckts om spiran, grep in i herrarnes makt.

Det som nu skedde, då bönderna drogo ut att taga hand om riket och dess borgar och slott, det kunde mannen från det förflutna seklet icke begripa. Han hade långt för detta dragit sig tillbaka på sina gods, och hvad som tilldragit sig sedan drottning Margaretas död, ansåg ban knappt vara värdt att ägna en allvarsam tanke. För ett ytterligare utvecklande af de åsikter, hvilka'lifvade herrarne på Stockholms slott, var sålunda besöket på Lagmansö synnerligen ägnadt.

Snart skildes herrarne åt, ocli de båda främmande fördes till sitt sofrum, dit den ende hemmavarande sonen, Sigge Ulfsson, beledsagade dem.

»I hafven dock», sade denne till den äldre af de båda gästerna med ett vänligt, man kunde säga inställsamt leende, »I hafven något, som fördystrar eder, riddar Bengt Stensson, utom hvad vi i afton hafva talat om med min fader!»

»Och hafver jag också något, som tynger på mitt sinne», genmälde riddaren, »så lärer det knappast kunna hjälpas genom att tala om det!»

»Kanske dock», återtog den blifvande ärkedjäknen, »talen fritt ut, jag vill gärna lägga ett godt ord för eder sak hosherrarne af göksholm.

rniu fader, om så är, att lian kan hjälpa, och det vet jag, att han gärna vill för frändskapens skull.»

»Kan eder fader låna mig den penningesumma, jag behöfver», svarade riddar Bengt, »så vill jag välsigna den stund, då jag mötte eder och I förden mig hit.»

»Det menar jag, att han kan, och viljen I det, så skall jag uppgöra den saken åt eder ...»

»Uppriktigt tackar jag eder, ädle frände, och I skolen alltid kunna räkna både på mig och min son, om I någonsin behöfver en väntjänst tillbaka.»

»Det kunde jag väl tränga till snart nog?, yttrade Sigge Ulfsson, »och I kunnen väl fälla ett godt ord för mig hos eder farbroder, biskop Knut i Linköping, om ärkedjäknedömet här i Strängnäs, som hans broder och eder farbroder Nils Bosson stiftat, och som nu skall tillsättas. Han är närmaste fränden och har dessutom mycket att säga hos biskop Tomas, och om det är sant som berättas, att vördig fader biskop Tomas skall vara Engelbrekts vän mer än önskligt är, så torde det icke vara olämpligt för herrarne att hafva en motvikt mot bondehöfdingen inom biskopens eget domkapitel.»

»Där hafven I min hand, herr Sigge Ulfsson! hvad jag förmår, det vill jag af hjärtat göra för eder skull.»

Herr Sigge aflägsnade sig, och de båda herrarne lämnades allena.

De voro dock i en sinnesstämning, som icke tillät dem att öfverlämna sig åt hvilan. Den äldre herren gick med tunga steg upp och ned i rummet, medan den yngre satt med benen utsträckta och framlutadt hufvud, oafsiktligt sönderplockande en vacker blomma, som ban brutit från en rosenbuske på gården, medan de gingo från riddarsalen till det loft, där deras sofrum var beläget.

»Huru jag begrundar sakerna och vår ställning, son», sade riddar Bengt och stannade framför sonen, »så blir vår enda räddning, om giftermålet mellan dig och den rike grefvens dotter går i fullbordan.»

»Ett annat medel gåfves dock, tänker jag», genmälde sonen.

»Och hvilket, Magnus?»

»Ett af de bättre länen, såsom Örebro.»

»Örebro .. .!»

»Jag menar, det skulle passa för herren till Göksholm!»

»Du säger det, Magnus, Örebro med underlydande län, det skulle rädda oss . . . Men huru vill du, att det slottet skall vinnas; konungen lärer icke gå ifrån sin vana och gifva det åt en infödd svensk.»

»Och hvarför just taga det ur konung Eriks hand, fader?»

»Yid de fem såren, Magnus, hörde mitt öra rätt? ... Af hvem skulle Bengt Stensson af Göksholm taga slottslänet, om icke af Sveriges konung?»

»Af Engelbrekt!» svarade sonen och reste sig upp.

»Yid lefvande Guds blod, son Magnus, besinna hvilken ätt du tillhör? Skulle jag, skulle Bengt Stensson fläcka sitt gamla ärliga sköldemärke med att taga slottet ur en bondes hand? Guds död, son, hvad vågar du föreslå mig!»

»Nils Gustafsson tog dock ATästerås ur samma bondes hand!»

»Nämn icke för mig denne Nils . .. Förr skall jag gå från hus och hem, förr skall både du och jag äta vårt bröd hos någon af våra fränder, än jag tager Örebro slott eller något annat ur en annans hand än konungens, så bore mig Gud och Sankt Erik konung!»

»Det kan dock dröja, innan konung Erik kommer till Sverige och innan dess ...»

»Fördömdt!» utropade herr Bengt och slog sin tunga näfve i ekbordet, »fördömdt, att denne Engelbrekt och hans bönder skulle komma att draga ett streck öfver min vackra plan, som så när var färdig .. . grefve Hans fången, hans dotter försvunnen . .. Och bakom alltsammans står denne Engelbrekt!»

En sakta knackning på dörren väckte de båda invånarnes uppmärksamhet.

»Hvem där», röt riddar Bengt och såg mot dörren.

Denna öppnades helt tyst, och den lille, spenslige mannen, som riddaren sett hos Hans Kröpelin på Stockholms slott, stod ödmjukt bugande framför honom.

»Yredgens icke, nådig herre», började den lille, men hann ej säga mera, förrän herr Bengt sprang emot honom.

»Eländes man!» ropade ban, »skall äfven jag upprepa för dig, hvad du hörde på Stockholms slott?»

»Gören I det, nådige herre», återtog den lille, utan att låta sig skrämmas af riddarens vrede, »gören I det, så går det eder som så mången god man, att ban sparkar ifrån sig lyckan, utan att veta det.»

Riddaren spände förvånad sina ögon i mannen; han var synbarligen villrådig, om ban skulle kasta ut den djärfve, eller om han skulle vidare lyssna till hvad han kunde hafva att säga. En plötslig rörelse med handen utvisade dock snart ganska tydligt, att den förra meningen segrat. Men den lille kom med ett enda ord den lyftade armens knutna muskler att mjukna.

»Grefve Hans!» sade ban.

Riddarens uppsyn uppmanade honom att fortsätta.

»Måhända skulle jag, fattige man, kunna vara eder till någon hjälp vid vinnandet af det mål, hvarom I taladen med den ädle fogden på Stockholms slott. . .»

»Hvarom talar du, sven?» sporde riddaren, ännu med ett spår af vrede i blick och röst.

»Om den sak, som ligger eder nära om hjärtat — om eder sons giftermål med den rika grefvens dotter ...! Jag vill icke fördölja, att jag hörde eder och riddar Hans tala därom, och var det ett fel, så kan jag godtgöra det genom att erbjuda eder den tjänst, som den stolte fogden försmådde.»

»Tala tydligt och utan omsvep, sven, hvem är du, och hvilken tjänst kan du göra mig?»

»Jag heter Mårten», svarade mannen, »och har varit skrifvare hos Jösse Eriksson, men nu är jag icke mera hans17(3

man, utan kan bjuda min tjänst åt hvilken som vill löna mig. Eder, stolts riddare, ligger ett svårt arbete före . . .»

»Har du någon spaning på grefvedottern, så säg det rent ut», ropade Magnus Bengtsson och sprang upp.

»Jag har det!»

De båda herrarne utbytte en blick, och sista skymten af vrede flydde ur riddar Bengts anlete.

»Säg fort», påskyndade Magnus, »hvar är hon?»

»Hvad jag vet, det vill jag säga», började mannen helt lugnt, »jag har vistats sedan midsommaren förlidet år i Köpenhamn och ofta varit till tals med konungen; jag var där ock, när min förre herre, Jösse Eriksson, kom dit, och när hans efterträdare på Västerås, grefve Hans, kom. I veten redan, att grefven blef satt i fängelse, och jag förskaffade mig tillträde till grefven och erbjöd honom min tjänst, liksom jag erbjudit den åt eder, men grefven afvisade mig. Just när jag lämnade honom, kom Melcher Gjordsson, och jag hörde genom öppningen på fängelsedörren en del och en ganska viktig del af deras samtal. ' Grefven sporde om sin dotter, och hans gamle fogde berättade underliga saker . . .»

Göksholmsherrarne tycktes med en viss ovilja lyssna till mannens berättelse, och hade någon varit närvarande, skulle de helt visst med afsky bortvisat lyssnaren, huru mycket värde de än satte på de upplysningar, de genom honom kunde vinna. Frestelsen var dem dock för stor, och de tillfredsställde sitt samvetes kraf med att till utseendet motvilligt taga emot hvad som bjöds dem. Den listige berättaren, som sannolikt märkte det, gjorde ett uppehåll i sin berättelse, för att pröfva, huru vida lians välde sträckte sig öfver de båda riddarne.

»Du hörde underliga saker?» frågade slutligen Magnus otålig. »Ja!»

»Vid vår Herres trä! Stå icke onödigt och förhala oss, sven!» röt åter Magnus.herrarne af göksholm.

Den lille tog då ett par steg fram och mera hviskade än talade:

»Grefvens dotter har en annan kär. . .»

»En annan kär?»

»Och hon går hellre i kloster och gråter bort sin skönhet och sin rikedom, än hon gifver sin hand åt någon annan än denne, som hon utvalt. . .»

»Du ljuger!» röt härvid Magnus till och slog den lille mannen till marken, alldeles utom sig af vrede öfver den skymf, som han ansåg sig lida vid blotta tanken på, att någon kunde föredragas honom.

Den lille reste sig upp, mindre lemlästad, än man skulle kunnat tro, af det väldiga slaget, och det spetsfundiga leende, som krusade hans läpp, visade, att slaget snarare fört honom närmare sitt mål än aflägsnat honom därifrån.

»I torden icke vilja höra mera, ädle herrar?» sporde han och gjorde min af att vilja aflägsna sig.

»Hvem har stolts jungfrun utvalt?» sporde riddar Bengt långsamt.

»Hennan Berman!» hviskade mannen, åter närmande sig de båda herrarne.

»Det är en af Engelbrekts män, menar jag», återtog riddaren.

»Det är hans fosterson!»

»Och grefven . . . ?»

»Grefven sade sig veta det, men han talade så sakta, att jag icke hörde hvad han vidare sade. Blott det förnam jag, att Melcher Gjordsson hade fört stolts jungfrun till ett säkert ställe.»

»Och det var ... ?»

»Kunnen I det icke gissa, ädle riddare?»

»Nej!»

»Melcher Gjordsson uppgaf dock frivilligt, säger man, grefvens slott åt Engelbrekt.»

»Det skulle då vara . . . ?»

»Hvilken annan än Engelbrekt? Och såsom mig synes»,

tillade mannen efter en talande blick fürst på riddar Bengt och sedan på hans son, »borde edert slag förr lia träffat Engelbrekt än mig, ädle herre.»

Magnus Bengtsson gick oroligt fram och åter i rummet, ett rof för den -häftigaste uppbrusning.

»Viljen I nu taga eder något af mig, fattig man», fortsatte berättaren, »och lofva mig skydd och hjälp, så skulle jag kunna förhjälpa eder till stolts jungfrun. Jag känner väl vägarna omkring Engelbrekt, och .. .»

»Skaffar du mig grefvedottern i herr Hans Kröpelins händer på Stockholms slott», afbröt honom riddar Bengt och stödde den knutna handen mot bordet, »så lofvar jag dig skydd och hjälp . ..»

»För litet, ädle herre, för litet!» afbröt i sin ordning den lille.

Riddaren såg på honom med stora ögon.

»Jag vågar kanske lifvet för eder, herre...!»

»Nå väl, du skall blifva min skrifvare, liksom du varit Jösse Erikssons.»

»Ändå för litet, nådige herre .. . Det minsta, 1 kunnen bjuda mig som lön för det vågspelet, vore en af edra gårdar, och därpå skolen I gifva mig bref och sigill och stadfästelse af eder själf och eder son och edra fränder ...»

»Du begär mycket, sven», sade riddaren och dröjde länge, innan han vidare yttrade något, under det hans kind bleknade oc-h hans hand märkbart darrade omkring svärdfästet, »men du skall få hvad du begär . . .»

»Godt, jag är då eder man, riddare, så fort I gifven mig brefvet i händer.»

»Efter herremötet i Vadstena skall du hafva det...!»

»Bättre vet jag då att föreslå, nådige herre. . . Jag följer eder till Göksholm, och där uppsätten I brefvet jämte särskilda skrifvelser till edra bröder. Jag skall nu själf draga ned öfver Kolmården och skulle väl då kunna träffa biskop Knut i Linköping . . .»

Riddaren öfverlade en stund.herrarne af göksholm.

1,59

»Just nu», tillade Mårten Skrifvare, »är tiden lägligast att komma öfver Kolmården, innan Engelbrekt och bondehären hunnit ned från Nyköping. Jag lämnade Albrekt Styke på Nyköpings slott, just som Engelbrekt kom dragande dit, och det är med knapp nöd, som jag midt igenom skogarna kommit hit,.»

»Huru ämnade fogden på Nyköping mottaga bönderna?» sporde riddaren.

»Liksom alla de andra, dagtinga på möjligast drägliga villkor, så vida ban icke kan få undsättning. Jag för bref med mig från honom till hans broder Henrik Styke på Ringstaholm.»

»Och du ville likväl förlora tid med att draga till Göksholm . .. ?»

»Jag menade, att I skullen gifva mig en af edra svennehästar, riddare, och då lärer jag lätt kunna återtaga den förlorade tiden. Någon undsättning väntar dessutom icke Albrekt från sin broder, ban' vill blott varna honom, så att han må förse slottet med allt hvad som behöfves att mottaga bönderna.»

Riddaren tycktes nu vara fullt besluten, i hvad ban ville göra, och vidare blef icke taladt om kvällen.

Följande morgon infann sig tidigt Sigge Ulfsson med den glädjande underrättelsen, att allt gått efter herr Bengts önskan hos hans fader; riddaren skulle lämna sitt pantebref, så stodo penningarna att lyfta.

Frampå förmiddagen redo Göksholmsherrarne från Lagmansö, och Mårten Skrifvare följde i stället för den ene af svennerna, hvilken skulle tillryggalägga vägen till fots.17(3 engelbrekt engelbrektsson.

III, Enbusken.

Det dröjde längre än beräknadt var, innan Mårten Skrifvare lämnade Göksholm. Många skrifvelser voro att uppsätta, och riddar Bengt ville nödvändigt invänta sin broder Nils Stensson, som lofvat vara honom till mötes och väntades hvarje stund. Så gingo fyra dagar, och på aftonen den fjärde kom bud från herr Nils, att ban låg i Södertälje och aktade draga sjöledes ned till sin svåger Karl Knutsson på Fågelvik, för att tillsammans med honom och sin broder herr Bo Stensson draga till mötet i Yadstena. Ännu en dag ville ban dröja där och invänta Bengt, men sedan stege lian ombord.

»Yiktiga ärenden månde min broder hafva, efter han så påskyndar sin färd», yttrade därvid herr Bengt, men stegenbuskex.

167

följande dagen tidigt till häst och red det fortaste han kunde, åtföljd af Mårten Skrifvare och ännu en sven, från Göksholm.

De hade hunnit ungefär till Strängnäs, när det började lida mot aftonen, ocli de sporrade sina hästar för att tillryggalägga det återstående af vägen, då de möttes af en ung herresven, som red en eldig skymmel.

Den unge ryttaren hade knappt fått ögonen på herr Bengt, förrän ban sprängde honom till mötes.

»Guds fred, farbror», ropade ban ännu på afstånd.

»Du rider, som om du ville spränga hästen, brorsson», svarade riddaren, »hvad vållar så bråd en ridt?»

»Biskop Tomas hade glömt en af sina böcker, när han lämnade Tynnelsö, och jag skall hämta den. Men hvart gäller eder färd, farbroder, I tyckens heller icke spara eder häst!»

»Till Tälje, Nils, att träffa min broder . . .»

»Då kommen I för sent, farbroder, Nils Stensson steg för en knapp timme sedan om bord med biskopen, och vinden är god, så det gick undan för fulla segel.»

»För sent!» mumlade riddar Bengt och slog näfven mot n-sadelknappen.

»Är edert ärende af vikt, så kunnen I anförtro det åt mig .. . jag hoppas om några dagar träffa min herre och farbroder Nils på Fågelvik!»

»Nej, käre brorsson, det kan du icke! Låt mig icke uppehålla dig, jag träffar väl framdeles min broder. . .»

Därmed skildes Nils Bosson och riddar Bengt. Denne satt stilla på vägen och vände sig efter en stund till Mårten Skrifvare, i det ban framtog under sin riddarkappa en skinnväska, hvari en mängd bref voro instuckna.

»Då må du taga brefven, sven», sade ban, »och skaffa de nödiga underskrifterna. När du fått dem, hoppas jag-snart få höra af dig, och får du dem icke, så går mitt löfte i fullbordan äfven dem förutan, om du uppfyller ditt, och märk väl, ju förr ditt arbete är gjordt, desto högre vill jag löna dig.»

Den lille skrifvaren tog väskan och dolde den omsorgs-17(3

fullt under sin tröja, gaf riddaren goda förhoppningar, ocli så skildes de. Riddaren red i sakta mak samma väg tillbaka, som han kommit. Skrifvaren tog vägen söderut, och kom ban icke fort nog, så var det visserligen icke hans fel. Hans häst behöfde hvila, och äfven han själf, och efter ett par mils

lian tog in i en enslig öfvergifven stuga. (Si<l-_169.)

ridt måste ban stanna, huru gärna ban än velat begagna sig af natten för att fortsätta sin färd.

Efter några få timmars stärkande sömn steg ban åter till häst, men ju högre solen steg på himlen, desto längre omvägar valde han. Helst slog ban in på ensliga skogsstigar,enbusken".

i 69

och hörde han något ovanligt buller på afstånd, så höll han stilla, tills allt åter var tyst. På detta sätt hann han icke långt under dagens lopp, och vid middagstiden, när solen brände som hetast, tog han in i en enslig öfvergifven stuga i skogen, där ban beslöt att afbida aftonen.

Då steg ban åter till häst, och allt efter som solen sjönk och skymningen utbredde sig, närmade ban sig åter stora landsvägen, där han sökte återtaga hvad han under loppet af dagen förlorat. När morgonen grydde, hade ban hunnit Kolmården och Östgötagränsen. Men nu måste han åter söka aflägsnare stigar, och det så mycket mera, som han hela dagen igenom ett stycke på sidan om sig hörde ljud af trummor och born ocb af många hundra röster, som sjöngo. Han tog för gifvet att det var bondebären, som drog från Nyköping förbi Krokeks kloster nedåt Östergötland.

Det var en ytterst besvärlig och äfven farlig ridt, men faran tycktes egga hans mod. När solen sjönk, och augustimånen seglade fram på himlen och försilfrade vatten och land, befann ban sig på en höjd, hvarifrån man kunde se ut öfver en vidsträckt rymd af den nedanför liggande slätten.

Det var slättbygden mellan Kolmården och Norrköping. Till vänster utbredde Bråviken sin vattenspegel, till höger syntes Glan, och vid synranden höjde Ringstaholms slott sina torn mot himlen.

Mårten Skrifvare hade dock lika litet denna kväll, som den vid Yadsbro kapell, något sinne för vackra naturtaflor. Hans öga hvilade på landsvägen, som slingrade sig fram ur skogen något till vänster och gick ett stycke nedanför höjden, där han befann sig. Där nere på vägen var det lifligt; den ena hopen efter den andra af väpnad allmoge tågade fram. Mårten hade stigit af sin häst och bundit den vid ett träd; själf gick ban så långt fram ban kunde, för att rätt kunna öfverskåda den framtågande bondehären. Några tusen bönder kunde hafva tågat fram, då med ens tystnad inträdde på vägen, och endast det allt hvassare ljudet af stegen, som aflägsnade sig, störde aftonens stillhet.17(3

Men när det blef tyst där nere, började det blifva lifligt i skogen, ocb ban börde tydligt, att någon närmade sig. Han steg försiktigt bakom en trädstam, som i nödfall kunde dölja honom och gifva honom tid att undkomma, ifall verklig fara var å färde. Men den, som sökte skogen, borde dock icke gärna vara hans fiende, och denna tanke som tydligt lugnade honom, öfvergick till visshet, då han ur skuggan af en skyhög gran såg en lång välväxt sven framträda.

Han dröjde dock ännu, innan ban gaf sig till känna. Svennen var lätt beväpnad och hade utom svärdet endast en båge. Han tycktes här vilja taga sig ett ögonblicks hvila, ställde bågen mot ett träd och gick fram emot den punkt, hvarifrån man hade bästa utsikten öfver vägen, där ban tycktes noga vilja taga hvarje buske, hvarje sten i närmaste skärskådande. Den afsats af berget, hvarpå de befunno sig, sluttade här nästan tvärbrant utför och bestod af sand. Den var bevuxen med timmerhög skog, men en inskärning i berget på sidan var trädlös, och där var utsikten fri öfver landsvägen. Just vid randen växte en yfvig och tät enbuske, och den tycktes mannen med synnerligt välbehag betrakta.

Då steg Mårten Skrifvare fram.

»Magnus!» utropade han halfhögt.

Svennen vände sig om och gick några steg tillbaka emot den lille skrifvaren.

»God vän!» fortsatte den lille, »du lärer väl icke hafva glömt mig, Magnus, fast jag varit borta öfver år och dag.»

»Förr trodde jag mig få se ett troll än dig, skrifvare», genmälde svennen, »och hvad är ditt ärende här?»

»Alldeles samma fråga kunde jag göra dig. . . jag står på väg till Stegeborg . . .!»

»Till fogden?»

»Ja, jag menar Johan Wale kan hafva åtskilligt att spörja mig om. Men nu lyster mig ock veta ditt ärende, sven . . . Det likar sig, att du här stämt möte med någon . . .»

»Rätt gissadt! — jag har stämt möte med någon.»

»Älskogsmöte är det icke, efter som du kommer medenbuskex.

svärd och båge . . . Men en annan sak ville jag väl veta, är det din egen eller en annans sak, som du här sköter?»

»Min egen!» svarade Magnus dröjande. »Pilen har länge legat slipad för sitt rof.»

»Svårt är det icke att veta, hvilkens blod din pil vill dricka», återtog skrifvaren, »när man vet, hvilkens man du är; och mycket oklok synes du mig vara, om du gör den saken till din egen, Magnus. Ditt skott skulle uppvägas med guld . . .»

»Huru vet du då, om det icke kommer att uppvägas med guld ...»

»Åtminstone icke af Johan Wale .. . Hans liksom de öfriga fogdarnes tid är snart ute.»

»Och hvem skulle utom honom löna mig efter förtjänst?»

»Riksens herrar!» hviskade skrifvaren, »det villebråd som du jagar, det jagas ock af dem . :. Vill du, så skaffar jag dig bref på den belöning du åstundar, men ännu är icke tiden inne. ..»

»Nej, nej!» svarade svennen mycket bestämdt, »det guld jag väntar får icke vara vägdt på förhand . .. Sådan är den kraft, som mitt skott besitter, att min lön faller öfver mig, när mitt bvte faller.»

»Ah! — det är Belgstings båge och pilar . . . men tag dig till vara, Magnus, ännu är icke den tiden inne!»

En svag rörelse bland granarna, hvilka växte nedanför branten och hvilkas toppar nådde till de båda talandes fötter, borde hafva väckt deras uppmärksamhet, men de voro så upptagna af det ämne, hvarom de talade, att denna omständighet alldeles undgick dem. Icke heller hörde de, huru liksom kvistar brötos och en och annan sten med ett doft ljud rullade ned i djupet. Den långe svennen tycktes handla och tala under inflytande af en makt, hvars välde ban icke ett ögonblick hade lust att afskaka. Hans öga lyste af en alldeles egen glans, och hans röst var djup och högtidlig. Hela hans väsen var insvept i något hemskt och outgrundligt, som icke förfelade sin verkan äfven på skrifvaren.17(3

»Jag känner sagan om (le där tingen», fortsatte skrifvaren, »de skola en krona stinga och vinna, men villkoret, villkoret, känner du äfven det, Magnus?»

Svennen nickade.

»Och kedjan... är du äfven kedjans herre?»

Svennen nickade åter och for med handen öfver bröstet, liksom för att öfvertyga sig om, att kedjan hade sin vanliga plats omkring hans bals.

»De voro Belgstings dyrbaraste egendom näst hans döttrar», yttrade skrifvaren sakta och liksom för sig själf, utan att märka, huru svennen ryste till, när ban nämnde Belgstings döttrar.

Såväl skrifvaren som svennen stodo tysta och skådade ned öfver vägen, som låg där så stilla och fredlig i månljuset. Tvenne ryttare redo förbi där nere. Deras gestalter voro höga, och deras hästar dansade fram utefter vägen.

»Det var Herman Berman», hviskade skrifvaren, »men b vem var den andre?»

»Erik Puke!»

»Då lärer icke din pils krona vara långt borta!»

Svennen skyndade bort efter sin båge, spände den ett par gånger för att pröfva bågsträngens kraft och synade pilen.

»Rider han alltid sålunda ensam!» sporde skrifvaren.

»Oftast, synnerligast när natten stundar . . . jag har följt honom från Örebro, men blott en gång haft ett tillfälle sådant som detta.»

Ljudet af en ensam ryttare nådde männens öron, och de hukade sig ned bakom enbusken med ögonen riktade på landsvägen och öronen slutna för allt, utom ljudet af den iång-samt framskridande hästens hofvar. Därunder märkte de icke, huru ett stycke till höger om dem ett par blixtrande ögon tycktes betrakta dem, medan en hand fattade om en framspringande trädrot, och toppen af en hög gran böjde sig sviktande under en tung börda. Handen, som höll roten omfattad, måtte hafva haft en jättes styrka, eller ock måtte något annat stöd bjudit sig i stället för den böjliga granen,enbuskex.

ty allt blef efter ett ögonblick stilla, och de blixtrande ögonen åstadkommo intet buller.

Nu hördes ljudet af hästhofvarna belt nära, och svennen höjde den blanka stålbågen till sitt öga.

Det var Engelbrekt, som enligt sin vana red ensam med sina tankar och sina stora planer. Tygeln låg lös på sadelknappen, och hans armar voro korslagda öfver bröstet, men hans anlete var vändt uppåt, som om han velat inandas den blida augustinattens vällukter, eller som om han velat genomtränga himmelens hemligheter, där stjärnorna skrefvo sin dunkla skrift om kommande tider och ofödda släkten.

Där uppe på höjden var det så stilla, att man hade kunnat böra, huru hjärtat klappade i svennens bröst, medan han lutade sig fram för att säkrare fatta sitt mål.

Nu klang bågen, och ett hvinande förkunnade bågens styrka och pilens flykt.

Men svennen, som skjutit, föll åt sidan, träffad af en väl riktad sten. Hufvudet med de blixtrande ögonen höjde sig i detsamma öfver branten, och en jättekropp höll på att vältra sig upp på planen, där de båda männen befunno sig.

Skrifvaren hade stått till höger om svennen, och hans alla sinnen voro så upptagna af allt, som hade beröring med skottet, att han knappast märkte, huru svennen, just som han sköt af pilen, föll omkull.

En jättehand, som omfattade hans hals, förde honom åter till besinning. Han sökte resa sig upp, men det var fåfängt. Han kullkastades, och hans händer bakbundos. Härunder lyckades ban dock att vrida sig så mycket åt sidan, att ban kunde öfverse platsen, där skytten nyss stått med bågen för ögat.

Magnus låg blodig utsträckt på marken, och i månens sken såg ban ut som ett lik.

Men vid randen af bergafsatsen, där jätten var i färd med skrifvarens fängslande, var marken icke så säker, att den bar tyngden af både honom och den kämpande lille skrifvaren. Enbusken växte invid själfva kanten, och en del17(3

af dess rötter voro blottade, så att under den var liksom en urholkning i grusbädden. Den rot, hvari jätten fattat tag och hvilken gifvit hans hand ett fäste, tillhörde enbusken, och det kraftiga taget i densamma hade i sin mån bidragit att lösgöra de öfriga rotgrenarna, hvilka gingo inåt berg-afsatsen.

Plötsligen vek marken undan jättens fötter, och liksom hvilande på enbusken rullade både ban och den fängslade skrifvaren utför branten.

Klangen af bågskottet väckte Engelbrekt ur hans drömmar. Han ryckte till, där ban satt på hästen, och pilen for långt på sidan om honom in i en trädstam på andra sidan vägen. Ljudet af pilspetsen, när ban bet sig in i trädstammen, kom honom att se dit, och det höga trädet, som stod nära invid vägkanten, tycktes skälfva ett ögonblick. Engelbrekt steg af hästen och gick fram till trädet, där pilen ännu darrade efter sin snabba fart.

Han ryckte ut honom och gick upp på landsvägen i månljuset, där han bättre kunde betrakta den. Det var en kopparpil med stålspets och i skaftet inlagda besynnerliga tecken och bokstäfver af silfver.

Ett vemodigt leende spred sig öfver hans anlete, ju mer ban betraktade pilen.

Rasslet af enbusken och dånet af den nedrasande jordremsan kom honom att se upp. Han såg dock ingenting. De höga träden stodo där, som höga kämpar från längst försvunna tider, och intet ljud afbröt den högtidliga tystnaden. Endast en uggla, som skrämts upp ur sitt gömsle, flög med tunga vingslag tvärt öfver vägen.

På afstånd hördes hästtramp, och efter en kort stunds förlopp visade sig en skara ryttare längst bort på vägen. De sporrade sina hästar, när de fingo se Engelbrekt, och inom några ögonblick voro de vid hans sida.

»Genomsöken skogen, vänner!» sade ban till dem och undandolde omsorgsfullt pilen, »här måste finnas män i närbeten, som icke äro oss goda!»enbuskex.

Han gick upp på landsvägen i månljuset, där lian bättre kunde betrakta pilen. (Sid. 174.)

Männen stego af hästarne, och man hörde snart, huru de arbetade sig fram genom den tätvuxna skogen.

Men Engelbrekt steg åter till häst och fortsatte sakta sin väg. Långt hade ban dock icke ridit, förrän hans häst17(3

skyggade till, och från sidan af vägen till höger kom en stor jätteskepnad fram ur skogen.

Engelbrekt höll inne sin häst och satte handen öfver ögat för att liksom skärpa sin blick. Och ju tydligare han såg, desto mer mulnade hans anlete, och handen öfver pannan darrade, som om åsynen af skogsgångaren utöfvat på honom en verkan af alldeles egen art.

Äfven jätten stod stilla och liksom förstenad.

En stund förflöt, utan att någondera yttrade ett ord.

»Väl visste jag, Erik», sade slutligen Engelbrekt med en stämma, som uttryckte den djupaste rörelse, »att du var min ovän, men aldrig trodde jag, att jag skulle finna dig på sådan stig, som den du vandrat denna natt.»

Jätten stod orörlig, men han skydde icke Engelbrekts blick, såsom ban gjorde vid deras sista möte i Skedvi kyrka. Han sträckte väl ut handen, men icke för annat än att liksom afvärja de mörka orden, hvilka Engelbrekt uttalade.

»Min sak och din må Gud i himmelen döma!» fortsatte Engelbrekt. »Jag kan icke höja min hand mot min barndoms vän, och skall jag falla för din hand, så månde den allsmäktige Guden hafva låtit mig utföra hvad ban velat lägga på min lott, och min tid då vara ute . ..»

Rösten tycktes vägra honom sin tjänst. Han gaf sin häst sporrarne och var snart försvunnen utom jättens synvidd.

Denne stod med händerna sammanknäppta framför sig, stirrande ned på marken, och halfkväfda suckar arbetade sig litet emellan fram öfver lians sammanpressade läppar. En våldsam strid utkämpades utan tvifvel i hans inre.

Slutligen gick äfven han med långsamma steg framåt vägen.fången.

IV. Fången.

Dyster, mera än man var van att se honom, nalkades Engelbrekt bondelägret ocb red utan att tala med någon fram genom de långa raderna ned emot Ringstaholm.

Ett stycke norr om slottet låg Ringstads gård, som lydde under detsamma. Fogden hade låtit afbränna gården, men en liten stuga stod kvar, och i den gick Engelbrekt in, för att taga sig några timmars hvila.

Herman Berman och Erik Puke stodo där utanför, när ban steg utaf hästen; men ban hälsade blott vänligt på riddaren och klappade Herman på axeln. Därefter försvann han, utan att någon hörde honom säga ett ord. Endast gamle Ulf gick in till honom i stugan.

Under natten kom den ena hopen efter den andra af väpnad allmoge tågande, och äfven stora skaror af män till häst anlände. Vid midnatt var hela hären samlad och hvilade ut efter dagens mödor. Endast de utställda vakternas spjutspetsar glänste.här och där i månljuset, och strömmens brus hördes på något afstånd.

Men tidigt på morgonen började åter lifvet och rörelsen i bondelägret, vapnen fejades och hästarne leddes ned till strömmen och till sjön Glan att vattnas, medan här och där en eld uppgjordes för att tillreda medförd fältkost.

Snart visade sig också Engelbrekt, och omgifven af Herman Berman och Erik Puke samt några bergsmän, bland hvilka Kettil från Bispbergs klack, gick han omkring bland de särskilda hoparne, samspråkande och spörjande, såsom en broder samspråkar med och spörjer sina bröder. Och hvart ban gick, och hvart lian vände sin blick, så följdes han af öppna, ärliga, glädjedruckna ögon, så hälsades ban af sträfva men välmenande röster.17(3

Någon stund därefter steg han till häst och red med ett par hundra ryttare ned emot slottet, sedan han gifvit befallning åt den öfriga bären att tåga efter.

Ringstaholms slott låg på en holme i Motala ström och var från landsidan endast tillgänglig genom en bro öfver strömmen. Så väl detta läge som de fasta ocli höga murarna och tornen, gjorde det till ett af de fastaste i riket, och det var därför icke att undra öfver, om drottning Margareta icke gaf sig någon ro, innan hon från Eo Jonsson Grips son fått detta slott med dess län inlöst under kronan till hennes evärdeliga egendom.

När Engelbrekt kom ned emot slottet, stannade ban med sina ryttare på strömvallen och skickade en hornblåsare ned emot bron jämte ett par svenner, hvilka skulle bedja fogden om ett samtal. Det dröjde en stund, innan slottsporten öppnades ocli fogden betänkt sig, men så kom han öfver bron, åtföljd af några beväpnade svenner, och Engelbrekt red honom till mötes ned för vallen. På ömse sidor om honom sutto Herman Berman och Erik Puke, och bakom på vallen ryttarnes mörka led, medan trumhvirflar på afstånd antydde bondehärens antågande.

Henrik Stvke var en lång, reslig man, men hade ett ansikte, som gjorde ett obehagligt intryck. Den långa, krokiga näsan och de små ögonen, jämte ett drag af självgodhet omkring munnen tillika med den styfva hållningen i öfrigt — allt förenade sig hos honom att liksom förkroppsliga bilden af en öfvermodig och högdragen tysk lycksökare. När han stannade inför Engelbrekt, antog hans ansikte ett nästan hånfullt uttryck, i det han stolt blickade tillbaka öfver det fasta slottet och svennerna, som vandrade fram och åter på muren i morgonsolen.

»Säkert kännen I redan, Henrik Styke», sade Engelbrekt, »hvad som timat vid Nyköping, och att eder broder dagtingat. Jag ställer nu samma fråga till eder som till honom: viljen I godvilligt och utan dröjsmål uppgifva slottet?»

Fogden teg en stund, och när han därefter såg upp påfången.

Engelbrekt skickade en hornblåsare ned emot bron jämte ett par svenner. (Sid. 178.)

Engelbrekt, såg det ut, som om han knappast velat bevärdiga honom med en blick. Ett föraktligt leende spelade omkring hans mun, och hans hufvud drogs tillbaka, så att fjäderbusken i hans hatt, så lätt den än var, tycktes taga öfver-

vikten och lyfta näsan, som befann sig vid den från fjäderbusken utdragna liniens motsatta ändpunkt, rätt i vädret.

»Väl har jag hört talas om en Engelbrekt», sade han, »som med några tusen galna bönder drager land och rike omkring och lockar konungens män att lämna sina slott, men aldrig kunde jag föreställa mig hos den mannen en sådan enfald, att han skulle spörja Henrik Styke, om han godvilligt ville uppgifva Ringstaholm. Betrakta slottet och säg, om du tror, att det är så lätt taget. "Vid mitt goda svärd, så vidt jag vet, Engelbrekt, så skall du aldrig taga detta fäste!»

Ett sådant språk och en sådan ton väckte allmän harm. Väl bade mången fogde gjort invändningar och sökt vinna tid, men med ett sådant hån och en sådan fräckhet hade ännu ingen vågat framträda inför Engelbrekt och bondehären. Erik Puke högg sporrarne i sin grå skymmel, så att djuret höll på att flyga öfver den pösande fogden, och ett sorl af ovilja genomlopp ryttarnes led bakom Engelbrekt. Äfven ban själf tycktes med vrede blicka ned på sin fiende, och hans kind blossade upp.

»Många ord vill jag icke spilla på den saken», tog Engelbrekt till orda, »men så hjälpe mig Gud, om jag icke inom sju dagar drager dig härut vid håret.»

Därmed svängde ban om sin häst och red i sporrstreck upp emot bondehären samt fortsatte sitt tåg ned emot slottet.

Fogden vände något slagen om till slottet, men knappt hade han där hunnit hämta sig från sin förvåning öfver Engelbrekts djärfhet, förrän ban såg slottsbron förbyggas med en så kallad »skärm». Det var en befästning, hvarigenom Engelbrekt gjorde sig helt och hållet till herre öfver bron och tillgången till slottet.

Detta arbete företogs genast, så fort bondehären kommit fram. Men knappt hade Engelbrekt gifvit befallning om skärmens uppförande, förrän ban vinkade till sig en gammal man, hvilken satt till häst ett stycke från honom.

»Du, Björn, är nu den man, som vi tränga mest till . . .»

Mannen ändrade icke en min i sitt allvarliga ansikte.fången.

181

»Jag har hört talas om», sade Engelbrekt, »att där ute på andra sidan Östersjön i Tyskland och Frankland, där herrarne tagit regementet om händer och alldeles förtryckt folket, där har man brukat skydda sig mot en mäktig borgherre genom att gent emot hans slott uppföra ett torn. De kalla det barfrid1). Ett sådant skulle vi uppföra här.»

Alla sågo förvånade på Engelbrekt, som om de icke rätt trott på, att han menade allvarsamt hvad han sade. Han märkte det och tillade med sitt vanliga godmodiga leende.

»Yi skola dock göra den förändring med vårt barfrid, att vi göra det flyttbart. Du skall låta bygga en flotte, Ulf, och därpå skola vi föra tornet, fem rum högt, hvarje torn med sitt bröstvärn, det ena öfver det andra! Grip raskt till verket, gamle Ulf! Den nackstyfve fogdens mod lärer nog krympa lika fort som barfridet växer i höjden!»

»I, herr Erik Puke, torden föra en del af hären öfver på andra stranden, att vi må få slottet säkert bestalladt.»

Med dessa ord vände sig Engelbrekt till Erik Puke, och denne stormade åstad, medan den allvarsamme Björn mera betänksamt red ned åt slottet på en annan väg närmare sjön, för att utse platsen för barfridets byggande.

Engelbrekt red tillbaka till Ringstad, där ännu gamle Ulf var kvar. Herman Berman red vid sin fosterfaders sida. När de hunno den lilla stugan, myste gamle Ulf så godt, i det han sade:

»Du har kärt främmande där inne, Engelbrekt.»

Denne steg af hästen och skyndade till stugan, men möttes i dörren af pater Johannes.

Var mannen en kär gäst, så var dock hans utseende dystert och olycksbådande. De gingo in i stugan, och sedan de tagit plats, började munken redogöra för sina åtgöranden, sedan de skildes vid Borganäs.

»Du lärer väl själf, Engelbrekt», så slutade han, »kunna finna, lika väl som jag kan säga det, att riksens herrar och

') Beffroi eller Bel froid.17(3

engelbrekt engelbrektsson.

att förfalla af bristande vård, då Ornäs' dåvarande ägare, en kamrer Jakob Brandberg, iståndsatte det med en kostnad af 12,000 daler kopparmynt, en ofantlig summa, jämförd med hvad konung Fredrik samtidigt anslog för samma ändamål.*

Huru långt tillbaka i tiden Ornäsbyggnadens ålder går, kan man emellertid icke med fullkomlig visshet bestämma. l)ock kan man, utan att fela, antaga, att de timmerstockar, hvilka ännu befinna sig i dessa väggar, icke i Engelbrekts dagar stodo på roten, som det heter, äfven om man icke vill gå så långt, som till 1397, hvilket årtal finnes inristadt i en af dem.

På denna tid, eller om våren 1433, satt Hans Djäkn som ägare af Ornäs med dess kopparhyttor och underlydande hemman. Han uppgifves oriktigt hafva tillhört en utländsk släkt, som under konung Albrekt inkommit i Sverige. Hans släkt tillhör nämligen Finland, där den var både rik och ansedd. Tvenne bröder af denna släkt bodde vid denna ticl här i trakten, den nämnde Hans på Ornäs och Greger på Grängs-hammar i Tuna socken.

Hans på Ornäs ägde äfven Jönshyttan i (nuvarande) Säters socken, och kallades vanligen Hans på Jönshyttan.

Det var en kraftfull och fosterlandsälskande man, denne Hans på Jönshyttan, och om vi icke sett till honom vid något föregående tillfälle, då fråga varit om att råda bot på allt det onda, som landet led af alla dessa utländska fogdar, så var det därför, att han varit borta från sitt hem på en resa ned åt Tiveden, där han hade vänner och där ban var i begrepp att köpa jord.

Ersmässodagen, sent om kvällen red han in på sin gård Ornäs. Han hade en främmande man med sig. Båda voro ordkarge, och när de kommo in i stugan och Hans' hustru välkomnande gick emot sin man och gästen, såg hon granne-ligen, att allt icke var, som det skulle. Båda männen blickade dystert, nästan vildt framför sig, och Hans besvarade knappt

* År 1741 1,583 daler IG öre kopparmynt, och 1753 20 daler silfvermynt af Thorsångs sockens behållne kronodagsverken.en natt på oenäs.

hustrims vänliga hälsning. Man var i allmänhet den tiden icke så noga med de yttre formerna, man såg mera till sakernas inre väsen. Tar hjärtat godt, så fick allt annat vara som det kunde. Men var hjärtat ondt, då kunde intet sirligt tal, inga fina och mjuka låter eller, som vi säga, konventionella former, göra den man eller kvinna,' inom hvars bröst det klappade, gärna sedd eller tåld. Däraf följde en viss yttre sträfhet och enkelhet, både till hvardags och helgdags, men därunder bodde fromhet ocb kraft ocb mannatro. Utan tvifvel skulle det icke skada, om vår tid ägde litet mera af den hjärtats fromhet, hvarpå den gångna var så rik.

Kort efter männens inträde i rummet kom en ljuslockig gosse inspringande; ban kunde vara omkring tio år. Den stränge husbondens ansikte ljusnade viel åsynen af gossen, som raskt sprang emot honom. Han lade sin hand på det lockiga hufvudet och sade:

»Gud signe dig pojke; kan du skjuta lärkan i flykten än?»

»Icke skall det töfva länge, det lofvar jag», svarade gossen.

»Skynda dig då, Stig, Sverige behöfver män med styfva armar och godt sikte!»

Den främmande, som följt med Hans, fattade gossen under hakan och betraktade honom länge tigande. Den lille Stig såg modigt främlingen i ögat.

»Är det ende sonen», frågade gästen.

»Den ende, som lefver», svarade värden.

»Och du ser mig ut», fortsatte gästen, halft på skämt, halft på allvar till gossen, »att kunna brvta en lans med tiden ...»

»Det vill jag ock», svarade gossen, »så sant jag heter Stig Hansson.»

»Håll ord, gosse», inföll fadern, »de tiderna låta icke vänta på sig, som vilja pröfva svärden. Så sant mig Gud hjälpe, Peder Ulfsson», ban vände sig härvid till den främmande, »så sant mig Gud hjälpe, jag hade god lust att redan denna natt börja leken . . .»

»Du sade det, Hans, jag är färdig, när du vill. Det är17(3

men eljest gick min väg till riddar Bo Stensson, som nu gästar hos herr Karl Knutsson på Fågelvik, och ifrån honom skulle jag rida till biskop Knut i Linköping, såsom du kan se af brefven där i väskan.»

Engelbrekt tog ut brefven och genomögnade utanskrifterna, hvilka bekräftade skrifvarens utsago. Bland de öfriga fanns äfven ett, som icke var förségladt, men var försedt med riddar Bengts och hans sons underskrifter och sigill.

»Det där öppna brefvet», sade därvid fången, »är ställdt till mig och visar, att jag är riddarens på Göksholm trogne tjänare. Det innehåller löftet om min lön för de tjänster, jag gjort honom, och de tjänster, som jag ytterligare skall göra ...»

»Yiktiga värf måtte det vara, i hvilka en ädel riddare använder dig som budbärare, Mårten.. . Jag och de mina skulle knappast vilja anförtro något i dina händer.»

Det var tydligt, att Engelbrekt föraktade fångens meddelanden, till hvilka ban knappast satte någon tro. Blott ett fäste han sig vid, det var bekräftelsen på hvad natten hade bevisat för honom, att hans barndomsvän for i löndom efter hans lif. Och däraf kom det dystra draget kring hans ögonbryn, den djupa sorgbundenheten, som hans omgifning icke kunnat undgå att märka, allt sedan ankomsten till Ringstaholm. Åsynen af fången och de underrättelser denne medförde, om de också blott läto ana, att ränkornas spånad var i gång, något som alltid måste blifva första tanken vid den antydda förbindelsen mellan Jösse Erikssons för detta skrifvare och riksens herrar; åsynen af fången kallade de dystra tankarne åter till fullt lif.

Fången å sin sida insåg ganska väl, att en ytterst fin tråd fanns för honom till räddning. Endast om ban kunde vinna tid, var för honom något att hoppas, och i alla fall endast om ban kunde underrätta sina nya herrar om sin nöd. Men för att rätt lifligt sätta dem i verksamhet till förmån för sig borde han äfven kunna lämna någon underrättelse om hvad som för dem var viktigast af allt, och det var grefve-dottern. Själf var ban fullkomligt öfvertygad om, att stoltsfången.

185

jungfrun fått en tillflykt hos Engelbrekt. Det berodde nu på, om han på något sätt kunde begagna sig af tillfället och vinna en ledning för sina forskningar efter den tillflyktsort, där Engelbrekt dolt henne. Allt detta genomkorsade i ett ögonblick hans hufvud, medan ban till utseendet var så utmattad och kraftlös, att bergsmannen ett par gånger eftertrycklig måste påminna honom om nödvändigheten att hålla sina muskler spända.

»Det faller mig underligt före», sporde munken, »att de ädle herrarne skicka dig med bud och bref hit ned till Östergötland, då de väl självfva lära draga till mötet i Vadstena.»

»Af herrarne nordanskogs lära väl få draga hit neder», genmälde fången med en väl spelad enfaldig fromhet, »då bondehären stänger vägen för dem.»

»Du tyckes vara väl invigd i herrarnes planer, Mårten», återtog munken, men afbröts af Engelbrekt, som genom de sista orden väcktes ur sina tankar.

»Väl månde du veta, Mårten», sade ban, »att ditt lif står på spel, dock må lagen döma öfver dig. Men utrön, om du kan göra mig och riket goda tjänster, — då månde domen öfver dig kunna mildras!»

»Skona mig, fattige man», bad fången, »jag vill göra allt hvad du begär, Engelbrekt.»

»Utom lagen kan och vill jag intet göra för dig, men kan du meddela mig sådana upplysningar, som lända riket till fromma, så skall jag fälla ett godt ord för dig.»

En glädjeblixt lyste i skrifvarens listiga anlete vid dessa ord, men så snabb, så lätt öfvergående, att ingen märkte den.

»Spörj mig till, Engelbrekt, och allt hvad jag vet vill jag säga dig!»

»Du har vistats på Göksholm, Mårten», återtog Engelbrekt, »och du rider i herr Bengts ärenden, som du själf säger och som de medförda brefven utvisa, men om dessa äro af vikt, hvarför drager icke riddaren själf hit ned, helst då ban tillika kunde infinna sig på det af konungen sammankallade herremötet i Vadstena! Säg mig hvad du vet därom!»17(3

engelbrekt engelbrektsson.

»Hvad jag vet, vill jag säga, efter du begär det, men säkert lärer du blifva föga vänligt stämd mot mig därefter. Dock må du däraf se, om jag icke hyser det uppsåtet att tjäna dig och mitt fädernerike. Hos herrarne råder stor förbittring mot dig, och de, som icke tillsagt dig trogen samverkan, äro hätskare fiender till dig än konung Erik själf. Desse våga icke draga hit ned midt igenom din här, men de, som äro här nere förut, de skola nu på mötet i Vadstena stämma dig inför riksens råd och döma dig som riksförrädare ...»

»Och i dessa ärenden rider du för riddar Bengts räkning ned åt Östergötland?»

»Nej, mitt ärende var ett annat. . . men många hemliga bud hafva gått genom skogarna hit ned förbi dig och hären, Engelbrekt!»

»Och hvilket var då ditt ärende?»

»Mitt ärende är ett annat och af ingen vikt för dig och riket», genmälde fången dröjande, men med samma min af ödmjukhet och fromhet, som han iakttagit under bela tiden.

Och den listige skrifvaren blef desto mera herre öfver sina tankar och ord, ju mera ban fann, att lians hemliga önskningar tycktes börja gå i fullbordan. Hvad ban sagt var egentligen intet annat, än hvad Engelbrekt borde veta förut, och ehuru det var öfverensstämmande med sanna förhållandet, kunde det dock icke skada honom hos Göksholms-herrarne, men däremot här skänka honom ett förtroende, som borde utöfva en gynnsam inverkan på den sak, hvilken ban nu ryckte allt närmare.

»Af vikt eller icke», gentog Engelbrekt, »så må jag dock veta det. Hvilken tjänst har du åtagit dig att göra riddar Bengt, som han vill löna så högt, att han därför skänker dig en af sina gårdar?»

»Må Gud och alla helgon förlåta mig, om jag yppar riddarens hemlighet, eftersom du icke tror mig, då jag säger, att mitt värf är af ingen vikt för riket. . . jag rider i älskogs-värf!»fången.

187

»I älskogsvärf för riddar . . . ?»

»För riddar Bengts son», ifyllde fången, »för herr Magnus Bengtsson.»

»Synnerligt stor vikt månde då riddar Bengt lägga på det ärendets framgång, att döma af den utlofvade belöningen.» Engelbrekt bade ingen lust att vidare fortsätta spörsmålen om en sak, som var af så enskild natur. Han tillade, »det ärendet kommer ock icke mig vid.»

»Men jag ämnade mig i det ärendet till dig Engelbrekt», återtog fången. »Jag ville först få underskrifter af riddarens fränder, eftersom det är en fäderneärfd gård, som han lofvat mig, och sedan stod min färd till dig.»

»Till mig?» utropade Engelbrekt, »gick din giljarefärd till mig . . .?»

»Eftersom du gjort dig till väktare för jungfruburen, så ville jag veta, hvar jag skulle finna herr Magnus' brud.»

Engelbrekt såg på svennen, som om denne hade förlorat förståndet. Skrifvaren tycktes tveka, om ban skulle gå längre i sina spörsmål, och en skymt af misstro till sin förutfattade mening uppstod hos honom. Men han förkastade denna tanke såsom orimlig och tillade:

»Det är till grefvens af Ewersten dotter, som herr Magnus Bengtsson friar, och du vet väl, att grefven gifvit sitt samtycke . ..»

På ingen af de innevarande gjorde detta yttrande ett sådant intryck, som på Herman Berman. Hans ansikte blef marmorblekt, och hans blick tycktes vilja genomborra skrifvaren. Den ende, som förblef lugn, var munken, hvars genomträngande öga hvilade på Herman. Engelbrekt kastade också en blick full af innerlig välvilja på sin fosterson, men vände sig därpå till bergsmannen, utan att vidare låtsa om fången och hans yttrande . ..

»Yälj dig ut några män och för denne fånge till Västerås slott till lierr Nils Gustafsson .. . Där skall ban förvaras, tills vi fått lugn i riket och hans sak med oväld kan dömas. Så17(3

vidt jag vet», tillade ban, vändande sig till fången, »har du talat sanning rörande herremötet. . .»

»Jag bar dock denua natt räddat ditt lif, Engelbrekt», fraiusuckade fången, i det ban föll på knä.

»Stå upp, stå upp», utropade därvid Engelbrekt brådskande, »därom skall noga rannsakas, och lagen skall döma.»

Därefter vinkade ban med banden, och bergsmannen förde ut skrifvaren.

Den började belägringen och allt, som därmed stod i samband, rörande härens ordnande i skiften såväl för skärmen framför slottsbron som för de andra belägringsverken, hvilka uppfördes, och i första rummet för hoptimrandet af den stora flotten och tornet, som därpå skulle uppföras, — allt detta tog både Engelbrekt och Herman i anspråk under dagens lopp, och det såg till och med ut, som om den förre med flit utvalt det svåraste arbetet åt den senare, ehuru han alltid med ett godmodigt leende betraktade den ifver och raskhet, hvarmed ungersvennen utförde hvarje erhållen befallning.

Pater Johannes blef lämnad åt sig själf och åt gamle Ulf, som för tillfället fann sig böra frångå sina gamla vanor, så till vida som ban gjorde patern icke mindre än trenne frågor: l:o huru hans matmoder befann sig, 2:o om frosten förstört rågen på husbondens löt, och 3:o om Belgstings dotter ännu sjöng sina visor i loftrummet. Den sistnämnda tycktes ligga gubben synnerligen om hjärtat. Patern redogjorde för allt, och så gick tiden. På eftermiddagen gjorde munken en rund omkring belägringshären och betraktade noga de vidtagna anordningarna samt gaf litet emellan med en nick sitt bifall till känna. Synnerligast väckte arbetena med timmerflotten och tornet hans lifliga uppmärksamhet, och när han om aftonen återvände till Ringstad, var ban idel belåtenhet.

När Engelbrekt kom sent om kvällen, lyckönskade han honom till en god utgång på belägringen.

»Det vill säga snar», genmälde Engelbrekt, »ty för oss betyder tiden allt, och många äro de slott, som vänta på oss. Vill Gud, så ämnar jag mig härifrån ned åt sjökanten. Ifången.

Söderköping vill jag hålla burspråk med östgötarne, och sedan drager jag in åt Småland.»

»Gud och Sankt Erik hjälpe och beskydde dig, Engelbrekt», sade munken därvid, »men nu först har du riksens herrar att tänka på. De kunna kanske göra en snar ända på bela befrielseverket, om de få hållas. Jag fruktar för, att de lita på din laglydnad, Engelbrekt; de mena, att du, så mäktig du är i spetsen för dina bönder, dock icke skall vägra att åtlyda en befallning af rådet.. .»

»Jag vill ock tala ett redligt ord med de ädle herrarne», vidtog Engelbrekt, »de må icke glömma, att de själfva måste stå under och inom lagen, om de skola befalla i lagens namn. De hafva länge nog lefvat, som om hvarken lag eller rätt funnits, eller som om den funnits endast för att förtrycka rikets allmoge; det är på tiden att taga dem ur den tron och att minna dem på, att om de gjort sin plikt, hade både jag och mina medhjälpare alla i lugn och ro fått sköta vårt arbete, fått plöja våra tegar och bryta våra berg ... Jag drager till Vadstena, Johannes, till herremötet!»

»Väl gör du däri, Engelbrekt, men lita icke på, att de ädle herrarne betrakta dig som gode fosterlandsvänner böra; drag så till dem, att du ej behöfver gisslan ... Jag vill begifva mig dit förut, och hvad som där tirnar af vikt skall du få säker kännedom om.»

»Drager du till Vadstena, Johannes?» sporde Engelbrekt med tydlig förvåning.

»För dig, Engelbrekt, det är för mitt fädernerike, må ungdomens villor falla ... Edén, som jag svor på den tiden, då ungdomsblodet sjöd i mina ådror, må alls väldig Gud lösa mig ifrån; jag litar hellre till honom än till den helige fadern i Rom, som oftare använder sin binde- och lösenyckel till det, som ondt är, än till det goda.»

»Och låter du den eden falla, Johannes, så synes det mig, som om äfven mycket annat borde fara samma väg . .

.»

En lång tystnad inträdde.17(3

engelbrekt engelbrektsson.

Jlan kunde snart se sångaren, hvilken satt jiå en sten vid stranden i det klaraste månskenet. (Sid. 192.)

»Måhända har du rätt, Engelbrekt... De sista dagarna hafva i mycket ändrat min mening i detta ärende.»

»Och därför vare Gud ocli lians helgon lofvade. . . Sorgenfången.

191

binder likasom lyckan, men sorgens band äro hårdare, oåtkomligare . . . Yisst är dock, att det skall skänka ditt sinne frid, om någon ändring i det ärendet kan vinnas.»

»Det är för din räkning och Sveriges rikes som jag drager till Yadstena . . . dessförutan skulle aldrig min fot trampa Yadstenas gator, och af alla eder, som mannen svärjer, får en aldrig brytas, det är den, som aflägges i hans födelsestund, att älska sin faders och moders land.»

De båda männen tryckte hvarandras händer, och längre ut på aftonen såg man munkens höga gestalt aflägsna sig mellan träden söderut. På en höjd närmare strömmen stannade ban och lyssnade.

På något afstånd alldeles invid strömmen sjöngs en visa, som på munken tycktes "utöfva ett eget inflytande. Det var visan om stolts Elisifs bortröfvande ur Riseberga kloster. Stämman, som sjöng, var mjuk och fyllig, och viel sidan af strömmens brus, medan skog och fält voro insvepta i månens mystiska ljus, och medan molnen, som drefvos fram på himlen af vinden, kastade långa skuggor öfver fältet, var det lätt för en liflig inbillningskraft att i skuggorna se den tyske konungen och hans riddare på löddriga hästar spränga fram invid strömmen. Och liksom för att gäcka åskådaren, rörde sig strax vid skogsbrynet en hög ridderlig skepnad, liksom munken försjunken i drömmar, framkallade af sångens underbara toner.

Kung Albrekt stiger uppå sin häst. Haus sadel och sporrar *oro ny; Om morgonen förr än de miissau läst, Han framkom till Riseberga by.

Herre Krist rider för oss al löna!

Konung Albrekt och Bernhard de rida så fort, Allt öfver den mörka skog; När som de kommo till Ladhära port, Deras hjärta det lekte och log.

Herre Krist råder för oss allom! .17(3

engelbrekt engelbrektsson.

»Aldrig kan herr Bernhard stolts Elisif få På denna här världens ü; Det löfte, hou gjort, går hon aldrig ifra, I klostret måste hon dö.»

»Hon är ock födder i världen fram, Af ädlaste stämma och rot; Om hon herr Bernhard skulle taga till man, Det vore vår ordning emot!»

Herre Krist råder för oss allom!

Den höga skepnaden vid skogsbrynet stod lutad emot sitt svärd och öfverlämnade sig helt ocli hållet åt den värld, dit sången och visans ord med underbar makt drogo hans håg.

Äfven munken stod länge stilla och kunde icke taga sina ögon från mannen vid skogen. Det tycktes för honom ligga något fängslande i denna tysta orörliga bild af sorg, medan vers efter vers sjöngs af stolts Elisifs visa. Först när sångens sista toner började liksom förtunnas och smälta tillsammans med strömmens brus, löstes munken ur den förtrollning, hvari han hållits. Han började åter sin vandring, som förde honom allt närmare strömmen, så att ban snart kunde se sångaren, hvilken satt på en sten vid stranden i det klaraste månskenet.

Det var Erik. Äfven han tycktes drömma bland blommorna, där han satt med yxan mot axeln, så som ban kommit

från timmerfällningen i skogen.

De följande dagarna gingo under ansträngdt arbete, och fram emot den 15 augusti började barfridet resa sig högt emot skyn med sina bröstvärn och skottgluggar. Herman och Erik Puke voro outtröttliga vid arbetet och i vaksamhet framför borgen. Engelbrekt blef allt allvarsammare ju närmare man nalkades den 16 augusti, antingen det nu varfången.

för löftet, som han gjort, att innan den dagen tämja fogdens mod, eller det var för det stundande mötet i Yadstena.

Från slottet gjordes ingen min af att gifva vika i godo. Fogden hade väl försett sig med lifsmedel och tycktes i öfrigt lita på sina murars fasthet. Allt berodde på, om barfridet hunne blifva färdigt. I det fallet var ofelbart slottets öde gifvet. Men ännu den 15 augusti om kvällen återstod det öfversta rummet, och en egen slump ville, att med den följande dagen, då äfven herremötet skulle stå, utrann den betänketid, Engelbrekt gifvit fogden.

Högligen förstämd red Engelbrekt onl kvällen från stället, där barfridet byggdes. Det var en söndagskväll, så att för den dagen hade arbetet hvilat, och det var just som klockorna i Kvillinge kyrka ringde ut helgen, som Engelbrekt nalkades Ringstad. Ett beslut måste fattas. Ett var klart, att ban själf följande dagen måste infinna sig i Yadstena, men å en annan sida måste också slottet den dagen vara i hans händer. Det senare måste ske genom en stormning, hvarvid trätornet finge användas, sådant det var. Så långt hade ban kommit i sina tankar, och han afvägde som bäst, hvilken ban skulle sätta i spetsen för detta företag, Herman eller Erik Puke, då han stannade utanför den lilla stugan och lämnade tyglarna åt Ulf.

Då kom på vägen från slottet en ryttare i sporrstreck sprängande fram till stället, där ban befann sig. Det var Herman, och med en stämma, som ljöd likt den skönaste musik i Engelbrekts öra, ropade han:

»Till häst, fosterfader, fogden vill dagtinga!»

En kort stund därefter möttes Engelbrekt och fogden. Denne tog sig nu belt annorlunda ut, än när ban talade de stolta orden nere vid slottsbron. Han näsa, som nu en gång för alla var det mest framstående partiet i mannens anlete, hängde lång och tung ned öfver läppen, och hela hans hållning påminde om en kalkon, som skamfiat slår tillsammans sin vida stjärtprydnad och blir blek om näbben. Engelbrekts förutsägelse hade gått i fullbordan. Med hvarje timmerstock,17(3

som ökat barfridets längd, bade Henrik Stykes stolta mod sjunkit, oeb där ban nu stod inför Engelbrekt med lutadt hufvud, behöfdes det knappast mera för att tillfredsställa hvarje fordran på uppfyllelse af Engelbrekts ord, att han ville draga honom ut vid håret.

Villkoren för dagtingan hunno dock ej uppgöras. Engelbrekt nöjde sig med fogdens erkännande, och en vapenhvila ingicks till Engelbrekts återkomst från Vadstena.

Kort efter midnatt red Engelbrekt i spetsen för lOUO man till häst bort från lägret, där Erik Puke sattes som högste man under hans frånvaro.

V.

I Vadstena.

Vadstena var vid denna tid en af de viktigaste orterna i Östergötland. Ursprungligen ett folkungagods, hade det af konung Magnus Eriksson och hans drottning blifvit skänkt till den af hans fränka, den heliga Birgitta, nyss instiftade klosterorden, enligt hvars regler munkar och nunnor skulle lefva tillsammans i bön och försakelse af världen inom samma murar. Hvarje tid har sitt mod, och det dröjde icke länge efter klostrets uppförande, förrän det hörde till goda tonen i Sverige att på allt sätt vårda sig om detsamma och genom testamenten och skänker visa sin vördnad och kärlek för det svenska helgonet och hennes stiftelse. Höjden af heder och " ära var att få sin hvilostad inom klostrets helgade murar.

Klostrets abedissor togos ur landets förnämsta släkter. Den första, »sedan klostret tillslöts om systrarna®, var den Ingegerd, hvilken var drottning Margaretas fostersyster och, såsom onda tungor hviskade, stått i något otillåtet förhållandei vadstena.

till biskop Knut Boson i Linköping. Hon dog kort före sin fostersyster. Drottning Margareta själf bade låtit upptaga sig som »syster utanför» '), ocb bon bade där insatt grefve Gerhards af Holstein dotter Ingeborg som nunna. Vadstena bade varit drottning Margaretas käraste uppehållsort, de tider hon vistades i Sverige, och den följande drottningen, den ädla, goda och viljestarka Filippa, konung Eriks drottning, hyste för klostret samma kärlek som Margareta. Hon låg också där begrafven, och konung Erik hade instiftat dyrbara mässor till firande af hennes minne och till hennes själaro.

Allt detta gjorde Yadstena till en mycket besökt ort, där litet emellan stora skaror af herrar och svenner uppehöllo sig, antingen, såsom nu, för att sammanträda till öfverläggning om viktiga ärenden rörande riket, eller för att begå någon högtid, vanligen begrafning. Däraf uppblomstrade också Vadstena och förvärfvade i början af 1400-talet stadsprivilegier samt öfverglänste snart Skeninge, hvilken före S:t Britas tid var, jämte Söderköping, Östergötlands förnämsta stad.

Det var sent om söndagskvällen den 15 augusti. En mängd människor var i rörelse på de krokiga gatorna, för att se och beundra ståten af de många herrarne, hvilka, omgifna af sina svenner, redo in i staden, den ene efter den andre. Många voro redan "komna, men ännu väntades flera, och man hade framför andra icke sett Linköpingsbiskopen anlända. Den vackra aftonen lockade äfven många utom staden, så att vägarne norr och öster ut företedde en brokig tafla af rörlighet och lif.

Bland de vandrande väckte i synnerhet en lång svart-brödramunk uppmärksamhet genom sin resliga växt och sin kraftiga gång, ehuru det gråsprängda skägget, som böljade fram nedanför den uppdragna hufvan, antydde, att han redan sett sina bästa år. Han hade bland de sista lämnat staden, så att ban mötte de lustvandrande hoparne, och en och annan

') Ad extra.

påminte sig hafva sett den Iånge svartmunken framför S:t Görans gillestuga, där en mängd af de redan anlände herrarne sammanträdt för att rådgöra med hvarandra. Sannolikt till-

»Vördige broder, är biskop Knut bär inne?» (Sid. 107.)

hörde han någon af biskoparnes följen, ty man hade till och med sett honom för en stund ingå i gillestugan.

Munken fäste sig dock icke vid de undrande hoparna af sorglösa människor, ban gick långsamt sin väg fram, och när det sista ljudet af de hemåt vandrande borgarne medi vadstena.

deras hustrur och döttrar dött bort, gick han upp på en höjd vid vägen, hvarifrån man kunde se ut öfver den stora slätten. Här dröjde han länge, ständigt blickande norrut, som om ban väntat att få se någon komma från det hållet vägen fram, och sorlet af en stor skara till häst, som kom från Linköpingshållet, drog icke alls hans uppmärksamhet till sig. Men norrut förblef allt stilla, och till slut reste ban sig och började vandra tillbaka mot staden, äfven ban. Litet emellan vände han sig dock om, och vid minsta ljud stannade han och lyssnade.

På detta sätt hade ban hunnit staden, där ban gick fram på en af de gator, som ledde till klostret, då en ryttare på en löddrig häst kom sprängande gatan fram. Ryttaren stannade framför munken och frågade:

»Hafven I sett, fromme fader, om biskop Knut från Linköping ridit här in?»

Det var en liten men välbyggd man. Han satt insvept i en lång kappa, som räckte ända ned till fötterna, och den röda plymen i hans hatt hängde långt ned utefter ryggen. Munken studsade vid hans tilltal, som om ban känt honom oaktadt skymningen och den högt uppvikta kappkragen.

Munken besvarade hans frågor nekaude, och ryttaren red gatan framåt, tills han i hörnet af klosterträdgården åter träffade en man, till hvilken ban sannolikt upprepade samma fråga. Till följd af det erhållna svaret var det då, som ban vek om hörnet och red fram till klostergården. Här stannade han och steg af sin häst, hvilken ban öfverlämnade åt en af de kringstående åskådarehoparne, samt nalkades därpå klosterporten. Efter en kort stunds väntan öppnades porten, och mannen försvann därinom.

Men munken hade icke förlorat honom ur sikte, utan stod snart också vid klostrets port.

»Vördige broder, är biskop Knut här inne?» frågade ban, sedan hufvudet af en birgittinermunk visat sig i den lilla luckan vid porten.

»Ja, broder!» svarade munkhufvudet.17(3

»Jag har viktiga ärenden till honom, som icke tåla uppskof!»

Munkhufvudet försvann och några ögonblick förflöto, som för dominikanermunken tycktes vara ytterst pinsamma, att döma af den otålighet, med hvilken han gång efter annan blickade in i portöppningen.

Efter någon väntan hördes rigeln dragas från porten, och birgittinermunken öppnade denna för dominikanern.

»Yördig fader biskop Knut befinner sig i brödernas bönehus», sade den förre, »men i refektorium månde du kunna bida honom, broder!»

Dominikanern nickade och gick fram emot munkeklostret, som numera utgjorde en särskild byggnad, skild från nunneklostret, liksom nmnkarnes klosterträdgård genom en hög mur var stängd från nunnornas. Detta hade icke varit den ursprungliga stiftarinnans afsikt, men till följd af den osedlighet, som inrotat sig af den ständiga sammanlefnaden, hade denna anordning skett enligt drottning Filippas vilja. Det var stora, präktiga byggnader, hvilka redan genom sitt yttre gåfvo till känna, att de inrymde medlemmar af så väl inländska som utländska förnämligheter.

Framför allt var klosterkyrkan af huggen tälgsten stor och praktfull. Hela klostret var nu så godt som nybyggdt under drottning Margaretas tid, sedan större delen af detsamma året före konung Albrekts nederlag vid Falköping gått upp i lågor.

Munken lämnades alldeles åt sig själf, och ingen förundrade sig, att ban hellre valde de lummiga träden till att afbida biskopens återkomst från kyrkan än det kvalmiga refektoriet. Men väl inkommen under trädens skugga, vände munken sin gång i riktning åt klosterkyrkan, under hvars hvalf han snart inträdde. Kyrkan var för ögonblicket alldeles tom; ett och annat ljus brann framför helgonbilderna och på de många altarne, hvilka inalles voro icke mindre än G2, men skenet från dem var alldeles för otillräckligt att upplysa de höga hvalfven, och månljuset, som genom dei vadstena.

färgade fönstren spred en osäker dager mellan pelarraderna, bidrog i sin mån att befästa dunklet.

Ett stycke från midten af östra gafveln låg »Brödernas kor», skildt från kyrkan genom ett järnskrank. Tätt invid detta ställde sig dominikanermunken. Där inne börde ban tvenne män samtala:

»Sådan bar bans och böndernas framfart varit, vördige herr biskop», hördes en yngre stämma uttala, just som munken stannade, »och säkert skolen I och de andre herrarne af riksens råd göra sin konung, sig själfve och riket en redlig tjänst, om de göra slut på detta ofog. Jag har icke haft tillfälle förut att för eder framlägga denna långa berättelse från sin första begynnelse, men säkert skolen I hafva nytta däraf, då I nu viljen föra ordet bland de

församlade herrarne!»

»Hafven tack, Johan Wale», hördes den andra rösten, på hvilken munken igenkände biskop Knut, »hafven tack för edert omak; till många delar kände jag icke saken så, som I nu hafven gifvit mig den att se och känna. Men låten mig nu höra utgången af eder färd till Ringstaholm.»

»Därifrån hafven I intet att frukta, vördige herre! — Engelbrekt tänkte icke på annat än att storma slottet, och så vidt jag vet, lärer ban därpå bita af sig tänderna, så vida det skall komma så långt... Ty viljen I öfverväga de råd, jag vågar uttala, så skolen I för visso däraf draga mycken nytta.»

»Låten mig höra edra råd, Johan Wale! I talen med erfarenhet och kännedom om saken och personen i fråga . . . jag hör eder därför gärna . . .»

»I skolen då taga fasta på upprorsmannens egna ord om lagen, som han säger sig vilja försvara. . . Riksens råd kan kalla honom inför sig, och ban skall komma, eftersom ban icke kan bryta gammal god sedvänja, • som ban säger... Kommer ban, så hafven I honom i edert våld . . .»

»Och kommer ban icke», hördes biskopen afbryta.

»Bjuden honom i konungens namn, hvilket af rikets slott ban vill välja, bjuden honom det och lagen så, att I17(3

hafven fullgoda vittnen till hans svar, och han skall komma, och I skolen göra med honom som en upprorsman förtjänar.»

»I menen då, att han skall taga emot anbudet?»

»Jag är viss därpå, och då hafven I däruti beviset på, att han af egennyttiga beräkningar bringat rikets allmoge i vapen mot sin rätte herre och konung. Biskop Sigge har jag talat med om ärendet, så ock med herr Birger Trolle, och de hafva funnit mina råd goda . . .»

»För rikets skull och för fredens äro de visserligen goda, Johan Wale.»

En högtidlig sång af nunnorna, som gingo i procession fram till det motsatta koret, förtog ljudet af de samtalande, och munken drog sig hastigt tillbaka och försvann i den djupa skuggan af en pelare. När sången var slut, och nunnorna åter lämnat kyrkan, öppnades skranket till munkarnes bönrum, och biskopen och den ännu i kappan insvepte Johan Wale gingo fram genom kyrkan. Yid stora gången, där man kunde se helgonskrinet vid högaltaret, gjorde både biskopen och fogden korstecknet och gingo därpå med skyndsamma steg ut ur kyrkan.

Där inne blef med ens så tyst och högtidligt. Det var som om tonerna af systrarnas sång dröjt kvar under hvalfven för att viga till ro de hädangångna i deras hvilokamrar. Och månens strålar lekte omkring altarne och de många helgonbilderna och öfver grafstenarne och bildade ring vid ring, men ständigt växlande plats, liksom om de varit fjäten af luftiga väsen, som här stämt möte.

Själen stämmes alltid på ett eget sätt, när människan befinner sig ensam i ett tempel, helst när nattens skuggor hvila öfver jorden. Hjärtat gripes ovillkorligen af höga och heliga känslor, en osynlig men mäktig hand rör dess fina strängaspel, och tankar komma, hvilka man knappast kan göra sig reda för, men hvilka fylla själen och liksom föra den bort till rymder, förut ej sedda eller redan länge sedan glömda. Det beror på själen själf, om dessa tankar komma med hvita dufvovingar, milda och ljufva som solstrålens, när ban kysseri vadstena.

lundens blommor, eller svarta och mörka, med tordönets stämma, krossande det värnlösa samvetet.

Den höge munken var icke heller fri från det välde, den heliga orten utöfvade. Han stod länge stilla i pelarens skugga och såg ut öfver templet, och hans öga brann, som om han skådat genom mörkret en bel värld af underbara gestalter. Yisst var Engelbrekt den, som först vandrade fram på hans inbillnings skådeplats, — Engelbrekt och de, hvilka svekfullt smögo sig i hans spår, sökande efter den ädles hjärta, om det kunde

fördärfvas, förgiftas, liksom blomman af ormens gift i paradisets lustgård.

Engelbrekt bad — så tyckte ban — bad till Herren i morgonsolens glans, och ett förklaradt leende, en öfvermänsklig frid strålade ur hans öga, tronade på hans öppna manliga panna, medan hans läppar framhviskade den renaste själf-uppoffrings heliga löften. Men bakom den kära bilden af hjälten höjde sig mörka skepnader, hvilka än nalkades, än försvunno, tills plötsligen en af dem stötte svärdet bakifrån i hjältens barm.

Yar det en syn, eller var det blott det älskande hjärtats oro, som uppjagat inbillningen och frammanat synen i hjärnans fibrer?

Munken tryckte handen mot pannan. Den var våt af kallsvett. Han kastade hufvan ned från sin hjässa, och hans bröst tog ett djupt andetag.

Framför honom stodo tempelhvalfven höga och majestätiska, och månstrålarne lekte sin tysta lek på golfvet, på pelarne och på helgonbilderna. Allt var sig likt, men bilden af frihetshjälten var försvunnen.

Med tysta steg gick munken fram emot altarrunden i högkoret. Här strömmade andra tankar öfver honom. Det var som om ban sett en svn äfven här. Han stannade och sträckte ut handen, och en vredesflamma brann i hans mörka öga. Men snart förändrade sig uttrycket i hans anlete. Ett blidt leende drog öfver hans mun; och han steg uppför trapp-- afsatserna fram till altaret.17(3

Här föll han på knä och bad, men alldeles invid väggen, där skuggan var som tätast, och med pannan lutad mot det öfversta trappsteget. Hans bön var brinnande och innerlig, och stenen, mot hvilken hans panna hvilade, var våt af tårar, när ban för någon gång upplyfte hufvudet och sträckte armarne mot höjden.

Härunder öppnades sakta en sidodörr, och tvenne kvinnoskepnader inträdde i templet. Den ena var hög och majestätisk, den andra var nedböjd. Den senare stödde sig på den förra, som nästan bar henne fram till altaret, där hon neddignade med händerna sammanknäppta öfver hufvudet.

En stund förflöt, hvarunder äfven den andra kvinnan, som bar en nunnas dräkt, gjort korstecknet och frammumlat en bön vid radbandet. Den vid altaret knäfallna bar samma dräkt som de förnäma riddarfruarna, blott mera enkel och allvarsam. Till utseendet var hon ytterst svag, och blott med nunnans hjälp kunde hon resa sig upp från bönpallen.

»Haf tack, fromma moder!» hviskade hon och fattade nunnans band, som hon kysste, »haf tack för eder godhet mot en fattig, olycklig' kvinna. Ack mycket, mycket har mitt lifs öde skiftat, sedan jag sist befann mig här...»

»Herren är de svagas och olyckligas vän. Yar tröst, ädla fru! I hafven vändt eder till honom, som allena förmår hjälpa . . . Och här under tempelhvalfvets frid, här inför Guds anlete vill jag uppfylla mitt löfte och mottaga oder bikt.»

»För många år sedan», återtog den biktande, »medan ännu min kind var röd af ungdom och hälsa, brann mitt hjärta af kärlek till en man, som min stolte fader förbjöd mig att äkta; men min kärlek var starkare än lydnaden för min faders bud, — jag flydde med den mitt hjärta kär hade och blef hans brud. Ett par år förrunno och . . .»

Hon gjorde ett uppehåll, medan hon torkade bort de framvällande tårarne. Hon ansträngde sig synbarligen för att hålla sig upprätt, och knappast skulle det hafva lyckats henne, om icke nunnan välvilligt omfattat henne.

»Och så försvann lyckan?» ifyllde nunnan.i vadstena.

Därmed sjönk hon på knä för abbedissan. (Sid. 205.)

»Min fader fick reda på vårt undangömda hem och slet mig därifrån. Jag var ensam hemma och satt vid mitt barns vagga, då männen kommo och fängslade mig samt satte mig17(3

på en häst och förde mig bort, långt bort, till min faders slott i Mecklenburg, och där hölls jag fortfarande fången. Då inträdde en dag min fader i mitt fängelse. 'Två ting', sade han, 'har clu att välja på: döden eller att taga den man, jag utsett åt dig!' Tusen gånger hellre ville jag dö än svika min kärlek till mitt barns fader, och jag sade det åt honom. Så förflöt åter ett år, och átér inträdde min fader inför mig. 'Jag har blott pröfvat dig, min dotter', sade ban, 'du skall ej mera tvingas, du skall få tillhöra din bonde där uppe bland fjällen, men ännu ett prof vill jag förelägga din kärlek.' I kunnen fatta min glädje, fromma moder abbedissa! Jag var utom mig, och ingen begäran af min fader var nog svår, att jag ej hade velat villfara den i mitt hjärtas tacksamhet och sällhet. 'Gör dig redo', sade ban, 'vi skola rida till Sverige. I Vadstena har jag stämt möte med Johan, i klostret skall vigseln ske inför rikets herrar och ädlingar af biskop Knut i Linköping'.»

I skuggan vid muren, midt för där de båda kvinnorna stodo, rasslade det till, som om någon rest sig upp på golfvet och därvid strukit utmed muren. En rysning tycktes genombäfva den sjuka, men på abbedissans uppmaning bemannade hon sig och återtog sin afbrutna berättelse.

»Vi kommo till Sverige, vi kommo till Vadstena, vi kommo hit inför altaret, men som vi trädde öfver tröskeln, kastade min fader öfver mig ett hvitt dok ocli hviskade i mitt öra: 'var lugn... efter vigseln!' Genom doket såg jag en högrest man räcka mig handen framför altaret, och mitt hjärta klappade af glädje, jag trodde mig igenkänna honom, som mitt öga längtade att se, och det förekom mig, som om den långa vigselakten aldrig skulle sluta. Men så tystnade biskopen, och doket lyftades af mitt hufvud . . . och framför mig stod den, som min fader utsett till min herre och husbonde .. . Mitt hufvud svindlade, blott en tanke stod klar för mig, den att dö, och jag sjönk ned just här,. .. just här.»

Den gamla frun smälte i tårar; det dröjde länge, innan hon kunde fortsätta.x vadstena.

205

»Uti allt hvad I nu hafven sagt, finner jag dock icke något, som fördömelsevärdt är», yttrade abbedissans milda stämma.

»Nej, nej. .. Men sedan vid konungens hof, dit jag fördes och där jag tvingades att le, fast tornet sargade mitt hjärta, — där såg jag en gång min rätte make, och om natten föll den andre för hans svärd. Jag tackade Guds moder därför . . . Se, det är mitt brott, och det har jag velat afbedja, just här . . . Jag hoppades och gladde mig i hoppet att nu få återvända till mitt rätta hem och till mitt barn; men mitt hopp slog fel. .. och långa, långa år har jag begråtit mitt hjärtas grymma glädje och hoppats på förlossning . . .»

»Nu bar jag återsett», fortsatte hoD efter ett uppehåll, »nu har jag återsett honom, som jag aldrig upphört att hålla kär, nu har jag återsett min son . . . .men båda äro främmande för mig, och den ena ser i mig blott äktenskaps-bryterskan . . .»

Tårar och suckar kväfde hennes röst, och hon skulle hafva sjunkit till golfvet, om icke abbedissan mottagit henne i sin famn. Från den djupa skuggan hördes åter rasslet, som om någon sökt stiga fram därifrån, men fallit tillbaka mot muren.

»Det var mitt hopp», återtog den biktande, »det var mitt hopp, när jag följde min frände, grefve Hans af Ewersten, hit upp, att få träffa och omtala allt för så väl min man som min son ... och jag har träffat dem, men .. . kanske låg där synd i detta hopp, kanske har Guds moder velat straffa mig redan för mina blotta böner . . . Nu veten I allt, moder . . . kunnen I gifva mitt bjärta någon tröst, så ställer jag det till eder .. .»

Därmed sjönk hon på knä för abbedissan, hvilken med ett mildt allvar sträckte ut sina händer öfver hennes hufvud och med högtidlig röst tog till orda:

»I kraft af den makt, som blifvit mig af den helige fadern i Rom förunnad, såsom föreståndarska för detta heliga systra- och brödraskap, lyfter jag hvarje skugga af synd från17(3

engelbrekt engelbrektsson.

ditt hjärta och nedkallar öfver dig Guds moders och alla helgons välsignelse! Stå upp, min dotter», tillade hon därefter och fattade den knäfallnas hand, »stå upp, min dotter och var tröst. I hafven varit mycket hemsökt i denna världen . . . Guds moder och den heliga Birgitta hafva redan här börjat sitt arbete att tvätta eder ren från denna världens ondska: eder vandring vill blifva kort genom skärselden.»

Med dessa ord lyfte hon upp den knäfallna och tryckte en kyss på hennes panna, hvarefter hon åter lindade sin arm kring hennes lif och förde henne sakta ut ur kyrkan.

Men vid foten af en pelare låg munken utsträckt, som om han fallit omkull, när ban velat skynda fram från skuggan, där ban befunnit sig. Hans högra hand var hårdt tryckt mot hjärtat och den vänstia var utsträckt, som om han i fallet velat fatta någon.

Klostrets klocka tillkännagaf, att midnatten var inne, och därunder inträdde genom en af kyrkans dörrar en liten skara munkar med tända vaxljus för att hålla mässa vid någon af de aflidnas grafvar.i vadstena.

Om måndagsmorgonen den 16 augusti ägde ett sammanträde rum hos biskop Knut, och när tiden var inne för mötets öppnande, såg man utom biskop Knut själf äfven biskop Sigge från Skara och Birger Trolle samt ännu ett par rådsherrar därifrån göra sällskap till det hus, där sammanträdet skulle äga rum. Vanligen var det stora talrummet — locu-torium seculare — som var beläget i brödernas konventshus, det rum där rådets möten plägade hållas. Men denna gång hade man utsett ett hus,i sydvästra delen af staden. ')

Öfverläggningen hos biskopen hade dragit något ut på tiden, så att de öfriga herrarne redan varit samlade en stund, när biskopen och de, som följde med honom inträdde. Såsom den äldste närvarande biskopen, eftersom ingen ärkebiskop var tillstädes, intog biskop Knut högsätet vid ändan af ett långt bord, hvaromkring de öfriga herrarne togo plats efter ålder, dock så, att biskop Tomas satt till höger om biskop Knut, och biskop Sigge till vänster, och de fyra närvarande riddarne vid sidan af biskop Tomas samt därefter de tolf andra herrarne, hvilka ännu icke vunnit ridderlig värdighet, utan blott voro väpnare och svenner af vapen, som de kallades. De fyra riddarne voro Magnus Birgersson, Nils Erengislesson, Gustaf Algotsson (Sture) och Bo Stensson (Natt och Dag). Bland väpnarne satt Karl Ormsson, som i vapnet förde ett Gumsehufvud, och efter honom Birger Trolle, en bland de få, hvilka man i dessa tider finner begagna sitt sköldemärke som tillnamn. Af de öfriga var Filip Pedersson (Bonde), syskonbarn till Karl Knutsson, den märkligaste.

Det långa bordet, vid hvilket rådsherrarne sutto, upptog midten af rummet, så att den ena ändan befann sig invid gafvelväggen, och den andra midt för dörren, hvilken var på rummets långsida. Utanför dörren sträckte sig loftsvalen, hvarifrån en vindeltrappa ledde ned till torget. Där nere

') Vi hafva här liksom på andra ställen, där icke bestämdt historiska anteckningar finnas, följt sägnen. Det ifrågavaraude huset skall hafva legat vid det nuvarande rådstugutorget och vara samma hörnhus, där för omkring 30 år sedan en drällsfabrik drefs.17(3

stodo riddarnes svenner, och mycket folk vandrade förbi stället för att uppfånga en skymt af riddarnes flöjelskappor eller deras gyllene riddarkedjor.

Så fort alla tagit plats, reste sig biskop Knut och förklarade i konungens namn och å hans vägnar mötet öppnadt. Sedan det därefter blifvit tyst i salen, tog biskopen till orda:

»Ett viktigt ärende har oss här blifvit af vår nådige herre konungen förelagdt, nämligen huru vi skola råda bot på den genstörtighet, som några illasinnade visat, i det de tagit sig det orådet före att uppvigla rikets allmoge mot sin rätte herre och konung. Den af eder, välbördige herrar och gode män, som har något att i ärendet yttra, före sin mening fram!»

Biskopen satte sig, och flera uppstego för att tala, den ene efter den andre. De fleste yrkade på, att riksens herrar

och män skulle väpna sig, och att konungen skulle anmodas infinna sig i riket.

»Mig synes», sade Filip Bonde, en äldre herre med öppna och ädla anletsdrag, »som om roten till allt det onda, som nu timar, vore att söka hos konung Erik själf. Mig veterligen har han icke besökt Sveriges rike, sedan salig drottning Filippa, Gud hennes själ nåde, gick ur denna världen. Det är snart fem år sedan dess, och de af riksens råd, som ban då hade hos sig församlade här i Vadstena, rådgjorde icke om något riksvårdande värf, utom om konungens stiftelse af själamässor till drottningens minne. Detta är icke att styra riket efter lag och gammal god sedvänja. Sedan året efter drottning Margareta Valdemarsdotters död vet jag icke, att Sveriges rikes råd varit samladt hos konungen inom rikets landamären, men väl hafva vi betungats med färder härifrån till Danmark, och nu senast har konungen hänskjutit ett vädjadt svenskt rättegångsmål till danska rådets afgörande.. . Vid min ridderliga sköld, detta ter sig för mina ögon, som om vårt fädernerike vore ett lydrike under Daumark, och på slika villkor lära icke rikets herrar och män hafva valt och korat konung Erik!»i vadstena.

Riddaren satte sig, och de vreda blickar, hvarmed många af herrarne hade åhört hans anförande, visade tydligt, att de delade riddar Filips harm öfver den ringaktning från konungens sida, som vederfarits dem. Biskop Knut, som fruktade att öfverläggningen kunde taga en alldeles egen riktning, om några flera röster höjde sig i samma anda, skyndade att leda uppmärksamheten tillbaka till hufvudföremålet för öfverläggningen.

»Fullt rättmätig», sade han, »synes mig den klagan vara, som I, herr Filip, nu anfört, och säkert delas den af oss alla, som nu äro här församlade. Mig synes dock, som om den faran vore den mindre, hvilken kan hota från konungen, emedan vi väl litet hvar månde minnas hvad som skedde för icke så lång tid tillbaka, då riksens herrar och män afsatte både konung Magnus Eriksson och konung Albrekt, och full väl kan tima ännu en gång. Se, hvad konungen vidkommer, beror ban lika mycket af oss som vi af honom, men annat är förhållandet med den fara, som nu hotar och som är gemensam för både konungen och oss. Därför, ädle herrar och gode män, må vi först se till, huru vi månde reda oss denne Engelbrekt af halsen, sedan är det tid på att tala vid konungen. Många meningar hafva rörande detta ärende yttrats, och äfven den, att vi skulle draga ut i marken mot den lede bondeuppviglaren. Detta rådet är godt och har kommit från tappra hjärtan, men mig, såsom en fredens man, synes det dock icke vara det bästa. Bondehöfdingen är redan nog mäktig att möta allt rikets herrskap, och dessutom, Grud bättre, följes han redan af mången ur vår ,egen krets. Men visst är, att mäktigare än han nu är, får han icke blifva, om vi skola lefva med ro i Sveriges rike!»

Biskopen satte sig, och det blef åter tyst i salen. Då steg Birger Trolle upp från sin plats och äskade ljud.

»Noga har jag betänkt hvad som här blifvit yttradt», sade han, »och synnerligast edra sista ord, vördige fader biskop Knut! Och är jag af eder tanke, att i första rummet en skranka må sättas för bondeuppviglaren, ty bonderesningen17(3

gäller belt visst riksens herrar och män lika mycket som konungens fogdar, så vida vi icke falla Engelbrekt till fota, såsom, Gud bättre, flera redan gjort hafva. Mitt råd är därför det, att vi sända ett bud till mannen och stämma honom här inför oss. Är han, såsom han gifver sig ut för att vara, en lagens och ordningens upprätthållare, så skall ban infinna sig, och då hafva vi honom i våra händer och låta lag döma. Hvarom icke, så visar ban genom sitt uteblifvande, att ban är en upprorsman, och bör som sitt fädernerikes fiende dömas.»

Dessa herr Birgers ord gåfvo uppslaget till en liflig öfverläggning inom de församlade, hvarvid många olika meningar yttrades. Lifligast uppträdde däremot biskop Tomas, måhända den ende i samlingen, som rätt förmådde öfverskåda det storartade skådespel, hvilket uppfördes af Engelbrekt och rikets allmoge.

»Af de meningar, som hittills blifvit yttrade», sade han med en värdighet, som väl klädde hans vackra ansikte, »synes mig den minst höfvas riksens råd, som vill begagna sig af mannens laglydnad att liksom locka honom i en snara. Icke heller vill jag sluta mig till deras mening, som vilja draga till svärdet och utgjuta medborgerligt blod. Det enda, riksens råd efter min tanke kan göra, är att anmoda konung Erik oförtöfvadt komma hit till Sverige och

själf rensa bort det ogräs, som nu bondehären tagit i hop med.»

Men hans ord funno intet genljud hos mängden, och biskop Knut och biskop Sigge ordade vidt och bredt om uppror, och att man icke var en folkuppviglare någon tro skyldig. Till slut segrade ock deras mening, och man beslöt att i enlighet med herr Birgers förslag uppsätta en skrifvelse till Engelbrekt och stämma honom inför rådet inom 24 timmar.

Detta beslut sattes genast i verket, skrifvelsen uppsattes och underskrefs, och en sven inkallades, som skulle öfverföra den till Engelbrekt till Ringstaholm. Därmed var nu öfverläggningen för dagen slutad, och det blef för en stund alldeles tyst i salen, liksom om hvar och en afbidat biskop Knut, att han skulle upplösa församlingen. Då hördes medi vadstena.

ens ljudet af många hundra hästfötter, som från alla håll närmade sig torget utanför huset, där herrarne befunno sig. Birger Trolle, som satt nära ett af fönstren utåt torget, reste sig upp oeh såg ut. De andras blickar följde honom och sågo, huru ban bleknade.

»Hvad står på, herr Birger?» sporde biskop Knut.

»Torget fylles af väpnade», svarade riddaren, »om jag ej ser orätt, så äro de alla bönder!»

Herrarne sågo bestörta på hvarandra, och därunder hörde de, huru häftiga steg närmade sig genom loftssalen till dörren. Innan de hunnit hämta sig, öppnades denna, och Engelbrekt trädde in i rummet.

Yi kunna lättare föreställa oss än beskrifva det intryck, som hans uppträdande utöfvade på herrarne kring bordet. Och livad som mest af allt beröfvade dem för ögonblicket all besinning och handlingskraft var den fullkomliga frånvaron af öfvermod och trots i clet lugna, allvarliga anlete, som så oförfäradt blickade emot dem. Det låg till och med ett visst drag af sorgbundenhet utbredt öfver detta anlete, när mannen trädde fram till bordet och hälsade riksens råd.

»Knappast lären I hafva väntat», började ban därefter, »att se mig uppträda här ibland eder, men jag hoppas till Gud och alla rikets skyddspatroner, att jag kommer som en vän till vänner, äfven om mången bland eder, välbördige herrar och gode män, förut icke kännen mig annat än af ryktet.»

I kraftfulla och värdiga ordalag, men tillika med hela värmen af en lefvande öfvertygelse, redogjorde ban därefter för orsakerna till sitt och allmogens företag.

»Allt sedan konung Magnus Eriksson skildes vid riket», så slutade ban, »hafva icke konungar, utan tyranner här regerat, de där icke hafva sökt annat än rikets skada och fördärf. De hafva varit herrar till egen fördel, men ej till landets och allmogens bästa, såsom konungens ämbete kräfver och de hafva gifvit sin ed uppå. På rikets slott och borgar sitta utländingar, hvilka i långa år hafva pinat och utarmat

allmogen med olaga åtgärder och mycken tunga. Och är det nu därför min begäran till eder, rikets församlade herrar och män, att I vänden eder håg och edra rådslag därhän, att Sveriges rike måtte återvinna sin gamla frihet ocb komma ur den olidliga träldom, hvarunder det nu suckar, så att hvar och en kan lefva trygg under lagen!»

Olika skiftade uttrycken i rådsherrarnes anleten, medan Engelbrekt talade. Mången hand trycktes hårdt emot ekbordet, mången grep ock efter svärdet, men märkligast voro biskoparne att skåda, biskop Ivnut och biskop Tomas. Hos den senare tändes liksom en flamma, men en bifallets ocb hänryckningens flamma, vid hvarje ord, medan hos den förre visade sig ett uttryck så kallt och hårdt, som om intet bjärta klappat i hans barm.

Biskop Knut tog till orda och svarade i rådets namn.

»Tvenne skilda saker», sade ban, »hafven I där framlagt, Engelbrekt Engelbrektsson, först hvad som enligt eder mening gifvit riksens allmoge rätt att gripa till vapen mot riksens rätte herre och konungen, och just om det

ärendet äro nu riksens råd samlade att öfverlägga. Men hvad I sedan hafven talat, det ljuder för mina öron som en befallning, och slikt hade vi icke väntat att få höra ur eder mun. Och det mågen I veta, att oss står icke till görandes att så träda ifrån vår herre och konung, som vi hafva svurit huldskap och manskap; vi vilja hålla vår ed!»

Herrarne togo mod till sig vid dessa biskopens ord, och hotande blickar mötte Engelbrekt. Men på honom gjorde hvarken orden eller blickarna något intryck, blott en snart öfvergående rynkning af ögonbrynen tycktes tillkännagifva, att han knappast väntat sig något annat svar.

»Märkliga äro edra ord, biskop Knut», sade ban, »och på fullt allvar lären I väl icke vilja hålla på dem: ty vore det så, som I där sägen, så skulle konungen kunna föra riket till sin undergång, utan att en hand kunde lyftas till dess räddning. Nej, vid den heliga trefaldigheten, så är det icke! Konungen hafver svurit många eder och ingen hållit; därföri vadstena.

ären T icke pliktige att hålla honom, det I svurit. Riket, våra fäders land, det går framför allt, för det skall konungen liksom hvarje man offra lif och blod, äfven om ingen ed blifvit svuren. Ku har konungen brutit mot riket och brutit mot sin ed, ocb på denna hänger eder. När han icke håller sin, så är ock eder ed om intet!»

Måhända misstog sig biskop Knut på arten af den rörelse, hvilken Engelbrekt förrådde, under det han talade. Kanske trodde ban, att den tillkännagaf någon fruktan för den makt, inför hvilken ban nu för första gången uppträdde öga mot öga. Ty de samlingar af herremän, hvilka kommit till den lille bergsmannen på hans kallelse så väl vid Yästerås som Uppsala, voro icke att förlikna med dem, hvilka ban här mötte i ett af konungen själf utlyst möte. Ett sådant borde tilltala honom, liksom herremannen ännu utöfvade inflytande på hvarje enskild bonde, ehuru förhållandet redan var ett helt annat, än hvad det fordom varit, och bonden allt mer började inse, att herremannen stod emot honom som fiende, fast ban ännu sjöng om honom och förhärligade honom såsom på den tiden, då riddaren ännu tillhörde allmogen och var dennes prydnad och blomma. Ur den synpunkten ville den gamle biskopen bedöma Engelbrekts uppträdande och anse hans yttrande, om ock skarpt, dock såsom ett bevis på en inre räddhåga, som de djärfva orden skulle dölja. Ett kraftigt ord, som vittnade om verklig makt, och därefter ett vädjande till mannens rättskänsla, och så borde hans sak och han själf vara hemfallen under rådets dom, och det redan fattade beslutet gå i verkställighet. I sin ifver att vinna seger glömde biskopen alldeles den väpnade styrkan där utanför, som skulle storma byggnaden, om ett enda hår rördes på hjältens hufvud. Kanske inbillade ban sig ock, att denna massa skulle låta behandla sig efter behag, när väl hufvudet var borta.

»Nej!» utropade han med skärpa i rösten och en straffande blick, »nej! vi vilja stå fäste vid vår ed. Icke är det strax lofligt att sätta sig upp mot sin herre och konung,17(3

därför att han i någon mått o försett sig. I sådant fall kunde intet herrskap blifva beståndande. Hvar man är icke skicklig att vara konungens domare och döma därom, när konung bör afsättas eller ej! Inga människor — tillade ban därefter med mera mildhet — kunna blifva i umgängelse med hvarandra, med mindre den ene måste mycket lida och unddraga med den andre. Måste man nu mycket lida af sin vederlike, mycket mera måste man då unddraga och lida med sin herre och konung, så framt man någon tid vill hafva stadigt regemente. Man måste under stundom lyda en tyrann, på det man skall undvika många tyranner. Där intet herrskap är, där gör hvar och en, som honom lyster, och blifva så många tyranner. Därför är det bättre att lida och umgälla med sin rätte herre och konung, än varda underkufvad af många.»

Men biskopens långa tal förfelade all verkan på bonde-höfdingen. Hans öga nedslogs icke, han tycktes vilja granska hvarje skrymsla i den mannens hjärta, som till honom kunde tala så. Någon vederläggning med ord förtjänade icke biskopens yttrande; det var utan betydelse inför den man, som med egna ögon sett, huru villig bonden varit att lida och unddraga med sin herre och konung — inför den, som själf erbjudit sitt lif inför konungen för att vinna rättelse i eländet. Ett uttryck af bitterhet, men icke af fruktan, hvilade öfver de ädla,

manliga dragen.

»Och till mig kunnen I tala dessa ord, vördige herre, biskop Knut! Jag märker med sorg, att I icke viljen draga ens med mig och allmogen, hvilket dock var mitt hopp, när jag trädde in i eder församling. Men tänken icke, I herrar af riksens råd, att jag och mina medhjälpare lämnat lugna hyddor och fredlig id för att se vårt påbörjade verk fördärfvas af svenske män, hvilka ledas af kärlek till egna fördelar mera än af kärlek till fäderneslandet. Och därför, gode herrar, viljen I icke göra ett med riket, viljen I icke bidraga till dess frälsande, utan mera hålla med en menedig konung än med fäderneslandet, så skall det kosta eder lif och gods!»i vadstena.

215

Vreden flammade vid dessa ord ur hans öga, och med fasta steg gick han fram till högsätet, där biskop Knut satt och med förvåning betraktade den frimodige mannen. Men förvåningen förbyttes i ängslan, då mannen fattade i kragen på hans biskopskåpa och drog honom fram till fönstret.

»I viljen hota med ord, herr biskop», sade ban, »men I kunnen där se de män, hvilka mindre än jag skola lida den leken. De, som under outsägliga kval sett döden i ögonen, de, som sett hustrur ocli barn lida den grymmaste nöd, de skola icke förstå ett sådant tal som edert, att lyda en konung, hvilken själf visat deras klagan bort. En vink af denna min hand, och I ären i desse mäns händer. Tro mig, de skola göra domen kort öfver den, som håller med rikets fiender.»

Den gamle biskopen skälfde som ett asplöf och vågade knappast se ut genom fönstret. Engelbrekt släppte honom och fattade biskop Sigge vid handen — samt förde honom fram till fönstret.

»Fort, ädle herrar», sade ban därpå, vändande sig till herrarne, som ännu sutto vid bordet, »sägen fort livad I viljen! Ingen af eder slipper ut härifrån, förrän det är afgjordt, om I ären rikets vänner eller fiender!»

Det blef en uppståndelse bland herrarne. Alla reste sig upp. Flera af riddarne drogo till hälften sina svärd, som om de velat störta sig öfver den djärfve mannen, hvilken stod där så lugn och dock så majestätisk i all sin flärdlöshet. Slutligen tog biskop Tomas till orda.

»Välbördige herrar och gode män», sade ban, »ingen lärer bättre känna edra hjärtans tankar än jag. . . stick edert svärd i skidan, herr Filip, och I, herr Karl Ormsson, läggen band på edert sinne! Hvad viljen I? . . . Ären I icke redlige svenske män?... Och hvad vill den ädle bergsmannen där?... Är han icke en folkets man, som vill lefva och dö för vårt gamla rike och vår fäderneärfda lag och rätt? Lämnen åt ynglingar att krossa hufvudet mot klippan . . . Ligger där sanning i mannens ord, hvi dröjom vi? Jag förenar mig17(3

otvunget och fritt med denne mannen och med Sveriges allmoge!»

Biskopens ord, men också den värdiga hållningen hos Engelbrekt stillade på ett märkligt sätt de stormande sinnena. Själfve biskop Knut började finna orimligheten att spjärna mot udden. Dock var det med synbar ansträngning han sökte hålla god min i elakt spel. Det var äfven fallet med biskop Sigge. De öfriga förenade sig, den ene efter den andre, med biskop Tomas. Till slut sporde Engelbrekt ännu en gång de båda biskoparne, om de ville draga ens med de andra goda herrarne.

»Ja», svarade de nästan ljudlöst.

»Då skolen I här på stället uppsätta afsägelsebrefvet till konungen!» bjöd Engelbrekt.

Och det blef, som han ville. Brefvet uppsattes, förseddes med herrarnes underskrifter och öfverlämnades till Engelbrekt, som själf ville besörja dess afsändande till konungen.

Något senare på eftermiddagen befann sig Engelbrekt i sitt härberge, sysselsatt med utskrifvandet och undertecknandet af en mängd öppna skrifvelser till Östergötlands särskilda härad.

Han var just färdig därmed, då gamle Ulf inträdde och

sade:

»Så vidt jag ser rätt, så kommer en af biskoparne hit åt, Engelbrekt!»

»Låt honom komma, Ulf», svarade Engelbrekt, och omedelbart därpå öppnades dörren och biskop Tomas inträdde.

Biskopen syntes rörd, när han trädde öfver tröskeln, och i hans stora talande ögon stredo glädje och beundran om väldet. Han gick utan omsvep fram emot Engelbrekt och fattade hans hand.

»Hafven tack, ädle man», sade han, »hafven hjärtlig tack! Jag har till denna stund tvekat, om I hafven haft rätten på eder sida, Engelbrekt, och jag har alltid tänkt mig rikets herrar och män såsom de där skulle utföra det värf, hvilket 1 tagit på eder. Mon från denna dag kunnen I räkna påi vadstena.

biskop Tomas, såsom på eder sanne vän. Så länge som jag lefver, vill jag vara eder ocb den stora, härliga sak, åt hvilken I hafven invigt eder, huld och trogen.»

»Det sinnelaget hafven I denna dag redan manligen visat», gentog Engelbrekt, tryckande med värme biskopens hand, »och jag har i mitt hjärta hemburit eder tack därför.. . Nu gläder det mig att kunna säga det åt eder själf. Sådana män, som I, biskop Tomas, och några flera, behöfva vi bondemän väl, eftersom, Gud bättre, största delen af riksens herrar och män tyckes hafva glömt, att de äro födde i ett land, där mannens frihet har lika gamla anor som deras herradöme!»

»Ja, ja, Gud bättre!» tillade biskopen, »och mitt ärende till eder nu har just till en del afseende på dessa herrar. Tagen eder väl till vara, Engelbrekt, I hafven föga godt att vänta. . .»

»Hvad på mig själf beror, ville jag gärna följa edert råd», sade därtill Engelbrekt och blef belt allvarsam, »men långt når icke mannens blick i mörkret. Där månde Herrens hand leda mig, liksom han ledt våra fäder.»

»Amen!» afslutade biskopen och utsträckte djupt rörd sina händer välsignande mot Engelbrekt.

En stund förflöt, hvarunder de innevarande iakttogo tystnad, men när fläkten af ögonblickets högtid flyktat, började samtalet vända sig kring de närmaste tilldragelserna. Biskopen sporde därunder, hvart Engelbrekt ämnade draga från Ringstaholm.

»I veten väl», sade han, »att bland de många stora tyrannerna har det fattiga folket i dessa bygder många små. Här utefter sjökanten ligger fäste vid fäste; och på ett af de största hafven I en af edra äldsta fiender...»

»Johan "Wale på Stegeborg!» afbröt Engelbrekt. »Den mannen har nu rymt mig ur händerna från Borganäs och Köping allt hit till dessa bygder, men det lyster mig att se, om vi ej till slut skola få honom inringad. Jag drager från Ringstaholm utefter sjökanten och skall då, vill Gud, göra17(3

ett besök äfven på Stegeborg, innan jag träffar östgötarne, som jag stämt mig till möte vid Söderköping.»

»Mannen är icke lätt att fånga, ocb ban har mäktiga och många vänner», anmärkte biskopen. »Han har äfven varit synlig här i dessa dagar, har det. blifvit mig sagdt.»

Vidare blef ej om saken ordadt, och efter en stund aflägsnade sig biskopen.

Engelbrekt bröt tidigt påföljande morgon upp och återvände till Ringstaholm.frestaren.

Yl.

Frestaren.

Några dagar efter det nyss skildrade mötet i Yadstena stod Johan "Wale vid ett af fönstren i Stegeborgs slottstorn.

Framför honom låg den härliga viken, omkransad af skogar17(3

och ängar i augustisolens fulla ljusflöde. Men likväl var hans öga mulet, och hans panna, som han höll lutad mot fönsterpanelen, var sammandragen i djupa veck. Ett nyss uppbrutet bref låg framför honom på den breda fönsterhällen, och hans vänstra hand hvilade därpå.

En sven stod i tämligen vårdslös ställning vid det andra fönstret i rummet, och äfven han höll sina ögon oafvändt fästa på landskapet eller rättare på hvad som tilldrog sig inom ramen af den vackra tafla, som utbredde sig för åskådaren från slottstornet.

Där nere vid stranden af Vikbolandet böljade fram ur skogen och öfver ängen en ofantlig massa af väpnadt folk, hop efter hop, skara efter skara, och solens strålar återstud-sade från de många tusen blanka spjutspetsarna, så att det blixtrade mecl ett hemskt sken mot den mörka furuskogen.

»Det där gör ondt i ögonen», sade svennen och vände sig bort från fönstret emot fogden. »Det är som om troll stege fram ur hvarje träd. Hvad viljen I nu göra, fogde?»

Fogden vände sig om vid dessa ord och stirrade på svennen.

»Slottet är förloradt», sade han därefter belt lugnt.

»Och Johan Wale med», återtog svennen med ett djäf-vulskt leende. »1 hafven dröjt för länge, fogde! Se .. . se», svennen skyndade fram till fönstret, där fogden stod, ocb pekade utåt stranden till höger, där man kunde se ett tåg af ryttare och främst den lätt igenkännlige Engelbrekt samt vid hans sida den höga, smärta gestalten af Herman Berman, »se . . . där rider ban nu, svennen, hvars hjärteblod I en gång villen dricka. Ha-ha-ha, fogde . . . lotten har vändt sig. Det liknar sig till, att eder sista timme nu är slagen.»

»Nej, vid den helige Stefan, min skyddspatron!» utropade Johan Walo och sökte gifva sig ett utseende af okufvadt mod, ehuru hans kind var blek ocb hela hans kropp ryste till, »ännu icke, ännu icke, Magnus.»

»I viljen kantänka förswara slottet och dö med svärdet i band, som en riddare ägnar och anstår! Och sedan

stolts jungfrun sörja eder död, i det hon räcker segerkransen åt honom där, ungersvennen, som . . .»

»Aldrig i evighet, Magnus!» utbröt fogden. »Ser du brefvet här . . . Ännu är icke den sista brickan dragen i vårt tafvelspel. Du skall hjälpa mig, Magnus, och sedan dela vi jämt om jämt. . . Ser du, grefven är återkommen och skall möta sin dotter, sannolikt i Yadstena . . . Dit vill jag själf draga, men du skall taga grefven om händer. Han har rymt ur sitt fängelse i Köpenhamn, han kommer som pilgrim hit till riket... du skall draga ned åt Småland, och det vill blifva en lätt sak för dig att få den gamle mannen i ditt våld. För friheten och lifvet skall ban gifva stolts jungfrun i lösepenning, och sedan . ..»

Ett häftig skräll kom fönsterrutorna i tornet att skallra. Det var ljudet af hornstötar, hvarmed borgens försvarare väcktes till handling, och som genom tornets läge återstudsade mot dess höga vägg.

»I talen, som om vi ännu hade frihet att handla», inföll Magnus.

»Det blir min sak... När stormen går, så böjer sig safven och reser sig igen, medan eken brytes. Nu har ban framgång, mannen där nere, men hans dagar äro räknade .. . Yi glömma honom icke!»

Åter hördes en skrällande ton från hornblåsaren utanför borgporten.

»Förstå vi hvarandra?» sporde fogden.

Svennen nickade med ett hemskt allvar.

Några ögonblick därefter öppnades borgporten, och Johan Wale gick med en ödmjuk hållning fram öfver bron

till stranden, där Engelbrekt höll till häst.

»Du skall strax gifva mig slottet!» sade Engelbrekt tiL honom.

»Det är för att öfverlämna slottet, som jag kommit här ut!» svarade fogden.

Engelbrekt blickade förundrad på honom.17(3

engelbrekt engelbrektsson.

»Och för slottet, som jag utan tidspillan och utan anfall lämnar i edra händer, fordrar jag fritt aftåg därifrån.»

»Mycket fordren I då, Johan Wale!»

»Men icke mera än hvad I skolen gifva, Engelbrekt! Jag menar, att tiden är eder dyrbar, och fjorton dagar skall jag hålla slottet konungen till banda mot. bela den stora här, som följer eder. På den tiden kan mycket ske och mycket förloras ... I ären nu kommen sunn.anskogs, Engelbrekt, och I veten bättre än hvad jag kan utsäga, huru herrarne här nere äro sinnade.»

»Hvad jag veto, afbröt honom Engelbrekt, »är det, att fräckare niding än T, Johan Wale, har knappast trampat Guds jord, och haden I icke kommit härut på god tro, så voren I nu min fånge, och jag läte eder här på stället umgälla allt det onda, I hafven utöfvat i min hembygd och senast på Borganäs mot mig själf. Hvad skullen I säga därtill, fogde, om jag lämnade eder i denne mannens händer?»

Engelbrekt pekade på Herman Berman, som dyster och sluten satt vid hans sida.

»Det skolen I dock icke göra... Engelbrekt kan icke fläcka sitt namn med en sådan gärning!»

»Yänd åter till slottet, Johan Wale, och slut till porten väl.. .jag vill taga både slottet och dig med väpnad hand ...!»

Herman Berman red fram vid dessa ord, som yttrades med vredgad stämma och flammande blick. Han lade sin hand på fosterfaderns och sade:

»Mig synes, som om du här tänkte mera på mig, fosterfader, än på riket, som du dock hittills alltid gjort. . . Tag slottet ur denne mannens hand och låt honom draga hädan — det rådet vill jag gifva dig. Ty våra fäders lag har ingen rad, som passar in på denne mannens brott, och icke heller något straff. En ärlig man vill icke byta ord med honom .. . Sätt honom på en båt och låt honom medtaga, hvad han kan därpå rymma af sitt... Gud och Sankt Erik blifve hans domare.»

Engelbrekt satt länge och öfvervägde sin fostersons ord.frestaren.

223

»Blifve det, som du sagt, Herman . . .», sade ban slutligen. »Drag bildan, fogde, men läggen märke till mina ord . . . första stund, I sätten foten på svensk jord efter denna dag, och I fallen i mina händer, så skolen I aldrig mera skåda dagens ljus.»

Fogden ville ytterligare orda i sitt ärende, men Engelbrekt vinkade med handen, och Herman Berman och en skara beridne män redo öfver bron, tagande fogden mellan sig.

Något därefter var slottet taget i besittning af Engelbrekt, och Johan Wale med ett par svenner stego i en båt vid slottsbryggan och sågos snart försvinna bland holmarna i öster.

Senare på kvällen kom Engelbrekt ridande till Söderköping. Han hade endast Herman Berman och några bergsmän med sig. En mängd folk var redan samladt i staden, och äfven många herremän sågos framrida på dess gator. Dagen därpå skulle nämligen det utlysta mötet med östgötaallmogen äga rum.

Engelbrekt tog in i ett anspråkslöst härberge, där ban ämnade taga några timmars hvila efter de mödosamma dagarna sedan Vadstena möte. Han hade, sedan Ringstaholm blifvit lämnadt i hans händer, gjort ett rundtåg utefter kusten och tagit alla de små borgar och fästen, som där voro uppförda, bland hvilka Rönö var den

förnämsta. De flesta hade blifvit nedrifna. Blott sådana fästen lämnades oförstörda, hvilka kunde lända till landets försvar. Därför fick ock Stegeborg stå kvar med sitt höga torn och sina väldiga murar, utgörande en jättevakt för östgöta-skären.

Men den oerhörda framgång, som alltid hittills följt frihetshjälten, alstrade i många sinnen afund, och den makt som ban utöfvade, icke genom någon tillryckt myndighet, utan genom själfva sin ställning, därigenom att ban var ett17(3

lefvande uttryck för hela folkets heligaste önskningar och sträfvanden — denna makt förskräckte alla dem, hvilka glömt bort, att en allmoge fanns med rättigheter, lika gamla som Sveriges lag.

Största delen af de herrar, hvilka nyss i Vadstena måste böja sina stolta hufvud för denna allmogevilja och dess målsman, behärskades af sådana känslor. Harm och afund, hat och fruktan och därtill begär att hämnas, — se där hvad som rasade inom dem och gjorde dem blinda för allt, utom hoppets vällust att en gång krossa den djärfve bondehöfdingen. Någon tanke på riket, på Sverige, såsom det gemensamma fäderneslandet, för hvilket alla borde offra allt, — något sådant inrymdes icke inom deras hjärnor.

Deras egen makt, deras egen rikedom, deras eget jag — det var för dem fäderneslandet. Tvenne fiender funnos mot dem och deras sträfvanden, den ena var konungamakten, den andra var folkmakten. Den förra var redan öfvervunnen, den senare reste sig just nu till handling, vaknande liksom ur en sekellång sömn.

Det dröjde länge, innan, rikets herrar och stormän kunde fatta hvad som tilldrog sig, och att allmogen verkligen utgjorde en makt i samhället, som ägde bestånd af sig själf. De ville i det längsta betrakta alltsammans som ett uppror, en förvillelse, hvars upphofsman borde på ett eller annat sätt undanrödjas. Med honom skulle allt falla tillbaka igen, liksom vårfloden lämnar de öfversvämmade fälten, sedan snön på fjällets hjässa smält bort.

Förnämligast voro de, hvilka hårdast spänt bågen och därför mest varit föremål för den betvingande kraften i Engelbrekts uppträdande, benägna att handla i denna riktning. Biskop Knut och herr Birger Trolle hade flitigt lagt råd med hvarandra, allt sedan de drogo från Vadstena, och rådet, som biskopen fick af Johan Wale om natten i klosterkyrkan, spelade därunder litet emellan fram bland de andra trådarna i den spånad, hvars yttersta mål var Engelbrekts fall. Det kunde åtminstone vara värdt ett försök.frestaren.

Till den ändan hade biskopen denna dag infunnit sig i Söderköping, och i hans sällskap var Birger Trolle och brorsonen Bo Stensson.

Det var sent på kvällen som de lämnade den präktiga byggnad — den nu så kallade Bosgården — som tillhörde den rike Karl Knutsson (Bonde), och där de tagit in. När de kommit till det anspråkslösa huset, där Engelbrekt bodde, blefvo de genast införda i rummet. Engelbrekt hade hos sig Herman Berman och en annan ståtlig karl vid namn Jösse Nilsson. De höllo som bäst på med öfverläggningar 0111 morgondagens möte, då de tre herrarne infördes i stugan.

»I förundren eder belt visst öfver vårt besök», började biskopen, »men när vi fått göra redo för vårt ärende, hoppas jag, att I skolen finna vår ankomst vara eder till fromma.»

»Det tror jag ock», genmälde Engelbrekt, »ty annat än rikets tarf lärer icke vålla edert besök hos mig!»

»Menen I det?» sporde biskopen, bemödande sig att antaga ett fryntligt utseende.

»Hvad skulle det eljest vara?»

»Om det vore ordagrant efter som jag sade — till eder fromma.»

»Mig till fromma . .. ?»

»Ja ...tviflen I därpå?»

»Icke tviflar jag därpå, eftersom I sägen det, vördige herre biskop Knut.. . dock lyster det mig att veta, hvad I kunnen hafva att säga mig, som är sådant, att det skulle vara mig till fromma, utan att vara det äfven för riket.»

»Jag och några af rådet hafva granneligen besinnat de ord, I säden nu senast, då vi församlade voro i Yadstena, och vi hafva betänkt de mödor och det omak, som I hafven påtagit eder för riket. . . Sägen mig, Engelbrekt, skullen I hafva något emot, om vi åt eder för allt detta utverkade en belöning ... ?»

Engelbrekt såg upp på biskopen, som om han ansett sig hafva hört orätt.17(3

»1 en ting gören I mig mycken glädje med dessa ord, vördige herre!» sade han, »därutinnan menar jag, att I genom dem visen eder hafva på fullt allvar omfattat min och allmogens sak, och redan det är mig belöning nog.»

»En annan hade vi dock tänkt oss», återtog dock biskopen småleende.

»Så hafven I då mycket haft edra tankar på mig under dessa dagar!»

»Om eder lära nu väl alla tala och tänka i Sveriges rike!»

Men knappast har någon tänkt eller talat om belöning, medan arbetet knappt är framfördt till halfs!»

»Halfgånget arbete ligger slutet nära», sade biskopen, »man kan det lätt bedöma. Och därför... hvad skullen I säga, om riksens råd erbjöde eder ett af de slott, som I nu hafven tagit från de grymme fogdarne?»

»Ett slott. . . Jag, Engelbrekt... hvad sägen I, vördige herre?»

Ett märkligt leende spelade om biskopens mun, och han strök med en illa dold tillfredsställelse sina händer mot hvarandra.

»I kunnen själf välja, Engelbrekt», tillade ban, »riksens råd skulle gärna se ett af de bästa i edra händer!»

Engelbrekts öga stod stilla ett ögonblick, men så återkommo lif och eld däri, och han såg skarpt på biskopen.

»Underligt är edert tal, vördige herre», sade han,* »och knappast förmår jag fatta eder mening . . .»

»Den är att taga efter orden! Besinnen eder icke länge . . . Nyköping, Ringstaholm... sägen eder önskan af hjärtat ut!»

»Ja, vördige herre, jag vill säga ut min hjärtans mening, och därtill behöfver jag icke lång besinningstid. Endast en ting kan förmå mig att taga ett slott emot, och det är . . .»

»Våren lugn, Engelbrekt, hvarje villkor skall uppfyllas!»

»Det villkoret kan knappast fyllas af eder», återtog Engelbrekt leende, »det villkoret ligger hos Sveriges allmoge, herre biskop. Endast om allmogens väl fordrar det ... dåfrestaren.

vill jag icke tveka. Men ännu, vördige biskop Knut, ännu är icke den tiden kommen. Hafven hjärtlig tack för eder goda mening!»

»I vägren då. . . I sägen på fullt allvar nej till mitt anbud?»

»Ja, jag vägrar på fullt allvar! .. . Men», tillade ban omedelbart därpå, »ett slott är ledigt bär i närbeten, och det behöfver en slottsherre, som kan hålla det Sveriges rike till handa, hvad skullen I, herr biskop Knut, säga, om jag å riksens allmoges vägnar både eder taga det. ..»

Biskopen blef i sin ordning slagen af förvåning, och ban kände, huru allas blickar fäste sig på honom.

»Om hvilket slott talen I, Engelbrekt?» framstammade han, liksom för att vinna tid.

»Sedan jag fått Ringstaholm, om hvilket I nyss taladen, herr Nils Erengislesson i händer, så återstår i edert stift Stegeborg här ute i viken.»

»Det är ett af de yppersta i bela Linköpings stift!» sade biskopen, sammanknäppande sina händer framför den runda magen.

»Men äfven I skolen fort bestämma eder, vördige herre», tillade Engelbrekt. »Ty I lären lätt kunna finna, att det slottet icke länge behöfver söka efter herre. Jag är väl blott en simpel bergsman, men slottet är lika ståtligt för det, och mången slottslofven har i dessa dagar gått genom denna hand.»

Biskopen var synbarligen bragt på det hala. Slottet med tillhörande län ville han för ingen del låta gå sig ur händerna, men å andra sidan föll det sig också något svårt att. slås ur brädet — något, som skulle ske, om han genast mottoge slottet ur bondehöfdingens hand.

»Frågan är af mycken vikt», stammade ban, »och därför måste jag tills i morgon betänka mig.»

»Nej, nej, vördige herr biskop Knut», log Engelbrekt, »nu i denna stund skolen I säga, hvilketdera I viljen. I morgon sitter redan en annan som slottsherre på Stegeborg, om I sägen nej.»

Biskopen betänkte sig en stund.

»Nå väl», sade ban, »jag skall hålla Stegeborg Sveriges rike till banda.»

Något därefter var Engelbrekt åter allena med de sina. Men leendet spelade ännu på hans läppar.

Följande dagen ägde den stora sammankomsten rum. Engelbrekt uppträdde inför den församlade östgöta-alhuogen, redogjorde med den enkla, kraftiga vältalighet, som var honom egen, för anledningen till hans och dalkarlarnes uttåg ur sina bygder till fosterjordens befrielse från utländingarnas godtyckliga och grymma regemente och sporde, om östgötarne ville förena sig med honom och rikets öfriga allmoge.

Ett stormande ja blef svaret på hans spörsmål här liksom öfver allt, där han dragit fram och gjort samma fråga. Förtrycket var lika stort öfver bela riket, fast ingenstädes kraften att våga ett motstånd så som i Dalarne. Och genom den tillväxt bondehären nu vann, då östgötarne slöto till, blef det möjligt för Engelbrekt att verkställa en plan, som ban redan länge hyst för att påskynda befrielseverket. Han delade nämligen den stora bären i trenne afdelningar, af hvilka livar och en skulle verka för sig och sedan sammanstöta vid västra gränsen.

Om denna plan hade han vid flera tillfällen talat och äfven i allmänhet utstakat den väg, som hvardera afdelningen •borde taga, men han hade aldrig yttrat sig, om hvilka ban ville sätta till höfdingar öfver dessa skaror. Därom hade en och annan gång talats bland de förnämsta männen i hären, de, hvilka stodo Engelbrekt närmast, och man hade alltid tagit för gifvet, att Erik Puke skulle anföra den ena afdelningen och möjligen Jösse Nilsson den andra. Engelbrekt hade själf aldrig velat yttra sig därom.

Nu var Erik Puke dragen åt annat liåll, och man började hviska om den unge, raske Herman Berman, som varfrestaren.

hela härens älskling. Men mången ansåg honom för ung för ett så viktigt värf. Själf tänkte han knappast därpå, ehuru hans hjärta svällde af stolta drömmar om bragder och ära, hvar gång höfdingskapet nämndes. Kanske stod där ock vid sidan af dessa drömmar en, som hviskade om en belöning af ljufvare art — en belöning, hvartill bragderna skulle bana honom vägen. Hoppet är ungdomens bästa egendom, och hvar det finnes en aldrig så liten glänta på den molnhöljda himmelen, så lyser det fram med sin förgyllande sol.

Kanske var det något sådant, som gaf färg åt Hermans bleka kind, då ban blygsamt tog plats bakom Engelbrekt i kretsen af de allvarlige män, hvilka hade sammanträdt för att rådgöra om saken, eller bättre för att afhöra Engelbrekts beslut, ty ingen fanns i hela den stora hären, som icke trodde på Engelbrekt som på ett öfvermänskligt väsen. Och därför var hans vilja allas lag, därför voro rådplägningarna knappast något annat än

ett bekräftande af hvad ban föreslog. Men de voro dock nödvändiga, emedan de lågo i själfva naturen af bela denna folkresning, hvars villkor och mål var bevarandet af hvarje mans frihet och beslutanderätt.

»Nu är hären skiftad», sade Engelbrekt här, sedan han redogjort för några andra ärenden, »och som mig synes, bör en afdelning gå utmed sjökanten ned emot Tjust och Stäke-holm. Den andra skaran, menar jag, bör taga vägen in åt Småland och börja med fogden på Rumlaborg och sluta åt Hallandsgränsen. Där vill jag, om så Herren står oss bi och allt går oss väl i händer, vara till mötes med den tredje afdelningen, och med denna drager jag härifrån norrut till Örebro, där, som I veten, Matts Kettilberg väntar oss. Hafva vi väl det slottet i våra händer, så må vi draga ned bland västgötarne. Sådan är min mening, om den synes eder god!»

»Yisligen hafver du talat, Engelbrekt», sade en gammal bergsman, »och tre räfsor göra fortare arbete än en, om hon ock är stor. Månde så Gud och Sankt Erik stå oss bi, så kunde vi draga hemåt till Mikelsmässotiden.»17(3

»Så återstår oss då att sätta höfvitsmän till för hären», återtog Engelbrekt, »hvad synes eder . . .?»

»Den saken månde du, Engelbrekt, skipa som dig godt synes, menar jag!» yttrade en af de närvarande, en storväxt bonde, med långt, grått skägg.

Och alla de närvarande instämde med honom. Engelbrekt betänkte sig en stund, innan ban åter tog till orda, och hajjs öga for liksom granskande kring de församlade.

»Aren I af min mening», sade ban, »så sätta vi Jösse Nilsson, som vi alla känna för en redlig och oförskräckt man, till höfding för den ena skaran, och är det min tanke, att han bör draga här utmed sjökanten söderut. För den hären åter, som skall draga genom Småland, är det mitt förslag, att vi sätta Herman Berman . . .!»

Herman for upp vid dessa ord. Blodet strömmade till lians kinder och därifrån åter till hjärtat. Det var, som om en trollsång smekt hans öra.

Det låg i fosterfaderns ord ett erkännande af hans värde, som han icke kunnat drömma 0111, och därur utvecklade sig en kraft, som kom dysterheten att vika från hans panna och tände mod och hopp i hans strålande ögon. De allvarsamme männen sågo undrande, huru den unge mannen greps af den betydelse, som skänktes honom, och ett bifallande leende drog öfver deras anleten. Med manlig hållning trädde ban inför Engelbrekt.

»Icke vet jag», sade ban, »om du högre uppskattar mig, än som jag kan förtjäna, Engelbrekt! Blott det vet jag, att jag hellre skall offra lifvet än svika ditt'Och männens förtroende. Dock är jag ung ännu och knappast vuxen ett slikt värf, medan stugan är full af gamle, erfarne män. Jag säger det fritt ut, mitt bjärta brinner af lust att rida ut i spetsen för en här, men icke vill jag det, om någon finnes utom mig, som åstundar den platsen. Här äro församlade de ypperste män i hela hären . .. Viljen I bekräfta Engelbrekts val, då vill jag med lust och glädje gripa verket an!»frestaren.

Han Tände sig under de sista orden omkring i ringen, men öfver allt möttes ban af ömma, välvilliga anleten.

»Väl är du ung, Herman!» yttrade den gamle bergsmannen, som nyss talat, »och väl kan ditt förelagda värf synas svårt, men du har växt upp under Engelbrekts skugga, och fritt och otvunget bekräftar jag hans val. Gud vare med dig, ungersven!»

Och alla de närvarande instämde i dessa ord, och med kraftiga handslag bekräftades utnämningen.

»Och redan i dag bryta vi upp», tillade Engelbrekt, »hvar ocli en åt sitt håll.»

Männen aflägsnade sig så småningom, och Herman Berman och Jösse Nilsson hade mycket att beställa för ordnandet af uppbrottet. Fram på eftermiddagen var dock Herman Berman färdig, och några afdelningar af hans här voro redan stadda på tåg. Kort därefter såg man äfven Jösse Nilssons afdelning börja bryta upp. De båda höfdingarna själfva infunno sig hos Engelbrekt för att taga afsked före affärden.

Erik höll Brand, medan Herman gick in i härberget. Engelbrekt var ensam.

»Tack, fosterfader!» sade Herman ocli fattade Engelbrekts hand.

Engelbrekt höll länge hans hand sluten i sin och betraktade det öppna, ärliga ansiktet, hvaröfver glädjen och hoppet bredt en ögonblicklig flod af ljus.

»Ofta har du sport mig, Herman», sade han, »och jag har icke svarat. Men drag åstad med friskt mod .. . Kanske skall du få veta svaret efter fullbordadt värf af mig eller.. . någon annan.»

Därmed sköt Engelbrekt fostersonens hand med mildt tvång ifrån sig. Herman dröjde och en fråga låg kittlande på hans läpp. Men Engelbrekt vinkade med handen.

»Sitt upp och rid fort undan till Rumlaborg, Herman! I Västergötland se vi hvarandra åter.»

Några ögonblick därefter förde Brand sin herre i ystert galopp ut ur staden.17(3

Engelbrekt själf dröjde sist kvar. Ännu sedan lians egen här dragit bort gjorde ban sig redo att till fots lämna bärberget ocb sålunda ännu någon stund uppehålla sig i den stora staden.

»Nu slår klockan sju i S:t Ægidius!» sade Ulf genom den halföppna dörren, och Engelbrekt gick ut på gården.

Hans utseende var allvarligt och högtidligt.

»Alla själars kapell?» yttrade ban frågande till Ulf.

Denne nickade, men äfven han var allvarsam och butter mer än ban brukade.

»Det må du veta, Engelbrekt, att antingen har en olycka timat, eller ock en lycka, som ban icke kan bära!»

Engelbrekt skyndade med brådskande steg fram genom gatorna, hvilka redan lågo i denna ovissa dager, som utgör öfvergången till skymningen.

I ändan af staden så godt som utom den låg det lilla kapellet, som bar namnet »alla själars». Det var tyst rundt ohikring, och i de höga träden susade kvällens vindar.

Engelbrekt steg in genom tempeldörren. Där inne var lika tyst som där utanför. Ingen människa syntes till. De höga träden, som kastade sina skuggor genom kapellets fönster, gjorde också sitt till att öka skymningen där inne. Engelbrekt skred sakta fram emot högkoret.

Där såg ban ändtligen en man ligga försjunken i bön. Men ljudet af stegen väckte honom, och ban kom Engelbrekt till mötes. Det var pater Johannes.

»Var hälsad, Engelbrekt!» sade lian med en djup stämma, som på Engelbrekt gjorde ett mäktigt intryck.

»Du frågar, hvarifrån jag kommer och hvart jag går», fortsatte han, utan att låta Engelbrekt få ordet. »Du skall få veta allt.»

Patern omtalade allt hvad som tilldragit sig med honom i Vadstena.

»Jag sade dig det, jag sade det, Johannes!» yttrade Engelbrekt, under det han med värme tryckte vännens hand.frestaren.

»Nu vill jag tigga om förlåtelse vid hennes fötter», återtog patern, »och sedan ...»

»Sedan?» upprepade Engelbrekt då patern dröjde.

»Sedan går min vandring till det heliga landet. . . där vill jag finna den frid, som icke blef min lott här. Men vi se hvarandra icke åter, förrän i detta heliga land. . . jag menar där uppe!»

»Och Herman?» sporde Engelbrekt.

»Det är om honom jag nu vill tala.»

Han förde handen innanför sin munkkåpa och framtog en guldkedja, hvarpå hängde en ring, hvars sten glänste som en stjärna i det mörka koret, dit endast en och annan månstråle hittade vägen.

»Denna skall du gifva Herman», sade ban, och hans röst darrade, »och när jag dragit hädan, må intet vidare binda din tunga. Tala och handla i allt, som du vill att jag skalle talat och bandlat. Och nu farväl!. . . Hos den store konungen se vi hvarandra åter! Där vill jag bedja för dig och Sveriges rike, tills äfven du kommer och förenar dina böner med mina, liksom vi bådo tillsammans som barn i din faders gård . . . Haf tack, Engelbrekt! Ditt hem har varit den biltoges hem, ditt hjärta har varit syndarens vän . . . Gud löne dig därför, och hans välsignelse hvile öfver dig! . . .»

Nattens skuggor bredde sig allt tätare öfver det lilla kapellet, och träden därutanför rörde sig fram och åter för vinden, men himlen sträckte sig hög och blå och stjärnsmyckad öfver jorden.17(3

VII.

Pilgrimen.

Fullstämmigt är lifvets strängaspel och den höga barden, som sjunger mänsklighetens drapa, griper med mäktig hand om lyrans alla strängar. Men för den enskilde ljuder än den ena, än den andra tonen starkare, och sorgen är en grundton liksom glädjen, kärleken liksom hatet. Strängaspelets herre skiftar tonerna ut, allt efter hvars och ens sinne; — hårdare ljuder strängen i den starkes bröst än i den svages.

Mannen, som vi lärt känna under benämningen »pater Johannes», var en af dessa starka andar, hvilka under de hårdaste pröfningar, under den mörkaste himmel ständigt bibehållit sin fasta, varma tro på det godas seger. Sin lefnadssaga hafva vi hört honom själf berätta, — och ungersvennen, som han berättade henne för, var hans son. Bittert hade han pröfvats, men lika varm brann lågan i hans hjärta för det sanna och rätta, för frihet och fosterland, äfven sedan ban själf så hårdt stötts bort ur sitt lifs paradis. Brottet, som den förfärliga vissheten om hans olycka frambesvor, hade gjort honom biltog, hade hållit honom undangömd för världen i en dominikanermunks kåpa eller bland grufarbetarne djupt under jorden. Barndomsvännen, den redlige, trofaste Engelbrekt, hade varit hans ende förtrogne, och till honom hade ban lämnat sin son. Så hade åren gått och glömskans flor hunnit bredas öfver det förflutna, då de händelser inträffade, hvilka utgöra föremålet för denna berättelse.

Åsynen af hans ungdoms brud, menederskan, hade med ens väckt alla de gamla lidelserna till lif igen, tills plötsligt uppenbarelsen i Vadstena klosterkyrka hade visat för honom, att han varit en lekboll för sin egen inbillnings blinda spel. Slaget, som drabbade honom, var hårdt, men det upplöste i en fullkomlig samklang de skärande missljuden i hans själ. Försoning och död — var nu hans hjärtas heliga längtan.Han var så upptagen af sitt ämne, att han ej märkte, clet en gammal man stod vid hans sida. (Sid. 237.)17(3

Den fromma abbedissan, som infunnit sig i kyrkan kort efter sedan hon ledsagat den sjuka till sitt rum, hade förstått att rädda Johannes ur den fångenskap, som hotade honom, när munkarne upptäckte honom i kyrkan och till sin förskräckelse funno, att det var en förklädd man. För henne var det lätt att sätta sig i beröring med den fångne, som icke dröjde att skaffa sig de underrättelser ban åstundade. Men dessförinnan hade redan fru Richissa lämnat Yadstena för att draga grefve Hans till mötes; något mera hade icke abbedissan kunnat upplysa.

Med tunga steg lämnade ban det lilla kapellet i Söderköping och vandrade vägen fram i sydvästlig riktning, i hopp att här på något sätt få reda på, hvilken väg grefven droge fram, eftersom hans och grefvens mål i viss mån var det samma.

Härigenom kom ban mot sin vilja att vandra i sonens fotspår, denne son, för hvars väl ban ville gifva sitt

bjärteblod, men hvars åsyn ban ville förvägra sig, såsom en ringa ting för att i någon mån väga jämnt mellan sig och den arma kvinna, hvars mått af försakelse dock på långt när icke upp-hunnes af hans.

Och hvart han gick och hvart han kom, så hörde han sonens namn på folkets läppar, och därmed förbands bela deras hopp om bättre dagar. Men han slog snart in på en väg i mera sydlig riktning för att skaffa sig underrättelser, om den han sökte dragit sig nedåt Kalmar, dit sannolikt grefve Hans kunde begifva sig från Köpenham. Ingen hade dock sett den ban sporde om, och efter ett par dagar vände han åter österut. Ty nu fann ban tydligt, att endast någon af de västra kustländerna kunde vara i fråga. Kanske till och med ville grefven träffa sin fränka på Oppensten.

Ytterligare hade några dagar härunder förflutit, då han fick höra talas om en tilldragelse vid Rumlaborg, som väckte allmän förbittring, och som kom honom själf att begifva sig norr ut, upp åt det nämnda slottet. Det var sent en eftermiddag, som ban nalkades trakten, där Rumlaborg sträcktepilgrimen.

sina torn mot skyn. Han såg från en höjd på afstånd belägringshären och anstalterna, som vidtagits för att betvinga slottet. Men ban gjorde en låüg omväg för att omkring belägringsbären och norr om denna komma in på den vägen, som från Grenna ledde förbi Rumlaborg till Jönköping.

Inkommen på denna väg, hade ban icke vandrat långt, förrän ett föremål på vägen kom honom att stanna. Det var kadavret af en ibjälstucken häst. Det var synbarligen ett gammalt kreatur, men som varit föremål för den ömmaste omvårdnad. Paterns ögon stirrade länge på djuret, och sedan böjde ban sig ned och undersökte noga hvarje del. Därefter stod han ännu länge med sammanknäppta händer, men med blicken irrande bland molnen, så att den, som händelsevis sett honom i denna ställning framför den döda hästen, skulle haft svårt att afgöra, om det var hästen eller något annat, som var hans tankars föremål. Hvad det nu var, så var ban så upptagen af sitt ämne, att ban icke märkte, det en gammal man stod vid lians sida, förrän denne vidrörde honom.

»Kännen I djurets ägare, vördige fader, eftersom I dröjen här?» sporde gubben.

»Din fråga, gamle», genmälde munken vemodigt, »röjer, att du känner mera om ägaren än jag. Man har talat om för mig en af de många grymheterna, som fogden bär på Rumlaborg föröfvat, en som står i sammanhang med denna häst. . . känner du något därom, gubbe?»

»Om jag känner?» började gubben. »Yäl känner jag Otto Snapp och hvad han här bedrifvit, ehuru visserligen ban hopat mera odåd på sitt samvete, än hvad man vet att tala om. Knappast lärer mycket skilja mellan honom och fogden där uppe i Dala, Jösse Eriksson. Icke är jag den ende i denna bygd, som klagar till Gud och alla helgon öfver Rumla-borgs fogde.»

Gubben torkade med afvighanden bort en tår ur sitt öga.

»Där på Hakarps kyrkogård ligger min ende son», fortsatte ban, »fogden slog honom ihjäl, för det ban ville för-

svara sin syster... och hon, min dotter, dog en ärelös död på Rumlaborg. . . Men fjärran äro redan de tiderna, ålderns snö ligger nu mera mellan mig och dem. Dock tänker jag stundom därpå, och de sista händelserna hafva gjort de gamla lefvande . . .»

»Men dessa sista händelser röra dock icke dig själf?»

»Icke mig mera än alla, om icke därför, att jag de sista åren, sedan hus och hem tagits från mig, haft mitt bröd hos kyrkherren . . .»

»Och kyrkherren?... Har då borgfolket vågat sträcka sin hand äfven mot den heliga kyrkan? — Man sade dock mig, att. . .»

»I skolen höra, huru allt tillgått... Det var för någon tid sedan, som det kom en ädelboren fru ridandes bit uppåt från Yadstena. Hon red just den här hästen, men hon var sjuk och tog in hos kyrkherren i Skärstad, och han själf, som är en ärans man och alltid sökt verka godt för det fattiga folket, ville nu draga nedåt Vexiö, för att tala med den vördige herren, erkedjäknen, och gjorde därför i egen person den ädla frun sällskap till Jönköping. De hade hunnit hit, då fogden själf och en skara svenner kommo ridande. Jag kan tala om allt, som det tilldrog sig, för jag var med vördige kyrkherren, och jag ser det för mig, som om det timade just nu.»

»'I kommen just väl till pass!' skrek fogden till kyrkherren. 'I hafven alltid varit en bondevän, och såsom sådan hören 1 föregå med godt föredöme och gå till fots. Omkring Rumlaborg finnes icke en häst mig veterligen på många mil, utom eder ... 1 skolen därför lämna mig den för konungens räkning.'»

»'I glömmen, fogde', svarade kyrkherrn, 'att I talen till •len heliga kyrkans tjänare, och knappast tror jag, att I menen hvad I nu sägen, fast I med orätta här hafven varit herre i långan tid. I den heliga kyrkans namn, läninen mig och mitt sällskap fri väg!'»pilgrimen.

»Därmed ville den oförskräckte herren rida fram, men fogden fattade hans häst, och en af knektarne kastade honom själf ur sadeln, så att han slog hufvudet mot en sten ... I kunnen ännu där se blodet.» Den gamle visade på en sten strax invid den döda hästen. »Den ädla frun skrek till af förskräckelse, men fogden fattade äfven hennes häst vid bets-let, och då han såg att kreaturet var gammalt och odugligt i fogdetjänst, så stack han sitt svärd i hästens bringa, och djuret stalp till mark, med sitt kloka öga seende på sin bödel, som om kräket förstått, huru grym ban var.»

Patern uppgaf ett rop och fattade gubbens hand så hårdt, att denne såg både förundrad och förskräckt på honom.

»Och den gamla frun?» frågade han med en ton, som om lifvet berott på svaret, »den gamla kvinnan?»

»Fogden skrattade åt henne så hemskt, som trollen skratta där nere i Skuru gata. Men just när han skrattade som bäst, kom en riddare, fast han väl icke var någon riddare, utan höfding för bondehären här, som nu ligger framför Rumla-borg. Som stormen far öfver vågen eller som ljungelden kommer på en klar dag, så störtade han fram, ensam, men med sitt goda svärd i hand . ..»

»Han kom . . . Han kom . . . gubbe . . . och den gamla kvinnan ... Säg fort, säg fort, huru lotten skipades!»

»Några af svennerna flydde med den röfvade hästen och annat byte, som de nu från alla håll drogo till slottet, emedan de väntade befrielsehären, men fogden själf stannade och sporde med hån, hvem den irrande riddaren var. I samma andetag drog han svärdet och de få svennerna, som voro med honom, ilen bondehöfdingen rusade på dem med en styrka och en kraft, som om hans arm fyrdubblats, och hans häst slog och bet därjämte, så att det blef en strid, där det var föga vån för fogden och hans män att sluta med äran . . . Jag hade mottagit den ädla frun i mina armar och höll henne uppe, och jag kände hur hon skälfde, och jag hörde, hur hon framhviskade ordet Herman, Herman många gånger... Jag trodde, att hon skulle uppgifva sin sista suck ...»17(3

»Ädla, arma, försakande Rixa!» frampressade paterns bleka läppar, och åter knäppte han tillsammans sina händer, men med en häftighet, en styrka, som om ban velat betvinga den storm, hvilken gubbens berättelse väckte i hans själ.

»När jag åter såg upp på de stridande», fortsatte den gamle, »så lågo tvenne svenner fallna, och fogden själf flydde allt hvad hans häst förmådde springa, och en sven följde honom. Men den unge höfdingen, Herman, som den stackars frun nämnde honom, kom tillbaka, steg af sin häst, talade milda och vänliga ord till den ädla frun . .. men hon tycktes blifva ännu mera orolig, när ban tilltalade henne, och pekade på den blodige kyrkherren, som låg liksom död på vägen. I detsamma kom en skara ryttare där nere ifrån, de hörde till bondehären, och höfdingen bad några af dem upplyfta kyrkherren, som ännu lefde och föra bonom hem, och sedan vände ban sig åter till den gamla, sjuka frun.

»I bäfven alltid varit mig huld och vänlig, ädla fru Richissa!» sade han, »fast jag varit en ringa sven i förhållande till eder; nu har den gode Guden unnat mig den lyckan att visa eder i ringa mån min tacksamhet. . .»

»Hafven tack, hafven redelig tack, ädle ungersven!» hviskade frun, och hennes tårar runnö så strida.

»Men hvarför riden I så ensam?» sporde åter höfdingen.

»Jag drager min frände, grefve Hans, till mötes», svarade hon, »och tog vägen öfver Yadstena. På Oppenstens slott skall jag träffa min frände. Sjukdom och sorg och bekymmer hafva tagit mina krafter . . . och nu står jag ensam . . .»

Hon började härvid gråta, så jag grät, skam till sägandes jag med, mina modiga tårar.

»Yaren vid god tröst!» sade höfdingen, »en god häst och ett godt följe skall jag skaffa eder till Oppenstens port.» Han vände sig därvid om och såg sig omkring bland sitt följe, som under tiden ankommit till stor myckenhet. Strax bakom honom stod en yngling, som mera liknade en björnunge än en människa, men med ett par ögon, som tycktes gissa till höfdingens minsta tanke.pilgrimen.

»Du, Erik», sade denne, »du skall följa den ädla fru Richissa, och därtill tio af eder!» Ryttarne tycktes täfla om äran att få utföra hans befallning, men ban valde unga, raska karlar, och därpå sade han till den gamla frun :

»Och I skolen taga min häst, ädla fru, han skall gå som ett lam under eder och glädja sig åt att få betjäna den, som hans herre aktar. Och när I så kommen till lugn på Oppen-sten, så bedjen en bön för Herman Berman, han tränger till en sådan från fromma läppar!»

I skullen hafva sett, fromme herre, I skullen hafva sett den ädla frun, när hon tackade höfdingen. Hon gjorde det väl icke med ord, men hennes öga brann af tacksamhet och kärlek, som när en moder välsignar sin son! Många af de män, som stodo omkring, hade tårar i sina ögon, och jag . . . ja, ja ... I gråten, äfven I, och det månden I väl kunna göra utan att skämmas. Nu kan en dock gråta af glädje ock, ty nu lärer väl timmen vara slagen för fogden på Rumlaborg!»

Det är svårt att säga, hvem som led mera, patern i detta ögonblick, eller fru Richissa, då hon räddades af sin son. En feberfrossa skakade den höga gestalten. Han stod där och tycktes hvarken höra eller se, fast icke ett ord undslapp hans öra, och fastän orden antogo form och lif, och handlingen utfördes om igen framför honom. Men stora, klara tårar pärlade fram utför hans skägg.

Slutligen, när gubben tystnat, föll hans blick på hästen, och tårarna från hans skägg regnade ned öfver djuret, som, där det låg, frammanade rosiga bilder från hans ungdoms och kärleks solskensdagar midt under vinterkylan och dödstystnaden i det flyende ögonblickets ve.

»En spade, gamle man!» utropade ban. »Djuret här får icke blifva till byte för rofdjuren.»

Och gubben hämtade en spade från en närbelägen gård, och snart var arbetet i full gång.

»I kännen då den ädla frun?» sporde den gamle därunder.17(3

»Ja . . .ja, jag kände henne, och hästen här har jag själf fostrat upp, och så vidt jag vet, har han aldrig burit på sin rygg någon annan än den kvinna, som nu bidar grefve Hans på Oppenstens slott.»

»Där är hon redan», återtog den gamle bonden, »och hennes följe har redan återkommit, och om jag icke blifvit allt för illa underrättad äro de i kväll med om att storma Rumlaborg och draga fogden till doms .. . Hören I, hören I, fader, trummorna gå, och de blåsa i stridshorncn. Nu är stunden inne!»

De hvilade en stund på sina spadar, men återtogo sitt arbete med fördubblad fart. När den gamle trotjänaren låg i sin graf gingo de uppåt vägen och framåt slottet. De hade icke gått många steg, förrän de sågo ett rödt sken färga himmelen, och när de kommo litet bättre fram upp på en höjd, hvarifrån man hade utsikt öfver slottet och

Vettern, vid hvars strand det låg, fingo de se, huru den stora byggnaden liksom sam i ett haf af lågor, medan de stormandes rop fyllde luften och tycktes öfverrösta lågornas brak.

»Nu lär fogdens kind blekna och hans sinne mjukna», sade därvid bonden, »men som man bäddar åt sig, så får man ligga, och alla brotten och alla grymheterna hafva länge redt honom den där brasan till. Han var så stolt i hågen, när han svarade härens höfding, att han aldrig ville uppgifva konungens slott.. . Mig lyster dock att se, om han ej nu skulle helst vilja rymma både slott och fält.»

Den gamle hade knappast talat ut, så sågo de, huru från slottet de stormande började strömma ut igen, och huru de förde tagna fångar mellan sig.

En af dessa lyckades begagna ett obevakadt ögonblick och fly öfver fältet, och han tog riktningen emot den höjd, där de båda åskådarne befunno sig. Långt försprång fick han dock icke. En skur af pilar följde efter honom, och då ingen af dessa tycktes hafva träffat, satte sig en skara af män i rörelse att förfölja honom.pilgrimen.

De hunno honom vid foten af kullen, och hundra yxor blixtrade i lågornas sken öfver flyktingens hufvud. Xu, nu

De gingo upp på vägen och framåt slottet. (Sid. 242.)

var vedergällningens stund kommen, nu skulle hämndens bila slicka hans redan allt för länge sparade blod.

Fogden föll ned i stoftet, hans öde var oundvikligt, en bön om förskoning skulle endast öka hämndens njutning hos

förföljarna. Munken ocli hans följeslagare sågo i den högsta spänning skådespelet framför sig.

Då hördes tätt bakom de uppretade bönderna en stämma, hvars blotta ljud kommo de lyftade yxorna att hejdas. Det var en hög, smärt gestalt till häst.

»Kommen ihåg, bondemän!» ropade ban, »att vi icke äro stigmän, som föra krig för mords och rofs skull.»

Ögonblicket därefter stod han framför den darrande fogden.

»I ären en tapper stridsman, fogde!» sade ban till denne, »och därför ville vi bondemän gärna skänka eder friheten, men I ären dess likes en grym man, titan försyn för lag och rätt, och därför blifven I vår fånge, tills laga dom fallit.»

Fogden fördes bort, och ryttaren försvann, och strömmen af väpnad allmoge rullade åter utför höjden.

Hvad som föregick inom munkens barm, vet ingen, men den gamle mannen visste sedan berätta, att han först störtat fram emot bondehöfdingen, som om ban velat tilltala honom, men att han sedan plötsligt kastat sig tillbaka och fallit på knä bakom ett träd med händerna sträckta mot himlen.

Mycket talades sedan i trakten om Rumlaborgs fall, om den grymme fogden och om Herman Berman, men äfven om munken, som låg på knä i skogen och bad till Gud och Sankt Erik för svenske mäns väl. Men Rumlaborg bröts neder i grund, och endast en grushög, öfvervuxen med gräs och buskar samt ett par lämningar af forna skansar utvisa nu, hvar det en gång stått.

Från Rumlaborg tågade Herman söder ut till det mellan tvenne sjöar belägna slottet Trolleborg. Dess fogde vågade ej göra motstånd, utan uppgaf slottet genast, mot villkor att ban skulle fritt lä aftaga med sin egendom. Så gick det ock med Piksborg på Bolmsön i sjön Bolmen.

Härifrån vände sig Herman väster ut emot Hallandsgränsen. Hans värf var därmed slutadt, och glad i hågen red ban vägen fram, väntande på svar från Engelbrekt, till hvilken ban skickat bud från Trolleborg.pilgrimen.

En dag hade han skyndat ett godt stycke framför hären, endast åtföljd af Erik, som nu var liksom en skugga af honom. Den beridna delen af hären, som vanligen plägade öppna tåget, hade blifvit långt efter, och Herman öfverlämnade sig åt sina drömmar, hvilka tycktes blomma godt i den sköna omgifningen af en härlig och storartad natur.

Plötsligt for Erik som en blixt framåt vägen ocb tvärstannade i mynningen af en hålväg, där den mörkaste natt tycktes råda. Herman skyndade till lians sida ocb sporde förvånad livad som kommit åt honom.

»Yandra icke trollen här i Finveden midt på Guds klara dag och ställa till förargelse», svarade Erik, »så hafva vi här ugglor i mossen!»

»Så vidt jag vet, finnes icke i denna bvgd något fogdenäste . . .»

»Nej, men därför kunna väl fogdarne här drifva sitt spel, ocb jag vill våga min hals, om jag icke såg Johan "Wale och långa Magnus smyga fram där tvärt öfver vägen.»

»Så månde du hafva sett i syne, Erik, ty hvar Johan "Wale än befinner sig, här i dessa trakter lärer ban icke vara .. .»

»Tvst», afbröt Erik, »börden I icke ljud af hästfötter?»

De lyssnade och hörde verkligen på långt afstånd ljudet af hästar, som i sakta skridt nalkades hålvägen på andra sidan. Men med ens ökades hästarnas skridt till galopp, och på samma gång ökades deras antal. Det lät, som om det varit en bel skara ryttare, som i sporrstreck ilat vägen fram.

»Där äro de!» utropade Erik.

»Tvenne pilgrimer!» tillade Herman förundrad, men ban fick icke yttra mera, förrän orsaken till deras hastiga ridt blef uppenbar.

De båda pilgrimerna hade knappast blifvit synliga vid krökningen af hålvägen, förrän en skara ryttare började fylla vägen, alla i sporrstreck förföljande de förra. Dessa tycktes vara gamle män, ehuru de sutto väl till häst och utvecklade17(3

mycken styrka under den häftiga ridt, som de nu måste underkasta sig.

När de fingo se Herman och Erik vid ingången till hål-vägen, studsade de, som om de trott sig hafva blifvit kring-rända, men Herman vinkade med handen, och snart voro de vid hans sida.

»Riden fort undan, fromme män, I ären förföljde!» ropade han till dem. '

Och pilgrimerna redo, men knappt hade de tillryggalagt ett stenkast, så vände de om och läto frivilligt omringa sig af de ryttare, hvilka till ett antal af ett par hundra vältrade sig fram ur hålvägen. I spetsen för dem red en hög riddare med stort hjälmgaller, men hvars sköldemärke dock tydligt tillkännagaf hans ätt. Han stannade midt framför de fyra, hvilka ban nu betraktade som sitt byte.

»Gifven eder fångne i konung Eriks namn!» ropade han mecl en befallande stämma.

»Så vidt jag känner edert sköldemärke», genmälde Herman Berman, »så hören I till de Tottar, ädle riddare, och säkerligen ären I herr Axel Pedersson på Varberg. Jag frågar eder därför, med hvad rätt I befallen här på svensk grund och mark?»

»Hvem är du, djärfve man, som vågar spörja, när Axel Pedersson befaller?»

»Jag heter Herman Berman, och det mågen I veta, riddare, att här är det endast jag, som utdelar befallningar.»

Riddaren tycktes med en viss förundran höra den djärfva tonen, med hvilken den ståtlige ryttaren tilltalade honom. Åtminstone hördes icke i hans röst någon förbittring, när ban efter ett par ögonblick svarade.

»Modigt är ditt tal, unge man», sade ban, »och därför vill jag säga dig, att desse män, som sitta vid din sida, äro konungens fångar och hafva rymt ur tornet i Köpenhamn. Fällen eder hufva, grefve Hans, och om jag misstagit mig, så vill jag vid min riddareära lämna eder upprättelse för den jakt, som jag anställt på eder.»pilgrimen.

247

Den tilltalade fällde sin hufva, och grefvens af Ewersten ädla anletsdrag voro lätta att igenkänna. Knappast träffades dock någon så af dessa anletsdrag som Herman. Hans öga brann och hans kinder blossade, och med tydlig oro afbidade han hvad som grefven skulle säga.

»Jag är, som I kunnen se, riddar Axel», yttrade denne, »den man, som I förföljen, men jag säger eder till på riddare-tro, att jag icke mera är konung Eriks fånge. Konungen har själf löst mig ur mitt fängelse och gifvit mig Trankärr i vederlag för sitt förhastande.»

Det blef en rörelse bland ryttarne bakom riddar Peder, och en man red fram till sidan af honom och hviskade något, som icke kunde böras. Herman bleknade af harm, när han såg mannen. Det var Johan "Wale.

»Man säger mig, att I icke kunnen bevisa edra ord, grefve Hans . . .»

»Där var det icke den ridderlige herr Axel Pedersson, som talade», inföll med värdighet grefve Hans, och Herman Berman grep till sitt svärdfäste.

»Men väl en konungens vän!» genmälde riddaren. »I dessa tider månde man väl se sig före, och därför, grefve Hans, torden I nu rida med mig till Varberg. Därifrån kunnen I lätt återvända till Köpenhamn och förskaffa eder af konungen det bevis, som nu brister eder.»

»Nej, riddar Axel!» ropade nu Herman, »sådant skall aldrig ske! Här i Sveriges rike finnas hundra, som vilja gå i borgen för grefve Hans.»

»Hvar finnas de?» sporde riddaren kallt.

»Jag är den förste, och med svärd och udd vill jag bida, hvem helst, som vågar antasta denne man. Tro mig, riddare, den mannen är ingen konungens vän, som råder att bryta mot riddarelag!»

Den höge riddaren tycktes tveka, men då sade Johan Wale högt, så att det hördes af alla:

»Fräckt talar du, Herman, då du, som är en ärelös man, en upprorsman och lagbrytare, en af konungens uppenbara17(3

fiender, vågar bjuda dig till borgesman för en sådan herre, som grefve Hans.»

Orden voro väl beräknade, och all tvekan hos riddaren försvann. Han gaf en vink med handen, och hans ryttare redo fram för att fatta de fyra fångarna. Men Herman drog i samma ögonblick sitt svärd, och så äfven de båda pilgrimerna.

»Jag säger eder till, riddar Axel», utropade Herman, »börjen icke denna leken; den kan sluta belt annorlunda än som I menen.»

Rundt omkring blixtrade nu svärden, och riddaren tycktes ännu dröja, som om ban fattats af beundran öfver mannens mod. Men härunder bade Erik stigit af sin häst och så godt som utan att märkas banat sig väg mellan ryttarne, och just som de trängde sig fram för att fullgöra sin herres vilja, störtade ban från en sten på en af de sista svennerna och kastade honom ur sadeln. Innan någon hann hämta sig, hade han kastat sig upp på hästen och ilade med vindens hastighet bort utefter vägen.

Emellertid hördes riddaren förnya sin befallning, och hans svenner rusade fram, men Herman svängde sitt svärd med så öfvad hand och understöddes så väl af de båda pilgrimerna, att svennerna ryggade. På ena sidan om vägen reste sig en hög klippvägg, och häremot stödde sig de tre anfallna. Ett förnyadt anlopp af riddar Peders svenner tycktes dock hafva bättre framgång. Grefve Hans satt ytterst till höger, och närmast intill honom

Herman. Tvenne svenner kommo nu alldeles inpå grefven, och den ene kastade sig omkring hans lif och omfattade hans armar, så att handen, som höll svärdet, blef vanmäktig. Härunder högg den andra svennen till, ögonskenligen för att slå svärdet ur den upp-lyftade banden, men vid svängningen träffade hugget grefvens hufvud bakifrån och skulle utan tvifvel hafva krossat hufvudskålen, om icke i rätta stunden ett kraftigt hugg af Herman skilt svennens arm från kroppen. Den andre svennen tvangs genom en häftig ansträngning af grefven att släppa sitt tag.pilgrimen.

249

Men de fientliga svennerna trängde på allt mera, och ropen af de sårade och en och annan, som fått sin bane i striden, eggade de öfriga till raseri.

»Skona grefvens lif!» hördes riddaren därvid ropa bakom svennerna. »Med de andra kunnen I göra pinan kort.»

Det ljöd så underligt i skogen, när svärden klungo mot hvarandra, och marken tycktes sucka under de tunga hästarnas hofvar.

Då hördes plötsligt på något afstånd ett väldigt stridsrop, och en mörk skara af många hundra ryttare störtade med lösa tyglar fram emot de stridande.

»Håll upp, riddar Axel», ropade därvid Herman, »eller skall här blifva ett stort manfall!»

Riddaren såg de anstormande ryttarne, och inseende omöjligheten att strida mot så många, när dessa tre gifvit hans män så mycket att göra, gaf ban befallning åt dessa att draga sig tillbaka.

»Nu, riddar Axel!» utropade Herman och red fram mot riddaren, »lyster eder nu att fortsätta vapenskiftet, så vill jag afskilja af mina män så många, att vi blifva jämnstarka, ocb det villkoret bjuder jag'eder därtill, eftersom I hafven talat som en riddersman, så skall det stå eder fritt, om I det hellre viljen, att draga hädan med edra svenner. Ett-villkor måsten I dock uppfylla, det nämligen, att till mig på stället utlämna Johan Wale, och ännu en, som måste finnas bland edra svenner, och som hos oss burit namnet Magnus.»

Riddaren satt länge tyst, och man såg, huru hans ögon blixtrade bakom hjälmgallret.

»Hvem du än är, Herman Berman», sade ban slutligen och uppslog hjälmen, »som en stigman handlar och talar du icke, men väl som en riddarelike, och därför skall alltid gamle Axel Pedersson nämna ditt namn med aktning. T, grefve Hans, månde nu svara till konungen själf, när han innan kort kommer till Stockholm. Ditt villkor vill jag uppfylla, Herman. — Den mannen, som kan skymfa, så länge17(3

han tror lyckan och öfvermakten vara på sin sida, men sedan vänder ryggen titi och faller till fota, han är icke min man. Hvar ären I, fogde, som var så tapper, när det gällde ett par värnlösa pilgrimer och en ensam man, men som bleknade likt en kvinna, när lotterna skiftades . . . ?»

Riddaren såg sig om, men ingenstädes stod fogden att finna. En af svennerna upplyste, att den främmande fogden och hans sven ridit bort, när de svenske svennerna kommo ridande.

»Bättre bevis behöfves då icke för mig», återtog då riddar Axel, socli väl kan det vara så, att jag har förolämpat eder, grefve Hans, men så veten I väl hvar jag finnes, och att jag aldrig skall vägra att bjuda eder upprättelse, hvar och när I viljen.»

»Som en ärlig konungens riddare hafven I hållit eder, det vill jag betyga för allt Sveriges och Danmarks ridderskap!» utropade grefve Hans och räckte sin hand till riddaren, som fattade den.

Därpå red ban bort med sitt folk genom hålvägen.

När de blifvit ensamma, vände sig grefven till Herman och fattade hans hand.

»Mycket synes hafva förändrat sig, sedan vi sist sågo hvarandra i trädgården vid Gripsholm! Jag kommer hardt nära som en arm man till Sveriges rike, och I hafven förvärfvat eder ett stort anseende, Herman Berman.»

»Jag vill dock prisa som lyckligast den dag, då jag kunde vara eder till någon nytta, grefve Hans.»

»Därutinnan lär jag nu för alltid blifva eder gäldenär», sade grefven med ett vänligt leende och tryckande hufvan på sin pilgrimskåpa mot det blödande hufvudet.

Herman ropade fram en af sitt folk, en man, som var skicklig i läkareyrket, och ville låta förbinda grefven, något som denne äfven lät ske. Men då Herman ville låta ledsaga honom vidare på väg, afböjde han det med bestämdhet.

»Nej, nej», »sade ban, »innan Johan Wale härnäst kan vinna en slottsherre att våga ett tåg öfver gränsen, skall jag redan hafva hunnit Oppensten, dit jag ämnar mig. Och utompilgrimen.

251

Hon höll i handen en utslagen blomma. (Sid. 253.)

Johan "Wale och Jösse Eriksson vet jag mig icke hafva någon ovän i Sveriges land. Jag och Melcher här, vi skola nog taga oss fram den återstående delen af vägen. Hafven tack, Herman! Jàg hoppas att vi framdeles skola återse hvarandra!»17(3

engelbrekt engelbrektsson.

Det låg något så hjärtligt i grefvens röst och min, när han talade, att Herman blef helt beklämd om hjärtat, som man stundom blir, då man tror sig stå alldeles vid sina önskningars mål.

Grefven och Melcher Gjordsson, som ban hade med sig, drogo sina färde, och Herman blef lämnad ensam. Men nu var hans bjärta så fullt af glädje ocb svällande förhoppningar, att ban lämnade sina män ocb red som en ljungeld utåt fältet. Först sent på aftonen återvände ban.

Då lämnades honom ett bref från Engelbrekt.

»Jag träffade honom på Axevalla», sade budbäraren, »och där skref ban brefvet. Han var som bäst sysselsatt med underskrifvande af en hop bref, som skulle gå norr ut.»

Herman bröt brefvet och läste:

»Hälsa med Gud, käre fosterson. Må du veta, att allt gått mig väl i bänder, sedan vi skildes. Örebro slott lämnades mig af Mats liettilberg, och jag har lämnat det min broder i händer. Själf drog jag ned åt Västergötland och kom hit för Axevalla, där fogden gifvit mig mycket att göra. Men västgötarne hafva slutit sig till oss, och sedan du nu rensat slotten i Småland, efter som ditt bud säger och ditt bref lyder, hoppas jag med Gud, att vi snart skola draga konung Erik närmare på lifvet. Jag lämnar Erik Puke här för Axevalla och drager nedåt Öresten och Oppensten. Detta slott har grefve Hans, och där vill jag möta dig, innan vi draga vidare.»

Knappast har ett bref mottagits ocb genomlästs med större glädje än detta af Herman. Hela hans håg lekte åt det hållet, alla lians tankar dvaldes omkring grefve Hans, där ban red med Melcher Gjordsson fram emot Oppensten.

Sedan hären hunnit fram ocb han meddelat höfvitsmän-nen innehållet af Engelbrekts. bref, fattades det beslut, att man skulle tåga litet bättre fram nedåt Hallandsgränsen och där afvakta Hermans återkomst.

Tidigt följande morgon red Herman Berman, åtföljd af Erik, på vägen åt Oppensten.på oppensten.

253

VIII.

På Oppeiisten.

På Oppenstens slott satt Mårten Gråbo som fogde. Det var sent om kvällen den 14 september. Grefve Hans var kommen, och mycket bade med anledning däraf varit att beställa under dagens lopp. Nu satt ban i ett af de aflägsnaste rummen, med hufvudet lutadt mot banden, tänkande på allt hvad som under den senaste tiden timat, undrande öfver dessa bönder, om hvilka ban hört så märkvärdiga saker berättas, men beundrande dem tillika. Ty

ban var såsom de fleste af de män, hvilka tjänade grefven af Ewersten, i intet afseende lik sina landsmän, de öfriga slottsfogdarne. Han väcktes ur sina tankar af en tolf års flicka, som inträdde. Hon höll i handen en nyss utslagen blomma, som hon betraktade med barnslig förtjusning, fast ett omisskännligt drag af vemod stod att läsa i hennes anlete.

»Du ser sorgsen ut, Gertrud, min dotter», sade fogden och såg upp, »huru befinner sig den ädla frun?»

»Hon är svag och mycket sjuk, och aldrig ett ord säger hon, fast jag ser hur hon sörjer. Och det gör mig så ondt, jag ville så gärna kunna tala ett tröstens ord till henne!»

»Tala hvad hjärtat säger dig, dotter, och fru Richissa skall blifva nöjd med dig. Hon må väl sörja, den gamla frun, jag känner icke mycket af hennes historia, men det lilla jag vet är tillräckligt för en människa att bära. Har hon någon särskild önskan, som står i vår makt att uppfylla, så vill jag göra allt hvad jag förmår ... Jag har i viss mån henne att tacka för min fogdetjänst här på slottet.»

»Hon önskade tala vid en präst, men annars har hon icke haft något att begära . . . Nu bad hon mig lämna sig,17(3

för jag kunde icke tåla att nöta min tid vid sjuksängen, sade hon. Och jag skall nu plocka några vackra blommor och binda en krans åt henne. Det skall säkert glädja henne, och Guds moder vare prisad, som gifvit regn och solsken åt mina blommor! . . .»

»Gör det, mitt barn!» tillade fogden, med faderlig glädje betraktande den älskliga flickan.

»Men en ting gör mig riktigt hjärteglad i dag, fader.. . det är den långe munken!»

»Den långe munken . . . hvad säger du, barn!»

»Jo, vet du, fader, att när han första gången kom vandrande hit och stannade framför slottsporten, var jag uppe i tornet, och aldrig, aldrig har jag sett en människa så olycklig, som då han hörde ditt svar, fader, att ingen fick inträda på slottet utan grefvens särskilda tillstånd . . . Och därför, ser du, när nu grefven kom och hade honom med sig, så tänkte jag, att ban nu skulle vara glad . . . Men det är ban icke . . . säg mig, fader, hvad ban kan vilja bär på slottet? . . .»

»Hvad ban vill, det må Sankt Göran veta! Han har hållit sig i bönehuset hela dagen, och när jag sist såg in genom dörren, låg ban ännu på knä framför altaret. Helt visst månde det vara en helig Guds man.»

»Säkert har han ock sorger, som tynga på sitt hjärta .. .»

»Jo, jo, den varan räcker till åt en hvar!»

Gertrud gick, och fogden öfverlämnade sig åter åt-sina afbrutna funderingar öfver den förunderliga tiden, i hvilka funderingar dock numera mot hans vilja den tyste, mörke munken intog ett framstående rum. Men Gertrud kunde icke låta bli, när hon gick förbi den del af slottet, där bönehuset låg, att helt flyktigt kasta en blick genom nyckelhålet. Hon hade dock knappast mer än hunnit fatta denna tanke, då dörren sakta rörde sig på sina gångjärn, och en hög, men mörk gestalt trädde ut ur bönkapellet.

Gertrud flög till som binden, när en plötslig skugga kastar sig öfver hennes väg. Men när hon slog upp sina ögon och närmare fäste dem på mannen, försvann hennespå oppensten.

fraktan, och hon blickade deltagande upp på honom. Det låg också någonting så genomolyckligt i dennes blick och bela utseende, att hennes hjärta måste röras däraf, men icke uppröras såsom till vrede öfver den fiende, hvilken kunnat vålla så mycket ondt, utan till vemod. Det låg ett visst uttryck af frid därjämte i det gamla, fårade ansiktet. Han hade säkert kämpat hårda strider med sig själf, och lugn hade inträdt efter stormen.

Flickan räckte fram emot honom blomman, som bon ännu höll i handen.

»Skänker du mig blomman, barn?» frågade den sorgsne mannen, och ett flyktigt leende spelade kring hans mun.

»Du är sorgsen, och jag ville så gärna se dig glad; hade jag bättre gåfva, så skulle jag bättre gifva.»

»Tack, tack», sade munken och klappade vänligt barnets hufvud, »Gud välsigne dig, barn!»

Flickan sprang bort, liksom om hon skämts för sig själf och sin blomma, men munken gick med långsamma steg upp mot slottstrappan. Här mötte han en sven, som ban bad visa sig till grefve Hans, och efter en kort stund stod ban inför denne. Grefven satt inbegripen i ett samtal med sin förtrogne, Melcher Gjordsson, som steg upp och lämnade rummet kort efter munkens inträde.

»Eder hade jag glömt, fromme fader!» sade grefven och nickade vänligt åt munken. »Jag har icke sett eder, sedan vi drogo in på borgen i morgse. Men när jag nu ser eder närmare an, synes det mig, som om jag förut sett eder på Kopparberget i Dalarne, den där olyckliga kvällen, då mordförsöket timade mot Herman Berman.»

»Yi hafva väl sett hvarandra dessförinnan, grefve Hans . . .»

»Dessförinnan?»

»Minnens I Rafn von Barnekow, grefve?»

»Om jag minnes honom, min frände . . .?»

»Nå väl, då minnens I ock den mannen, som tog hans dotter till äkta ...»

»Johan .. . Johan . ..»17(3

Munken kastade af sig sin kåpa och visade sin kiünpa-lika gestalt i en dräkt, som synnerligt bidrog att förhöja hans lemmars harmoniska bildning. En kort lifrock af mörkt kläde med uppskurna ärmar, ett bredt bälte omkring lifvet och benkläderna instuckna i höga stöflar af mörkbrunt läder; — sådan var hans dräkt. Det fattades blott svärdet, så var han en fullkomlig herreman.

Grefven såg på honom med en blick, som uttryckte den högsta förvåning, för att icke säga bestörtning. Han sträckte fram båda händerna och gick emot honom, som om han velat vidröra honom och därigenom öfvertyga sig, att hvad ban såg icke var en drömbild.

»Nej, nej», sade mannen, »eder hand skall icke röra den, vid hvilken frändeblod klibbar! Dock gläder det mitt bjärta, att I hafven ett minne för mig.»

»Skulle jag då kunna glömma dig, Johan», utbrast grefven och fattade med rörelse den motsträfviga handen, »glömma det löfte, jag gaf dig, när du räddade min vilde fröndes lif. Gud vare hans själ nådig, men som en riddersman handlade icke Rafn von Barnekow.»

»Ringa tycktes dock den tjänsten vara för min hustrus fader, eftersom just i den tiden ban kunde umgås med tanken att röfva ifrån mig mitt lifs glädje . .. Men frid öfver de döde, grefve ... vi skola kanske snart mötas där uppe infor den rättfärdige domaren! . .. Nu är jag kommen att söka min hustru . . . Hon är här på slottet, hon har dragit oder till mötes, fast sjukdom och sorg druckit tvemännings i hennes hjärta . .. Jag vill ännu en gång se henne och höra henne tala till mig... sedan lära icke heller vi se hvarandra mera i denna världen.»

»Dina tankar äro sorgsna, Johan.. . och olyckan har hårdt drabbat dig . . .»

»Hårdare kanske har hon drabbat eder fränka, hon har kämpat och lidit mera än hvad jag i min blinda kraft kunnat drömma om. Och nu står min bön till eder, om 1 villenpå oppensten.

tala ett ord till henne dessförinnan . .. Kanske skulle jag med min blotta åsyn förkrossa henne.»

»Svårt värf gifver du mig där, och ett som bättre höfves prästen än mig . . .' men jag vill dock taga mig det uppå . . .»

Och grefven gick, och den sorgsne kastade åter öfver sig munkkåpan och följde.

I det rum, där fru Richissa vistades, och som var beläget åt väster, så att kvällsolen kastade en skär ljusflod genom fönstren dit in, var allt tyst, när de båda männen nalkades. Golfven voro belagda med mattor, så att deras steg knappt hördes, och munken stannade i rummet utanför, när grefven gick in.

I det ena hörnet af rummet, strax nedanom en Kristusbild, satt den gamla frun i en bekväm karmstol, och solen omgaf henne med ett egendomligt ljus, så att när man såg det aftärda, men ännu blida ansiktet, där kufvad smärta och svikna förhoppningar dvaldes vid sidan af hvarandra, men där tillika rådde en frid, som tydde på att hjärtat lagt världens sorger å sido, betogs man ofrivilligt af beundran och vördnad. Hon satt med sammanknäppta händer, och hennes blick var riktad på himlens blå, men så drömmande, att det tycktes blott behöfvas en fläkt, för att hela det ljufva väsendet skulle förandligas och försvinna.

Grefven stannade innanför dörren. Han vågade knappt röra sig, och hans bjärta klappade våldsamt. Men slutligen riktade Kichissa sina ögon på honom, och ett mildt leende sväfvade på hennes läpp.

»Välkommen, frände!» sade hon med matt stämma. »Hafven I något mera att spörja mig om.»

»Förlåt mig, ädla fränka», började grefven och gick fram och lade sin hand på henne, »jag har ännu en sak att tala med eder om .. . Månde blott edra krafter stå eder bi!»

»Tala, tala, grefve Hans . . . Jag känner mig bättre, än jag på länge gjort.. . Rörer det Agnes, eder dotter, så vet jag mig dock icke hafva glömt något. . .»

»Ja ... I namnen min dotter, min kära Agnes, Richissa . . .17(3

engelbrekt engelbrektsson.

Veten I, jag föreställer mig, att om, det Gud förbjude, min dotter dragit min vrede öfver sig oeb därigenom beröfvat mig sin åsyn under många och långa år...»

»Tagen eder till vara, frände!» afbsöt honom Richissas milda stämma, »sådant kan ej komma att tima utan genom edert förvållande ... och då hafven I själf beredt edert straff.. . I hafven icke så hårdt ett hjärta, som mången annan, att I kunnen bära slik en sorg . . .»

»Månde den allsmäktige afstyra slik olycka från mig, Richissa. .. men om så vore, och jag vore sjuk och bräcklig, som I ären nu, och man komme till mig och sade: din dotter står här utanför och längtar efter försoning . . . Hvad borde jag göra? .. .»

Ett vemodigt leende drog öfver fru Richissas anlete, fast allvar bodde i hennes öga. Det såg ut, som om hon fattat sin frände efter orden, men innan hon hann svara, frågade grefven åter:

»Hvad skullen I göra i ett slikt fall, min fränka?»

»Hvad jag skulle göra...? Detsamma som mitt hjärta säger mig, att äfven I skullen göra, grefve Hans, o . .. glömma och förlåta!»

»Men om ett slikt fall hade inträffat med min hustru?»

»Glömma och förlåta!» återupprepade den milda stämman, men blicken var ej mera så klar, och en lätt darrning tycktes genombäfva henne. Hon tillade: »I fören mig därmed in på min egen lefnadsbana, min frände . . . äfven jag har sökt och suckat efter försoning, men o ... den glädjen har flytt mig... I ägcn kanske rätt att minna mig på denna sak, men våren trygg, frände. . . den ligger i mitt sinne natt och dag . . .!»

»Och om ban, som I hafven längtat efter... om ban nu skulle komma . ..»

Grefven hann ej uttala meningen. En blixt lyste i Richissas öga, och hon sjönk tillbaka mot stolen, som om just nu den formel uttalats, hvilken var mäktig att lösa hennes ande ur kroppshyddan.på oppensten.

Framfor henne låg Johan på knä och tryckte krampaktigt hennes klädningsfåll mot sitt ansikte.

Men liksom i vinternatten norrskenets flamma tyckes blekna ut och dö bort och försvinna, och så med förnyad styrka återvänder och slår den undrande åskådaren med sin oförstörda glans, så tändes åter blicken i det slocknade ögat och log så full af lif, så rik och kärleksvarm.

Hon sträckte ut sina bänder och omfattade det nedlutade hufvudet och böjde det sakta upp, så att hon kunde se in i dessa ögon, hvilkas strålar dittills under de många åren följt henne som den straffande hämnarens ljungeldsblick, men hvilka nu i sin fuktiga glans lyste hennes bjärta in i tempelfriden igen undan stormen.

Grefve Hans kunde inte återhålla en tår, men ban gick med detsamma ut ur rummet. Han var djupt rörd, kanske var skådespelet framför honom sådant, att det länkade hans tankar in på förhållanden, hvilka kunde uppstå och röra honom själf mycket närmare än dessa. Med nedböjdt hufvud nalkades han sitt rum, och när han satte sig på fönsterbänken, hviskade ban sakta sin dotters namn.

Plötsligt afbröts ban af gamle Melcher Gjordsson, som störtade in, åtföljd af en sven.

»Engelbrekt kommer tågande mot Oppensten, grefve!» utropade fogden.

»Engelbrekt?» sporde grefven, knappt i stånd att fatta betydelsen af den underrättelse, Melcher meddelat.

»Engelbrekt själf», upprepade denne, »svennen här har talat med honom . . .»

Grefven kastade en blick på svennen och vinkade åt honom att tala.

»Engelbrekt höll i trakten af Semb», berättade svennen, »och då jag kom ridande, fördes jag till honom, och ban sporde mig till, hvarifrån jag var och hvart jag ämnade mig. Jag sade honom det, och då bad han mig skynda hit till slottet och säga, att ban snart skulle komma efter. Jag sade honom,

att I själf, grefve Hans, vore här på slottet, men då sade han: så mycket bättre, då vill saken blifva lätt uppgjord!»

Grefven tycktes noga öfverväga svennens ord, men gaf så befallning om, att Mårten Gråbo skulle tillkallas. Svennen försvann, och en stund därefter inträdde fogden.

»Jag älskade tro», sade grefven till denne, »att mina befallningar noga efterlefts här på slottet och i slottslänet?»

»Efter bästa vett och förmåga!» svarade fogden bugande, men ärligt blickande sin herre i ögat.

»I hafven så icke på edert samvete, Mårten, något, hvarför I kunnen anklagas ...?» »Nej!»

»Nå väl!» återtog grefven med fast röst, »låt sadla min häst och låt några svenner sitta upp.»

En stund därefter red grefven ut från slottet och tog vägen norr ut åt Semb till.

Något öfver en halftimme hade förflutit, sedan grefven drog ut, så hördes en hornstöt från vakttornet, och en sven skyndade in till fogden för att anmäla Herman Berman, som begärde blifva insläppt på slottet. Fogden tycktes vara tveksam, men Melcher Gjordsson, som var närvarande, skingrade alla tvifvelsmål, och vindbryggan fälldes, och Herman och Erik redo in på Oppensten.

»Hafven I haft tidender norr ifrån, fogde?» sporde Herman, sedan han stigit af sin häst och lämnat den åt Erik.

»Det hafva vi denna dag», genmälde Mårten Gråbo, »Engelbrekt kommer antågande mot slottet, säkert är ban här före midnatt, om icke ...»

»Om icke .. .?»

»Grefve Hans har ridit honom till mötes, och det är mitt hopp, att lian förmår afvända den fara, som hotar Oppensten ...»

»Oppenstens slott kan dock lätt blifva en bondepina, liksom de andra nästena, hvilka ligga så här inuti landet,

och den milde grefve Hans skall icke alltid vara slottsherre. Där-PÅ OPPENSTEN.

261

för synes det mig, som om grefven företagit den ridten förgäfves.»

»I menen då, att Oppenstens slott skall jämnas med jorden, liksom det gått med slotten i Småland . . .?»

»Det menar jag!»

»Grefven har dock alltid varit Engelbrekts vän, och till och med fått med sin frihet böta för denna vänskap . ..!»

»Men ett står högre än mäns vänskap, fogde ... det är vårt fädernerike, och han, som är Engelbrekts vän, måste vara Sveriges vän, och då skall han icke fälla en tår på Oppenstens grusade murar.»

»Och om det är, som I sägen, om Engelbrekts dom är densamma som eder, och Oppenstens slott lämnas i Engelbrekts händer af min herre, grefven, . . . huru länge skolen I töfva, innan I begynnen förstörelseverket?»

»En underlig fråga, fogde ... Så vidt jag vet, skall det genast begynna!»

Fogden slog tillsammans sina händer, och bestörtning och sorg målade sig i hans anlete.

»Man säger», fortsatte Herman, »att konung Erik rider i Skåne med stor makt, och jag menar, att Engelbrekt vill draga honom till mötes. Därför måste ryggen vara fri, och framför allt ingen tid spillas.»

»Arma, arma fru Richissa!» suckade den godhjärtade Mårten Gråbo.

Melcher Gjordsson, som hittills iakttagit tystnad, tillade:

»I skolen veta, Herman, att fru Richissa ligger dödssjuk här på slottet. Knappast kan hon föras härifrån, och hvad jag vet, icke är Engelbrekt en så grvm man, att lian för slottets skull vill samka skulden för den fromma kvinnans död på sitt hufvud.»

»Fru Richissa är mig kär», sade Herman, »och hvad I sägen om Engelbrekt, Melcher Gjordsson, är sant, men också det är sant, att riket är i fara och tiden hastar. Den enskilde mannen måste vika för rikets kraf. Yore det ock2f»2 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

fader eller moder.. . intet får förhindra mannen i uppfyllandet af sin plikt.. .»

»I bäfven dock ännu icke genomgått det profvet, Herman», sade Melcher Gjordsson allvarligt, »låge eder egen fader eller moder dödssjuk här på slottet, så ville jag väl se, om I icke skullen töfva, innan I gåfven befallning att rikta murbräckan mot murarna till det rum, där döden som bäst hölle på med sitt arbete... Det vill dock mycket till att blifva faders eller moders bödel och att våga se de kära dragen med brustna ögon blicka ut genom murens remnor, förebrående och anklagande .. .»

Den gamle mannens ord tycktes göra ett djupt intryck på Herman. Han kom ofrivilligt att tänka på sin ungdoms längtan och trånad efter en fader och en moder, och utan att ban kunde lägga band på tankarnas flöde eller ens trodde på verkligbeten af de bilder, som fogdens ord läto hägra i lians bjärtas innersta, uppställde ban dock för sig den frågan: »om du här funne hvad du så länge och så ifrigt sökt, hvad skulle du göra?»

»Icke månde jag tala öfverord», sade han till hälften vemodigt, »men det älskar jag tro, att min fader eller min moder, om ban eller hon befunne sig bär i själatåget, icke skulle anklaga mig för en handling, som dock ålades mig af en makt, högre än både de och jag. Dock må jag», tillade ban efter ett ögonblick, »dock må jag tala med fru Richissa, torde bända, att hennes krafter tillåta henne draga härifrån .. . och det skall nog Engelbrekt helst se.»

De båda gamla hörde med ett sorgbundet leende den unge mannens tal, och ännu när han lämnat dem, och de börde hans steg aflägsna sig genom gången utanför rummet, där de befunno sig, sågo de efter honom, som om han ännu stått framför dem.

Men Herman gick genom loftssvalen fram emot dess slut, och där öppnade han en dörr, för att finna någon af den kvinnliga tjänstepersonalen, som kunde föra honom till fru Richissa. Rummet var dock tomt. Ur ett inre rumPA

OPPENSTEN.

Månen belyste den döda, som ännu i döden log mot sin son. (Sid. 266.)

hörde ban däremot röster tala, och- han fortsatte därför sin gång till den inre dörren, hvilken han öppnade. Äfven detta rum var tomt, men dörren stod öppen till ännu ett rum in-2f»2

nanför detta, och där hörde han nu tydligt cj blott de samtalande, utan äfren något, som kom honom att stanna och föra handen mot hjärtat.

»Det är din son, Riehissa», sade en manlig stämma. »Engelbrekt har fostrat honom till en man, som kan glädja en moders hjärta, men som ock . . . måste hafva satt en törnekrona på din kärlek ... O, Riehissa, Riehissa, du milda Guds ängel, som lidit så mycket, så outsägligt,... o, att jag kunde länka tiden tillbaka i sina spår ... o, att detta hjärta ägt en ringa del blott af ditt hjärtas rikedom af tålamod, af kraft att böja sig under det oundvikliga!»

»Tala icke så stränga ord, Johan», hördes en mild stämma halfhviska, »och tillräkna icke dig hvad som vållats af oblida makter... Se, jag dör nöjd! Guds moder har hört min varmaste bön att stå ren inför dig, innan jag skulle vandra hädan. Och vid lifvets gräns, i dödens port. .. där blifva lifvets färger helt andra. O! haf tack, du heliga Guds moder, och se icke vred på mig, om jag fordrat för mycket. . . om jag ännu i denna stund med bönhörelsens rikedom i mitt hjärta känner en längtan ännu . . en längtan att trycka min son i mina armar, att välsignande se honom, innan ögat brister i min sista stund.»

Herman blef som en bildstod. Han vågade knappt andas. Han visste icke, om han verkligen hörde hvad han hörde, eller om icke allt var en dröm, en lek af hans uppjagade inbillning, föranledd af den gamle fogdens tal. Men en makt, som han icke kunde motstå, dref honom framåt.

Han visade sig på tröskeln, han störtade fram, och badande i tårar hvilade ögonblicket därefter hans hufvud i hans moders sköte.

Intrycket på den sjuka var ett helt oväntadt. Hon var så förtrogen med tanken på sin son, som hon sett så många gånger, och som hon hört talas om så mycket, fast hon af kärlek till honom och till sin man kufvat sin moderliga stolthet och det naturliga begäret eller behofvet att gifva sig tillkänna och mottaga de kära bevisen på sonlig kärlek och

tillgifvenhet; hon var tillika nu så helt och hållet midt uppe i det underbara, att åsynen af sonen föreföll henne helt enkelt som ett svar från den heliga jungfrun, ett bevis på bönhörelse. Väl fuktade heta tårar hennes bleka kind, väl skälfde hon i hela sitt väsen, men det var ej verkan af en förkrossande öfverraskning midt under den mest obemängda lycksalighet. Det var en solstråle, som bröt fram ur de svarta molnen, hvilka höljt hennes lefnads himmel, och som nu vid lifvets afton omgöt henne med hela värmen af fyllda förhoppningars frid.

Så flög det ena ögonblicket efter det andra, utan att någon yttrade ett ord. Den sjuka lade sin hand på sonens hufvud, liksom kort förut på faderns, och lyfte det upp, så att hon kunde trycka en kyss på den fria, manliga pannan, och därvid omslöt hon honom med sina armar, och hennes hufvud sjönk ned mot hans skuldra. Fadern, den i lifvets pröfningar härdade mannen, grät som ett barn.

Men så mycken rörelse måste dock inverka på den svaga, aftärda stofthyddan. Herman kände, huru armarna småningom liksom mjuknade, och varsamt förde hau den sammansjun-kande kvinnan tillbaka mot dynorna i stolen.

»Moder, moder!» hviskade han, »skola så vi mötas, endast .. . endast för att skiljas i samma ögonblick?»

Den gamla slog upp sitt öga och lade ännu eu gång handen på sonens hufvud.

»Gud välsigne dig, min son!» sade hon med matt stämma, men visade med den andra handen på fadern och

tillade, »klaga ej mera än han öfver de lotter, som Herren utskiftar!»

Och därmed fattade hon åter sin mans hand och såg så mildt och vänligt på honom, som om hela hennes lifs kärlek legat i denna blick. Herman föll på knä vid hennes sida och kände, huru den moderliga handen sakta trycktes på hans hjässa.

Men intet ord yttrades mera. När Herman såg upp, såg ban sin moders blick ännu lika mild hvila på sin fader,2f»2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

men anletsdragen voro stela, och handen, som han fattade, var kall.

Han sprang upp, men den gamle, kämpastarké mannen öppnade sina armar och slöt honom i sin famn.

»Din moder, son, är gången ifrån oss», sade han, »och hennes ande sväfvar frigjord öfver tingen och beder nu vid Guds faders tron för dig och mig. Gud välsigne dig, son, för all den glädje, du gjort din mörke fader och henne här, din ljusa moder! Måtte den allsmäktige Guden hålla sin hägnande hand öfver dig nu och i all evighet!»

Det var med en nästan konvulsivisk rörelse, som den gamle omfamnade sin son.

»Fråga mig om intet, son», tillade han därpå. »Engelbrekt skall säga dig allt. Bed, bed vid din moders stoft — jag vill låta tända vaxljusen kring den döda.»

Därmed störtade den gamle ut, och Herman sjönk åter på knä invid sin moder. Han bad länge och varmt. När han upplyfte sitt hufvud, var det redan natt, och månen seglade fram öfver den stjärnströdda himlen och belyste den döda, som ännu i döden log mot sin son.

På hennes hufvud hvilade en krans af friska blommor.

Det var Gertrud, som sakta inträdt i rummet och, utan att ana hvad som verkligen vållade den dödsstillhet, som rådde, smugit sig intill den döda och lagt kransen på hennes hufvud, men seende den unge mannen försjunken i bön vid hennes sida, lika sakta åter försvunnit.

Herman såg blommorna och kysste ännu en gång den kalla pannan. Det förekom honom, som om kransen blifvit ditlagd för hans skull, för att rikta hans blick från det förgängliga till lifvet igen, hvars sinnebilder de friska blommorna voro.

Sakta lämnade han därefter rummet, och i detsamma hördes svaga trumhvirflar från fjärran bebåda Engelbrekts ankomst.HVEM VAK KONUNGEN? 2(>7

IX.

Hvem var konungen?

Hermans första tanke var att träffa sin fader. Men denne stod ingenstädes att finna, och Mårten Gråbo, som förundrad mötte Herman och greps af djup sorg vid underrättelsen om fru Richissas död, hade endast att förmäla, det han sett den reslige munken med skyndsamma steg utkomma från hön-kapellet och där mött hans lilla dotter Gertrud, hvilken burit en krans af blommor. Munken hade talat till flickan och sport henne, hvem som skulle hafva kransen, hvarpå han kysst denna och klappat flickan på hufvudet samt bedt henne skynda. Därefter hade ban lämnat slottet.

Herman begaf sig in i bönkapellet, och fogden skyndade att ordna om vaxljus och hvad som öfrigt dödsfallet kräfde. Men just som ban var sysselsatt härmed, hördes hornstötar framför vindbron, och grefve Hans ocli Engelbrekt redo in på slottet.

Båda grepos af underrättelsen om fru Richissas död. Grefven skyndade upp i likrummet, men Engelbrekt gick in i bönkapellet, där fogden sagt, att Herman befann sig. Det var skumt där inne, men Engelbrekt uttalade fostersonens namn, och denne låg snart sluten in till hans hjärta.

»Mod, mod, min son!» sade han, »din pröfning är dock en ringa ting mot hvad hennes varit, din fromma moders, där uppe; icke heller kan den mätas med din faders . . .»

»I sägen det, fosterfader, och den allsmäktige Guden vare dem nådig!»

Mycket talades sedan om hvad som tilldragit sig på slottet, och Herman omtalade allt, huru det tillgått.

»Alltså vet du», sade slutligen Engelbrekt, »hvad jag nu äger rättighet att yppa för dig, men din fader har ock gifvit2f»2 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

mig ett minne att lämna dig.» Han framtog en kedja med vidhängande ring, som blixtrade i mörkret, där de stodo.

Herman fattade med vördnad den dyrbara klenoden.

»Bär den», fortfor Engelbrekt högtidligt, »bär den till din faders minne! Var ädel och stark som ban . . . men blifve du lyckligare än ban!»

»Och nu», tillade ban, »nu måste vi rida ut och gripa svärdet igen, Herman! Ännu återstår oss något att göra, innan vi få draga hem igen!--»

Vistandet vid Oppensten blef icke långvarigt. Fru Kichissas lik fördes redan följande förmiddag till Åsarps kyrka, och både grefve Hans och Engelbrekt samt Herman och de förnämsta höfdingar i hären följde liket i högtidlig procession.

Men Oppenstens slott måste rifvas, och grefve Hans, som icke kunde vederlägga Engelbrekts anförda skäl för denna åtgärd, var villig att söka sig skadestånd hos konungen. En öfverläggning hölls därpå, och grefve Hans med sitt folk drog uppåt Stockholm, men Engelbrekt fortsatte sitt tåg mot Öresten, étt annat slott i sydvästra Västergötland. Fogden där brände själf slottet och drog sina färde, hvarpå Engelbrekt gick öfver riksgränsen och bröt in i Halland och rakt emot Varberg, där riddar Axel Pedersson var slottsherre. Hallandsbönderna hade intet emot att förena sig med Engelbrekt och Sverige, icke heller Varbergs köpstadsmän, men Axel Pedersson fick behålla Varbergs slott emot villkor att blott uppbära halfparten af skatten, som skulle lämnas honom af den fogde, hvilken Engelbrekt utnämnde. Från Varberg drog Engelbrekt söder ut till Falkenberg. Här träffade ban Herman Berman.

Denne hade skyndat från Oppensten till sin vid Hallandsgränsen kvarlämnade här och med denna likaledes ryckt in i Halland, men sydligare än Engelbrekt, så att ban angripit Falkenberg samtidigt med Engelbrekts antågande mot Varberg. Fogden på Falkenberg hade gjort tappert motstånd och tillbakaslagit en storm af bondehären, lien denna hade stridit med sådant mod och sådant dödsförakt, att fogden icke vågade afbida en ny storm, utan själf stuckit slottet i brand ochHVEM VAK KONUNGEN?

med sina håfvor och sina svenner stigit om bord på sina skepp och seglat därifrån. När Engelbrekt kom, var Falkenberg en grushög.

Nu förenades båda härarna, och Engelbrekt drog ned mot Halmstad, som frivilligt öppnade sina portar, hvarpå han skyndade ned mot gränsen till Skåne. När ban här kom ridande på stranden af Lagaån, något på sidan af det väl befästade Laholms slott, fick ban på andra stranden se ett stort läger, som var uppslaget midt emot slottet.

Herman red vid Engelbrekts sida, och ban såg en ljusning af tillfredsställelse i hans anlete.

»Månde jag af uttrycket i ditt anlete, Engelbrekt», sade Herman, »döma till dina tankar, så komma vi här att strida på öppen mark?»

»Så vidt som konung Erik själf finnes där borta», svarade Engelbrekt och pekade utåt det fientliga lägret, »så vilja vi här i Guds namn våga en strid.»

»Och huru vet du, att konungen finnes här?»

»Redan medan jag låg framför Axevalla», genmälde Engelbrekt, »fick jag bud och bref från den ädle riddaren Broder Svensson, att konungen samlade folk i Skåne, och därför har jag skyndat hit neder. Dock trodde jag förr, att konungen skulle dragit oss till mötes inom våra landamären, än att ban skulle bida oss här. Men ban må råda för sig! Det gäller nu att finna en öfvergång öfver ån, sedan vilja vi pröfva svärden, och månde jag då hafva hållit ord, konung Erik, att vi ännu eu gång skulle mötas.»

En stunds tystnad inträdde, hvarpå Engelbrekt tillsade Herman att rida upp efter åstranden och söka ett lämpligt öfvergångsställe, och denne skyndade genast att efterkomma befallningen. Engelbrekt lät så hären lägra sig, allt efter som de särskilda afdelningarna hunno fram. Efter väl för-rättadt ärende återkom Herman, och de underrättelser, han tillika medförde om fiendens ställning, bestämde Engelbrekt att redan följande dagen gå öfver ån och tåga fram emot konungens läger.2f»2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

Alla anordningar vidtogos, bärens höfvitsmän samlades och rådslogo, och man bestämde noga, huru hären skulle öfvergå strömmen och huru anfallet skulle ske. När öfverläggningen var slut och Engelbrekt åter var ensam, lät han sadla sin häst, för att själf rida ut och taga öfvergångsstället och trakten däromkring i skärskådande.

Han stod redan färdig att stiga till häst, då gamle Ulf kom fram till honom och sade, att en främmande riddare nalkades. Ett par ögonblick därefter syntes också en ryttare i sporrstreck komma ilande mot lägret. Han stannade framför Engelbrekt. Det var Broder Svensson.

»Välkommen, riddare!» sade Engelbrekt och gick emot den främmande; »föga väntade jag att träffa eder här.»

»I skullen det icke heller hafva gjort, Engelbrekt», svarade riddaren, »om icke viktiga underrättelser fört mig hit.»

»Men I ären dock nu löst ur eder fångenskap och kunnen rida den väg, I själf väljen?»

»Fri är jag, och mitt val är redan gjordt. .. Jag följer eder, Engelbrekt, ty det har blifvit mig klart i det mörka fängelset, att herreregementet hos oss alltid haft konungavälde i följe, och mig synes, efter hvad jag hört om eder och det storverk, I hafven påbegynt, att konungadömet här icke kan skiljas från Sveriges allmoge. Därför vill jag vara eder man, så länge min arm förmår föra ett svärd.»

»Det talet klingar godt i mina öron, riddare.. . Men min stig är dock icke strödd med rosor, och det lärer icke heller eder blifva!»

»Gånge därmed efter som Gud vill. . . Motgång skall icke böja Broder Svenssons sinne eller skilja honom från eder och från Sverige. Det faller mig dock underligt före», tillade ban efter ett uppèhåll, »att mitt första ord till eder skall blifva en varning.»

»För hvem eller för hvad viljen I då varna mig, riddare? Jag menar, att vi nu skola med lust skifta svärdshugg med konung Erik!»

»Konung Erik är nu som bäst på väg till Stockholm!»HVEM VAK KONUNGEN?

2(>7

genmälde riddaren. »Jag har skyndat genom natt och dag att underrätta eder därom. Med tio skepp har han seglat från Köpenhamn; själf befinner han sig på skeppet Rosenkransen.»

»Konuug Erik på väg till Stockholm», sade Engelbrekt eftertänksamt, men tillade sedan, »nå väl, vi hafva då här vid Lagaån funnit målet för vår färd, så vida icke herrarne där borta i fiendelägret ämna sig norr ut, då månde vi ännu töfva här något litet.»

»Hvad de skånska herrarne beträffar, som hafva samlats här», vidtog Broder Svensson, »så lära de visst vilja dagtinga, om jag eljest blifvit riktigt underrättad.»

»Det skola vi snart komma att se!» menade Engelbrekt. »Yi vilja bjuda dem till hvad vi kunna.»

De skånske herrarne önskade dock ingenting högre än att få dagtinga, och denna önskan blef allt lifligare, i mån som de fingo kännedom om den svenska härens styrka. Efter ett par dagar slöts också ett stillestånd, och Engelbrekt med bondehären tågade åter norr ut.

Sveriges rike var fritt, de grymme fogdarne fördrifna eller gjorda oskadliga, deras borgar eller, som rimkrönikan uttrycksfullt kallar dem, »nästen» voro antingen nedrifna och uppbrända eller, om de genom sitt läge och sin fasthet voro nödvändiga för landets försvar, öfverlämnade åt infödde, svenske män.

I Arboga hemförlofvade Engelbrekt hären; det var i slutet af september. Den skall till slut hafva uppgått till 100,000 man, och sådan krigstukt hölls i denna här — säges det — att ingen bonde förlorade så mycket som till en hönas värde. Innan man åtskildes, hölls råd hos Engelbrekt, ocli mången var af den mening, att hären borde hållas tillsammans, tills man fick någon visshet om konungens ankomst. Men å en annan sida var det förenadt med mycken tunga att hålla hären tillsammans, medan däremot faran af någon tidsutdräkt, för att åter få den samlad vid konungens ankomst, icke var synnerligen stor, och framför allt kunde2f»2 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

man fullkomligt lita på Hans Kröpelin och det med honom ingångna stilleståndet.

Men det var en glädje utan like, när bönderna skildes åt, och ingen fanns bland de många tusen, som icke med rörelse nämnde Engelbrekts namn och var beredd att för honom våga lif och blod, — för honom, som återskänkt lugn, lag och frid åt Sveriges land. 1 hvarje stuga, stor som liten, talades endast om Engelbrekt och om hvad ban utfört under sitt tåg genom riket, och nämndes någon af rådsherrarne därvid, så var det blott för att så mycket mer framhålla storheten hos frihetshjälten, »den litsle man».

Herrarne å sin sida hade, medan Engelbrekt rensade de södra delarna af riket, haft ett sammanträde i Stockholm. Det var för att underrätta så väl norrmännen som grannarne söder om Östersjön — tyska ordenshögmästaren och liansestäderna — om hvad som timat samt 0111 anledningen därtill. De fleste af desse herrar voro långt ifrån Engelbrekts vänner. Till dessa sist nämndas antal hörde endast några få, såsom biskop Tomas och den ädle Nils Gustafsson (Stjernbåt), men de andra måste tills vidare handla under påtryckningen af den makt, som Engelbrekt verkligen ägde genom folkets kärlek till honom, en makt som också flera af dem erkänt, i det de icke hållit sig för goda att af honom mottaga slott och län, såsom fallet var med biskop Knut och Nils Eren-gislesson. Sådane som en Bengt Stensson (Natt och Dag) kände sig för ögonblicket alldeles för vanmäktige för att våga öppet framkomma med något förslag, riktadt emot Engelbrekt. De slugaste, såsom en Krister Nilsson, höllo sig alldeles undan. Att detta rådsmöte hade ägt rum i Stockholm, som innehades af konungens trogne man Hans Kröpelin, har väl sin grund däruti, att Kröpelin gärna ville hafva de öfverläggande herrarne under ögonen, för att om möjligt kunna begagna sig af de stridiga åsikterna till sin herres fördel.

Denna afsikt misslyckades dock alldeles. Brefven uppsattes i enlighet med afsägelsebrefvet. i Vadstena. Det skeddeHVEM VAK KONUNGEN?

i början af september, och sedan dess hade Engelbrekt ytterligare hopat den ena framgången på den andra. Nu stod han väl ensam igen, färdig att draga bort till sin undangömda vrå af världen, men det behöfdes blott en vink af hans band, så stod all Sveriges allmoge åter igen färdig-rustad.

Så stodo sakerna, då konungen efter en högst farlig segling anlände till Stockholm en af de sista dagarna i september. Han var omgifven af en mängd tyske furstar och grefvar samt danske riddare. Till hans möte voro Hans Kröpelin och grefve Hans samt gamle Krister Nilsson och några få andra svenske herrar.

Konung Erik var högst misslynt och uttalade vid alla tillfällen sitt stora missnöje, och detta tilltog i samma mån, som han fann omöjligheten att något uträtta. Han lät väl genast besätta Gråmunkeholmen ') och Helgeandsholmen och drog till sig den ringa styrka, som fanns på Staket, ett af de få slott, hvilka stodo kvar för konungens räkning, men som på hans befallning uppbrändes; och väl tog ban också på sig en sträng min, när han tilltalade de svenske herrarne eller visade sig på Stockholms gator, men den tiden var förbi, då man böjde sig för

en rynkning af hans ögonbryn. Till en början trodde han det icke själf, och han sporde med oförställd förvåning många gånger Hans Kröpelin, huru slikt, som under sommaren timat i Sverige, var möjligt. Den redlige rådsherren påminde honom därvid alltid, att Sverige var ett belt annat land än Tyskland och äfven Danmark, och att hvarje bonde här var att betrakta som en friboren man.

En morgon befann han sig med Kröpelin och grefve Witzlau samt några andra herrar, däribland äfven några svenskar, på östra muren kring Gråmunkeholmen, och talet fördes åter på de svenska bönderna.

»I hafven talat så mycket om dessa bönder», sade ban och kastade en förkrossande blick på Kröpelin, »men ännu

') Riddarholmen.2f»2

liar jag icke sett till någon af dem. Mig lyster att draga tillsammans Sveriges ridderskap och ännu en gång rida min eriksgata .. . och se, om någon af dem vågar höja handen mot sin krönte konung!»

»Långt lären I då icke behöfva rida, nådige herre», svarade Kröpelin, »se dit ut... om jag icke bedrager mig, hafva vi dem nu här framför Stockholms portar.»

Konungen såg ut öfver Mälaren, som låg spegelblänk mellan muren och långholmslandet, och där såg ban hela stranden fylld af väpnade män, hufvud vid hufvud, så långt ögat kunde se. Han studsade till vid denna anblick, men intrycket var snart öfvergående.

»Är det fruktan», yttrade han, försmädligt leende, »eller hvad mena de med att besätta den holmen?»

»Sannolikt är deras mening den att innesluta hela staden», genmälde Kröpelin, och ban hade knappt uttalat ordet, förrän en sven kom ridande och steg af sin häst samt skyndade upp på muren.

Svennen berättade, att hela Brunkeberg var betäckt af väpnad allmoge och likaså Södermalm.

Konungen bleknade af vrede vid denna underrättelse och lämnade skyndsamt muren samt begaf sig upp på slottet. Han måste dock snart nog ändra uppförande och följa sina fogdars föredöme samt ingå i underhandling med Engelbrekt. Denna slutade så, att en vapenhvila skulle äga rum till den 8 september följande året, och att då fyra herrar från hvartdera af de tre rikena skulle sammanträda i Stockholm, för att utreda och afhjälpa alla de käromål och besvär, som den ena parten kunde hafva mot den andra. Konungen utsåg själf de fyra svenske herrar, som skulle sitta i nämnden, nämligen biskop Sigge i Skara, biskop Magnus Tavast i Åbo, Krister Nilsson (Vasa) och Hans Kröpelin. Tjugunio förnäme herrar gingo i borgen för konungen, och bland dem biskop Olof i Västerås, grefve Hans af Ewersten och grefve Witzlau. Denna förlikning ingicks den 15 november.

Se dit ut. . . oin jag icke bedrager mig, hafva vi dem nu här. (Sid. 274.)

I hög grad missnöjd med sin vistelse i Sverige drog konungen omedelbart därpå till Danmark igen.

Men två månader hade icke förflutit därefter, så blef

Engelbrekt Engelbrektsson på ett riksmöte i Arboga utsedd till Sveriges rikets höfvidsman.

»Hvem är nu konungen i Sveriges rike?» sporde vid underrättelsen därom Jöns Bengtsson (Oxenstjerna) med ett spetsigt leende sin morfader, Krister Nilsson.

FEMTE AFDELNINGEN. RIKSFÖRESTÅNDAREN.

i.

Hertig- Albrekts pilar.

Tid ett af fönstren i frustugan på Örebro slott satt en kvinna med ett blidt ansikte, bvari frid och lugn rådde. Hon sjöng halfhögt en visa, medan hennes flitiga händer tvinnade tråden från den hvirflande sländan. Ett stycke från2f»2

henne satt en annan äldre kvinna, också sysselsatt med spånad och med ett uttryck af frid öfver sitt fårade anlete. Framme vid spiseln, som var prydd med friskt löf, stod en lång, skulderbred karl med grått stripigt hår och händerna hvilande på ryggen. Han såg butter och tvär ut, men de ärliga grå ögonen plirade understundom belt illmarigt under de buskiga hvita ögonbrynen, medan ett förnöjdt leende krusade lians läpp och satte hans isgrå skägg i rörelse.

»Det där smakade, menar jag, gamla Märta!» afbröt mannen tystnaden, »nå, nå, det kunde vara nog med mindre, blif inte högfärdsgalen för det gammal-mor.»

»Han pratar ban, Ulf där, och tänker inte längre än näsan är lång», genmälde den tilltalade, »tycker han, att det passar sig att här i slottet tala som i stugan där uppo i Kopparberget. G uds moder vare lofvad för gossen . . . men håll han tand för tunga, Ulf.»

»Hör hon, matmoder», återtog den oförbätterlige Ulf, »Märta-mor har blifvit spritt tokig, sedan bon kom hit på slottet.»

»Jag menar det är du själf, Ulf», hördes matmoderns milda stämma, »som ej kan hålla din tunga i styr af lutter glädje, sedan Herren och alla hans helgon välsignat männens arbete. Men så är det med oss lite hvar, jag känner mig ej själf rätt hemmastadd här i de stora slottsrummen, och det är ibland, som om jag längtade tillbaka till vår stuga på berget... Vill så Gud och den heliga jungfrun, månde vi snart få återvända dit! Men fortsätt med dina berättelser, Ulf», tillade hon efter ett kort uppehåll, »om du också öfverdrifver något, så är jag viss, att det sker af idel välmening.»

»Har ingen fara, matmoder! Men si huset är icke byggdt, för det att man fällt träden. Icke lära vi draga hem igen, förrän takåsen är rest, S:t Erik bevare så visst Engelbrekt!»

De båda kvinnorna gjorde korstecknet vid dessa ord, hvarpå den gamle trotjänaren började berätta tilldragelser ur befrielsekriget, den ena underbarare än den andra. Herman Bermans namn tycktes ban därvid med förkärlek föra på

tungan, och när han icke kunde underlåta att äfven omtala Erik, plirade han så innerligt förnöjd på mor Märta, som ofta andäktigt knäppte tillsammans sina bänder.

»Du har nu talat om östra och södra Sverige», sade slottsfrun, när Ulf slutat med berättelsen om, huru Halmstad upplät sina portar, »och äfven berättat, huru som vi återfått ett af de landskap, hvilka i den gode herren konung Magnus Erikssons dagar lydde under riket — men du har icke sagt något om den grymme fogden på Agneholm och om Herman Gisebar på Edsholmen och Paine Jönsson på Dalaborg i Dalsland.»

»De där nästena, matmor! — ja, se nu är det med dem som med de andra. Hur rar det ban sade, klerken, som var med den vördige herren biskop Tomas, nu före midsommar, då ban och Engelbrekt redo upp åt Uppsala till ärkebiskopen? . . . Sverige, sade ban, liknar en rosendelund, som haft en ond örtagårdsmästare, hvilken låtit marken öfverväxas af tufvor... Se, mycket begriper jag icke af klerkdom, men det kan nu äfven hon Märtamor förstå, att med tufvorna mente han fogdenästena, ocli med den onde örtagårdsmästaren konung Erik .. .»

»Förstå och förstå», snäste mor Märta, synbart bemödande sig att se ond ut. »Han, Ulf, har rätt fått tungbandet ur led, sedan ban kom hem från kriget. Står ban icke där och predikar ocli utlägger som en half klerk, utan att någon blifver klok på det. . .»

»Kan tänka, det bär långt bort från Erik nu .. . Nå, nå, det går an, så länge vi hafva sådana mästersvenner att ta till, för att rödja tufvorna ur rosendel unden! — Ja, som sagdt, där i Vermland och Dalsland satte Engelbrekt Peder Ulfsson till höfding, han, som var på Ornäs, när Engelbrekt drog till kungs första resan.»

»Han gästade hos Hans Djäkn på Ornäs och hjälpte honom att befria de olyckliga kvinnorna vid Torsångs

kyrka?» sporde slottsfrun.

»Han var det, ja, en riktig karlakarl, ban ock! Af Eds-2f»2

holm och Agneholm finnes icke sten på sten kvar, endast hungerstenarna i Gullspångsälfven skola till sena tider föra minnet af fogdens grymhet. På Dalaborg satt en oförskräckt fogde, men som retade bondehären till ursinnighet, så att ingen tapperhet hjälpte för honom . . . borgen togs med värjande hand, och då skulle Paine Jönsson blifvit nedhuggen på fläcken, fast han rusade på nåd och förskoning midt ur lågorna . . . 'Nej, nu skall ditt hjärteblod rinna', skreko bönderna, och man må säga, den arme syndaren var icke mycket värd då, lell!»

De båda kvinnorna lyssnade med den mest spända uppmärksamhet, ocli gubben myste så godt därvid. Det var hans stolthet att riktigt kunna lämna sin kära matmoder besked om allt, som timat under de händelserika månaderna mellan midsommar och mikelsmässan föregående året, och fast ban eljest var ordkarg, så var han rörande detta ämne riktigt vältalig, påminnande om de gamla barderna, fast han icke begagnade deras konstmässiga talesätt och 'bilder. Men därför lyste hans grå öga så innerligt förnöjdt, när han som nu lyckades sätta sina åhörarinnor i vånda.

»Nu har jag länsat andan upp i halsgropen igen», småskrattade ban och såg på mor Märta, som alltid fick kläda skotten, ty oaktadt all sin rättframhet och frispråkighet, hade han likväl ett visst undseende för Engelbrekts husfru.

»Jag vånne, ban sutte på hungerstenarna i Gullspångsälfven, så grym är han, Ulf! . . . Hur gick det med fogden?»

rJo si, Peder Ulfsson sprang midt in bland bönderna och bar ut Paine Jönsson ur lågorna, alldeles som Herman gjorde med fogden på Kumlaborg, för si, karlakarlar äro de båda två.»

»Är nu munnen i gång igen, gamle isbjörn?» hördes en vänlig stämma från dörren till riddarsalen, och Engelbrekt steg in i frustugan.

»Gud bevare dig, Engelbrekt», svarade Ulf, »men den tid skall komma, som skulle vilja betala hvarje ord af min mun med guld, om det då läte sig göra.»

»Det är dock väl, du håller dig till kvinnorna .. . men tron icke hälften af hvad han säger eder!»

»Hm! du säger något, Engelbrekt... ja, icke lärer den finnas, som kan skylla mig för att jag pratat bredvid mun, men visst är det, att en måste själf hafva varit med, för att sätta full tro till hvad vi bönder hafva uträttat med dig.»

»Se så, håll mun på dig, isbjörn», brummade Engelbrekt till hälften leende. »Nu skall du få annat att göra än prata kvinnfolken fulla med sagor . .. Yi skola snart rida upp åt Stockholm, sköt därföre väl om hästarna.»

Gubben gjorde sig genast färdig att gå ut, men såg med en viss oro på Engelbrekt, som om han velat spörja, om han själf skulle stanna hemma. Och Engelbrekt förstod honom och tillade:

»Glöm icke din egen gångare... vi två lära ändock icke kunna skiljas åt! . . . Du ock, mor Märta», fortsatte han, vändande sig till denna och sin hustru, »du ock skall få göra i dag. Den vördige herren, biskop Tomas, gästar oss i kväll och dröjer väl här ett par dagar. Spara icke på en god bägare mjöd, kära hustru, och tag fram af ditt bästa öl!»

Mor Märta stég upp vid dessa husbondens ord, och Engelbrekt blef ensam med sin hustru. Han gick bort och satte sig invid henne, och hans panna var klar, och ett uttryck af inre tillfredsställelse hvilade öfver hela hans anlete.

»Glada tidender hafva säkert i dag kommit dig tillhanda», sade husfrun, »jag vet mig icke på länge hafva sett ditt anlete så bekymmerfritt, som nu .. .»

»Icke glada tidender, hustru . . . men ser du, jag hoppas, att vi snart skola hafva kommit till godt slut på det

arbete, som vi hafva påbegynt. Konungen skall nu, enligt den dagtingan, som gjordes af våra fullmäktige med de danska, nu i maj sistliden i Halmstad, snart komma till Stockholm, och där skola vi väl få en ända på allt.»

»Guds moder gifve, att så ginge!» tillade husfrun med en lätt suck. »Och du menar, att ändan skall blifva god,

så att konungen återfår sitt rike, och att han sedan skall regera det efter som lag bjuder?»

»Det menar jag. . . Yäl månde konung Erik nu hafva sett, att svenske män icke låta lag och rätt trampas under fötterna. Han har dessutom icke haft något att anmärka mot Halmstads dagtingan, och med det tillägg, som vi nu annandag pingst gjorde i Uppsala, så hoppas jag, att vi skola hafva ett laga konungadöme att vänta hädanefter. Det står konung Erik fritt att antaga eller förkasta — i hvilketdera fallet som helst hoppas jag, att Sveriges rike skall vara be-tryggadt!»

»Gamle herr Krister Nilsson var dock icke där med eder, efter som du har sagt mig, ocb menar du dessutom, att desse herrar äro så alldeles att lita på, de hafva så länge setat i ro på sina gårdar ocb låtit allt detta elände frodas, utan att röra hvarken hand eller fot. . . nu vilja de vara med om allt, och slutet kunde blifva, att. . .»

»Säg ut, hustru, bvad menar du . .. ?»

»De kunde förena sig med kungen ocb hans vänner och göra sig fria från dig, och sedan . . . sedan kunde de gamla tiderna återkomma och allt som blifvit gjordt vara, som om det vore ogjordt.»

»Sådant kunde inträffa, och de finnas väl bland riksens herrar ocb män, som äro mig gramse.. . men jag menar, att äfven de nu mera nogsamt funnit, huru som ingen bondeman velat träda deras lagliga rättigheter för nära, och faran är för dem själfva lika stor som för allmogen. Gamle herr Krister var icke med i Uppsala, men hans son, herr Karl, var där, äfvensom herr Karl Ormsson och herr Kristers måg Bengt Jönsson samt dennes broder herr Nils. Att förena sig med konung Erik mot mig och Sveriges allmoge . ..»

Engelbrekt gjorde ett uppehåll och for därunder med handen öfver pannan.

»Det vore», fortsatte ban, »att skilja konungen för alltid från Sveriges rike, och fråga kan vara, huru det sedan kunde komma att gå med dem själfva.»

»Men tänk på de planer, som smidas i löndom . ..»

»Nej, nej, hustru . . . därpå vilja vi inte tänka, Sveriges herrar och män kunna vara mig gramse, de kunna till och med hata uppkomlingen, men sveket är dem främmande!»

Dörren till riddarsalen hade öppnats, just som Engelbrekt yttrade dessa ord, och biskop Tomas visade sig på tröskeln, samt strax bakom honom Herman Berman. Biskopen kastade en blick full af beundran och hängifvenhet på den enkla och flärdlöse mannen och den fromma slottsfrun.

»Hell eder, Engelbrekt, och eder fromma fru!» sade han, i det ban gick fram i rummet, »jag kommer så godt som oanmäld, men I fån icke räkna så noga med vän-besök!»

»Hafven tack, vördige fader biskop!» genmälde Engelbrekt och besvarade biskopens hälsning. »Yi hålla fast vid gamla seder, och i vårt hem har aldrig någon vän behöft anmäla sin ankomst.»

»Kunde dock hända, att ovän stege öfver tröskeln i väns skepnad! Minnens I hvad den gamle sjunger:

Så honom gick,

Sorle den godrådc,

då i Vigolfs

våld han gaf sig.

Väl han trodde

sin broders bane;

men till svek blef denne.

»Och hvem viljen I här nämna brodersbane?» sporde Engelbrekt.

»Brodersbane kallar jag honom, som sviker sitt fädernerike, och I veten själf, Engelbrekt, om alla dessa herrar, med hvilka I nu hafven haft att göra såsom rikets höfvitsmän, om de alla hafva följt eder af god vilja ...»

»Yäl icke med god vilja. . . men dock icke med svek.»

»Afunden är dock första steget därtill. .. Jag råder eder som vän i vårt fädernerikes namn, tagen eder till vara Engelbrekt. Yäl vill jag icke säga, att svensk man kan vara2f»2

svekfull, men lidelsen kan förblinda, och kommen det i håg, I förblifven alltid för många af dessa herrar en tvångsherre, lrvars välde de vilja först af allt afskudda sig.»

»Edert tal är en broders tal, biskop, och I skolen mottaga hela mitt hjärtas tack för den kärlek, I hafven visat mig så väl nu som tillförene, — men ett säger jag, och det är . . . mot den fiende, som handlar i löndom, äger jag inga vapen, och från den stund jag grep mig an med detta befrielseverk, har den tanken vid alla tillfällen stått klar för mig, att jag handlat omedelbart under Guds ögon. Hafver jag något godt förmått uträtta, så har det varit hans verk, och när jag icke mera behöfves, så må jag nöjd lägga mina ögon tillsammans, månde det ock ske genom dolda ränkers spel. .. Men ingen vill jag misstänka. . . Hvar helst jag faller, så månde om mig kunna sjungas hvad som ock står i den gamla sången:

Men Herren säg från helig himmel. Hem i sin glädje hans sjiil att fara bjöd sannan Gud!

En stunds tystnad inträdde efter dessa Engelbrekts ord. Men alla de innevarande grepos djupt af dem. Den fromma husfrun knäppte andäktigt tillsammans sina händer, och biskopen gick fram och sträckte välsignande sin högra hand öfver Engelbrekts hufvud.

»Fjärran, fjärran», sade ban med rörd stämma, »måtte den treenige Guden hälla den stunden från Sveriges land, att han skulle kalla dig hädan .. . och framför allt, måtte icke ditt blod komma öfver svensk mans hufvud!»

»Amen! fromme fader biskop!» vidtog Engelbrekt och tryckte biskopens hand. »Låtom oss ock för alltid lämna den tanken åsido. Yi hafva, menar jag, fullt upp att göra med hvad som måste ske för hvar mans ögon, för att offra tid och tankar på det, som ensamt måste hvila i Guds hand!»

Engelbrekt förde därefter sin gäst in i riddarsalen, men

då biskopen lät Engelbrekt förstå, att han hade viktiga saker att tala med honom om, gingo de båda männen till det rum, som var Engelbrekts enskilda, och som kallades slottets lönrum. Här framförde biskopen sitt ärende, som gällde att skaffa flere undertecknare af det beslut, som fattats i Uppsala Tid pingsten, och han utvecklade skälen därför.

Det nämnda mötet var en följd af det möte i Halmstad, som genom Hans Kröpelins bemödanden kommit till stånd. Denne hade redan i januari detta år, då riksmötet stod i Arboga och Engelbrekt blef väld till rikshöfvitsman, anhållit hos de församlade herrarne om ett möte för att öfverlägga om en hastigare uppgörelse, än hvad som blifvit fastställdt i Stockholm hösten förut. Detta samtal beviljades, och Engelbrekt jämte flera rådsherrar begåfvo sig herr Hans till mötes till Sigtuna, där denne äfven infann sig, åtföljd af en medlem af tyska riddareorden, Henrik Rowerdere, som på konungens begäran blifvit af ordenshögmästaren öfversänd till Sverige och där tillbringat vintern för att tillsammans med Kröpelin söka arbeta för konungen. Kröpelin ville nu draga till konungen och söka förmå honom att i godo uppgöra saken, utan att draga den inför rätta, och ingen önskade en slik uppgörelse högre än Engelbrekt själf. Herr Hans erbjöd sig själf att tillsammans med den tyske ordensherren

rida till konungen.

Så skedde äfven, men deras bemödanden hos konungen mötte stora svårigheter, och deras vistande i Köpenhamn fördröjdes däraf. Till slut lyckades de dock, understödde af ännu en ordensherre, som anlände direkt från Preussen, förmå konungen att samtycka till ett möte i Halmstad. Detta hölls i maj månad, och där hade man kommit öfverens om vissa hufvudvillkor för en förlikning med konungen, men dessa skulle närmare bestämmas på ett nytt möte i Stockholm den 29 juli, då äfven konung Erik själf skulle vara närvarande där. Det var också här i Halmstad, som det beslut fattades, att Engelbrekt skulle förlänas med Örebro slott och län. Tillika bestämdes här, att drots och marsk skulle tillsättas.

De i Halmstad närvarande svenske herrarne hade dock icke så tagit vara på rikets väl, som Engelbrekt och hans vänner ansågo nödvändigt, och därför hade efter deras hemkomst ett möte blifvit hållet i Uppsala, där under ledning af ärkebiskop Olof och Engelbrekt det beslut fattats, att Halmstads dagtingan endast på det villkor skulle hållas, att konungen med råds råde förlänade alla slott åt infödde svenske män och lofvade att hålla undersåtarne vid lag och rätt. Där hade dock endast 22 herrar varit närvarande, och bland underskrifterna saknades flera betydande namn, såsom Krister Nilssons, och dessutom var biskop Tomas af den tanke, att man borde förmå själfva de fullmäktige i Halmstad och deras vittnen att förena sig med de i Uppsala förbundne. Det vore så mycket mera maktpåliggande — menade biskopen — som föga vore att lita på en och annan af de senare.

Engelbrekt såg skarpt på biskopen vid dessa ord.

»Och hvem», sade ban, »skullen I vilja nämna såsom opålitlig i den herresamlingen, vördige fader biskop?»

»I ären så upptagen med riksvården, Engelbrekt», återtog biskopen, »att I icke sen eder tillbaka.»

»Så vidt det står i människomakt, vördige herre, menar jag, att jag haft och har ögonen öppna åt alla håll. . .»

»Hafven I ock tänkt på det rum, där vi nu befinna oss?»

»Örebro slott, biskop . . . hvad viljen I därmed säga? I dragen eder väl till minnes, hvem som ifrigast tillstyrkte mig att taga detta slott och län, som jag efter Halmstads dagtingan hafver i handom, liksom ock hvad som förmådde mig att därutinnan följa edert råd?»

»Väl drager jag mig detta till minnesD, svarade biskopen leende, »och jag skulle i denna stund gifva eder samma råd, eftersom jag är af eder tanke, att en slottsherres makt är nödvändig för den, som skall kunna vaka öfver folkets väl bland alla dessa herreviljor.»

»Ja väl, vördige herre fader! Och så litet står min hug efter denna äran, att i samma stund jag ser riket betryggadt, vill jag gärna lägga min slottslofven neder och draga hem

till mitt igen. Till bergen och kopparröken där uppe längta vi alla, som nu bebo Örebro slott. . .»

»I Sveriges land finnes dock mången herreman», gentog biskopen icke utan rörelse, »som med hätska ögon sett eder draga in på slottet här, och de sätta visserligen icke tro till något sådant tal af eder, ty de döma eder efter sig själfva . . . Se, därför mågen I vara på eder vakt, Engelbrekt, för rikets skull, om icke för eder egen. Vi hafva här i närheten den som gärna skulle vilja taga Örebro slott och län. . . herr Bengt Stensson på Göksholm!»

»Bengt Stensson», upprepade Engelbrekt eftertänksamt, »herr Bengt var dock med i Uppsala och satte med oss andra sitt namn under beslutet liksom hans son, herr Magnus ... hvi skulle jag då misstänka dem? Låt oss komma rätt i ro här i riket, och jag vill vara den förste som förhjälper den sträuge herren till detta slott.»

»En sådan tanke ryms icke i dessa herrars hjärnor . . . jag känner dem sedan gammalt, och I kunnen därför tro mig. De skola söka sak med eder och fara efter eder på det argaste, Engelbrekt!»

»De gånger, jag mött herrarne af Natt- och Dag-släkten, hafva de icke visat sig mycket varma för den sak, som är

allmogens och rikets, men ... de äro dock riddersman, herre biskop, och de kunna svårligen förneka sina egna handlingar, hvilka på sistone varit i enlighet med min och mina medhjälpares önskan. Dock är jag alldeles af eder tanke, att vi måga förstärka oss och skaffa flera män för vår sak bland herrarne. Slikt bör snart sättas i verket, om vi skola vara redo därmed till konungens ankomst.»

»De tidender, som nu i dagarna kommit mig tillhanda», genmälde biskopen, »och som riktat mina tankar på denna sak, hafva flutit ur en källa, som jag till en början ansåg ovärdig att begagna mig af, men då jag för ett par dagar sedan sammanträffade med herr Bengt Stensson hos gamle herr Ulf Bengtsson på Lagmansö, undföllo honom några ord, som stodo i öfverensstämmelse med hvad jag hört och gjorde2f»2

mig böjd för att icke förakta deu inhämtade varningen. Det var då jag förde mitt bud till eder, och jag uppsatte äfven en skrifvelse till vördige fader, ärkebiskop Olof, som jag förer med mig hit i det hopp, att I viljen draga försorg om dess afsändande. Min pålitligaste sven hade jag då redan sändt till Stockholm att reda till bostad för mig och mitt folk till herremötet.»

»Brefvet skall jag draga försorg om», svarade Engelbrekt, »jag menar, att Herman Berman må föra det till Uppsala, herr ärkebiskop Olof i händer, och då lärer den komma säkert fram.»

Under samtalet hade biskopens öga litet emellan hvilat på tvenne pilar, hvilka hängde hopbundna på väggen vid fönstret. De voro af en ovanlig form -och något rostfrätta, men icke förty glänste de i solljuset, som om detta förträdes-vis älskat att belysa just dem. Samtalet hade dock hittills afhållit biskopen från att tillfredsställa sin nyfikenhet i afseende på dessa pilar, men nu reste han sig upp från bänken och tog dem ned från väggen.

Dörren öppnades i detsamma, och Engelbrekt gick den inträdande till mötes, så att biskopen lämnades ostörd. Den nye gästen var grefve Hans, och Engelbrekt hälsade honom välkommen.

Först därefter fick han ögonen på biskopen, som så fördjupat sig i granskningen af de båda pilarna, att han icke gifvit akt på, hvad som tilldragit sig bakom honom. När Engelbrekt nämnde grefvens namn, vände ban sig om, och därvid föllo äfven Engelbrekts och grefvens blickar på pilarna, och båda tycktes på visst sätt gripas af anblicken, dock mest grefven. Han skyndade fram och fattade ifrigt de båda pilarna samt granskade dem noga.

»Kännen I dessa pilar, grefve?» sporde Engelbrekt.

»Ja!» svarade grefven utan att taga blicken från deras guldornament, på hvilka solen lyste med en egen glans.

»De äro af en egen art», inföll biskop Tomas, »och om jag icke bedrager mig, så förskrifva de sig långt ifrån ochHERTIG ALBREKTS PILAR.

äro sannolikt något byte från det heliga landet. Guldzira-terna äro bokstäfver och likna dem, som jag sett på ett och annat guldmynt, hvilket kommit från de otrognas länder.»

»Som I sägen, vördige herr biskop Tomas», började nu grefve Hans, »de förskrifva sig verkligen från dessa aflägsna trakter och hafva en gång tillhört hertig Albrekt af Mecklenburg, fadern till honom, som var konung här i Sveriges rike.

Han fattade ifrigt de båda pilarna samt granskade dem noga. (Sid- 2S8.)

De bjödos en gång min fader till köps, men ban drog sig till minnes, att han sett dem på Schwerins slott, och anade genast, att de på orätt väg kommit i innehafvarens hand. Köpmannen hette Lüdeke Rosenbrygge . . .»

»Rosenbrygge!» afbröt Engelbrekt. »Det var den lede mördarens namn i Sankt Görans gillet!»

»Lüdert Rosenbrügge var en son till denne, om hvilken jag talar», fortsatte grefven. »Min fader vistades då på sitt2f»2

slott Nowgarten i östra Pommern, och Lüdeke besökte honom där på en af sina handelsresor. Han sökte på allt sätt öfvertala min fader att köpa de dyrbara pilarna, och var så viss 0111, att ban talade till en, som icke kände dem, att ban till och med omtalade den förtrollning, som skulle hvila öfver dem, och som min fader påminde sig hafva hört hertig Albrekt omnämna. Till slut gjorde min fader min af att vilja behålla både krämaren och hans pilar och skicka dem till Mecklenburg, men den sluge mannen lyckades undkomma. Då hade likväl hertigen på sätt och vis redan vunnit sitt mål, efter som dessa pilar utlofva.»

»Och hvad utlofva de?» frågade biskop Tomas.

»Dessa guldhjärtan skola vara bokstäfver och innehålla ett löfte om, att pilarnas ägare skall vinna en krona; men de skola ock innehålla en varning att icke stinga sin egen lyckas lif, ty villkoret är ett rent hjärta.»

»Så slog spådomen in på hertig Albrekts son», anmärkte biskopen. »Men I hafven godt minne, grefve, som kunnen känna dessa pilar efter så många år . . .»

»De sammanhänga med en annan tilldragelse i mitt lif, som jag aldrig skall glömma. Min fader var död, och konung Albrekt hade förlorat sin svenska krona och satt fången i Skåne, och hans män kommo öfver till Tyskland, den ene efter den andre. Bland dem var äfven min frände, Rafn von Barnekow, I minnens honom säkert. . .»

»Det var en hård och grym man», sade biskop Tomas, »och jag menar, att han hade en dotter, som ban ryckte från man och barn, efter som ryktet sade. .. jag var då kanik i Strängnäs domkapitel.»

»Edert minne sviker eder icke», fortsatte grefven, »det var min fränka Richissa von Barnekow. Gamle riddar Rafn påstod själf, att han icke hade hjärta i bröstet, och jag nödgades medgifva, att han handlade, som om ban haft ett hjärta af sten. Den arma Richissa vistades på hans slott, men hon var som inmurad i sin graf. Så förflöto ett par år, och Rafn drog med sin dotter hit till Sverige, och när han kom åter,

Den storväxte mannen stod där midt emellan de båda riddarne och svängde sitt breda slagsvärd. (Sid. 293.)

var Richissa gift med en af hans vänner, en rik men föga ansedd man, hvars slott ej låg långt från hans eget. Jag vistades då någon tid hos min frände, men sedan gingo några

år, innan jag träffade honom och hans olyckliga dotter. Hon gjorde mig då medveten om sin olycka och bad mig rädda sig, om det stod i min makt. Jag gaf henne mitt löfte, ty jag ansåg hvarje riddare uppmanad att göra allt för hennes räddning ur den förfärliga belägenhet, hvari hon befann sig.»

Biskopen och Engelbrekt lyssnade till berättelsen med den mest spända uppmärksamhet, och den senare visade genom de växlande uttrycken i sitt ansikte tydligt, huru nära berättelsens hufvudperson rörde honom.

»Det var kort efter konung Albrekts återkomst ur sin fångenskap, och den ena lustbarheten aflöste den andra, och vid alla skulle min olyckliga fränka vara tillstädes. Efter en sådan, som ägt rum på Schwerins slott, skulle jag sätta min räddningsplan i verket. Min ende förtrogne var en man, på hvilken jag fullkomligt litade och som tillhörde en köpmanssläkt, med hvilken min far stått i mycken förbindelse. Han hette Erik Bildstein . . .»

»Erik Bildstein!» afbröt Engelbrekt.

»Ja . . . kännen I honom ?»

»Han var min ungdomsvän . . .»

»Och nu . . . är han månne död, den ädle mannen?»

»Nej. . . nej, ban lefver än, men är här i våra bygder känd under ett annat namn.»

»Och det är?»

»Belgsting!... Men foitsätten I eder berättelse, grefve ... jag vet, att mannen vid den tiden vistades där ute, men jag visste icke, att han stått i någon beröring med eder eller med . . .»

»Med Johan viljen 1 säga . . . Med honom hade han heller intet att skaffa. Nå väl, allt gick efter aftal, och vi redo allt hvad hästarna förmådde springa från Schwerins slott. Yi hade dock icke ridit långt förrän vi funno oss förföljda, och jag igenkände tydligt den gamle Rafn och hans måg riddar Balzar. Mitt enda hopp stod till en mörk skog, som vi nalkades; där borde vi kunna befria oss från de förföljande, menade jag. Men här mötte en ny fara. Skogen doldeHERTIG ALBREKTS PILAR.

en hop beväpnade, som rusade fram, när vi kommo; och jag igenkände i den månljusa natten Lüdeke Rosenbrügge och hans son Llidert. Men de gjorde ingen min af att vilja anhålla oss, den gamle vinkade tvärt om med handen, och vi redo in i skogen. Yi kastade oss genast in på en sidoväg för att med det första komma igenom, men snart nådde ljudet af svärd, som slogos mot hvarandra, och af ropande röster våra öron. Jag var till en början villrådig, om jag skulle vända om eller fortsätta min väg, men jag ville framför allt icke, att något oförsedt skulle drabba min frände, och till slut kunde jag ej längre motstå begäret att ila tillbaka till hans hjälp. Jag var nämligen öfvertygad om, att anfallet och striden gällde honom.

»Det var någon öfverrumpling af hansefolket», anmärkte biskopen, »men det förundrar mig, att I fingen rida oantastad, grefve.»

»Alltsammans var en tillställning af Lüdeke. Om ban fått någon kännedom om mitt företag, vet jag ickë, men att ban lämnat Rafn von Barnekow en sådan underrättelse, endast för att narra honom i fällan, det fick jag sedan veta.»

»I lämnaden alltså eder franka och kom till stridsplatsen?»

»Jag bad Erik Bildstein rida förut tili ett närbeläget kloster och invänta mig där, hvarpå jag skyndade till stridsplatsen. Där såg jag först min frankas rätte make, och det var en syn att skåda, som icke glömmes när man sett den. Den storväxte mannen stod där midt emellan de båda riddarne och svängde sitt breda slagsvärd, så att man efter man af krämarfolket föll. Just som jag kom, såg jag honom med oemotståndlig arm rödja en bred väg genom lunden och ropa åt riddarne att störta igenom. Rådet följdes, men Lüdeke kastade sig i samma ögonblick upp på en häst för att förfölja sitt rof. Då fattade den väldige kämpen i armborstet, som hängde på köpmannens rygg, och skulle ofelbart ryckt honom af hästryggen, om icke bandet, som höll armborstet, lossnat, och han sålunda sluppit lös.»2f»2

»Och pilen?» sporde biskop Tomas.

»Den gamle riddar Rafn, som blödde ur flera sår, var snart upphunnen . . . Han så godt som sjönk af hästen, när han kom fram till mig, och jag höll honom i mina armar, när den vilde krämaren kom. Redan höjde ban svärdet, och innan jag hunnit lämna min frände och fått mitt svärd ur skidan, skulle riddar Rafn von Barnekow icke mer varit bland de lefvande, om icke . . .»

»Han träffades af pilen?»

»Han träffades af ett säkert pilskott, så att piludden, som gått in bakifrån, stack ut nedom hjärtat. Det var en pil alldeles likuande denna»; grefven upplyfte pilarna och vände dem i solljuset.

»Och Johan?»

»Han stod kort därefter framför oss, och äfven riddar Balzar, som till en början vikit af inåt skogen, infann sig. Båda kände Johan, och ban möttes icke af vänliga blickar från dem, hvilkas lif ban räddat. Min frände reste sig upp och ropade: 'du är min fånge!' och uppmanade mig och Balzar att afväpna honom. Mannen bleknade, men

hans hufvud var högburet, och en blick af både förakt och ömkan mötte de båda riddarne. 'Väl hade jag annat väntat af eder, riddar Rafn', sade han, 'så visst som I, riddar Balzar, hade väntat annat af mig, än att jag skulle rädda eder! Men nu, dragen edert svärd, ty en af oss måste dö!' — Riddar Balzar bleknade i sin ordning, och min frände skummade af vrede. Balzar var dock en ovärdig lem i ridderskapet, liksom ban var en ovärdig make åt Richissa. Innan någon visste ordet af, hade han försvunnit. Flera svenner hade under tiden kommit till, bakhållet i skogen var borta, och de förde Rafn von Barnekow åter till Schwerins slott. Johan och jag blefvo ensamma. Jag var på det djupaste gripen af hvad jag hade hört och sett, och jag drogs af bela mitt bjärta till den olycklige och förtviflade mannen.»

»I skolen ock hafva redelig tack för det deltagande I då visaden min olycklige vän», sade Engelbrekt, »många gånger har ban talat med mig därom!»

»Mig lyster dock att höra slutet på eder berättelse, grefve», inföll biskop Tomas.

»Föga mer har jag att säga», genmälde grefven. »Erik Bildstein kom från klostret. Han gaf sin häst åt mannen, som han kände, och samma natt föll riddar Balzar för den förtviflades svärd. Men armborstet och pilarna lågo invid den döde krämaren på vägen, och dem tog Erik jämte en silfverkedja, som varit bunden om likets hals. Hans fader hade köpt båda delarna af den döde, som på ett bedrägligt sätt behållit dem.»

»Och Erik Bildstein eller Belgsting . . . han behöll dem äfven?» sporde åter biskopen.

»Ja, men han hembjöd dem först åt konung Albrekt, och denne gaf honom dem som minne af sig.»

»Så är det då af Belgsting, som I hafven fått dessa pilar, Engelbrekt?» sade biskopen, vändande sig till denne.

»Ja ... ja, det är af Belgsting», svarade Engelbrekt, tydligen bemödande sig att bibehålla sitt lugn och att leda samtalet in på andra äpinen, något som kanske fallit sig svårt, om icke Herman Berman inträdt i rummet.

Denne mottog med glädje uppdraget att rida till ärkebiskop Olof, och därefter gingo alla till matsalen, där en anrättning väntade, som gjorde mor Märta all heder.

Efter måltiden ledsagades de förnäma gästerna till sina rum, men biskopen tog Herman Berman med sig och samtalade länge med honom om det ärende, han skulle uträtta hos ärkebiskop Olof.

»Det är en allvarsam herre», sade biskopen, »och mycket pröfvad i lifvets skola, helst efter den långa striden med konung Erik, men han är tillika af ett ädelt sinne, så att den låga hämnden är honom fjärran liksom de gärningar, hvilka icke tåla dagens ljus. Att han står på Engelbrekts och vår sida, är alldeles icke därför, att han genom Engelbrekt i viss mån kommit till sin ärkebiskopsstol, utan därför att han i själ och hjärta delar våra åsikter. Han hatar våld och väld, liksom vi göra det, och den heliga kyrkan har,

Gud bättre, under de gångna åren dragit ett kors lika tungt som Sveriges allmoge.»

»Jag förstår eder, vördige herre», sade Herman. »Jag bör ej inför ärkebiskop Olof tala om hemliga stämplingar. . . ban är af samma sinnelag som Engelbrekt. . .»

»Alldeles ... Men framställ däremot nödvändigheten att med namn och sigill binda de tvehugsne. .. Stämplingar», tillade biskopen liksom för sig själf, men såg plötsligt upp på Herman och lät blicken länge hvila på honom — »jag känner eder för en ärans man, käre son ... du och jag, vi vilja vaka för hjälten där inne!»

Herman fattade eldigt biskopens utsträckta hand och kysste den.

»Här finnas blindskär i farvattnet, son . . . och det är mot dem, som de stora skeppen krossas, icke emot den synliga klippan, om ock vågorna brottas aldrig så höga kring hennes hjässa. Konungen med allt sitt lättsinne är en fiende af det senare slaget, men blindskären ... de äro att söka bland riksens herrar. Se därför upp, käre son, mitt vapen är bönen, du är bandlingens man, ocli därmed Gudi befalladt!»

Herman aflägsnade sig och biskopen försjönk i tankar. Han genomgick för sig själf, hvad han hört grefve Hans berätta, och han tyckte sig se framför sig den ovanliga pilen, som i så hög grad fäst hans uppmärksamhet. Han gick fram och tillbaka i rummet, under det att tankarna fortsatte sitt tysta arbete. Så kom han att stanna vid fönstret och se ut öfver slottsmuren och staden, som låg i den klaraste belysning. Himlen var alldeles molnfri, och fullmånen stod högt på fästet.

Kring slottet var en fri plats på andra sidan vallgrafven, där vattnet glittrade i månskenet. Ingen människa syntes till, men just som biskopen stod där, tycktes en trädstam liksom dela sig. Biskopen ansträngde sig för att närmare taga reda på förhållandet, och han såg då, att en man af mer än vanlig längd befann sig invid eller bakom trädstammen och litet emellan lutade sig fram. Stundom glänste något

till vid mannens skuldra, som om han där haft någon prydnad af metall. Men han befann sig så i skuggan under de lummiga grenarna, att det endast var, när vinden öppnade en väg mellan bladen för någon månstråle, som den där glänsande punkten visade sig.

Slutligen kommo ett par ryttare ridande mot slottet. Mannen steg då åt sidan och kastade öfver sig en kappa, men biskopen såg dock ganska tydligt, att ban bar ett armborst på ryggen, och att det var från detta, som den glänsande pilen härflöt.

Företeelsen passade så fullkomligt in med den berättelse, som han hört om kvällen och som nu sysselsatte hans tankar, att dessa genast voro färdiga att i armborstet se hertig Al-brekts och i kogret de förtrollade pilarna. Han såg flera gånger ut genom fönstret, men mannen visade sig icke mera.

Osökt fördes hans tankar från pilen på Engelbrekt, och i undersköna bilder trädde den käre vännen fram för honom, än ridande ensam i skogen, okänd och obemärkt och till och med hånad, såsom när han första gången mötte honom på vägen förbi' Biskops-Arnö, än stående i sin enkla storhet framför den vilseförde konungen, än i spetsen för bondehären eller inför riksens herrar och män såsom i Vadstena.

Nu var han den mäktigaste mannen i Sveriges rike. Han stod där så underbart stor och härlig i all sin anspråkslöshet och i sin fasta tro på Guds bistånd, och solljust och starkt och mäktigt låg riket vid hans fötter, men skuggor foro öfver marken, de blefvo allt flera, de antogo människogestalt . . . biskopen tyckte sig känna många af dem .. . men hvarje man bar en af hertig Albrekts pilar i sin hand. Det var den sista taflan, som upprullades för hans själs öga. Bilderna förlorade sin begränsning och flöto tillsammans i formlösa töckenskepnader. En pil med inbrända guldsirater var den sista klart förnimbara bilden.2f»2

II.

Gråmnnkarne.

Följande morgon samlades man åter i matsalen. Biskop Tomas kom sist, och när han inträdde, höll han ett papper i handen.

»Hevreka!»1) sade han, och hela hans anlete strålade af hänryckning. »Jag har ofta sport mig själf, hvadan det liar kommit sig, att vårt sköna, härliga fädernerike suckat och våndat sig som rosenlunden, när höstvinden strör hlommor och blad öfver heden ... I hafven fört mig till lösningen* af gåtan, Engelbrekt, och därför skolen I vara den, som först läser henne.»

Därmed räckte biskopen papperet åt Engelbrekt och till-

lade:

»I dag på morgonen kom andan på mig, och jag såg klarare än någonsin hvad som oss brustit. .. Läs, läs, Engelbrekt, I ären man att stå med svärd och udd för hvad den gamle biskopen skrifvit.»

Engelbrekt läste, och det var som om orden varit skrifna särskildt för honom. Också fattades ban själf af deras djupa, man kunde nästan säga heliga betydelse. Det var den bekanta visan »om friheten». När Engelbrekt uppläste den sista versen, darrade hans stämma af rörelse.

Frihot iir en segerhamn; det visar frihet med sitt namn dem, som henne kunna lida. En hamn vär2) for vind och vllg, frihet beskärmar både hög och 14g; thy bör man frihet pryda.

') Jag har funnit det!

*) Värjer.

Många sköna och kraftiga ord talade biskop Tomas dessutom den morgonen, och stämningen fick en anstrykning af glad högtidlighet, när en hvar tänkte på Herrens nåd, som hjälpt Sveriges folk ur så mycken nöd och så mycket elände.

Han var klädd som en krämarsven och bar en packe kläde öfver axeln.

(Sid. 300.)

En knapp timme därefter red Herman Berman, åtföljd af Erik, ut från Örebro slott, och kort därpå red äfven grefve Hans med sina svenner. Han red i samma riktning som Herman, men färdades långsammare och ämnade sig raka vägen till Stockholm.

Herman och Erik redo i sakta traf vägen fram. Just som de lämnat staden och kommo ut på landsvägen, fästes deras uppmärksamhet vid en man, som utmärkte sig genom

sin långa och resliga växt. Han var klädd som en krämar-sven och bar en packe kläde öfver axeln. Herman kastade blott en flyktig blick på honom, men Erik följde skarpt alla hans rörelser och blef till och med därunder något efter sin herre. Mannen tycktes icke märka det uppseende ban gjorde, utan fortsatte lugn sin gång, gnolande på en visstump, och försvann i ett litet hus vid utkanten af staden.

Erik gaf med detsamma sin häst sporrarna och var några ögonblick därefter vid Hermans sida. Det var en vacker morgon, och en svalkande vind for sakta fram genom skogen och öfver den stora slptten. Erik var vid ett förträffligt lynne och slog fram det ena spörsmålet efter det andra, men erhöll korta eller inga svar. Det tycktes dock icke bekomma honom synnerligt. Hans breda mun drogs till ett skälmskt leende, och ban började sjunga sin älsklingsvisa om Elisif, som bortfördes ur Riseberga kloster af Bernhard den långe.

När icke heller detta tycktes väcka hans herre ur de drömmar, hvari ban dvaldes, började Erik, som nu tycktes hafva satt sig i sinnet att underhålla sin herre med eller emot hans vilja, att tala för sig själf.

»Det är visst», sade han och gaf sin häst ett lätt slag med en mjuk videkvist, som ban ryckt till sig, »det är visst, att någonstädes i denna världen måste hon finnas, och visste jag blott det, nog skulle vi sedan blifva två om att taga henne...jo, den hårde herr Bernhard var nu lik alla dessa utländingar, men ban fick likvisst sin vilja fram, och det skall jag hafva med, så visst som du heter Blacken!» därvid slog han åter ett slag med vidjan.

Herman såg förvånad på ynglingen, och denne log så skälmskt mot honom tillbaka.

rJoho, det säger jag, så Erik Larsson jag heter!»

»Om hvem och om hvad talar du, Erik?»

»Hm ... det var ock en fråga. Om en riddersman, som har en stolts jungfru kär», sade han, »och som skall vinna henne, så mörkt det än ser ut.»

»Så månde du den gången lofva mera ut, än som du kan hålla, Erik!»

»Menar du det, Herman! Jag tänkte dock, att när stolts jungfrun och riddaren hafva saken på det klara, så skulle

icke mycket fattas. Om det nu vore så, att du hölle stolts Agnes, grefvedottern, kär, liksom jag vet, att hon håller dig, så kan jag icke fatta, hvarför du icke skulle taga henne till din hustru, Engelbrekt och oss alla till storan glädje.»

»Slik sak reder sig icke så lätt, som du tror», genmälde Herman halft leende. Erik svarade därpå, i det han sjöng en vers ur en annan folkvisa, som handlade om samma ämne, nämligen huru herr Sune Folkesson tog konung Sverkers dotter ur Vreta kloster.

Det var herr Sune Folkesson, sade till sin broder herr Knut: vi vilja rida till Vreta kloster och taga jungfru Elin därut.

Diir ligga de hjältar slagne!

»Stolts Elin», tillade han, »var dock en konungadotter, och allt gick lyckligt och väl... stolts Agnes är blott en grefvedotter, hon, — och det lyster mig att se, om icke den stränge grefven skulle gifva med sig, när saken icke hade någon återvändo. Alltsammans hänger därför på att veta, hvar hon nu finnes, stolts jungfrun. Sedan skulle jag hellre låta mitt lif, än låta två människor sörja sig till döds. Ja, det säger jag, och du har nu en gång gifvit mig den vanan att tjäna dig, Herman, och därför säger jag: tusen gånger hellre dö, än låta slikt hafva sin gån g.»

»Allt detta kunde kanske hjälpas, och lyckan ändå blifva mig blidare, än min fader, men rede ock stolts jungfrun här vid min sida, jag säger dig, Erik, jag förde henne raka vägen till sin fader! Grefve Hans har mitt löfte, och Herman Berman blir det trogen, så länge hans hjärta slår och han själf råder öfver sina handlingar. Ditt tal är därför onyttigt, Erik. Månde2f»2

det så gå, huru det vill, men Gud råder öfver mitt och stolts jungfruns öde.»

De hade nu hunnit ungefär midt för Ringkarleby kyrka, och Erik tycktes grunda på, huru han skulle besvara det sista inkastet, då både hans och Hermans uppmärksamhet fästes vid en ryttare, som i sporrstreck nalkades dem. De vände sig om och sågo en lång och välväxt krämarsven, som satt bättre och säkrare till häst, än hvad man af en sådan kunde vänta. Herman höll inne sin häst, för att invänta den bråde ryttaren, men denne hade knappt fått sikte på de båda männen, förrän han stack af åt höger nedåt Ringkarleby, där en ridväg slingrade sig fram norr om Hjälmaren och närmare stranden, än den som ledde till Arboga, åt hvilket håll Herman ämnade sig.

Liksom Herman, så höll äfven Erik inne sin häst, men när han rätt fick ögat på krämarsvennen och såg denne kasta sig in på sidovägen, gaf ban sin häst sporrarna och var ögonblicket därefter försvunnen. Herman ropade efter honom, men intet svar följde; blott det bortdöende ljudet af galopperande hästhofvar nådde hans öra.

Det var aftonen den 27 juli, som året 1435 inföll på en tisdag, då Herman Berman kom ridande på Brunkebergs-åsen, där vägen gick fram ner till Norrbro och Stockholm. Han kom från Uppsala, där ban förgäfves sökt ärkebiskop Olof, hvilken redan dragit till Stockholm och som på tisdagen skulle vara att träffa i S:t Klara kloster, där han hade något ärende att afgöra med abbedissan, syster Birgitta Magnusdotter. Herman hade hunnit ungefär så långt, som dit där den nuvarande Kungsbacken är belägen. Till höger utbredde sig ett träsk, som så småningom höjde sig framemot den höjd, där klosterbyggnaderna voro uppförda, hvilkas hvita murar och blytäckta tak och torn stucko fram mellan träden i skogslunden på norra sidan. Till vänster om sig hade ban hög skog, men där och hvar befann sig ett hus, synnerligast åt klostret till, som ägde en stor del af denna mark. En mängd trädgårdar och tomter voro här uthyrda till borgare i Stock-

holm eller till frälsemän. De flesta husen, som där voro uppförda, hade tillhört hyresmännen, men efter deras död kommit i klostrets ägo, enligt formligen ingångna kontrakt, som ännu finnas i behåll. Genom den stora rikedom på gods och gårdar, som klostret ägde, ej blott här i sin närmaste omgifning, utan vidt omkring i riket, var sysslomannens befattning både vidsträckt och svår. .

S:t Klara kloster var ett bland de rikaste i Sverige och hörde till den klosterorden, som företrädesvis var en stats-orden, nämligen Franciskanernas. En sådan klosterorden var äfven Dominikanernas, och böra båda skiljas från de äldre landtklostren, som hufvudsakligen tillhörde Benediktiner och Cistercienser eller Bernhardiner. Här i Stockholm ägde Franciskanerna tvenne kloster, ett brödrakloster på den nuvarande Riddarholmen och systerklostret på Norrmalm. Af sin dräkt kallades Franciskanerna vanligen »gråbröder» eller »gråmunkar», hvaraf ännu i dag »Grånmnkegränden» bär ett minne. Båda dessa kloster hade konung Magnus Ladulås att tacka för sin uppkomst och till en stor del äfven för sin rikedom. Men rikedomen hade haft sina vanliga följder inom dessa ordnar, såsom öfver allt, där den icke brukas med ett rent sinne. Öfverflöd och vällefnad rådde inom klostren till den grad, att mången riddares boning icke kunde täfla med dem. Väl bar gråmunken ännu sin säcklika kåpa, hopbunden med ett rep om lifvet, och försmådde icke att med påsen på ryggen knacka på dörren så väl hos riddaren som hos bonden, men inom klostermuren försvann ödmjukheten, och njutningslustan trädde i stället, ohöljd, for-dringsfull och svår att tillfredsställa.

Uppe på åsen, där Herman befann sig, när ban kommit ett stycke fram, så att han till vänster om sig kunde se spiran från S:t Görans hospital, som nu 1420 blifvit nybyggdt,1) tjusades ögat af den härligaste tafla, och ofri-

') Det var liksom de båda nämnda klostren inrättadt af konung Magnus Ladulås på en tomt, som han tillbytt sig af ärkebiskop Magnus och Uppsala domkyrka 1286. Det låg ungefar där nu Johannes kyrka ligger.2f»2

villigt stannade lian, för att ett ögonblick njuta af hennes

skönhet.

Då hörde ban steg på sidan om sig, och en gråmunk, som tycktes komma från S:t örjans hospital, gick tvärt öfver vägen nedåt klostret till. Detta var icke något att undra på, ty klostren, såsom tillhörande samma orden, hade mycken beröring med hvarandra, och Herman skulle sannolikt icke vidare kommit att tänka på munken, om ban icke kort därefter ned mot sluttningen af backen sett ytterligare tvenne gråmunkar styra kosan åt samma håll som den först nämnde.

Han vände nu sin häst och började rida utför höjden, men upptäckte därvid ytterligare en gråbroder, som kom norr ifrån och på en slingrande gångstig utmed träsket nalkades skogslunden vid klostret. Detta munkamot väckte hans misstankar, och ban beslöt att, så vidt det stod i hans makt, utspana dem, prisande därvid sin lycka, att ärkebiskop Olof just nu befann sig i klostret; ocli att icke denne hade stämt dit munkarne, var ban så mycket mer öfvertygad om, som det var en bekant sak, att ärkebiskopen ogärna led dessa hycklande ordensmedlemmar.

Sysselsatt med dessa tankar och huru ban klokast skulle ordna sina mått och steg, hörde han sitt namn uttalas bakom sig. Han vände sig om och såg till sin öfverraskning Erik komma springande. En förebråelse sväfvade på bans läppar, men Erik lade banden på munnen och pekade bortåt en tät skogsdunge bakom en hög träbyggnad. Under armen bar ban ett bylte liksom en hoprullad klädebonad, och utan att invänta något svar af Herman, gick han bort åt den nämnda byggnaden. Herman betänkte sig ett ögonblick, men så steg ban af sin häst och band honom under ett lummigt träd samt begaf sig efter Erik.

Denne hade stannat på något afstånd från byggnaden, på ett ställe där tätvuxna granar alldeles skylde honom för alla obehöriga blickar. När ban fick syn på Herman, vinkade ban häftigt med handen.

»Här föregå viktiga saker», hviskade han, »och ingen tid är att förlora. Det gäller Engelbrekt och Sveriges rike och dig själf och din käresta, Herman. Allt beror på, om kungen vinner eller förlorar nu på mötet. Du får veta allt där i klostret. Jag har kåpa med mig och lösen . . . Nej, nej, fråga intet, vill icke du, så går jag. .. spånaden måste kännas i grund för att kunna upprifvas i grund. Sedan vill jag berätta dig allt. Krämarsvennen var ingen annan än långe Magnus. Mårten Skrifvare är här ... I klostret församla sig nu riksens herrar och män ... lösen är: Franciskus och den heliga Klara! — Jag tager Brand och för honom till Henrik Klensmed.»

Under det Erik talade, hade ban uppvecklat sitt kläde och kastat öfver Herman en gråmunkekåpa. Herman var ett ögonblick oviss om, hvad ban här borde göra. Det bjöd emot att under en förklädnad liksom smyga sig in i främmande egendom, men här var det dock fråga om fiender, om Engelbrekt och fäderneriket, och detta bestämde honom.

På en omväg kom ban ned emot träsket och följde där gångstigen fram till klostret, där ban utan svårighet insläpptes. Till hans lycka hade en annan gråbroder blifvit insläppt strax före honom, och ban följde samma riktning som denne, eljest hade ban sannolikt förrådt sig genom sin obekantskap med samlingsplatsen för detta munkamot.

Munken försvann i en byggnad på södra sidan. Herman släpptes äfven utan svårighet in i byggnaden, men här hade hans vägvisare fått för stort försprång. Herman skyndade fram genom en lång gång, från hvilken andra hvälfda gångar ledde både åt höger och vänster, men ingenstädes stod munken att finna. Alla utgångar voro äfven stängda och ej ett ljud hördes i den stora byggnaden, så att det tycktes fåfängt att hoppas på främmande hjälp, äfven om nöden tvingat att anlita en sådan och våga ett farligt spörsmål. Tystnaden, ovissbeten och oron drefvo till slut Herman till det yttersta. Han gick in i en af sidogångarna, fullt besluten att här våga en fråga.2f»2

Redan lyftade ban handen för att bulta på den lilla dörren, då ban hörde en annan dörr bakom sig öppnas och tillslutas, men så sakta, att det lät mera som ett svar på hans innersta önskan än som en verklighet, eftersom människans sinnen ofta pläga gäckas med skenbilder af det, som uppfyller själen. Herman vände sig om.

Fram emot honom sväfvade andelätt en kvinnoskepnad, inhöljd i en sid grå kappa, men med ansiktet obetäckt. Herman, den starke mannen, måste stödja sig mot muren, — ett så öfverväldigande intryck gjorde åsynen af detta ansikte på honom. Han ville springa fram, han ville tala, men fot och tunga voro som förtrollade, blott ögat såg och liksom drack sig rusigt ur de sköna dragen i detta fina, men bleka och sorgsna anlete.

Själf var han oigenkännlig i sin munkkåpa med den djupt neddragna hufvan. Den sköna uppenbarelsen försvann hastigt som en drömbild. Hon drog också en vid kappan fastsittande hufva öfver sitt hufvud och vek om hörnet till den stora gången, som gick långs hela byggnaden. Knappast mera i stånd att behärska sig, störtade Herman fram, men gestalten försvann genom en dörr, som ledde utåt klosterträdgården.

»Agnes!» hviskade Herman och sträckte sina armar mot platsen, där kort förut den sköna synen visat sig.

Ljudeliga steg af järnklädda fötter bragte honom åter till sans. Han lade armarna i kors öfver bröstet, som om han fått någon plötslig ingifvelse, och blef så stående. Stegen kommo emellertid allt närmare.

»Hitåt, broder», hörde han då en stämma i sidogången strax bakom sig, ren munk med sporrar har endast en väg att vandra, och har någon syster förhäxat dig, så lärer hon vara att finna i morgon lika väl som i dag.»

Därmed gick den talande sidogången i ända och stannade framför en dörr, på hvilken ban slog tre slag. Herman hade vändt sig om och stod tätt bakom honom. När dörren öppnades, följdes de åt utför en stentrappa ned i trädgården.

Herman, den starke männers måste stödja sig mot muren. (Sid. 306.)

På södra sidan om klostret utbredde sig tvenne vidsträckta trädgårdar, hvilka sträckte sig ända ned mot stranden af Mälaren, som här bildade en fjärd mellan Norrmalm och Lidarne eller den nu varande Kungsholmen. Längst ned

vid stranden var uppfördt ett mindre stenhus, omgifvet af lummiga träd, och ned emot detta, men följande tätt

utefter en skuggrik häck af sällsynta träd, gick gråbrodern, som tilltalat Herman och som bar sporrar, likasom ban, fast de voro af guld.

Framkommen till det lilla huset, slog den besporrade munken trenne slag på dörren, hvilken öppnades, hvarpå han hviskade något i örat på den, som öppnat, och försvann i det lilla huset. Herman stod en stund liksom obeslutsam. Hans blick for litet emellan öfver blommorna och lindarna i den vida trädgården, och hvarje ögonblick trodde han sig få se en nunna skymta fram på den mjuka gräsmattan. Slutligen längst bort vid stranden inom infattningen af en rosenhäck såg han verkligen åter den sköna gestalten. Hon satt med hufvudet lutadt mot banden och blickade ut öfver Mälarens glittrande vågor, och hufvan var så mycket tillbakadragen, att en del af ansiktet var fritt. Herman kunde icke taga sitt öga från denna tafla. En feberrysning genomilade honom, och han tog ett steg, som om ban velat skynda fram till drömmerskan vid stranden.

Men i detsamma hejdade ban sig. Han tryckte handen mot pannan, och ögonblicket därefter vände ban sig med långsamma steg mot dörren till huset, där gråbrodern försvunnit och där således herremötet skulle äga rum. Han slog i sin ordning tre slag på dörren, som öppnades. En munk böjde sig fram och hviskade:

»Franciskus!»

»Den heliga Klara!» hviskade Herman tillbaka och insläpptes.

Det lilla huset innehöll ett enda rum, som syntes större än hvad man utifrån kunde sluta till. Taket var uppburet af sex murade pelare. Rundt omkring väggen gick en bänk, hvarpå sutto idel gråmunkar, tysta, högtidliga skepnader, som på Herman gjorde ett hemskt intryck. De voro nattliga skuggor, hvilka kalla och dystra bortskymde solstrålen, som ännu

dallrade i hans hjärta "under formen af ett underskönt flick-hufvud invid en rosenhäck.

Herman tog plats till höger, där ett rum var ledigt på bänken strax bakom en af pelarna. Knappt hade han satt sig, förrän en gråbroder trädde fram midt i rummet och tycktes öfverräkna de närvarande.

»Yi äro fjorton», hördes han därefter säga, och rösten tillkännagaf en äldre man, »tvenne saknas, men vi kunna, i alla händelser räkna på dem. Alltså, bröder och svenske män, må vi begynna. Nej, nej, broder», tillade ban ifrigt, i det han vände sig till en af munkarne, som kastat tillbaka sin hufva och blottat Ture Turessons (Bjelke) anlete, »nej, nej. . . vi känna hvarandra alla, som här äro närvarande, och vi måste iakttaga all möjlig försiktighet; fönstren och väggarna kunna hafva både ögon och öron . .. låtom oss därföre blifva be täckta!»

»I veten alla hvad som fört oss tillsammans», fortsatte han därpå med sakta, nästan hviskande stämma, »nämligen konungens ankomst och nödvändigheten af att söka oss skydd mot den fiende, som hotar oss lika mycket som hans nåde konungen. Enligt vår gjorda öfverenskommelse uppmanar jag eder att säga, hvad hvar och en efter mogen pröfning anser vara oss bäst och nyttigast.»

Den gamle, i hvilken Herman på hans gång och rörelser tyckte sig igenkänna den, som gått öfver vägen förbi honom från S:t Göranshospitalet, tog några steg tillbaka och satte sig i en bekväm karmstol, som stod något fram på golfvet midt för ingångsdörren.

Med dämpad röst, men utan att iakttaga samma försiktighet som mannen i karmstolen, började då en annan gråbroder, i det han reste sig från bänken och steg fram på golfvet, lutande sig mot en af pelarna.

»Mycket har jag», sade han, »sedan de ärlige herrarnes hemkomst från Halmstad och ännu mera sedan mötet i Uppsala nu annandag pingst sistlidne öfvervägt de närvarande förhållandena, och ett är mig klart, att hafva riksens herrar

och män lidit ondt af konung Erik, så hafva vi mer att vänta af Sveriges bönder, Gucl straffe mig, och deras höfvitsmän, Engelbrekt Engelbrektsson, som nu tillika sitter vid vår sida i rådet och sedan ett år förer styrelsen i

Sveriges land. Bättre synes det mig vara att lida och fördraga hvad ondt är under vår herre och konung, än under ett bonderegemente, som icke har något undseende för riksens herrar och män. Därföre är det min mening, att vi framför allt söka rädda konungen och sedan aflägsna Engelbrekt.»

»Tvenne saker nämner du där, broder Bengt», vidtog en annan, »af hvilka hvardera äro svåra och fordra mycken klokhet och stor enighet, dock synes mig den senare svårare än den förra. Utgången af rättegången mot konungen lärer väl kunna förutses, om ock en eller annan eftergift måste göras, något som jag tillstyrker, just emedan vi själfve nu, Gud bättre, behöfva en stark konungamakt mot Engelbrekt, men denne... att han måste aflägsnas, därom äro vi ense, men detta måste ske så, att vi betaga honom lusten att vidare uppträda bland riksens herrar män. Mig synes det icke otroligt, att vi få den gode bergsmannen till rikets marsk, och då är den senare villan lika ond som den förra!»

Ett sorl af ovilja genomlopp de sittande gråbröderna vid dessa ord, och flera sprungo upp för att ge sin ovilja luft i ord, men den gamle i karmstolen vinkade med handen, och de satte sig åter.

»I bckräften mitt tal», fortsatte talaren och såg sig omkring, »jag ser däruti beviset på, att I skolon uppbjuda all eder makt för att förekomma slikt. Länge nog hafva männen ur rikets yppersta ätter nödgats böja hufvud för denne pösande bergsman. Väl tror jag ej, att konungen, åt sig själf lämnad, skall med sitt val falla på denne man, hvarken för drots- eller marskämbetet, men väl kunde hända, att ban låter omständigheterna och mannens många vänner inverka på sig, eller ock att hans val faller på någon af dessa, hvilket vore lika illa. Mig synes det därföre vara af största vikt för oss,GRÅMUNK ARNE.

att vi redan nu blifva ense om, hvilka vi vilja hafva till dessa ämbeten.»

»Sådan är ock min mening», hördes nu en ungdomlig stämma, i hvilken Herman igenkände Ture Turesson, »och föga lära våra tankar skiljas rörande männen, som böra bekläda dessa ämbeten. Jag tänker att I, fader Krister Nilsson, är själfskrifven till drotsämbetet, och till marsk vill jag hafva . ..»

»Bengt Stensson på Göksholm», inföllo ett par röster på en gång.

»Ja väl, Bengt Stensson på Göksholm», återtog herr Ture, »ban är en mogen man och frälset tillgifven med lif och själ. Så vidt jag vet, har han ock enskilda skäl till klagan öfver uppkomlingen . . . jag menar mistningen af Örebro slott och därtill en af hans svenner, som Engelbrekt låtit fängsla, medan ban var stadd i herr Bengts ärenden. Hafver jag nu härutinnan uttalat en allmän åsikt, så äro båda dessa herrar tillstädes och kunna själfva gifva oss sin vilja tillkänna om detta ärende.»

En allmän tystnad följde på riddarens ord, hvaraf visade sig, att de båda namngifna verkligen af de närvarande ansågos för lämpliga till de ifrågavarande ämbetena, och den gamle i karmstolen och den, som talat näst efter honom, reste sig och gingo fram till midten af rummet.

Den förre nickade åt alla sidor och hviskade knappast hörbart:

»Hafven tack, vänner och fränder, I kunnen räkna på mig!»

Men den andre, herr Bengt Stensson, blickade stolt omkring sig i kretsen och tycktes icke hafva något emot, att hufvan därvid föll något tillbaka.

»Äfven på mig skolen I räkna, gode herrar och män! Men skall detta vårt beslut kunna genomföras — och först då, därom kunnen I vara vissa, skall en rättegång och en dom på fullt allvar kunna fällas öfver bonduppviglaren — skall vårt beslut blifva verklighet, så må vi nu äfven tänka2f»2

på sättet att genomföra det. Först och främst, hvem stall tala med konungen . . . jag kan det naturligtvis icke, icke heller vår frände, herr Krister!»

Riddaren såg sig omkring, och en vacklande skepnad reste sig upp från en annan karmstol något på sidan bakom den, hvilken intagits af Krister Nilsson.

»Ädle herrar», hördes en svag, darrande stämma yttra. »Jag tror mig kunna verka något i detta ärende, jag och min broder, biskop Knut i Linköping. Yäl torde hända, att hans nådes, konung Eriks, öra nu helst skulle vilja vara tillslutet för ett ord af min mun, sedan ban med hugg och slag tvang mig och mina medbröder att skrifva brefvet till hans helighet påfven om arfriket och om vürdig fader, ärkebiskop Olof, hvilket bref, om I dragen eder till minnes, vi tillintetgjorde genom ett nytt, sedan vi återkommit från Köpenhamn, men då nu såväl vördig fader, herr ärkebiskopen, som min broder biskop Tomas äro mindre att räkna på för konungen, så torde han icke ogärna lyssna till ett råd af mig och biskop Knut.»

»Hafven tack, fromme fader, biskop Sigge», genmälde Bengt Stensson och bugade sig för den gamle, i kroppsligt afseende svage biskopen. »Jag tviflar intet, att icke I och min farbroder biskop Knut skolen kunna inverka på vår herre konungen.»

»I glömmen dock», inföll riddar Ture Turesson, »att äfven vördig fader, biskop Knut i Linköping, mottagit slott och län af bondehöfdingen.»

»Jagande ulf undviker man gärna», hördes biskopens mjuka stämma genmäla. »Bättre är att taga den kvist, som faller vid ulfvens framfart, än att af honom slitas i stycken.»

Nu framsteg från andra sidan om herr Krister en man, som var hufvudet kortare än de andre, men som bugade sig desto djupare, för att erhålla ordet. Herr Krister nickade, och mannen trädde fram midt för den reslige riddar Bengt, som ännu stod kvar vid pelaren.

»Föga välbetänkt är det af mig», sade ban, »som nu öfvergifvit världen och kastat mig i den helige Franciski ar-

mar, att blanda mig i världsliga ting, men då jag med min rika erfarenhet kan vara redlige män till någon nytta, så tvekar jag icke att bjuda min tjänst och skall sedan fördubbla min ordens stränga straffbestämmelser för att rena mitt samvete.»

Herman flög till vid munkens ord, som om ban fått ett hugg i sidan. Han reste sig upp och lutade sig fram bakom pelaren för att bättre kunna taga den talande i skärskådande, och när han sedan åter satte sig, var det, som om bela hans kropp darrat. De närmaste af de förklädde herrarne sågo, hvilken häftig rörelse som munkens uppträdande åstadkom, men de funno den sannolikt belt naturlig, ehuru de misstogo sig om arten och ömkade sig öfver sin förmente broders alltför stora nervretlighet.

»Jag tviflar intet», fortsatte munken, »att icke de vördige fäder biskoparne och de öfrige höge herrarne skola hafva mycket inflytande så väl på allas vår nådige herre konungen, som på i öfrigt de ärenden, hvilka på det stundande mötet skola afgöras, men för alla händelser synes det mig vara af vikt att antaga. . . blott antaga, att det ifrågavarande kan misslyckas, och att öfverväga hvad som då torde vara att göra. Engelbrekt har många och mäktiga vänner äfven bland rikets ypperste män . .. Enligt min tanke skall aldrig riket befrias från denne man, utan att han sitter djupt under tornet Kärnan här på Stockholms slott, eller ock — som kanske mycket bättre vore — ligger i svartan mull. Eller hafven I förgätit, ädle herrar, att hvad beslut I än fatten, och hvad än konungen så må säga och göra, så behöfves det blott en vink af denne mans band, och allt är, som om det icke vore . . . Nej, ädle herrar och män af frälset, sitten upp och försäkren eder om Engelbrekts person . .. gören en djärf gärning, och I ären herrar, I! Sådant har skett mer än en gån g, både i detta rike och annorstädes!»

Det blef alldeles tyst i rummet; icke en hand rördes, icke ett andetag hördes. Alla sutto stumma och sågo framför sig eller på den djärfve munken. Måhända hade denne2f»2

uttalat den innersta tanten hos ganska många af de närvarande, men ingen vågade högt uttala denna tanke, helst som hoppet att på annat sätt vinna sitt mål tycktes fotadt på säker grund.

Midt under denna graflika tystnad hördes trenne slag på dörren. En af de innevarande skyndade genast att öppna, och på tröskeln visade sig en nunna. Hon gick rakt fram till Krister Nilsson och hviskade något i hans öra, och de öfrige herrarne samlade sig där omkring, så att det blef omöjligt för Herman att kunna uppfatta det minsta ord af hvad som sades. Men han såg, huru herrarne ifrigt hviskade vid hvarandra, och att mycken oro rådde bland dem, liksom om något alldeles oväntadt inträffat, och några ögonblick därefter flyttades karmstolarna bort, och den lille munken lyfte upp ett par af golfstenarna, hvilka sutto fästa vid en järnlucka. Nunnan hade medfört flera vaxljus, hvilka tändes, och den ene efter den andre af herrarne försvunno som skuggor genom golföppningen. Till sist nedsteg äfven munken, hvarpå nunnan tillslöt öppningen och skyndade bort.

Herman sprang upp ifrån bänken, på det häftigaste upprörd af hvad ban hört. Väl visste han, att många bland de förnäme herrarne icke voro Engelbrekt blida, men aldrig hade han kunnat föreställa sig, att sådana ord bland dem kunde fällas öfver den man, hvilken hvarje ögonblick var färdig att gifva sitt lif till och med för desse herremän. Han led bittrare vid tanken på herrarnes blindhet och deras mörka anslag, än om man slitit hans skälfvande hjärta ur kroppen och kastat för do nyss försvunnes fötter att förtrampas. Han genomgick pä det noggrannaste allt hvad han hört och öfvervägde hvad ban hade att göra, men förbittringen omkull-kastade hvarje uppgjordt förslag och jagade honom att uttänka ett nvtt, och så gick han fram och åter, ett rof för sina egna tankar.

Ljudet af klosterklockan, som ringde till aftonbön, hejdade honom på hans brådstörtade vandring. Han såg upp. På ena sidoväggen bakom en af pelarna hängde ett krucifix.GRÅM UNKARNEt 315

Han [[skyndade dit och föll på knä samt had en brinnande bön för Engelbrekt och för Sveriges rike. När klockljuden förklingade i rymden, reste ban sig upp. Nu var han lug-

Till sist nedsteg äfven munken, hvarpå nunnan tillslöt öppningen. (Sid. 314.)

nare till sinnes, och ban beslöt att lämna det lilla huset och klostret.

Då hörde han ett matt och liksom förkväfdt ljud af fotsteg, som närmade sig, och när han såg sig om, började golfstenarna, hvilka bildade luckan på golfvet, att lyfta sig. Han2f»2

hviskade till sig själf att vara uppmärksam och drog sig tillbaka i det närmaste hörnet af rummet, där det redan började blifva skumt, så att den uppträdande sannolikt icke skulle kunna urskilja honom i hans grå munkdräkt. Knappt hade ban intagit sin ställning, så visade sig genom luckan på golfvet hufvudet af den lille munken.

Han såg sig försiktigt omkring och nalkades därpå dörren för att skynda ut i trädgården. Men just i dörren möttes ban af en skepnad, som Herman, där ban stod, icke genast kunde urskilja, men som, när de båda kommit förbi de yttersta pelarna och stodo åtkomliga för hans blickar, kom blodet att stelna i hans ådror.

Det var drömmerskan från rosenhäcken, det var Agnes.

»Se här, stolts jungfru», yttrade munken med läspande stämma, »se här vägen till frihet och kärlek. Don helige Franciscus vare lofvad, som ingifvit eder förtroende till mig .. . I skolen se, med hvilken glädje jag skyndat att utföra edra önskningar.»

»Brefvet. . . brefvet!» utropade Agnes med mycken otålighet, och en fin rodnad brann på den marmorhvita kinden.

»Se här», svarade munken, i det ban framtog under sin kåpa ett hopviket och försegladt papper, »ban väntar vid Kodjeskär ...»

Agnes bröt och genomläste de få skrifna raderna. Så väl hon som munken stod med ryggen vänd mot dörren, hvarför ingendera märkte, att en hög gestalt närmat sig det lilla huset och redan stod med foten på tröskeln. Mannen, som hört de växlade orden, hade dock sannolikt sina skäl att fortfarande blifva ett osedt vittne. Han

drog sig hastigt tillbaka.

»Heliga Guds moder!» utropade Agnes, sedan hon genomläst brefvet och sedan hon tryckt det mot sitt hjärta, »råd mig, säg mig, gif mig ett tecken från din himmel. . . Mitt hjärta är hans för tid och evighet, men skall han smyga sig till min hand ... Är den väg, som leder till honom, en väg, hvarpå ditt öga kan hvila . . .! För striden bleknar icke minGRAMTJNKARNE.

kind, men mitt hjärta drar sig tillsammans för den mörka lönstigen . . .»

»Dröjen icke länge, stolts jungfru», påskyndade munken, »tiden ilar, och eder vandring är lång. Yiljen I blifva oupptäckt, så får icke den stund öfverskridas, som jag är herre öfver den underjordiska gången. Kommen dock i håg, jag vill hellre afstyrka än tillstyrka, och Gud förlåte mig och den helige Franciskus, om mitt goda bjärta förledt mig att allt för gärna lyssna till ungersvennens bön . . . Men om I liksom jag haden sett hans glädje vid underrättelsen om, att I lefden, och hans sorg, när jag vidare berättade edert beslut att taga doket och blifva nunna för att aldrig skiljas från detta systrakloster, då skullen I ej haft hjärta att ens ett ögonblick fördröja för honom och eder själf återseendets glädje.»

Medan munken talade, hade Agnes sjunkit på knä framför madonnabilden. Hon bad en kort bön, och när hon stod upp, lågade en eld af beslutsamhet i hennes stora, blixtrande ögon.

»Herman, Herman», sade hon och sammanknäppte sina händer, ännu stående framför madonnan, »måtte aldrig din kärlek till mig blifva mindre, därför att jag nu fyller ditt hjärtas bön . . .»

Det rasslade till, liksom när ett svärd med hastighet drages ur skidan, och när Agnes såg upp, träffades hennes blick af Hermans höga gestalt, som ilade fram mot munken.

»Så skulle dock min klinga dricka ditt svarta blod, du lede bedragare!» utropade han, i det han störtade fram och måttade ett hugg mot munken.

Denne, som stod tätt invid en pelare och till en början höll på att förlora all besinning vid det plötsliga uppenbarandet af Herman Berman, återfick nätt och jämnt så mycket välde öfver sig själf, att ban kunde springa åt sidan och sålunda undgå det mördande hugget.

»Nåd, nåd, ädle Herman Berman», stönade munken bakom pelaren, »jag är nu en medlem af den helige Franciski brödra-2f»2

skap, och da drager kyrkans svåraste straffdom öfver dig, om du kommer din hand vid mig . . .»

»Så sant jag lefver», genmälde Herman, »kommer du icke med lifvet härifrån, dolde du ock din eländiga kropp under ärkeängeln Mikaels mantel.»

Förtviflans mod ingaf mannen utomordentliga krafter. Han skyndade från pelare till pelare ocli stod så alldeles invid den, som var närmast luckan i golfvet. Men Herman var också i samma ögonblick vid hans sida, och inseende den förföljdes afsikt att genom golfluckan söka sin räddning, sökte ban med foten tillsluta denna, under det ban icke ett ögonblick förlorade honom ur sikte. Munken låtsade då att fly ut åt trädgården, men knappt hade ban därigenom lockat Herman från luckan, förrän ban pilsnabbt vände omkring den yttersta pelaren och ilade tillbaka. Med en vighet och smidighet utan like tog ban ett hopp från pelaren ned i luckan. Herman sprang fram, och ett hugg af hans svärd träffade munken i sidan, just som denne gled ned i golföppningen.

Herman stod i begrepp att stiga utför trappan och fullborda sin blodsdom, då en hand fattade hans och drog honom bort. Det var Agnes, som efter den första bedöfvande öfverraskningen gjort våld på sig för att återvinna herraväldet öfver sig själf.

»Herman, Herman», utropade hon, »lämna den eländige åt Guds dom eller lagens . . . dina händer få icke fläckas

af hans blod . . .»

»Säg mig», fortsatte hon, sedan Herman fattat hennes bänder och följt henne fram emot ingången, där solljuset med sin fulla styrka kunde falla på det bildsköna anletet, »säg mig, om detta, som tilldragit sig för mina ögon, är en dröm, eller om den hand, som jag håller i min, verkligen är Hermans hand ... Så har då Guds moder ännu en gång sändt dig till mitt beskydd!»

»Gud och hans helgon», afbröt henne Herman, »vare evigt prisade, som styrde mina steg till detta trädgårdshus.. .GRÅMUNK ARNE.

319

Herman sprang fram och ett hugg af hans svärd träffade munken i sidan just som denne gled ned i golföppuingen. (Sid. 318.)

Minst af allt väntade jag att träffa dig här, Agnes, fast ingen dag gått förbi, utan att din bild sväfvat för mig, vinkande till kraft i striden och allvar i lifvet. . . Men jag glömmer mig ... jag . . .»2f»2

ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»Ack nej, du glömmer dig icke, tala fritt hvad ditt hjärta lägger på din tunga . . . Här kan intet dväljas, som icke Guds moder kan se och höra». Hon lade med dessa ord handen på Hermans hjärta, och en tår vällde därvid fram i hennes öga, såsom ett tecken på känslornas svall. »Du ville tala om din och min kärlek, och ditt löfte binder dig... ser du, jag genomskådar dig ...»

Herman tryckte hennes hand.

»Ja, ja», sade ban, »du säger det, Agnes . . . hvad annat skulle jag tala om än min kärlek, men aldrig. . . aldrig, Agnes, vill Herman Berman taga sin brud i smyg . . . Med svärd i hand, med våld, om så skall vara, kunde jag det, men mitt löfte till din fader binder både hand och tunga . .. Se, därför, Agnes . . . därför måste vi mötas, endast för att skiljas . . . jag upprepar hvad jag sade, när vi sist sågo hvarandra i riddarsalen på Västerås slott... I skolen för mig vara en helig dröm, en skön förnimmelse af hvad den gode Guden gifvit mannen till sällhet och frid . . . men något mera icke. Dock är icke mannen alltid herre öfver sig. . . Vi måste därför skiljas, Agnes! Bed för Herman en bön till Guds moder och till helgonen . . . där uppe i himmelens rike, där inga grefvekronor blänka, där skall säkert din stränge fader lägga våra händer tillsammans.»

Agnes lutade hufvudet mot Hermans bröst, som om hon velat lyssna till hans hjärtas slag eller hämta styrka för att stilla den sönderslitande oron i sitt eget. Med en feberaktig hastighet fattade hon därefter hans hand och såg honom upp i ögat.

»Skall det så blifva, Herman», utbrast hon, »så hör, Guds moder, min ed . . . dig vill jag möta ren och fri i Guds moders sal, skulle jag ock tusen gånger dö!»

»Agnes, Agnes», afbröt henne Herman, »kan du upprepa de orden inför din fader?»

»Min fader... ja, ja, inför all världen vill jag upprepa dem.»

»Din fader var min faders vän och min moders», återtogGRÅMUNK ARNE.

321

Herman högtidligt, »jag vill icke för mitt lif vålla honom sorg, som gjort min fader och moder godt, och de fingo endast .. . smaka hvad världen har bittert att bjuda . . .»

»Likväl står jag fast vid det, som jag sagt. . . jag skulle icke vara min faders dotter, om jag bröte min tro, har så också intet mänskligt öra hört min ed.»

»Men din fader har dock lofvat din hand åt unge herr Magnus Bengtson... Han måste ock bli sitt löfte trogen!»

»Klostrets heliga frid skall ban dock icke bryta!»

»Agnes!»

»Det löftet har jag gjort, att hvar så icke min vandring i denna världen får blifva vid din sida, så skall den ligga mellan klostercellen och en graf i klosterkyrkan.»

Ett eget ljud, som om en stormil skakat ett af de lummigaste träden utanför dörren, följde på den behjärtade grefve-dotterns ord. Men hvarken hon eller Herman lade märke därtill. De stodo tysta, försjunkna i hvarandras åsyn, en lefvande helgedom framför Guds moders bild på muren.

»Agnes . . . Agnes», hördes då en röst ropa på afstånd.

De båda unga väcktes ur sin dröm.

»Man ropar dig, Agnes!»

»Det är Karl Ormssons dotter . . .»

Hon tryckte ännu en gång den kära banden och såg förtroendefullt Herman i ögat.

»Gud och Guds moder vare med både mig och dig», hviskade hon, »om vi så aldrig skola se hvarandra mera här på jorden!»

Hon sjönk till hans bröst, och Herman slöt henne i sina armar.

»Gud höre din bön!» hviskade ban.

Men åter ropades stolts jungfruns namn, och de snabba stegen af herr Karl Ormssons dotter kommo allt närmare.

Agnes sprang upp och skyndade ut. Ännu på tröskeln vände hon sig om och kastade en lång, innehållsrik blick på Herman.

Därpå var hon försvunnen.2f»2

Horman föll på, knä framför madonnabilden och bad länge och ifrigt. Så lämnade också ban det lilla huset och gick med fasta steg upp mot klostret.

Men ur lindarnas lummiga grönska framträdde grefve Hans. Ansiktet var blekt, och blicken skymdes af tårar. Han lyfte sina sammanknäppta händer mot himlen och bad, äfven han.

III.

Drots och Marsk.

Engelbrekt hade anländt till klostret tillsammans med biskop Tomas. Det var denna omständighet, hvarom abbedissan genom en förtrogen syster underrättat de församlade herrarne och som vållat deras försvinnande. Ärkebiskop Olof som hela eftermiddagen arbetat i en af klostersalarna tillsammans med sin kansler, hade vid herrarnes ankomst föreslagit att utbyta det kvafva rummet mot den mera öppna och friska trädgårdssalen, och då syster Birgitta förgäfves gjort så många invändningar, hon kunnat, men icke vågade stöta sig med det mäktiga öfverhufvudet för hela den svenska kyrkoprovinsen, skyndade hon att skicka den förtrogna klostersystern till herrarne, såsom vi nämnt.

Ett bref, som ärkebiskopen samma dag mottagit från ärkebiskop Petrus Lycke i Lund, och hvari omnämndes, att konungen helt visst icke vore att förvänta till Stockholm till den utsatta tiden, uppehöll dock herrarne en god stund, så att ej blott gråmunkarne, utan äfven Herman och Agnes hunno aflägsna sig från det nämnda trädgårdshuset.

Just vid trappan, där Herman kommit ner i trädgården, mötte ban Engelbrekt och de båda prelaterna. Herman hade

då afkastat sin munkkåpa, så att några spörsmål med anledning af densamma kommo icke i fråga, och sedan han redogjort för sitt ärende till ärkebiskop Olof och till honom fram-

Agnes lutade hufvudet mot Hermans bröst. (Sid. 320.)

lämnat brefvet från biskop Tomas, skildes ban från de öfriga, hvilka fortsatte sin gång ned mot trädgårdshuset. Där inne såg det dock så mörk ut under trädens skugga, och kvällens

vindar fläktade så blida från Mälaren, att herrarne föredrogo att vandra i trädgården, medan de öfverlade om det ärende, som nu fört dem tillsammans.

I viss mån förändrades dock förhållandena betydligt genom den underrättelse, som ärkebiskopen under dagen erhållit, och den brådska, hvarmed Engelbrekt påskyndat sin ridt från Örebro, visade sig i följd däraf mindre behöflig. Dock kunde det i hufvudsaken vara bättre att hafva tid på sig för att stärka sin sak, och därför var icke den påskyndade färden att ångra, så mycket mer som en mängd redan anlände danske och norske prelater och herrar kunde inverka på en eller annan af de svenske herrarne. Om dessa, om utgången af rättegången mot konungen och om de män, hvilka voro att påräkna för den svenska saken, talades mycket och länge mellan de tre herrarne, ocli alla voro öfverens om, att man borde hafva all möda ospard för att vinna anhängare till Uppsala mötes beslut. Men den stora och väsentliga skillnaden var mellan desse mäns tal och deras, hvilka kort förut haft sitt sammanträde i trädgårdssalen, att do förre hade Sveriges rike till utgångspunkt och mål för alla sina tankar och sin öfverläggning, medan däremot de senares endast rörde sig om deras enskilda fördelar.

Hvar helst Engelbrekt uppträdde, så förde han med sig tanken på och påminnelsen om Sveriges rike, och själf utgjorde han i sin person det ädlaste och bästa uttrycket för svenskt allvar i tro och handling. Där ban var, där hade svenska folket sin bäste målsman, och han var och förblef just en sådan, intet mera. Mon däruti låg hans makt förborgad, och därför stod ban också öfver partierna.

Sådana funnos väl icke fullt utbildade, som vi se dem i den närmast efter Engelbrekt följande tiden, men deras rötter grodde redan nu. I självfva verket var den herresamling, som Engelbrekts ankomst sprängt, begynnelsen till det parti, som sedan visade sig så mäktigt under hela unionstiden. Emot detta var äfven ett annat under bildning, men mera tyst och omärkligt, icke i följd af någon själfgjord

hemlighetsfullhet, utan i följd af omständigheterna. Kärnan i detta var den unge, rike, bildade, njutningslystne Karl Knutsson (Bonde), liksom Krister Nilsson (Vasa) var kärnan i det förra. Karl Knutsson och hans vänner stodo liksom midt emellan Engelbrekt och Krister Nilsson, böjande sig för den tillfälliga öfvermakten hos Engelbrekt, men färdiga att när som helst själfva sätta sig i besittning af hans makt. Det var på sätt ocli vis en lycka i olyckan, att Krister Nilsson slöt sig till konungen, ty just därigenom tvangs Karl Knutsson att stödja sig på svenska folket.

Dock var allt ännu i sin begynnelse, och folkmakten och folkviljan låg orörd af båda partierna, knappast anande deras tillvaro. Det var tvenne vindar som möttes på hafvet, omärkligt krusande dess yta under sin framfart, men härskarestafven öfver de djupa vågorna hvilade i en annans hand.

Sedan de tre männen skilts åt och Engelbrekt ridit in i staden, där ban tog in hos sin gamle vän Henrik Klensmed, hade biskop Tomas, hvilken bodde i dominikaner- eller svartbrödraklostret, ett långt samtal med Herman. Denne hade begifvit sig dit och inväntat biskopens ankomst. Den enda synbara följden af detta samtal blef ett besök, som biskopen följande dagen aflade så väl i brödraklostret på Kedjeskär, som i systraklostret på Norrmalm. Biskopen eftersporde hälsotillståndet inom klostret och tog noga reda på, om där icke fanns någon sjuk. På båda ställena erhöll ban nekande svar, dock undgick det icke hans forskande öga, att syster Birgitta märkbart skiftade färg. Om det emellertid var för att närmare göra sig viss om hvad han under det nattliga samtalet med Herman

fått höra, eller om det var hans afsikt att beifra saken, är svårt att säga. Yisst är, att om han velat detsamma, afskräcktes ban därifrån genom den vansklighet saken var underkastad, enär det under de rådande förhållandena var omöjligt att skaffa bevis för sin utsago.

Emellertid gick juli månad till ända, och ännu när man skref den sista september, var konungen icke anländ. Par-

tierna fingo sålunda rund tid att pröfva sina krafter och skaffa sig anhängare, ehuru det icke kan förnekas, att herrepartiet förlorade betydligt på konungens långa dröjsmål, och dess medlemmar måste till och med förena sig med de öfriga i handlingar af ganska stor vikt. Så upprättades på Norrmalm söndagen den 7 augusti en skriftlig handling, hvarigenom de närvarande danske och norske herrarne förbundo sig att som redlige dandemän draga försorg om efterlefnaden af Halmstads dagtingan, äfven om konungen icke skulle infinna sig. En mängd af detta partis män undertecknade äfven ett par dagar därefter eller den 11 augusti på Långholmen en skrift, hvarigenom de tillträdde det viktiga uppsalabeslutet. Engelbrekt hade där den glädjen att se de förnämste af dem, som dittills dragit sig undan från honom, underteckna skriften. Den gamle Krister Nilsson var där och äfven herr Karl Knutsson (Bonde). Inalles tecknades 37 namn under detta dokument. Med uppräckta händer afgåfvo alla de närvarande en dyr ed »att med lif och gods värja riksens frihet och aldrig mera lyda konung Erik, om ban icke ville styra efter lagen, och den som djärfdes däremot göra, honom skulle do fördärfva till lif, ära och gods och göra honom en förrädarerätt».

Det var åter en folkmaktens, en svenskhetens seger, vunnen genom Engelbrekt och de fosterlandsvänner, hvilka slutit sig omkring honom och lärt älska honom allt högre, ju mer de lärde känna honom. Bland dem intogo biskop Tomas och den ädle Nils Gustafsson, upplandslagmannen, främsta rummet. Engelbrekts makt tycktes obestridd, och den närvarande ställningen var synnerligen ägnad att stadfästa densamma.

Men häraf förbittrades ännu mera de hemliga fienderna, och oaflåtligt voro de verksamma för att till slut lyckas i sina bemödanden att stäcka vingarna på den djärfve fjällörnen. Häftigast brann naturligtvis hatet hos Bengt Stensson, hvars enskilda ställning så väsentligt berodde på Engelbrekts. För honom antog därför striden snart nog formen

Öfverst på denna klippa stod invid en skyhög gran en jättelik skepnad.

(Sid. 329.)

af en strid på lif och död. Och med hvarje dag, som förflöt, gjorde han ett steg i konsten att nedtysta de röster, som höjdes inom honom, anklagande honom för svek.

Vi veta redan, att riddar Bengt sedan en lång tid haft sina tankar riktade på Örebro slott, men detta slott innehades nu af Engelbrekt. Vi veta ock, att han genom en förening mellan sin son och den rike grefvens af Ewersten dotter hoppades räddning ur den svåra belägenhet, hvari han, liksom mången af den tidens svenske herremän, råkat, genom att omgifva sig med allt för stor prakt, oftast efter utländskt mönster. Men också grefvedottern var på väg att ryckas undan honom af samme Engelbrekts fosterson. Grefve Hans hade väl icke gjort min af att rygga sitt löfte, men en ovanlig stelhet hade inträdt i den forna vänlighetens ställe, och ofta nog trodde sig herr Bengt finna en afvisande kyla i hans sätt att vara. En mängd gästabud hade hållits under denna tid, förnämligast genom herr Hans Kröpelin, hvilken, outtröttlig i allt, som rörde konungens tjänst, trodde sig på detta sätt bäst finna utvägar att inverka på de olika lynnena och åsikterna; han och hans närmaste fränder, men äfven andra stormän gjorde litet emellan storartade tillställningar, och öfver allt var grefve Hans med, ofta äfven hans dotter, så att en mängd tillfällen erbjudit sig för Göksholmsherrarne att se och erfara, huru litet de verkligen betydde för både far och dotter.

Så mycket mera låg det vikt uppå, att icke äfven marsk-ämbetet skulle gå herr Bengt ur händerna. Därpå satte ban nu allt sitt hopp. För rikets andre ämbetsman skulle det vara en lätt sak både att fullborda giftermålsförbindelsen och att läska törsten efter hämnd. För honom, liksom de öfrige af hans parti, berodde mycket på det första sammanträffandet med konungen. Man räknade på, att Engelbrekt genast vid sitt första uppträdande skulle stöta konungen för hufvudet och framkalla en brytning, hvaraf de lätteligen borde kunna begagna sig till sin fördel, och först och främst vid tillsättandet af de båda viktiga ämbetena.

Därför var det med en hemlig glädje, hos mången svår att fullkomligt dölja, som man en af de sista dagarna i september, sedan underrättelse ingått, att konungen med sinDROTS OCH MARSK.

flotta nalkades Stockholm, såg Engelbrekt jämte de öfriga herrarne rida ut till Jungfruhamn, där man redde sig att mottaga konungen.

Här förgingo ytterligare några dagar, hvarunder flera regeringsärenden afgjordes och bref uppsattes och utfärdades under ledning af Engelbrekt såsom rikshöfvitsman.') Ett sådant bref är dateradt den 7 oktober 1435.

Riksens råcl hade haft sin sammankomst på öppna fältet, ej långt från stranden, och en stor mängd folk både från Stockholm och den närmaste bygden hade strömmat till. Ty ryktet hade snart spridt sig, att konungen skulle komma en af dagarna.

Det var en härlig dag. Solen strålade från en molnfri himmel ned öfver bergen och skogen och de öfverläggande herrarne och folkmängden, medan en frisk ostlig bris drog fram öfver sjön, fyllande seglen till en mängd båtar, som ämnade sig till staden.

Solen hade redan nått sin högsta punkt på sin bana öfver fästet, då det blef en rörelse bland herrarne, i det att desse reste sig upp och oingåfvo rikshöfvitsmannen, hvilken med ett tecken af handen tillkännagaf, att ban ännu hade något att säga dem. Äfven folket trängde så nära intill, som vördnaden för de förnäme herrarne tillät, men de, som icke voro nöjde med att blott höra, klättrade upp i de närmaste träden eller upp på afsatserna af den klippa, som befann sig något bakom herresamlingen.

Öfverst på denna klippa stod invid en skyhög gran en jättelik skepnad, undanskymd nedifrån af de framför växande trädens toppar men belt och hållet synlig åt öster, emedan denna sida af klippan var alldeles kal. Hans hufvud var blottadt, och det allvarliga, men bleka anletet var stelt och

') Tvenne sådana finnas änDU i behåll: ett frälsebref för »Lasse i Gul-stadom» och ett bref till Tjällmo och Kristbergs socknar i Östergötland. Rörande det sist nämnda, se författarens berättelser ur Svenska historien, del. V, sid. 133 och 184 samt rättelsen till sid. 133, näst efter innehållsförteckningen.35(>

orörligt, sora om mannen utgjort en bildstod, buggen ur granitbällen. Endast ögat, som oafvändt var fäst på herresamlingen där nedanför, tillkännagaf då oeli då genom en blinkning, att jätten lifligt deltog i hvad som tilldrog sig framför honom.

»Ädle herrar och svenske män», hördes då Engelbrekts djupa och klangfulla stämma, »stunden är kommen, då Sveriges rike skall mottaga sin konung, och såsom vi hoppas, skola goda dagar återvända till oss med honom, så vidt som han nu månde vara sinnad att redligen hålla de eder han svurit och de löften ban gifvit. Jag minner eder ock på i den heliga trefaldighetens namn edra egna eder och löften, I herrar af riksens råd och I öfrige riksens herrar och män! Konung hafve vi tagit oss för att lag styrka och frid hålla, men icke för att bryta lag och frid, se det månde vi nu hafva visat konung Erik, jag, Engelbrekt, och mina medhjälpare alla. Därmed månde ock mitt värf vara fylldt, och, efter människotanke att döma, månde jag nu i edra händer, vördigste värdige fäder och gode herrar, kunna öfverantvarda den makt, som I gåfven mig på mötet i Arboga i januari nu sistlidne.»

Ett sorl af förvåning genomgick de uppmärksamt lyssnande herrarnes led, medan man i ett och annat ansikte,

såsom i herr Nils Gustafssons, grefvens af Ewersten och biskop Tomas, såg ett drag af oförställd beundran för talaren.

»Aräl skulle jag hafva sagt dessa ord till konung Erik själf», fortsatte Engelbrekt, »men mig synes, som om försoningens väg bör redas så jämn som möjligt, och konung Erik kommer nu till oss, icke som fiende, utan för att göra allt godt igen. Måhända vore min närvaro störande för underhandlingarnas gång, eftersom nu konungarnes sed är sådan, att de ogärna lyssna till dens tal, för hvars hand de måst böja sig; och jag och mina medhjälpare hysa det förtroende till riksens herrar och män, att de skola tänka på riksens frihet och lagbok i första rummet. Därför vill jag draga mig tillbaka till mitt Örebro, som jag må behålla iDROTS OCH MARSK.

min hand för allmogens skull. Sedan när allt är uppgjordt mellan konung Erik och Sveriges rike, då må ock jag komma till tals med honom och i hans händer få öfverlämna Örebro slott och län och draga åter till mitt berg och min kopparhytta i Dalarne. Måtte Guds moder och alla helgon unna mig att rätt snart få njuta af den glädjen, så bore mig Gud och Sankt Erik konung!»

Eör de herrar, hvilka smedo sina ränker i mörkret, ljöd detta tal alldeles obegripligt. Att en man på maktens höjd frivilligt träder tillbaka, lämnande såsom värdelöst just det, som af världen anses högst och härligast — det var för dem lika omöjligt att fatta, som egennyttan förmår att fatta sin motsats. Det enda, som för dem stod klart och tydligt, var, att det hinder för uppfyllandet af deras planer, som låg i Engelbrekts person, med ens försvann; ehuru en och annan, såsom den sluge Krister Nilsson och hans närmaste — Oxen-stjernorna — genast ville utfinna någon djupare beräkning i denna handling.

De allra fleste, och främst den ädle herr Hans Kröpelin, hänfördes af storheten och högsintheten i Engelbrekts handlingssätt. Man såg till och med tårar fukta den ädle slotts-höfdingens ögon. Massan af de öfriga åhörarne, köpstadsmännen från Stockholm och bönderna från den kringliggande bygden, — de förstodo Engelbrekt bäst, i det de togo honom alldeles efter orden. Så hade ban talat till dem mången gång, så skulle ock en hvar af dem hafva handlat. Det var ju den enklaste handling, att svärdet hängdes upp på väggen, när ulfven eller björnen blifvit slagen. Och att stridens och orons och sorgens och eländets dagar nu fått en ända — det hoppades, det trodde i denna stund bela det svenska folket.

Ett väldigt rop från många hundra läppar tolkade de kringståendes fröjd och deras kärlek till honom, som gjort fredens dag möjlig för Sveriges land.

Med det rena samvetets lugn och majestät på sin panna och i sin blick lämnade Engelbrekt herre-ringen och gick35(>

genom folkmassan bort till sin bäst, som liölls sadlad ett stycke därifrån. Nils Gustafsson och Erik Puke följde honom. Alla tre stego till häst och redo bort. Kort därefter skilde sig äfven de öfrige herrarne åt, och människomassan upplöste sig, och det blef snart ödsligt och tyst på ängen invid stranden.

Men uppe på klippan stod ännu jätten kvar, lyssnande liksom hörde han allt jämt orden af den klara stämman, som nyss talat där nere på ängen. I den ena handen höll ban en lång staf, och den andra tryckte han gång efter annan mot sina ögon. Yid hans fötter satt en kvinna med utslaget hår. Hon hade prydt sitt hufvud med en krans af enris, och hennes blick var själlös. Just som Engelbrekt lämnade herresamlingen och steg till häst, hade hon rest sig upp och störtat fram ett stycke på sidan om den plats, där hon och jätten befunno sig; hon hade med en vighet och styrka, som ingen skulle tilltrott henne, ilat fram mellan de tätvuxna träden. Där hade hon uppgifvit ett genomträngande rop, och jätten hade rört sig invid trädet och tagit ett par steg åt sidan, så att, om någon där nere på ängen hört ropet och sett upp, hade platsen vid trädet varit tom. Men då hade kvinnan med enekransen visat sig åter.

»Han var där», hade hon sagt, »pilen låg redan på sträng . . . Men han flydde . . . stunden är ännu icke inne. ..

bida, bida .. . den skall dock komma . . .»

Och därmed hade hon intagit sin förra plats, och jätten hade åter ställt sig vid trädet, lika orörlig som förut. När han såg ängen tom, lyfte ban sina ögon och genomfor den vidsträckta rymden, där segel efter segel sköt fram öfver fjärdarna mellan de många holmarna, hvilkas löfkronor redan började skifta i höstlika färger. Plötsligt stannade hans öga på ett segel, som sväfvade fram öfver vågen i riktning mot stranden, där ban befann sig. Det var en jakt, mera prydlig än de andra, och seglen utmärkte sig genom sina röda ränder.

Den kom hastigt närmare, behagfullt skärande vågen med sin skarpa bog. Nu böjde den sin kosa förbi närmaste udde,

nu ilade den fram utefter stranden, helt nära så att man kunde se och känna hvarje människa om bord. Det tycktes också vara fallet med jätten. Han höll handen öfver ögat och såg oafvändt på det lilla fartyget. På dess akterdäck befunno sig tvenne kvinnor. Båda voro insvepta i zobel-brämade mörka kappor, men deras ansikten voro obetäckta. Det ena ansiktet tillhörde en äldre kvinna, det andra var af en oförliknelig skönhet, och när kappan någon gång lyftes af vinden, visade sig under henne en rik dräkt af ljusrödt flöjel.

De båda kvinnorna tycktes i sin ordning hafva fäst uppmärksamhet vid den kala klippan och den höge mannen på hennes topp. Den yngre gjorde en rörelse med handen, och seglen föllo. Äfven hon satte handen för ögat och tycktes anstränga sig för att rätt noga taga klippmannen i betraktande.

I detsamma uppgaf kvinnan vid jättens fötter ett hjärt-slitande skrik. Med ljudlösa steg hade några väpnade män smugit upp för berget. De anfördes af en liten, spenslig man, som pekade på den intet ondt anande jätten. Männen rusade fram, och just som ropet uppgafs, kände sig mannen omslingrad af fasta bojor, hvilka drogos at, ju mer han ansträngde sig för att blifva sina fiender kvitt. Äfven kvinnan vid hans sida tycktes samma öde hafva varit tillämnadt, men hon hade i tillräcklig tid varsnat faran och störtade upp samt försvann i skogens djup på andra sidan klippan.

Den flöjelsklädda jungfrun på jakten tycktes vid denna åsyn gripas af förtviflan, och männen uppe på klippan hörde tydligt, huru hon ropade till folket ombord att hissa seglen och styra mot stranden. Knappt var denna befallning verkställd, och knappt hade båten tagit landfäste, förrän hon af-kastade sin pälsfodrade kappa och skyndade upp på land, ifrigt uppmanande de sina att gripa våldsmännen.

Desse skyndade bort, men återkommo snart med den underrättelsen, att männen stigit till häst och ridit bort i sporrstreck.

»Tio rosenobler åt den, som skaffar mig visshet om, hvart den fångne blifvit förd!» utropade därvid stolts jungfrun, blickande omkring sig bland männen.

Desse stodo tvehågsne, men så framträdde en ung rask sven.

»Jag vill försöka», sade han, »men gifven mig penningar, endast med en god häst skall det blifva mig möjligt att hinna männen.»

»Se här, Rasmus!» genmälde jungfrun ifrigt och räckte svennen en penningpung. »Skynda, skynda, och måtte Guds moder stå dig bi.»

Följande dagen, den 8 oktober 1435, anlände ändtligen konung Erik. Hans blick genomfor mönstrande den bugande herreskaran, men stränghet bodde icke i blicken, och icke var den blid. Han talade med en och annan af de danske och norske herrarne, äfvenledes med gamle herr Krister, något som uttyddes till mycken fromma af dennes anhängare. Men han steg snart till häst och red in till Stockholm, där mötet öppnades ofördröjligen i Klara kloster.

Här förekommo dock endast förberedande åtgärder. I Helgeandshuset på holmen af samma namn ägde det första

allmänna sammanträdet rum i närvaro af konungen själf. Här var det som allmogens skriftligen uppsatta klagomål framlämnades till konungen, en skrift, som visar i enkla och okonstlade drag hela djupet af det elände, hvarunder den svenske bonden under åratal suckat. Yi vilja icke trötta läsaren med att här upprepa dessa klagomål, ehuru de ensamt för sig innehålla den bjärtaste målning af denna tid'). Underhandlingarna med konungen, hvilken naturligtvis ogärna skulle höra dessa klagomål, försvårades i samma mån, som konungen ogärna ville gifva efter. Men tyngden af den kraft,

') Se författarens berättelser ur Sv. Historien. Del V, sid. 184—186.

Den flöjelsklädda jungfrun pä jakten tycktes vid denna åsyn gripa.i af förtviflan. (Sid. 333.)

som Engelbrekt satt i rörelse, var för stor, sanningen af bans verk för öppendaglig och konungens vänner inom det svenska rådet — ty sådana saknade ban icke — för väl bundna, att

konungen i längden skulle kunna hoppas på upprätthållande af sitt godtyckliga regemente eller undertryckande af den frihet, som Sveriges lag tillerkände ej blott stormännen, utan hvarje svensk man.

Efter 8 dagars öfverläggningar kom man slutligen till det beslutet, att konung Erik skulle få behålla Sveriges krona på hufvudsakligen de i Halmstad uppställda villkoren. Han skulle bortgifva slott och län med rådets samtycke, men Stockholm, Nyköping och Kalmar slott skulle ban få lämna åt hvem ban ville. Drots och marsk skulle tillsättas. Rörande några särskilda punkter, såsom om Gotland och det af Engelbrekt eröfrade Halland samt om Engelbrekts förläning med Örebro skulle en särskild nämnd, bestående af 12 män från alla tre rikena, döma. De fyra svenske män, som härtill utsågos, voro biskop Sigge i Skara, biskop Magnus Ta-wast i Åbo, herr Krister Nilsson och herr Hans Kröpelin.

Man kan lätt föreställa sig, hvilka krafter, som under de närmast följande dagarna från visst håll sattes i rörelse för att inverka på dessa 12 herrar. Herrepartiet hade där tvenne af sina egna medlemmar, biskop Sigge och herr Krister. Det var således hufvudsakligen Åbobiskopen och herr Hans Kröpelin, som behöfde bearbetas, och som den sistnämnde borde vara att påräkna såsom konungens tillgifnaste ämbetsman, borde man på förhand kunna vara tämligen förvissad om utgången. Också yttrade herr Bengt Stensson den mest oförställda förtjusning, när desse män blifvit utsedde. Bättre kunde ban ej hafva valt, om han ensamt fått afgöra saken. Han betraktade sig redan som innehafvare af Örebro slott, och han afbidade med längtan dagen, då de tolf skulle nedskrifva sitt beslut.

Under de dagar, som föregingo detta sammanträde ägde ett annat herremöte rum i och för tillsättandet af de båda viktiga ämbetena, drots och marsk. Konungen öfverlämnade åt de svenske herrarne att själfva uppsätta tre män på förslag. Ärkebiskop Olof ledde förhandlingarna vid detta möte och föreslog, att hvar och en skulle hemligen säga sin röst till

honom, hvarpå han skulle uppgifva för konungen dem, som fått flesta rösterna. Herrarne funno detta sätt att gå till väga godt och gillade fullkomligt den sluge prelatens mening, »att därigenom icke skulle åstadkommas någon träta». Äfven rörande detta ärende var herr Bengt, liksom hela det parti, som han tillhörde, utan någon synnerlig oro för utgången.

Den 18 oktober sammanträdde de tolf. Samma dag fram på eftermiddagen stod herr Bengt Stensson färdig att begifva sig upp till slottet till konungen, då dörren öppnades och Mårten Skrifvare inträdde.

Den spenslige mannen hade mycket brådt om och gaf sig utseende af att hafva något ytterst viktigt att meddela.

»Prisen eder lycka, herr Bengt», började han, »nu ären I henne närmare än någonsin!»

»Känner du då, huru valet utfallit. . . eller hafva herrarne redan slutat sin sittning, eller har du vunnit ett slott för

min räkning i stället för köpman Gellingks hus?» sporde riddaren, i det han med blicken granskade Mårten från hufvud till fot.

»Intetdera!» svarade denne, »men något lika godt, om icke bättre. . . jungfru Cecilia önskar tala med eder, herr Bengt. . . hon har något att bedja eder om, och I kunnen betinga eder hvilken lön I viljen . . . hennes bud har varit här ett par resor och velat lägga snärjefrågor för mig, men min gås har varit slugare än hennes räf.. . han har gått lika slug tillbaka, men jag har fått kännedom om ett och annat. . .»

»Men du vet icke hvad stolts jungfrun vill mig?»

»Hon har på något sätt fått kännedom om eder fånge .. .!»

»Min fånge ...»

»Förlåten mig, ädle herre... I veten dock väl, hvem jag menar, och I kunnen ju icke neka, att hans frihet är er lika mycket till skada, som mig till förargelse.»

»I dina saker inblandar sig icke Bengt Stensson af Göksholm», dundrade riddaren med mörk min.

»Nå väl... så skall mannen få sin frihet åter om några35(>

ögonblick, min bämnd bar lärt sig tålamod, jag kan vänta . .. trodde dock, att I skullen erkänna min möda och omhugsan i eder tjänst. . .»

»Se så, se så, Mårten ... du har åter rätt. Mannen måste göras oskadlig. . . och det är om denne, som jungfru Cecilia vill spörja mig?»

»Ja . . . och I kunnen gärna lofva allt hvad hon begär . . . I kunnen hjälpa honom att fly . .. se, så kunna vi ställa till, att ban ickB skall fly längre än ur ett fängelse i ett annat . .. Följen I nu mitt råd, så unnen I stolts jungfrun någon stunds samtal, innan I begifven eder till konungen.»

»Och hvar skall jag träffa henne?»

»I Ludbert Rogges hus... I veten hvar det är beläget?»

Riddaren nickade, och Mårten hjälpte honom på med den korta, rikt utsydda axelkappan. Herr Bengt bodde under detta långvariga möte liksom de fleste af de öfrige herrarne, både inländske och utländske, utom den egentliga staden och hade tagit in i en byggnad belt nära Klara klostret.

Med raska steg och högburet hufvud tillryggalade han vägen ned till Norrbro och genom staden samt befann sig en knappt halftimme efter nyss anförda samtal framför Ludbert Rogges hus. På trappan stod den mörke herr Jöns Bengtsson (Oxenstjerna).

»I ärnen eder till konungen?» sporde riddar Bengt.

»Såsom äfven I?» genmälde klerken. »Ehuru denna vägen väl icke är den ginaste för eder?»

»Jag söker Ludbert Rogge!»

Herr Jöns Bengtsson nickade och gick utför trappan, hvilken beträddes af riddar Bengt. Denne hade icke gått många steg innanför den stora ekdörren, förrän ban mötte en ung tjänsteflicka, hvilken förde honom till en stor sal, där han stod ansikte mot ansikte med jungfru Cecilia.

»I bäfven önskat ett samtal med mig, stolts jungfru», började riddaren, men afbröts af Cecilia, som med ett sorgset leende bjöd honom taga plats.

»I ären en riddare af ära och tro, herr Bengt», sade hon,

»därför vill jag tala öppet och utan omsvep med eder. I kunnen bereda mig en stor lycka. .. måhända kan ock jag

vara eder till någon hjälp. . . viljen I byta gåfva mot gåfva, riddare ?»

Herr Bengt bugade sig höfviskt och log såsom riddare pläga, när de vilja visa sin tjänstvillighet.

»I hafven en man i edra händer som är mig mera dyr-

Herr Bengt bugade sig höfviskt. (Sid. 339.)

bar, än jag kan säga det», fortsatte Cecilia, »eder gåfva till mig står i sammanband med denne man.»

»Utan omsvep är icke detta taladt», genmälde riddaren leende.

»Dock tillräckligt tydligt, för att I kunnen fatta, hvem jag talar om .. . jag vet, att den mannen, som gjordes till fånge vid Jungfruhamn dagen före konungens ankomst, är i edert våld.»

»I mitt våld ... I faren nu mycket vill, jungfru Cecilia! Den mannen sitter här i tornet på konungens slott.. .»

Blicken i Cecilias öga skiftade om vid detta svar och blef skarp och genomträngande.

»Ären I viss därpå, riddar Bengt?»

»Fullkomligt viss», blef svaret, »ty en af mitt folk var händelsevis närvarande när mannen greps.»

»Då lärer mycket kunna ske på Stockholms Slott utan slottsherrens vetskap?» sporde Cecilia.

»Fången lämnades till slottsfogden ... sannolikt bar han icke under bullret vid detta herremöte ännu hunnit anmäla detta ärende ...»

»Förhåller sig saken, som I sägen, ädle riddare, så hafver jag onödigt förspillt eder tid . . . jag vill då blott bedja eder», tillade hon med ett fint leende, »lägga ett godt ord för mig hos slottsfogden, att jag må få ett samtal med fången.»

»Öfver slottsfogden lärer icke jag hafva något att säga», svarade riddaren leende.

»I underskatten då eder själf, herr Bengt... men rikets marsk . . .»

»Rikets marsk?» upprepade riddaren skiftande färg och med ens ett rof för den högsta själsspänning.

»Drotsen eller marsken, menar jag, äger rätt att befalla på konungens eller rikets slott.»

»Det hafver ban, men Sveriges rike äger ännu hvarken drots eller marsk ...»

»Men i morgon skall både den ene och den andre utnämnas ... Mig lyster att se, huru I skullen taga eder ut som riksmarsk ... I hafven dock intet däremot, menar jag?»

»I skämten om viktiga saker, stolts jungfru!»

»Nej, stränge riddare, det är mitt fulla allvar . . . det är min gengåfva, om jag vinner min önskan rörande eder fångo . . . förlåten mig, fången i tornet ville jag säga. Eller viljen I kanske icke mottaga den gåfvan af mig . . .»

»Fagrare band än eder kan icke utdela ett kungligt ämbete!»

»Nå väl, så skolen I nu aflägga edert prof här inför mina ögon.»

Cecilia ringde i en silfverklocka, som stod på bordet, och omedelbart därpå visade sig en vörnadsfullt bugande kertilsvcn.

»Skicka bucl till slottet ocb säg slottsfogden, att bär är en riddare, som ögonblickligt önskar tala med honom.»

»Slottsfogden befinner sig här», upplyste svennen, »han kom för ett par ögonblick sedan till...»

».. . Till den gode Ludbert Rogge», skyndade sig Cecilia att afbryta kertilsvennen, »så mycket bättre, bed honom då komma hit!»

Kertilsvennen försvann, och slottsfogden inträdde kort därefter. Det var en bredaxlad karl med ett ansikte, som uttryckte både råhet och slughet. Han bugade sig för Cecilia, men sneglade därvid förstulet på riddaren. Cecilia vinkade med handen åt denne, till tecken, att ban nu ägde att tala.

»I hafven en fånge i tornet, fogde», började denne, »en fånge, som I ännu icke anmält för herr Hans Kröpelin!»

Fogden plirade med sina små ögon, under det hans mun drog sig till ett småslugt leende.

»Stolts jungfrun här önskar tala med fången . ..»

»Fem fångar sitta under tornet Kärnan», brummade fogden, »och svårt lär det blifva för stolts jungfrun att besöka alla dem ...»

»Det är icke heller meningen . . . hvem tog du sist emot?»

»Jätten.»

»Det var dagen innan konungen kom», inföll Cecilia.

»Jaha, det var om natten mellan den och S:t Dionysius»,1) bekräftade fogden, »han har, sedan han kom i tornet, icke yttrat ett ord, så det månde blifva föga samtal af, om I viljen söka denne fånge, stolts jungfru.»

»Du ansvarar mig med ditt lif för fången, fogde», sade Cecilia med darrande stämma och blixtrande blick, »vederfares honom något ondt, så kan du läsa ditt ave för sista gången!» Hon vände sig därpå till riddaren och tillade, »be-kräften I mina ord, riddar Bengt, jag lägger mycken vikt därpå ...!»

') Den 9 oktober.35(>

»Jag går med nöje eder önskan till mötes», svarade riddaren, »då jag förenar mina ord med edra. Har min ynnest för eder något värde, fogde, så rätten eder efter stolts jungfruns tillsägelse.»

Fogden knyckte till med hufvudet, men sneglade förstulet på riddaren, i det ban vände sig om för att gå.

»Yänta mig här nere i förstugan, jag vill själf nu genast besöka fångent>, sade därvid Cecilia, som tycktes blifva allt mera upprörd, ju längre detta samtal fortsattes; hon tillade därpå vänd till herr Bengt, sedan fogden lämnat rummet, »eder, stolts riddare, önskar jag ett godt möte med konungen, till hvilken I nu ärnen eder . . . och våren därpå viss, eder marskvärdighet och fångens frihet äro lika nära släkt som dag och sol...»

»Frihet.. . fångens frihet, huru skall jag förklara edra ord.. .?» Han är en biltog man, en uppenbar mördare, huru kan Bengt Stensson hafva något gemensamt med honom. Han ligger ogild, hvar helst han träffas,... att han nu är fånge och icke död, det vållar blott den tillfälligheten, att min sven var med fogdens folk, då ban greps.»

»I kunnen förklara den saken bäst I gitten, riddar Bengt», återtog Cecilia med en drottnings hållning i blick och åtbörder, »men fri och oskadd skall mannen i denna natt lämna Stockholms slott, eller ock blifven I aldrig Sveriges rikes marsk!»

»Hvad I där talen, stolts jungfru, står icke mig till görandes . . . konungen kan benåda . . .»

»Ja, och konungen skall benåda .. . men I skolen meddela den fångne underrättelsen och sätta honom i frihet, och», tillade hon efter ett kort uppehåll, »det skall ske i min närvaro . . . nej, nej.. . I behöfven icke gifva mig några försäkringar ... I hören mitt ord, det står till eder att antaga eller förkasta. Innan midnattstimmen slår, skall fången vara fri, eller ock, blir edert marskämbete blott och bart en dröm. Sägen mig fort, hvilketdera I viljen!»

Den sköna kvinnan var häftigt upprörd, men det lågDROTS OCH MARSK.

något så upphöjdt och majestätiskt i hela hennes väsen, att riddaren knappast kunde uthärda hennes blick. Han dröjde en stund med svaret, men så sade han:

»Jag ställer mig till edert förfogande, stolts jungfru!»

»Yälan ... så möt mig då i fängelsetornet, när klockan slår elfva i Bykyrkan.» *)

Kiddaren gick, och som dörren tillslöts efter honom, inträdde ur ett närgränsande rum konung Erik.

»Vid min fostermoders själ, Cecilia», sade han, »du passar bättre till konung öfver dessa svenske riddare än jag!»

»Icke äro alla svenske riddare att likna vid denne, herre konung», genmälde Cecilia.

»Men många hans likar finnas . . . hören hit, herr Erik Krummedik», ban vände sig härvid inåt det angränsande rummet, »hören hit och låtom oss höra, hvilka I hafven tecknade på herr Kristers lista ...»

Gamle Erik Krummedik trädde vid dessa ord in i rummet.

»Riddar Bengt är en, det vet jag, men I hafven dussinet fullt. . . den gamle räfven har fått dem på sina fem fingrar genom italienaren där på Borganäs, Gud förbarme sig öfver den hunden . . . var det icke så, herr Erik, hvad hette karlen?»

»Johan Wale, nådige herre!»

»Och nu är den arme syndaren blifven gråbroder och ligger i själatåget hos syster Brita i Klara kloster, ja, ja, i all hemlighet välförståendes. Ha-ha-ha, I ädle herrar, I hafven kokat soppan, men I skolen ock själfve få supa ur henne. I hafven rätt, herr Erik, de vilja själfve regera, det är hela sjukan, men jag skall visa dem, att de icke i mig hafva någon Magnus Eriksson! Yore det icke en skam inför all världens konungar och furstar och ridderskap, så vill jag göra gemensam sak med dessa bönder och Engelbrekt! .. . Tid de fem såren, jag menar, att då skulle dessa herrar så lagom regera! Eller hvad är eder mening, herr Erik?»

') De:>. vanliga beniimniDgeu denna tid på Storkyrkan.35(>

»Mig synes, som om I nu gingen för långt, herre konung», svarade den försiktige gamle herrn, »den lemmalytte tjänaren är eder dock till föga hugnad, och lemmalytt är den samhällskropp, där intet herrskap finnes. Stormännen äro samhällets öga, öra och mun . .. dem förutan är samhället en dumbe. Se därför må de finnas liksom den stora byggnadens tinnar, men de få icke slitas med konungen om spiran ... En konung efter Engelbrekts och de svenska böndernas sinne, — ban blefve en svensk konung, otvifvelaktigt en stark och mäktig konung, ty allmogens makt här i landet betyder nu mera än herrarnes, men han blefve icke en unionskonung, så som salig drottning Margareta Yaldemarsdotter, Gud vare hennes själ nådig, ville det.. .»

»Ettdera måste dock väljas, herr Erik», afbröt konungen, »och jag är hellre mäktig i spetsen för allmogen än ett redlöst verktyg i herrarnes hand!»

»1 hafven rätt, herre konung, ettdera måste väljas, och I skolen välja herrarne, men do skola blifva ett verktyg i eder band, icke tvärt om . . .»

»Och huru viljen I det komma å stad?»

»Divide et impera är en gammal god regel, nådige herre . .. söndra dem sins emellan, sedan ären J. herre.»

»Men få de nu drots och marsk, så lär det gå som under Magnus Erikssons och Albrekts dagar . . .»

»Nej, nådige herre!»

lOch på hvad grund icke?»

»Därför att då fanns det ett parti mot och ett parti för konungen, nu finnes det äfvenledes tvenne partier, men emot hvarandra ... det ena af dem skall gifva eder drots, det andra marsk. I skolen se, att de namn, som ärkebiskop Olof i dag skall nämna för eder, tillhöra antingen Krister Nilssons parti eller ock hans motparti. . .»

»Se där hafven I det! Då få de ju sin vilja fram och blifva svårare att handskas med än någonsin. Herr Krister och herr Bengt Stensson, de där namnen har nu biskop Sigge så ofta hviskat i mina öron, att de äro min leda...»UTGÅNGEN.

3139

»Endera af dem skolen I ock utnämna till ettdera af ämbetena . . . det liar sig icke så svårt; hvilketdera partiet än i dag vid valet segrar, så skolen I förkasta det upprättade förslaget.. .»

»Ären I från edra sinnen, Erik Krummedik?»

»Hören mig till punkt, nådig herre... I skolen med detsamma själf föreslå trenne andra och låta dem själfve välja en af dem, det skola alla se gärna . . . men I skolen då icke föreslå andra än dem, som tillhöra det motsatta partiet. En af detta parti blir då drots, sedan kunnen I vara förvissad därom, nådige herre, att en af det andra partiets män blir gärna antagen som marsk, om I ock själf utnämnen honom efter det första af eder förkastade förslaget!))

Konungen begrundade en stund den gamle förslagne herrens ord. Därpå vände ban sig hastigt om på ena foten och slog samman händerna.

»I hafven varit en flitig och uppmärksam lärjunge i min salig fostermoders skola, herr Erik . . . ha-ha-ha, I skolen få eder vilja fram... och du, Cecilia, skall få nämna den ene . . . ! Men nu är tiden inne att få veta så väl domen öfver Engelbrekts slottslän som utgången af lierrarnes val.»

Därmed aflägsnade sig konungen, och gamle herr Erik Krummedik följde honom.

IV.

Utgången.

På slottet var en stor skara herrar församlad. Elera rum voro fyllda af prelater i sina långa kåpor och riddare och väpnare, hvilka axlat sina skarlakanskappor. Vid de yttre dörrarna stodo kungliga svenner på vakt och likaså35(>

kungliga drabanter vid den dörr, genom hvilken man hvarje ögonblick väntade att få se konungen utträda.

Allas blickar uttryckte den mest spända väntan, ehuru man såsom vanligt vid dylika tillfällen fördelade sig i smärre mer eller mindre ifrigt samtalande kretsar. En sådan utgjordes af herr Bengt Stensson och hans son, herr Magnus, samt den lärde herr Jöns Bengtsson (Oxenstjerna) jämte ett par norska herrar. För dem, liksom för alla de öfrige vände sig samtalet uteslutande om utgången af de tolf herrarnes domsättning oeh af det upprättade förslaget till drots och marsk. Herr Bengt Stensson var därvid föremål ej blott för de närmast ståendes blickar, utan äfven från längre bort stående gjordes då och då en hänvisning till honom, som om man velat säga: »där står den ene af dem, som anses blifva den lycklige!® Själf uppbar han med god hållning all denna uppmärksamhet, stel och högdragen som vanligt, måhända blott något tankspridd.

»Samtalet med Ludbert Rogge har gifvit eder åtskilligt att tänka på, frände», hviskade därför helt oförmärkt till honom den spetsige Jöns Bengtsson.

Riddaren såg på herr Jöns och hans läppar rörde sig redan till ett svar, då hofmästaren öppnade dörrarna till konungens rum och utropade:

»Hans nåde konungen!»

Konungen inträdde med högburet hufvud, åtföljd af grefve Hans och herr Erik Krummedik samt herr Axel Pedersson (Tott) från Varberg. I motsatta ändan af salen var konungens tron uppställd på en upphöjning, hvartill några trappsteg ledde, och konungen riktade sin gång mot denna del af rummet, växlande därunder några betydelselösa ord med en och annan af de närmast stående herrarne.

Härvid förgick någon tid, och konungen hade nätt och jämnt hunnit trappstegen till tronen, då hofmästaren

anmälde do tolf herrarne, hvilka anlände från gråmunCeklostret, där de haft sitt sammanträde.UTGÅNGEN.

3139

Konungen intog då sin plats och gaf en vink med handen, hvarpå de tolf inträdde med biskop Jöns af Roeskilde i spetsen; de ställde sig till höger om tronen, och midt emot dem stodo de väntande herrarne, spanande nygirigt i domarnes blickar och anleten, om de redan af uttrycken skulle kunna sluta till iitgången. På en ny vink af konungen tog biskop Jöns till orda och tillkännagaf helt kort, i det ban upprullade ett pergamentsblad med tolf vidhängande sigill, att man kommit till det beslut, som ban nu ur det medförda pergamentet ville uppläsa.

»Vi Jöns, med Guds nåde biskop i Roeskilde, Sigge i Skara, Magnus i Åbo, Olof i Bergen, med samma nåde biskopar» — och så följde namnen på de världsliga herrarne — »kungöra alla närvarande och dem, som komma skola, att högboren furste, vår nådige herre, 'herr Erik, Danmarks, Sveriges, Norges, Yendes, Götes konung och hertig i Pommern, på den ena sidan och riksens råd och alla inbyggare i Sverige på den andra sidan hade satt det intill oss om all tvedräkt, som mellan dem hafver varit intill denna dag, om hvilket de äro nu åtskilde med kärlek och med sämja, som de hafva öppna beseglade bref uppå gifvit på båda sidor, undantagna några artiklar, som de samma bref utvisa, och med innehåll, att vi föreskrifne tolf makt hafva skulle därom att säga och att skilja, och hvad vi därom säga och göra och dem uppå båda sidor beseglade bref afgifva, det vilja de och skola så stadugt hålla.»

Så lydde begynnelsen till beslutet, ordagrant anförd efter Hadorph; rörande de särskilda artiklarna inskränka vi oss att nämna, att Halland skulle genast återlämnas till konungen och att Engelbrekt och Erik Puke skulle få behålla de län, som de erhållit genom Halmstads dagtingan, samt att tillkallade rådsherrar från Norge skulle döma om Gotland efter den bevisning, som af svenske och danske män blifvit förebringad.

»Alla dessa föreskrifna artiklar» — så slutade det långa brefvet — »och hvar vid sig hafva vi alla öfvervägt och sam-35(> ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

tyckt efter vårt bästa samvete, som Gud hafver oss förlänt, och kunna häruti icke bättre döma; ity råda vi eder det uppå båda sidor, att I det hålle såsom föreskrifvet står. Vi besegla nu slika tu bref, ett behåller vår nådige herre konung, och ett riksens råd af Sverige.»

Om tystnad betecknar samtycke, så måtte detta domslut hafva tolkat alla de närvarandes innersta tankar rörande de ifrågavarande ärendena. Men ehuru det var alldeles tyst i salen, visade dock mången rynkad panna, att beslutet icke likade alla väl. Konungen själf satt ett par ögonblick tankfull och lät sin blick öfverfara herrarne. Om det var med afsikt eller af en slump, som blicken därvid kom att stanna på herr Bengt Stensson, veta vi icke, men denne ryckte så häftigt till i guldkedjan om sin bals, att en länk sprang, och den brustna kedjan hängde om hans finger. Detta var dock att allt för tydligt visa, huru nära det upplästa beslutet rörde honom, och huru djupt det gripit honom! Ett matt leende drog öfver konungens anlete, och säkert skulle flera än ban hafva märkt riddarens grämelse, om icke i detsamma hofmästaren förkunnat ankomsten af ärkebiskop Olof.

Konungen flög till, där ban satt på sin tron, när detta namn genljöd i hans öra, och det var med en illa dold ovilja, som ban såg den allvarlige ärkebiskopen framträda inför sig.

»Enligt eder vilja, herre konung», började ärkebiskopen, »kommer jag för att inför eder tillkännagifva, hvilka af riksens församlade herrar och män blifvit uppsatte på förslag till de viktiga drots- och marskämbetena. Rösterna hafva i hemlighet blifvit mig meddelade, och jag har troget bevarat hvars och ens förtroende, viljandes endast här uppnämna do tre, hvilka erhållit de flesta rösterna. De äro . . .»

Det uppstod någon rörelse i salen, emedan ett par af de yngre herrarne sökte tränga sig fram, men konungen vinkade med handen, och det blef åter alldeles ljudstilla.

»De äro», hördes då biskopen, »herr Karl Knutsson (Bonde), herr Bo Knutsson (Grip) och herr Nils Stensson (Natt och Dag).UTGÅNGEN.

3139

»Det duger ej», for konungen upp med mycken hetta, »desse tre äro ju idel unge och opröfvade män. I hafven misstagit eder på de unge. I skolen mig få tre gamla, som dustet är slaget af hufvudet!»

Han såg sig omkring bland de församlade, liksom om han sökte i de kringståendes blickar bifall till sin utsago, men därpå tillade han:

»Hvarför tagen I icke hellre en äldre man? Jag vill föreslå tre, herr Krister Nilsson och herr Bengt Stensson duga väl båda, herr Erengisle Nilsson är ock en dugande man, menar jag! En af dessa herrar vill jag gärna gifva eder till drots. Yi vilja åter samlas här i morgon, inhämten till dess, ärkebiskop Olof, hvilken af de sist nämnde tre herrarne I viljen hafva, jag skall under tiden tänka ut en dugande man till marsk.»

Därpå reste sig konungen och steg ned från upphöjningen, där hans tron stod, samt gick åter genom salen mot dörren till sina inre rum. Han växlade äfven nu några ord med en och annan bland herrarne. När ban gick förbi biskop Jöns, sade ban:

»Knappast hade jag väntat mig, biskop, att Engelbrekt Engelbrektsson skulle få behålla Örebro slott.»

»Föga väntade någon det», genmälde biskopen frimodigt, »men mannen hade många väldiga förespråkare, och sådana ord yttrades till och med, att värre ondt kunnat inträffa, om icke detta blifvit i beslutet fästadt.»

»Och hvad värre ondt kunde då inträffa?»

»Förlusten för eder af Sveriges rike!»

Konungen bleknade och vände sig hastigt om, men när han kom till ändan af rummet, stod där herr Erik Krummedik, och vinkande till honom att följa sig, försvann han i sina rum.

Den ene efter den andre af herrarne lämnade slottet, och den stora salen började blifva tom. En af de siste var herr Bengt Stensson. Han stod länge kvar på samma plats med högburet hufvud och den brustna guldkedjan ännu hängande35(>

om den ena handen. För den, som närmare kände till förhållandena, liksom för honom själf, liknade hans öde, sådant det under dagens lopp gestaltat sig, en trädstam, hvars grenar beröfvats sina blad undan för undan. Ett satt ännu kvar i den nakna kronan: "villkoret, som han skulle uppfylla före midnatt. På detta berodde nu allt.

Med tunga steg lämnade också han kungaborgen.

--S.

Ungefär vid den tiden, då herrarne lämnade slottet och begåfvo sig hvar och en till sitt, befunno sig tvenne män på bron, som förenar Kedjeskär med den utanför den gamlaUTGÅNGEN.

3139

stadsmuren belägna delen af staden, där nu Riddarhustorget och Nygatorna äro belägna. De vandrade i riktning mot gråbrödraklostret. Det var Herman Berman och en gråbroder. De gingo under tystnad vid hvarandras sida, tills de stodo så godt som utanför klosterporten, då Herman yttrade:

»Alltså viljen I draga härifrån tidigt i morgon?»

»I morgon arla, min son! Låt båten lägga till här vid kloster trappan, men säg till bomslutaren, att intet hinder möter vid utfarten. Med Guds och den helige Franciski hjälp hoppas jag då vara hos Engelbrekt tidigt nog.»

»Han längtar ock högeligen efter eder, fromme fader . ,. fören I allt hvad I behöfven med er i båten, eller viljen I, att jag skall taga något. . . Jag rider ock ut i morgon arla och lärer väl förr vara på ort och ställe än I.»

»Haf tack, käre son, men mina instrument lämnar jag nödigt ifrån mig, och vidlyftigare äro de icke, än att de godt kunna föras båtledes.»

Männen skildes åt. Munken försvann genom klosterporten, och Herman gick tillbaka samma väg öfver bron och

fram genom Gråmunkegränden uppåt det inre af staden, där han snart tog af öfver Svartmangatan nedåt Själagårdsgatan. Här befann ban sig snart framför Henrik Klensmeds hus. Utanför gellinkska huset träffade han köpman Gellink själf, som stod resklädd och utdelade befallningar åt några af sitt folk, hvilka stodo belastade med stora bördor.

»Skynden eder», sade ban, »och hälsen skeppar Didrik, att han skall icke länge behöfva vänta på mig!»

I detsamma fick han sikte på Herman och hälsade honom vänligt.

»Det ser ut, som om I stöden färdig att resa bort?» sporde Herman, i det ban besvarade hälsningen.

»Skall så ock», genmälde köpmannen, »jag har just i dag hyrt ut hela mitt hus . . . har alltid lycka med mig, alltid lycka...»

»Hugneligt att höra, köpman Gellink ... kanske är lyckan fäst äfven vid edert hus och kan sålunda komma äfven andra35(>

till del, ty jag har här i boddörren en gång fått alldeles oförmodadt en viktig upplysning.»

»Ser man, ser man .. . jaha, det är icke otroligt, helgonben skola vara inmurade i väggen, ja mycken lycka ... och hvilken upplysning kunden I här vinna, Herman Berman?»

»Det var vid midsommartiden för två år sedan. Då jag red in i staden för att söka mig plats på ett fartyg till Köpenhamn, så stannade jag här på tröskeln till eder bod . . . det var min afsikt att höra mig för hos eder, ty Henrik Smed, eder granne, hade visat mig hit. . . men jag fann eder så upptagen af en främmande krämarsven, att jag icke genast ville gå in . . .»

»Vänta, vänta . .. midsommar för två år sedan ... jo, jag hade en nödbuden gäst i gallerrummet där uppe på gafveln, jag drager mig det väl till minnes . . . han skulle sitta där, tills Engelbrekt kom från Köpenhamn, det var en väntjänst, ja det var det. . . min gamle vän, Erik Bildstein, kom en natt som en stormvind och förde honom med sig, det gällde något mycket viktigt, det var fråga om Engelbrekt, nu minnes jag det, och samma dag jag fick säkra underrättelser om, att Engelbrekt var återkommen, så öppnade jag dörren för min nödbudne gäst. . . det var en morgon, lian var icke glad att se på, den spenslige, lille mannen, nej, det var ban icke . . .»

»I förtäljen mig där viktiga nyheter, köpman Gellink ... hvem är väl denne Bildstein, om hvilken I hafven talat, och som gjort Engelbrekt och Sveriges rike så stor en tjänst. ..?»

»Erik Bildstein. .. kännen I icke honom, den rikaste bergsmannen i Dalarne, som red till kyrkan med silfverskodd häst och hade kunnat med tunga silfvertackor belägga vägen från sin gård till kyrkan?»

»Skulle det vara ...?»

»Erik Bildstein, min vän, jaha, så är det... det vill säga, vi räkna vår härkomst båda från Lubeck, för öfrigt känner jag honom föga, men han har gjort mig mången tjänst, på den tiden jag öfvertog eu del af kopparen till försäljningUTGÅNGEN. 3139

under salig drottning Margaretas tid, förty hon ägde hela Dalarne på lifstid, ja det ägde hon ... Men nu, hur var det, säden I, var det af mig eller af den främmande krämarsvennen, som I fingen den viktiga upplysningen . . .?»

»Af eder båda... Krämarsvennen omtalade, att Engelbrekt hade varit om bord på ett fartyg, som lagt till i Söderköping, och att han där gått i land för att följa med biskop Tomas' i Strängnäs män till Tynnelsö, och som fartyget var edert, hade skepparen skickat eder med krämarsvennen ett bref, hvari äfven omnämndes, att Engelbrekt varit med ombord ... det var allt hvad jag behöfde veta, och denna underrättelse gällde för mig då mera än hela världen ...»

»Det är så, det är så, Herman Berman, värdena äro olika, mycket olika, jaha ... och lyckan är blind, det är hon ... Jag väntar på herr Bengts sven, för att lämna honom nycklarna ... men han låter vänta på sig .. . Herr Bengt

Stensson på Göksholm har hyrt huset, han vill hafva det bekvämare än att bo där ute på malmen, jaha det vill han . ..»

Underrättelsen gjorde på Herman ett obehagligt intryck, och han kunde icke slita tankarna från den stolte riddaren, hvars hemliga stridskonst ingen kände så väl som ban.

»Nycklarna till edert hus», sade han emellertid till köpmannen utan att låta märka sin inre oro, »nycklarna kunnen I väl lämna till Henrik Smed; när riddarens sven kommer och finner huset stängdt, lärer han väl spörja till hos grannen .. .»

»Min vän, Henrik Smed... ja väl, I sägen det... den tjänsten kan han göra mig . . .»

Henrik Smed gjorde gärna sin granne den lilla tjänsten, och denne skyndade sig med brådskande steg ned genom gränden till en af sjöportarna. Herman gick åt stallet att se om Brand, hvilken vänligt gnäggade honom till mötes från spiltan. En stund därefter befann han sig i det rum, som blifvit honom anvisadt till bostad i öfversta våningen af smedens hus.

Här låg han länge, utan att kunna få en blund i sina ögon. Sammanträffandet med köpmannen och dennes tal om35(>

Erik Bilstein och om herr Bengt Stensson gaf honom mycket att göra och, utan att han ville det, rullades tafla efter tafla upp för hans inbillning, alla af ett innehåll, som snarare ökade än minskade hans oro.

Tiden skred långsamt, och ban hörde, huru klockorna både i Bykyrkan och det närbelägna svartbrödraklostret med döfva dröjande slag förkunnade hvarje full timme. Kort efter midnatt tyckte ban sig höra ett ovanligt buller, som med ens ryckte honom upp ur sina tankar. Det var, som om han hört steg, tunga steg, på en knarrande träbro utanför fönstret till sitt rum. Han satte sig upp i sängen och lyssnade. Ljudet af stegen blef allt tydligare.

Han sprang upp och fram till fönstret.

Kort efter sedan konungen lämnat Ludbert Rogges hus, stego tvenne kvinnor, tätt insvepta i mörka kappor, utför trappan till detsamma. Äfven de togo vägen till slottet och följdes på något afstånd af slottsfogden. De gingo med skyndsamma steg, och mången borgersmän, som mötte dem, vände sig om för att se, hvart de brådskande kvinnorna ämnade sig.

De försvunno snart i slottets porthvalf, och här inväntade de slottsfogden, som nu gick före dem för att visa vägen. Yid inträdet i det stora tornet försåg sig fogden med en fackla, och efter en lång vandring genom hvälfda gångar och utför många trappor, hvilka tycktes leda djupt under jorden, stannade fogden framför en liten järndörr, som såg så hemsk ut vid fackelskenet, att de båda kvinnorna häftigt ryste till. Med någon möda öppnades dörren, och fogden gick in med facklan, som ban fäste i en järnring strax vid dörren, hvarpå ban lämnade rum för sina båda följeslagarinnor.

Till en början kunde man knappast se något annat än de grofva stenarna i en tjock pelare, som stod midt i fängelserummet; så mörkt var det där inne, och en kall luftström, som, innan dörren tillslöts bakom dem, hotade att utsläckaUTGÅNGEN.

3139

»Erik, Erik», utropade hon och utsträckte sina armar mot den fångne jätten. (Sid. 3ß6.)

facklan, förde med sig ljudet af vågor, som slogo mot fångtornets fot.

»Erik!» framhviskade då den ena af kvinnorna med

skälfvande röst, mon då intet svar följde, upprepade hon namnet.

»Hvem hviskar mitt namn?» hördes en djup stämma bakom pelaren.

Den kvinna, som talat, lät då sin kappa falla och trädde fram bakom pelaren. Fackelskenet föll på henne och belyste henne helt och hållet. Det var en gammal kvinna med milda och en gång sköna anletsdrag.

»Erik, Erik», utropade hon och utsträckte sina armar mot dbn fångne jätten, som långsamt reste sig, »så ser jag dig dock åter, fast belt annorlunda, än när vi sist sågo hvarandra där uppe i ditt hem . . .»

Fången utsträckte med möda sina af ovanligt stora järnkedjor fängslade armar, och den gamla kvinnan gömde ögonblicket därefter sitt hufvud vid hans barm.

En lång tystnad följde, som slutligen afbröts af den fångne.

»Minn mig icke på forna tider, syster», sade han, »do äro för evigt sin kos. .. jag har ock hunnit vänja mig vid de tider, som varit onda, ty de hafva varit långa, och goda blifva de icke mera på denna sidan grafven.»

»Säg icke så, käre broder», snyftade systern, »omöjligt är det icke . . . friheten kan skänkas dig åter, gård och grund äfven ... och då skola nog, fast sent, goda tider återvända till dig .. .»

»Nej, nej . . . ogjord kan icke gjord gärning blifva . . . blott en enda glädje, har varit mig öfrig i lifvet, fast äfven den varit blandad med galla, den att följa och se storheten och kraften hos honom, som en gång var min vän, och hvars namn skall gå till kommande släkten och välsignas, medan mitt skall dö bort, som om jag aldrig funnits ... se, för honom ensamt ville jag ännu vinna min frihet åter, för honom och min stackars, stackars Kerstin!»

En tung suck frampressades öfver mannens läppar, och ban knäppte tillsammans sina händer, medan blicken stelt fästes på de fuktiga golfstenarna.UTGÅNGEN.

»Har du då icke en tanke för ditt andra barn, Erik?»

»Mitt andra barn . . .?»

»Cecilia!»

»Nämn icke det namnet, Kerstin, så vida du ännu håller mig kär. Erik Bildsteins Cecilia finnes icke mera, och aldrig, sedan min mun uttalade förbannelsen öfver henne, har hennes namn gått öfver mina läppar.»

»Stränge, hårde, olycklige broder! . . . Men om hon låge här för dina fötter, tiggande om nåd och förlåtelse, — säg broder, säg. . . skulle du hafva hjärta att visa henne ifrån dig?»

»Hjärta! . . . Gifve Gud, att aldrig ett hjärta klappat i detta bröst. .. nåd, säger du . . . förlåtelse! I Vadstena kloster där i bönen inför Guds moders anlete skall faderns förlåtelse hviskas i hans dotters hjärta, där, och endast där!»

Halfkväfda suckar, blandade med häftiga snyftningar, hördes bakifrån pelaren, och Cecilias bleka, sorgsna anlete visade sig vid fackelljuset. Hon skred som en skugga fram till den kedjetyngde fadern och sjönk ned för hans fötter. Den starke mannens kropp genomfors af en skälfning vid åsynen af dottern, och en stund stod ban med1 stel blick och darrande läppar, utan förmåga att göra sig rätt reda för hvad som tilldrog sig framför honom.

Dottern omslöt med sina armar hans knän och lutade hufvudet intill dem.

»Har jag brutit, fader», suckade hon och riktade sitt tårdränkta öga upp mot fadern, »så har jag ock i rikt mått lidit brottets följder. Döm, men fördöm mig icke . . .»

Orden återkallade lif i den gamles blick, och ban lade långsamt armarna i kors öfver bröstet, medan pannan fårades i djupa veck.

»Stå upp, Cecilia», sade han med en stämma, som tydligt tillkännagaf stormen i hans inre, men också hans viljas kraft att behärska den, »med ord kan du icke återvinna din plats vid din faders hjärta, men genom handling... en konungs frilla kan icke vara Erik Bildsteins dotter. Lämna denne358

man, slit sönder de gyllene kedjor, som hålla dig i en nesligare fångenskap, än dessa hålla mig, handla som det tillkommer en friboren kvinna att handla . . .d

»Håll upp, håll upp, fader, hvad du begär är omöjligt.. .»

»Så uttalar du din egen dom ... Gå bort från mina ögon, flicka ... lefver jag eller dör, i Vadstena, när du under doket knäfaller i bön inför Guds moders anlete, då först skall du höra förlåtelsens och välsignelsens ord från din faders läppar. Till dess hafva vi intet gemensamt med hvarandra!»

Mannen vände sig hastigt om och lutade hufvudet mot den ena handen, under det ban med den andra vinkade åt dottern att lämna sig. Hon fattade denna band och kysste den.

»Hårdare kunde dina ord vara, fader», suckade hon, »hjälp mig bedja Guds moder krossa den boja, som håller mig fången, men den är till döds .. .»

Hon reste sig hastigt upp, och med ansiktet hö]jdt i sina händer vacklade hon ut ur rummet. Hennes följeslagare nalkades sakta fången och fattade hans hand samt höll den länge sluten i sina.

»Broder», sade hon slutligen belt sakta, »kanske ligger i sinnets oböjlighet den förbannelse förborgad, som hvilar öfver vår släkt», och därpå tillade hon efter ett uppehåll, »har du något på ditt hjärta, som du vill säga mig, innan jag drager hädan, så finner du mig i Ludbert Rogges hus!»

Mannen stod orörlig. Det var, som om ban hvarken hört eller sett något mera. När han slutligen vände sig om, var allt åter mörkt i fängelset.

Han satte sig på stenbänken, och i det han lutade hufvudet mot sina händer, frampressade hans läppar gång efter annan: Cecilia, Cecilia. Det lät, som om en flöjelskjortel fra-sat mot den rostiga järndörren, och som lätta steg aflägsnat sig därifrån, men ban märkte det icke.

Fångvaktaren, som en stund därefter inkom med fångkosten, såg honom sitta stel och orörlig på bänken invid pe-
UTGÅNGEN.

3139

låren, vid hvilken han var fastsmidd. Därefter förflöto aftonens och förnattens långa timmar.

Så slog klockan 11, och några få minuter därefter hördes åter ljudet af steg i gången och de långa vindeltrapporna, och en svag ljusstråle gled in genom hålet på dörren. Denna öppnades omedelbart därpå, och slottsfogden åtföljd af tvenne svenner, inträdde i fängelset. Svennerna buro facklor, hvilka de höllo högt upp under hvalfvet, så att man kunde öfverskåda hvarje vrå i det dystra fängelset. Slottsfogden gaf ett tecken, och fångvaktaren trädde fram och löste fångens kedjor.

Därpå inträdde en högrest riddare, gick fram till den frigjorde och räckte honom ett pergamentsbref, hvarvid ett stort sigill hängde.

»I vår nådige herre, konung Eriks namn gifver jag eder friheten åter», sade riddaren, »och med detta öppna bref återinsätter eder konungen i alla edra rättigheter och återgifver eder edra fråndömda gods och gårdar.»

Ett underligt minspel var att skåda i den frigjordes anlete, allt efter som det ljusnade i hans sinne. Med en blick, som talade om inneboende härskarekraft, sköt han slutligen konungabref vet ifrån sig.

»Halsen I konung Erik, riddare, eder nådige herre, att hvarken det ena eller det andra tager jag emot af hans nåd. Friheten är min rätt, därför vill jag gå här ut, men mina gods och gårdar tager jag först då i besittning, när min sak blifvit undersökt inför laga domare. Lämnen därför brefvet åt konungen tillbaka.»

Stoltare i gång och åtbörder än riddaren, som stod därframför honom med brefvet i handen, gaf han en vink åt fackelbäraren att gå förut, hvarpå han lämnade fängelset, åtföljd af den häpne riddar Bengt och slottsfogden med hans fångknekt.

På öfversta trappsteget i tornrundeln stod en kvinnlig skepnad, som dock ögonblickligt försvann, när den första strålen af facklan nådde henne. Den jättelike mannen såg henne icke, men just som ban trädde ut på borggården,35(>

slog klockan tolf i den närbelägna Bykyrkan. Han fortsatte sin vandring fram till adelshusets borgpDrt utan att ägna någon uppmärksamhet åt riddaren, som på något afstånd följde honom. Yid borgporten kom en sven emot honom.

»I ären bergsman Erik Bildstein!» sade svennen vörnads-fullt, »en gammal vän till eder, som nu på morgonen ämnar draga till utlandet, önskar tala med eder.»

»Och huru känner du, sven, hvem jag är?» sporde jätten.

»Fråga hellre, hvem som i dag på Stockholms slott icke känner eder», genmälde svennen med samma vörnadsfulla ton. »1 kännen kanske icke mig, men jag såg eder, när I för två år sedan förde en fånge till köpman Gellink, jag är hans sven, och det är min husbonde, som önskar tala med eder. Nämn blott, att det gäller Engelbrekt, sade ban, så skall min vän icke tveka att komma.»

Den reslige mannen tycktes ett ögonblick tveka, men nickade därefter bifallande till svennen, som följde honom in i porthvalfvet. Ingendera af dom hade därunder sett, huru ett stycke bakom dem en liten spenslig skepnad glidit fram till riddaren och hviskat honom några ord i örat, icke heller huru ännu längre bort en kvinnoskepnad stod dröjande och liksom spanande omkring borggården. Yid hennes sida stod en sven.

»Följ med, Rasmus», hviskade kvinnoskepnaden till denne, »följ med och se granneligen till, att den frigifne mannen kommer i åtnjutande af sin frihet.»

Svennen ilade i sin ordning fram till porthvalfvet, hvarifrån såväl den frigifne som riddaren försvunnit. Det dröjde något, innan porten öppnades för svennen, och när han väl kom ut på den öppna platsen framför slottet, stod ban tveksam, hvart han skulle rikta kosan, tills ban slutligen tick se tvenne skuggor försvinna vid det framskjutande hörnet af Bykyrkan.

I)e båda skuggorna voro svennen och Erik Bildstein eller Belgsting, såsom ban kallades uppe i Dalarne och såsom ban ännu nämnes i folksägnen. Do gingo med skyndsamma stegUTGÅNGEN.

fram öfver torget, veko af in på Köpmangatan och kommo så upp på Själagårdsgatan, där de snart stannade framför köpman Gellinks hus. Svennen fattade tag i den stora portklappen, och ekdörren öppnades inifrån. Hans jättelika led-

En kvinnoskepnad stod dröjande och liksom spanande kring borggården.

(Sid. 360.)

sagare följde honom, och så slöts porten till efter dem. De hade dock icke tagit många steg, förrän från alla håll, både nedifrån och uppifrån och från sidorummen, beväpnade män framstörtade, hvilka inom några ögonblick åter hade fängslat

den kämpastarke mannen. En liten spenslig man kom fram med en tänd fackla och lyste fången i ansiktet.

»Yäl bekommet, Belgsting», sade han med en mjuk stämma, »den svage och föraktade kan ock någon gång få ett ord att säga. Jag skall nu bättre än vid Jungfruhamn minna eder på Väsby äng ocb det lilla vänliga rummet, där I för ett par år sedan lät eder gode vän få sitta i veckor, ja veckorna fem, ocb tänka på allt, som fordom timat ocb som vållat hans ofärd ... Stigen dristeliga på, rike Belgsting, stigen dristeliga på. . . det samma rummet skolen ock I nu beträda.»

Sedan han bånleende yttrat detta, gick den lille med lätta steg trappan uppför, ocb beväpnade svenner tvungo

Belgsting att följa. Man stannade öfverst på vinden. Här sköt den lille fackelbäraren upp en dörr, och en smal gångbro af trä visade sig. Denna gick utom husgafveln upp till ett litet rum, försedt med galler, allra högst upp under takåsen. Öfver denna gång fördes fången upp till sitt nya fängelse.

Denna syn mötte Herman Berman, när ban stannade framför fönstret i sitt rum, som låg strax nedanför på en knapp famns afstånd från gellinkska huset, framom hvars gafvel Henrik Klensmeds hus sköt fram så pass långt, att det yttersta fönstret lämnade en öfversikt af denna gafvel.

Herman igenkände genast Belgsting, och hans första rörelse var att öppna fönstret, men han hejdade sig ögonblickligt, inseende omöjligheten att på detta sätt kunna uträtta något, då det icke fanns någon utsikt att kunna från fönstret komma upp till gångbron. Han skyndade i stället ned för att komma ut på gatan och denna väg in i grannens hus. Härunder försvunno några dyrbara ögonblick, innan ban fått någon af gårdsfolket vaken, och när han väl kom ut på gatan, var allt i det gellinkska huset tyst och stilla, som om alldeles intet där tilldragit sig.

Just som han då öfverlade med sig själf hvad som nu vore att göra, träffades hans öra af raska steg, hvilka närmade sig.UTGÅNGEN.

3139

Här sköt den lille fackelbäraren upp en dürr och en smal gångbro af trä visade sig. (Sid. 362.)

»Hvem där?» sporde Herman.

»En af konungens svenner», svarade en ungdomlig stämnia med dansk brytning. »Rasmus är annars mitt namn, och104 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

kunnen I förbjälpa mig in i detta bus, så är min lycka stor och min tack därjämte.»

Detta kunde dock icke Herman, men han fick däremot fullkomligt reda på hvad som tilldragit sig på slottet sedan klockan elfva och meddelade i sin ordning svennen kännedom om det öde, som nu drabbat den förföljde i gellinkska huset, uttalande tillika sin harm öfver illdådet.

»Yaren tröst», sade då konungssvennen, »om mindre än en timme skall detta vara omgjordt. .. !»

Han aflägsnade sig därpå med skyndsamma steg åt slottet till. Herman gick fram och åter framför huset, fast besluten att afbida svennens återkomst. Mycket länge dröjde det heller icke, förr än denne återkom, åtföljd af en bel skara beväpnade svenner. Han stannade framför huset, bultade på porten och befallde i konungens namn att den skulle öppnas.

Befallningen förnyades ett par gånger, hvarpå långsamma steg hördes i förstugan innanför, och porten öppnades. Svennen, som öppnat, var en gammal man, som med sömnig stämma förklarade sin förvåning och sin förtrytelse öfver att blifva uppväckt midt i natten, men konungssvennen och Herman hade intet öra därför, utan befallde honom att skaffa en fackla, hvarpå samtlige begåfvo sig trapporna uppför, vägledde af Herman. Denne fann lätt på vinden dörren ut till gångbron, och snart stodo de framför ingången till det lilla rummet under takåsen. Dörren till detta rum stod oläst, och de gingo obehindradt in.

Det var tomt, och all spaning efter den försvunne var fruktlös! Do genomsökte bela huset. En mängd af Bengt Stenssons svenner funnos, ehuru riddaren själf först följande dagen skulle taga huset i besittning, men intet spår efter den fångne syntes till.

Ett par timmar därefter satt Herman Berman till häst för att lämna hufvudstaden. I porten mötte ban en af mäster Henriks gesäller, en lång karl med ett enfaldigt ansikte. Han påstods förstå och veta mer än vanliga människor. Herman kunde icke återhålla en fråga, om mannen visste, hvad somUTGÅNGEN. 3139

blifvit af den olycklige fången, om hvilken redan bela grannskapet talade.

»Om jag vet något», blef den förskrämde mannens svar, »visst vet jag något, ty dagens första timme var ännu

icke fullgången, då jag såg . .. Jag hade sprungit upp till eder, men fann eder icke . .. och jag såg trenne ryttare rida ut genom bakporten till grannens hus . - . jag gjorde korstecknet och läste mitt ave... ty när de döde rida, är det godt att vara på sin vakt...»

»Och hvaraf vet du, att de voro döda?»

»Hästarnas hofvar gåfvo intet ljud ifrån sig, när de vidrörde marken . . . säkert var det marsk Torkel och junker Magnus eller fast hellre de båda hertigarne Erik och Valdemar, hvilka kommit att hämta den onde drots Brunke, ty ban skall hafva bott där i huset i forna dagar.»

Herman, som af den lättrogne och vidskeplige mannens utsago tydligt fann, att förföljarne i tid märkt oråd och skyndat undan med sin fånge gaf sig ej tid att lyssna till slut på berättarens i sin egen mening mycket visa utläggning af den nattliga synen, utan gaf sin häst sporrarna och red fram utefter gatan i sydlig riktning.

Fram på förmiddagen samlades åter herrarne i den stora salen på Stockholms slott. Konungen lät vänta på sig, och liksom föregående dagen bildades större och mindre kretsar äf samtalande. En sådan krets bildades af herr Krister Nilsson och Bengt Stensson samt den förre fogden öfver Västmanland och Dalarne, hvilken nu med konungen återkommit till Sverige. Till de tre nalkades biskop Knut från Linköping, ifrigt samtalande med grefve Hans af Ewersten. Föremålet för de senares samtal var giftermålsförbindelsen mellan grefvens dotter och unge Magnus Bengtsson, ett ämne, som biskopen icke ville lämna, oaktadt grefven visade alla tecken af otålighet.

»Såsom en man af ära och tro», sade den ohjälplige biskopen och stannade, just som de kommo till de ofvan nämnde tre herrarne, »vill icke grefven af Ewersten och Nowgarten106

rygga sitt gifna ord och sitt löfte . . . Hören I, brorson Bengt, det synes mig vara tid på att med allvar tänka på bröllop; vare sig nu, att vi om några ögonblick i eder se Sveriges rikes drots eller marsk, så är dock ett tillfälle för handen, som ger ökad glans åt förbindelsen mellan vår och grefvens ätter.. .»

Grefvens stolta och ädla anlete var hvitt som hermelinsbrämet kring hans violetta sammetskappa, och hans läppar darrade, när han såg den vilda lidelsefulla elden i riddar Bengts öga. Gamle herr Krister befriade honom åtminstone för ögonblicket från att afgifva ett bestämdt svar, i det ban sade:

»Högt fröjdar sig mitt gamla hjärta vid tanken på denna förbindelse, ty jag menar, att vi alla i botten förstå hvarandra, och kunna enskilda fördelar förbindas med do offentliga, så är det ju alltid önskligt.(I, Jöns Eriksson», tillade han därpå, vändande sig till denne och liksom fortsättande, där ban af biskopen blifvit afbruten, »I hafven då talat med vår nådige herre i detta ärende?»

»Det hafver jag», svarade f. d. fogden med sin vanliga leende blick, ehuru icke med fullt samma fräcka uppsyn som fordom, »det hafver jag, och är jag fullt af samma tro som vår nådige herre, att det hädanefter skall bero på Sveriges rikes herrar och män, om dessa bönder skola regera i landet, eller de själfve.»

»Ären I därutinnan icke bättre underrättad, än då I gåfven mig orätta bud om konungens vilja i höstas sistliden», hördes en barsk stämma alldeles vid sidan af Jösse Eriksson, »så lärer föga vara att lita på hvad I förkunnen.»

Det var den gamle, ståtlige herr Axel Pedersson (Tott), som tillsammans med sin son Olof först nu kommit in i salen och, medan de skredo fram genom rummet, kommit att stanna just vid sidan af dessa herrar, och så nära, att Jösse Erikssons ord fullkomligt förnummos. De samtalande herrarne studsade vid riddarens ord, hvilka klungo som en utmaning,UTGÅNGEN.

och Jösse Eriksson krympte tillsammans, som om han velat skyla sig undan den bilde kämpens ljungeldsblick.

»Där hafven I mitt ord, Jösse Eriksson», fortfor den het-lefrade riddersmannen, »och därför att I gjorden gäck af mitt grå hufvud, skolen I stå mig till svars med udd och egg, hvar I helst viljen, så framt I icke viljen vara hvars mans niding!»

Han afbidade icke fogdens svar, utan fattade förbindligt grefve Hans under armen och gick fram emot Hans Kröpelin, som kom ut från konungens rum, och hvars lugna, ädla anletsdrag voro som en solglimt bland alla dessa om den högsta oro och själsspänning vittnande blickar.

Konungens ankomst omedelbart därefter befriade Jösse Eriksson från förödmjukelsen att se sig lämnas af de herrar, hvilka dittills på det lifligaste samtalat med honom. Han begagnade sig af det ögonblick, då allas ögon voro riktade på konungen, och lämnade rummet. Följande dagen var han äfven försvunnen ur staden.

Liksom föregående dagen, gick konungen äfven nu fram till sin tron, och när ban där tagit plats och det blifvit tyst i salen, framträdde ärkebiskop Olof och tillkännagaf, att de församlade herrarne enligt konungens vilja utvalt en af de herrar, som konungen själf föreslagit, nämligen herr Krister Nilsson.

»Därtill är det de ärlige herrars och gode mäns ödmjuka begäran», slutade ärkebiskopen sitt föredragande, »att I, konung Erik, utnämnen en af de på det förra förslaget uppsatta till rikets marsk.»

Konungen svarade härpå intet, och de herrar, som tillhörde Krister Nilssons parti, togo alldeles för gifvet, att det skedde, emedan han ville undvika att med ens stöta de andra herrarne för hufvudet. Men herr Krister framkallades inför tronen, för att af konungen insättas i sitt ämbete.

Den gamle mannen trädde fram och bugade sig inför konungen.108 ENGELBREKT ENGELBREKTSSON.

»Underligt månde det synas, nådige herre konung», sade han, »att jag här framträder inför eder och beder eder med denna höghet bekläda någon annan af de många herrar och män, hvilka här äro församlade. Helt visst finnas många, hvilka därtill äro mycket mer förtjänta än jag, som därtill är till hög ålder kommen. På samma gån g jag beder eder för Guds skull förskona mig från detta viktiga ämbete, må jag till detsamma föreslå min unge frände herr Karl Knutsson till Fågelvik!»

Hade konung Erik i allt sett lika klart som i detta mål, så hade helt visst mycket i hans regering blifvit annorlunda. Han fäste intet afseende vid den gamle herrens begäran utan ban framkallades, och invigningsceremonien hade sin-gån g. Den bestod belt enkelt däruti, att konungen gaf den utnämnde ett kort svärd.

»Så hafva vi nu gifvit vårt rike Sverige en drots, såsom föreskrifvet är», sade konungen därefter, »och oss återstår nu att äfven utnämna en marsk.»

Konungen gjorde ett uppehåll, som — det måtte nu hafva varit beräknadt eller icke — ökade spänningen hos de närvarande till det högsta.

»Jag hade i detta ärende, om jag följt min egen hug, fallit med mitt val på en annan, än som jag nu kommer att nämna, men jag har beslutat att gå den uttalade önskan hos riksens herrar ocli män till mötes, och därför utnämner jag till detta ämbete herr Karl Knutsson till Fågelvik.»

Ett sorl af tillfredsställelse hos de allra fleste — af förtrytelse hos några få — genomlopp salen, och den högväxte, ståtlige herr Karl trädde fram inför konungatronen. Äfven ban gjorde liksom gamle herr Krister en undskyllan och undanbad sig äran, men konungen lyssnade icke därpå, utan vände sig till herr Erik Krummedik, som stod något på sidan om honom, och bad honom, som var erfaren i mångahanda, säga, huru det tillgick hos andre herrar, när en marsk skulle insättas i sitt ämbete.

»Så plägar därvid tillgå», svarade herr Erik, »att I skolenUTGÅNGEN.

3139

gifva honom en staf med guldring på och säga honom, huru han skall förestå sitt ämbete.»

»Stafven skall han genast få», vidtog konungen, »men ringen kan ban icke nu bekomma.»

En liten hvit staf frambars nu till konungen, som räckte den åt herr Karl, hvilken knäböjande mottog den. Men han dröjde kvar inför tronen, som om ban ännu väntat på något. Konungen såg frågande på honom.

»Fordom var det sed», sade då herr Karl, »att konungen gaf rikets drots och marsk någon hjälp i slott och län att upprätthålla deras viktiga ämbeten.»

»Minnen mig icke på dessa tider, herr Karl Knutsson», afbröt honom konungen lifligt, »vi hafva ingen lust att skapa en ny Bo Jonsson, för att pröfva på detsamma som vår moders farbroder konung Albrekt.»

»Och huru viljen I då, herre konung, att drots och marsk skola kunna utöfva den makt, som I hafven förlänat dem, och som deras ämbete kräfver?»

»Jag vill gifva eder ett råd, herr marsk», sade konungen med en blick och en min, hvari man ville läsa både hån ocli förakt, »akten eder, att I ej utsträcken fötterna längre än skinnfällen räcker!»

En allmän förstämning följde på dessa konungens ord. Men ur herr Karls öga sköt en blixt, som kom herr Erik Krummedik att blekna, och konungen själf lät leendet dö på sin läpp. Det låg i denna blick något, som påminde om Engelbrekts hot, när konungen befallde honom icke mera visa sig för hans ögon.

Omedelbart därpå reste sig konungen och lämnade salen, och herrarne begåfvo sig hvar och en till sitt, dock ingalunda så till sinnes som man skulle tro, sedan de nu fått sin önskan uppfylld att se Engelbrekt skild från riksstyrelsen och denna lämnad i deras egna händer. Saken var den, att den makt, konungen lämnat dem, var gifven blott till hälften. Det var ett tomt sken alltsammans, utan någon verklig betydelse, och de mer djuptänkande bland herrarne

insågo snart, hvad gamle herr Erik Krummedik förutsagt och som i självfva verket var konungens syfte med hela detta skådespel, att de båda utnämnde ämbetsmännen skulle vända sina krafter mot hvarandra, hvardera i spetsen för sitt parti. De, som icke förmådde se så långt, voro förbittrade öfver det sätt, hvarpå utnämningen skett, ocb snart hörde man allmänt nog talas om den ringaktning konungen visat de svenske herrarne.

Konungen själf trodde sig hafva gjort sin sak rätt väl, i det han begagnat sig af spänningen mellan herrarne och allmogen eller, som nu var detsamma, Engelbrekt, för att böja de förra, utan att därför göra några andra eftergifter för de senare än den, som låg uti Engelbrekts förläning af Örebro slott. Men konung Erik tänkte därvid icke på, att han i båda dessa afseenden blott vidtagit halfva mått och steg, och att missnöjet numera skulle komma att gro djupt hos båda dessa samhällskrafter, hos både herrarne och bönderna. Bäst för honom hade varit en verklig anslutning till allmogen, men då ban icke kunde eller ville det — ty att tänka sig ett så fritt bondestånd som det svenska, var för en tysk furste liksom för en tysk ädling i allmänhet en omöjlighet — borde han öppet och ärligt hafva slutit sig till de svenska herrarne. Nu liknade han en man, som byggt sitt hus vid foten af ett högt berg och som blottade rötterna på det bakom huset stående trädet, visserligen icke för att utrota det, men för att minska dess kraft och därigenom förtunna dess yppiga krona; — han vann sitt mål, men när snön smälte på berget och stormen kom, vältrade sig en flod ned därifrån, hvars kraft det försvagade trädet icke kunde motstå. Det föll snart med huset, som det skulle skydda, och ägaren krossades därvid. Den kloke herr Eriks råd var godt, men ban dömde förhållandena i Sverige efter dem i Danmark, där allmogen redan var så godt som lifegen under herrarne. Han erkände visserligen, som vi hörde honom säga, allmogens makt och betydelse, men ban tänkte sig den såsom något öfvergående och tillfälligt. Han visste icke, att denna kraft kunde blifva

en lavin, som skulle krossa ej blott konung Eriks tron, utan bela den stolta byggnad, som den bortgångna drottning Margareta Yaldemarsdotter uppfört, ocli som kallades unionen.

»Kerstin, hvad söker du hiir bland ljungen sä arla på morgonen?"

(Sid. 374.)

Själf var konung Erik med de goda egenskaper, som icke heller kunna frånkännas honom, allt för mycket en son af sin tid, var allt för lättsinnig å en sida, och allt för envis

å en annan, att lian skulle kunnat fullt genomskåda de för handen varande förhållandena eller länka sitt handlingssätt efter dem. Han lyssnade väl, liksom alla andra, till vingslagen af den mäktiga ande, som vaknat upp bland Sveriges skogar och berg, men han förstod ingenting däraf, ännu mindre, att ban själf af en mäktigare hand blifvit satt liksom till en klippa i hafvet, mot hvilken denna nyväckta kraft skulle bryta sig, för att därur ett själfständigt svenskt lif skulle utgå. I själfva verket låg däruti konung Eriks, liksom äfven de följande unionskonungarnes, enda betydelse.

Till utseendet hade konung Erik vunnit en afgjord seger, och ban tänkte, såg och handlade såsom segrare. Därtill hörde förödmjukandet af de svenske herrarne, därtill hörde ock bortgifvandet af flera slott och län utan rådets hörande, tvärt emot hvad ban utfäst sig till vid förlikningen. Det senare ökade genast missnöjet hos herrarne, och de läto genom de danske herrar, som bevistat mötet, fästa konungens uppmärksamhet på, att detta stod i strid med hans löften samt på nödvändigheten af att förläna drots och marsk med tillräcklig makt.

På dessa föreställningar svarade konungen intet, och så gingo de svenske herrarne självfva upp till honom. Men konungen mottog dem med alla tecken till missnöje.

>Jag är icke sinnad att blifva eder jaherre», sade ban kort och snäsigt, »såsom det är, så får det blifva... Yaren visse därom, Engelbrekt hade mig ej sådan skada gjort, haden icke 1 varit och edra fränder!»

Därmed vände konungen dem ryggen. Han hade nu tydligt låtit dem förstå, att de missräknat sig, om de trott sig i honom få en medgörlig och undfallande herre. Ännu tydligare ådagalade han detta, då han vidtog den okloka åtgärden att taga Stockholms slott från den ädle och allmänt värderade Hans Kröpelin. Slottet gafs åt en dansk herre, Erik Nilsson (Gyllenstjerna), och konungen förstärkte besättningen med det krigsfolk, som ban fört med sig, så att den uppgick till 500 man. De svenske herrarne tego och fördrogo, men

visade medelbarligen sitt ogillande i de loford, hvarmed de afskedade den gamle, bepröfvade mannen. Det var onsdagen den 26 oktober 1435.

En vecka därefter lämnade konung Erik Stockholm.

Y.

Silfverkecljan.

Med hufvudet fullt af underliga tankar red Herman Ber-man ut genom söder port, just som klockorna i staden slogo tre på morgonen af den dag, hvilken skulle afgöra och äfven afgjorde herr Bengts öde. Att ban, om det lyckats honom att rädda Belgsting, måhända förhjälpt herr Bengt Stensson att blifva Sveriges rikes drots eller marsk och på samma gång lagt ytterligare ett hinder mellan sig och Agnes, det kunde ban icke hafva någon aning om. Men likväl uppdöko i hans tankar, där de dvaldes hos hans hjärtans kär, mörka skuggor, hvilka antogo herr Bengts och hans sons drag, och de följde äfven då, när den allvarliga anblicken af Engelbrekt ställde sig vid stolts jungfruns sida.

Det var en kall morgon, och en frisk vind blåste ifrån sjön, skingrande den täta dimman, som lagt sig öfver dalar och kärr. Detta inverkade fördelaktigt på hans sinnesstämning. De dystra tankarna veko, och mod och hopp blommade åter. Lifvets kalla dimmor kunna ock skingras af samma band, som låter dem sänka sig, och ingen vrå af världen är så undangömd, att icke någon solstråle hittar dit in.

Han hade kommit upp på en höjd, och det var i dalen nedanför, som töckenbilderna voro stadda på flykt. Dock var dalsänkningen ännu icke rensad, utan tog sig ut

som ett molnbaf, hvars vågor blifvit satta i häftig rörelse. På andra sidan reste sig också en höjd, och äfven där syntes vägen trampas i den tidiga morgonstunden af någon, som dock Herman icke kunde rätt urskilja, om det var en karl eller en kvinna. Han fäste sig icke heller synnerligen därvid, utan fortsatte sin ridt ned i dalen. Uppkommen på andra sidan, såg han skepnaden på närmare håll. Det var en kvinna, och hon hade nu satt sig ned

på en sten helt nära vägen. När Herman kom henne närmare, sprang hon upp och stirrade på honom med en vild och hemsk blick. Det var Kerstin, Belgstings dotter.

»Kerstin», tilltalade henne Herman med vek stämma, »hvad söker du här bland ljungen så arla på morgonen?»

»Kedjan . . . Herman, silfverkedjan, som band lyckan och kärleken vid Kerstins hjärta . . . hu, ser du icke blodspåren här på vägen, ser du dem icke! .. . Akta dig, Herman, här har ulfven gått fram i natt, ban hade kedjan om halsen, och Belgstings koger glänste i månskenet. . . hu, räfven var med ... de förde Kerstins fader mellan sig . .. Men tyst, Herman, tyst. De veta icke, att Kerstin följt dem i spåren allt från Jungfruhamn.»

»Arma flicka», afbröt henne Herman, »sätt dig upp på Brand, så skall jag föra dig till goda vänner.»

»Ha-ha-ha ... du vill straffa mig, för det jag släppte räfven lös ... hu, jag arma brottets mö . . . min fader har jag bedragit, min faders vän har jag ock bedragit. . . men därför skall jag vandra blodiga stigar . . . snart dock, snart skall allt vara fullbordadt!»

»Är det Mårten du talar om, Kerstin, ty det har blifvit mig sagdt, att du hjälpte honom fly från Västerås slott.»

»Mårten, ja, det är räfven . . . han skall hjälpa mig till ulfven, och nu bar jag dem bägge... de skola icke undkomma.»

»Och hvar är ulfven?»

»Ulfven och räfven rida i skogen, och icke når dem jägarens spjut. . . men Kerstin skall nå dem . . .»

Därmed tog hon ett språng tillbaka och försvann i skogen.

Och ulfven tog fram det guldhornet röd, skönaste lofven de bära mig väl.

»Härur skall du dricka bäde vin och mjöd!» ty hon bär en löndelig änger.

Sången klang så hemsk ur den djupa skogen. Herman ryste till, där han satt på Brand och såg efter den försvunna. Tonerna blefvo allt svagare, ju mer hon aflägsnade sig.

»Hon bär en löndelig ånger», upprepade han tankfullt, »ve, ve öfver honom, som bjöd dig dricka ur glömskans born . . . väl må du kalla honom ulf, stackars, stackars Kerstin!»

»Guds fred, Herman!» hördes därvid en grof stämma bakom honom, och en man steg fram ur skogen.

»Fader Elof, är det du?» utropade Herman, räckande mannen sin hand.

»Så är det», blef mannens svar, loch nu som förr kan jag icke skiljas från Belgsting. De hafva fört honom vägen fram här i natt. . . jag och Kerstin äro dock nidingsmäunen på spåren.»

»Hafva de dragit denna vägen fram, så lära de föra honom till Tälje slott, eftersom herr Bengt Stensson har sitt finger med i detta ärende.»

»Tälje slott?»

»Herr Bengt är slottsherre där . . .»

»Så är det godt vi hafva Engelbrekt i trakten . . . ban lär väl kunna tvinga herr Bengt att öppna tornporten.»

»Du glömmer, Elof, att just i dag konung Erik skall utnämna drots och marsk . . . och sedan har icke vår Engelbrekt mycket att säga.»

»Engelbrekt», utropade gubben och stötte sin staf mot jorden, så att det dånade, »Engelbrekt intet att säga! .. . Hvad vilja drots och marsk förmå Engelbrekt förutan, så vida icke konungen nämner honom själf till ettdera . . . ?»

»Hvar ban blir så nämnd eller icke, så glöm aldrig det, fader Elof, att Engelbrekt är den siste, som utan uppenbart nödtvång sätter sig upp mot laglig myndighet. Sveriges rikes lagbok är hans dyrbaraste klenod, och lagens ord de högsta kungsord för honom.»

Åter hördes Kerstin sjunga i skogen, och omedelbart därpå ropade hon på Elof.

»Men om ock slottets portar icke öppnas för Engelbrekt», tillade Herman, »så månde vi dock finna på råd. Tcke får Belgsting länge försmäkta i riddar Bengts torn.»

»Hon och jag, vi skola nog göra't», sade gubben, betydelsefullt nickande, i det också han aflägsnade sig inåt skogen.

I raskare fart fortsatte Herman därpå sin ridt, och just som solen rann upp åt öster, red han förbi Tälje slott. Detta låg ett stycke iitanför staden vid farleden till Tälje stad. Herman kunde icke se det, utan att åter de dystra bilderna reste sig upp i hans själ, bilderna af Magnus Bengtsson och bans mörke fader, och ban tyckte, att alla förhoppningar dogo därvid, liksom blommorna dött bort, där slottet kastat sin mörka skugga.

Men ban lämnade slottet och slog in på en stig söder ut. Här dröjde det icke länge, förr än en tafla af det rörligaste lif utbredde sig för bans öga. Många hundra man voro redan inbegripna i fullt arbete. Somliga höggo med hackor upp jorden, andra gräfde upp den med tunga spadar, medan ännu andra voro sysselsatta att bortföra den uppgräfda jorden.

Något på sidan om de öfriga arbetarne stod Engelbrekt, üfverskådande med glad tillfredsställelse den kraft och det lif, hvarmed arbetet fortgick. Han höll en spade i handen, och ett par gamla, gråskäggiga anleten stodo framför honom. På något afstånd kom en gråbroder vandrande fram i riktning mot honom, och strax efter munken gick den långe Ulf, med mycken varsamhet bärande på armen en låda. Herman steg af Brand, och lämnande tygeln åt den framskyndande Erik, gick äfven ban fram till Engelbrekt.

»Sen T, vänner», hördes Engelbrekt yttra, just som Herman nalkades, »så vilja vi hafva det, och arbetet är icke farligare, än att vi kunna föra det ut, om så är Guds vilja.. Det skall blifva till ett godt minne om oss, att vi varit betänkte på slikt. Tron mig, det skulle hafva varit en god sak under hättebrödrastriderna, om skeppen kunnat gå fram här och sedan öfver Mälaren besökt trenne landskaps hamnar. Låt sådana tider komma, låt Stockholm inneslutas från sjösidan, — med detta tillopp för införseln kunna gärna fiendeskeppen ligga där utanför i saltsjön, hur länge de gitta. . . Men ett starkt fäste månde vi hafva vid inloppet här från saltsjön och i goda svenska händer. . . God morgon, Herman! Ser du, vi hafva hunnit ett stycke arbete, medan du varit inne i Stockholm . . . har du pater Ragwald med dig... ?»

»Patern älskade att draga sjöledes hit, och om jag icke såg orätt, kom ban där borta ifrån staden med gamle Ulf.»

Munken framträdde i detsamma, och Engelbrekt gick vänligt hälsande emot honom.

»Välkommen till oss, fromme fader Ragwald», sade han, »det gläder mig se, att icke I delen den gängse tron om omöjligheten af det värf, som jag och mina medhjälpare tagit oss före.»

»Frid vare med dig, Engelbrekt, och eder alla», svarade munken och såg så trofast och varmt på Engelbrekt, »omöjligt är intet, som män vilja, och visserligen skall detta verket gå för sig, om så den högste Guden låter fred och ro råda i landet. En sådan graf, som I här viljen gräfva, är ingalunda något nytt.. . sådana hade de gamle många, och på min vallfart till det heliga landet, då jag jämte många andra måste gå i land i det gamla Egypten, såg jag själf lämningar efter sådana arbeten. Låt den litet vetande prata, han, som mera vef, skall följa detta företag med kärlek, och när företaget är färdigt, skall den förre med blygd slå sina ögon neder.»

»Sådan är ock min tro, fader Ragwald, och så tänka vi alla ... men nu skolen I följa mig och se, huru vi följt eder

utstakning för grafven, oeh sedan skolen I, som ären hemma i de gamles vetenskap, mäta oeh afväga och rätta och bättra det bela. I månden här vara öfverste byggmästaren, fader Ragwald . . . tagen nu edra instrument. . . rätt så, Ulf, bär du fader Ragwalds låda... nu månde vi begifva oss i väg!»

Allesammans följdes åt utefter den med stakar utmärkta linien för den tillämnade grafven eller kanalen, och den lärde munken uppbjöd all sin förmåga för att tillse, det kanalen hade fått sin bästa riktning. Engelbrekt följde med största uppmärksamhet alla hans yttranden och upplysningar och tycktes icke hafva någon tanke för annat än gräfva och schakta. På detta sätt förflöt bela förmiddagen, och ett godt stycke hade gått på eftermiddagen, då hästar leddes fram, och Engelbrekt jämte munken och Herman samt ett par närvarande bergsmän redo in till Tälje. Här åto de middag, och därunder kom ett ilbud från Stockholm. Det var Nils Bosson, kertilsvennen bos biskop Tomas. Han skulle rida till Tynnelsö för att bringa sin herre, hvilken liksom Nils Gustafsson (Stjernbåt) lämnat Stockholm kort efter Engelbrekts afresa, tidender om utgången af denna dagens viktiga tilldragelse i Stockholm.

»Månde det hafva skett i en god stund!» sade Engelbrekt tankfull, sedan ban åhört svennens berättelse, »gamle herr Krister Nilsson är en gammal och erfaren man; herr Karl Knutsson har väl mycket kvar af ungdomsdustet, säsom konung Erik, efter hvad I säden, älskade att säga, men mindre var ban under de gångna åren mig och mina medhjälpare till men än mången af de äldre herrarne.»

»Men stafven, Engelbrekt, och det korta svärdet?» sporde munken, »det synes mig, som om konung Erik roat sig att drifva gäck med rikets höghet... hvad skulle väl de forne mäktige herrarne, en Nils Ambjörnsson, en Bo Jonsson, en Karl Ulfsson till Tofta, hafva sagt om ett slikt drots- eller marskämbete!»

»Svårt är att säga hvad konung Erik menar med detta», återtog Engelbrekt, »och ondt råd synes ban mig hafva följt

"Pu skall fil livad du begär", ropade den vredgade herr Magnus, (Sid. 382.)

vid den handlingen, ty gammal god sedvänja är det icke. Att gifva med en hand och taga med den andra, det har icke varit svensk konungased . . . Det skall väl vara ett steg i

den riktning, som drottning Margareta utstakat.. . tyvärr stapplar konung Erik ännu oeh kan icke gå ... ty det tyckes han aldrig hafva velat lära sig . . . Men vare det huru som helst, Sveriges rikes lag har icke drottning Margareta tillintetgjort, och än mindre skall konung Erik göra det!

»Men med herrarnas tillhjälp . . . ?» vågade munken spörja.

»Nej, fader Ragwaldß, utropade Engelbrekt och steg upp från bordet, »nej, det skall aldrig ske!»

»Icke så länge du lefver Engelbrekt, men sedan . . .»

»Nej, nej .. . därutinnan tagen I fel, pater! Hvad betyder Engelbrekt mera än hvarje annan med ett varmt och försakande hjärta i barmen? Tro mig, Sveriges rike skall icke lida brist på ärlige män till sitt försvar, och aldrig skall Sveriges allmoge sakna ett hufvud ... se tillbaka, fader Råg-wald, hvilken rad af mäktiga, stora andar ser du icke för ditt öga, alla med blanka svärd för de tre kronornas sköld ... om det nu är ett verk af Sankt Eriks böner, lika kraftiga, lika varma skola de brinna från helgonets läppar hädanefter som hittills.»

Den gamle munken blickade med oförställd hänryckning på Engelbrekt, hvars drag lifvades ända till skönhet, under det han talade. Men utöfvade hans ord en sådan verkan på munken, så var denna ännu mycket större hos de båda unga, som åhörde honom. Hermans öga brann, och Nils Bosson stod där med flammande kind, knappast vågande draga andan för att icke förlora ett ord.

»Eller hvad sägen I därtill, Nils Bosson?» tillade Engelbrekt leende, i det ban lade handen på ynglingens skuldra. »Nog skolen I blifva den siste herreman, som glömmer Sveriges allmoge?»

»Nils Bosson glömmer icke det löfte, ban en gång gifvit!» svarade ynglingen med en fast blick på Engelbrekt.

»Hälsa nu din herre, den ädle biskop Tomas, från mig och säg honom, att så länge vintern icke kommer och afbryter vårt arbete här vid grafven, så lär jag komma att

vistas här. När jag drager hem till Örebro aktar jag besöka din herre på Tynnelsö.»

Därmed lät han den biskoplige småsvennen taga afträde.

Om kvällen, när dagsarbetet var slut och alla gått till hvila, gick Herman Berman genom skogen fram mot slottet. På ett ställe, hvarifrån han hade en vidsträckt utsikt öfver Mälaren, stannade ban. Det var en den vackraste höstafton, och månen försilfrade vatten och land, medan ur fjärran glada röster tillkännagåfvo hemvandrande lyckliga arbetare. På sidan bakom skogen reste Tälje slottstorn sin spira upp mot det blå — en mörk bild af den mörka skugga, som verkligheten kastat öfver hans förhoppningars ljusa tafla. Yågen, som slog mot strand, vinden som fläktade genom skogen — allt hviskade om lifvets ljufvaste löften. Han såg framför sig sitt hjärtas mö; ban tyckte sig höra hennes stämma tala och ban kände sig stark att kufva sin längtan, stark att försaka, stark att lefva och dö som den man, hvilken alltid intagit första rummet i hans hjärta och som nu tycktes sammansmälta med henne, hvilken gjort honom detta stridigt.

»Där hafva vi, så sant jag heter Magnus, en af mullvadarne», hördes en stämma strax bakom honom. Herman vände sig om och såg på vägen framför sig tvenne ryttare, i hvilka han genast igenkände Magnus Bengtsson (Natt och Dag) och Ture Turesson (Bjelke).

»Hej, du drömmande ungersven», fortsatte samma röst, hånfull och bitande, »har du tappat din spade i sjön, eller har sjöjungfrun visat sig för dig?»

»I tagen fel, Magnus Bengtsson, om I tagen mig för någon af edra stallbröder, hvilket måste vara fallet, då I kunnen yttra slika ord.»

»Hållen dem till godo, Herman Berman», återtog herr Magnus skrattande, »jag tager dem dock ej tillbaka, och jag tänker, att din dumdristighet har dem väl förtjänt. .. tänken eder, herr Ture Turesson, svennen där täflar med mig om grefve Hans' af Ewersten dotter.»

»Det passar sig godt», svarade herr Ture, »Engelbrekt

friar till Sveriges rike, då månde väl hans sven gilja en grefvedotter !f>

De båda unge herrarne skrattade, så att det gaf genljud i skogen, och bakom dem samlades en tät .skara af svenner, som blifvit efter under ridten förut.

ni edert ställe, Magnus», fortsatte herr Ture, »skulle jag skynda med bröllopet. Bruden kunde vara sin kos, innan hennes handske där hunnit blifva rätt hemmastadd som prydnad i eder hufvudbonad.»

Det var den hermelinsbrämade bandsken, som herr Magnus ryckt till sig ur grefvedotterns bälte under gästabudet hos Jösse Eriksson på Yästerås slott.

»Innan den är andra året gammal, skall mitt bröllop hafva stått. . .»

»Dessförinnan, och nu i denna stund ären I skyldig mig ett ord till svar, Magnus Bengtsson», utropade Herman och fattade tygeln till hans häst.

Riddaren stirrade på det bleka ansiktet och gjorde en rörelse liksom för att slå undan den djärfva hand, som vågat hejda hans gångare.

»Yiljen I med fullt uppsåt skymfa, så månden I ock taga rättelsen emot. . . Slikt tal som edert fordrar blod enligt rid-daresed, och jag vill hafva upprättelse...»

»Där skall du få hvad du begär», ropade den vredgade herr Magnus och drog sitt svärd för att med flatsidan slå till Herman.

Men denne såg icke så snart svärdet blixtra öfver sitt hufvud, förrän ban fattade riddaren om lifvet och med ett djärft hopp kastade sig upp bakom honom på hästryggen. Med jättestyrka klämde ban riddarens armar till sidan, satte sporrarna i hästens sidor och försvann ur de förvånade åskå-darnes åsyn. Herr Ture Turesson sprängde omedelbart därpå bort i samma riktning, och svennerna följde honom.

Nedanför skogen utbredde sig en äng, och där hade den vilda ridten stannat. Herr Magnus hade med en förtviflad ansträngning kastat sig ur sadeln, men Herman hade därförSILFVERKEDJAN.

icke släppt sitt tag, och när herr Ture kom framsprängande, låg Magnus bunden med betslet, som Herman ryckt af hästen.

»Där hafven I slaget», hörde de ankommande den för-törnade mannen säga, i det ban gaf den fallne ett kraftigt slag med flatsidan af sitt svärd, »där hafven I slaget, som I ämnaden mig, viljen I aftvå denna skymf, såsom en ärlig riddare anstår, så stånde det eder fritt, men handsken här i eder hufvudbonad tager jag utan lott och byte ... I skolen återfå den ur stolts jungfruns hand eller ock aldrig.»

»Yäl att I kommen hit, herr Ture Turesson», sade han därpå till denne, »den stortalige herr Magnus synes för ögonblicket tränga till vännevård . . . men jag tager eder som vittne till mina ord.»

Herr Ture steg af hästen och skyndade fram till Magnus, som låg blödande på platsen. Han hade i fallet stött hufvudet mot en sten, men var dock fullt medveten om allt hvad som tilldragit sig, ehuru blodförlusten gjorde honom matt och kraftlös. Med axelskärpet ombands den fallnes hufvud så godt sig göra lät, hvarpå ban lyftes på hästryggen. Ridten fortsattes därefter fot för fot fram emot slottet.

Herman stod kvar och såg efter de borttågande, men stördes i sina betraktelser af en röst, som sjöng långt in i skogen bakom honom. Det var Belgstings dotter, som således också nalkades riddar Bengts slott. Ett drag af smärta flög öfver det vackra anletet, och det förbyttes i vemod, när hans blick föll på den lilla guldbroderade handsken, som ban höll i handen. När ban såg upp, kom en gammal man ridande uppifrån vägen ned emot honom.

»Väl mött, Herman Berman», sade den gamle, när ban stannade framför drömmaren, »mina ögon hafva i dag skådat det andra mandomsrönet af eder!»

»Gud signe, Melcher Gjordsson! gå edra vägar åt dessa trakter?»

»Jag har ridit i viktiga ärenden för min herre, grefve Hans, och för hans dotter, och kom nu från Tälje slott, där jag aktat träffa herr Magnus, som red från Stockholm tidigt384

i förmiddags strax efter sammanträdet hos konungen. Han måste hafva tagit en omväg, ty när jag var på slottet, hade han ännu icke inträffat, och jag red därför att möta honom, som jag ock gjorde ...»

»Hafven I ock fått edert ärende uträttadt?»

»Nej... I hafven utfört det i mitt ställe!»

»Jag.. .!<>

»Det gällde stolts jungfruns handske, som herr Magnus på ett oridderligt sätt satt sig i besittning af... Jag hörde och såg allt, som tilldrog sig mellan eder och honom ... nu skolen I dock se eder visliga före, Herman Berman, ty herr Magnus är icke att leka med, och alla hans vägar ligga icke i öppen dager . . . men det är nu saker, som icke röra mig . . . jag spörjer nu eder till, om I viljen gifva mig stolts jungfruns handske?»

Herman betänkte sig en stund, men så räckte han hastigt och beslutsamt fram handsken.

»Väl var det min mening att lämna den grefve Hans själf i händer», sade ban, »men så är det bättre, den stolte grefven månde dock ogärna taga den ur min hand.»

Mildt leende, tog gubben handsken och invecklade den omsorgsfullt i en duk, som han tog fram under lifrocken.

»I dömen illa om den, hvars lif I bäfven räddat, Herman . .. dock skolen I hafva tack för den gärning I gjort i kväll!»

Gubben nickade vänligt ocli red i sakta mak sina färde.

Några dagar därefter — det var den 2 november — kom herr Bengt Stensson ridande till slottet. Han var vid ett mörkt lynne och lät genast kalla slottsfogden inför sig. Denne måste noga göra reda för allt, som timat både utom och inom slottet, och ännu mörkare blef riddaren, när han fick höra om sin son och dennes ofärd. Herr Magnus hade dock redan ett par dagar förut lämnat slottet och ridit ned till Göksholm.»

»Och fången?» sporde slutligen riddaren med mycken hetta.silfverkedjan.

385

»Fången sitter här i tornet, men Mårten Skrifvare tog herr Magnus med sig, så att blott den långe svennen är kvar här på slottet.»

»Fören mig upp fången», ropade herr Bengt häftigt, »svennen, som förde honom hit, vill jag dock först spörja!»

Slottsfogden gick, och några ögonblick därefter inträdde den långe, välväxte svennen, som för kort tid sedan kommit i herr Bengts tjänst. Ban hade något själfsvåldigt och rått i sitt väsende och tycktes icke mycket vårda sig om att bortlägga gamla vanor inför sin nye herre. Denne sporde om tilldragelsen i gellinkska huset, huru de lyckats undkomma därifrån, och svennen gjorde utförligt reda för sig och Mårten. Vidare sporde riddaren om svennens tidigare öden och tycktes blifva allt mer och mer tillfredsställd efter hvarje svaromål från svennen. Han hade först varit i ärkebiskop Johan Gerkessons och därefter i Johan Wales tjänst, så väl på Borganäs som på Stegeborg. Efter Johan "Wales flykt hade ban irrat omkring och slutligen träffat sin gamle vän, Mårten Skrifvare, som fört honom till herr Bengt.

Svennen afbröts i sin berättelse af dörrens öppnande. Slottsfogden inträdde med fången. Den storväxte, ståtlige mannen var blek, men hans öga blickade stolt på riddaren, och hade icke kedjorna skramlat kring hans fötter, skulle hvem som helst, som fått se de båda männen midt emot hvarandra, tagit fången för herre och riddaren för någon i hans svit. När fångens öga träffade svennen, som stod något på sidan in i rummet, var det, som om han skiftat färg, och en darr-ning märktes kring hans mun. Riddaren tilltalade sin fånge på ett sätt, som tydligt utvisade, att ban ville vinna förtroende.

»Det är mitt folk, som beröfvat eder friheten», sade han, »och jag har skyndat att återgifva eder den... vi hafva, menar jag, samma fiende, I och jag, och därför månde vi kunna ingå ett stallbrödralag och verka till hvarandras fromma. Vår gemensamma fiende är mäktig, det vill säga, han är för ögonblicket oåtkomlig på vanligt sätt, men I hafven,126

-120 engelbrekt engelbrektsson.

så vidt jag vet, rättmätig klagan mot honom. Sägen mig därför utan omsvep, viljen I räcka mig handen till en strid på lif och död med . . .»

Fången hade under hela riddarens långa tal icke be-värdigat honom med en blick. Men nu riktade han sitt stora blixtrande öga på talaren oafvisligt och genomträngande, liksom ville han sluka det ord, som skulle uttalas.

»Med Engelbrekt», sade riddaren, följande med skärpa hvarje rörelse i fångens uttrycksfulla ansikte.

Något annat svar, än det som ban kunde läsa i fångens minspel, fick dock ej riddaren, ty dörren öppnades, och en sven trädde in, med mycken brådska anmälande, att en främmande riddare önskade tala med borgherren. Det gällde för-läningen af Nyköpings slott, dit kouungen ämnade sig från Stockholm. Svennens budskap tycktes vara

af mycken vikt för herr Bengt, därutinnan mätande sig med det ärende, som han för ögonblicket hade om händer. Han tillsade svennen att skyndsamt låta föra den främmande riddaren in i borgstugan, gaf en vink åt Magnus att hålla öga på fången och skyndade ut.

Magnus blef sålunda ensam med Belgsting.

En stund förflöt utan att någondera sade ett ord, men den senare betraktade forskande svennen.

»Sällan har jag sett dig, Magnus, sedan den kvällen, då jag visade dig bort från min gård», en förtärande eld tändes vid detta minne i mannens blick, men ban bemannade sig snart, »och de stigar, jag har sett dig tråda, hafva icke varit ärans.»

»Ha-ha», hånlog svennen. »I borden hafva förgätit nu, att I en gång varit rike Belgsting. . . den där tonen passar icke för en fången man.»

»Ditt tal, Magnus, synes hugfästa hos mig tanken på din vanära.»

»Hvad mera . . . jag har aldrig vårdat mig om eder tanke rörande mig!» genmälde svennen med en fräckhet, som tycktes mera än kedjorna plåga fången.silfverkedjan.

Med en blick, som brann af den djupaste förtviflan, riktade ban daggerten mot den öfvervunnes bröst. (Sid. 388.)

En lång tystnad följde, hvarunder Belgstings genomborrande öga tycktes granska hvarje flik, hvarje skrymsla i svennens själ. Denne lät sig dock föga bekomma, så vida

icke det brådskande sätt, hvarpå han sökte förminska granskarens möda. antydde, att någon dold sträng i hans hjärta berördes. Men i Belgstings stolta, regelbundna drag skiftade uttrycket snabbt från den djupaste smärta till skräck, till afsky, till harm och förtviflan, allt efter som svennen talade.

»Hvarför tala så stormodigt om det, som icke mera är och aldrig kan komma åter», lydde svennens ord, »aldrig kunde du väl på fullt allvar tro, att jag ville äkta din galna dotter .. . nej, nej, något högre och bättre syftade jag på, och det var din dotter, det var Kerstin, som lärde mig känna detta, det var hon, som talade om för mig hvad som bundit lyckan vid dig och din ätt... och hon var det, som gaf mig bågen och dina kopparpilar, och då hon själf ville behålla kedjan... ba-ha-ha», skrattade han, liksom fattad af en yrsel, som gränsade till vansinne, »då tog jag den . . . det var om natten efter den kvällen, då du visade mig ifrån dig.»

Den starke mannen skalf i bela sin kropp, och krampaktigt vred ban sina händer, så att kedjorna skramlade.

»Skramla du med dina kedjor, Belgsting», fortsatte svennen, »du kan glädja dig däråt, att de skola förrosta kring ditt lik, ty icke skall riddar Bengt gifva dig fri, och Mårten och jag icke heller. Ja Mårten, Gods-Svens son, han kände ock din lyckas och rikedoms hemliga grund. Jag friade till din dotter, ja, det gjorde jag . . . och du sade nej...»

Svennen hann icke längre i sitt tal. Fängen hade kastat sig öfver honom, och oaktadt de tyngande kedjorna slungade ban honom till golfvet och tryckte sitt knä mot hans bröst. Svennen, som också besatt mycken vighet och styrka, ehuru ban icke kunde mäta sig med Belgsting, hade ögonblickligt ryckt fram en daggert, men det var ett ögonblicks verk för Belgsting att rycka den ur lians hand. Med en blick af djupaste förtviflan, riktade han daggerten mot den öfvervunnes bröst.

»Din stund är kommen, nedrige rånsman . . . bed, om du kan, en bön för din arma själ . ..»

Den hånande svennen blef som med ens förbytt. Dettasilfverkedjan.

ansikte, som väl aldrig hyst ett drag af skräck, utom då han trodde sig se en uppenbarelse ur andevärlden vid den stora stenen mellan fogdegården och Engelbrekts gård på Kopparberget, var nu blekt, som om lifvet varit redo att draga sin kos, och de nyss så fräcka ögonen tycktes vilja tränga ut ur sina hålor.

»Men säg mig, innan du träder inför den straffande Guds dombord, säg mig, hvad var din mening med min dotter, efter som du icke ville äkta henne. . .»

»Jag var utsänd af ärkebiskop Johannes Gerkesson», stönade svennen.

»Ärkebiskop Johannes», stammade Belgsting, gripen liksom af dödsångest, äfven han.

»Ärkebiskopen», återtog svennen, hos hvilken Belgstings sinnesrörelse tände ett svagt bopp om räddning, »hade sett henne, * då ban en gång var på besök hos biskop Nafno i Yästerås och upptändes af begär att äga henne. Jag skulle äkta henne endast för skens skull. . .»

Svennens ord, afpressade i dödsångesten, utöfvade på Belgsting ett märkvärdigt inflytande. Handen, som höll dag-gerten, sänktes, ban reste sig upp och tryckte handen mot sin panna, synbarligen ett rof för de bittraste samvetskval.

»Engelbrekt, Engelbrekt!» utropade han gång efter annan, utan att gifva akt på svennen, som blixtsnabbt reste sig upp och fattade den på golfvet fallna daggerten.

»Det där kunde du fått veta utan att hota mig med döden, Belgsting», sade svennen, sedan han åter blifvit fullkomligt herre öfver sig, »din dotter var icke den första, som ärkebiskop Johannes älskade att äga .. . jag kan gärna berätta dig alltsammans, ty för mig är det nu utan betydelse, och jag skall ändå bli ägare till din rikedom ... rör dig icke, Belgsting, nu skall du icke öfverraska mig mera . . . Ser du, när din dotter berättat för mig om bågen och kedjan och gifvit mig den förra, och sedan du sagt nej till mitt frieri, mötte hon mig vid din grufva om natten . . . där tog jag kedjan från hennes hals, och därvid halkade hon ned i bråd--120

engelbrekt engelbrektsson.

djupet, och då . . . du hade själf gått förbi oss på några hundra stegs afstånd och jag hörde Mårten gifva det öfverenskomna tecknet på afstånd ... då började vattnet stiga och Hillen höjde tornhöga vågor och från himlen kom en störtflod och ett brak hördes, som om jorden öppnat sig . .. det var ditt hus som sjönk i Hillens djup ... du och jag, vi voro räddade, du genom Mårten, och jag... eller hellre din dotter genom mig, ty hon räddades där nere i grufvan.»

Svennens blickar tillkännagåfvo både räddhåga och hån, men också något öfverspändt, en yrsel som hejdlöst jagade honom undan mot det mål, som var hans, liksom så mången annans. .. rikedom och ära, hvilket mål ban nu mera var säker om att vinna såsom ägare af Belgstings förtrollade klenoder. Och den inneboende kraften hos dessa var så öp-pendagligt bevisad genom den olycka, som inbröt öfver rike Belgsting, i samma stund ban förlorade dem, att tron på deras förborgade makt blifvit den enda tro, som långe Magnus ägde. Detta i förening med den råhet och obändiga grymhet, som utgjorde grunddragen i hans skaplynne och ännu mer blifvit utpräglade under hans samvaro med sådana män som den nämnde ärkebiskopen, Jösse Eriksson och herr Johan "Wale, — allt detta gjorde honom fullkomligt känslolös för allt, som icke stod i samband med medlen för vinnande af den rikedom, som han åstundade. Däraf kom hans feghet, däraf ock hans kallblodiga grymhet.

Men mannen, som stod framför honom, belastad med kedjor och kämpande den själsskakande striden, hvarvid de grymma orden götos liksom gift droppe för droppe i öppna sår eller ströddes som salt i blodristad örn, — ban stod där mannablek, stel och orörlig, lyftande blott allt högre och högre sin stolta hjässa, tills blicken for flammande som en ljungeld öfver den eländige trälen.

I detsamma öppnades dörren, och riddar Bengt inträdde. Han var mörkare att skåda, än när han gick, och han sade helt kort till svennen att kalla på slottsfogden och låta nedföra fången att förvaras i tornet tills framdeles.riksmarsken.

391

Och några ögonblick därefter låstes porten bakom Belg-sting, och ban befann sig i sitt trånga fängelse, ensam med sina minnen, ensam med sina själskval. Dag förflöt efter dag, men aldrig så kom den, då riddaren ville gifva honom friheten åter. Redan var månaden full, men ännu många flera fylldes, utan att fängelsets portar öppnades. Nog fick ban tid att begrunda de flydda tidenias gärning.

YL

Riksmarsken.

Det var en bister vinterdag den 13 januari 1436, då en man kom åkande utefter Arbogaån fram emot staden af samma-120

engelbrekt engelbrektsson.

namn. Solen tindrade så vintervackert på de förgyllda korsen oeh tornspirorna, hvilka de många kyrkorna oeh kapellen uppsträckte mot himlen, men den resande fäste föga afseende därvid. Han gaf endast sin häst en pisksläng för att så mycket fortare komma in i staden.

Mannen var kommen till åren, ty hans hår var grå-sprängdt, men hans rörelser voro kraftiga, och att döma af hans präktiga pälsbeklädnad, var det en förmögen man. Hans skägg var dock alldeles islupet af kölden, och hans häst var liksom öfverströdd af frostpärlor, hvilka ej ens upptinade af det häftiga språnget, utan snarare däraf ökades. Strax invid staden körde mannen upp åt den delen, som låg norr om ån och däraf kallades »nordan åna». Här saktade ban farten och tycktes granska de hus, hvilka han körde förbi, men när ban kommit fram till S:t Andreas kapell, tycktes ban åter vara hemmastadd. Han svängde här om ett hörn och körde in på en stor gård.

»Är köpman Greger Niklasson hemma?» sporde ban, i det ban steg ur åkdonet och räckte tömmarna åt en dräng, som stod i begrepp att gå in i huset, men som stannat, nälden främmande åkte in på gården.

»Guds fred! så är ban med», svarade drängen, och den resande begaf sig in i huset, där han dröjde någon stund.

Drängen förde emellertid hästen nedåt gården och ställde in honom i stallet samt drog slädan under ett skjul. Han hade slutat denna förrättning, då den främmande jämte köpman Greger visade sig på förstugukvisten, och den senare ropade åt drängen:

»Har icke Engelbrekt tagit till härberges hos Sigfrid Guldsmed, Petter?»

»Jo har han så, husbonde, och han gick för en timme sedan dit, för då var det slut i gråbrödraklostret, och hade många herrar med sig, jag stod ändå och bytte ord med gamle Ulf, när de kommo.»

»Följ då med till mäster Sigfrid, Petter», sade köpman-riksmarsken.

393

nen ocli skildes med ett handslag från den främmande, som med skyndsamma steg lämnade gården, åtföljd af Petter.

De hade ej gått så synnerligt långt, förrän Petter kunde visa, hvar guldsmedens hus var beläget.

»Gamle Ulf står ännu i porten», sade ban, »och den länge mannen bredvid honom är Herman Berman.»

»Godt, godt, jag ser . . . tack, käre vän, nu tager jag mig fram på egen hand . .. sköt väl om hästen, jag har bröd åt honom i slädlådan; skall göra det bättre själf, när jag återkommer . . .»

Därmed lämnade ban den vänligt nickande Petter, som stannade och såg en stund efter den gamle mannen, hvilken hade brådt och sålunda måtte hafva viktiga tidender med sig till Engelbrekt.

Emellertid nalkades den främmande porten, där gamle Ulf ocli Herman Berman befunno sig, och den senare skyndade emot honom.

»Hvad månde nu stå på, mäster Henrik, efter som I kommen så lång väg, och det är dock icke trenne dagar, sedan

jag skildes från eder i Stockholm?»

»Det skolen I snart få veta», svarade Henrik Smed andfådd, »Engelbrekt har icke lämnat staden, det vet jag ... än de öfrige herrarne?»

»Ännu har ingen dragit hem, men i dag uppsattes och underskrefs brefvet till konungen, så att förhandlingarna äro slutade.»

»Jag kommer då icke alldeles för sent. .. huru hafva de skrifvit till konungen?»

»Ett uppsägelsebref! Missnöjet med honom, för det han brutit den sista öfverenskommelsen i Stockholm, är icke mindre stort hos herrarne än hos bönderna och köpstadmännen. Hos de förra för slottens skull, hvilka han under sin nedresa bortgaf åt en del drafvelsmän," helgerånare och kvinno-skändare. . .»

»Ja, ja, Johan Jönsson på Nyköping och Johan Fleming på Stegeborg, så ock Olof Finné på Stegeholm känna vi litet-120

hvar; arga skalkar allesamman, och argast Johan Fleming. Det heter ej utan skäl om honom i nidvisan:

'han iir ärelös och slagen') på sin mun, han hafver tro ej mera än en hund!'

Förbarme sig Gud öfver det arma folkets nöd. Nu i julhelgen våldtog ban en kvinna i Mörkö kyrka, och sedan lät han upphänga henne i rök, tills hon uppgaf andan, och den heliga kyrkan har ban utplundrat... Med skäl må hvarje man sörja öfver slik framfart, och drots och marsk, livad skola de göra? Men se det var nu herrarnes verk, och därför må de slitas med det; konung Erik drog dem den gången riktigt vid näsan ... också har gamle herr Krister Nilsson gömt sig undan i Finland . ..»

»Men marsken är här och verkar för dem båda, så ung han är .. .b

»Sägen I det, Herman . . .»

»Förstår jag mig rätt på hvad som här varit å bane, så fikar marsken efter att blifva höfvitsmän, såsom Engelbrekt var förlidet år, innan konungen kom och herrarne fingo sin vilja fram med drots och marsk . . .»

»Skall en höfvitsmän för riket väljas», afbröt Henrik Smed och såg mäkta allvarsam ut, »så lärer det väl i Sveriges rike icke finnas mer än en man att sätta till den platsen, och det är Engelbrekt Engelbrektsson!»

»Så blef ock taladt här bland köpstadsmännen och bönderna, och då tego herrarne genast, och marsken log så vänligt och menade, att det var för tidigt att tala om slikt. Men bönderna anade oråd och släppte icke, förrän de drefvo det beslut igenom, att makten skulle delas mellan Engelbrekt och marsken, så att Engelbrekt skall hålla öga på fogdarne rundt omkring i landet, att de ej bränna och sköfla allmogen.»

') Förslagen, slug.riksmarsken.

»Och därmed må herr Karl Knutsson vara belåten», inföll Henrik Smed med mycken tillfredsställelse, »sålunda kommer han ej i frestelse att sträcka fötterna utom skinn-fällen!»

»De orden månde ban svårligen kunna smälta, liksom herrarne här stadigt burit på tungan konungens hårda tillmälen, när de voro uppe hos honom på slottet och bådo om större makt för både drotsen och marsken.»

Medan de talade, hade Herman fört Henrik Smed i Sigfrid Guldsmeds hus i ett rum, som låg något afsides, ty Henrik ville tala vid Engelbrekt i enrum och afbida den stund, då herrarne lämnade Engelbrekt. Några voro redan gångna, men ännu befunno sig biskop Tomas och herr Nils Gustafsson hos honom, och efter något betänkande beslöt sig smeden för att, äfven om så skulle vara, i dessa herrars närvaro uträtta sitt ärende hos Engelbrekt.

Han gick därför in i stugan, där Engelbrekt och de nämnde herrarne befunno sig. De hade ett långt samtal med hvarandra, hvaraf följden blef ett sammanträde af rådet strax på eftermiddagen. Här uppträdde Engelbrekt och

tillkännagaf, hvarför han i samråd med biskop Tomas och Nils Gustafsson låtit sammankalla rådet så omedelbart efter förhandlingarnas slut. Orsaken därtill var de underrättelser, som han under dagens lopp erhållit från Stockholm, och hvilka voro af den art, att han för sin del ansåge skyndsamhet af nöden. De innehöllo nämligen dels en bekräftelse på de rykten, hvilka redan voro spridda kring landet, att konungen vid första öppet vatten aktade draga hit med sitt syskonbarn, hertig Bogislaus af Pommern, för att låta hylla honom till konung, dels en varning för en svår olycka, som dessförinnan och i sammanhang därmed skulle öfvergå Stockholm. Denna fara bestod i intet mer eller mindre, än att de svenske borgarne skulle öfverfallas och utrotas, så att staden komme att styras uteslutande af tyskar och sålunda blifva ett fast och pålitligt stöd för den konung, som mot lag och rätt skulle påtvingas riket. Täta sammankomster höllos i Stockholm af de tyske-120

borgarne, och man fruktade, att de dolda anslagen skulle bryta lös när som helst.

»Förskräckelsen är stor hos de svenske borgarne», så slutade Engelbrekt, »de vänta hvarje stund att se de gräsliga Käpplingemorden åter upprepas, och slottets talrika besättning, som skall blifva tyskarne till en god hjälp, lämnar dem ingen ro. Ar det därför mitt råd, att vi genast sitta upp och rida till Stockholm, för att på ort och ställe taga reda på, huru sig med det ena eller andra förhåller. Den närmaste faran hotar Stockholm, men det skall sedan falla dubbelt tungt öfver bela riket, om Stockholm är förloradt.»

En allmän bestörtning fattade alla de närvarande, och det dröjde en stund, innan någon kom sig för med att yttra något. Den förste var biskop Knut i Linköping, som dock framför allt afstyrkte bråda beslut och bråda gärningar. Faran vore måhända i verkligheten icke så stor, menade han. Efter honom yttrade sig ett par andra herrar i samma syfte. Till slut uppstod marsken. Han ville icke förringa faran, sade ban, men han ville framför allt, att riksens råd skulle stå vid sitt ord, som det nedskrifvit och undertecknat några timmar förut.

»Vi hafva gifvit konungen betänketid till fastan»,1) sade ban, »komma vi nu dragande till Stockholm, så skall det se ut, som om vi redan börjat sätta vårt hot i verkställighet. Yi, som hafva undertecknat brefvet till konungen, kunna, menar jag, icke annat än högeligen afstyrka detta ärende.»

»Väl är jag icke bland dem, som hafva undertecknat brefvet», tog då Engelbrekt till orda, »dock anser jag det därför icke mindre bindande för mig. Men jag ser saken något annorlunda, än hvad I gören, herr marsk. Hade jag en dyrbar häst, och jag vet, att hans vårdare står i begrepp att bedraga mig, så menar jag, att jag förtjänade mycket tadel, om jag icke toge hästen ifrån honom, äfven om det skulle ske inom den tid, som jag gifvit honom att betänka

') Den 5 februari,riksmarsken.

ocli bättra sig på. Ingen skada har skett, om vi förebygga all möjlighet att göra Stockholm något men, tills konungen hunnit besvara rådets bref. Och något annat är ju här icke fråga om. Upp därför, ädle herrar, och dragen med mig till Stockholm! Framför allt måsten I rida med, herr marsk! Om några dagar kan det vara för sent, och ingen lär väl vara af den meningen, att Stockholm kan skäras bort från riket; skall detta kunna räddas, så måste ock Stockholm räddas, och för den sakens skull är icke ett ögonblick att förlora.»

Biskop Tomas och Nils Gustafsson yttrade sig därefter i samma anda som Engelbrekt. Så ock ärkebiskop Olof och själfve herr Nils Stensson (Natt och Dag), han, som vid så många tillfällen på det häftigaste tagit parti emot Engelbrekt och till och med förolämpat honom. Men det var, som om han ändrat tankar rörande »den listle mannen». Den stolta trotsigheten fanns väl kvar, men den var lika mot alla, och det var icke nu första gången, som ban öppet uttalade sig för Engelbrekts mening. Till slut gaf äfven marsken vika. Man beslöt att genast draga till Stockholm.

Andra dagën därefter kommo samtliga herrarne ridande emot Stockholm, och svennerna, som de hade med sig, utgjorde en ansenlig skara. De kommo från södra sidan, och när de hunnit fram på höjden af »Asöna», som det

nuvarande Södermalm kallades, sågo de stadsportarna stängas och vindbron uppdragas. En rådplägning följde, hvarpå Engelbrekt, Karl Knutsson, Gotskalk Bengtsson (Ulf) och Johan Karlsson (Färla) redo ned mot vindbron, låtande där uppsätta en hatt på en stång till tecken, att de kommo i fredliga afsikter. På deras rop utkommo efter en god stund tvenne borgmästare, båda tyskar, hvilka sågo mycket bestörta ut, och på marskens fråga, »hvarför de hindrade riksens män att komma in i riksens stad», svarade de, »att de ville spörja slottsherren, herr Erik Nilsson».

Det är bekant, huru herrarne upphöllos större delen af-120

dagen framför den uppdragna vindbron.1) Det var en mulen oktoberdag med genomträngande köld, och en skarp sjövind förde med sig tjocka snömoln, som urladdade sig öfver staden och den närmaste trakten. Till slut förlorade de fyra herrarne alldeles tålamodet, och själfve Engelbrekt tyckte, att det gick längre, än ban väntat.

»I kunnen nu se, herr marsk, om farhågorna voro öfverdrifna.»

»Så vilja vi härnäst, de goda borgmästarne behaga komma härut, tala till dem ett annat språk.»

Det var nämligen efter deras andra besök, då de sagt, ratt herr Erik Nilsson ville invänta herr Kröpelin, för att i hans närvaro samtala med de svenske herrarne». Engelbrekt red tillbaka ett stycke till sina svenner, hvilka stodo vid sidan af de andra, något bortom den byggnad, där de andra rådsherrarne befunno sig. Här växlade han några ord med Herman Berman och skyndade så åter ned till marsken framför vindbron. Här fingo de ännu vänta en god stund. Slutligen kommo borgmästarne, och den ene höll på bruten svenska ett långt tal, hvars hufvudinnehåll var, att de icke ville öppna portarna. Men långt innan den värde borgmästaren hunnit sluta, afbröt honom marsken med dundrande stämma:

»Kort och godt, borgmästare, I sägen alltså nej till vår begäran ?»

»Ja», svarade borgmästaren bugande, »konungen har icke befallt. ..»

»Hvad konungen än må hafva befallt», utropade marsken, i det han red ända inpå den bestörte tysken, »så har mig riket befallt detta!» Och därmed fattade ban mannen i kragen och red med honom uppför höjden.

Den andre borgmästaren sökte hastigt undkomma ned till vindbron, som nu var nedfälld, men Engelbrekt anade hans uppsåt och grep honom, just som ban vände sig till

') Se härom förf:s Berättelser ur svenska historieD.riksmarsken.

språng. I detsamma kom Herman Berman med Engelbrekts svenner ridande utför böjden, och till ett par af dessa öfverlämnades de båda borgmästarne.

När Engelbrekt och Karl Knutsson sedan vände sig om, sågo de, huru portarna hastigt stängdes, och huru några svenska borgare, som visade sig på muren, undanstöttes af danska knektar. Strax därpå visade sig en harneskklädd herre invid porttornet. Molnen hade börjat skingra sig, och en blek ljusstrimma från den framtittande solen belyste muren och riddaren. Han hade draget svärd, och från hans sköld strålade en gyllene stjärna i rödt fält. Det var herr Erik Nilsson, slottshöfdingen. Han hade hjälmgallret uppslaget, så att man kunde se hans bistra, intet godt bådande blickar.

»Efter hvad som nu timat», sade marsken därvid till Engelbrekt, »måste staden vara i våra händer innan kvällen, eller ock vill det blifva en het bastu för våra landsmän där inne.»

»Sådan är ock min tanke», genmälde Engelbrekt.

Ett häftigt buller hördes innanför porten, men det var ovisst, om det föranleddes af något handgemäng mellan de svenske borgarne, som ville öppna densamma, eller om de ville hindra herr Erik att låta uppdraga vindbryggan. Emellertid insågo både Engelbrekt och marsken, att intet ögonblick fick förloras, om man ville sätta sig i

besittning af den sistnämnda. Detta var dock ingen lätt sak, ty porttornet var fullt af beväpnade, och en oundviklig död hotade den, som vågade närma sig. En skara af marskens svenner hade ridit fram kort efter Herman Berman, och de befunno sig nu alldeles bakom herrarne. Marsken tillsade höfdingen för skaran att störta fram, och denne gjorde visserligen inga invändningar, men ban tycktes vara alltför noga med småsaker, som först skulle ordnas, och därunder förgick tiden. Marsken bleknade af vrede och otålighet, och Engelbrekt ville just ropa till sina svenner, då hastigt Herman Berman hördes befalla dem att sitta af, och med ett dödsförakt, som synbart väckte marskens beundran, störtade han i spetsen för de sina-120

ner emot vindbryggan. Ett regn af pilar och stenar mötte dem, men de läto sig icke hejdas. Inom några ögonblick voro de öfver bron och framme vid stadsporten.

Härunder tilltog bullret allt mera innanför porten, och man hörde tydligt, huru väldiga yxhugg dånade emot de tjocka portarna, och huru låsen bräcktes. I detsamma kommo marskens svenner nedridande, och bakom dem såg man på något afstånd den öfriga svenneskaran. Med ett väldigt brak sprungo nu portarna upp, och Herman Berman med Engelbrekts folk satte sig i besittning af tornet. Sedan detta var gjordt, skyndade Herman ut till Engelbrekt.

»Nu är detta tornet i våra händer», sade ban, »men ännu återstå de andra, hvilka hållas besatta dels af tyska borgare, dels af folket ifrån slottet. Yill du låta mig med dina svenner, Engelbrekt, rensa dem, så menar jag, att det dock snart skall vara gjordt.»

»Hafven tack, bäfven redelig tack», skyndade sig Karl Knutsson att förekomma Engelbrekt. »I hafven skickat eder som en ärlig man, Herman Berman .. . Yiljen I med mina svenner skynda till de andra tornen, så hafven I denna dag gjort mig och riket en fullgod tjänst. Sitten dristeliga upp och sprängen af, Herman, på rådhuset se vi hvarandra åter.»

Orden uttalades med en oförställd välvilja, och ett skimmer af tillfredsställelse hvilade öfver Hermans vackra drag, medan ett hjärtegodt leende krusade Engelbrekts läpp.

»Yi månde med de andra herrarne så sakteliga rida dem efter», sade därefter marsken, vänd till Engelbrekt. Och sedan alla rådsherrarne hunnit samla sig, satte man sig i rörelse.

Med marskens svajande banér i spetsen tågade riksens råd in i staden, och hvar helst tåget framgick, mottogs det af de svenska borgarnes stormande jubel. På Kornhamnstorg stannade man, och marsken ropade, att en hvar, som ville hålla med Sveriges rike, skulle skynda till banéret, och honom skulle intet ondt vederfaras. Därefter redo herrarne upp till Stortorget, där de stego af och gingo upp i rådhuset.riksmarsken.

På dettas långsida utåt torget „till befann sig en utbyggnad eller bur, ocb emedan man därifrån plägade tala till det församlade folket, kallades den för »burspråk». Härifrån talade nu marsken ytterligare till menigbeten (eller, som det bette, »höll burspråk med densamma»), spörjande om Stockholms borgare ville göra ett med riket. Ett stormande ja

Han tog därmed en dyrbar guldkedja fråu sin hals och hängde den om Hermans. (Sid. 402.)

blef svaret på hans spörsmål, medan på afstånd ett larmande stridsrop vid något af tornen tillkännagaf,- att arbetet för stadens befrielse fortgick utan rast.

Skyndsamt uppsattes därefter ett bref till herr Erik Nilsson, och sedan en sven aflägsnat sig med detta och medan man inväntade svaret, öfverlade herrarne sins emellan, allt därunder inhändigande underrättelser från Herman Berman. Budet till slottet dröjde länge. Timmen var nära utrunnen, innan svennen återkom, och då medförde ban från-120

herr Erik det svaret, »att han betraktade deras intågande i staden såsom fredsbrott och skickade dem därför sin öppna fejdeförklaring: ban ville söka deras skada, hvar och när ban kunde».

Efter allt hvad som föregått, var detta svar icke oväntadt, och man insåg mer än väl, att öfverrumplingen af staden var för slottsherren ett streck i räkningen, som icke kunde annat än förbittra honom.

»Så må herr Erik få sin vilja fram», sade marsken förtröstansfullt, »och kriget tage sin början!»

I detsamma inträdde Herman Berman och meddelade den underrättelsen, att alla tornen på stadsmurarna voro tagna och besatta med marskens svenner.

Ett drag af verklig välvilja glänste i marskens öga, när ban såg den ståtlige mannen med det kraftfulla och allvarliga ehuru något bleka anletet. Han gick emot dörren och fattade hans hand.

»Yore ban icke eder så kär, Engelbrekt, som jag vet att ban är», sade ban, »så skulle jag icke släppa hvarken honom eller eder, förrän jag fått honom till höfding för mitt folk. Men eder raskhet i dag, Herman Berman, glömmer jag icke, och tagen detta emot som ett minne af den och af Karl Knutsson!»

Han tog därmed en dyrbar kedja af sin hals och hängde den på Hermans.

Följande dagen hade herrarne en rådplägning i »Yårfru gillestuga», som låg vid Själagårdsgatan, och här beslöts, att man skulle fullgöra beslutet i Arboga, så att marsken skulle stanna i Stockholm, men Engelbrekt draga neråt landet och återtaga de öfriga slotten från konungen. Engelbrekt lämnade också genast Stockholm och drog ned till Nyköping, och marsken började med allvar instänga slottet från alla sidor. Under tiden ankommo allt flera herrar med förstärkning till Stockholm, såsom bröderna Nils och Bengt Jönssöner (Oxenstjerna), Erik Puke m. fi. Från ärkebiskop Olof i Uppsala kommo 300 svenner i blanka harnesk.riksmarsken. 143

Beliigringshären ordnades nu så, att bröderna Oxenstjerna lägrade sig på Helgeandsholmen, norr om slottet, marsken själf lade sitt folk framför västra slottsporten från Norrström till Bykyrkan; kyrkogården och de därinvid belägna slaktarbodarna besattes af Stockholms borgare, och framför södra sidan af slottet, från kyrkogården allt ned till sjön, lade sig Erik Puke med sitt folk. Marsken, som under sitt vistande utomlands inhämtat kännedom om nya uppfinningar i belägringskonsten, och som äfven hade namn för sig att vara mycket krigskunnig, visade genast prof på detta sitt rykte genom den förskansning han lät uppföra. Den utgjordes af ett starkt bålverk, som hoptimrades afsides och, när det var färdigt, uppsattes en mörk natt och hastigt fylldes mecl jord och sten. Det var försedt med skottgluggar och fördjupningar, så att folket kunde stå fullkomligt tryggt för fiendens skott och pilar. Danskarne gjorde stora ögon om morgonen, när det var färdigt, och försökte att genom ett häftigt utfall från slottet förstöra det, men måste snart draga sig tillbaka.

Mindre försiktiga voro borgarne, och vid ett utfall, som danskarne gjorde kyndelsmässoaftonen den 31 januari, blefvo de, just som de höllo på att äta, alldeles öfverraskade, och en stor del af dem nedgjordes. Slaktarbodarna antändes och en häftig nordlig storm dref lågorna inåt staden, så att olyckan höll på att blifva ganska stor. Helt oväntadt vände sig då vinden, hvarigenom det blef möjligt att släcka lågorna, ehuru danskarne gjorde allt hvad de kunde för att hindra släckningsarbetet.

Sedan blefvo borgarne mer vaksamma, men det talet började utbredas, att man behöfde en rikshöfvitsman, som kunde stå i spetsen för det bela; ty som det nu var, när hvar och en endast skötte sig, var det föga hopp om att kunna uträtta något mot den påpasslige herr Erik och svennerna på slottet. Denna åsikt utbredde sig allt mera, och hvart man kom, hörde man både herre och borgare säga detsamma. Det kom äfven till marskens öron, och några borgare infunno sig till

Engelbrekt Engelbrektsson. II. 47-120 engelbrekt engelbrektsson.

och med hos honom för att samtala med honom i ämnet. Marsken tog emot dem med sin vanliga vänlighet och sade, att äfven han insåg nödvändigheten af ett gemensamt öfverhufvud.

»Så många af riksens herrar och män äro också här församlade, att ett val väl kan ske; jag vill i denna dag sända

bud till vördig fader, ärkebiskop Olof! Något allmänt riksmöte såsom i Arboga tillåta dock icke omständigheterna.»

Detta funno borgarne vara väl taladt och gladde sig i hoppet öfver utgången, ty de tviflade icke ett ögonblick, hvem som skulle blifva väld. Det var Engelbrekt, och därom talades hela den dagen och äfven den följande. Endast en af borgarne var misslynt och tvär under den allmänna glädjen, Det var Henrik Smed. Han anade, att något dolde sig under marskens vänlighet och stora beredvillighet att gå allas önskan till mötes, och när ban betänkte, huru saken blifvit uppskjuten i Arboga, just på marskens tillskyndan, stod det klart för honom, att hvem som herrarne här ämnade välja, icke blefve det Engelbrekt.

Han delgaf sina misstankar åt några äldre, pålitliga borgare, hvilka genast funno, om icke just detsamma som Henrik, dock att något var i görningen, hvartill man ville begagna tillfället af Engelbrekts frånvaro. De kommo därför till det beslut, att Engelbrekt borde efterskickas. Men allt måste bedrifvas med yttersta försiktighet. Finge någon af de oinvigde, hvilka lefde i sin inbillade visshet om, att Engelbrekt skulle bli väld, spaning om deras otro, skulle do otvifvelaktigt ställa till sådant buller, att det kom för herrarnes öron, och då kunde mycket ondt följa. Därför beslöt Henrik Smed själf att redan samma natt begifva sig till Nyköping till Engelbrekt.

Så skedde ock, men just som den redlige borgaren red ut genom söderport, ankom en skara ryttare till norrport och red in i staden. Det var ärkebiskop Olof med följe.riksföreståndare valet.

VII.

1\ i k sför est a 11 cl a re valet.

Tidigt påföljande morgon kom en småsven hastigt gående från det inre af staden i riktning mot det hus i närheten af Norrström, där marsken bodde. Han blef genast införd till marsken, som efter en stund i svennens sällskap aflägsnade sig inåt staden. De stannade på Svartmangatan framför dominikanerklostret, där de ringde på en klocksträng och insläpptes. Kertilsvennen förde marsken vidare genom många gångar och trappor till ett litet rum, som plägade begagnas af ärkebiskop Olof, när han befann sig i staden.

När marsken inträdde, satt ärkebiskopen insvept i en pälsfodrad kappa framför spiselelden. Den hastiga ridten frän Uppsala hade förorsakat honom ett lindrigt illamående. Marsken hälsade vördnadsfullt, och ärkebiskopen vinkade förbindligt med handen, att han skulle taga plats.

»Så menen I nu», sade ärkebiskopen, sedan de första ar-tighetsbetygelserna voro växlade, »så menen I nu, att saken skall gå för sig utan att enigheten och sämjan stores?»

»Det menar jag, och hafven I intet emot hvad jag vill föreslå, så månde all onödig tidsutdräkt förekommas», svarade marsken och tillade, då ärkebiskopen gjorde min af att spörja efter marskens förslag, »valet månde enligt min mening försiggå på samma sätt, som då förslaget uppsattes till drots och marsk, men hufvudsaken är att inskränka de väljandes antal, och det låter sig enligt min mening göra, om vi, som här äro närvarande af biskopar, riddare och svenner, utse trettio män, hvilka sedan välja rikshöfvitsmannen.»

»Det förslaget låter höra sig!» yttrade därtill ärkebiskopen, forskande med sina kloka ögon i marskens blida anletsdrag. »Så synes mig allt blifva godt, och jag har all anledning att tro, det rikets herrar och män skola gifva sitt bi--120

fall därtill lika gärna som jag. En omständighet inger mig dock något bekymmer, den nämligen, att vi icke hafva drotsen här och icke heller Engelbrekt.. .»

»Hvad min käre frände, gamle herr Krister, beträffar», svarade marsken med en blick, som tydligt tillkännagaf, att han icke menade hälften af hvad han sade, »så delar jag edert bekymmer, hans råd och erfarenhet vore vid detta tillfälle af stor vikt.. . Detsamma må jag äfven säga om Engelbrekt, men fråga är, om valmännen handla lika

fritt i hans närvaro, som i hans frånvaro . . . Nu äro dock omständigheterna sådana, att de icke tillåta något uppskof. Köpstadsmännen skrika öfverljudt på en rikshöfvitsman, och få de ej sin vilja fram, hafva vi, innan vi veta ordet af, Engelbrekt med bondehären öfver oss.»

»Jag delar eder tanke, herr marsk . . ,» tillade ärkebiskopen med ännu en forskande blick på marsken, »och hvad den sistnämnde beträffar, kan det ock vara likgiltigt, om han är här närvarande, ty utom honom lärer väl ingen kunna väljas!»

»Alldeles så, vördige fader ärkebiskop», inföll marsken mycket lifligt, »jag delar eder mening. Likväl. . .»

»Likväl!... Huru menen I?»

»Kikshöfvitsmannen kommer att stå ofvanom både drots och marsk ... nå väl, mig kommer det intet vid, men min frände, gamle herr Krister, månde finna det tungt att förbigås . ..»

»Väl icke tyngre än förlidet år?»

»Då var ban icke drots.»

Ärkebiskopen svarade intet till detta inkast, och det förgick en stund, utan att något ord växlades.

»Månde Gud och Sankt Erik hålla sin band öfver Sveriges land», afbröt därefter ärkebiskopen plötsligen tystnaden, »hvem så än blir väld att förestå riket!»

»Därutinnan förenar jag mina böner med edra, vördige fader ärkebiskop! Men framför allt är skyndsamhet af vikt!»

»I dag lärer dock intet kunna ske, herr marsk, för min krankdoms skull, och knappast i morgon.»Riksföreståndare va let .

Marsken gjorde stora ögon och visade ännu en gång nödvändigheten af skyndsamhet, uttryckande tillika med ett förbindligt leende sitt hopp, att ärkebiskopens illamående snart måtte gifva vika.

Kn framilande släde kom frän staden ocli nalkades honom hastigt. (Sid. 40S.)

»De förberedande åtgärderna», tillade ban, »kunna dessutom ske här i dag och här i svartbrödernas klostersal, och kunnen I ej i morgon leda valet, så månde vi då uppskjuta det.»

Härtill fann sig ärkebiskopen nödsakad att gifva sitt bifall, och så skildes marsken ifrån honom.

Henrik Smed fortsatte sin ridt så fort, som hans krafter och hans ovana att sitta till häst tilläto honom. Men ban hade icke hunnit längre än fram emot Tälje, förrän ban började-120

allvarsamt tänka på att skaffa sig ett åkdon. Föret var godt, och med sin goda häst borde ban tidigt vara på ort och ställe följande dagens förmiddag. Under dessa tankar red ban förbi Tälje slott och fram till staden. Här var allt tyst och stilla, och han letade i sitt minne efter någon god vän, hos hvilken han kunde bulta på för att vinna sin önskan uppfylld. Men minnet svek honom, och som ban icke ville vända sig till en obekant, då nu alla lågo i sin ljufva sömn, bemannade ban sig och red ut ur staden, fast besluten att trotsa ridtens besvär och möda.

Då smektes hans öra plötsligt af ljudet från en framilande släde, som kom från staden och nalkades honom hastigt.

»Holla, karl», ropade han, just som släden var vid hans sida »hvart gäller så hastig färd midt i natten?»

»Till Nyköping!» svarade en mjuk och len stämma.

»Då kan jag få färdas med dig och låta min häst gå lös . . . jag ämnar mig ock dit!»

»Hvem ären då I?»

Mäster Henrik blef något förvånad öfver frågan, ty det var ej tidens skick, att den, som kunde i något hjälpa, frågade efter den hjälpbehöfvandes namn, men ban svarade belt lugnt:

»Ja g beter Henrik Folkwidesson, smed från Stockholm.»

»Gärna», hördes då den åkande svara, »gärna månden I sitta här hos mig i slädan, det skall icke fördröja färden.»

Och Henrik Smed band sin häst bakom släden och satte sig själf bredvid svennen, hvarpå färden fortsattes i rask traf. Detta lättade den gamle borgarens sinne, och han besvarade utan motsträfvighet sin körsvens många frågor, hvilka, utan att ban lade märke därtill, syftade åt ett enda mål — hans ärende i Nyköping. Snart nog fick äfven svennen reda på, att detta ärende gällde Engelbrekt, och att man ville hafva honom åtèr till Stockholm. Men så fort svennen hade fått full kännedom härom, började ban med mycken liflighet tala om sådana saker, som kunde behaga en anhängare till Engelbrekt, ocb Henrik Smed märkte icke, huru svennen därunderriksföreståndare valet.

oförmärkt drog upp eu kort knif och skar af tygeln, hvarmed hästen var bunden vid släden. En stund därefter vände sig svennen om.

»Guds död, Henrik Smed», utropade ban belt bestört, »eder liäst har slitit sig lös!»

Det var kolmörkt i skogen, så att man kunde knappt se handen framför sig. Henrik Smed steg upp ur släden och såg sig om och lyssnade åt alla sidor, men intet ljud hördes, som tillkännagaf, hvar hans häst befann sig. I detsamma ryckte svennen till tömmarna ocli körde pilsnabbt sin väg.

Där stod nu den gamle mannen med utsikt att ännu senare komma till Nyköping, än om ban fortsatt vägen till häst. Han insåg, att ban måtte hafva råkat ut för någon, hvars fördel var förenad med att hindra hans ankomst till Engelbrekt, och denna tanke försatte honom i ett tillstånd af den mest pinsamma oro. Förgäfves spanade han efter ljudet af hästtramp, den listige svennen hade kört ett godt stycke, sedan han lösgjort hästen, och att hästen icke slitit sig lös, det fann ban utan mycket hufvudbry. Det återstod för honom intet annat än att fortsätta vägen till fots, och han grep sig an därmed. Han hade sålunda tillryggalagt ungefär en half fjärdingsväg, då skogen upphörde att vara så tät, och ban på något afstånd till vänster om sig såg det flammande skenet af en spiselbrasa. Han beslöt att vandra till den lilla stugan, om ban möjligen där skulle lyckas skaffa sig en häst.

Den djupa snön gjorde dock vandringen till stugan mera besvärlig, än ban kunde föreställa sig, och just som ban trodde sig komma in på den öppna platsen framför stugan, hindrades han af ett stort kullfallet träd, som han måste kringgå. Då hörde ban steg vid stugudörren, och ban såg tvenne män färdiga att aflägsna sig därifrån.

»Så lyckades det icke för dig, Elof!» hörde han den ene säga, en lång reslig karl, och det kunde jag hafva sagt dig förut. Det villebrådet stod dig för högt. . .»-120

»För högt, ja», svarade den tilltalade, »ja, du säger det, Magnus, han stod mig för högt».

»Det kan jag ock säga, eftersom jag gärna sköter om din vänskap», återtog den förre, »att knappast väntade herr Bengt något annat af dig, när han sände dig denna resan, än att han ville pröfva dig.»

»Hm . ..», ljöd Elofs svar, »och därför sände han dig att speja efter mig... du lärer dock icke kunna tala annat än godt om mig hos den sträDge riddaren?»

»Lita på mig. .. ocli när jag får gods och gård en gång, skall du bli min fogde, Elof!»

»Säker månde du vara på din sak, Magnus, som skiftar ut björnhuden, innan du fällt björnen.»

»Han skall snart fällas . . .»

»Engelbrekt kan dock stå äfven dig för högt.»

»Låt det blifva min sak . . . men nu bryter morgonen in, och Mårten väntar oss med släde hos herr Jöns

Finkenogh på Närlunda.»

Medan dessa ord växlades, gingo männen på en smal tilltrampad gångstig längs utmed den kullfallna furan och aflägsnade sig på sidan om denna inåt skogen. Den gamle smeden stod stilla, tills ban icke mera hörde deras steg; då trädde han fram om den stora trädroten, bakom hvilken han hållit sig dold, och gick in i stugan.

Här fick han höra, att ban befann sig ett godt stycke på sidan om nyköpingsvägen, och stugan beboddes af en landtbonde under Närlunda gård, som låg på andra sidan Storsjön i Gåsinge socken. Häst kunde ban dock få om några timmar, och ban skulle sedan utan binder vara vid Nyköping på kvällen — sade en ung rask bonde, som satt framför spiseln i stugan. Den unge mannen gick genast att skaffa hästen, men först vid middagstiden satt Henrik smed åter i släde på väg till Nyköping.

Sent på eftermiddagen anlände han till lägret framför denna stad och fann Engelbrekt i fullt arbete med uppförandet af en skärm framför slottet. Engelbrekt tog emot ho-riksföreståndare valet.

-1U5

Han såg tvenne män färdiga att aflägsna sig därifrån. (Sid. 409.)

nom med sin vanliga vänlighet, men förvånade sig öfver att finna honom så långt från platsen, där han visste, att han väl behöfdes. Mäster Henrik redogjorde för allt, som tilldragit sig i Stockholm, striderna vid slottet, borgarnes olycka,-120

deras skrik om tillsättandet af en rikshöfvitsman och deras hopp, att Engelbrekt skulle utses därtill, men att många bland de äldre fruktade, det herrarne skulle begagna sig af Engelbrekts frånvaro och välja någon, som kunde antingen spela riket konung Erik i händerna eller blifva en herre sju resor värre än denne.

Berättelsen gjorde på Engelbrekt ett djupt intryck, och han förblef tyst och fåordig hela kvällen. Men när de intagit sitt kvällsmål i stugan, där Engelbrekt bodde, och Henrik smed var färdig att aflägsna sig, stannande vid dörren och liksom väntande hvad Engelbrekt skulle besluta, sade denne:

»Viktiga hafva de tidender varit, som du medfört, ehuru de icke för mig äro något nymäre'), ty hvad som nu i morgon eller öfvermorgon kommer att ske har jag länge väntat på ... Dock vill jag vara med om den gärningen för allmogens skull. . . och därför sitta vi upp och rida till Stockholm i morgon arla.»

Smeden uttryckte sin glädje öfver dessa ord, och som Engelbrekt nu, sedan han fattat och uttalat sitt beslut, syntes hafva återtagit sitt vanliga lugn och blida allvar, menade mäster Henrik, att tillfället var gynnande för att komma fram med, hvad ban så oförmodadt under sin nattliga färd fått kännedom om, nämligen de hemliga faror, som lurade omkring Engelbrekt. Och han omtalade rätt fram, huru det gått honom på resan, samt hvad han hört hos herr Jöns Finkenoghs på Närlunda landtbonde.

Men till sin förvåning fann smeden denna underrättelse vara af föga eller intet värde för den käre vännen. Ett vemodigt leende spred sig kring hans mun, och hans klara ögon sågo en stund på berättaren, men något tecken till oro eller vrede visade ban icke.

»Haf tack, vän Henrik, för din välmening», var det enda han sade, »när örten är mogen, så vissnar hon och dör, det

') Någon nyhet.riksföreståndare valet.

-1U5

är lifvets lag, det är Guds vilja, och därunder må vi foga oss . . . hvad mera, om det sker i all ordning för örtagårdsmästarens knif eller för vinden, som ingen vet, hvarifrån ban kommer eller hvart ban far. Det är dock Herrens vind .. . sådan är min mening, och viktigare är det att rätt kunna göra sin gärning, än att ängslas öfver sådant, som ligger utom ens värjo.»

Därmed räckte han Henrik Smed sin hand och gick in i en inre kammare, åtföljd af gamle Ulf.

Smeden gick tankfull sin väg. På något afstånd från den stuga, där Engelbrekt bodde, träffade ban åter landtbonden och gjorde upp med honom, att han skulle skjutsa honom åier, hvarpå bonden var villig att ingå, blott hans häst finge ett par timmars hvila. Det behöfde ock Henrik Smed själf, och han lutade sig mot hökassen i släden. Kort före midnatt väckte honom bonden, och så reste han från lägret. Lyckan var honom på återvägen blidare. 1 närheten af Yårdinge kyrka återfann ban sin häst, som blifvit uppfångad på vägen af kyrkoherdens dräng. Här skildes han därför från landtbonden och steg till häst, ridande i sakta mak vägen fram, i hopp att snart hinnas af Engelbrekt.

Detta inträffade också i närheten af Tälje, dit Engelbrekt ankom, åtföljd af Broder Svensson och några svenner. Herman Berman hade ban lämnat befälet framför Nyköping. I sällskap redo de nu till Stockholm. Klockorna i staden tillkännagåfvo tredje timmen efter middagen, då de redo in genom söderport.

I Stockholm bade under tiden allt gått efter marskens vilja. Förberedelserna — det vill säga de synliga — för valet hade gjorts under den föregående dagen. Trettio herrar hade blifvit utsedda, och dessa hade på förmiddagen denna dag sammanträdt i svartbrödraklostret och där under ledning af ärkebiskop Olof verkställt valet. Marsken, herr Karl Knuts--120

son, hade fatt 25 röster, Engelbrekt 3 och Erik Puke 2. Och med högburet hufvud, ståtlig och höfvisk som alltid, hade den nyvalde blifvit hyllad af närvarande prelater och riddare och "vänligt hälsande åt alla sidor tillryggalagt vägen från svartbrödraklostret till Vårfru gillestuga, där ban hade ett sammanträde med några af rådet.

Dessa voro hans närmaste fränder och vänner, genom hvilkas oförtröttade åtgöranden valet blifvit drifvet igenom. Men Stockholms borgare voro af en belt annan mening än herrarne, och de funno sig svikna i sina dyraste förhoppningar. En dof tystnad hade mött den nyvalde, och hyllningsropen, som höjts vid hans åsyn, hade kommit från hans egna och de öfriga herrarnes svenner, men icke från köpstadsmännen. Deras blickar hade tvärt om blifvit mera bistra och hotfulla, ju högre ropen varit. Detta hade icke undgått herr Karls uppmärksamhet, ehuru ban icke yttrat något därom, utan till utseendet lugn mottagit herrarnes lyckönskningar.

Bland de närvarande i gillestugan var äfven herr Bengt Stensson. Han hade deltagit i valet och gifvit sin röst åt marsken. Till dennes parti hörde ban icke, men ställningen var för ögonblicket sådan, att antingen skulle Karl Knutsson eller Engelbrekt vinna, och därför hade han som mången annan gifvit sin röst åt den förre. Men mörk var han till sinnes och blodet sjöd i hans ådror. Allt var för honom förloradt, endast ett hopp var honom ännu öfrigt — giftermålsförbindelsen mellan hans son och grefvens af Ewersten dotter. Detta ärende hade äfven bidragit att böja hans stolta sinne till eftergift för Karl Knutsson, emedan han hoppades genom denne kunna komma detta mål närmare, och nu hade ban fått herr Karls löfte att besöka honom på Tälje slott, dit äfven grefve Hans lofvat komma, och där allt skulle afgöras.

Medan allt detta som bäst afhandlades, och herr Karl log emot sin frände med sitt vänligaste leende, öppnades hastigt gillesalens dörr, och en af herr Karls höfvitsmän inträdde. Han förmälde, att sinnesstämningen i staden varriksföreståndare valet.

ytterst retad, att hvart man kom hörde man borgarne tala om, huru de skulle sända bud efter Engelbrekt, som skulle komma med många tusen bönder och göra för alla tider en ända på herrarnes välde. Mannen talade under inflytandet af mycken fruktan, och denna känsla smittade af sig. Herrarne sågo bestörta på hvarandra, och herr Karl själf gick orolig upp och ned i salen. Det var också en sak af stor vikt, hvad borgare och bönder denna tid ville; bland herrarne fanns ingen, som icke erkände det. Det var en följd af Engelbrekts uppträdande. Men ingen af dem hade trott, att dessa folkklasser skulle djärfvas uppträda och handla tvärt emot en herresamling, som så till vida gått deras önskningar till mötes, att en rikshöfvitsman blifvit väld.

Innan de ännu hunnit öfverväga mannens ord, hördes på afstånd sorlet af många hundra, ja tusen röster, som tilltog i vidd och styrka med hvarje ögonblick, ett tecken att skaran nalkades gillestugan. Herrarne skyndade till de skumma fönsterfördjupningarna, för att om möjligt kunna kasta en blick utåt gatan och se hvad som var på färde. Magnus Bengtsson sprang ut genom dörren och återkom om en stund, berättande, att det var borgarne som skreko om hvarandra, att de ville hafva Engelbrekt till rikshöfvitsman, och att det gjorda valet var olagligt.

»Midt ibland dem», sade han, »såg jag herr Erik Puke . . . det fattas nu blott, att ock Engelbrekt kommer tillstädes, så är det ute med oss.»

Herr Karl Knutsson var mycket blek, men han iakttog dock en hållning, som utöfvade ett lugnande inflytande på de öfriga.

»Yi vilja tala vid borgmästare och råd», sade ban, »vi månde spörja dem till, om de vilja göra gemensam sak med rikets fiende.»

»Se blott till, ädle herr Karl, att de icke kasta eder samma beskyllning i ansiktet!» sade herr Nils Jönsson (Oxenstjerna), men afbröts af Bengt Stensson, som synbart bemödade sig att visa herr Karl sin villighet att utföra hans värf.-120 engelbrekt engelbrektsson.

»Jag vill åtaga mig det budet, frände!» sade han och nalkades dörren, sedan ban erhållit en bifallande nick af herr Karl Knutsson.

I detsamma öppnades dörrarna, och Engelbrekt inträdde, åtföljd af Erik Puke, Broder Svensson ocli några af de äldre borgarne. Utanför hörde man tusen röster ropa Engelbrekts namn, men inne i sälen var allt så tyst, som om man sett en andeuppenbarelse. Engelbrekt själf var allvarlig, nästan högtidlig; hans omgifning kastade vreda blickar på de församlade herrarne. Den förste, som mötte Engelbrekts blick, var Bengt Stensson, som tvärstannat och utan att kunna tygla sig stampat till med foten mot stengolfvet, så att klangen af hans sporre var det enda ljud, som afbröt tystnaden.

Engelbrekt gick med lugna steg förbi den vilde riddaren och fram emot de öfriga herrarne.

»Yiktiga saker hafva timat här i Stockholm», sade han, vänd till Karl Knutsson, »sedan vi skildes åt, herr marsk, och längre än vanligt månde vägen häremellan och Nyköping hafva varit, efter som intet bud hunnit till mig.»

»Sveriges rikes herrar och män», svarade marsken med härskarens ton och hållning, »hafva valt en höfvitsmän för riket. .. hvad hafven I däremot att invända, eller menen 1, att de skulle hafva sändt bud till eder och bedt om lof...?»

»Så vidt som riksens herrar icke utgöra riket, så svarar jag ja på edert spörsmål, herre marsk!»

»Månden I då veta, Engelbrekt, att riksens herrar och män icke vidare vilja veta af eder förmätenhet», genmälde marsken med häftighet, allt hetare ju lugnare Engelbrekt var.

De öfrige herrarne skockade sig omkring marsken, troget återgifvande skiftningarna i hans bleka anlete.

»Hvem som här handlat förmätet», svarade Engelbrekt, »månde framtiden utvisa, och läggen det på hjärtat, ädle herrar, att I icke spännen bågen högre, än att han håller samman. Höfvitsmän för riket tillhör riket att välja, och riket utgöres ej blott af höge herrar och prelater, utan afriksföreståndare valet.

417

köpstadsmän och allmoge. Hören mig i lugn, ädle herrar, och svaren mig, om I tron eder kunna upprätthålla riket utan alla dessa tusenden, hvilkas ja och samtycke I förakten. Utan dem är edert höfvitsmans-döme intet värdt.»

»Besinnen, till hvem I talen», röt Karl Knutsson och tog ett steg fram, »jag ägor makt att på stället göra eder till min fånge . . .»

Erik Puke drog vid dessa marskens ord sitt svärd till hälften ur skidan och skyndade fram, förgäfves hejdad af Broder Svensson. Engelbrekt vände sig om och vinkade med handen för att lugna riddarens heta blod. Men Karl

Knutsson var alldeles förblindad af vrede och ban lyfte redan sin hand för att liksom fatta Engelbrekt i kragen, då dörrarna till salen åter öppnades, och en skara borgare inträdde, anförde af trenne gråhårsman, hvilka voro tvenne borgmästare och Henrik Smed.

De framskredo allvarsamt och nästan högtidligt öfver salen och stannade framför Engelbrekt.

»"Vi borgmästare och råd i Stockholm samt all menigheten hafva rådgjort och beslutat», sade den ene af borgmästarne, »att det val af rikshöfvitsman, som herrarne verkställt utan att höra Sveriges allmoge, är olagligt. Sveriges konung kan icke väljas utan af de särskilda landskapens allmoge, så månde det ock vara med den, som skall väljas i konungs ställe, riket att förestå. Är det därför vår vilja och begäran till dig, Engelbrekt, att du med oss sammankallar ett riksmöte, att där välja rikshöfvitsman och sålunda frälsa oss från inhemsk fiende, liksom du frälsat oss från utländsk.

Bestörtningen hos herrarne vid dessa ord låter sig lättare tänkas än beskrifvas. Mången fanns väl, som genast ville skynda ut och i spetsen för sina svenner hugga in och göra ned dessa nackstyfva borgare, som djärfdes fatta beslut och föra ett sådant språk inför riksens herrar och män; de fleste sågo dock saken från en annan sida och funno omöjligheten af hvarje motstånd. Engelbrekt, den så innerligt-120

hatade Engelbrekt, ensam hade afgörandet i sin hand. Ett ord af honom, och allt det gjorda hade varit ogjordt, herrarnes val förkastadt och utom all fråga ban själf satt i spetsen för riket.

Engelbrekt stod till utseendet tankfull, ett mål för allas blickar, en räddningens eller undergångens ängel, allt efter hvars och ens olika ställning.

»Såsom det har synts eder, redlige män af Stockholms stad, borgmästare och råd», sade ban slutligen, och lians stämma klang så lugn och varm, »så har det äfven synts mig, att riksens herrar och män tagit sig oråd för, då de på egen hand utsett höfvitsmän för riket... dock är det min tanke, att enighet mellan riksens män är af högre värde, än att den skulle vedervågas för stundens fröjd att hafva gått till rätta med öfver trädarne af ett sedan mannaminne glömdt lagbud, helst som de hafva gjort det i god mening och icke i ond. Sådan är därför min vilja och mitt råd till eder, att det gjorda valet månde blifva beståndande; jag är viss därom, att hade omständigheterna tillåtit ett allmänt riksmöte, skulle riksens råd hafva sammankallat ett sådant, och hvad som skett kan på ett blifvande möte bekräftas.»

Med blickar, som skiftade mellan förvåning och beundran, hörde herrarne den ädle, högsinte mannens tal. Lifligast var uttrycket i Karl Knutssons sköna anlete. Han tog ofrivilligt ett steg tillbaka, som om han velat själf bereda rum för en storhet, hvilken ban i hänryckningens första ögonblick ville vara den förste att underordna sig. Men hvarken ban eller någon annan af herrarne, ej heller de utsände från borgerskapet, kunde på en lång stund komma sig före med ett ord.

»Sanna äro dina ord, Engelbrekt», började slutligen den borgmästare, som nyss talat, en gammal man mecl silfver-hvita lockar kring ett välbildadt anlete, »men sådan är vår mening här i Stockholm, och vi tro, att den delas af all riksens allmoge, att du, Engelbrekt, skall vara riksens höfvitsmän, dig känna vi, med dig hafva vi en gång drifvit deriksföreståndare valet.

grymma fogdarne ur liket, med dig vilja vi lefva oeli dö. Hölls icke för några veckor sedan en dag i Arboga, där valet kunnat ske all argan list förutan? Då bade vi haft dig att stå riket före, dig, som vi alla älska och vilja våga lif och blod för. Skall herrarnes vilja gälla, och valet, som de gjort,

Denne drack med sådan kraft, att han tycktes tömma det stora kärlet.

(Sid. 422.)

äga bestånd, hvem går oss då i borgen för, att lag och rätt skall råda och icke herregunst och godtycke?»

»Det gör jag», utropade Engelbrekt med en glödande blick och med utsträckta händer, »för Sveriges rike vill jag lefva och dö, så höre mig Gud och Sankt Erik konung!»

Åter blef det tyst i salen, men nu tog Karl Knutsson till orda.

»Då I låten lugna eder af den ädle mannens ord», sade han, »så hören därtill ett ord af mig. Jag vill minna eder på det beslut, som fattades i Arboga och som lade halfva makten i denne mans hand. Det kan eder synas så, som om valet af en rikshöfvitsman upphäft detta beslut, men sådan är icke min mening, utan jag vill, att detta beslut skall stånda fast, och redan i morgon vill jag sammankalla rådet att därom öfverlägga och besluta.»

Dessa marskens och Engelbrekts ord lugnade i någon mån de upprörda sinnena. Borgarne lämnade salen, sedan de ytterligare med oåterbållbar glädje hälsat Engelbrekt, och så var denne åter ensam med den nyvalde rikshöfvitsmannen och herrarne. Marsken gick fram och räckte honom sin hand.

»I kunnen vinna mäns hjärtan, Engelbrekt», sade han,. »Karl Knutsson skall aldrig glömma denna stund!»

Men riddar Bengt Stensson stod där mörk och sluten vid en pelare i salen. Engelbrekt gick fram till honom och sade:

»Godt att jag träffar eder själf, riddar Bengt! — Jag har förgäfves spanat efter edra svenner framför Nyköping!»'

»Öfver mig och mina svenner bjuder ingen annan äiv rikets höfvitsmän», svarade riddaren kort och med sammanbitna tänder.

»Nej, nej, riddar Bengt», inföll Karl Knutsson,, »det budet' månden I höra; hvad jag sade de redlige männen af Stockholms stad, det vill jag stå fast vid, och i üfvermorgon vilja vi med gamman dricka en bägare för eder son och hans hjärtans kär på Tälje slott!»

»Hvad så rikshöfvitsmannen bjuder eller icke», återtog Engelbrekt med en genomträngande blick på herr Bengt, »såL är mitt bud till eder åtta dagar gammalt, riddare, och edra svenner masten I skicka mig, hvar I så icke viljen, att jag skall taga eder för fiende till riket!»

Med dessa ord vände Engelbrekt den mörke riddaren ryggen, tryckte Karl Knutssons hand och aflägsnade sig med' sitt följe.

VIII.

Gästabudet på Tälje slott.

Det var en mörk februarinatt, då en ensam vandrare nalkades Tälje slott. Mannen var stor och stark och bar på ryggen en tung börda, men detta oaktadt gick han med raska steg framåt. När han kommit fram till vindbron, stannade han och såg sig försiktigt om åt alla sidor. I slottet värdet alldeles mörkt, endast ur porttornet lyste en matt ljusstrimma. Vindbron var icke uppdragen, sannolikt hade någon nyss ridit däröfver. Mannen nedlade hastigt sin börda och kastade sig ned på marken samt kröp utefter muren ned under bron. Där stannade ban, och det lät, som om ban med något hvasst verktyg arbetat i brostockarna. Efter en stund visade ban sig åter och ryckte pröfvande i kedjorna, hvilka tjänade att uppdraga bron. Dessa gåfvo efter, men då släppte ban dem genast och kände noga efter med handen, att ingen bräcka skulle märkas på brostockarna.

Därpå tog ban åter sin börda på ryggen och gick fram öfver bron, i det ban lät höra ett slags hvissling. Efter någon stund öppnades slottsporten, och mannen gick in i tornet.

»Du kom snart åter, Elof», sade en grof stämma till honom, just som porten stängdes, »den stora nyckeln har dock bränt mina fingrar, och hvar stund har jag väntat, att slottsfogden skulle komma och slå ned mig på fläcken.

Du är en djärf sälle, Elof.»

»Onödig fruktan, Mickel», genmälde Elof, »jag har riddarens ord på att få gå ut och in, när mig lyster, och därför, ser du, har slottsfogden anförtrott mig nyckeln i natt. Nu skall du hafva tack för god vakt, och jag tänker, att vi kunna taga oss en klunk eller par af det här mjödet, som fogden låtit mig hämta i staden . . . det räcker nog till åt-

honom ändå, och i dag lärer han väl få sitt lystmäte, nälden stränge riddaren har sitt stora gästabud ... Är Mårten Skrifvare kvar på slottet?»

»Som du säger, kamrat, natten är kall, och blåsten tränger tvärt igenom en bär i tornet, en klunk mjöd skall göra godt!» Elof hade satt det väldiga kärlet för munnen och tycktes dricka sig riktigt otörstig, hvarigenom Mickels törst växte förtvifladt fort; men för att icke låta märka sig, fortsatte han: »Mårten ja, han red härifrån, kort förrän du lämnade tornet, ban skulle till Stockholm, sade han, inte vet jag, om långe Magnus är där, eller om ban går sina vägar för sig . . . ban har nu betett sig under sista tiden, som om han råkat ut för något otyg... de där svennerna hafva nu rätt att göra hvad de vilja; annat var det hos grefve Hans!»

Nu hade Elof druckit sig otörstig och lämnade åt Mickel att göra detsamma. Denne drack också med sådan kraft, att ban tycktes tömma det stora kärlet, och det dröjde en god stund, innan ban behöfde hämta andan, hvarpå åter samma rörelse upprepades.

»Se, hos grefve Hans», sade Mickel, när han för andra gången drog efter andan, »hos grefve Hans skulle det kostat. .. men se, riddar Bengt och hans fogde. . .»

Mjödet måtte hafva varit ovanligt starkt, ty mannen tycktes redan börja stappla på målet.

»Tag hit muggen ur tornkammaren», sade Elof, »så mände jag fylla den åt dig, sådant mjöd som detta dricker man icke två gånger om året, ja icke i sin lifstid. Skynda dig, jag skall snart vara här åter . . .»

Mickel raglade in efter muggen, men Elof måste följa efter, ty väl inkommen hörde han svennen ramla omkull vid bordet. Han ifyllde hastigt den på bordet stående muggen och skyndade ut.

»Mor Ramfrid månde hafva gjort sin sak bättre, än jag trodde», mumlade han för sig själf, i det han hastigt smög öfver borggården fram emot det stora tornet, som utgjorde slottets kärna, och i hvars djup fångrummet var beläget.gästabudet på täl.te slott.

»Hvarthän?» sporde här en barsk stämma.

»Det är Elof», svarade denne, »tyst, tyst, Lambrekt, jag går fogdens ärenden . . .»

»Men har du icke vakten i tornet i natt?»

»Jo, ocli just därför gaf mig fogden detta ärendet, så ingen skall veta det, begriper du, men Mickel ocli jag hafva pröfvat varan; du kan veta att den är god.. . . Mickel gör min vakt, meclan jag bär upp det dyra mjödet. . . den besten läcker, så jag är våt om handen, hälften lärer vara utrunnet, innan fogden vaknar . . .»

»Då kan jag lika väl som Mickel hjälpa fogden att tömma musten .. . tag hit, Elof, om litet mer eller mindre förrinner, innan ban vaknar, lärer betyda föga.»

Och äfven Lambrekt tog sig en ärlig styrkedryck, som ökades, ju mer Elof bad honom att icke länsa för mycket. Och mjödet visade äfven på Lambrekt sin förborgade kraft, ty knappt hade Elof aflägsnat sig tio steg, förrän han med ett vrålande ljud sjönk ned mot stengolfvet. Elof öppnade i detsamma en dörr, som ledde till fogdens rum. Här nedsatte ban något tungt det till tre fjärdedelar "tömda mjöd-kärlet, och omedelbart därpå hördes från andra ändan af rummet fogdens stämma.

»Hvem där?»

»Elof!»

»Guds död, hvad du har dröjt länge, din gamle hund . . . den stränge riddaren kunde ju komma hvarje stund!»

»Han känner dock icke, hvem som skall hafva vakten i tornet, och Mickel är på sin post... I skolen tro, fogde, att det hafver varit drygt arbete, ocli varan måtte vara god, ty hon är tung som bly ... dock läcker kärlet. I skolen snart tömma det i andra fat!»

»Tag hit, din hund!» röt fogden, och Elof var icke sen att bära fram den prisade varan.

Fogden gjorde lika godt besked för sig som svennerna, och antingen han hade förtärt mera förut än dessa, eller var dem underlägsen i styrka, men på honom gjorde mjödet mycket-120

snabbare verkan. Elof dröjde en stund vid sängen, där fogden lag, och när ban på de djupa andetagen hörde, att denne låg i tung sömn, for ban sakta med handen utefter den sofvandes gördel och lossade därifrån en järnring, hvarvid liera tunga nycklar hängde. Dessa skramlade något, just som ban tog dem, men tack vare mor Ramfrids mjöd, så var ljudet för svagt för att väcka den sofvande.

Med brådskande steg skyndade nu Elof ut. Midt emot fogdens dörr var en annan, som Elof med tillhjälp af nyckelknippan öppnade, sedan ban först af de snarkande ljuden längst bort i gången öfvertygat sig, att den postande svennen låg fortfarande bunden i sömn. Från den öppnade dörren ledde en smal vindeltrappa utför. Elof ilade utför densamma och stod snart åter framför en dörr, som ban likaledes med en annan nyckel i knippan öppnade.

»Belgsting», hviskade ban belt sakta, men erhöll intet

svar.

Han lyssnade och hörde de lugna andedragen af en sofvande, och med ledning af dem trefvade han sig fram till väggen, där lian snart fann honom, som ban sökte. Med en säkerhet och kännedom om de olika nycklarna i knippan, som utvisade, att ban på förhand gjort sig riktigt hemmastadd med dem, fattade ban en och löste med den de tunga kedjor, som fäste den sofvande vid väggen och omslöto så väl hans lif som hans armar och fötter.

Härunder vaknade fången och reste sig upp.

»Belgsting», hviskade Elof ocli fattade fångens hand, »när jag förra gången hade allt i ordning till din flykt, sade du nej, och jag fick lida smälek för min välmening. Nu har jag gjort min sak bättre. Jag har lyckats vinna riddar Bengts gunst, och han har gifvit mig det löftet att taga mig som gisslan för dig, medan du söker upp Engelbrekt... du tror mig icke, men här äro nycklarna, hvarmed jag löst dina kedjor, fogden gaf mig dem på riddarens befallning, skynda dig dock, ty han kunde ångra sig . .. nu är du fri och skall gå fri ur slottet, en säker häst står bunden några stenkastgästabudet på täl.te slott.

från vindbryggan, riddaren är borta, men väntas hem hvarje stund, skynda dig därför, innan ban hinner återtaga sitt ord.

Belgsting stod orörlig och lyssnade till mannens ord, utan att något tillkännagaf hans afsikt att begagna sig af det erbjudna tillfället.

»Engelbrekt befinner sig i lägret framför Nyköping», fortsatte Elof. »Med hästen, som jag anskaffat, skall du tillryggalägga vägen dit på 8 timmar, och det är nu snart midnatt ... när du samtalat med Engelbrekt, som du sade mig Tar det enda, du numera önskade före din död, så rider du åter hit igen, om så är din lust, och så byta Ti plats igen. Men framför allt är hastTerk här af nöden, ty riddarens sinne är Tankelmodigt... nu skall allt gå lustigt och lätt, men om en stund kan det Tara för sent. Fogden liar gjort sig ön glad afton, och när ban skulle fullgöra riddarens befallning och lösa dina kedjor, gaf ban mig nycklarna. 'Jag känner dig som en ärlig karl, Elof, sade

ban. Därför skall du nu hjälpa mig att fästa kedjeskramlet på mig och sedan skall du Täl låsa till dörrarna, och när du kommer upp i torn-Tåningen, så är fogdens dörr midt för dörren till trappan. Där skall du gå in och lägga nycklarna Tid dörren. Yakten Tid porten behöfver du ej väcka, ty nyckeln sitter i porten . . .»

Under det ban talade, spände ban om sig de tunga kedjorna och räckte sedan nyckelknippan åt den ännu tveksamme Belgsting.

»Vännehandling är detta af dig, Elof», sade han dröjande.

»Du måste tala med Engelbrekt och lätta både ditt och hans hjärta... när jag härom natten stod utanför fönstret till stugan, där ban har sitt härberge, såg jag honom sitta med hufvudet lutadt mot banden framför glödhögen i spisen, och mitt öra hörde honom hviska ditt namn.»

»Och hvad var ditt ärende hos Engelbrekt den natten, Elof?» sporde Belgsting.

»Detsamma som alltid, detsamma som hos dig nu. . . fast vägarna hafva gått i krok och Tarit vuxna af tistel och törne, så att knappast en ärlig karl hädanefter vill fatta min-120

hand ... det hette, ser du, att jag gick mordstig efter Engelbrekt, därför har jag vunnit förtroende här på slottet, och riddar Bengts löfte att taga mig som gisslan för dig på en dag eller par är lönen för mitt verk . . .»

»Länge skall du icke vänta på mig, Elof», sade nu Belgsting, beslutsamt fattande den tunga nyckelknippan, »hvar så hästen är så god en springare, som du säger, och när jag kommer åter, så för jag med mig ej blott mitt utan äfven Engelbrekts tack.»

Därmed skyndade han ut ur fängelset, tillåste dörren ocli gick trappan uppför. Äfven den här befintliga dörren tillläste ban och trefvade sig därpå fram till den motsatta dörren som ban öppnade. Djupa snarkningar nådde hans öra, och ban gick fram till sängen, hvarifrån de kommo, samt lade nyckelknippan på den sofvande. Ute i torngången höll ban på att snafva omkull på svennen, som satt där snarkande med utsträckta ben, och ban förundrade sig öfver den ovanliga vaktgöringen, men gaf sig ej tid att närmare taga reda därpå, utan nalkades porten. Äfven här gick allt lyckligt, och inom några ögonblick vandrade ban vägen fram genom skogen, där han snart fann den af Elof vid ett träd bundna hästen.

Utan rast eller ro ilade den kämpastarke mannen framåt, och hästen höll godt ut. Efter 4 timmars ridt rastade han en timme vid Torsåkers kyrka, och efter ytterligare fyra timmar närmade han sig lägret framför Nyköping.

»Yisa mig vägen till Engelbrekt», sade ban till en yngling, som tycktes komma från någon af de slocknade lägereldarna.

Ynglingen vände sig om, förvånad öfver häftigheten hos ryttaren, och när ban fick denne riktigt i sikte, tvärstannade ban, i det ban utropade:

»Belgsting!»

»Hvem du än är, sven, så visa mig hasteligen vägen till Engelbrekt, mitt ärende är af vikt. . .»

»Nog känner du Erik, Belgsting, fast jag väl måndegästabudet på täl.te slott.

hunnit förändra mig, sedan vi sist sågos . . . Engelbrekt red härifrån tidigt i går förmiddags, sedan han satt andra höfvitsmän för folket i stället för Herman Berman . . .»

»Och hvart red Engelbrekt?» afbröt Belgsting, stannande sin häst och med ett utseende, som om lif och död berott på svaret.

»Engelbrekt red ned till Söderköping att hålla ting med östgötarne, och därifrån lär ban draga ned efter kusten allt till Kalmar ...»

»För sent, för sent!» utbrast Belgsting med en tung suck.

»Du skall tala vid Herman, Belgsting, ban skall gifva dig bättre besked», återtog Erik uppmuntrande, »nu är han ock ett godt stycke på bättringsvägen efter det fördömda spjutstinget i sidan . . . det är stridsdugligt folk här på slottet, ser du, fast fogden är galen ... se, där borta står stugan, som Engelbrekt bodde uti, nu ligger Herman där, men i dag vill ban till häst, se, ban har lärt sig läkekonsten af pater Johannes, och så fort han kom till sansen igen och såg, hur det var fatt, så har han botat sig själf. . . men en farlig klyfta var det.»

Allt medan ban talade, gick ban förut, och Belgsting följde efter, försjunken i tankar och knappast hörande hvad Erik hade allt att berätta. Men denne fortsatte:

»Se, det var medan Engelbrekt var i Stockholm, så vågade Herman en storm på slottet... du skulle hafva sett, Belgsting, huru pilarna röko, och hur de sköto från murarna och tornen; men det gick framåt, och Herman var själf i spetsen, som han alltid är, och hans stämma hördes vidt omkring, när ban uppmanade folket att skynda. Själf var han den förste på muren, och det var då, som ban fick spjutkyssen ... Juten stod tätt framför honom, men jag menar, att han aldrig efter den stunden skall se sol gå upp. Herman störtade baklänges ned från muren . . . Såret var ej så farligt som fallet, men nu är dock all fara öfver; du skall själf se det, Belgsting!»

Det var som ynglingen berättade. Endast det kunde han-120

hafva tillagt, att hade icke han befunnit sig tätt bakom nerman och gifvit den fientlige svennen banehugget, så hade det otvifvelaktigt varit Herman Bermans sista strid. Han återfördes nu ur stridens vimmel, och stormningen upphörde därefter af sig själf. Dagen därpå anlände Engelbrekt från Stockholm, bekräftad af rådet i sin makt som befälhafvare mot slotten. Han hörde med oro hvad som drabbat Herman, men måste draga vidare, sedan ban styrt om nya höfdingar för belägringsbären och tillsagt Herman att, så fort ban tillfrisknat, draga efter honom nedåt riket.

När Erik och Belgsting inträdde i rummet, satt Herman klädd ofvanpå sängen, fast han var ombunden med en hög gördel om lifvet och bar vänstra armen i band. Han blef gladt öfverraskad, när ban fick se Belgsting, och denne gick fram och fattade hans hand. Sedan de första hälsningsorden å ömse sidor voro uttalade, redogjorde Belgsting för sitt ärende. Han talade länge, och Herman afbröt honom icke, men när han slutat, tryckte ban med rörelse lians hand och utbrast:

»Nej, nej, Belgsting, detta ärende skall du själf uträtta, och till fängelset skall du icke återvända, så sant jag heter Herman!»

»Nu sitter jag upp och rider dit», svarade Belgsting och reste sig.

»Nå väl, jag vill ock rida med», tillfogade Herman, lika fast i blick och ton som Belgsting.

På Tälje slott var fogden den förste, som vaknade om morgonen, och ban såg sig förskräckt omkring, när nyckelknippan, som stadigt brukade hänga vid hans gördel, föll i golfvet då ban reste sig. Hans ögon stannade därvid på mjödfatet och llyttades därifrån åter till nyckelknippan. Med en kötted böjde han sig slutligen ned och fattade den senare samt rusade ut. I gången utanför låg svennen ännu snarkande, men vaknade vid en väldig spark af fogden, som med hufvudet ännu icke riktigt klart skyndade ned att sé om sin fånge. Denne befann sig dock på ort och ställe; fogden såg väl ej hans ansikte, ty fången låg med hufvudet vändt åtgästabudet på täl.te slott.

väggen, men han såg tillräckligt för sitt eget lugn, och att någon frivilligt skulle velat intaga fångens plats, var något som icke kunde rymmas i hans hjärna.

Emellertid började det blifva lifligt på slottet, svennerna kommo ut ur borgstugan, och snart var allt i rörelse, synnerligast i »stegerhuset», som köket då vanligen kallades. Fram på förmiddagen förkunnade en hornstöt från

tornet, att riddar Bengt anlände, och ban hade i sällskap med sig grefve Hans och den sorgsna Agnes. Riddaren log så godt, när de redo öfver vindbron, och han skyndade med så höfviska låter att hjälpa stolts jungfrun ur hennes släde.

Grefve Hans följde med en viss oro alla sin dotters rörelser, och det högtidliga allvaret, som låg utbredt öfver hans ansikte, skiftade i vemod, hvar gång han såg den underliga elden i hennes stora öga. Sådan som nu hade han sett henne en gång förr, det var den minnesvärda Eriksmässodagen på Kopparberget, då hon förde ett förtvifladt beslut igenom! Därför gjorde hennes fasta blick och bleka kind ett oroväckande intryck på honom. Det var, som om lif och eld plötsligt tändts i ögat på en marmorstod, det var, som om en blixt belyst ett vinterfält.

Yid middagstiden kommo allt flera gäster, både kvinnliga och manliga, och rikshöfvitsmannen Karl Knutsson, åtföljd af många riddare, och bland dem äfven herr Magnus Bengtsson. Biskop Tomas från Strängnäs hade ock infunnit sig, och äfven mot honom, som var en uppenbar engelbrektsvän, visade riddar Bengt en förekommande artighet.

»I dragen bort ur riket, såsom det blifvit mig sagdt», yttrade biskopen vid ett tillfälle till grefve Hans.

»Ja», svarade grefven belt kort.

»Yäl icke för alltid dock?»

»Nej, nej . . . jag kommer väl åter, men jag har mycket att ordna efter min franka, fru Richissa, som dog nu i höstas sistliden . . .»

»I hafven alltså icke full visshet med eder själf härutinnan», inföll biskopen.-120 engelbrekt engelbrektsson.

»Jag må väl säga det», svarade grefven, som med ens fäste blicken på fruntimren i andra ändan af rummet, »jag må väl säga det till eder, biskop Tomas... jag hänger fast vid konung Erik, med honom kommer jag eller ock icke.»

Där borta bland fruntimren voro flera af de yngre herrarne och äfven marsken själf, men hvad som fäste grefvens uppmärksamhet var herr Magnus, som nalkats hans dotter och utan att låtsa se den likgiltighet eller måhända rättare den ovilja, som lågade ur hennes blick och darrade på hennes läpp, tycktes vilja kväfva henne under ett flöde af mer eller mindre lyckadt skämt. Riddar Bengt nalkades därunder och tycktes oförmärkt gifva ett tecken åt marsken, såsom Karl Knutsson fortfarande kallades, äfven sedan ban blifvit väld till rikshöfvitsman. Man såg också därefter den senare så småningom lämna denna sida af rummet och nalkas grefve Hans, med hvilken ban började ett lifligt samtal. Äfven biskop Tomas deltog däri, och snart därpå, liksom af en händelse, tillstötte riddar Bengt.

»Gladare gästabud vet jag mig icke hafva bevistat på år ocli dag, riddar Bengt», sade herr Karl med en vänlig blick till den strålande värden, »så förnöjda synas alla vara, och skämtet och skrattet där borta och i frustugan tala bäst för mina ord.»

Det var ett skallande skratt från herr Magnus, som öfverröstade alla i salen, hvilket tycktes gifva anledning till de sista orden.

»Också har jag, så vidt jag vet, mycken anledning till glädje», svarade riddaren, »jag menar, grefve Hans, att i afton I skolen infria edert ord och vi få dricka en välgångsbägare för min son och eder dotter.»

En dödlig blekhet spred sig öfver grefvens stolta och ädla drag.

»Den saken förhöjer glädjen», inföll herr Karl och slog sina bänder samman, »och vill jag gifva edert det löfte, frände Bengt, att det första slottslän, som blir ledigt, skall blifva eder sons, så vidt som jag äger något att säga i Sveriges land.»gästabudet på täl.te slott.

431

Detta yttrande förvärrade saken ännu mera. Marsken var tydligen angelägen om, att ärendet skulle få en önsklig

utgång för hans fränder, och grefven, som på senare tider tycktes hafva ändrat tankar, slets mellan de båda ytterligheterna af ett ja och ett nej, för att kunna finna en giltig medelväg. Just som ban ämnade svara, hjälptes ban ur sin förlägenhet af en kertilsven, som skyndade fram och anmälde, att Herman Berman önskade tala med riddar Bengt.

Riddaren vände sig häftigt om och ville skynda ut, men herr Karl grep honom i armen och sade:

»Säkert medför ban viktiga nyheter från Nyköping, låten honom komma inför oss alla, frände, och sedan, om hans tid tillåter, deltaga i vår glädje. Få äro de, jag säger det fritt ut, som jag sätter högre än denne man.»

Allt mörkare blef ansiktsuttrycket hos riddar Bengt, men han fann för ögonblicket intet skäl att motsätta sig sin mäktige frändes önskan; kanske hoppades han äfven här midt ibland den lysande samlingen af riddare och stormän finna ett tillfälle att grundligt förödmjuka och krossa denne man, som stod honom i vägen och som ban hatade högre än alla, näst Engelbrekt. Han nickade därför bifallande till små-svennen, som skyndade ut.

Kort därefter inträdde Herman Berman. Det bleka ansiktet med de allvarliga dragen och den höga, resliga gestalten, som i sin flärdlösa klädebonad stack så bjärt af mot allt riddarens siden och sammet, fäste uppmärksamheten på honom. Det blef med ens stilla och tyst i salen. Hvarje öga hvilade ofrånvändt på den unge krigaren, hvars yttre redan tillkännagaf, att han helt nyligen hållit profvet i en blodig dans. Herman gick öfver salen fram emot riddar Bengt, men strax bakom honom visade sig i salsdörren en hög och mörk gestalt, som dock blef kvarstående där.

»Tagen det icke illa upp, riddar Bengt», sade Herman, höfviskt bugande sig för den nämnde och de omgifvande herrarne, »att jag träder objuden in i edert gille, men I hafven eder därför själf att tacka, dock, som jag hoppas, utan432

"v

engelbrekt engelbrektsson.

att I veten det, och därför månde ock detta afbrott i eder glädje blifva kort.»

»Så sägen dock snarliga edert ärende», uppmanade riddar Bengt kort, »hvad på mig ankommer, vill jag icke onödigt förlänga störandet af gillets ro.»

»I hafven i edert torn en fånge», återtog Herman, »men en fånge, som med svek blifvit beröfvad sin frihet, denne fånge skolen I gifva friheten åter.»

»En fånge i mitt torn», utropade riddaren bleknande. »Jag kunde fråga, huru främmande man kan känna mina fångar, och äfven med livad rätt han blandar sig i mina angelägenheter.»

»Fången har själf berättat det för mig, och min rätt är den friborne mannens rätt att värja den oskyldige. Stigen fram, stigen fram!» ban vände sig härvid till den mörka skepnaden i salsdörren, »och talen själf i eder sak.»

Ocli med en hållning och en uppsyn af en konung trädde Belgsting in i salen. Yar uppmärksamheten förut spänd, så nådde den nu sin höjd. Gästerna närmade sig allt mer och slöto en halfkrets omkring hufvudpersonerna. Få ingen, med undantag af riddar Bengt, gjorde dock mannens uppträdande ett sådant intryck, som på grefve Hans. Hela hans själ tycktes sammantränga sig i den blick, som ban fäste på mannen, och utan att gifva akt på de omgifvande tog han häftigt ett steg fram och utropade: '

»Erik Bildstein!»

Denne såg upp och kastade en förvånad och frågande blick på grefven, men ett flyktigt leende, som följde därpå, visade, att också ban kände grefve Hans. Så förgingo några ögonblick, hvarunder riddar Bengt hann hämta sig något från sin bestörtning. Blixtsnabbt uppfattade han sin ställning och fann tydligt, att om han ock skulle hafva kunnat och vågat trotsa Engelbrekt och dennes man, Herman Berman, så skulle han själf afskära alla sin lyckas sista trådar, om han stötte sig med grefve Hans.gästabudet på täl.te slott. 433

»Denne man», sade han därför och antog ett förvånadt utseende, och den vrede, som han därvid icke lyckades fullkomligt kufva, tjänade att gifva en vacker färg åt det hela, »denne man känner jag icke ... han är icke min fånge!»

»Kännen I mig icke, riddar Bengt», sporde Belgsting med ett uttryck, som tydligt tillkännagaf det djupaste och mest förkrossande förakt. »Dock var det icke länge sedan vi talades vid just i denna sal, fast jag då stod inför eder i kedjor.»

»I faren vill», röt riddaren med lågande blickar, »har något sådant skett, så har någon af mina svenner gjort det, och ban skall därför lida svårt straff.»

»Hvar så är eller icke, så kommer jag hit», vidtog Belgsting, »för att återtaga mina kedjor där nere i tornet. Jag äger icke mycket, som mera lockar mig ut i världen, blott ett mål vill jag ännu vinna och sedan dö ... se därför begagnade jag mig af edert, eller om I hellre så viljen, eder svens anbud att taga en af mina vänner till gisslan, tills jag återkomme ... den mannen får icke längre för min skull dväljas i edert torn.»

»Gisslan!» utropade riddar Bengt med en förvåning, som ban icke behöfde låtsa, »I talen i gåtor... då I, hvad på mig ankommer, ären fri, så månde jag ej hafva rätt att taga någon gisslan för eder . . . hör hit», ropade ban utåt ett tillstötande rum, och en småsven skyndade därur, »säg till min fogde, att han genast för mig upp den fånge, som skall finnas i tornet, men låt kedjorna blifva där de äro.»

Småsvennen försvann, och under det uppehåll, som nu inträdde, drog grefve Hans Belgsting åt sidan och började med honom ett lifligt samtal. På andra sidan såg Herman Berman, med hvilken herr Karl Knutsson likaledes ifrigt samtalade, grefvens dotter och vid hennes sida den stolte, obändige Magnus Bengtsson. Marsken märkte till sin förundran den tankspriddhet, som bemäktigat sig den unge mannen, men följande hans blick såg ban och gissade genast hvad som föranledde densamma. Huruvida detta ökade eller-120 engelbrekt engelbrektsson.

minskade de goda tankar, ban fattat om den unge mannen, kunde man icke af något uttryck i hans ansikte utleta. Blott vid ett tillfälle, då den sköna grefvedotterns öga tycktes söka Herman, men plötsligt vändes bort, när det mötte marskens, drog en skugga öfver dennes drag. Äfven Magnus Bengtsson tycktes märka, huru grefvedotterns öga nu brann af en ovanlig glans, och ban slungade en förgrymmad, utmanande blick mot Herman Berman, som väl såg den, men knappast tycktes vilja lägga märke därtill.

Då inträdde slottsfogden, och strax efter honom en reslig, starkt byggd bonde, och allas blickar vändes åter på riddar Bengt.

»Här bäfven I fången, stränge riddare», stammade den rödmosige fogden, knappast vågande se upp, »huru han kommit i den andres ställe, månde ban själf göra reda för.»

»Elof», utropade riddaren, »du, min trogne sven.»

»Trogen har jag väl varit», svarade Elof, »men icke mera, än att jag hållit min tro till Belgsting och Engelbrekt.»

Han ville därpå börja redogöra för hvad ban gjort med afseende på riddarens fånge, men afbröts af riddaren, som af lätt begripliga skäl icke ville, mer än som skett, att denna sak skulle vidröras. Han sporde därför barskt:

»Säg mig, Elof, så vidt du vet det, hvem har fört i mitt torn den man, som du räddat?»

»Det vet jag väl», svarade Elof utan betänkande, »det hafva din skrifvare Mårten och långe Magnus!»

»Nå väl», röt riddaren, »de skola blifva straffade efter förtjänst. För dem genast i tornet, fogde, i morgon vill jag döma dem.»

»Ett ord, riddare», afbröt honom härvid Herman Berman, »i Engelbrekts namn utfordrar jag dessa svenner. Mårten Skrifvare har rymt ur Engelbrekts fängelse, och långe Magnus har följt fogden på Borganäs, Johan Wale, och hjälpt honom bryta den dagtingan, han gjorde med Engelbrekt på Stegeborg.»Han ville fly, men en järnhand fattade hans och höll honom som i ett skrufstäd. (Sid. 439.)

Riddaren tycktes vid dessa ord, hvilka framsades lugnt och bestämdt, alldeles förlora fattningen. Men Herman Berman fortsatte:

»Jag har ock en befallning från Engelbrekt till eder om edra svenner, som ban förgäfves väntat i lägret vid Nyköping. Hans bud till eder är detta, att hvar så icke dessa edra svenner äro på ort och ställe inom tjugufyra timmar härefter, så tvingen I honom att hålla eder för rikets fiende. Nu synes det mig redligt handladt af eder, om I låten edra svenner sitta upp och draga med mig samt gifva oss tillika de förrymda att föra med oss.»

»Hvad de brottslige beträffar», framstötte riddar Bengt med en röst, som ville stocka sig i halsen, »så skola de blifva till Engelbrekt utlämnade, sedan de först utstått det straff, jag vill pålägga dem; hvad åter de öfriga svennerna angår, så vill jag om dem lämna Engelbrekt själf svaret. Och därmed», tillade ban efter ett kort uppehåll, »månde glädjen återvända i min sal. .. till dans, till dans, stolts riddare och jungfrur; allt för länge har detta afbrott varat!»

Sedan ban sagt detta, vände herr Bengt Herman ryggen och aflägsnade sig inåt ett angränsande rum, gifvande med detsamma tecken åt en skara musikanter, både »bombare» och »basunare», som befunno sig i ett hörn af salen, att spela upp. Ögonblickligt efterkoms befallningen, och det blef en rörelse i salen, som ypperligt bidrog att lugna de upprörda sinnena och återföra jämvikten. Snart såg man ock en skara unga herrar och stolts jungfrur träda in i salen par efter par för att tråda dansen.

Härunder hade Magnus Bengtsson nalkats Herman, och just som dansen skulle begynna, liväste han i dennes öra:

»I trädgården efter dansens slut!»

Därpå skyndade ban bort och började dansen af hjärtans eller måhända rättare af förtviflans lust. Herman stod en stund och såg därpå, men henne, som ban helst ville se, såg ban icke. Hon befann sig i frustugan ocli hade vägrat så väl herr Magnus som alla andra att deltaga i dansen. Men till slut blef rummet för kvaft och glädjen där inne för pinsam för Hermans sinne. Han skyndade ut och ned i trädgården.gästabudet på täl.te slott.

Grefve Hans, som icke upphört att samtala med Belgsting, nalkades också dörren och drog den senare med sig. Strax utanför dörren stod Elof, som följde tätt efter Belg-sting, och ett ögonblick, när ingen af riddar Bengts svenner syntes i gången, hviskade ban:

»Skilj dig icke från grefven, Belgsting . . . här lurar försåt öfver allt!»

Därmed gick han lngn och till utseendet tanklös ned på gården. Där sutto några få svenner till häst, och Erik, som han väl kände, höll Brand vid tygeln, medan den hästen, som Belgsting ridit, hölls af en bland svennerna.

»Se dig väl före med hästarna, Erik», hviskade ban till denne, »och låt ingen främmande nalkas dem! Jag vet icke, men jag fruktar ondt här af hvarje vindpust.»

Grefve Hans och Belgsting visade sig nu på slottstrappan. De gingo tysta förbi ryttarne nedåt en gallerport, som ledde till trädgården. Kort därefter syntes ock herr Magnus Bengtsson med stormsteg gå utför trappan och öfver gården samt försvinna genom den lilla gallerporten.

Trädgården var icke stor, men hade en vacker belägenhet mellan slottet och stranden. Gallerporten ledde till en gång genom muren, hvars yttre öppning kunde tillstängas i händelse af behof. Med brådsteg skyndade herr Magnus fram mellan de nakna träden, och på en något öppen plats alldeles vid stranden fann han den ban sökte. Herman stod och såg ut öfver det öde snöfältet, som låg utbredt öfver Mälaren och hvarpå månen glittrade där ban drog fram öfver furuskogen. Tonerna af musiken trängde ned till stranden, och det var som om månstrålarna hoppat af lust och fröjd vid deras möte. Men allt var dock så kallt och ödsligt, det hela utgjorde en bild af hans eget öde, graftäcket öfver hans unga hjärtas rika dröm om lycka.

»Drag ditt svärd, Herman», hväste då en röst i hans öra, »och tacka alla vänliga helgon, att jag gifver dig tid därtill, ty mitt hufvud brinner, och jag borde kanske hellre hafva stött ner dig som en hund.»-120

Herman sprang åt sidan och hann med knapp nöd få sitt svärd draget för att värja sig. Han var dock en mästare uti att sköta svärdet, så att han hade få sina likar, och häfdade däruti sina uppfostrares ära, både Engelbrekts och Johannes'. Yäl var ban ännu något matt efter sitt sår, och väl hade icke ett ridderligt sinne velat mana till envig under så olika förhållanden, då striden måste blifva ojämn och efter all mänsklig beräkning utfalla till den starkares fördel, men hans skicklighet uppvägde den bristande kraften, måhända ur mer än ett skäl till angriparens stora harm.

»Som riddarlike talen I lika litet nu, som när vi sist möttes, Magnus Bengtsson, dock skolen I få eder vilja fram», genmälde Herman och besvarade huggen, hvilka föllo skarpa och tunga, men utan att kunna tillfoga någon skada.

Synbarligen bemödade sig Herman att genom en skicklig vändning slå svärdet ur sin motståndares hand och sålunda afväpna honom, men detta lyckades icke. I stället började han i sin ordning gå anfallsvis till väga och tvang Magnus att draga sig tillbaka steg för steg, tills ban slutligen föll, efter att hafva fastnat med sin sporre i en trädgren, som blåst ner ocb frusit fast vid marken. Herman sänkte genast sitt svärd och afbidade stridens fortsättning, sedan riddaren hunnit resa sig, och hans tankar voro så upptagna af stridens mål, så väl det närmare som det fjärmare, att han icke märkte, huru tvenne rörliga skuggor gledo öfver platsen vid hans fötter, fyllande tomrummen mellan det gallerverk, som trädkronornas skugga bildade. .

»Hjälp mig upp», skrek då herr Magnus till, och Herman skyndade fram och tätt i spåren följde äfven de båda skuggorna.

Marken, där Magnus hade fallit, sluttade skarpt utför ända ner till sjön, och det var hans lycka att hans sporre snärjt sig så säkert fast i grenen, och att denna var så fast-frusen i jorden, ty i annat fall hade han otvifvelaktigt gjort en halsbrytande kullerbytta ned i djupet, och där grästorfvan upphörde, var klippan öfverfrusen af en isskorpa, så att bongästabudet på täl.te slott.

liknade ett glasberg. Däraf kona ock omöjligbeten för Magnus att hjälpa sig själf.

Herman tog sitt svärd i vänstra handen och ilade fram samt räckte honom sin högra hand, som Magnus krampaktigt fattade med sin vänstra. Den högra höll ban hårdt sluten om skaftet till en dolk, som han hastigt ryckt upp ur sin gördel, och hvars klinga låg och glimmade vid hans sida i månskenet som gadden af en orm.

»Hafven I skadat eder högra arm, Magnus, eftersom I låten svärdet .blifva liggande», sporde Herman, i det ban drog upp den fallne.

Magnus svarade intet, men just som ban kände sig i det läge, att ban själf kunde hjälpa sig upp, och medan Herman lutade sig ned för att taga hans svärd, glimmade dolkklingan till och försvann i Hermans bröst. Denne föll åt sidan, och Magnus sprang upp.

»Nu lär clu icke mer visa tänderna, hund, ännu mindre skälla», stönade den vilde med ett hemskt fröjdetjut.

»Och I hafven för alla tider gjort eder ovärdig riddar-kedjan, Magnus Bengtsson», hördes en djup stämma bakom honom.

Magnus skälfde till. Det var grefve Hans, som tilltalat honom. Han ville fly, men en järnhand fattade hans och höll honom som i ett skrufstäd. Grefve Hans hade, i det ban uttalade de mördande orden, störtat fram till Herman och kom i yttersta stund för att rädda honom från att halka ner i sjön, hvilken gick öppen närmast stranden. Grefven fattade honom i benen och drog honom varsamt upp, tills han kunde fatta honom om midjan, då han till sin stora glädje märkte, att Herman själf med tillhjälp af sin högra hand reste sig på knä.

Ögonblicket därefter stod ban upprätt framför grefven och de båda andra. Han var blek och dolken satt ännu kvar

i hans bröst, men strax vid dolkskaftet hängde på en guldkedja en ring, hvars dyrbara sten blixtrade emot grefven.-120

Dolkspetsen hade rispat upp klädet, innan den bet sig in i fastare delar.

Det var svårt att säga, om det var ringen eller dolk-skaftet, som mera fäste grefvens uppmärksamhet vid sig. Men Herman fattade med säker band den senare och ryckte upp dolken samt kastade den till den förvånade mördarens fötter.

»Där hafven I edert mordvapen, Magnus Bengtsson», sade han, »och tacken Guds moder, att jag blef så illa sårad på muren framför Nyköping, att jag ännu måste bära en lädergördel under lifrocken!»

Men ringen, som ännu glänste på Hermans bröst, tycktes besitta en förborgad kraft, att döma af det välde, som den utöfvade på grefve Hans. Han drog Herman något åt sidan, och i det han med feberaktig häftighet fattade hans hand, sporde ban:

»Sägen mig, Herman, hvar hafven I fått denna ring?»

»Af min fader», svarade Herman och sökte åter dölja den dyrbara klenoden, men hejdades af den besynnerliga rörelsen hos grefven, hvilken tryckte sitt hufvud mot sina händer och stod några ögoblick utan att kunna säga ett ord.

»Richissa, arma Richissa!» hviskade han därefter djupt rörd, »hvad ditt bjärta månde hafva lidit... I ären då Johans och Richissas son, Herman?»

»Jag är det», svarade Herman, gripen af sorg äfven han vid tanken på sin fader och moder och den förfärliga kamp, de haft att genomgå i lifvet. »Ringen här lämnade min fader åt Engelbrekt att gifva mig, sedan ban dragit ut till det heliga landet!»

»Ringen är en klenod inom min släkt», återtog grefven, »och kan icke bäras af någon utom densamma utan att vålla lians död, sådan är sägnen. Den har suttit på min liand, och jag gaf den åt din fader en gång, då ban utförde en handling, som gjorde honom värdig att erkännas som min frände, som ban dessutom var genom sitt giftermål med Richissa. Så äro ock vi fränder, Herman . . .!»Grefven utbredde med en rörelse, som han ej kunde kufva, sina armar oeh tryckte Herman till sitt bröst.

»Och du är värd, att grefve Hans inför världen erkänner dig som sådan», tillade grefven med fasthet.

»Så hafven i därtill det yppersta tillfälle i afton, grefve», framhväste Magnus Bengtsson, hvilken icke längre kunde behärska sin harm öfver hvad som tilldragit sig inför hans ögon, enkom liksom för att håna honom och sönderslita hans planer i hans hjärtas innersta.

I detsamma hördes hastiga steg närma sig uppifrån trädgården, och snart visade sig riddar Bengt och lierr Karl Knutsson.

»Här träffar jag eder då, grefve Hans», utropade den förre, plötsligen stannande, när han fick se sin son och Herman samt sin för detta fånge i en så oförklarlig sammanställning; men han tillade belt obesväradt, »nu trådes dansen som bäst på höganloftsbro, och jag släpper eder icke med mindre, grefve, än att dricka: tvemännings för en dans mellan eder dotter och min son ...»

»Hafven tack», genmälde grefven högtidligt, »men den dansen lärer aldrig komma att dansas!»

»Hvad sägen I, grefve», afbröt riddaren med en ton, som tillkännagaf huru djupt grefvens svar träffat. »I lären dock ej vilja bryta edert högtidligt gifna ord.»

»Mitt ord till en ärlig man, riddare eller icke, bryter jag aldrig, månde det ock kosta mitt lif», svarade grefve Hans och blickade så stolt på den bestörte riddaren, »men det vore en vanära att hålla sitt ord till en stigman eller stigmans like, som vunnit det under larfven af en riddare. I veten bäst själf, riddar Bengt, huru mina ord skola

tolkas, och eder son vet det ännu bättre.»

Grefven fattade Herman Berman under armen och aflägsnade sig skyndsamt, åtföljd af Belgsting och äfven af Karl Knutsson, som, så fort sig göra lät, ville slippa att blifva vittne till sina fränders, nesa. Riddar Bengt stodalldeles handfallen. Om en giftig pil träffat honom midt i hjärtat, kunde knappast såret hafva haft en sådan verkan.

Äfven sonen stod en stund mållös, men snart krökte ett hemskt leende dennes läpp, och närmande sig fadern hviskade han:

»Det är Engelbrekts verk!»

Den gamle for till och slog sig med handen för pannan.

»Så månde då fejden gå löst på fullt allvar mellan mig och denne fördömde man!»

»Och månde alla helgon höra min ed och blekna därvid», tillade Magnus Bengtsson, »jag vill icke hvila, förrän jag sett den lille mannens hjärteblod förrinna!»

Framkomna till porthvalfvet sågo både herr Magnus och de båda andra tvenne svenner stå med de lösryckta brokedjorna i sin hand. (Sid. 443.)

Med vild häftighet fattade han därpå faderns arm och drog honom upp till slottet.

»Nu till gillet och dansen, fader, med list månde vi här färdas fram, ty annorlunda vore striden för ojämn, och i första rummet månde vi hindra dessa frigjorda fångar att begagna sig af sin frihet!»

»Det är redan ombesörjdt», genmälde herr Bengt iskallt.

De beträdde några ögonblick därefter den öppna platsen mellan slottet och muren, och som de stängde gallerporten efter sig, sågo de tvenne skepnader ila fram emot porttornet.

Magnus såg och kände den ena genast — det var Belgsting, den andra skepnaden var en kvinnas — och han ropade med en röst, som tycktes kunna genomtränga slottets alla murar:

»Drag upp vindbryggan!»

»Drag upp vindbryggan!» ropade samtidigt flera andra röster, och långe Magnus och Mårten Skrifvare, åtföljda af en skara svenner, syntes störta fram emot porttornet.

Framkomna till porthvalfvet sågo både herr Magnus och de båda andra tvenne svenner stå med de lösryckta brokedjorna i sin hand, och längst bort vid skogsbrynet syntes de båda flyktingarne.

På slottstrappan möttes sedan fader och son af den underrättelsen, att grefve Hans med sin dotter genast efter återkomsten från trädgården lämnat slottet, och det med en sådan brådska, att han icke velat invänta sin dotters släde, utan låtit henne sitta upp på den häst, hvilken Belgsting ridit, då han ankommit till slottet med Herman Berman.

*

IX.

Natt och Dag.

Belgsting hade träffat Elof vid gallerporten, när han med grefve Hans och de öfriga kom upp ur trädgården, och Elof hade ytterligare hviskat till honom att vara försiktig samt icke lämna den öppna platsen, hvarpå Elof försvunnit ned åt den sidan, där stallet var beläget. Därefter hade grefve Hans och Herman Berman aflägsnat sig, och Belgsting hade fått se en skymt af sin dotter. Han hade ropat henne, och hon hade stannat, men omedelbart därpå åter fortsatt sitt framsmygande i den djupaste skuggan. Belgsting hade då följt efter och sett, huru Kerstin

smög sig in i stallet, hvars dörr stängdes efter henne. När han kom dit och förgäfves sökte rycka upp dörren, skyndade han därifrån till närmaste ingång för att där slippa in, och ban hörde därunder en stämma, i hvilken ban igenkände Mårten Skrifvares, ropa: »tag henne, hon skall bäst hjälpa oss att fånga fadern», och han hörde Elofs stämma jämte hästtramp. Med ett slogs åter stalldörren upp, och Kerstin flydde upp åt gården, och Belgsting skyndade efter henne, utan att ban märkte, huru långe Magnus jämte ett par andra svenner hade fängslat Elof. Icke heller gaf ban akt på, att en skara svenner rusade ut ur ett rum från slottstornet och satte efter honom. Han hade endast öga och öra för sin dotter, och tack vare Elofs omtänksamhet lyckades det icke svennerna i porttornet att verkställa den befallning, som redan riddar Bengt på förhand gifvit, att uppdraga vindbryggan.

Snart uppnådde ban sin dotter, som maktlös sjunkit ned vid en sten i skogen, och sedan ban ägnat henne all den omsorg han kunde, fortsatte de sin vandring utan rast och ro söder ut. Först när morgonen kom, sökte ban ett hviloställenatt och dag.

i en aflägsen stuga, men när aftonen kom, började ban sin vandring åter.

»Till Engelbrekt, till Engelbrekt», hviskade ban uppmuntrande till sin dotter, som märkligt nog ej mera visade för honom den forna oöfvervinneliga skyggheten. »Hos honom skall du blifva frisk igen, och äfven din fader vinna frid!»

Och så gingo de, och aldrig var natten så mörk eller vinden så kall, att icke den starke mannen med fast fot lade fjät efter fjät på den hårda stigen, ofta bärande sin dotter, som om hon varit ett litet barn.

Tidigt om morgonen nalkades han bondelägret utanför Stegeborg. Här förde Erengisle Nilsson befälet. Han var en son till den Nils Erengislesson, som 1434 fick Ringstaholm af Engelbrekt, och var nu gift med Olof Axelssons (Totts) dotter, Brita Olofsdotter.

»Här hafva vi legat ett par veckor», upplyste en äldre bonde, till hvilken Belgsting vändt sig med sina spörsmål. »Engelbrekt hade stämt oss östgötar sig till möte vid Söderköping, men han gaf herr Erengisle på Ringstaholm befälet öfver oss och drog mot Tjust för att tala med bönderna där nere. En mängd herrar följde nu med honom, herr Bo Knutsson (Grip), herr Nils Stensson (Natt och Dag), herr Gottskalk Bengtsson (Ulf) och herr Gustaf Larsson (Snakenborg), så det synes, att herrarne måste falla honom till fota.»

»Än bergsmännen», sporde Belgsting, »hvilka bland dem omgåfvo honom närmast?»

»Desamme, menar jag, som när ban förra gången tågade kring riket; särskildt lade jag märke till Johan Andersson och Kettil!»

»Kettil?» upprepade Belgsting, »många med det namnet finnas i hären . . .»

»Kettil från Bispberget», upplyste bonden.

Sedan Belgsting hvilat om dagen i lägret, fattade ban vid nattens inbrott åter vandringsstafven och drog vidare.

I Tjust fick han veta, att allmogen därifrån dragit till Stegeholm, och att Engelbrekt satt herr Bo Knutsson till-120

befälhafvare för detsamma, men att Engelbrekt själf dragit nedåt Kalmar.

Belgsting fortsatte sin vandring, fullt och fast i det hopp, att han dock till slut skulle hinna Engelbrekt, huru mörkt ock detta syntes. Gärna hade ban stigit till häst; men därifrån hindrades han, dels af brist på penningar, dels ock af sin dotter, som ban på inga villkor ville lämna, dels ock slutligen, hvilket var det förnämsta, däraf att ban betraktade sin vandring som en pilgrimsfärd, en botgöring, hvilken fordrade kroppslig möda och försakelse.

Emellertid gick det honom vid Kalmar på samma sätt. Yid Kläckeberga, nordväst från staden, träffade lian på en afdelning af det svenska lägret. Hela staden var omsluten af en bondehär och äfven beridna skaror, tillhörande^Gottskalk Bengtsson och Gustaf Larsson, hvilka Engelbrekt här förordnat till höfvitsmän. Själf hade

Engelbrekt med Nils Stensson dragit nedåt Blekinge. Och Belgsting begaf sig dit. Blekingsborna hade hyllat Engelbrekt och denne begifvit sig därifrån åt Halland, dit ban stämt Smålands och Yästergötlands allmoge sig till mötes vid Laholm. Belgsting drog därifrån in åt de småländska skogarna.

Men lians obekantskap med dessa trakter gjorde, att ban gång efter annan gick vilse i de stora, ensliga skogarna, så att, när ban kom fram till Laholm, fann ban det väl i svenska händer — Engelbrekt hade öfverlämnat det åt lagmannen i Småland, Arvid Svan, som anfört belägringshären, medan Engelbrekt dragit nedåt Skåne och ingått stillestånd med de skånska herrarne på samma villkor som 1434 om hösten. Efter sin återkomst från Skåne och sedan ban lämnat slottet åt den nämnde lagmannen, hade Engelbrekt dragit norr ut. Belgsting gick också norr ut, och både Halmstad och Varberg fann ban i svenska händer.

Det var en aftonstund, som Belgsting nalkades det senare. Han hade numera, då ban icke behöfde frukta Bengt Stensson och hans utskickade, upphört att vandra om nätterna. Trött af dagens vandringar slog ban sig ned vid en sten, och hansnatt och dag.

447

dotter satt vid hans fötter, lutande hufvudet mot hans knä. Ljumma vindar kommo från land och summo genom skogen utöfver hafvet, som utbredde sig i kvällsolens glans för hans öga. Medan han så satt försjunken i åskådande, till sitt inre en belt annan än hvad ban fordom var, då öfvermåttet af kraft och styrka knappt tillät honom att tygla sina häftiga lidelser, såg han en ryttare komma utefter vägen, som slingrade sig fram nedanför foten af den kulle, där han slagit sig ned. Ryttaren tycktes äfven hafva märkt honom och sprängde hastigt upp för kullen. Det var Herman Berman.

De hälsade hvarandra med glädje, men Herman kunde icke underlåta att märka den förändring, som Belgsting undergått, och tillsporde honom därom.

»Min färd är en pilgrimsfärd», blef svaret, »och gifve Gud och Sankt Erik, att jag kunde vandra den rätt med en pilgrims sinne. Jag har följt Engelbrekt i spåren allt från Söderköping och hit, men allt så har ban dragit före mig. Dock vill jag icke afstå från mitt beslut att träffa honom, och sedan drager jag ut till det heliga landet, liksom din fader gjort, Herman!»

Herman fattade hans hand och såg honom fast i ögat.

»I skolen nog träffa Engelbrekt», sade ban, »om icke förr, så på Örebro slott, dit äfven jag vill draga upp om någon tid. Gärna såge jag därför, om I drogen med mig, Belgsting . .. jag menar, att eder vandring blir svår nog, ju närmare I kommen Göksholm. Jag har kunskapare ute, för att få säkra underrättelser om hvad konung Erik nu månde hafva i sinne, och sedan jag inhändigat dem, rider jag uppåt till Engelbrekt. Dessförinnan får jag icke lämna Varbergs slott, som ban lämnat mig och riddar Broder Svensson i händer.»

Äfven Herman var mycket förändrad, mot hvad han var, när Belgsting såg honom sist i trädgården vid Tälje slott. Hans öga brann af mod och lust, och hans kinder strålade af hälsa och kraft. Det undgick icke Belgsting, och sedan ban afböjt förslaget att i Hermans sällskap draga uppåt Örebro, sade ban med ett svagt leende:-120

engelbrekt engelbrektsson.

i>Har grefve Hans dragit till konungen än?»

»Nej», genmälte Herman och svängde om med Brand, under det en purpurflod glödde på hans kind — han är ännu kvar i Stockholm och lärer draga därifrån sjöledes till Stx-alsund.»

»Jag känner en ungersven, som väl skulle vilja göra den resan med . . . ja, ja, se ej så förgrymmad ut», tillade han, med ens återtagande sitt högtidliga allvar, »du skall hafva Belgstings tack för mången rask handling, och gälla ock mina välönskningar icke mycket, hvarken här nere eller där uppe, ty Belgstings hjärta har varit hårdt, så skola de dock följa dig i rikaste mått.»

Kerstin, som under tiden plockat några blommor, hvilka vårsolen lockat fram och hvilka växte vid hennes fötter,

steg hastigt upp och räckte dem åt Herman.

»Till Agnes», sade hon, »göm dem väl, det är Kerstins brudgåfva!»

Och så försvann hon bland träden bakom kullen. Herman tryckte rörd Belgstings hand.

»Den runan, som du nu syftat på, Belgsting», sade han, »är ännu oskrifven.»

Något mera ord i detta ärende växlades icke, och sedan Belgsting vägrat att taga till härberges i staden, skildes ban och Herman åt. Belgsting fortsatte sin vandring norr ut, först till Älfsborg — där Mattis von Kolen blifvit tvingad att afstå från slottslänet, ehuru han fått behålla slottet — och därifrån till Axevalla. Här mötte honom det sorgebudskapet, att Engelbrekt plötsligt angripits af en sjukdom, men att ban ett par dagar förut blifvit så mycket återställd, att han kunnat företaga färden till Örebro, ehuru han ännu då var så svag, att ban knappt kunde sitta till häst.

Med tungt hjärta lämnade Belgsting Axevalla och vandrade upp åt Tiveden. När ban väl kommit öfver detta skogsberg och åter befann sig i Nerike, måste han välja de ensligaste skogsstigarna af fruktan att råka ut för någon utskickad från herrarne af Natt- och Dagsläkten, hvars stamgods Göksholm låg här vid södra stranden af Hjälmaren på blott ettnatt och dag.

449

par mils afstånd från Örebro. Kunde ban undgå den fara, som otvifvelaktigt botade från detta håll, var ban dock numera viss om, att ban nalkades målet för sin pilgrimsfärd, och detta förlänade honom ökade krafter.

Just i soluppgången den 3 maj på morgonen kom ban fram söder om Ekeby mosse och gick emot den ås, som öster om mossen sträcker sig i nordlig riktning från Kumla ända fram till Örebro. På denna ås gick vägen norr ut, och i den tidiga morgonstunden vågade sig Belgsting fram på denua, hvarifrån ban hade en vidsträckt utsikt öfver landet rundt omkring. Norrut såg han Mosås kyrka och österut Mosjön. Han närmade sig stranden af denna, för att se till om han där kunde finna en båt, enär ban i annat fall hade att välja på den farliga vandringen utefter den nämnde åsen eller också att kringgå Ekeby mosse och väster om denna nalkas Örebro.

Nedkommen till stranden satte ban sig under en yfvig gran. Det var så lugnt och stilla omkring honom, och en helgdagsfrid utbredde sig äfven öfver hans hjärta. Han såg klarare än någonsin framför sig sitt förflutna lif med alla dess mörka skuggor, och en suck stal sig fram ur hans bröst. Då, liksom för att sammanknyta hägringen ur det förflutna med verkligheten, såg ban Engelbrekts ansikte där nere på sjön. Det var blekt och aftärdt, men de allvarliga dragen voro så fridfulla och blida, och för betraktarens sinne var det, som om solen brutit fram och skingrat skuggorna eller trängt dem tillbaka till taflans bakgrund, medan de närmast gångna åren med deras försakelser, deras mödor och strider och deras härliga frukt lågo där som ett gyllene åkerfält, när vinden sakta far fram däröfver en solig sommarkväll och vaggar de fullmogna axen. Det kära hufvudet hvilade mot knäet af en gammal man med isgrått skägg, som satt i bakstammen af en liten båt, hvilken med kraftiga årtag drefs fram öfver den spegelblanka sjön.

Belgsting sprang upp och satte handen för ögonen. Synen utöfvade på honom ett öfverväldigande intryck. Han ville ropa, men hans tunga förvägrade honom sin tjänst, ban-120 engelbrekt engelbrektsson.

ville kasta sig ut i sjön och simmande nå den förbiglidande farkosten, men ban stod som tillintetgjord, Blott ett otydbart ljud bröt fram öfver hans läppar, och klara tårar pärlade utför hans väderbitna kind. Försjunken i åskådningen af denna syn, hörde ban icke, huru det prasslade i träden bakom honom, och märkte icke, att hans dotter sprang upp därvid, som om hon berörts af en hemlig kraft, hvars maktspråk hon med eller mot sin vilja måste lyda. Först ljudet af flera framsprängande ryttare väckte honom ur hans dvala.

Han vände sig hastigt om och såg upp mot åsen. Det var en liten skara ryttare, men ban såg tydligt, att en af svennerna förde vid sidan Engelbrekts för honom välkända häst, och ban igenkände äfven i tvenne af de ridande Johan Andersson och Kettil från Bispberget. Det var nu klart för honom, att Engelbrekt för att spara sina krafter valt sjövägen, medan hans folk skulle rida omkring sjön och möta honom på norra stranden, och ban beslöt att i

trots af den fara, som ban därigenom utsatte sig för, vandra utefter åsen.

Då fick ban på betydligt afstånd utmed stranden norr ut se skymten af sin dotter, och när ban hade tagit några steg i samma riktning som hon, såg ban ett stycke framför henne ett annat ansikte, som han allt för väl kände, och ban tog åter ett uttaget steg tillbaka. Ansiktet tillhörde långe Magnus. Sveket var då i full färd med att spinna sina trådar. Någon fara för Engelbrekt var det för ögonblicket icke, ty skaran af lians svenner, hvilka från höjden af åsen alltid hade honom i sikte, var en tillräcklig betäckning, men väl kunde ban själf genom att våga för mycket utestängas från sitt mål, just som ban stod i begrepp att nå detsamma. Han beslöt sig därför att taga vägen väster om'Ekeby mosse. Kerstin lät ban vandra sin stråt, ban kände för väl omöjligbeten att förmå henne vända, när det sinnet bemäktigat sig henne, som nu måste vara fallet.

Med fasta steg gick han åter öfver åsen och nedåt Ekeby, för att därifrån öfver Täby hinna Örebro.natt och dag.

Tidigt på eftermiddagen anlände Engelbrekt till Örebro och mottogs af sin busfru och sin broder, Nils Engelbrektsson, hvilken under hans frånvaro haft befallningen på slottet. Han kände sig bättre, än ban vågat hoppas, och tillryggalade med tillhjälp af tvenne kryckor utan synbar svårighet vandringen uppför slottstrapporna, — en omständighet, som gladde gamle Ulf, hvilken litet emellan påstod, att nu skulle husbonden nog snart återkomma till krafter. Men de hemmavarande, som icke sett honom, sedan ban drog ut till Arboga i januari frisk och stark, de kunde knappt återhålla sina tårar, och den milda husmodern ansträngde sig för att bibehålla en uppsyn, som icke allt för mycket skulle bedröfva hennes herre och man, hvilken älskade att se glada och kraftfulla anleten omkring sig.

Uppe i slottssalen lämnade hon Engelbrekt ett bref, som kommit samma dag på morgonen. Det var från rådet. Bud och bref hade kommit från Hans Kröpelin — som, äfven sedan konungen tagit ifrån honom Stockholms slott, fortfor att troget tjäna honom — att ban jämte en annan dansk riddare ville möta det svenska rådet i Yadstena vid pingsttiden (som detta år inföll den 27 maj), och härom ville rådet öfverlägga tillsammans med Engelbrekt.

»Så får du dock icke behålla mig länge, hustru», sade Engelbrekt leende, i det han lade det genomlästa brefvet ifrån sig, »redan i morgon måste jag draga härifrån till Stockholm.»

»Så följer jag med dig», svarade hon, och hennes öga blickade så beslutsamt på mannen, »nu tränger du till kvinnovård, och jag lämnar dig icke, förrän du åter är i din fulla kraft igen.»

»Då menar jag, att min krankdom snart skall löpa till skogs ... ser du ej, kvinna, att jag redan är mycket bättre, sedan jag kom i närheten af dig. Dock tänker jag, att Ulf skall göra sin gärning lika bra hädanefter som hittills.»

»Säg ingenting, käre man, denna gången vill jag råda!»

Engelbrekt svarade intet, ban fattade blott sin hustrus

hand och drog henne till sig samt tryckte en kyss på hennes panna.

En hornstöt hördes i detsamma från tornet, och kort därefter inträdde en af Engelbrekts män, anmälande en sven från herr Bengt Stensson på Göksholm. Denne begärde lejd af Engelbrekt för ett besök, som hans herre ville aflägga hos honom.

Engelbrekt såg förvånad på svennen.

»Sent trodde jag», sade ban, »att din herre ville i godo dagtinga med mig. Men jag vill gärna gå hans önskan till mötes ... för att bela hvad brutet är, vill jag göra allt, och enighet mellan svenske män är nu mera nödig än någonsin.»

Svennen fick det begärda lejdebrefvet och drog sina färde.

j-Jag menar, att bättre tider med klarare sol och ljusare himmel äro i antågande», sade ban en stund därefter, då han satt omgifven af sin hustru och de båda bergsmännen Johan Andersson och Kettil från Bispberget. »Yilja sådana män som herr Bengt på Göksholm falla till föga, så månde vår sak, vänner, stå på godan grund.»

»Jag sjunger min gamla visa», genmälde Kettil, »så länge vi få behålla dig, Engelbrekt, skall allt gå bra, men komma våra herrar till regementet ensamt, så skola de förfuska alltsammans, och då ve oss, bönder!»

»Men därutinnan faren I vill, både du och alla de andra», tog Engelbrekt uti med värme, »äfven jag sjunger min gamla visa, att fädrens Gud skall beskydda vårt land, och hvilka män han månde utvälja till sina redskap, det kan ingen af oss veta, eftersom vi icke kunna intränga i hans rådsslut. Och tro mig, han använder sitt redskap, så länge ban finner det godt, och sedan tager han det bort och väljer ett annat. Ilar jag med eder och allmogens hjälp förmått något uträtta, så är det icke vårt verk, utan Guds och Sankt Erik konungs, och därför skolen I se och de, som lefva efter oss, att hvarje tid skall hafva sin man!»natt och dag.

453

Samtalet fick en anstrykning af högtidlighet, som ingen af de närvarande sökte att häfva, och ju mera Engelbrekt talade och utvecklade hvad ban velat och hvad som enligt hans mening borde ske, för att det verk, som de gemensamt påbörjat, måtte nå en önsklig fullbordan, desto mer hänfördes alla af hans ord. Och när sedan denne man, hvars makt kunde förliknas vid en konungs, uttalade sin fromma önskan att snart få lämna sin höghet och återvända till sitt undangömda berg och kopparröken från sin hytta, så var det icke långt ifrån, att de gamle männen fallit till hans fötter.

Sålunda förflöt eftermiddagen, och ljus tändes i salen. Då smattrade åter hornen vid porttornet, och en stund därefter inträdde den höge och mörke riddar BeDgt Stensson från Göksholm. Riddarens blick var skum, och man visste ej rätt, om det var bat eller skrymtan, som glödde i den, — att han icke kom som uppriktig vän, det tyckte sig en hvar kunna se.

»På eder lejd kommer jag, Engelbrekt», sade ban, »för att spörja eder till, om jag månde vara med fred i riket för oder?»

»Det spörsmålet är icke svårt att besvara», yttrade Engelbrekt, i det ban med möda reste sig upp, »hvarje ärlig svensk man lefve med fred i Sveriges rike!»

»I veten dock, att fejd råder mellan mig och eder!»

»Jag vet det.. . och jag vill säga som så, att på mig skall det icke ankomma, om den fejden icke tager slut!»

Riddaren blef het och svarade med häftighet. Men det låg något så tilltalande i hela hans uppträdande, och i synnerhet var detta öppna språk, om ock bittert och stödjande sig på en oriktig uppfattning, dock så öfverensstämmande med Engelbrekts lynne, att själfva denna häftighet gjorde honom riddaren bevågen. Sedan de länge samtalat om anledningarna till fejden dem emellan, sade slutligen riddaren:

»Om I hafven rätt eller jag, det månde vi båda icke kunna afgöra, utan är det min önskan att hänskjuta saken till rådet!»-120

engelbrekt engelbrektsson.

»Viljen I så göra, herr Bengt», utbrast Engelbrekt, tydligen angenämt öfverraskad, »så handlen I som en ärlig svensk riddare. Af mig skolen I icke röna något ondt!»

Tvenne bref uppsattes nu om den förlikning, som blifvit ingången, och hvars villkor voro: att ömsesidig frid skulle råda, så att ingen skulle göra den andra skada, tills de kommit till rätta inför riksens råd, vid pingsten. 1 brefvet intogs uttryckligen, att herr Bengt ingått förlikningen både för sig och sin son, och som löftesmän för herr Bengt under-skrefvo tvenne män i hans följe, medan de båda närvarande bergsmännen tecknade sina namn under Engelbrekts.

»Och nu, riddar Bengt, månden I blifva min gäst här på slottet i kväll», sade Engelbrekt, vänligt räckande riddaren handen, sedan brefven voro underskrifna och försedda med sigill.

Riddaren mottog inbjudningen, och det var märkligt att se, huru ban vid bägaren log emot Engelbrekt och fröjdade sig åt, att tvisten mellan dem en gång månde nå sitt slut. Vid bordet talade man äfven om de allmänna ärendena och om Engelbrekts kallelse till rådet.

»Men ären I så helbregda, att I kunnen efterkomma rådets kallelse?» sporde riddaren deltagande.

»Det menar jag», genmälde Engelbrekt.

»Så är det mitt råd, att I då dragen sjöledes», tillade riddaren, »först öfver Hjälmaren och sedan öfver Mälaren; då behöfven I blott en kort tid färdas på hästryggen.»

Engelbrekt nickade vänligt åt riddarens välmening.

»Yiljen I blifva min gäst i morgon på Göksholm, så skall en bägare godt vin vänta eder och en varm säng.»

Riddaren höjde vid dessa ord sin bägare, men hann icke af Engelbrekt erhålla; något svar. Engelbrekts broder, Nils inträdde med brådskande steg och berättade, att på ett obegripligt sätt tokiga Kerstin inkommit på slottet och nu satt där nere invid muren, utan att vilja röra sig ur fläcken.

»Jag ville taga henne med mig upp», sade han, »ty hontränger till vård, stackars flicka, men hon skjuter mig bort och hviskar bara ditt namn Engelbrekt.»

Engelbrekt reste sig från bordet med en allvarlig min.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Hela hans själ var riktad på den högväxte, starke mannen, som satt
eller halflåg invid tröskeln till hans boning. (Sid. 457.)-120

engelbrekt engelbrektsson.

»Belgstings dotter får icke gå natten till mötes utanför Engelbrekts dörr!» yttrade ban ocb fattade sina kryckor, »jag vill själf tala vid benne.»

Och ban gick ur salen, ned för slottstrappan, och brodern följde honom. Där nere lyste månen från en molnfri himmel, och Engelbrekt gick efter broderns anvisning till det ställe bakom en mindre byggnad strax bredvid slottsporten, dill-Kerstin befann sig. Just som bröderna skildes åt, hördes åter en hornstöt, och Nils skyndade att taga reda på hvem det var, som nu ville in på slottet.

Engelbrekt fann snart den han sökte och, läggande handen på hennes hufvud, sade ban med mild och faderlig stämma:

»Kerstin, mitt barn, känner du mig?»

Flickan såg upp, och det var, som om vansinnets dimmor skingrats i hennes blick.

»Ja, ja, och Kerstin är här för din skull», hviskade flickan, »för din skull och för ulfvens, tyst, tyst, ban vädrar efter byte ... se, där . . . där!»

Kerstin reste sig sakta men oemotståndligt, och hennes ögon voro fästa på något föremål längst bort på motsatta sidan af den stora öppna platsen innanför ringmuren, och sedan hon rest sig upp, lutade hon sig framåt och sträckte ut armarna, som om hon blifvit dragen framåt af en kraft, hvilken hon ej kunde motstå. Engelbrekt såg ock åt samma håll som flickan, men såg ingenting. Kerstin smög sakta och ljudlöst bort i skuggan utefter muren. Man skulle hafva tagit henne för en ande, så tycktes hon smälta bort i mörkret.

»Broder», hördes då Nils strax bakom Engelbrekt, »du har fått besök af en man, som du väl minst af alla väntat . . . jag visade honom upp i slottssalen . . .»

»Och hvem är den gästen?»

»Belgsting!»

»Belgsting», utbrast Engelbrekt, och en underlig darr-ning genomfor honom.natt och dag.

»Se där, vänd dig om, Engelbrekt, så kan du se själf, ban sätter nu foten på trappan. Jag blef själf så slagen, när ban sade sitt namn, att jag knappt kom mig för att besvara hans fråga, om han kunde träffa dig.»

Medan mannen ännu talade, hördes ljudet af en bågsträng, som pilen nyss lämnat, och som Engelbrekt vände sig om, såg ban den höga, väl kända kämpagestalten falla åt sidan ned ifrån trappan. En annan hög gestalt sprang i detsamma fram öfver platsen från den djupaste skuggan, och en jublande stämma ropade:

»Nu, Engelbrekt, fällde jag dig dock!»

Tätt i spåren af skytten framilade Kerstin, och just som den förre var alldeles invid den fallne, kastade hon sig med en styrka och vighet, hvilken förekom onaturlig, öfver honom och omfattade med båda sina händer hans strupe. Nils Engelbrektsson stod ögonblickligen vid hennes sida och*lyckades med knapp nöd rycka henne bort från bågskytten. Denne var nästan k väfd, och hans öga stirrade vildt omkring sig. Men Kerstin slet upp hans tröja, och i månljuset glittrade en silfverkedja omkring skyttens hals. Innan Nils kunde hindra det, hade hon slitit kedjan från mannen.

Nu hade Engelbrekt hunnit fram på sina kryckor. Hans blick träffade flickan på knä med den glittrande kedjan i sina högt upplyftade händer, liksom tackade hon den högste för det hon vunnit. Engelbrekt kunde dock blott ägna henne en blick. Hela hans själ var riktad på den högväxte, starke mannen, som med handen omkring trapppelaren och hufvudet tungt nedlutadt mot bröstet satt eller halflåg invid tröskeln till bans boning. Han lutade sig ned, men han for hastigt tillbaka, när ban fick se pilskaftet, som ännu satt och darrade i mannens vänstra sida. Det var af koppar och inlagdt med silfver. Med handen för pannan riktade han sin blick mot höjden.

»Ha, Erik, Erik», utbrast han, »så har jag gjort dig orätt . . . och du månde med ditt lif bevisa din oskuld.»

Jätten lyfte, när ban hörde ljudet af Engelbrekts röst,-120

upp sitt hufvud, och aldrig hade detta regelbundna anlete strålat af en sådan skönhet som nu. Ett matt leende sväfvade på hans läppar, och ban räckte ut sin hand.

»När gjorde du Belgsting orätt, Engelbrekt», sade ban, »jag har ju vandrat i dina spår från Nyköping och allt hit, för att råda bot på mitt hårda sinne och försona mig med dig. . . . Min pilgrimsfärd var icke lång och icke svår, ty jag har vandrat i lä, och luften har varit fyllcl af ditt pris . . . här var målet för min färd, och aldrig kunde döden träffa mig i en lyckligare stund, än här! .. . Engelbrekt. . . jag har gjort dig orätt, och mitt hårda sinne var förblindadt, ända tills nidingen själf bekände sitt usla dåd... Ye mig, ve mig! vänneord föraktade jag, och därför ligger jag här så arm, så arm . . . med tvenne barn och dock barnlös.»

»Yar tröst, Erik», sade Engelbrekt och lutade sig ned emot de» döende, »i våra hjärtan hafva vi alltid varit vänner, och därför hafva vi velat hvarandra godt, äfven sedan oblida makter skilde oss åt. Dock tackar jag Gud och hans helgon, att villan skingrades, så att vi kunna räcka hvarandra handen igen! Hvad jag visste om det öde, som väntade Kerstin, det hade jag fått veta af en döende och fick det icke uppenbara, jag kunde ej annat än vid min vänskap bedja dig af-visa hennes lede giljare.»

»Jag vet det, jag vet det», stammade vännen, »och hvi klagar jag öfver armod, när jag ägt en vän som dig. .. Tack, Engelbrekt... Nej, nej. . . säg ingenting, hoppas ingenting, min tid är ute! pilen sitter djupt vid hjärtat. Men jag tackar Gud och Sankt Erik för denna stund af lycka, just vid grafvens port. . . Kanske skola vi inom kort återse hvarandra, för att aldrig mera skiljas . . .»

Nu reste sig Kerstin och kysste krampaktigt silfvor-kcdjan. Men hennes panna var klar och fri, och hennes blick strålade i ljus. Hon smög sakta fram till sin fader och hängde med lätt hand kedjan om hans hals.

»Nu hafva vi segrat, fader», sade hon och knäföll framför honom, »nu har du din dotter, Kerstin, åter; förlåt mig,natt och dag.

199

förlåt mig, att jag varit så länge borta från dig, men jag bar sökt din kedja och din båge, som jag en gång för länge, länge sedan tog ifrån dig ... nu skall lyckan återvända, fader, och du blifva den rike Belgsting igen, och männen skola ära dig som fordom.»

»Ja, ja, du har rätt, Kerstin», stammade fadern, och hans stämma var mera svag, så väl af förrinnande lifskraft som af öfverväldigande sinnesrörelse, »ja,, lyckan har kommit åter med Engelbrekt och dig. .. Gud vare mig nådig!»

»Cecilia!» hviskade Kerstin sakta i hans öra, och Engelbrekt upprepade ordet.

Mannen ryckte krampaktigt till, och hans ögon slöto sig. En stund var det så tyst, att man kunde trott, det hans ande redan lämnat kroppshyddan. Men så slog han åter upp ögat, och ett förklaradt sken strålade ur hans anlete.

»Hälsa Cecilia, att jag förlåtit henne!» sade ban med klar röst.

Därpå drog ban med stadig hand ut pilen och såg på den skarpa blodfärgade spetsen, kastade den därpå ifrån sig och fattade med ena handen Engelbrekt, med den andra Kerstin.

»Gud, tage min ande emot!» hviskade ban och lät sitt hufvud sjunka ned emot Engelbrekts nedlutade skuldra.

Alla stodo tysta. Till och med svennerna, som skyndat fram och gripit den afväpnade mördaren, stodo med sänkta hufvud. Mördarens öga lyste med vanvettets glanslösa eld. Plötsligt hördes steg komma utför slottstrappan och sporrar klinga mot stenarna. Riddar Bengts höga gestalt visade sig på nedersta trappsteget.

När riddarens blick föll på den döende, sprang ban åt sidan, som om han stungits af en orm. Men fången gaf till ett hånskratt.

»Jag tog miste, riddare», skränade han, »pilen var ej smidd för Engelbrekt!»

Riddaren skyndade bort, och man hörde en stund därefter, huru ban och hans svenner redo öfver vindbron och lämnade Örebro slott.-120 engelbrekt engelbrektsson.

Men ännu en gång lyfte den döende sin blick. Den sökte Engelbrekt, ocb när den träffade dennes ädla men sorgsna drag, sög den sig liksom fast vid dem och brast, i det ett leende bildade sig omkring munnen.

Det blef en dyster natt på Örebro slott. -När morgonen inbröt, stod Engelbrekt vid vännens likbår. Han höll tvenne pilar i sin hand, och öfvertygande sig med en flyktig blick, att de tagits ur samma koger, som den, hvilken blifvit Belg-stings bane, lade ban dem till de öfriga, hvilka jämte bågen blifvit lagda vid den dödes fötter. Omkring hans hals glänste silfverkedjan, och de höga vaxljusen, som brunno rundt omkring, kastade sitt flämtande sken på så väl kedjan, som pilarna. Båda dessa klenoder skulle följa honom i grafven, det var Engelbrekts vilja.

Engelbrekt dröjde länge vid liket och tycktes med uppmärksamhet läsa i det ännu i döden vackra anletet, hvars leende mun ännu påminte om dödsögonblickets lycksalighet. Först ljudet af tunga steg bakom honom väckte Engelbrekt. Det var Ulf. Han kom med ombundet hufvud, och ännu syntes bloddroppar i det isgrå skägget.

»Jag kommer från båtarna», sade ban, »de ligga rustade vid båtstaden, och din häst står vid slottsdörren och väntar!»

»Godt», genmälde Engelbrekt, »men huru är det med dig?»

»Sankt Göran månde veta, husbonde, men när olyckan är framme, så är hon . . . men när jag kom in i stallet, så for gamle Blacken som en besatt i spiltan, och fast vi borde vara så gamla vänner och äro det, så slog ban upp, just som jag reste mig, efter att hafva sett om hofvarna på din häst och träffade mig i hufvudet.. . jag tumlade till marken så gammal jag är, och det är ännu, som det skulle gå omkring i hufvudet på mig . . .»natt och dag.

»Da måste låta sköta dig af en god läkare, Ulf. . . jag kan icke vänta, men när pater Gislo, som vi genast skola efterskicka, tillåter det, skall da draga efter mig till Stockholm . ..»

»Engelbrekt», utropade den gamle mannen och ryckte af sig bindeln, »hvad betyder denna skråma!»

Det visade sig dock, att såret var vida svårare, än den gamle ville låtsa om. Blodet öfversköljde hans anlete, och ban hade störtat till golfvet, om icke Engelbrekt hunnit fram och med sin ena arm fattat honom om lifvet. Han tillsade en förbigående sven att genast tillkalla brodern samt oförtöfvadt skynda efter pater Gislo, en munk från klostret i staden, som var bekant för sina insikter i läkarevetenskapen. Nils Engelbrektsson kom omedelbart därefter och stämde åter blodflödet genom att anbringa den afkastade bindeln.

Därpå skyndade Engelbrekt ut, sedan ban anförtrott trotjänaren i broderns vård.

»Tag dig till vara för Albrekt, husbonde», ropade Ulf efter honom, just som ban gick öfver tröskeln.

Förstämd stannade Engelbrekt framför sin häst, på hvilken han varsamt upplyftes af de båda bergsmännen. Bakom höllo ett par äldre svenner, hvilka skulle följa till båtstaden och sedan taga Engelbrekts häst med sig samt rida efter de öfriga svennerna. Desse hade redan lämnat slottet för att rida norr om Hjälmaren till det vid den sammas östligaste ända belägna Rosvik, som tillhörde Engelbrekts pålitlige vän, upplandslagmannen Nils Gustafsson. Engelbrekts hustru satt också redan till häst.

»Jag väntar, att Herman Berman från Varberg skall komma hit till slottet i dag», sade Engelbrekt, när ban kommit till rätta i sadeln. »Hälsen honom från mig och sägen honom, att ban månde träffa mig i Stockholm. Dragen I uppåt hembygden, såsom I väl månden göra, innan jag kommer åter, så hälsen Kopparberget från mig och tanken uppå, hvad vi talades vid i går. Vill Gad, så månde jag komma snart efter!»-120 engelbrekt engelbrektsson.

Männen tryckte hvarandras händer, och så satte sig tåget i gång, fot för fot. När vindbryggan drogs upp bakom Engelbrekt, vände han sig om och öfverskådade slottet. Den föregående aftonen hade varit så rik på märkliga tilldragelser, att han kände sig på ett eget sätt stämd, kände både rikedom och fattigdom, både fröjd och smärta. Men det var blott ett ögonblick, som han lät minnena råda öfver sig. Dock fortsatte han under tystnad sin väg ned till stranden.

Här lyftes han åter af hästen och bars ned i den ena af de båda båtarna, där hans hustru låtit tillreda en mjuk bädd i bakstammen. När ban väl befann sig här, öfversåg han sina roddare. De voro tvenne för hvarje båt.

»Du, Albrekt®, sade ban till den ene af dem, som skulle ro hans egen båt, »jag menade, du skulle stanna på slottet.»

»När olyckan träffade Ulf», svarade svennen, utan att rätt kunna se Engelbrekt i ansiktet, »så var jag till hands, och din broder sade till mig att gå ned i Ulfs ställe.»

Engelbrekt lät det blifva som det var, men hans blick hvilade litet emellan forskande på den skumme roddaren.

Färden gick lyckligt, och när aftonen kom, hade man hunnit midt för göksholruslandet. Där låg strax invid den halfö, hvarpå Göksholms slott reste sitt torn mot himlen, en liten holme, skild från den nämnda halfön genom ett smalt sund. Engelbrekt vågade icke utsätta sig för nattkylan, utan beslöt att lägga i land vid denna holme, för att där göra upp eld och vid densamma af bida morgonen.

Båtarna lade till, och snart flammade en eld från holmen, vid hvilken Engelbrekt satte sig. Hans hustru satte sig vid hans sida, oroligt spanande i hans ansikte, för att af uttrycket se, huru färden bekommit honom.

»Yäl, hustru», sade Engelbrekt, fattande hennes hand och gissande till hennes tankar, »sjöluften har gjort mig godt; men mina tankar sväfva dit upp, dit redan så mången vän gått före mig.»Och där uppe tindrade stjärnorna så meningsfullt, medan vågorna slogo mot strand, liksom ville de sjunga det förgängligas saga, såsom en begynnelse eller en motsats till det eviga lif, hvarom himmelens gyllene runor talade.

En stund förflöt, utan att något ord växlades.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström] Skall jag få vara med fred i riket för din skull? (Sid. 464.)-120

Då hördes årslag på afstånd, och en af svennerna kom fram och omtalade, att en båt syntes komma från göks-holmslandet.

»Det är bud från herr Bengt», sade Engelbrekt vänligt leende, »han vill visa mig vänskap och föra mig till Göksholm öfver natten. Jag kan dock ej för krankdomens skull taga hans bjudning emot. Gå dock ned till stranden och visa dem bästa landningsstället.»

Svennen gick, och Engelbrekt lät själf hjälpa sig upp samt gick på sina kryckor ned emot stranden. Nedkommen såg han båten så nära, att ban tydligt kunde urskilja Magnus Bengtsson stående i framstammen, och han stärktes däraf i sin förmodan om inbjudningen till Göksholm.

I detsamma tog båten törn mot land, och Magnus Bengtsson sprang fram mot Engelbrekt. Men han svängde en yxa i handen, och hans ögon brunno.

»Skall jag få vara med fred i riket för din skull?» sporde ban med yttersta häftighet.

»Din fader var hos mig i går», genmälde Engelbrekt, »och jag menar, att ban hafver berättat dig om den fred, vi slöto med hvarandra.»

Den vilde Magnus svarade med ett hugg af sin yxa, men Engelbrekt höll upp sin krycka, så att hugget träffade denna; dock afhöggos trenne af Engelbrekts fingrar.

Men öfver bela Engelbrekts väsen hvilade i denna stund ett så högtidligt lugn, och ur lians öga blickade en sådan höghet, att mördaren för ett ögonblick bragtes ur fattningen och dröjde, innan ban lyfte yxan till sitt andra hugg.

Då vände sig Engelbrekt om för att se efter sina svenner, men han såg dem icke, blott sin bleka hustru skådade han ett stycke ifrån sig. Hon hade fallit till marken, tillintetgjord af fasa och dödsångest. Det var det sista, som hans öga skådade. Befriad från förtrollningen af hjältens blick, höjde Magnus åter sin vxa, och hugget träffade Engelbrekt bakifrån i halsen. Ett tredje krossade hjältens hufvudskål, så att hjärnan rann ut.natt och dag.

Engelbrekt föll, och med vilddjurslik grymhet krossade den vilde Magnus hans söndersargade hufvud, hvilket i fallet stött mot en sten. Därefter genomsköt han den döda kroppen med pilar. Det svalkade riddarens^hämnd att stycka bit för bit sin lyckas motståndsman.

Men vågen sjöng mot stranden, och stjärnorna på himmelen de blänkte, och den frigjorda anden tolkade nu på nära båll lifvets saga och drack sig otörstig ur frihetens lefvande vatten.

Trotsigt trädde Magnus Bengtsson efter fullbordadt dåd ned till stranden. Där voro Engelbrekts svenner fängslade och nedförda i hans båt tillsammans med Engelbrekts hustru.

»Nu till Örebro», utropade Magnus i yrande glädje, »och håller du ord, Albrekt, så månde vi äga slottet, innan sol rinner upp.»

Om kvällen hade Herman Berman kommit till Örebro, och trött af den långa ridten, hade ban somnat djupt in, då han fram emot morgonen häftigt väcktes af en sven.

»Här är bud från Engelbrekt», sade svennen, »och Nils, Engelbrekts broder, som är slottsfogde, bad mig väcka eder.»

Hastigt var Herman i kläderna och nere på borggården. Här såg ban Nils Engelbrektsson uppe på muren, och ban skyndade till dennes sida. På andra sidan slottsgrafven befunno sig tvenne män, af hvilka Herman i den ene tydligt igenkände Magnus Bengtsson. Den andre var Albrekt Pic-catel, en af Engelbrekts svenner, upplyste Nils.

»Han påstår sig vara här med bud från Engelbrekt», sade Nils, »men det faller mig underligt före, helst som ban hafver göksholmsherren i sällskap.»

»Nej, nej, vid vår herres trä, låt icke upp, Nils Engelbrektsson!» utropade Herman lifligt, »här ligger argan list-
120

under! Var det icke för denne Albrekt, som gamle Ulf varnade min fosterfader, och som han hade sett i stallet invid hans häst, kort innan hästen skulle sadlas.»

På grund häraf vägrades Albrekt inträde på slottet, och det dröjde ej lång stund, förrän man fick höra buller i staden. Det var Magnus Bengtsson och hans svenner — fick man sedan höra, som plundrade all egendom, hvilken tillhörde slottsfolket och fanns i staden.

Men Herman kastade sig några ögonblick därefter på sin häst och sprängde fram i riktning mot Göksholm.

Just som han nalkades fram emot den väg, som i nordlig riktning ledde ut på den halfö, där Göksholms slott var beläget, mötte han ett långt tåg af bönder, hvilka under strida tårar buro ett öfverhöljdt lik emellan sig.

Herman stannade och gjorde korstecknet, för att låta tåget komma förbi. Då kom en af de äldre bönderna fram till honom och hälsade.

»I ären Herman Berman», sade ban, »jag känner eder, sedan vi lågo för Nyköpings slott, och jag vet, huru dyrbar han var eder.. .»

»Guds död. . . hvad viljen I säga», utropade Herman, plötsligt gripen af en förfärlig aning.

»Vi bära Engelbrekts lik till Mellösa kyrka», återtog bonden och borttorkade med afvighanden de frambrytande tårarna.

Herman sporde noga om allt, knappast viljande sätta tro till hvad han hörde, men bonden berättade, huru ban och en frände sent på natten gått förbi Göksholm, ämnande sig i båt fara öfver Hjälmaren till norra sidan, och att de då hade mött herr Magnus, som med en skara fångar dragit till slottet. Af ett par ord, som fälldes, hade de dragit oråd och begifvit sig öfver till den lilla holmen och där funnit Engelbrekts lik. De hade då skyndsamt begifvit sig ut i socknen och skickat bud till kyrkan, hvars klockor började ringa, och då hade allmogen samlat sig och hämtat liket.*Ill. J. N.[=Jenny Nyström]* Herman vid Engelbrekts lik. (Sid. 468.)

Vägen var alldeles fylld af bönder, och Herman red fot för fot efter tåget vid den gamle bondens sida.

I Mellösa kyrka nedsattes liket. Och här gick Herman-120

fram och lyfte bårklädet och såg såren efter de många pilarna och det sönderkrossade hufvudet.

Vi våga ej försöka att skildra hans smärta. I stum förtviflan och med tårlösa ögon stod ban länge och stirrade på den liflösa kroppen, utan att kunna reda för sig, huruvida det som han såg var dröm eller verklighet.

Då hörde ban en vänlig stämma bviska sitt namn, och han vände sig om.

Biskop Tomas stod framför honom.

»Mod, unge man!» sade biskopen med tårar i ögonen, »vid liket af honom, som aldrig hade en tanke utan för sitt land, vid hans lik få vi icke försjunka i bragdlös sorg. Upp, upp, Herman, till kamp och strid. Nu behöfvas män, om någonsin!»

Och den fromme biskopen gick fram och bredde åter duken öfver den käre bortgångne, och tårarna ur hans-öga glittrade som pärlor mot det mörka klädet.

Biskopens ord väckte åter Herman till lif. Han föll på knä vid liket och försjönk i en brinnande bön.

När ban sedan trädde ut ur kyrkan, möttes han af grefve Hans, som slöt honom i sin famn.

»Käre, käre son», utropade ban och tillade efter ett uppehåll med tydlig ansträngning att kunna bibehålla sitt lugn, »följ mig och biskop Tomas till Sigarsö, där månde vi lägga råd samman om hvad som nu bör ske.»

Sigarsö var ett biskopsgods vid Hjälmaren, en knapp mil från Göksholm.

I trädgården där vid Sigarsö lade grefve Hans sin dotters hand i Hermans, och biskop Tomas slöt dem båda i sin famn, nedkallande öfver dem Guds och helgonens nåd och välsignelse.

Men några dagar därefter började Herman i spetsen för mellösabünderna och de kringliggande socknarnas allmoge belägra Göksholm. Slottet var dock så godt som ointagligt ocli fordrade belt andra belägringsverktyg, än som böndernai en hast kunde åstadkomma. Dock sköto de eld i borgen, och allt som fanns af trä där inne blef lågornas rof.

Och vid skenet från detta bål flydde en mörk natt tvenne ryttare från Göksholms slott.

De voro riddar Bengt och hans son Magnus Bengtsson.

Ill. J. N.[=Jenny Nyström]

Historiska upplysningar.

Förra delen.

Sid. 5. Borganäs. I afseende på läget för detta fäste hafva vi följt sägnen och den allmänna åsikten hos såväl äldre som yngre författare (*Hülphers* och *Brunius*). Likväl finnes äfven högre upp vid älfven i Tuna socken vid den gamla kungsgården Hushagen lämningar efter ett fäste, som måhända med mera skäl kan antagas hafva varit Borganäs. Midt för *Domnareforsen* bildas här ett näs, genomskuret af tredubbla grafvar och med lämningar af murar. I ett utdrag ur konung Eriks skattebok af år 1413 nämnes Borganäs tvenne gånger såsom beläget i Tuna socken (Styffe: Bidr. till Skand. Hist., del. 11, s. C, not ** och Skandinavien under unionstiden sid. 244).

Sid. 13. Johan Wale. Denne herre anses egentligen hafva hetat Johan Franco och hafva varit en italienare, hvarför han blifvit kallad: »Valen» = »den välske», hvarmed italiensk under medeltiden betecknades. Johan Francos namn förekommer redan 1426 i ett morgongåfvobref, utfärdadt af Bengt Königsmark (Styffe: Skandinavien, sid. 193, not [1]; jmfr i öfrigt förf:s Berättelser ur sv. historien, del. II, sid. 736, 37).

Sid. 13. Grefve Hans af Ewersten och Nowgarten var gift med *Ermegård Bylow*, änka sedan 1406 efter drotsen *Bo Jonssons (Grip)* son *Knut* (se om honom Ber. ur Sv. hist., del. II, sid. 29). I sitt förra äktenskap ägde fru Ermegård dottern Katarina, som varit gift med *Nils Erengislesson (Natt och Dag i längden)*, lagman i Södermanland, och ägde med honom sönerna *Bo* och *Erengisle*, af hvilka den förre antog moderns sköldemärke: griphufvudet. Dessa släktförhållanden torde tydligt åskådliggöras af följande tafla:

Bo Jonsson (Grip). Johan Bylow.

Knut Bosson 1 Ermegård 2 grefve Hans. Ficke Bengt Stensson. † 1406.

Nils Erengislesson Katarina (13 barn) Anna, Ermegård Magnus Bengtsson abedissa i Vadstena † 1519. (Natt och Dag).

Bo Nilsson Erengisle Nilsson (Grip). (Natt o. Dag i längden).

(Efter gamla bref, anförda hos Styffe (Skandinavien) och Lagerbring.)

Fru Ermegård eller »grefvinnan» Ermegård, som hon kallas, dog plötsligt 1421 och begrofs i Vadstena s. å.

(Diarium Vads. i Ser. Rer. Svecicarum I, 1. 142 för nämnda året).*Sid. 32. De fem männen, som upphängdes i rök*, omnämnas af Ericus Olai, Stora Rimkrönikan, och i den klagoskrift, som inlämnades till konung Erik i Klara kloster om hösten 1435. Detta sist nämnda dokument, som anföres af Hvitfeld, sid. 781, är sannolikt hämtadt ur någon i danska riksarkivet befintlig urkund. Där nämnes dock icke något visst antal, utan blott att fogdarne »hade upphängt män i rök»; så heter det ock i rimkrönikan i Scriptores R. Sv. I, 11. 66, ehuru en codex af rimkrönikan upptagit antalet *fem*, hvilken codex Ericus Olai, som lefde samtidigt med de efter Engelbrekts befrielsekrig följande händelserna — »magister Ericus Olai» omtalas i ett kapitelbref af år 1459 — synes hafva följt, då han säger »viros quinque in fumo suspenderat».

Sid. 40. Engelskt kläde, liksom sådant från Lübeck och de nederländska städerna, företrädesvis från Amsterdam, omtalas ofta för dessa tider. Det engelska var dyrast, det lybska billigast. Lybskt kläde upptages i konung Karls hamnskrå af år 1450 till 1 öre alnen och godt vadmal till ½ öre (se förf:s Ber. ur Sv. Hist., del. II, s. 730, 31).

Sid. 52. När den unge och lättsinnige Albrekt af Mecklenburg blef konung i Sverige, var det egentligen hans fader, som också hette Albrekt och var hertig af Mecklenburg, som styrde och ställde för sin son, och vid sonens sida hade hertigen satt en gammal och erfaren riddare, *Rafn von Barnekow*. Denne var mycket verksam för sin konung — hvarom vi hänvisa till förf:s Ber. ur Sv. Hist., del. I, sid. 736—39, 741, 43, 66, 67, samt till Bidrag till Skand. Hist. af C. G. Styffe, I, sid. 49, 62—118 — och erhöll i förläning Nyköping med län år 1365 samt Dalarne år 1366.

Sid. 61. Belgsting är ett namn, som helt och hållet tillhör folksägnen. Förf. har hämtat sina underrättelser om honom ur Hülphers beskrifning om Dalarne, sid. 601, not (r). Han skall hafva bott på västra Silfbergsgård. Sägnen omtalar hans stora rikedom, huru han låtit beslå sina hästar med silfverskor, och huru hans gård af ett skyfall eller vattuflod blifvit förstörd och nedförd i sjön *Plogen*. Man skall ännu 1757 hafva sett märken efter denna vattuflod, och marken sluttar ned emot sjön från det ställe, där gården skall hafva stått. Sägnen omtalar äfven, att flera hästskor af silfver skall hafva hittats här i trakten. Såsom vanligt angifver icke sägnen någon viss tid, då mannen lefvat, icke heller talar den om hans släkt.

Sid. 120. De allrahögste herrarne i Sveriges rike. Detta uttryck förekommer i Dalalagen, utgifven af Hadorph. I § 1 om Edsörebrott heter det: »thessum maal ärä kunungs edsöre; thöm han take skal oc aldra högsta herrana i Svea rike», etc.

Sid. 121. Engelbrekt förlorade på reduktionen. Den reduktion eller det återbärande af kronogods, som här afses, är drottning Margaretas reduktion, hvilken beslöts på herremötet i Nyköping 1396 (se förf:s Ber. ur Sv. Hist., del. II, sid. 7—12). Enligt räfstetingsdom i Västerås af den 6 okt. 1399 dömdes från »Ængilbrects arvom» ½ markland i Upsalom i Siende härad(Styffe: Bidr. till Skand. Hist., II, sid. 77), den 7 okt. af desamma till Folkes arfvingar i Myraby 4 örtugland i Tomta (S. st., sid. 80), och den 9 okt. dömdes likaledes från »Ængilbrictz arfvom» jord i Norrbo härad och Fernbo socken (S. st., sid. 89), vidare den 20 okt. dömdes från »Engilbrictz arvom» 7½ penningland i Farmansbo i Snäfringe härad och till Anders Skomakares arfvingar 3½ örtug och 1½ aln i Farmansbo och 4 örtug i Norraby.

Bergfrälse får man höra omtalas i de gamla konungabrefven rörande bergslagens privilegier. I det af konung Erik af Pommern år 1413 utfärdade privilegiibrefvet för Kopparbergslagen i Dalarne heter det: »Vi Erik etc. hilsom etc. ... och kungöre eder, att af synnerlig nåd och vilja hafva vi tagit under vår frid, synnerliga hägn och värn bergmästaren och alla bergsmän och vår älskeliga allmoga, som bergsrätt och bergsfrälse nyttja vilja på Kopparberget i Dalarne ... Och stadfäste vi dem alla privilegia, frihet och frälse, såsom konung Magnus dem unt och gifvit hafver etc.» (Se Kongl. Stadgar, privilegier etc. angående Justitien etc. vid bergverken, sid. 14.) Ett gammalt sköldebref för en Kristofer Olofsson, en bergsman, som adlades af konung Gustaf Adolf 1621, omtalar bergsadelns forna privilegier (se Hülphers Resa i Dalarne, sid. 337); »det befinnes, att i förtiden och af ålder» — heter det — »en särdeles bergsadel varit hafver, hvilken sitt ursprung och upphof därutaf hafver fått och bekommit, att rikets herrar, regenter och konungar, de förnämligaste bergsmän etc. ... med ansenliga och

hederliga sköldemärken hafva förärat och med särdeles privilegier benådat och begåfvat». — Detta bergsfrälse eller denna bergsadel stod emellertid i afseende på makt, rikedom och inflytande ingalunda i jämnbredd med det öfriga frälset, liksom man å en annan sida, då det är fråga om Dalarnes befolkning, noga bör skilja mellan invånarne i söder-Dalarne eller »bergslagen» och i det egentliga eller »Siljans-Dalarne». De förra kallas i denna tidens handlingar aldrig dalkarlar, utan bergsmän, då man däremot med dalkarlar menar allmogen i de norra, kring Siljan belägna dalsocknarna.

Sid. 124 och 125. Unions urkunden och beviset om k. Eriks kröning. Af dessa båda urkunder, hvilka återfinnas hos Hadorph, Till Rimkrönikan, sid. 55 och 58, är naturligtvis unionsurkunden den viktigaste, och Hadorph har hämtat densamma ur Arild Hvitfelds krönika. Denne Hvitfeld, som lefde i slutet af 1500-talet (han dog 1608) är märkligt nog den förste, som anfört denna urkund efter det i danska geheime-arkivet befintliga original (se Hvitfeld, foliouppl., I, 611). Före denna tid och således under hela den s. k. unionstiden anföres icke utaf någon historieförfattare kalmarebeslutet af år 1397 till ordalydelsen. I St. Rimkrönikan (Script. R. Sv., I, 11. 60) antydes drottning Margaretas syfte att förena de tre rikena med följande ord, som läggas i hennes mun vid det tillfälle, då hon sammankallat »sitt råd från sina try riken alla»:

»Far idar en Konung medan vi lifva. Tha maa Rijken samman blifva!»

Hvad Olaus Petri, reformatorn, därom anför i sin krönika (Script. R. Sv., I, 11. 280) grundar sig uppenbarligen på de beslut, som under loppet af den s. k. unionstiden fattades, för att möjliggöra den mäktiga drottningens tanke om de tre rikenas eviga förbindelse. Och samma obekantskap, som dessa historieförfattare och kronister förråda, rörande detta viktiga beslut, samma obekantskap rådde hos folket. Så länge Margareta lefde, hör man aldrig kalmarebeslutet af år 1397 åberopas; det sker öfver hufvud först, när man behöfde en rättslig utgångspunkt för de tre rikenas sammanblifvande under en konung. Då synes det, som om man bort framvisa originalet, hvilket enligt ordalydelsen i beslutet skulle i två pergamentsexemplar finnas tillgängligt i hvarje af de tre rikena; men detta skedde icke, och orsaken är lätt förklarlig, ty det fanns icke till i sådant skick, att det kunde visas. Redan år 1425, således nära ett decennium före Engelbrekts befrielsekrig, behöfde konung Erik själf en afskrift af originalet och lät en kanik från Opslo jämte notarie och vittnen infinna sig inför biskopen i Roskild för detta ändamål. Då befanns — heter det i inledningen till denna kopia — vid noggrann undersökning brefvet helt och hållet försedt med sigill, men af dessa nämnas endast tre såsom hela, »de öfriga af ålder helt och hållet brutna och förstörda». Denna kopia, försedd med påskrift af notarius publicus, finnes ännu i behåll i danska geheimearkivet och hänvisar tydligt på det pappers original, hvilket uppsattes i Kalmar 1397 och där fick i största hast inalles 17 underskrifter, men blott 10 vårdslöst, till en del täckande det ena det andra, påtryckta sigill.

Vår framställning af detta ärende grundar sig på de nyare åsikter, som gjort sig gällande med anledning af C. P. Paludan-Müllers kritiska granskning af Margaretas union. Vi hänvisa läsaren till våra Ber. ur Sv. Hist., del. II, sid. 17—19. Hela dialogen i detta kapitel hafva vi ansett äga sitt berättigande i nödvändigheten att lämna läsaren en öfversikt af den allmänna politiska ställningen för denna tid. — Rörande kröningsbeviset, se Ber. ur Sv. Hist. anf. st., sid. 14, 15.

Sid. 143. Boresgården. Den del af den nuvarande staden Falun, där denna gård var belägen, kallas ännu »gamla herregården». Ännu 1757, då Abr. Hülphers reste i Dalarne, var en Bores- eller Borvindshytta gångbar (se Hülphers Resa, sid. 428).

Sid. 178. Björn i Varggården. Enligt en gammal berättelse, som sammanfattades af en Jakob Ingelsson, hvilken lefde i slutet på 1600-talet, lefde denne Björn »för 250 år tillbaka» och kunde sålunda vara samtida med Engelbrekt. Berättelsen om den tama björnen grundar sig på samma källa, ehuru han ej tillhörde Björn själf, utan dennes sondottersson, Olof Pedersson, hvilken var fogde öfver Kopparberget, ägde Varggården och bodde på Bores hyttegård. Han lefde i slutet af 1500-talet. För dem, som kunna vara hugade att betvifla möjligheten att tämja en björn, så att han följer sin ägare som en hund, vilja vi från tider, långt närmare våra, hänvisa tillberättelsen om konung Karl XI:s tama björn, som kan läsas i Afzelii Sagohäfder, del. X, 1, 33 ff.

Sankt Örjans gille. Framställningen af hvad som hörer till detta ordensgille grundar sig på »Statuta convivii a S. Georgio dicti ad Magnum Cuprimontem Dalecarliæ», utgifna i form af akademisk afhandling för filosofiska graden af C. W. Böttiger 1833, jämförda med »Statuta confraternitatis a. S. Georgio dictæ svethice», akad. afhandling för filos. graden af P. Axenborg, 1836.

Sid. 212. De egyptiska dagarna. Från det möte, som svenska prästerskapet höll i Arboga 1412, anföra vi ur Lagerbring, del. IV, sid. 293, följande, som tjänar att belysa tidsskicket: »Lottkastningar om tillkommande ting, trollerier, spådomar, drömtyderi, bokstäfver och andra märken samt obekanta ord, som icke finnas i skriften, hvilka brukas att släcka eld, döfva svärd, bota sjukdomar eller hindra döden, och all slags skrift i bly eller på väggarna emot tandvärk och frossor, alla konster att få igen bortstulet gods, alla egyptiska dagar, eller sådana, som anses för olyckliga eller lyckliga till att företaga något, fördömdes alldeles; den, som därmed beträddes, borde straffas som för dödlig synd, och den, som försvarade sådant skrock, borde utstängas från kyrkan, undergå uppenbar skrift och böta tre mark.»

Sid. 212—15. Ärkebiskopen och konungen. Samtalet mellan Engelbrekt och biskop Tomas, som tjänar att lämna en öfversikt af de kyrkliga förhållandena, grundar sig, såsom man lätt kan fatta, på bestämda historiska fakta. Vi hänvisa den, som därom önskar närmare kännedom, till våra Ber. ur Sv. Hist., del. II; jmfr C. G. Styffe: Bidr. till Skand. Hist., II, sid. XCVII och not *.

Sid. 227. Kort Rogge, den sedan så bekante biskopen i Strängnäs. Det vänskapliga förhållandet mellan honom och ärkebiskopen Jöns Bengtsson (Oxenstjerna), som visade sig redan i Korts tidigare år, och som vi antydt med Henrik Smeds ord, har biskop Tomas själf omtalat i ett tal, hvilket han skref in i en bok, som ännu finnes på Strängnäs gymnasii-bibliotek. Jämför Ber. ur Sv. Hist., del. II. sid. 453, 54. Om hans släktförbindelser med Gellinkarne, se Reuterdahl, Sv. Kyrkans hist., III, 11, 128.

Sid. 247—49. Striden vid Bornholm är hämtad ur Jahn: Danmarks historia under unionskongerne, sid. 106, och Styffe: Bidr. till Skand. Hist., II, LXXXIX. Seden, att en krigsfånge frigafs på sitt hedersord och mot förbindelse att åter inställa sig, i händelse han ej kunde anskaffa den fordrade lösesumman, var under dessa tider ganska vanlig. Rättigheten att blifva utlöst af konungen tillerkändes frälsemännen i Magnus Erikssons landslag, konungabalken, kap. 18. Äfven de hästar och vapen, som frälseman i kriget förlorade, skulle af konungen ersättas.

Sid. 315. Ölstugor på Kopparberget. Se Ber. ur. Sv. Hist., del. I, sid. 661—63. Ölstugor och ölkonor eller krögerskor omtalas äfven annorstädes. Jämför s. st., del. II, sid. 43.

Senare delen.

Sid. 20. Johan Gerkesson eller *Johannes Gerechini*, en af de ärkebiskopar, som konung Erik påtvingat Uppsala domkapitel, har lämnat ett bedröfligt minne efter sig. Så väl Ericus Olai som Johannes Magnus omnämna saker, hvilka fullt förklara det hat och det förakt, hvarför han blef föremål. Under det han föraktade sina kapitelsherrar i rådplägningen lika väl som i det enskilda lifvet, umgicks han på förtrolig och ofta otillåtlig fot med förnäma kvinnor (Er. Olai, sid. 145; Joh. Magn. Hist. Metrop., sid. 90), och ingen varning åstadkom någon rättelse. I Örnhjelms diplomatarium finnes en afskrift af ett bref, som lämnar bevis för ärkebiskopens otuktiga lefverne. En kvinna intygar här inför borgmästaren i Sigtuna år 1421, att hon för flera år tillbaka varit trolofvad med en skomakare och sedan falskligen blifvit vigd vid en annan, men icke ens med denne haft något umgänge, utan fortfarande sammanlefvat med ärkebiskop Johan och med honom haft två barn. (Se om honom vidare Ber. ur Sv. Hist., del. II, sid. 59 ff.)

Biskop *Arnold* påtvingades sedan ärkestiftet, och konungen ville på inga villkor erkänna den af kapitlet valde Olof Larsson. Berättelsen om, huru Arnold med våld bröt sig in i ärkebiskopshuset, finnes i ett

besiktningsinstrument, som kapitelsherrarne läto taga år 1433 den 5 okt. (Peringsköld: Monum, Ullerakerensia, sid. 157). Det påstods, att den sjukdom, hvarom här talas och hvari han dog, var af smutsig art (se Reuterdahl: Sv. kyrkans hist., III, 11, sid. 18). Han dog i april 1434, och liket fördes till Danmark.

Berättelsen om biskop Knut Bosson och abedissan Ingegerd är hämtad ur en protest mot den senare, daterad den 18 dec. 1402 (se Lagerbring, del. IV, sid. 341, 42).

Sid. 141. Nils Gustafsson (Stjernbåt) anses vanligen hafva varit en Puke, säges ock (Uggla: Svea Rikes Råds längd, sid. 44, not m) hafva varit en af de yngre Pukarne, som i vapnet förde en röd båt i guldfält mellan två stjärnor. Såsom dennes son uppgifves Erik Puke (sid. 50). Af de underrättelser, man erhåller i C. G. Styffes: Skandinavien under medeltiden, sid. 165, not 3, visar sig dock, att den senares fader hetat Peder.

Sid. 154. Bernard Osenbrügges bref med sitt märkliga post scriptum finnes infördt i Handl. till Skand. hist. under medeltiden, af C. G. Styffe, 11, sid. 259.

Sid. 158 och ff. Herr Bengt Stenssons penningeförlägenhet. Natt och Dag-släkten var i tiderna närmast före dem, då Engelbrekt och hans dalkarlar uppträdde, en af de rikaste i Sverige på gods och gårdar. Att vi dock varit berättigade att, hvad herr Bengt och hans son beträffar, antaga mindre goda förmögenhetsvillkor, torde framgå ej blott däraf, att en mängd bref från denna tid utvisar sådant såsom ingalunda ovanligt bland de svenskaherrarne i allmänhet, utan äfven däraf, att man särskildt vet, att denna gren af Natt och Dag-släkten befann sig i ganska mycket betryck. Så väl Nils som Sten Bossöner sägas mycket hafva anlitat sin farbroder, biskopen Knut Bosson i Linköping, och han skall äfven (enligt den rimmade krönikan hos Benzelius, sid. 126, 127) hafva så rikligen bisprungit dem, att både han själf och hans kyrka därigenom råkat i förlägenhet (jmfr Reuterdahl, Sv. kyrkans hist., III, 11, 77).

Sid. 181. Barfrid. Detta ord kommer från det gammaltyska *bercvrit* (läs: berk-frit), hvars första del är besläktad med det nordiska »att bärga», och hvars andra del är vårt »fred», och betyder således: »att bärga freden». Hos frankerna antog ordet formen berfroit, beffroit, belfroid. Det var ett torn, hvarmed den frankiske borgherren höll sin underkufvade omgifning i styr, men framkallade så småningom hos denna förtryckta omgifning äfvenledes ett motsvarande torn, som fick samma namn, hvarpå efter hand namnet började uteslutande användas för att beteckna detta den frihetssträfvande stadsmenighetens torn med sin tillhörande stormklocka. Och det blef sed, att så fort en stad förvärfvat sig frihet från slottsherren, uppbyggdes en sådan beffroi, hvarom sedan långvariga fejder kunde föras. Staden *Gent* började bygga sin beffroi år 1183, men blodiga krig med grefvarne af Flandern hindrade dess fullbordande till år 1324. Då upphängdes däruti den berömda klockan *Roland*, som hade till inskrift:

»Roland, Roland, när jag klämtar, är det brand, När jag ringer, är det storm i Flandrenland.»

Först år 1380 blef detta frihetstorn fullt färdigt. Det finnes ännu, resande sig till nära 400 fots höjd. Sådana torn förekomma både i Italien och i England, kallade »battifredo» i det förra och »belfry» i det senare landet, där namnet begagnades att beteckna utom vakttornet med sin klocka äfven det lilla rummet i fören på ett fartyg, där skeppsklockan hängde. Å en annan sida utbredde sig detta bruk till Danmark, Sverige och Norge, där det kallades »barfred», »barfrø». (En redogörelse för barfridet finnes i den norska tidskriften »Folkevennen», 10:e årgången, sid. 217 ff. i den förträffliga afhandlingen om »Bygde-Skikke» i Norge, af Eilert Sundt).

Sid. 198. Vadstena kloster. Hvad som förekommer rörande detta är hämtadt dels ur Diarium Vadstenense, dels ur C. G. Brunii Anteckning under en konstresa år 1849.

Sid. 208. Vädjadt svenskt, rättegångsmål. I Uppsala bibliotek finnes i original ett dombref, utfärdadt i Helsingborg den 31 oktober 1433. Det är en dom i ett till konungen vädjadt svenskt rättegångsmål, till hvars afdömande konungen utsett 10 danska rådsherrar med biträde af 2 svenska biskopar. Se Styffe: Bidr. till Skand. hist., del. II, sid. XCVII och not **.

Sid. 212. Engelbrekts uppträdande i Vadstena är framställdt efter de vanliga källorna: Stora Rimkrönikan och

Olaus Petri, hos hvilken senare såväl Engelbrekts som biskop Knuts yttranden finnas till det väsentligaste ord för ord lika med vårt återgifvande af desamma.

Sid. 239. Skuru gata är en märklig naturbildning en knapp mil från staden Eksjö och utgör gränsskillnaden mellan hemmanet Paslemålens ägor i Hults socken och Bjässarps by i Ekesjö socken. Gatan utgöres af en ovanlig remna, som liknar en lång och bred väg, utsprängd i själfva berget. Hon är 64 alnar djup och 10 alnar bred. Midt öfver gatan hänger en stor klippa, som bär namnet »Skuru-hatt», och där bredvid finnes en stor öppning, som kallas »Sakristian», hvarest hedningarna fordom skola hafva offrat. Skuru gata finnes afritad i Dahlbergs Svecia Antiqua et Hodierna.

Sid. 253. Oppenstens slott låg på en klippa, som nu kallas Husberget i Åsarps socken. Det var enligt C. G. Styffe (Skand. under medelt., sid. 104, 105) ett bland de yngre slotten, sannolikt uppfördt mellan åren 1362—1367. En gård, som lydt under slottet, heter ännu »Ladugården». Fogdens namn var Mårten Grabow, hvaraf Rimkrönikan gjort sitt »Mårten Gråbo».

Sid. 283. Strofen: »Så honom gick etc.» är hämtad ur Solsången (se förf:s Ber. ur Sv. Hist., del. I, sid. 288 ff); så ock den på sid. 478.

Sid. 302. Skildringen af Norrmalm och Klara kloster är hämtad ur: S:t Claræ minne af G. Nordberg.

Sid. 312. Brefvet om arfriket. Det missnöje, som konung Erik hyste mot ärkebiskop Olof, ökades af ett påstående, som denne haft inför påfven, att konung Erik icke vore arfkonung utan blott vald konung i Sverige. Det var till följd såväl häraf som med anledning af det omtvistade ärkebiskopsvalet, som konungen lät ärkebiskopen i Lund samt en biskop från Danmark och en från Norge tillsammans med biskoparne Nils i Vexiö, Sigge i Skara och Tomas i Strängnäs uppsätta och underskrifva ett bref med intyg, att han var genom födsel och arfsrätt vald till de tre rikenas konung. Efter hemkomsten från Köpenhamn uppsatte de svenska biskoparna den 4 aug. 1433 en skrift, hvari de förklarade sig hafva blifvit af konungen tvingade — propter graves minas ejusdem regis nobis illatas, vi et metu ducti — att skrifva det ofvan nämnda brefvet (Hadorph till Rimkrönikan, sid. 71; förf:s Ber. ur Sv. Hist., del. II, sid. 77 och 109). Det senare brefvet gjorde sådan verkan i Rom, att det bildar en vändpunkt i historien om den långa striden mellan konungen och ärkebiskop Olof.

Sid. 314. Det finnes vid många gamla kloster och slott sägner om underjordiska gångar, och i Stockholm omtalas, att en underjordisk gång ledt från Franciskaner-nunnornas kloster på Norrmalm till Franciskaner-munkarnas på Riddarholmen under Mälaren. En sådan sägen går ock om en underjordisk gång från domkyrkan eller biskopshuset i Strängnäs till Tynelsö i Mälaren.

Sid. 336. De tolfs förlikningsdom finnes hos Hadorph: Till Rimkrönikan, sid. 99.*Sid. 375. Tälje slott.* Tælghia hus, anlades i början af unionstiden till skydd för staden af samma namn och ägdes i Engelbrekts tid i förläning af Bengt Stensson (Natt och Dag), enl. Styffe: Skandin., sid. 217.

Sid. 376. Engelbrekts kanalarbete är en för alla känd sak.

Sid. 389. Ärkebiskop Johannes. Rörande dennes osedliga lefverne halva vi här ofvan, i anm. till del. II, sid. 20, anfört fullgiltiga bevis. Vi kunna anföra ännu ett efter en notariel akt i riksarkivet, begagnad af H. Reuterdahl i hans Sv. kyrkans hist., del. III, 11, sid. 358, not 7. Ett äktenskapsskillnadsmål hade blifvit hänskjutet till ärkebiskopen, som, i stället att döma, själf tillägnade sig kvinnan och öfvertalade sedan en af sina underhafvande att gifta sig med henne. Kvinnans förre trolofvade drog saken inför konung Erik och hans råd, som dömde ärkebiskopen saker.

Sid. 390. Sjön Hillen. Denna sjö, eller de två sjöar, som bära namn af »öfre» och »nedre Hillen» ligga i Norrbärke socken, i ett berg vid stranden af den ena af dessa sjöar, »men fördold», ligger en grufva, som bär namnet »Norrgrufvan» och som sägnen om Belgsting låter tillhöra honom (se Hülpher: Resa i Dalarne, sid. 614). Däraf har en förblandning af Hillen och Plogen uppkommit. Vi hafva följt sägnen, att Belgsting bott på västra

Silfbergsgård, och att det var sjön Plogen, som uppslukade denna, hvarför namnet Hillen här bör utbytas mot Plogen.

Sid. 394. Nidvisan om Johan Fleming. De båda verserna äro hämtade ur St. Rimkrönikan, Script. R. Sv. I, 11, sid. 77.

Sid. 397. Belägringen af Stockholms slott. Beskrifningen härom är hämtad dels ur St. Rimkr. (a. st., sid. 79), dels ur Olaus Petri (a. st., sid. 291). Om marskens belägring heter det i Rimkrönikan:

Starck Bolvärcka lot han ther göra Ok om nattetijdh them uthföra: The Danske thet ey trodde, För än Bolvärken reda stode. Sva snart thet mörckte vordo the framsatt, The Hoffmän fyllte them med jord fullbratt, The haffde ther skytte hool uppa, Nedan under kulor, som män i staa etc.

Sid. 451. Nils Engelbrektsson. Om denne känner man icke mycket. Ett dombref af den 15 okt. 1436 visar, att han då var häradshöfding i Norrbo härad. Att han, medan brodern lefde, innehade Örebro slott å dennes vägnar, synes af ett bref från Engelbrekt till biskop Tomas af den 9 sept. 1434 (Handl. till Skand. hist. VIII, 3, där brefvet dock saknar datum. C. G. Styffe hänför detsamma till år 1435; Reuterdahl till år 1434. I Linköpings gymnasii-bibliotek förvaras en afskrift, som har året 1434, hvilken afskrift vi följt i Ber. ur Sv. Hist., del. II, sid. 103, 4). Från den föregående tiden har man ett bref af den 15 febr. 1426, hvari NilsEngelbrektsson med sin bror Engelbrekts råd säljer jord i Stenkvista socken till Eskilstuna kloster (Dipl. Dalec, I, 263). Engelbrekts sköldemärke var 3 halfva liljor omkring en triangel och var något olika både faderns och broderns. Den förres är tudeladt och har i ena fältet en half heraldisk lilja, i det andra en nedslagen vinge.

Sid. 454. De båda närvarande bergsmännen, som underskrefvo förlikningsbrefvet, nämnas i St. Rimkrönikan.